

Орест Заяць

**ГРОМАДЯНИ ЛЬВОВА
XIV–XVIII СТ.:
ПРАВОВИЙ СТАТУС, СКЛАД,
ПОХОДЖЕННЯ**

**NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
M. S. HRUSHEVS'KYI INSTITUTE OF UKRAINIAN
ARCHEOGRAPHY AND SOURCES STUDIES**

Orest Zayats

**CITIZENS OF LVIV
14th –18th CC.:
LEGAL STATUS, COMPOSITION,
ORIGIN**

**Kyiv – Lviv
2012**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ІМ. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО**

Орест Заяць

**ГРОМАДЯНИ ЛЬВОВА
XIV–XVIII СТ.:
ПРАВОВИЙ СТАТУС, СКЛАД,
ПОХОДЖЕННЯ**

**Київ – Львів
2012**

УДК 94-054.4(477.83-25)"13/17" : 34
ББК Т3(4Ук-4Лві)4-289
З 162

У монографії на підставі чистових, протокольних та рахункових записів про надання міського громадянства у Львові XIV–XVIII ст. досліджено правовий статус львівських громадян, їхні права та обов'язки, зв'язок між громадянством міста та можливостями урядницької кар'єри, види львівського громадянства. Детально висвітлено процедуру набуття та втрати громадянства, динаміку поповнення львівської громади новими міщанами, проаналізовано їхнє станове та географічне походження, етно-конфесійний та професійний склад.

Для науковців, викладачів вишів, студентів та усіх, хто цікавиться історією.

Затверджено до друку рішенням ученої ради
Інституту української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського НАН України
(протокол № 4 від 21.06.2011 р.)

Рецензенти:

Крикун М. Г., д. і. н., професор

Купчинський О. А., д. і. н., голова Наукового товариства імені

Шевченка

Підготовано за фінансової підтримки Вічного фонду імені докторів Івана та Мирослави Іванців

ISBN 978-966-02-6391-8

ЗМІСТ

Вступ	7
Розділ 1. Джерела та історіографія	13
1.1. Джерела	13
1.2. Історіографія.....	41
Розділ 2. Правовий статус львівських громадян як соціальної групи	53
2.1. Поняття міського громадянства.....	53
2.2. Права та обов'язки, передбачувані львівським громадянством....	56
2.3. Міське громадянство та урядницька кар'єра.....	66
2.4. Види львівського громадянства	82
Розділ 3. Умови та процес прийняття міського громадянства у Львові	93
3.1. Вимоги до набуття львівського громадянства.....	93
3.2. Акт надання громадянства	134
3.3. Втрата громадянських прав.....	136
3.4. Інтенсивність прийняття львівського громадянства.....	140
Розділ 4. Станове та географічне походження громадян Львова	153
4.1. Вихідці з міщанського стану.....	153
4.2. Львівські громадяни селянського походження.....	154
4.3. Вхідження шляхти до львівської громади.....	159
4.4. Духовенство і міське громадянство.....	162
4.5. Географія походження новоприйнятих міщан.....	163

Розділ 5. Етно-конфесійний та професійний склад львівського міщанства	177
5.1. Найбільші католицькі етнічні групи: поляки та німці.....	177
5.2. Некатолицькі “нації”: українці та вірмени.....	182
5.3. Інші етнічні групи.....	188
5.4. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян.....	196
Висновки	205
Додатки	221
Список використаних джерел та літератури	475
Показчик імен	487
Показчик географічних назв	529
Summary	543

ВСТУП

Міста завжди були осередками бурхливого життя, а суспільні, економічні, політичні та культурні процеси у них відбувалися інтенсивніше та яскравіше, ніж на позаміській території. Велике значення міст завжди привертало до них пильну увагу істориків, однак в українській історіографії міська тематика тривалий час залишалася на другому плані. Яскравим уособленням такого підходу є висловлювання визначного українського історика Михайла Грушевського стосовно українських міст під іноземним пануванням, що їхня історія “стає одною історією заникання й упадку”, а міщанство “з нашого національного становища має інтерес більше негативний”¹. Такі твердження відображали тогочасні інтелектуальні настрої в українських колах. На недостатню зацікавленість містами вплинуло домінування у них іноземного елемента. Як наслідок, міська історія на українських землях досліджувалася більше польськими істориками. У сумнозвісні радянські часи й поготів міста перебували на маргінесі наукових зацікавлень. Явна перевага була за дослідженнями так званої “антифеодальної боротьби”. Нині є цілком очевидною шкідливість ігнорування одних станів та переоцінювання інших. Більше того, міське життя нарешті почали розглядати крізь призму участі в ньому усіх етносів, конфесій та суспільних прошарків, що проживали на території міст.

Львів був одним із найбільших і найзначніших міст не тільки на українських землях, але й у межах Польського Королівства, а згодом і Речі Посполитої (наприкінці XVI ст. навіть велелюдніший за Краків та Варшаву). Львівське минуле, порівняно з іншими середньовічними та ранньомодерними українськими містами, є найкраще задокументоване – збереглися численні джерела, більшість із яких іще чекають на свого дослідника. Населення міста було етнічно строкате та неоднорідне за географічним та становим походженням, майновим становищем та професійною структурою.

З огляду на те, що “справжніми”, повноправними львів’янами у давні часи вважалися лише міщани, які були наділені львівським громадянством, повноцінне уявлення про минуле Львова є неможливе

¹ Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1994. – Т. 5. – С. 222.

без ґрунтового дослідження інституту львівського громадянства (міського права) та аналізу громадян як суспільної групи. Однак, на жаль, ця ділянка представлена в історіографії побіжно, попри те, що окремі її аспекти уже ставали об'єктами кількох студій². До того ж, дослідники використовували майже виключно так звані “чистові реєстри” львівських громадян, залишаючи поза увагою інші види джерел (насамперед, протокольні та рахункові записи про прийняття до міського громадянства).

Тож виникає нагальна потреба встановити, чим було міське громадянство Львова у своїй локальній модифікації, як саме відбувався процес отримання львівського громадянства, його зречення чи позбавлення, дослідити динаміку його прийняття, влиття різних професійних, етнічних та конфесійних груп населення до міської громади Львова, вивчити джерела поповнення міщанства (зокрема й вихідцями з шляхетських та селянських кіл), з'ясувати географію походження новоприйнятих громадян.

Важливість подібних досліджень зумовлена також і тим, що саме міщани-громадяни найчастіше виступають на сторінках міських актів. Це була соціально найактивніша група міського населення. Водночас, варто зазначити, що поза рамками громадянства опинялися різноманітні категорії міських жителів – так званий плебс (біднота та різноманітні групи міського маргінесу), особи, соціалізація та професійна реалізація яких перебувала на стадії становлення (передусім цехові учні та підмайстри), шляхта і духовенство, що постійно проживали в межах міста, а також різного роду авантюристи, які провадили жваву економічну діяльність і заробляли значні статки, уникаючи при цьому прийняття міського громадянства. Усі вони становили міське суспільство у широкому значенні. Однак властивими міщанами були лише громадяни міста, адже саме прийняття до міського права становило початок легітимної діяльності тієї чи іншої особи в місті, її визнання як повноцінного і повноправного суб'єкта міської громади.

Іншим важливим аспектом міського громадянства як інституту є те, що власне воно стало чинником, який об'єднував етнічні та

---

² *Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624–1635. – Lwów, 1930; Gilewicz A. Przyjęcia do prawa miejskiego we Lwowie w latach 1405–1604 / Studja z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujałowski. – Lwów, 1931. – S. 375–414; Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII–XIX ст.). – Львів, 1968; Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові відносини). – Львів, 2003; Janeczek A. Wstęp // Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie (1388 – 1783). – Poznań; Warszawa, 2005. – T. 1. – S. I–LXIII.*

релігійні громади, за винятком єврейської, в одне ціле. І хай навіть для некаатолицького міщанства існували певні юридичні обмеження, але міське право все ж давало певний набір громадянських гарантій для повноцінної професійної та господарської діяльності у місті. Значна кількість українців і вірмен, що упродовж кількох століть прийняли львівське громадянство, вказує на привабливість для них цього правового та соціального інституту навіть у скромних межах їхніх привілеїв.

Нижня хронологічна межа дослідження починається з 1388 р., за який зберігся перший (правда, одинокий) запис про надання львівського громадянства (натомість регулярні списки новоприйнятих міщан існують від 1405 р.). Верхня хронологічна межа не має чіткого завершення. Датовані реєстри львівських громадян велися до 1783 р., однак існує ще так званий “Список присяглих міщан [починаючи] з 1781 р.” без дати завершення. Вивчення інтенсивності прийняття до міського громадянства та збережена присяга нових громадян з часів австрійського цісаря Леопольда II дають підстави припустити, що інститут міського громадянства існував щонайменше до початку 90-х рр. XVIII ст., які й вважаємо верхньою межею³.

Для дослідження, яке охоплює такий тривалий проміжок часу, необхідним є поділ на певні періоди. Будь-яка періодизація, звичайно, є умовною, оскільки не всі історичні явища одночасно й однаково зазнають кардинальних змін, що відділяють одну добу від іншої. Тож, для зручності дослідницького процесу виділено чотири великих періоди, але за основу цього поділу взято не загальні періодизаційні схеми історії, а особливості джерельної бази.

Перший період (1405–1514 рр.) приблизно відповідає середньовічному Львову. На жаль, в його межах міститься дошкульна джерельна прогалина за 1427–1460 рр. **Другий період** (1522–1604 рр.) співвідноситься з “перехідною” добою від середньовіччя до нових часів. Далі у чистових реєстрах іде прогалина тривалістю у 22 роки, після якої записи продовжуються зовсім інакше, ніж до того, та й їхній зміст засвідчує, що відбулися значні зміни у динаміці та механізмі прийняття міського громадянства, географії походження прибулих тощо.

³ Списки львівських громадян велися й надалі, але, як зазначає М. Капраль, вони зберігаються у приватних руках і недоступні науковцям (див.: Капраль М. (рец.) *Album Civium Leopoliensium. Rejesty przyjeńc do prawa miejskiego we Lwowie, 1388–1783* / wyd. A. Janeczek. – Poznań, 2005. – Т. 1. – 450 s.; Т. 2. – 291 s. (edycja elektroniczna, płyta CD) // Український археографічний щорічник. – Вип. 13/14. – Т. 16/17. – К., 2009. – С. 704–709). Окрім того, це вже не було міське громадянство, базоване на магдебурзькому праві.

Третій період охоплює 1627–1727 рр., а отже, останні роки розквіту Львова і частину так званого “періоду занепаду”, який почався з середини XVII ст. **Четвертий період** припадає на другу половину XVIII ст. (включно із переходом Львова під владу Австрії)⁴. Збережені з тих років реєстри кардинально відрізняються за формою і змістом від попередніх. У таблицях наприкінці монографії згадані чотири періоди поділено на десятилітні проміжки для кращого спостереження динаміки процесів. Окрім того, зі збережених протокольних та рахункових записів про отримання громадянства можна сформулювати два додаткових **міні-періоди** – 1610–1626 і 1728–1749 рр. Власне із дотриманням такої умовної часової структури і буде здійснюватися розгляд окремих дослідницьких питань у монографії.

У нинішньому дослідженні подано розгорнуту характеристику чистових реєстрів та протокольних і рахункових записів про надання львівського громадянства. Стратегія дослідження фокусується на таких проблемах: соціальне і правове наповнення поняття міського громадянства у Львові, його зв’язок з економічними привілеями та можливістю урядницької кар’єри в місті; неоднорідність міського громадянства і його поділ на види; процедура набуття і втрати громадянства; динаміка поповнення львівської громади новими міщанами; активність прийняття громадянства протягом року; кількісне співвідношення між громадянами та загальним населенням міста; частка міщанських і селянських вихідців серед нових львівських громадян; специфіка влиття шляхти до львівської громади, її характеристика; неможливість прийняття до міського права духовних осіб; співвідношення між місцевим та прибулим елементом у складі львівського міщанства, географія його походження (з визначенням регіонів найактивнішого постачання нових громадян Львову); етно-конфесійний склад львівських громадян; труднощі антропонімічного (антропономастичного) підходу до визначення етнічної належності; походження та фахові преференції етно-конфесійних громад; невеликі етнічні групи у Львові; професійний склад новоприйнятого львівського міщанства та зміни в ньому протягом століть.

Великий за обсягом і детальний за змістом аналіз професійного складу громадян та формування ремісничих і купецьких родин у місті винесено в додатки, аби не перевантажувати основний текст монографії. З аналогічних міркувань поміщено в додатки також

---

⁴ Формально, друга половина XVIII ст. мала б охоплювати 1751–1800 рр. Однак, йдучи за джерелами, долучимо до цього періоду також і 1750 р., оскільки саме з нього починається остання книга з чистовими реєстрами громадян.

докладну характеристику шляхти, яка прийняла львівське громадянство. Крім текстових додатків, наприкінці монографії подано чимало таблиць, діаграм та графіків, які наочно ілюструють “кухню цифр”, використовуваних в основному тексті монографії. Крім того, одна з таблиць містить перелік 1302 новоприйнятих громадян із протокольних та рахункових записів про надання громадянства, яких іще не було опубліковано.

Хочеться висловити сподівання, що здійснене у такий спосіб дослідження розширить обрії для соціальних, правових, економічних студій над пізньосередньовічним та ранньомодерним Львовом, зокрема при вивченні міського законодавства, чисельності та складу населення міста, етно-культурних процесів у Львові, міщанських кар’єр, формування міської еліти, просопографії львівських ремісничих середовищ, міщанських генеалогій, ремісничої термінології тощо.

Насамкінець, залишається висловити щиру подяку усім, хто сприяв появі цієї книги: науковому керівнику Романові Шусту, а також Володимирі Александровичу, Віктору Брехуненкові, Мирону Капралю, Миколі Крикуну, Олегові Купчинському, Ришардові Щигелу, Анджею Янечеківі за поради та зауваги; Діані Пельц за сприяння в удоступненні архівних матеріалів; Галині Сварник та Наталії Царьовій за допомогу в роботі з італо- та німецькомовними джерелами. Окрема подяка Канадському інституту українських студій (Вічному фонду імені докторів Івана та Мирослави Іванців), фінансова допомога якого суттєво посприяла підготовці дослідження.

РОЗДІЛ I

ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРИОГРАФІЯ

1.1. Джерела

Джерельну основу дослідження становлять львівські міські книги, в яких велися регулярні списки осіб, що прийняли міське громадянство Львова. Ці книги умовно можна поділити на три частини: чистові реєстри новоприйнятих громадян, протокольні записи кінця XVI – XVIII ст., з яких переважно формувалися чистові реєстри, і списки оплат за надання громадянства. Назва “чистові реєстри” є досить умовною, оскільки вони охоплюють списки міщан як у рахункових книгах (до 1572 р.)⁵, так і в книгах виборів (у 1572–1727 рр.)⁶, а також спеціально виокремлений з цією метою “Альбом громадян” (за 1750–1783 рр.)⁷.

“Чистовими” їх можна назвати з огляду на те, що вони велися систематично, здебільшого акуратним письмом і подавалися у вигляді компактних (переважно річних) списків про надання львівського громадянства, а найголовніше – вони становили остаточну редакцію записів, призначену для безпосереднього використання і більше нікуди не відписувалися і не переносилися. Основні елементи змісту і форми цих записів фактично були однаковими аж до 1727 р., без різниці, велися вони в рахункових книгах чи у книгах виборів. Суттєво від них за формою різниться лиш “Альбом громадян”, де реєстри подані в таблицях. Чистові реєстри віддавна привертали увагу численних дослідників та видавців джерел. Наприкінці XIX і на початку XX ст. реєстри за 1388 р. і 1404–1426 рр. були видані як складова найдавніших міських книг у серії “Історичні пам’ятки Львова”⁸. Записи про надання громадянства

⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 695–696, 698, 704–705.

⁶ Там само. – Спр. 648–652.

⁷ Там само. – Спр. 653.

⁸ Pomniki dziejowe Lwowa / wyd. A. Czołowski. – Lwów, 1892–1905. – Т. 1–4: Najstarsza Księga miejska 1382–1389. – Lwów, 1892; Księga przychodów i rozchodów (1404–1414). – Lwów, 1896; Księga przychodów i rozchodów (1414–1426). – Lwów, 1905; Księga ławnicza miejska (1441–1448). – Lwów, 1905. Видавав їх А. Чоловський спочатку як архіваріус, а далі як директор архіву міста Львова. Останній, четвертий том був підготований за участю Ф. Яворського. Це серійне видання середньовічних джерел до історії Львова було започатковане за зразком інших польських міст і заплановане під впливом програмного реферату Александра Семковича (див.: *Badecki K. Archiwum miasta Lwowa, jego stan obecny oraz potrzeby reorganizacyjne, inwentaryzacyjne i wydawnicze* // Archeion. – Warszawa, 1934. – Т. 12. – S. 112). Видання серії “Пам’яток” мало далекоюсяжні наміри – планувалося видати щонайменше ще три середньовічні міські книги, однак цей задум так і не було реалізовано.

зі втраченої рахункової книги 1414–1459 рр. реконструював Кароль Бадецький⁹.

Чистові реєстри з подальших років тривалий час залишалися неопублікованими. Врешті у 2005 р. увесь комплекс чистових реєстрів під назвою *Album civium* побачив світ завдяки праці польського історика Анджея Янечека¹⁰. Ця публікація потребує детальнішого розгляду, але спершу подамо стисло огляд самих чистових реєстрів. Детально це вже було зроблено А. Янечком у передмові до згаданої джерельної публікації¹¹ та під дещо іншим кутом зору в нашому дисертаційному дослідженні¹². Оскільки обидві публікації не доступні ширшим колам українських науковців, тому викладемо основні характеристики чистових реєстрів львівських громадян.

Як уже згадувалося, списки новоприйнятих міщан велися у Львові спочатку в рахункових книгах¹³. Записи були дуже лаконічними. Писар подавав їх, як правило, після записів про результати виборів міських урядів, що відбувалися 22 лютого.

---

⁹ *Badecki K.* Zaginione księgi średniowiecznego Lwowa. Studium rekonstrukcyjne. – Lwów, 1927. – S. 35–51. Згідно з припущенням К. Бадецького, ці реєстри повинні були б міститися в рахунковій книзі за 1414–1459 рр. Їхню реконструкцію дослідник провів на підставі т. зв. “кодексу Алембека” і “Хроніки міста Львова” Д. Зубрицького. На думку К. Бадецького, Д. Зубрицький міг бути останнім, хто бачив втрачену книгу, оскільки після виходу “Хроніки” у світ ніхто з пізніших істориків середньовічного Львова не стикався з нею. Цей факт К. Бадецький поставив у прямий зв’язок зі звинуваченням Д. Зубрицького у тому, що книга “зникла” саме з його вини – нібито автор “Хроніки” без дозволу міської влади взяв цю рахункову книгу собі додому, а далі таємно передав професорові Московського університету Михайлові Погодіню. Однак, до таких звинувачень, зрештою, варто ставитися досить критично (див.: *Дашкевич Я.* Довкола “Хроніки міста Львова” Дениса Зубрицького // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Число 8/9. – Ч. 2. – К., 2002. – С. 145–146; *Орлевич І.* Денис Зубрицький – автор “Хроніки міста Львова” // Зубрицький Д. Хроніка міста Львова. – Львів, 2002. – С. VII).

¹⁰ *Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie (1388–1783)* / wyd. A. Janeczek. – Poznań; Warszawa, 2005. – Т. 1–2 (далі – ACL).

¹¹ *Janeczek A.* Wstęp... – S. XV–XIX;

¹² *Заяць О.* Міське громадянство Львова XV–XVIII ст. (за реєстрами прийняття до міського права): дис. ... канд. іст. наук. – Львів, 2005. – С. 21–30.

¹³ Перший запис про надання міського громадянства – з 1388 р., включений А. Янечком до свого видання (ACL. – Т. 1. – №1), лише умовно можна вважати чистовим, оскільки книга, в якій він містився (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 695) є за своєю суттю протокольною. Сам запис в оригіналі є скреслений і більше таких записів у цій книзі немає, а це опосередковано вказує, що сучасні йому списки міщан мали вестися деінде (в джерелі, яке до наших днів не дійшло).

Тобто, місце реєстрів у структурі середньовічних книг виглядало приблизно так: на початку річного запису список новообраних райців, після них – реєстр громадян і далі – ряд позицій річних доходів і витрат. Типовий зміст ранніх реєстрів становили ім'я та дещо рідше прізвище нового міщанина, ще рідше його фах (який в плані ідентифікації інколи заміняв прізвище), але майже завжди місце його народження або місце, де він проживав перед переселенням до Львова. Це пояснюється великою міграційною рухливістю і абсолютним домінуванням прибулих над місцевими (громада Львова лише формувалася). Зрідка могло вказуватися ім'я батька новоприйнятого міщанина. Інколи про географічне походження прибулого можемо довідатися за місцем видання рекомендаційного листа, свідоцтва про добропорядну поведінку чи іншого документа. Повідомлення про принесення потрібних документів містяться у більшості записів.

Щодо інших елементів формули запису, то частим було взяття на себе певних зобов'язань, що, зазвичай, супроводжувалося нотуванням одного чи кількох поручителів, які й гарантували виконання зобов'язань. Врешті обов'язковим елементом було зазначення того, що особа отримує міське громадянство або ж, значно рідше, зрікається його (резигнує з нього). Записи майже завжди датувалися точно (днем прийняття громадянства), однак у деякі роки (наприклад, у 1413–1414, 1418–1426 рр.) багато записів не мають докладної дати. При підрахунку кількості осіб, прийнятих протягом певного року, потрібно бути обережним, оскільки астрономічний і каденційний (адміністративний) роки не співпадали – останній розпочинався 22 лютого. Тому часто останні записи каденційного року насправді вже належать до наступного астрономічного. У випадках, коли точного датування немає, довідатися, де у реєстрах пролягає межа між астрономічними роками, на жаль, неможливо. Уже серед реєстрів першої чверті XV ст. трапляються групові вписи до міського права¹⁴. Мова реєстрів була переважно латинська, але, починаючи від 1419 р. нерідко траплялися німецькі, а також мішані польсько-німецькі записи.

До рахункових книг імена та прізвища міщан вписувалися тому, що і рахунками міського господарства, і прийняттям до міського права відала рада міста, а також, очевидно, на підставі цих списків міщан вираховувалася і сума сплати за надання громадянства. На цей факт звернув увагу ще А. Гілевич, але відразу ж зізнався, що йому не вдалося знайти конкретних

¹⁴ ACL. – Т. 1. – №238.

так за отримання міського громадянства¹⁵. Дійсно, їх немає, ані в окремих позиціях, ані в сумарних підрахунках для вирахування з них річного доходу, так, як це було, наприклад, у краківських книгах¹⁶. І все ж твердження про зв'язок між оплатами за прийняття до міського права і тим, що реєстри новоприйнятих міщан велися саме в рахункових книгах, видається слушним, що буде ширше обгрунтовано у наступних розділах.

Дещо відрізняються від записів першої чверті XV ст. реєстри з книги 1460–1514 рр. Частіше подаються в них згадки про рід занять новоприйнятих міщан. Натомість відомості про поручителів трапляються значно рідше, ніж у попередніх рахункових книгах. Є кілька таких згадок у 60–70-х рр. XV ст., немає зовсім у 80-х рр. і одна лише згадка у 90-х рр. Проте на початку XVI ст. поручителі знову виступають досить часто. Окрім того, від середини 1470-х рр. писар почав нотувати факт принесення присяги при отриманні громадянства, чого не було раніше. Серед тогочасних реєстрів багато міщаних латинсько-німецьких записів. На початках книги практично відсутнє точне датування акту прийняття і лише у 1479–1481 рр. часто вказувався відповідний день. Далі точне датування, за деякими винятками, знову відсутнє, але від 1502 р. і до кінця книги воно зазначене при більшості записів (виняток – 1511 і 1512 рр.). Є записи, в яких занотовувано відразу декількох новоприйнятих міщан. Загалом інформативне наповнення реєстрів коливалось протягом XV ст., різко зростаючи на початку XVI ст.

Після восьмирічної (1514–1522 рр.) прогалини записи про отримання громадянства продовжуються утак званих “Книгах реєстрів чиншових прибутків, виборів до міських урядів і прийнятих до міського права”¹⁷. Інформативність списків міщан порівняно з аналогічними попередніми записами тут суттєво зросла. При переважній більшості новоприйнятих міщан зазначено їхню професію, майже завжди вказане місце їхнього походження. Усе частіше згадувалося про принесення присяги, про зобов'язання подачі документів до якогось терміну. Зросла також кількість згадок про поручителів, які мали б гарантувати принесення документів чи виконання інших зобов'язань. Від середини 20-х рр. XVI ст. з'являлися згадки про осіб, які рекомендували чи протегували інших для отримання громадянства. Через десятиліття таких нотаток стає все більше. Переважна більшість записів мають точне датування.

---

¹⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 955, арк. 1 (рукопис праці А. Гілевича про львівське міське громадянство у 1405–1426 рр.).

¹⁶ *Kaczmarczyk K. Przedmowa // Księgi przyjeńc do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506 / wyd. K. Kaczmarczyk. – Kraków, 1913. – S. XIV.*

¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 704–705.

З 1572 р. реєстри продовжилися у “книгах виборів до міських урядів”. Книга за 1572–1604 рр.¹⁸ містить докладні, старанно писані записи про надання громадянства, які є чи не найінформативнішими за всі чотири досліджувані століття і мають найрозлогіший формуляр. Деякі записи є досить об’ємні і займають інколи більше половини сторінки. На цей час формула реєстрів значно еволюціонувала, особливо, якщо порівняти її із записами XV ст., більшість із яких легко вміщалися в одному рядку. Від 1589 р. майже щодо кожного новоприйнятого міщанина вживаються окреслення *famatus* (славетний) або *honestus* (чесний), звичні на той час міщанські титули. Майже повсюдно писар нотував батьків (неодноразово зазначаючи місце їхнього проживання) або інших родичів (братів, дядьків, тестів) осіб, вписаних до реєстру міщан. Відомості про складання присяг подаються досить поширено – якщо перед тим писар нотував переважно лише сам факт того, що новоприйнятий міщанин складає присягу, то цим разом описувалося, як саме виглядає ця присяга і який тип присяги приносить. Наприкінці останнього реєстру новоприйнятих громадян (під 1604 р.) подано два записи з початку 1605 р., однак це є наслідком згадуваного неспівпадання каденційного (адміністративного) і астрономічного років. Натомість повноцінного списку міщан за увесь цей рік у книзі немає.

Далі знову спостерігається пробіл у джерелах за 1605–1626 рр. Щоправда, протягом цього періоду збереглися дві нотатки про отримання громадянства вірменами з 1607 р.¹⁹ Записані вони на окремому зшитку разом з іншими адміністративними відомостями, притаманними для “книг виборів”. Зрозуміло, що для статистичних підрахунків ця уривчаста інформація не надається, та й, зрештою, якихось цінніших відомостей про спосіб і умови надання міського громадянства немає. Однак, можна зробити висновок, що реєстри новоприйнятих міщан велися далі в “книзі виборів”, яка не збереглася.

Подальша інформація про надання міського громадянства міститься у книзі виборів за 1627–1653 рр.²⁰ Її структура типова для інших “книг виборів”, де записи про надання громадянства у кожному

¹⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648.

¹⁹ Там само. – Оп. 1, спр. 1, арк. 48; ACL. – Т. 1. – №5789–5790. Окрім того, у тій же архівній справі вміщена присяга передміщан на громадянство, яка є відписом з раецьких книг (*Ex actis consularibus Leopoliensibus rescriptum*), здійсненим 17 травня 1608 р. раецьким підписком Станіславом Кучковським на прохання міського синдика Марка Шарфенберга разом із відписами інших присяг (райців і вїттів обох передмість) (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 1, арк. 56–57; ACL. – Т. 1. – №5798).

²⁰ Там само. – Оп. 2, спр. 649.

адміністративному році йдуть після елекційної частини. Останній реєстр новоприйнятих міщан, за 1653 р., був знищений, оскільки сторінки, на яких він містився, вирвані. Зрештою, це не єдина прогалина у цій книзі – бракує ще реєстрів з 1629 і 1637 рр. Порівняно зі структурою попередніх записів про отримання міського громадянства, у цій книзі спостерігаються певні зміни. Сам формуляр знову став лаконічнішим. Суттєвою відмінністю від попередніх записів є те, що писар масово використовує групову форму реєстрації, де кількість новоприйнятих міщан сягає подекуди двох десятків осіб. Групові записи переважно застосовувалися тоді, коли міське громадянство приймали представники однієї професії або цеху. Менш ретельно нотував писар населені пункти, звідки походили прибулі до Львова нові громадяни, часто опускалося зазначення професії.

Подібно велися реєстри у наступній “книзі виборів” за 1654–1675 рр.²¹: тут також багато групових записів, приблизно така ж частка згадок про професійну приналежність та місце походження (тобто професії зазначалися набагато частіше, ніж географія походження). У книзі брак записів за 1655–1656 рр. У 50-х рр. XVII ст. майже відсутнє точне датування. Лише кілька разів згадано про дарування зброї до міського арсеналу, тоді як у попередній книзі такі відомості досить регулярно нотувалися писарем. Ця книга цінна тим, що крім звичайних записів про вибори і про надання громадянства, на її початку міститься низка присяг різних міських урядників, функціонерів, міських служб і присяг на отримання міського права²². Записи велися латинською мовою, а присяги подані польською та італійською.

Подібні присяги вміщені (після інструкції для проведення міських виборів) на початку “книги виборів” за 1676–1732 рр.²³ З нових присяг на міське громадянство додана лише одна – німецькою мовою²⁴, однак вона вписана пізніше і стосувалася австрійського періоду. Інші ж присяги на отримання громадянства здебільшого повторюють тексти з попередньої книги²⁵. Записи наприкінці книги стають нерегулярними і ведуться дещо недбало. Нотатки ж про прийняття до міського громадянства вміщені далеко не під кожним роком – втрачені реєстри

---

²¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп.2, спр. 650.

²² Там само. – Спр. 650, арк. 11–12, 14–16.

²³ Там само. – Спр. 651.

²⁴ Там само. – Арк. 40.

²⁵ Тексти присяг на міське громадянство з цих двох книг, а також з фасцикулу за 1608 р. опубліковані двічі: *Заяць О.* Формули присяг на отримання міського громадянства у Львові XVII ст. // Пам’ятки: археографічний щорічник. – К., 2003. – Т. 4. – С. 238–244; ACL. – Т. 1. – №5794–5803.

з 1676, 1713–1714, 1725, 1728–1732 рр., що, звичайно, не може не позначитися на статистичній цінності цього джерела. У цій книзі писар інтенсивніше нотував професії і місця походження. На початку XVIII ст. згадки про те, звідки походять новоприйняті міщани часто не подаються прямо, а вказується місце проживання батьків міщанина. Немає у цій книзі згадок про внесення зброї до міського арсеналу, значно рідшають відомості про принесення документів, необхідних для отримання міського громадянства, багато записів не мають точного датування. Далі спостерігається сімнадцятилітня перерва між книгами і двадцятидворічна перерва між записами про отримання міського громадянства. К. Бадецький припускав існування щонайменше однієї книги за цей час²⁶.

У наступній книзі списки новоприйнятих міщан збереглися від 1750 р.²⁷, однак сама вона створена вже в австрійський період, ймовірно у 80-х рр. XVIII ст. і складена на підставі давніших записів. Книга має такий заголовок: *Album civium Cesareo Regiae urbis metropolis Leopolis ab anno 1750 usque ad annum 1781* (насправді ж записи у таблицях ведуться до 1783 р., а список присяглих міщан наприкінці книги сягає, за нашими припущеннями, щонайменше початку 1790-х рр.).

Цей “альбом” має цілком відмінну структуру, ніж у попередніх “книгах виборів”. Якщо до того записи про отримання громадянства велися в описовій (розповідній) формі, одним або кількома реченнями, то тут дані були згруповані і поділені в таблицях на п’ять груп: 1) *annus* (рік), 2) *dies et mensis* (день і місяць), 3) *cognomina ius civile suscipientium* (імена та прізвища тих, хто приймає міське громадянство), 4) *conditio illorum* (їхній стан, фактично “професія”), 5) *assistantes seu testes* (присутні або ж свідки, які перебували під час присяги новоприйнятого міщанина). Схожу форму мали записи про прийняття до міського громадянства у Кам’янці-Подільському XVIII ст., з тією лиш різницею, що у них не вказувались імена свідків²⁸.

Окремих записів про складення присяги не було – це розумілося саме собою. Прізвища прийнятих до громадянства осіб в “Альбомі” поділялися найперше за алфавітом, а далі – в межах “літери” – за хронологією. Протягом 1750–1783 рр. як заголовки таблиць, так і власне

²⁶ *Badecki K.* Archiwum Akt Dawnych miasta Lwowa. A. Oddział Staropolski. – T. 3: Księgi i akta administracyjno-sądowe 1382–1787. – Lwów, 1935. – S. 205.

²⁷ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 652.

²⁸ *Kiryk F.* Księga przyjęć do prawa miejskiego w Kamieńcu Podolskim z lat 1723–1736 oraz 1740–1742 // *Kraków–Małopolska w Europie Środką. Studia ku czci profesora Jana M. Małeckiego w siedemdziesiątą rocznicę urodzin.* – Kraków, 1996. – S. 132–136.

самі реєстри велися латинською мовою, лише наприкінці книги вміщений згадуваний уже “Список”, писаний німецькою. Записи за 1750–1753 рр., як правило, не мають точного (до дня) датування.

Отже, лише в австрійський період записи про надання міського громадянства Львова дочекалися виокремлення у спеціальну книгу. Це, ймовірно, пояснюється тим, що у 1773 р. окрему книгу запроваджено і для виборів до міських урядів²⁹. Після переходу Львова під австрійську владу, ведення реєстрів львівських громадян не припинилося навіть з ліквідацією магдебурзького права у 1786 р. і тривало далі приблизно до 90-х рр. XVIII ст., про що йтиметься у наступних розділах.

Оглянувши зовнішні характеристики чистових реєстрів громадян, розглянемо їхню публікацію А. Янечком. Це видання уже стало об'єктом кількох рецензій³⁰, тому зосередмося на тому, що не було сказане, а також на певних неоднозначних і проблемних моментах. Перед видавцем постало нелегке завдання зібрати увесь комплекс чистових реєстрів упродовж чотирьохсотлітнього періоду, звести їх до спільного археографічного знаменника при тому, що ці записи протягом такого тривалого періоду, як уже згадувалося, поступово змінювалися як за змістом, так і за формою. До того ж, А. Янечек задля дотримання цілісності і комплексності, включив до видання також і тексти реєстрів, публіковані раніше А. Чоловським та К. Бадецьким.

Однією з важливих і дуже позитивних рис публікації А. Янечка є те, що видавець уважно відстежує подвійні записи про прийняття до міського громадянства і завжди відсилає читача до відповідного повтору. Це суттєвий момент, оскільки можемо припускати, що дослідники, які займалися в минулому підрахунком новоприйнятих міщан, далеко не завжди брали до уваги, що деякі міщани вписані двічі. Крім того, зіставлено згадки про набуття громадянства і його втрату чи резигнацію.

А. Янечек якісно відтворив тексти реєстрів, обравши для цього оптимальний едиційний підхід, обґрунтований у вступі до видання³¹. Відчитання латинських текстів чистових вписів новоприйнятих громадян не є надто складним з огляду на їхню однотипність та змістову

---

²⁹ ЦДІАЛ. – Ф.52, оп.2, спр. 653.

³⁰ *Kiryk F.* (рец.) *Album Civium Leopoliensium. Rejestrzy przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie. 1388–1783* / wyd. A. Janeczek. – Poznań, 2005. – Т. 1. – 450 s., Т. 2. – 291 s. // *Kwartalnik Historyczny*. – Warszawa, 2006. – R. 113. – Z. 3. – S. 88–89; *Капраль М.* (рец.) *Album Civium...* – С. 704–709.

³¹ *Janeczek A.* *Wstęp...* – S. XLV–L.

передбачуваність. Виняток становлять кілька сторінок рахункової книги кінця XV – початку XVI ст., а також деякі записи XVII ст.

Однак певні клопоти викликають власні назви – як антропонімічні, так і географічні. Можемо з упевненістю стверджувати, що робота з відчитання та ідентифікації міщан, а також локалізації населених пунктів є надзвичайно складною і копіткою, оскільки ще для дисертаційного дослідження нами було проведено аналогічну роботу на цих же джерелах (при написанні дисертації нам довелося “опублікувати для власного вжитку” усі чистові реєстри, ідентифікувавши імена міщан та населені пункти їхнього походження). Тому особливою приємністю було звірити результати власних пошуків з результатами А. Янечека. Так, більшість “проблемних” населених пунктів, над якими нам довелося безуспішно витратити чимало часу, не вдалося також ідентифікувати і видавцеві реєстрів (для прикладу, наведемо такі місцевості: *Alden Laden, Biedrow, Bognyer, Czchemcz, Dowinow, Portlochum, Sandstoun, Snedbelk, Scolender, Thorwina* тощо). Деякі міста, які нам не вдалося знайти, А. Янечек успішно ідентифікував: *civitas Chamensis in Austria* – як баварське місто Кам; *Haunn* – як Гроссенхайн в Саксонії; *Sacellum in Carinthia* як Капфель ам Краппфельд³².

З іншого боку, можна запропонувати ідентифікацію для кількох невстановлених (або невірно встановлених) А. Янечком місцевостей: зле відчитаний *Bithyn* має бути *Bithyn*, тобто Битень над р. Щарою (нині в Білорусі); *Biszomcze*, як видається, не Біща біля Таргнороду, а радше Бісковичі (*Biszouicze*) біля Самбора; *Hunykowicze* – це нинішні Уйковичі (колись Гуйковичі) під Перемишлем; *Iodossnigk*, на нашу думку, має бути відчитаний як *Iodoffnigk* – тобто нинішні Ядовінки біля Бжеська в Малопольщі; *Lunczicz* – Ленчиця; *Mosthoma* – зле відчитана *Moschouia*; *villa Pozniszyna prope civitatem Waracensem* – це Рознішев біля Варки (тут виразна вина писаря, який так спотворив написання місцевості)³³; *Wiborg ... Regni Sueciae* – це не данський *Viborg*, а Виборг, що нині на території Росії (у XVII ст. – під шведською владою); *Zrodlo* – це *Źródła (Zrzelsk)* Рипінського повіту Добжинської землі (а не якісь інші села з поширеною назвою Зьрудла, оскільки – саме з цього села походив рід Зрільських, представник яких прийняв львівське громадянство); аналогічно ж *Trąbki (Thrapmki)* – це село не у Гчевському повіті на Помор’ї, а в Малопольщі, оскільки саме звідти виводився шляхетський рід Вікторів, один із яких і прийняв громадянство у Львові.

³² ACL. – Т. 2. – S. 253 (№4432), 259 (№1949), 279 (№3506).

³³ Ibidem. – Т. 1. – №3447.

Труднощі для видавця також створили кілька випадків, коли писар подавав населені пункти разом із прийменником “з”, наприклад: *Zigolomey* – це всього лиш “*z Igolomi*” (Іголом’я – село на схід від Кракова), а *Zothaliqže* – означає “*z Otależy*” (Оталенж – село біля Мельця). Але загалом таких випадків невдалої ідентифікації місцевостей є небагато і решта населених пунктів відчитані та локалізовані вірно (наскільки можемо судити із власної аналогічної роботи), а географічний покажчик складений на високому рівні.

Як уже згадувалося, труднощі викликають також прізвища міщан. І тут ситуацію не рятує ерудиція дослідника. Є типові прізвища *a-la Kozłowski* і їх навіть при нечіткому написанні відчитати порівняно легко шляхом здогадування. Але коли нечитабельним є менш популярне прізвище чи ім’я, то тоді можуть виникати певні проблеми. Так, *Nicolaus Pyszyński* поданий А. Янечком як *Tyszyński*, *Gasparus Siolkowski* – як *Kolkowski*, *Petrus Cannago* – як *Camago*, *Augustinus Vakani* – як *Vakaris*, *Minazius Jakubowicz* – як *Minorius*, грек *Marcus Jani* – як *Lani*, *Martha Frącwenikówna* (*Francwenikówna*) – як *Frącwenkówna* та ін.

У виданні також не обійшлося без “винайдення” нових осіб – *Patricius aurifaber* у покажчику³⁴ є виразним непорозумінням, що виникло внаслідок хибного відчитання фрази *aurificinae artis magistri, patricii Leopolienses*³⁵. Тобто окреслення “патриції” було сприйняте як ім’я і подане з великої літери (на те, що тут маємо справу не з *genetivus singularis* власного імені, а з *nominativus pluralis* загальної назви вказує закінчення прикметника, та й загалом це видно з тексту запису). З іншого боку, приймав у Львові громадянство *Franciscus Honesti*, але його прізвище А. Янечек сприйняв як *gen. plur.* від *honestus* (чесний), незважаючи на те, що цей прикметник там не пасує ні граматично, ні з контексту³⁶. Насправді *Honesti* (*Honesty*) було його прізвищем і він під ним записаний у рахунках раєцької каси³⁷. Тут, на відміну від попереднього випадку, власна назва (прізвище) була зведена до прикметника.

Однак неправильне відчитання прізвища не завжди є виною дослідника. Прізвище інколи подане писарем так, що можна відчитати по-різному, і щоб зробити це вірно, потрібно добре знати актовий матеріал, що міститься в інших міських джерелах, де можуть згадуватися

---

³⁴ ACL. – Т. 2. – S. 159.

³⁵ Ibidem. – Т. 1. – №3642.

³⁶ Ibidem. – №4115.

³⁷ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 254 зв.

ті ж міщани у кращому написанні. Але добре знати архівний матеріал за чотири століття справа виняткова, тому неминучі похибки у відчитуванні. Тим паче, що А. Янечек як польський дослідник був обмежений у можливостях настільки детально заглибитися в архівні пошуки у Львові. Зрештою, похибки відчитання власних імен, очевидно, супроводжують більшість видань, де згадуються імена великої кількості людей.

Варто зауважити також, що А. Янечек опублікував далеко не всі записи про надання громадянства у Львові. Видавець свідомий того, що можуть існувати ще записи в раєцьких актах, зокрема протоколах і різного типу фасцикулах (і навіть подає три знайдені записи з 1617 р.), але відразу ж зауважує, що пошук у сотнях томів архівних матеріалів поодиноких нотаток про прийняття громадянства є праця довготривала і малоефективна³⁸. З цим цілком можна погодитися стосовно понад сотні томів раєцьких індукт. До них зрідка вносилися окремі нотатки про надання громадянства, часто значні за обсягом (але не за змістом). Відповідно, результати пошуків є непропорційними до затрачених зусиль. Це ж стосується і численних фасцикулів.

Але актуальним залишається використання раєцьких протоколів, де записи про надання міського громадянства велися більш компактно і досить навіть регулярно. А до того ж, корисними є рахункові книги, де фіксувалася сплата внесків за отримане громадянство. До першого типу джерел належать дві групи книг: 1) протоколи та так звані “формуляри” (*protocolla et formularia officii consularis*) і 2) так звані “фрагменти” (*fragmenta officii consularis et proconsularis*)³⁹. Обидві групи постали внаслідок упорядкування у 1803 р. розрізаних чернеткових раєцьких записів⁴⁰.

Перша група складається з 24 томів і хронологічно охоплює 1584–1716 рр.⁴¹ Записи про надання громадянства присутні не у всіх із цих книг, а лише у двадцяти з них⁴². Деякі томи мають лише по кілька записів⁴³ або й по одному⁴⁴. Власне протоколи (тобто поточні записи

³⁸ *Janeczek A. Wstęp...* – Т. 1. – С. XXI; *ACL*. – Т. 1. – № 5791–5793.

³⁹ Назви груп подаємо за К. Бадєцьким (*Badecki K. Archiwum Akt Dawnych miasta Lwowa. – Lwów, 1936. – Т. 4: Księgi rachunkowe (lonherskie) 1404–1788. – С. 1, 36*)

⁴⁰ Відразу зазначимо, що це далеко не всі записи про отримання львівського громадянства – їх ще чимало розкидано в багатьох десятках інших раєцьких та рахункових книг і їхній пошук та опрацювання потребує окремих багатолітніх студій.

⁴¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 141–164.

⁴² Там само. – Спр. 141–142, 144, 147–157, 159–164.

⁴³ Там само. – Спр. 152, 155, 156, 159, 164.

⁴⁴ Там само. – Спр. 147, 149–151.

ради) в них об'єднані (а інколи й перемішані) з формулярами – чернетковими заготовками рішень ради у певних справах. Записи про прийняття до львівського громадянства подаються у протокольній частині. Друга група, що складається з семи томів, фактично є доповненням до першої. Вона постала випадково з розрізаних зшитків, знайдених уже після того, як були сформовані *protocolla et formularia*. До цієї групи належить найдавніша збережена книга Львова з 1382–1389 рр., у якій змішані раєцькі та лавничі протоколи і власне серед них знаходиться перший відомий запис про прийняття до міського права з 1388 р.⁴⁵ Поза цією книгою XIV ст., решта фрагментів протоколів хронологічно охоплюють пізніші часи – 1591–1779 рр.⁴⁶

Загалом обидві групи становлять певну цілість – це оправлені в книги чернеткові зшитки. Тому, характеризувати їх доцільно разом. Веліся вони здебільшого досить недбалим почерком, з численними скресленнями і виправленнями всередині окремих записів, а до того ж більшість текстів перекреслювалися навхрест уздовж і поперек цілої сторінки. Крім того, трапляються чорнильні плями, сліди розписування пера, інколи один текст міг писатися поверх іншого тощо. Усе це робить протокольні записи складними в опрацюванні. Сам стан збереження протокольних книг є часто жалюгідний, частина сторінок розсипаються при користуванні, значні фрагменти тексту є втрачені, деякі сторінки мають дірки посеред нотаток.

Підготовка об'єданого видання чистових та протокольних реєстрів була б з різних причин надто складною справою, яка затягнулась би на довгі роки. По-перше, зовсім інший рівень складності при виданні такого типу джерел, в яких подекуди втраченого тексту є більше, ніж збереженого. По-друге, частина протокольних записів дублює чистові реєстри (і то по-різному – інколи запис повторюється дослівно, інколи ж різниться досить суттєво), а значної частини їх у реєстрах зовсім немає. По-третє, протокольні записи про прийняття громадянства розкидані поміж інших чернеткових нотаток у нехронологічному порядку, датування їхнє часто є непевне (навіть щодо року). Тому досить складним було б уже саме лиш випрацювання видавничих принципів, які б об'єднали ці два типи джерел в одне ціле.

Повертаючись до характеристики протокольних книг, варто зауважити, що самі записи про надання міського громадянства у них веліся по-різному. Це могли бути списки міщан, колективні вписи,

⁴⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1, арк. 140; опубл. А. Чоловськими (Najstarsza księga miejska 1382–1389. – S. 100) та А. Янечком (ACL. – Т. 1. – №1).

⁴⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 2–7.

індивідуальні записи, інколи об'ємні (від половини до півтори сторінки) записи про поширення на новоприйнятого міщанина економічних вольностей Львова (тобто своєрідні посвідчення громадянства, які потім переносилися до раецьких індукт, а не реєстрів громадян). У XVII ст. писар відводив собі рубрику під прийняття громадянства (якщо такий акт був запланований), але деколи вона залишалася не заповнена, тобто записано заголовок *Ius civitatis* чи *Ius suburbanorum* і не вказувалося жодного імені⁴⁷, або ж інколи дописувалося *nihil*⁴⁸. Це, очевидно, значило, що акт прийняття не відбувся. Часом протоколянт нотував *Ius civitatis, scribe ad acta electionum*, знову ж таки без жодних імен⁴⁹. Звідки саме потрібно було переносити до книг виборів записи про прийняття громадянства невідомо. Можливо з інших протокольних зшитків, а можливо з окремих карток, які потім викидалися (лише кілька таких збереглося до нині).

Взагалі чернеткових списків новоприйнятих громадян, принаймні у першій половині XVII ст. велося очевидно кілька. Про це свідчать повтори цілих сторінок у різних томах (через те, що вони формовані були без дотримання хронології, записи одного і того ж року опинялися в різних книгах). Наприклад, два списки одних і тих же новоприйнятих міщан з 1623 р. писані, як видається, одним протоколянтом⁵⁰. Записи дещо різняться структурно, деяка інформація присутня в одному списку, і відсутня в іншому, і навпаки. Для чого були потрібні паралельні списки міщан невідомо. Можливо, робилася чернеткова копія для лонгерії, яка вела рахунки внесків з прийняття до міського права (принаймні відомо, що лонгерія користалася з раецьких протоколів)⁵¹. Також на користь припущення, що були паралельні версії чернеткових реєстрів свідчить той факт, що нерідко чистові реєстри могли мати повніші дані, ніж протокольні. Отже, існували альтернативні джерела інформації для писарів, які вели чистові списки.

Всього у томах *protocolla et formularia* містяться 497 записів про надання громадянства і ще 251 – серед *fragmenta* (кількість осіб, прийнятих до громадянства, насправді значно більша, оскільки в протоколах, як і в чистовиках масовим явищем були колективні прийняття нових міщан). Наприкінці XVI ст. протокольні записи не дуже

⁴⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 49, 354.

⁴⁸ Там само. – Спр. 148, арк. 1180.

⁴⁹ Там само. – Спр. 144, арк. 291, 318, 322, 340 та ін.

⁵⁰ Там само. – Арк. 223; спр. 148, арк. 72–72, 75–76.

⁵¹ Наприклад, запис у лонгерському мануалі під 1611 р.: *przyimowali przedmiejskie prawo trzy iako sie nayda w protocolo radzieckim* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 277 (138 зв.)).

різнилися від чистових як за змістом, так і за формою. Подекуди протокольні вписи до громадянства (якщо вони компактно йшли одне за одним) об'єднувалися фігурною дужкою. У другій половині XVII ст. заголовки *Ius civitatis* могли поміщати в прямокутних рамках, щоб зручніше було їх віднаходити.

Записи у протоколах часто були стисліші, ніж у чистових реєстрах, але ця стислість переважно досягалися скороченнями і абрєвіатурами. Натомість з точки зору інформативності, чернеткові вписи бували більш повними. Зокрема, у протоколах частіше і на кілька десятиліть довше згадувалося про дарування містові зброї новопринятим міщанином як подяки за входження до громади. Також у певні роки частими були нотатки про сплату грошових внесків за отримання громадянства. Інколи в протоколах згадані батьки чи інші родичі, а в чистових списках їх немає. Хоча могло бути і навпаки. Аналогічно траплялося з іменами міщан, які рекомендували особу для прийняття громадянства. Інколи дані могли бути зовсім відмінними⁵². У деяких записах суттєво не співпадають роки, навіть на понад два десятиліття⁵³.

У протоколах записові про прийняття громадянства подекуди передувало свідчення міщан про законне походження міщанина від певних батьків. Як правило, свідчили польською – на кшталт *znalişmy ojca tego pana* або *że jest zrodzony z...*, а сам запис про громадянство

⁵² Наприклад, аптекар Станіслав Кроквінський за протоколами прийняв громадянство у 1639 р., а відповідно до чистових реєстрів – у 1641 р. У першому випадку його рекомендували лавник Йоан Убальдіні, лавничий писар Матвій Залеський та швець Станіслав Козловський, а в другому – райці Ян Юлій Лоренцович і Матвій Гайдер. В обох записах С. Кроквінський зобов'язувався дати вогнепальну зброю (“кобилу”). Можливо, він чомусь просто двічі приймав громадянство (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 155, арк. 662. ACL. – Т. 1. – №3754).

⁵³ Наприклад, 19 осіб відповідно до протоколів стали львівськими громадянами у 1654 р., а за чистовими реєстрами – аж у 1675 р., тобто через 21 рік. Оскільки це не один, а кілька колективних вписів ремісників різних професій, то, очевидно, що це не випадкова описка і не повторне прийняття громадянства. Або протокольна дата стосується не новопринятих міщан, а іншого запису, або ж (що вірогідніше) у чистових реєстрах їх “приписали” не того року. Це цілком імовірно, бо подані вони там взагалі без датування і без жодного *eodem die* чи *ut supra* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 1390–1391; ACL. – Т. 1. – №3996–4000). Також кравець Войцех Богдаловський у протоколах записаний під 1655 р., а в чистових реєстрах – під 1658 р. (хоча сам запис теж без дати) (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 1766; ACL. – Т. 1. – №3830). Такі ж неспівпадіння бували і в другій половині XVIII ст.: кравець Христіан Бубе за протоколами прийняв громадянство у 1753 р., а в чистових реєстрах – 1752 р. Рекомендували його також зовсім різні особи (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 379; ACL. – Т. 1. – №4633).

був латиною⁵⁴. Взагалі для протоколів характерні часті мішані польсько-латинські записи, на відміну від чистових реєстрів, які у XVII–XVIII ст. велися лише латиною. Польською у протоколах могли записати професію міщанина, а зрідка також різні зобов'язання та вимоги до міщанина.

Загалом значення протокольних записів про надання громадянства важко переоцінити. Вони суттєво доповнюють прогалини у чистових реєстрах. Наприклад, втрачені у книзі виборів 1627–1653 рр. сторінки з прийняттями до міського права за 1653 р. практично повністю компенсуються протоколами, у яких ретельно (правда, розкидано) занотовано 89 новоприйнятих міщан⁵⁵.

Іншим типом джерел, де містяться нотатки про отримання міського громадянства, були міські рахункові книги. Як уже згадувалося, самі чистові реєстри велися до 1572 р. у рахункових книгах. Але в XVII – XVIII ст. у них велися записи іншого типу – у них йшлося не про реєстрацію актів надання громадянства, а лише про сплату за цей акт грошових внесків (чи теж зброї та інших матеріальних цінностей). Хоча сплачувані суми спрямовувалися на користь міста, передусім на утримання міських укріплень та арсеналу, а також становили значну частку доходів райців, однак у рахункових книгах вони велися не надто старанно, навіть плутано. Можливо, писарі час від часу дещо приховували за цією недобросовісністю, а можливо це було просте недбальство. Припустімо, що тих записів вистачало для того, щоб самі економи могли ще якось дати собі раду в загальних підрахунках, але дослідника цих джерел (принаймні щодо внесків за міське громадянство) явно буде супроводжувати відчуття їхньої неповноти та плутанини. Зрештою, уже наприкінці XVII ст. ундецімвіри (тобто, “одинадцять мужів для слухання рахунків”) висловлювали невдоволення з того приводу, що надходжень від новоприйнятих міщан могло бути більше, ніж подавалося у рахунках, і однією з причин ундецімвіри вважали те, що писарі подавали загальну суму внесків і не перераховували поіменно нових громадян⁵⁶.

Перші збережені нотатки про сплату за громадянство у XVII ст. відображені у ранніх мануальних реєстрах доходів і витрат міської каси, що були своєрідними щотижневими підручними реєстрами⁵⁷.

⁵⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 160, арк. 238, 292, .

⁵⁵ Там само. – Спр. 157, арк. 972–974, 977–978, 979–982, 985, 990, 992, 998, 1039, 1040, 1226; спр. 159, арк. 30–31, 85–86 (173–173 зв.).

⁵⁶ Там само. – Спр. 668, арк. 310 зв. – 311.

⁵⁷ Там само. – Спр. 734–737.

К. Бадецький вважав, що ведені вони були міськими економами “старанно і прозоро”⁵⁸, з чим однак, важко погодитися. Часто писар відзначав просто факт принесення з ратуші котримсь із райців грошей чи зброї за прийняття громадянства, без уточнення, хто саме став громадянином⁵⁹. Звична для реєстрів новоприйнятих громадян інформація – професія і місце походження міщан – була рідкістю в касових мануалах. Зате інколи для ідентифікації особи, писар міг згадати тестів чи тець нових громадян (ймовірно, якщо вони брали собі дружину з якоїсь відомої міщанської родини), або ж відзначалося, де і в кого особа придбала незадовго перед тим нерухомість.

Записи у лонгерських мануалах не були повними. Як видається, за деякі роки другого – третього десятиліття XVII ст. списки оплат нових міщан велися досить ретельно (наприклад, 1611–1616, 1626, 1632–1633рр.). Натомість, мало міщан записано в 1610, 1617, 1619, 1624, 1627, 1629–1631 рр., зовсім нема у 1620–1623 рр. Але наявність значної кількості вписаних громадян у котромусь році ще не означає, що тогорічні рахункові записи є повними. Наприклад, навіть у “найврожайнішому” для поповнення львівської громади році (1626) до мануалів внесено було аж 175 громадян, але з раєцьких протоколів довідуємося ще про 75 записів (частина з них співнакладається).

Після 1633 р. згадки про внески за отримане громадянство практично зникають зі сторінок мануальних реєстрів⁶⁰. Безперечна користь мануалів у тому, що вони бодай частково покривають брак чистових реєстрів з 1605–1626 рр. Припинення детальних поіменних записів про внески за міське громадянство у мануалах компенсується в пізніші часи аналогічними списками у книгах раєцької каси⁶¹ (на відміну від книг міської та королівської кас, це були реєстри приватних доходів та витрат райців). Однак списки новоприйнятих міщан у раєцьких рахунках почали вестися пізніше – щойно з 70-х рр. XVII ст., а регулярніше – з 80-х рр. Правда, ще на початку XVII ст. у цих книгах існувала спеціальна рубрика: *Carbona appellationum paenarum et ius civitatis suscipientium* (поль. *Carbona win y mieszcziego prawa*)⁶², але

⁵⁸ *Badecki K. Archiwum Akt Dawnych...* – Т. 4. – С. 27.

⁵⁹ Наприклад, *Oddał pan Jakub Scholc do komory lunarckiej od mieiskiego prawa siedem pulhakow i iedne szable* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 57); *Od mieiskiego prawa przyniosł pan Dziurdzi z ibzy pańskiej fl. 2 gs.10* (Там само, арк. 143).

⁶⁰ У 1635 р. ще згаданий *Matiaszowicz Ormienin* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 737, арк. 242 зв.), очевидно, *Lazar Mathiaszowicz* у чистових реєстрах (ACL. – Т. 1. – №3707).

⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949–953

⁶² Там само. – Спр. 949, арк. 14 зв., 18 зв.–19, 26 зв.–27 та ін.

скільки там було саме коштів із прийняття громадянства і хто саме їх сплачував – невідомо. Також зрідка записувалися загальні суми внесків “від різних міщан” без жодних імен та прізвищ.

Раецькі касові рахунки 70-х рр. XVII – 80-х рр. XVIII ст.⁶³ ще менш прозорі, ніж лонгерські мануали. Незавжди зрозуміло, які саме суми сплачували міщани – повні, чи так звані *medietates* (половини), а це принципове питання для підрахунків величини внесків новоприйнятих міщан. Спочатку, у 80-х і рідше в 90-х рр. XVII ст., писар чітко вказував, що у рахунках внесені *medietas*, але потім ця ясність зникає (аж до середини XVIII ст.). Не надто допомагають у цьому річні чи піврічні підсумовування коштів – вони не менш плутані, ніж поточні записи. Часами загальна сума підрахунків є “половинчатою” (тобто такою, що складається з *medietatum*), а інколи цілою (і вже з неї вираховується половина на арсенал), а подекуди взагалі не відомо, ціла це чи половинчата сума. Тому підрахунки оплат доводиться у деякі роки вираховувати, використовуючи опосередковані дані.

Записи про сплату за громадянство велися спочатку впереміш із іншими статтями доходів. Часто писар вказував при міщанинові, що грошовий внесок учинений *od miejskiego [prawa]* і прізвища, що йшли у списку під ним, мали також стосуватися прийняття громадянства. Але інколи неясно, за що саме сплачується сума і ким є вписані особи⁶⁴. Час від часу трапляються групові вписи на кшталт *od różnych rzemieślników* або ще загальніше *od różnych osób różnemі czasy*. Завдяки таким формулюванням важко робити точні підрахунки. Від 1697 р. можна уже говорити про існування окремої рубрики для списків оплат новоприйнятих міщан (як правило, під назвою *Percepta mieyskiego* або *Pro iure civitatis*), хоча ідеальними за структурою ці списки важко назвати і до них ще певний час домішувалися сторонні вкраплення.

Окрім вищезгаданої проблеми підрахунку величини внесків громадян, у характеристиці цих списків можна виділити ще три негативні риси. По-перше, для них притаманне масове перекручення прізвищ і навіть імен міщан. Зміна прізвищ була досить значною – інколи майже до невпізнання і лише зіставлення їх з чистовими та протокольними реєстрами дозволяє з’ясувати, про кого йдеться

⁶³ Всього за цей час у раецьких касових книгах вписано 1820 новоприйнятих міщан, які зробили внески за міське громадянство (або ж, як виняток, прийняли його безоплатно). 561 із них не є внесені до чистових реєстрів громадян. Кількість нововписаних міщан у раецьких рахунках приблизно така ж, як і кількість записів, оскільки колективні вписи були рідкістю, на відміну від чистових чи протокольних реєстрів.

⁶⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 270 зв.

(див. додаток 2, таблицю 2). Причина, очевидно, полягає в тому, що прізвища записувалися на слух зі слів райці, що приніс гроші від нового міщанина. Але ситуацію ускладнює ще й те, що почуті прізвища, скоріш за все, записувалися поспіхом і недбало на підручні картки, і шойно потім звідти переносилися до касових книг зі ще одним етапом перекручень⁶⁵. Узагалі писар вів ці нотатки досить специфічно з огляду як на мову, так і на почерк⁶⁶.

По-друге, датація цих записів є дуже часто непевною, або ж її зовсім немає (принаймні до 1704 р. точної датації майже не було, а до 1745 р. вона зазначалася часто, але не завжди). Інколи дата вказана тільки при одному міщанинові і невідомо, чи вона також стосується всіх, хто є за ним далі у списку (зіставлення з чистовими реєстрами показало, що іноді таки відноситься, а деколи – ні). Ще одна проблема полягала також у тому, що в межах адміністративного року опинялися нерідко дані з наступного року. Це виглядало таким чином, що рік *Perceptorum* міг бути один, а конкретні вписи подані під іншим роком (переважно наступним). Або ж список міщан до середини сторінки міг належати до одного року, а друга його частина – вже до іншого⁶⁷. Але про це можна дізнатися лише за умови, що конкретні вписи мають своє датування, незалежне від того, під яким роком подані *Percepta*. Якщо ж його писар не зазначив, то так і неможливо довідатися, про який точно рік ідеться.

По-третє, списки новоприйнятих міщан у рахунках раєцької каси є досить скупі на інформацію. Часто вписане тільки прізвище, або тільки ім'я міщанина, а інколи взагалі без них обох (а лише професія чи “нація”). Практично немає згадок про місце походження міщан, а також про їхніх родичів. Окрім того, інколи суми в колективних записах рахувалися неправильно. Наприклад, під 1727 р. записано, що прийняли громадянство вісім ткачів і кожен дав по 20 злотих (разом 160 злотих),

⁶⁵ Це видно з того, що одні перекручені прізвища схожі за звучанням – наприклад, *Minartowicz* → *Lenartowicz*, а інші – візуально (за написанням) – *Potoczyński* → *Poeczyński* (схожість писаних *l* і *l*).

⁶⁶ Навіть якщо брати до уваги неусталеність тогочасної польської орфографії, написання багатьох слів дещо незвичне, з численними помилками навіть як на ті часи. Наприклад, у XVIII ст. прикметникові прізвища на *-owski*, *-ewski* писалися без *w*. Окрім того, незвичною була неографія: мала літера *p* писалася схоже на *y*, а велика *P* – на *G* або *J*; *K* – на *V*; *W* – на *N*; а *N* – на *R*. Таких перекручень нема ані у чистових реєстрах, ані в протоколах, ані теж в інших (давніших) рахункових записах, що варто мати на увазі дослідникам, які б звернулися до расцьких касових книг, особливо при роботі з власними іменами міщан.

⁶⁷ Наприклад, список *Percepta cassi [sic] consularis pro anno 1725* має записи як з 1725 р., так і з 1726 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 217).

але насправді записано лише сім ткачів⁶⁸. Чи це випадкова арифметична помилка, чи спосіб заробити додаткових 20 злотих – невідомо.

Вартість рахунків расецької каси є виразно доповнювальна, оскільки у них нотувалися далеко не всі новоприйняті міщани. Це видно з простих обчислень – за період 1728–1749 рр. до расецьких рахунків записувано в середньому 15 нових міщан⁶⁹, тоді як загалом у XVII–XVIII ст. цей показник становив 25–27 осіб щороку. Однак, порівняно з протокольними записами, які за один рік могли зберегтися дуже добре, а за кілька наступних років їх узагалі нема, або до нас дійшли тільки поодинокі розрізнені записи, рахункові мають все ж певну перевагу – у 1680–1783 рр. вони велися здебільшого регулярно, відносно компактно і систематично.

Поза протоколами і лонгерськими та расецькими рахунками, серед міських актів Львова ще, безперечно, міститься чимало розрізнених поодиноких записів про надання громадянства і їх можна вишукувати роками. Можливо, таку роботу варто проводити, але радше як принагідне збирання цієї інформації, а не як цілеспрямований пошук.

Щодо усіх трьох згаданих вище груп джерел (чистових, протокольних та рахункових записів про прийняття міського громадянства) актуальним залишається питання їхньої репрезентативності, тобто наскільки вони відображають реальний склад та чисельність повноправних міщан Львова. Видавець чистових реєстрів А. Янечек у вступі до видання порушив цю проблему і відповів одразу ж негативно – звичайно, що видані реєстри далеко не є повними, тобто вони охоплюють лише частину осіб, яких вважали у місті громадянами⁷⁰. Але водночас видавець запевнив, що львівські реєстри мають пізнавальну вартість для широкого спектру історичних студій (соціальної та економічної історії, історії культури, демографії, ономастики тощо)⁷¹.

Зрештою, це й очевидно, що ідеальних джерел не буває, а особливо стосовно середньовічної та ранньомодерної історії. Інша справа, що потрібно встановити ступінь повноти львівських реєстрів. І на це особливу увагу звернув М. Капраль у рецензії на *Album civium*, зіставивши результати власних досліджень над міськими урядниками

⁶⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 255.

⁶⁹ Це без урахування 1735–1736 рр., з яких у расецьких касових рахунках не збереглися записи про новоприйнятих міщан.

⁷⁰ *Janeczek A. Wstęp...* – S. XIV.

⁷¹ *Ibidem.* – S. XV.

та шевським цехом з даними реєстрів⁷². Порушена проблема є складна, фактично дворівнева. По-перше, виникає питання, наскільки добросовісно писарі переносили з протоколів до чистових реєстрів записи про надання громадянства⁷³. По-друге, невідомо, чи всі, хто в місті вважався громадянином, проходили процедуру прийняття до міського права.

Також, перш ніж давати відповідь на ці питання, варто наголосити, що й саме поняття повноти реєстрів громадян потрібно розглядати у двох площинах. Перша – це те, що вони завідомо є неповними через брак чистових записів з певних років (сумарно за 1388–1783 рр. для чистових реєстрів бракує нотаток за 115 років, тобто випало понад століття). Друга площина – це проблема повноти реєстрів за ті роки, за які вони таки збереглися.

В обох випадках потрібно звертатися до інших типів джерел. Для цього візьмемо знову ж таки вищезгадані протокольні та рахункові записи про прийняття до міського права і поглянемо, якою мірою вони доповнюють чистові реєстри. Як уже згадувалося, вони суттєво компенсують втрати за окремими роками. А якщо конкретніше, то для 1605–1783 рр. чистові реєстри втрачені за 57 років, але протоколи та касові рахунки перекривають 52 з них (неохопленими залишаються лише 1648–1649 та 1735–1737 рр.). Це суттєве коригування даних про отримання громадянства. Фактично, вони дозволяють здійснити реконструкцію (хай навіть і неповну) втрачених чистових списків.

Про неповноту чистових реєстрів свідчать дані з тих років, з яких збереглися і чистові, і чернеткові чи рахункові списки міщан. Так, у 1638 – до шести громадян у чистових реєстрах треба додати 26 “реконструйованих”, 1691 – відповідно 26 і 16 громадян, 1698 – 5 і 34, 1699 – 4 і 7, 1704 – 11 і 12, 1727 – 18 і 39 тощо. Загалом же, чистові реєстри за 1627–1727 рр. доповнюються знайденими протокольними та рахунковими записами щонайменше на 11%⁷⁴, а за другу половину

⁷² *Капраль М.* (рец.) *Album Civium...* – С. 705–706.

⁷³ Потрібно пам’ятати, що чернеткові та чистові списки новоприйнятих львівських громадян могли вестися різними людьми (писарем і підписками). Детальніше про це див.: *Петришак Б.* “Лицар пера і каламаря” – писар міста Львова Войцех Зимницький (1583–1639 рр.). – Львів, 2011. – С. 34–35.

⁷⁴ І це, беручи до уваги лише ті роки, з яких збереглися чистові реєстри (лише так можемо оцінити недобросовісність перенесення чернеткових записів до чистових списків громадян). Якщо ж нас цікавитиме, наскільки усі знайдені протокольні та рахункові записи з 1627–1727 рр. доповнили дані з тогочасних чистових реєстрів, то вийде, що на 19%. Натомість для другої половини XVIII ст. таке розрізнення немає сенсу, оскільки чистові списки міщан збереглися тоді без жодних річних прогалин.

XVIII ст. – на 7%. А от для кінця XVI – початку XVII ст. ситуація виглядає ідеально – найдавніші збережені протокольні записи (за 1588–1604 рр.) були акуратно перенесені до чистових реєстрів. Отже, з таких обчислень можна зробити висновок, що ведення писарями чистових списків новоприйнятих міщан дуже ретельно провадилося на зламі XVI–XVII ст., потім суттєво погіршилося і щойно з другої половини XVIII ст. ситуація дещо покращилася.

Але це лиш питання перенесення записів зі збережених чернеток та рахунків до чистовиків. Скоріш за все, існували численні чернеткові нотатки про прийняття львівського громадянства, які не дійшли до наших часів. Ще частина розпорошена у вигляді одиночних записів по міських книгах. Натомість залишається питання, як же були відображені громадяни в реєстрах? Для цього можна “визбирати” з кількох раецьких книг осіб, що названі *cives* (або ж *suburbani* – адже також було й передміське громадянство), і спробувати віднайти для них записи про прийняття громадянства (не беручи до уваги міських урядників, яких розглянемо далі). З цією метою варто взяти книги, яким передують роки без прогалин у чистових реєстрах⁷⁵. Отримані результати свідчать про те, що у середньовічному Львові дуже мало осіб, яких названо в актах “громадянами”, були внесені до чистових реєстрів (9%). Далі упродовж XVI–XVIII ст. частка міщан та передміщан, для яких вдається знайти записи про надання громадянства, поступово зростала, досягнувши половини щойно у другій половині XVII – на початку XVIII ст. і, врешті, у другій половині XVIII ст. досягла свого піку – 62%.

Це дуже мало. Такі результати демонструють слабку репрезентативність реєстрів (це при тому, що пошуки записів про прийняття громадянства провадилися також у протоколах та раецьких і лонгерських рахунках). Можливо, загальну картину спотворює урахування передміщан. Але справа в тому, що *suburbani* в раецьких актах, це переважно звичайні *ius civile suscipientes* у реєстрах. Лише зрідка уточнюється, що вони приймають саме передміський варіант громадянства. Тому їх варто також брати до обрахунків. Але власне передміщан значно менше, ніж міщан вдається віднайти у реєстрах. До початку XVI ст. їх дуже мало в консуляріях і взагалі нема в реєстрах. У другій половині XVI ст. передміщан у реєстрах знайдено всього лиш 15%, на початку XVII ст. – 20%. Тільки книга за 1675 р.⁷⁶ дає досить

⁷⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 9, 13, 27, 81, 99, 138. Ідею завдячуємо М. Капралеві, котрий віддавна наголошував на потребі перевірити репрезентативність реєстрів львівських громадян.

⁷⁶ Там само. – Спр. 81.

високу частку – 43% знайдених *suburbanorum*. Далі, з початку XVIII ст. згадки про передміщан починають рідшати як у раецьких книгах, так і в реєстрах і вже в другій половині XVIII ст. ситуація знову нагадує середньовічну.

Слабка представленість передміщан в реєстрах може пояснюватися тим, що напевно далеко не кожен, кого називали в актах *suburbanus* таки вважався громадянином. Тобто з правової точки зору, були *cives suburbani* і *incolae suburbani*, але писар цих тонкощів не відображав. І цей момент може суттєво занижувати репрезентативність реєстрів. Правда, *cives* з раецьких книг також представлені у списках далеко не ідеально – 50–60% у другій половині XVII–XVIII ст. – це максимум, але все ж вони відображені набагато краще, ніж передміщани.

Натомість дивує ще один факт – у другій половині XVI – першій половині XVIII ст. паралельно відбуваються протилежні процеси – якість перенесення з протокольних записів до чистових реєстрів погіршувалася, а частка знайдених у реєстрах громадян з раецьких актів збільшувалася. Дивно, чому вдається знайти в реєстрах (що не мають жодних річних прогалин упродовж попередніх 82 років) лише половину львівських громадян, згаданих у раецькій книзі за 1604 р., якщо врахувати, що писар у той час найретельніше пильнував заповнення чистових реєстрів.

Вважаємо, що частково це пояснюється неусталеністю міщанської антропонімії. Лаконічні записи XV – перших років XVI ст. дають мало можливостей для ідентифікації львів'ян. Особа в реєстрах могла бути окреслена за іменем і місцем походження, а в консуляріях – за іменем і фахом. Зрештою, у той час бували вписи до реєстрів взагалі без імені, а лише за професійною належністю, якщо фах був рідкісний. Тому низький відсоток знайдених у реєстрах громадян тут виразно пояснюється труднощами ідентифікації.

Упродовж XVI ст. відбувався процес усталення міщанських прізвиць, у деяких родинах вони вживалися вже майже як прізвища (зокрема, спадкувалися за принципом філіації). Але це ще рідкість. Насправді, для основної маси міщан цей процес ще не був завершений. У різний час і в різних умовах щодо однієї і тієї ж особи могли використовуватися різні означення – відмісцеві прізвиська, патронімія, прізвиська, дані корпорацією чи загалом міщанами за певні особистісні характеристики тощо.

Навіть більше того, якщо у середньовічні часи ідентифікація особи була просто скупою, лаконічною, навіть убогою, то у XVI ст. стало поширеним своєрідне експериментування з антропонімією, міщани свідомо вживали різні прізвища, наче вибираючи, яке б краще

пасувало. Особа могла прийняти громадянство з одним прізвиськом, а кілька років по тому у расецьких актах згадуватися з іншим (цілком відмінним або ж модифікованим, перекладеним іншою мовою тощо). Ось кілька прикладів для такої ситуації: Пищимухи і Мусковії є однією і тією ж родиною, Леонард Фічкович і Ленарт Ломенський є однією особою⁷⁷, так само – Крістоф Фічек і Христофор Фокс⁷⁸, Ян Слюсар (Хромібарвеж) і Ян Львовчик⁷⁹ тощо.

Окрім того, у першій половині XVI ст. зустрічаються випадки полонізації німецьких прізвищ / прізвиськ (напр., Ганус Бар і Йоан Недзведзь)⁸⁰, хоча, наприклад, ще в XV ст. можна говорити радше про зворотний процес. У другій половині XVI ст. з'являється гуманістична мода на латинізацію прізвищ⁸¹. Усе це ускладнює ідентифікацію міщан – одна й та ж особа може інколи сприйматися в джерелі як дві різні людини. Але бувають і протилежні ситуації – приклади “об’єднання” кількох міщан в одного навів М. Капраль у рецензії на *Album civium*⁸².

Однак труднощі ідентифікації міщан виправдовують невелику репрезентативність реєстрів громадян лише для XV–XVI ст. Натомість у XVII–XVIII ст. міщани вже мають переважно усталені прізвища. Як видається, це і є одна з причин того, що до початків XVII ст. надто вже малу частку міщан, згадуваних у міських книгах, вдається знайти у записах про надання громадянства. Отже, відколи прізвища усталилися, то і частка ця збільшилася.

Що стосується репрезентативності чистових реєстрів львівських громадян, то варто згадати також, що М. Капраль звернув увагу на яскраві факти, які виявилися при зіставленні реєстрів зі списком урядників та кількістю шевців у Львові як представників найпопулярнішого ремесла в місті⁸³. Так, рецензент зауважив, що міських урядників у Львові XV–XVIII ст. було понад півтори тисячі, тоді як міщан у чистових реєстрах (за підрахунками дослідника) – 6647, а відповідно, “вимальовується неможлива та абсурдна ситуація, коли на чотирьох новоприйнятих львівських міщан припадав один урядник”⁸⁴. Результати зіставлення дійсно вражають.

⁷⁷ ACL. – Т. I. – №2294, 2406.

⁷⁸ Ibidem. – №2376, 2678.

⁷⁹ Ibidem. – №2887, 2913.

⁸⁰ Ibidem. – №2460, 2508, 2735.

⁸¹ *Bystroń J. Nazwiska polskie.* – Warszawa, 1993. – S. 161–162; *Szymański J. Nauki pomocnicze historii od schyłku IV do końca XVIII w.* – Warszawa, 1976. – S. 88.

⁸² Капраль М. (рец.) *Album Civium...* – С. 709.

⁸³ Там само. – С. 706.

⁸⁴ Там само.

Однак варто пам'ятати, що хронологічні рамки лише в дуже загальних рисах є однакові. Інформація про львівських урядників (якщо не рахувати дідичних вїттів) збереглася з 1353 р., а реєстри – шойно з 1388 р., але найголовніше те, що за 1388–1783 рр. завдяки численним річним прогалинам втрачено сумарно понад століття чистових реєстрів. Відповідно, число урядників треба зредувувати до 1136. Зрештою, за нашими підрахунками у чистових реєстрах міщан мало бути дещо більше – 6951 (детальніше про це йтиметься у розділі 3). А якщо додати до чистових реєстрів хай навіть і неповні протокольні та рахункові записи про надання громадянства, то вийде 8253 особи. Відповідно, тоді на одного урядника буде припадати не чотири, а понад сім міщан. Як видається, у Львові урядників було таки досить багато, і вони дійсно могли становити суттєвий відсоток серед громадян. Адже кількість урядників у тогочасних містах не завжди залежала від чисельності населення міста, а у Львові їхня частка була значною завдяки колегії “сорока мужів” і “старшим” української та вірменської громад.

Також М. Капраль зіставив кількість шевців, які вступили до цеху протягом 1665–1732 рр., із шевцями, вписаними до чистових реєстрів громадян того ж періоду. Порівняння вийшло явно не на користь реєстрів – 600 проти 265. Однак, якщо доповнити чистові реєстри даними з протокольних та рахункових книг, то замість 265 отримаємо 312 шевців. Отже, виявилось, що у реєстрах було представлено не менше половини тогочасних шевців, а таки дещо більше половини. Правда, аж так суттєво це справи не міняє⁸⁵.

Ще один поважний аргумент, який кидає серйозну тінь на репрезентативність реєстрів львівських громадян, – це порівняння Львова із Краковом, на яке звернули увагу Ф. Кірик та М. Капраль. Адже за 1392–1611 рр. до списків міщан у Кракові вписалися 16260 осіб⁸⁶. А це, як зауважив М. Капраль, чи не втричі більше за значно коротший термін,

⁸⁵ Водночас, варто мати на увазі, що шевці практикували колективні прийняття громадянства, нерідко по півтора десятка одночасно. Вистачало, щоб кілька таких колективних записів згинули і результат підрахунків буде суттєво змінений. Щодо деяких ремесел (зокрема, й шевців) можна віднайти невеличкі карточки зі списком прийнятих до громадянства представників цього ремесла. Наприклад, незручно прошита між аркушами протокольної книги картка зі списком шевців (див.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 219–222). Такі ж картки мали кушнірі (Там само. – Арк. 218–223; спр. 161, нунумерована вкладка за 1684 р. між арк. 354–355). Але якщо такі картки губилися, то записані на них ремісники так і не потрапляли до реєстрів.

⁸⁶ *Kiryk F.* (rec.) *Album Civium...* – S. 89. У 1392–1505 рр. у Кракові приймали до громадянства в середньому 83 особи щороку, у 1507–1572 рр. – 63 особи, а в 1573–1611 рр. – 67 осіб.

хоча населення обох міст було приблизно на тому ж самому рівні чисельності у пізньому середньовіччі та у ранньомодерний період⁸⁷. Відмінність між Львовом і Краковом справді вражає. Можна би засумніватися у коректності цього порівняння, адже найінтенсивніше Краків поповнювався новими громадянами в останні роки XIV ст. (пересічно по 127 осіб щороку)⁸⁸, з яких у Львові взагалі не збереглося жодних регулярних записів про прийняття до громадянства. Однак навіть у XV – на початку XVI ст. інтенсивність прийняття громадянства у Кракові перевищувала аналогічний показник у Львові учетверо, а потім – упродовж решти XVI і на початку XVII ст. – утричі.

Більша активність прийняття громадянства у Кракові може пояснюватися тим, що це місто лежало у гущі набагато динамічніших міграційних процесів, ніж ті, що відбувалися у Руському воєводстві. Крім того, краківські показники кінця XIV – початку XVII ст. припадають переважно на період, коли Краків був столицею держави (перенесення королівської резиденції до Варшави розпочалося щойно у 1596 р.). Столиця завжди притягує населення інтенсивніше, багато осіб прагнуть закріпитися в ній, але, зазнавши невдач, поступаються місцем іншим амбітним іммігрантам. У середньовічному Кракові резигнації з міського громадянства були значно частішими, ніж у Львові⁸⁹. Отже, якоюсь мірою можна пояснити відмінність Кракова від Львова більшою рухливістю чи, радше, плінністю населення у Кракові.

Ще одна причина більшої кількості прийнятих до громадянства у Кракові порівняно зі Львовом, можливо, полягала в тому, що краківські реєстри велися більш добросовісно. Адже вони становили окремі книги, до яких писар вносив нових міщан у міру того, як вони приймали краківське громадянство (це видно, хоча б з того, що відповідні записи у Кракові велися різними чорнилами та різними почерками)⁹⁰. А у Львові писар спочатку робив чернеткові записи про надання громадянства і вже за підсумками року переносив їх до чистових реєстрів, а під час цього деякі записи могли “губитися”⁹¹.

⁸⁷ *Капраль М.* (рец.) *Album Civium...* – С. 706.

⁸⁸ *Kaczmarszyk K.* *Przedmowa...* – S. XXI.

⁸⁹ *Ibidem.* – S. XX.

⁹⁰ Наприклад, книга прийняття до міського права за 1555–1611 р. (*Archiwum Państwowe w Krakowie.* – Akta miasta Krakowa, sygn. 1423).

⁹¹ Однак і тут стикаємося із певним парадоксом – збережені до початку XVII ст. протокольні записи про надання львівського громадянства, якраз ідеально переносилися до чистових реєстрів. Але, як уже згадувалося, до наших часів дійшли чернеткові вписи громадян, на жаль, лише від 1588 р. та й то напевно їх мало бути значно більше – просто вони не збереглися.

Отже, факт неповноти львівських реєстрів новоприйнятих міщан очевидний. Вищенаведені зіставлення реєстрів з іншими типами джерел підтвердили давні та лише досить загальні припущення, що збережені у Львові списки громадян є далеко неповними. Виявилось, що репрезентативність реєстрів (чистових разом із “реконструйованими”) у другій половині XVII–XVIII ст. пересічно становила 50–60% (для давніших часів можливий нижчий відсоток, але не обов’язково, оскільки докладніше з’ясувати це заважають труднощі ідентифікації міщан). Це не є багато, але зрештою, яке тогочасне демографічне джерело може претендувати на стовідсоткову повноту?⁹²

Чистові реєстри громадян із залученням протокольних та рахункових записів, попри свою обмежену репрезентативність, цілком надаються на вивчення функціонування інституції міського громадянства у пізньосередньовічному та ранньомодерному Львові, шляхів формування львівської громади, інтенсивності прийняття громадянства, географії походження міщан, етно-конфесійного та професійного складу громадян Львова тощо.

Окрім записів про надання львівського громадянства, які становлять джерельну основу дослідження, існує ще багато інших джерел, з яких можна почерпнути відомості про функціонування міського громадянства Львова та про громадян як соціально-правову групу. Опубліковані джерела зосереджені здебільшого у збірниках джерел до історії Львова, які стосуються періоду пізнього середньовіччя та раннього нового часу і були видані з кінця XIX – до початку XXI ст. Це передовсім монументальне багатотомне серійне видання “Актів гродських і земських”⁹³. Тут трапляються акти надання міського громадянства і “свідоцтва про походження”, які вимагалися від осіб, що прибули на постійне місце проживання до Львова і прагнули отримати міське громадянство. Подані у цьому виданні документи мають значення передусім для дослідження процедури прийняття міського права.

Цінні відомості є також у збірнику “Соціальна боротьба в місті Львові в XVI–XVIII ст.”⁹⁴ Опубліковані тут документи поставали переважно з якоїсь соціально важливої суперечки, тому це, як правило,

⁹² Див., наприклад, застереження щодо унікально цінного списку поголового податку за 1662 р., висловлені М. Капралем (*Капраль М.* Національні громади... – С. 255).

⁹³ Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie (далі – AGZ). – Lwów, 1875. – Т. 5. – S. 182–183; Lwów, 1876. – Т. 6. – S. 59–60; Lwów, 1878. – Т. 7. – S. 175–176.

⁹⁴ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI–XVIII ст. / під ред. Я.П.Кіся. – Львів, 1961.

скарги однієї зі сторін (позов) або ж рішення (декрет короля, ухвала міської ради тощо) у певних конфліктних справах. Дуже часто конфлікт виникав на ґрунті неповноти громадянських прав представників соціальних та етнічних груп. Також збірник містить ряд документів, де йдеться про вимогу буги вписаним до числа міських громадян для того, щоб стати повноправним членом цеху. Є у цьому виданні й такий важливий для дослідження документ, як запис про позбавлення міського громадянства. За кількома винятками джерельні матеріали цього збірника публікувалися вперше. Регест “посвідчення” про отримання львівського громадянства з XVII ст. подано в “Каталозі пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233–1799”⁹⁵.

Надзвичайно важливими для дослідження міського громадянства є збірки привілеїв Львова, видані М. Капралем у серії “Львівські історичні пам’ятки”⁹⁶. Перший том охоплює загальноміські привілеї Львова з XIV–XVIII ст.⁹⁷ Власник (король), надаючи привілеї місту, фактично адресував їх саме міській громаді, а отже, лише тим мешканцям міста, які були прийняті до міського громадянства. Другий том – привілеї національних громад Львова XIV–XVIII ст.⁹⁸ – документів, важливих для досліджуваної теми, має навіть більше, ніж попередній збірник. Привілеї національних громад дають можливість не тільки значною мірою визначити сферу дії їхніх громадянських прав⁹⁹, але й дослідити деякі особливості процедури прийняття до міського права, зокрема такі питання, як присяга некатоліків. Врешті, велике значення для з’ясування соціальної і правової суті міського громадянства має том економічних привілеїв професійних корпорацій¹⁰⁰. Цехові статuti, подані у цьому томі, проливають світло на питання, як володіння міським громадянством Львова було пов’язане з правом займатися торгівлею чи ремеслом у місті.

⁹⁵ Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233–1799 / упор. О. Купчинський, Е. Ружицький – К., 1972.

⁹⁶ Львівські історичні пам’ятки (Monumenta Leopolitana). – Львів, 1998, 2000, 2007. – Т. 1, 2, 4.

⁹⁷ Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст.: зб. док. / упор. М. Капраль. – Львів, 1998 (Львівські історичні пам’ятки. – Т. 1).

⁹⁸ Привілеї національних громад міста Львова XIV–XVIII ст.: зб. док. / упор. М. Капраль. – Львів, 2000 (Львівські історичні пам’ятки. – Т. 2).

⁹⁹ Капраль М. Національні громади... – С. 48.

¹⁰⁰ Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст.: привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій / упор. М. Капраль. – Львів, 2007 (Львівські історичні пам’ятки. – Т. 4).

Певні відомості про львівське громадянство містяться в багатотомному виданні сеймових постанов (конституцій) *Volumina legum*¹⁰¹. Найперше нас цікавлять ухвали щодо міжстанових відносин – обмеження прав міських громадян у володінні земськими маєтностями, заборони шляхті, що поселяється серед міщан, займатися міськими заняттями, чи, навпаки, дозвіл селитися у містах, підлягати міській юрисдикції і нести міські повинності нарівні з іншими міщанами. У відомій праці краківського правника Бартоломея Гроїцького “Порядок судів і міських справ магдебурзького права у Короні Польській”¹⁰² для досліджуваної теми становить інтерес текст присяги новоприйнятого міщанина¹⁰³, що мала б служити взірцем для формул таких присяг у містах Речі Посполитої.

Серед додаткових джерельних матеріалів варто згадати кілька збережених документів австрійського періоду, необхідних для отримання громадянства (рекомендаційні листи, свідоцтва про належне виконання ремесла тощо)¹⁰⁴; посвідчення львівського магістрату про надання міського права перукарю Мартинові Бенаю з Трансильванії¹⁰⁵ та вірменинові Миколі Байдуловичу¹⁰⁶; нотатки про розподіл коштів та зброї, отриманих за прийняття міського громадянства, та з приводу зловживань щодо міського громадянства, вміщені у книзі “скарг” комісії 10 мужів за 1618–1692 рр.¹⁰⁷, а також у протоколах квартальних сесій колегії “сорока мужів” (1624–1723 рр.)¹⁰⁸ королівські декрети у справі міського громадянства, подані в копіаріях привілеїв¹⁰⁹; ухвала всіх станів і націй про неосілих міщан, вміщена у протоколах рекуператорського суду¹¹⁰; нотатки про позбавлення міського права у “Кодексі Яна Алембека”¹¹¹; раєцькі книги (індукти), матеріали яких використано для зіставлення з реєстрами

¹⁰¹ *Volumina legum* (далі – VL) / ed. J. Ohryzko. – Petersburg, 1859. – Vol. 1–3; 1860. – Vol. 5.

¹⁰² *Groicki B. Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej.* – Warszawa, 1953.

¹⁰³ *Ibidem.* – S. 52–53.

¹⁰⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 965, 968, 970–975.

¹⁰⁵ Там само. – Спр. 342.

¹⁰⁶ Там само. – Ф. 131, оп. 1, спр. 700.

¹⁰⁷ Там само. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667.

¹⁰⁸ Там само. – Ф. 52, оп. 2, спр. 668, 672.

¹⁰⁹ Там само. – Спр. 613–614.

¹¹⁰ Там само. – Спр. 815, арк. 119–121.

¹¹¹ Там само. – Спр. 1153, арк. 562–563.

громадян¹¹², а також для вивчення різних аспектів функціонування міського громадянства¹¹³; “Опис прав і привілеїв міста Львова”, виданий окружним старостинським урядом¹¹⁴.

Отже, джерельна база нашого дослідження, незважаючи на вузькість теми, є достатньо репрезентативною. Основним джерелом є реєстри новоприйнятих міщан, які у комплексі з іншим документальним масивом уможливають висвітлення широкого кола питань, пов’язаних із міським громадянством у Львові у XV–XVIII ст.

1.2. Історіографія

Першим істориком Львова, хто звертався до питання міського громадянства, був Денис Зубрицький. При впорядкуванні у 1838–1839 рр. архівних матеріалів львівського магістрату, які лягли в основу написання “Хроніки міста Львова”, дослідник натрапляв на реєстри громадян. Не завжди ці відомості Д. Зубрицький піддавав глибшому аналізу, а загалом задовольнявся констатацією факту, що в котромусь році певна особа отримала громадянство, тому ці згадки мають радше джерельну, ніж історіографічну цінність. Зрештою, “Хроніка міста Львова” нарівні з нотатками Яна Алембека, використовувалася К. Бадецьким фактично як джерело при реконструкції втрачених середньовічних міських книг. Окрім цього, Д. Зубрицький детальніше порушив питання шляхти в місті, отримання нею громадянства та виконання міських обов’язків і повинностей¹¹⁵, а також навів перелік шляхти-міщан за 1526–1574 рр.¹¹⁶

Александр Чоловський у розвідці про функціонування органів міської влади¹¹⁷, при розгляді громади міста, докладніше зупинився на джерелах її формування, а отже, на умовах отримання міського громадянства. Дослідник оглядово перерахував та охарактеризував вимоги, що ставилися особам, які бажали стати повноправними

¹¹² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, Спр. 9, 13, 27, 81, 99, 138.

¹¹³ Там само. – Спр. 28, 43, 44.

¹¹⁴ Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (далі – ЛННБ ВР). – Ф. 4, оп. 1, спр. 1360.

¹¹⁵ Зубрицький Д. Хроніка міста Львова. – Львів, 2002. – С. 171–172, 215, 228–229, 471.

¹¹⁶ Там само. – С. 228–229.

¹¹⁷ Czołowski A. Pogląd na organizację i działalność dawnych władz miejskich do 1848 r. // Miasto Lwów w okresie samorządu 1870–1895. – Lwów, 1896. – S. XXI–LXXXIV.

міщанами, опублікував зразок тексту присяги на міське громадянство польською та італійською мовами. Зацікавлення міським громадянством могло бути спричинене роботою дослідника над виданням найдавніших середньовічних книг Львова, де містилися реєстри новоприйнятих міщан, адже другий том “Пам’яток” і аналізована стаття вийшли у світ протягом 1896 р. А. Чоловський першим в історіографії Львова дав стислу характеристику основ міського громадянства.

На початку XX ст. реєстри прийняття до міського права зацікавили Раймунда Фрідріха Кайндля, австрійського історика з Чернівців. До реєстрів дослідник звернувся у контексті своєї масштабної роботи, присвяченої історії німецького населення Прикарпаття¹¹⁸. Підхід Р. Кайндля полягав у аналізі окремих випадків прийняття громадянства, які його з тих чи інших причин зацікавили (звичайно ж, вони стосувалися переважно німців). Зі списку літератури видно, що історик користав з першого та другого тому “Пам’яток” А. Чоловського¹¹⁹. Але, як видається, Р. Кайндль таки працював ще й з оригіналами тогочасних реєстрів, що видно, наприклад, з його хибного відчитання імені литовської княгині Рингалли, котра як власниця Олеська видала у 1408 р. рекомендацію для одного з новоприйнятих міщан Львова¹²⁰. Р. Кайндль відчитав її як *Szyngajlo*¹²¹, хоча А. Чоловський у “Пам’ятках” подав її ім’я вірно¹²². Це можна пояснити тільки схожістю готичного *R* до *Sz* в оригіналі. Загалом же, дослідження Р. Кайндля у частині, що стосується львівського громадянства, має значення радше піонерське і до більш систематичних студій у цьому напрямку справа тоді так і не дійшла.

У міжвоєнний період міське громадянство стало об’єктом спеціальних досліджень кількох учнів професора Францішка Буяка, чия дослідницька школа позначилася соціально-економічним ухилом та інтенсивним впровадженням статистичних методів у історичні дослідження. Один з його учнів, український вчений Роман Зубик,

---

¹¹⁸ *Kaindl R. Geschichte der Deutschen in den Karpatenländern.* – Gotha, 1907. – Vol. 1: *Geschichte der Deutschen in Galizien bis 1772.*

¹¹⁹ Третій том практично не використовувався, оскільки, як пояснив сам дослідник, вийшов друком незадовго до написання його праці (*Ibidem.* – S. 358).

¹²⁰ ACL. – Т. 1. – №60. Детальніше про Рингаллу див.: *Заяць О.* Князівна Рингалла – власниця Олеська // Треті Ольжині читання, Пліснеськ, 31 травня 2008. – Львів, 2009. – С. 71–72.

¹²¹ *Kaindl R. Geschichte der Deutschen...* – S. 291.

¹²² *Księga przychodów i rozchodów (1404–1414).* – S. 63; *Księga przychodów i rozchodów (1414–1426).* – S. 102, 104, 164.

звернувся до теми міського громадянства у своїй об'ємній монографії з історії фінансового господарства Львова у 1624–1635 рр.¹²³, виконаний у рамках семінару суспільної та економічної історії при Львівському університеті. Прийняття до міського права розглянуто дослідником у світлі надходження до міського бюджету грошових внесків за акт надання громадянства. Автор побіжно аналізував такі питання: кому належали повні громадянські права у місті, як відбувався прийом до міського права, які вимоги ставилися перед кандидатом на міщанина. Також автор спробував побіжно і коротко оглянути географічне походження прибулих до Львова та професійний поділ новоприйнятих міщан. Хоча тема львівського громадянства цікавила Р. Зубика найперше з огляду на прибутки від його прийняття, все ж дослідник намагався у загальних рисах висвітлити й інші аспекти цього питання.

На початок 30-х років ХХ ст. припало написання ґрунтовної розвідки про прийняття до міського права у 1405–1604 рр. іншим учнем Ф. Буяка – Алексієм Гілевичем¹²⁴. Як зауважує біограф А. Гілевича Збігнєв Вуйцик, ця праця також була написана в нурті демографічних досліджень, ініційованому Ф. Буяком¹²⁵. Це вже була третя розвідка безпосередньо на тему прийняття до міського права в рамках семінару Ф. Буяка – їй передували студії Казімежа Арламовського і Валеріана Крамажа над населенням Перемишля, проведені також на підставі реєстрів новоприйнятих міщан¹²⁶.

У вступній частині дослідження А. Гілевича оговорено теоретичні засади та механізм отримання громадянства у Львові. Далі автор подав оглядову характеристику джерел – міських книг, у яких збереглися реєстри новоприйнятих міщан, і виклав методику роботи з матеріалом: географічний поділ місцевостей, з яких прибували нові міщани та питання періодизації. А. Гілевич поділив досліджуваний час на п'ять періодів: I (1405–1426 рр., 22 роки), II (1461–1495 рр., 35 років), III (1496–1536 рр.), IV (1537–1570 рр.) і V (1571–1604 рр.) – по 34 роки.

---

¹²³ *Zubik R.* Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624–1635. – Lwów, 1930.

¹²⁴ *Gilewicz A.* Przyjęcia do prawa miejskiego we Lwowie w latach 1405–1604 // Studja z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujakowi. – Lwów, 1931. – S. 375–414.

¹²⁵ *Wójcik Z.* Aleksy Gilewicz – historyk niepowinconalny. – Przemyśl; Wrocław, 2008. – S. 38.

¹²⁶ *Arłamowski K.* Przyjęcia do prawa miejskiego w Przemyślu w latach 1541–1664 // Sprawozdania Dyrekcji Państwowego Gimnazjum II im. prof. Kazimierza Morawskiego w Przemyślu na rok szkolny 1930/31. – Przemyśl, 1931. – S. 1–31; *Kramarz W.* Ludność Przemyśla w latach 1521–1921. – Przemyśl, 1930.

Це – оригінальний але далеко не оптимальний вихід із ситуації. За основу було взято тривалість активності одного покоління, тобто 34 роки, а до того ж дослідник спробував пов'язати їх, хоч і дуже умовно, із загальною періодизацією історії Львова. Але такі часові відрізки створюють певні труднощі як для порівняння запропонованих періодів між собою (передусім перші два періоди), так і з результатами аналогічних досліджень щодо інших міст – адже усталенішим є поділ на десятиліття¹²⁷. До того ж, третій період включає семирічну перерву, а тому не можна стверджувати, що він охоплює “час покоління”.

Наступні два розділи стосуються питання географічного походження новоприйнятих міщан та їхнього професійного складу (як за групами ремесел, так і за окремими професіями). Статистичні підрахунки до цих розділів подані у таблицях. Останній, невеликий параграф присвячений релігійним і становим характеристикам новоприйнятих міщан. На жаль, частина інформації, поданої А. Гілевичем, є суперечливою або хибною (наприклад, рахування двічі однієї і тієї ж людини, зарахування до новоприйнятих міщан осіб, насправді всього лиш призначених на міські уряди, плуганина із термінологією назв професій). І це при тому, що дуже важко прослідкувати, яким чином дослідник проводив підрахунки і звідки з'являвся той чи інший результат (адже чим менше подається деталей, тим важче виявити помилку). Однак деякі огріхи були майже неминучими з огляду на ручний підрахунок даних. Загалом, стаття А. Гілевича на довгі роки стала базовою для демографічних, соціальних та економічних досліджень міста.

Окрім цієї статті, зберігся також неопублікований рукопис праці А. Гілевича про прийняття до міського права у 1405–1426 рр.¹²⁸, тобто за період, з якого були опубліковані джерела у другому і третьому томах “Пам'яток”. Ця розвідка, ймовірно, була передвісником вищезгаданої статті. У рукописі більша увага приділяється дефініції міського громадянства, теоретичним та правовим аспектам, питанням умов та форми акту надання міського громадянства, а наприкінці здійснено спробу статистичних підрахунків.

Через кілька років після А. Гілевича до реєстрів львівських громадян звернувся німецький історик і етнограф Курт Люк у контексті ширших студій над німецько-польським співжиттям у Центрально-Східній Європі¹²⁹. Однак його наукові напрацювання були надто тісно

¹²⁷ *Gierszewski S.* Obywatele miast Polski przedrozbiorowej. – Warszawa, 1973. – S. 28.

¹²⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 955.

¹²⁹ *Lück K.* Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im ostmitteleuropäischen Raum. – Plauen, 1934.

пов'язані з активною громадсько-політичною діяльністю, зокрема пропагандою ідей про цивілізаційну вищість німецького населення. Такий підхід спричинився до тенденційності у висвітленні етнічного складу пізньосередньовічного Львова.

Коротко охарактеризував реєстри новоприйнятих громадян у детальних інвентарях Архіву давніх актів у Львові Кароль Бадецький, на той час заступник директора цього архіву (а в подальшому його директор)¹³⁰. Автор інвентарів описав книги, у яких містяться реєстри, а також розглянув їхню джерельну вартість, прогалини за окремі роки (правда, подавши їх досить неточно).

У післявоєнний час студії над львівськими громадянами продовжив Гуго Вечерка, у полі наукових зацікавлень якого перебувало розселення німецького елемента в Центральній-Східній Європі пізнього Середньовіччя та раннього Нового часу. У цьому руслі Г. Вечеркою була написана стаття, присвячена походженню та етнічному складові нових львівських міщан у XV ст.¹³¹

Згодом до списків львівських громадян звернувся Ярослав Кісь, використовуючи їх як важливе джерело до вивчення демографічних та соціальних процесів у Львові. У 1968 р. вийшла друком його монографія, де прийняття до міського права розглядалося у розділі “Джерела поповнення львівського міщанства і правове становище населення”¹³². Спочатку Я. Кісь розглянув, кому і як надавалося міське громадянство, а далі перейшов до статистичних обчислень інтенсивності напливу населення, подав певні дані про кількість представників певних професій, а також про географію прибульців. Попри велику цінність цього дослідження, розділ, де аналізується міське громадянство, має ряд недоліків – статистичні підрахунки не уніфіковані, частина з них взята з праці А. Гілевича, частина проведена самостійно на підставі архівних матеріалів.

Окрім того, низка висновків Я. Кіся не підкріплені посиланнями на відповідні джерела. Часто не вказано часу, якого стосується те чи інше твердження. Також автор інколи робив підрахунки без урахування джерельних прогалин та припускався низки інших неточностей, про які йтиметься нижче. Звернення Я. Кіся до питання міського громадянства не обмежуються лише вищезгаданою монографією. Ряд

---

¹³⁰ *Badecki K.* Archiwum Akt Dawnych... – Т. 3–4.

¹³¹ *Weczerka H.* Herkunft und Volkszugehörigkeit der Lemberger Neubürger im 15. Jahrhundert // *Zeitschrift für Ostforschung.* – Marburg / Lahn, 1955. – Bd. 4. – Н. 4. – S. 506–530.

¹³² *Кісь Я.* Промисловість... – Львів, 1968.

цінних спостережень міститься у докторській дисертації дослідника “Соціально-економічні відносини і класова боротьба у Львові у період феодалізму (XIII–XIX ст.)”¹³³ (поза частиною, що дублює вищезгадану монографію). Історик приділяв увагу значенню купецького громадянства і торгівлі в місті, поділу громадян Львова на різні категорії, конфліктам передміщан-громадян з міською владою на ґрунті відстоювання своїх громадянських прав. Загалом же, важливим є те, що дослідник уперше спробував дати загальну характеристику інституту міського громадянства у Львові для усього періоду його функціонування.

Після Я. Кіся спеціально львівським громадянством тривалий час ніхто не займався. У 1994 р. до реєстрів новоприйнятих міщан другої черги XVI ст. звернувся М. Капраль¹³⁴. У його дисертаційному дослідженні поданий детальний джерелознавчий огляд фінансових книг, зокрема загальної чиншової книги за 1522–1548 рр., розглянуто питання міграції до Львова, етнічної та станово-професійної характеристики населення, у тому числі й у світлі записів про прийняття до міського права, що велися у вищезгаданій фінансовій книзі¹³⁵. У подальшому М. Капраль розширив свої студії над питанням львівського громадянства хронологічно і тематично (але надалі в рамках демографічного контексту) у монографії про національні громади Львова, зокрема у розділі “Міграція до міста”¹³⁶. Незважаючи на хронологічні рамки праці (XVI–XVIII ст.), М. Капраль аналізує увесь період, з якого збереглися регулярні реєстри громадян, а отже охоплює і XV ст. Ґрунтовніше історик зупинився на підрахунках з 1522–1548 рр., що пояснюється попереднім детальним опрацюванням львівських фінансових книг другої чверті XVI ст., хоча не менш цінними є спостереження і щодо інших років. Дослідник аналізує географію походження прибулих, професійний та етнічний склад міщан, наводить кількісні підрахунки інтенсивності поповнення лав міщанства за 50-літніми періодами, подані у таблиці для 1405–1783 рр.¹³⁷ Вперше в історіографії обчислено частку

¹³³ Кісь Я. Соціально-економічні відносини і класова боротьба у Львові у період феодалізму (XIII–XIX ст.): дис.... док. іст. наук. – Львів, 1969.

¹³⁴ Капраль М. Фінансові книги Львова другої чверті XVI ст. як джерело дослідження історичної демографії та соціотопографії: дис.... канд.іст.наук. – К., 1996.

¹³⁵ Оpubліковано в: Капраль М. Соціально-професійна структура населення Львова у другій чверті XVI ст. (за матеріалами міських рахункових книг) // Україна в минулому. – Вип. 6. – Львів, 1994. – С. 7–34.

¹³⁶ Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові відносини). – Львів, 2003.

¹³⁷ Там само. – С. 364.

українського та вірменського населення відносно до загалу прийнятих громадян упродовж усього часу, за який збереглися чистові реєстри новоприйнятих міщан¹³⁸. В інших розділах міське право принагідно розглянуте в контексті громадянських прав окремих національних громад.

Важливим внеском в історіографію львівського громадянства стала розлога вступна стаття А. Янечека до виданих ним реєстрів новоприйнятих львівських міщан¹³⁹. Видавець досить глибоко висвітлює питання загальноєвропейської генези міського громадянства, поширеності реєстрів громадян у містах на північ від Альп – в німецьких та центральносхідноєвропейських землях (які зазнали урбанізації на німецькому праві), а також на Британських островах, і відсутності аналогічних реєстрів в Іспанії, Італії та на більшості території Франції. А. Янечек пов'язує наявність реєстрів міських громадян у тому чи іншому регіоні Європи з феноменом податкової присяги¹⁴⁰. Великою заслугою видавця львівських реєстрів є розгляд інституту львівського громадянства на широкому європейському тлі, який супроводжується покликами на значний список наукової літератури з цієї тематики – як західноєвропейської, так і польської. Водночас, як уже було зауважено в рецензії М. Капралю на *Album civium*, А. Янечек, на жаль, цілком оминув українські дослідження з питань міського громадянства¹⁴¹.

Видавець аналізує дослідницькі можливості використання реєстрів громадян і подає детальну джерелознавчу характеристику та опис книг, у яких велися реєстри (здебільшого відтворюючи дослівно текст інвентарів К. Бадецького). А. Янечек підрахував загальну кількість збережених чистових записів прийняття до львівського громадянства (всього 5793), а також середню річну кількість цих записів (20), проаналізував неспівпадіння астрономічних (календарних) і елекційних (каденційних) років у реєстрах. У вступі до видання вміщено графік, що відображає кількість вписів до чистових реєстрів, а також роки, з яких вони втрачені; подано таблицю аркушів із записами про надання громадянства та представлено світлини сторінок з реєстрами (по одній з кожної книги). У передмові інколи трапляються неточності (наприклад, твердження про те, що передміське право з'явилося як окрема правова категорія шойно у XVII ст., хоча насправді це відбулося ще в XVI ст.)¹⁴².

¹³⁸ Капраль М. Національні громади... – С. 365.

¹³⁹ Janeczek A. Wstęp... – S. VII–LVI.

¹⁴⁰ Ibidem. – S. IX.

¹⁴¹ Капраль М. (рец.) Album Civium... – С. 707.

Однак загалом, передмова написана на високому рівні, а особливо у частині, що стосується загальноєвропейського контексту міського громадянства і подання відповідної наукової літератури¹⁴³.

Методологічно корисними для нашого дослідження є також деякі узагальнюючі монографії з історії міщанства. Ще у міжвоєнний період відомий дослідник історії міст Ян Птасьнік у своїй монументальній праці з історії міст присвятив окремий розділ міському громадянству¹⁴⁴. Дослідник основну увагу приділив питанню умов отримання міського громадянства, його правовим аспектам, влиттю шляхти у міську спільноту. Загалом це дослідження базувалося здебільшого на матеріалах Львова та Кракова, однак, на жаль, у розділі про громадянство посилення стосуються переважно краківських джерел. Проте, дослідження має велике методологічне значення і вперше подає загальне уявлення про міське громадянство у Речі Посполитій.

¹⁴² *Janeczek A.* Wstęp... – S. XXI.

¹⁴³ Як зауважив М. Капраль (рец. С. 707), більшість згаданої літератури є недоступною в українських книгозбірнях. Але все ж наведемо, принаймні для ознайомлення ширших кіл українських читачів, кілька видань (як студій, так і джерельних публікацій), присвячених міському громадянству міст Речі Посполитої: *Kutrzeba S.* Ludność i majątek Kazimierza w końcu XIV stulecia // *Rocznik Krakowski*. – Kraków, 1900. – R. 3. – S. 183 – 201; *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506* / wyd. K. Kaczmarczyk. – Kraków, 1913; *Arlamowski K.* Przyjęcia do prawa miejskiego w Przemysłu w latach 1541–1664 // *Sprawozdania Dyrekcji Państwowego Gimnazjum II im. prof. Kazimierza Morawskiego w Przemysłu na rok szkolny 1930/31*. – Przemysł, 1931. – S. 1–31; *Mika M.* Przyjęcia do prawa miejskiego w Poznaniu w latach 1576–1600 // *Kronika miasta Poznania*. – Poznań, 1933. – T. 11. – S. 207–230; *Sadownik J.* Przyjęcia do prawa miejskiego w Lublinie w XVII wieku. – Lublin, 1938; *Koczorowska-Pielińska E.* Przyjęcia do prawa miejskiego miasta Nowej Warszawy w latach 1477–1525 // *Rocznik Warszawski*. – Warszawa, 1969. – T. 9. – S. 261–295; *Zienkowska K.* Obywatelstwo miejskie Starej Warszawy przed Sejmem Czteroletnim (przyjęcia do prawa miejskiego w latach 1745–1788) // *Spółeczeństwo polskie XVIII i XIX wieku. Studia o uwarstwieniu i ruchliwości społecznej* / pod red. W. Kuli i J. Leskiewiczowej. – T. 4. – Warszawa 1970. – S. 5–35; *Szultka Z.* Rola i znaczenie społeczno-ekonomiczne ludności napływowej Torunia w świetle ksiąg przyjęć do prawa miejskiego z lat 1703–1793 // *Zapiski Historyczne*. – Toruń, 1972. – T. 37. – Z. 1. – S. 55–74; *Kiryk F.* Księga przyjęć do prawa miejskiego w Bochni 1531–1656 / wyd. F. Kiryk. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1979; *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1507–1572* / wyd. A. Kiełbicka, Z. Wojas. – Kraków, 1993; *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1573–1611* / wyd. A. Kiełbicka, Z. Wojas. – Kraków, 1994; *Kiryk F.* Księga przyjęć do prawa miejskiego w Kamieńcu Podolskim z lat 1723–1736 oraz 1740–1742 // *Kraków–Małopolska w Europie Środką. Studia ku czci profesora Jana M. Małeckiego w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*. – Kraków, 1996. – S. 127–136; *Księga przyjęć do prawa miejskiego Starej Warszawy 1506–1586* / opr. A. Bartosiewicz. – Warszawa, 2000.

¹⁴⁴ *Ptaśnik J.* Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce. – Kraków, 1934.

Цінною є розвідка польського історика Станіслава Гродзиського про громадянство шляхетської Речі Посполитої¹⁴⁵. У ній аналізується земське та міське громадянство, еволюція дефініції поняття громадянства, правовий бік справи, питання набуття і втрати міського права. Загалом дослідження надзвичайно важливе з огляду на теоретичний аспект проблеми.

На значну увагу заслуговує і праця польського історика Станіслава Гершевського, присвячена питанням міського громадянства¹⁴⁶. Дослідження синтезує попередні (до 1973 р.) досягнення з вивчення міського громадянства різних міст Речі Посполитої, у тому числі і Львова (за даними А. Гілевича), піддаючи їх та джерела (здебільшого, опубліковані) ґрунтовному аналізу. Менше уваги приділено питанню механізму прийняття до міського права, натомість більше – аналізу джерел, їхній репрезентативності, професійній, етнічній, становій структурі новоприйнятих міщан з різних міст Речі Посполитої, порівнянню цих результатів, спостереженням різних тенденцій. Праця також містить велику кількість таблиць і графіків, що добре унаочнюють аналізований матеріал. Значимість цього дослідження полягає ще й у тому, що вона зводить до спільного знаменника усі попередні напрацювання, вимальовує загальну картину щодо міського громадянства.

Окрім того, львівське громадянство також стало об'єктом уваги двох дослідників магдебурзького права на українських землях – Тетяни Гошко та Миколи Кобилецького¹⁴⁷. Обидва автори зосередилися на висвітленні соціальної та правової суті міського громадянства та процедури його прийняття у Львові на підставі давніших студій інших дослідників цієї тематики. Щодо праці Т. Гошко варто зауважити, що низка спостережень над міським громадянством стосується не українських, а польських міст тогочасної Речі Посполитої, найперше Кракова (але про це довідуємося в основному лише з покликів). Авторка стверджує, що “новоспечені¹⁴⁸ міщани мали сплатити податок на кілька років наперед”¹⁴⁹, хоча насправді інколи новоприйняті міщани мали сплачувати податки (шос), але не наперед,

¹⁴⁵ *Grodziski S.* Obywatelstwo w szlacheckiej Rzeczypospolitej. – Kraków, 1963.

¹⁴⁶ *Gierszewski S.* Obywatele miast Polski przedrozbiorowej. – Warszawa, 1973.

¹⁴⁷ *Гошко Т.* Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV – початок XVII ст.) – Львів, 2002; *Кобилецький М.* Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.). Історико-правове дослідження. – Львів, 2008.

¹⁴⁸ Дещо невідповідний для наукового тексту прикметник “новоспечений” для окреслення особи пропонуємо замінити терміном “новоприйнятий”.

¹⁴⁹ *Гошко Т.* Нариси... – С. 151.

а за попередні роки¹⁵⁰. Хибним є твердження, що від іноземців вимагалось визнання католицької віри¹⁵¹, позаяк, відомо, що громадянами ставали і православні греки, волохи чи московити, і прибулі з-за кордону вірмени. Реєстри новоприйнятих громадян велися у “Книгах виборів” не до 1778 р., як стверджує дослідниця¹⁵², а щонайменше до 1783 р. Латинські цитати подані з граматичними чи орфографічними помилками, а їхній переклад є невірним¹⁵³.

У праці М. Кобилецького варто звернути увагу на твердження про надання магдебурзького права окремим особам. У тексті дослідження можна зустріти такі фрази: “магдебурзьким правом у Львові могла володіти одружена людина християнського віросповідання...”; “магдебурзьке право у Львові надавали на підставі рекомендаційних листів...”; “магдебурзького права не отримували повнолітні неодружені чоловіки, крім осіб старшого віку” [sic] тощо¹⁵⁴. Насправді магдебурзьке право як комплекс правових норм надавалося лише містам (міським громадам), а от окремим особам могло надаватися міське громадянство.

Непорозуміння, очевидно, виникло з того, що для позначення і магдебурзького права, і міського громадянства як синонім часто використовується термін “міське право”. Так є в польській, німецькій та українській літературі. Водночас, латинською мовою вони зазвичай чітко розрізнялися – перше називалося *ius municipale*, а друге – *ius civile*. І ототожнювати їх, звичайно ж, не можна.

Брак розрізнення вищезгаданих термінів спричинився до плутанини і навіть взаємовиключних тверджень. Наприклад, спочатку автор ствердив, що українці та вірмени у Львові отримували міське право (хай навіть і обмежене), але не набували міського громадянства¹⁵⁵, а згодом – що вони таки взагалі не могли отримати міського права¹⁵⁶. Тобто, за М. Кобилецьким виходило б, що у Львові надавалося окремо міське громадянство і окремо якесь специфічне міське право, ототожнюване чомусь із магдебурзьким, хоча з тексту монографії, на жаль, не видно, який саме зміст вкладає автор у ці поняття і чим вони

¹⁵⁰ Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 376.

¹⁵¹ Гошко Т. Нариси... – С. 149.

¹⁵² Там само. – С. 151–152.

¹⁵³ Там само. – С. 149. Так, вираз *consensus tenentarii et possessoris bonorum* перекладено як “згода громади та схвалення власника” (замість “згода державця та власника маєтку”), а фраза *in quantum se Armenorum et Ruthenorum extentunt [sic] privilegia* як “що навіть на українців і вірмен поширює привілеї” (замість “наскільки сягають привілеї вірмен і українців”).

¹⁵⁴ Кобилецький М. Магдебурзьке право... – С. 226–228.

¹⁵⁵ Там само. – С. 227.

¹⁵⁶ Там само. – С. 229.

мали б відрізнятися. Частина латинських цитат та термінів у праці також перекладені невірно і подані подекуди з орфографічними помилками¹⁵⁷. Загалом же, М. Кобилецький зібрав чимало фактів з літератури, присвяченої львівському громадянству, оминувши, на жаль, найновіші напрацювання у цьому напрямку (згадані уже вище): монографію про національні громади М. Капраля, вступну статтю до видання реєстрів громадян А. Янечека та дисертаційне дослідження О. Заяця.

Отже, питання львівського міського громадянства досі було темою досліджень небагатьох істориків. Безпосередньо цьому питанню присвячені лише розвідки А. Гілевича (проте вона охоплює лише XV – початок XVI ст.) та А. Янечека (історико-джерелознавчий аспект), а кількісні підрахунки щодо складу новоприйнятих львівських міщан проведені в дослідженнях Я. Кіся та М. Капраля. В інших дослідників тема львівського громадянства розглядалася тільки побіжно або як частина значно ширшої теми. Більшість авторів приділяли основну увагу якомусь одному з питань – або статистичним підрахункам, або вивченню умов та процесу отримання громадянства.

---

¹⁵⁷ Кобилецький М. Магдебурзьке право... – С. 227.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЬВІВСЬКИХ ГРОМАДЯН ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ГРУПИ

2.1. Поняття міського громадянства

Словосполучення “міське населення” у період пізнього Середньовіччя та раннього Нового часу у широкому значенні охоплювало усе населення, що постійно проживало в середмісті, а навіть і на передмістях. Однак, *sensu stricto*, місто та міщани тоді асоціювалися лише з так званою “громадою” (лат. *communitas*, поль. *gmina*). Члени цієї спільноти вважалися повноправними і привілейованими “міщанами-громадянами” (*cives*), тоді як решта населення міста була просто “мешканцями” (*incolae*). Також громадяни інколи називалися в джерелах складніше: *cives iurati*, *cives legitimi*¹⁵⁸.

Загалом, термінологія, пов’язана із містом та міським громадянством, є досить розгалуженою і багатою на омонімічні та синонімічні терміни, тому на цьому питанні варто зупинитися детальніше. У класичній латині термін *civis* (громадянин) був первісним, а *civitas* (місто) – похідним, тобто означав територію, яку населяють *cives*. У середньовічній же латині первинним було *civitas*, але не як відповідник античному *universitas civium* (загал громадян), середньовічному німецькому *stadt*, *burg* (місто, гóрод). У пізньому Середньовіччі назва *civitas* поширилася на всі міські поселення, оточені мурами, а термін *burg* почав означати не лише оборонний замок, але й торгові поселення¹⁵⁹. Таким чином поняття міщанина і громадянина співнакладалися. Сліди цього бачимо в німецькій мові – слово *bürger* має обидва значення (громадянин і міщанин).

Польське *obywatel* прийнято перекладати українською, як “громадянин”, хоча етимологічно вони різняться: польський термін походить від старопольського *obywać*, тобто “проживати”, і початково означав просто “мешканець”, тоді як українське “громадянин” відкликається до слова “громада”, що точніше відображає семантику поняття громадянства як приналежності до певної спільноти. Специфікою польського випадку є те, що в сучасних наукових дослідженнях зворот *obywatele miasta* стосується осіб, які прийняли

¹⁵⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541.

¹⁵⁹ *Grodziski S. Obywatelstwo w szlacheckiej Rzeczypospolitej. – Kraków, 1963. – S. 126, 127, 129.*

міське право (громадянство)¹⁶⁰, а натомість у давніх польськомовних текстах здебільшого так називали мешканців (*incolae*), без уточнення їхнього правового статусу. Так, у XVIII ст. *obywatelami* окреслюються львівські євреї, які безперечно не були прийняті до міського права¹⁶¹. Цим же зворотом позначалися також і львів'яни-християни, що не мали міського громадянства. А от повноправні громадяни виступали під назвою *mieszczanie* (або ж *przedmieszczanie* – якщо йшлося про жителів передмість, наділених громадянськими правами).

Водночас, як видається, чітке термінологічне протиставлення *obywatele (incolae) – mieszczanie (cives)* не завжди послідовно витримувалося. Бувало й так, що до однієї й тієї ж особи застосовували то один, то другий терміни – наприклад, щодо відомого діяча української громади – Давида Русина¹⁶². Зрештою, *obywatele* могли означати абстрактно загал осілих жителів міст – як це можна зустріти у сеймових конституціях – *miasta wszystkie i ich obywatele*¹⁶³.

Згадаємо також, що від XV ст., під впливом античної літератури, державну модель Польщі все частіше окреслюють терміном *respublica* або ж *rzeczpospolita*, і її мають населяти не так “піддані” (*subditi*), як “громадяни” (*cives*)¹⁶⁴. Однак справжніми громадянами держави стала вважатися лише шляхта, але аж ніяк не міщани, які задовольнялися партикулярним громадянством окремих міст.

Для позначення міщанина, наділеного усіма правами та прерогативами міста, в українській історіографії використовуються різні терміни, а найчастіше “міські громадяни”, “міщани, що володіють міським правом”, “повноправні міщани”, чи навіть вираз “правове міщанство”, що його використовував Я. Кісь¹⁶⁵, очевидно,

¹⁶⁰ Grodziski S. Obywatelstwo...; Gierszewski S. Obywatele... – Warszawa, 1973; Janeczek A. Wstęp... – S. I–LVI та ін.

¹⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 138, арк. 54, 93, 144, 199–200, 253, 309, 330, 380, 407 та ін.

¹⁶² Там само. – Спр. 13, арк. 727, 907, 914. Це далеко не єдиний приклад – таких випадків ще можна віднайти чимало в записах XVI–XVIII ст.: Мартин Бляшковський (Там само. – Арк. 720, 740); Стецько Луцький (Там само. – Арк. 802); Мартин мечник (Там само. – Арк. 751, 791); Войцех Пайончек (Там само. – Арк. 724, 757, 780); Стецько Русин (Там само. – Арк. 703, 753); Ян Зайдлич (Там само. – Арк. 742, 899, 919); Григорій Черкес (Там само. – Спр. 81, арк. 260, 340); Шимон Яблонський (Там само. – Спр. 99, арк. 120, 138); Адам Шепанович (Там само. – Арк. 510, 591); Якентій Орловський (Там само. – Спр. 138, арк. 197, 242), Шимон Скочинський (Там само. – Арк. 379, 387) та багато інших. Окрім того, в актах можна натрапити і на зворот на кшталт *incolae ius civitatis habentes* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 267, арк. 218–219).

¹⁶³ VL. – Vol. 3. – S. 11.

¹⁶⁴ Grodziski S. Obywatelstwo... – S. 43.

маючи на меті наголосити, що це міщани у правовому значенні. М. Грушевський для позначення міського громадянства вживав терміни “горожанство”, “право горожанства”¹⁶⁶. Зрештою, слово “обывательство” знала і давня українська мова – так, список братчиків Успенського братства з 1586 р. складався “ведлуг давности мешканя обывательства здешнего”¹⁶⁷.

Натомість латинський термін *ius civile* вживався як у значенні міського громадянства, так і будь-якого іншого громадянства, хоча міські писарі вживали цей вираз, звичайно ж, у першому значенні. Інколи для позначення міського громадянства можна зустріти в джерелах термін *civitas*¹⁶⁸. У польськомовних текстах міських книг перекладним відповідником є вираз *prawo mieyskie* (що, фактично, є буквальним перекладом латинського виразу), або й просто субстантивованій прикметник *mieyskie*. У львівських німецькомовних записах також вживається слово *bürgerrecht* (дослівний переклад “міського права”), але водночас не зустрічається інший німецький відповідник – *bürgerschaft* (громадянство, міщанство).

Терміну “міське право” віддавала перевагу і частина дослідників¹⁶⁹. Однак з огляду на багатозначність виразу “міське право” (вживаного, наприклад, ще у значенні магдебурзького права, міської юрисдикції, міського законодавства тощо)¹⁷⁰, синонімічний вираз “міське громадянство”, який має лише одне значення, видається придатнішим для позначення правової приналежності до громади певного міста. Але для уникання тавтології вважаємо допустимим вживання обох термінів.

Необхідно також зазначити, що певні мовні казуси можуть бути неминучими, відколи громадянство Львова почало ділитися на міське і передміське. Наприклад, у джерелах неодноразово натрапляємо на вираз типу *civis suburbanus* (що варто перекладати, як “передміщанин-громадянин”, а не “передміщанин-міщанин”), або на зворот *iuramentum suburbanorum super ius civile* (краще “присяга передміщан на громадянство”, а не “присяга передміщан на міське

---

¹⁶⁵ Кісь Я. Соціально-економічні відносини... – С. 108.

¹⁶⁶ Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1993. – Т. 4. – С. 28; К., 1995. – Т. 6. – С. 74, 89, 115.

¹⁶⁷ Крыловский А. Львовское Ставропигиальное братство. Опыт церковно-исторического исследования. – К, 1904. Приложения. – С. 1.

¹⁶⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 373.

¹⁶⁹ Касцмарczyk К. Przedmowa... – S. V–XXIV; Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 375–414; Кісь Я. Промисловість... – С. 38 і наст.

¹⁷⁰ Див. с. 50–51.

право”). Тож відразу очевидною стає більша придатність терміну “громадянин” і “громадянство”. Термін же *ius civitatis* стосується, насамперед, міського, а не передміського громадянства (яке в джерелах називається *ius suburbanum*), й у цьому сенсі не є зовсім тотожним виразу *ius civile*, що охоплює обидва види громадянства. Інакше кажучи, термін “міське громадянство” має два значення: ширше (як партикулярне громадянство конкретного міста для відрізнєння від громадянства інших міст – тоді воно охоплює усі види громадянства цього міста) і вужче (лише як громадянство повноправних мешканців середмістя).

Усі згадані ключові поняття, такі як “місто” (*civitas*), “міське громадянство” (*ius civile, ius civitatis*) чи “міщани” (*cives*) у ті часи оточувалися неабиякою пошаною. Зараз ми їх (латинською чи українською мовою) подаємо з малої літери, однак у тогочасних джерелах (особливо від XVI ст.) їх писали, як правило, з великої (при всій умовності та неусталеності давньої орфографії). У реєстрах львівських громадян писар одного разу написав слово *cives* з малої літери, яку відразу ж переправив на велику¹⁷¹.

2.2. Права та обов’язки, передбачувані львівським громадянством

Міське громадянство сприймалося як певні права або обов’язки (як майнові, так і політичні), але частіше, все ж, – як права¹⁷². Громада була юридичним суб’єктом і власне ця спільнота мала користуватися, принаймні теоретично, однаковими привілеями і підпорядковуватися однаковим законам¹⁷³. Права конкретного громадянина були безпосередньо пов’язані із правами усієї громади, тому, що більшим, потужнішим і багатшим було місто, то більшими були його привілеї і тим привабливішим – його громадянство. Львів же за значимістю належав до першорядних міст держави й отримував від свого власника – польського короля численні привілеї, які й були правовим підґрунтям для комплексу прав та обов’язків львівських міщан-громадян.

Серед привілеїв варто згадати надання на міські землі¹⁷⁴, що територіально збільшували юрисдикцію міста та поле для господарської

¹⁷¹ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 52.

¹⁷² *Grodziski S. Obywatelstwo...* – S.134–135.

¹⁷³ *Bogucka M., Samsonowicz H. Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbirowej.* – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1986. – S. 55–56.

¹⁷⁴ Привілеї міста Львова... – С. 27–30, 33–39, 53–54, 62–64, 102–104, 152–153, 188–191, 259–261, 294–295, 308–310, 339–341, 356–360, 448–449.

діяльності; привілеї на право складу та дорожнього примусу¹⁷⁵, які дозволяли збагатитися львівським купцям; встановлення ярмарків та торгів¹⁷⁶, а це робило Львів значним торговельним осередком; звільнення від мит¹⁷⁷, що, безперечно, полегшувало торговельну діяльність місцевого купецтва поза межами рідного міста, а такою прерогативою користувалося не так уже й багато міст у тогочасній Польщі. З правового погляду важливими були магдебурзький привілей 1356 р. та привілеї на судову юрисдикцію міста (Владислава Опольського, Владислава II та Сигізмунда III)¹⁷⁸.

Отже, найважливіші привілеї Львова зводилися до торговельної сфери і прошарку купців, а також юридичного статусу міської громади, хоча поза тим існувала значна кількість привілеїв, що стосувалися інших сфер життя міста – господарської (заснування та право на прибутки із різних міських установ та підприємств – ваги, лазні, інституту перекладача, воскової комори, білильні)¹⁷⁹, духовної (права на опікунську діяльність райців щодо католицьких костелів)¹⁸⁰, освітньої (заснування школи)¹⁸¹ тощо. Доцільно також зазначити, що права громади загалом та права окремих її громадян не завжди співпадали – наприклад, громада (місто) мала право на прибутки з господарських закладів, тому ці прибутки поповнювали міський бюджет, а не безпосередньо маєтки конкретних міщан, хоча, звичайно, це опосередковано позначалося на їхньому добробуті.

Серед економічних прерогатив львівського громадянства дуже важливою була можливість користати з права складу, яке давало чималі зиски для львівських купців. Наявність у міста цього права означала, що приїжджі торговці повинні були продавати протягом певного часу свої товари, щоб задовольнити місцевий попит, після чого з товарами, що не розпродалися, можна було їхати далі (м'якше, т. зв. "умовне" право складу), або ж потрібно було розпродати всі свої товари (жорсткіше, т. зв. "безумовне" право). Львівський варіант права складу об'єднував у собі обидва згаданих види і був дуже привабливим для купців, оскільки створював для них одні з

---

¹⁷⁵ Привілеї міста Львова... – С. 44–45, 58–60, 80–82, 90–94, 110–116.

¹⁷⁶ Там само. – С. 110–116, 155–157, 169–174, 210–212, 213–216, 237–238, 405–407, 411–414.

¹⁷⁷ Там само. – С. 75–76, 159–162.

¹⁷⁸ Там само. – С. 27–30, 41–42, 51–52, 414–416.

¹⁷⁹ Там само. – С. 60–62 і 137–139; 66–68; 86–88; 135–136.

¹⁸⁰ Там само. – С. 268–270, 277–280, 303–305, 403–405. Йдеться передусім про т. зв. "право презенті" – обирання і представлення осіб на вакантні священнічі місця у католицьких костелах; інша назва – "право коляції", "право патронату".

¹⁸¹ Там само. – С. 94–96.

найвигідніших умов у Речі Посполитій (поступаючись хіба Кракову та Гданську)¹⁸². Умовне право складу у Львові відзначалося тривалим терміном обов'язкового розпродажу товарів – 14 днів (тоді як в інших містах переважно відводилися менші строки: Люблін – 8 днів, Каліш – 7 днів, Познань і Сандомир – 3 дні). Безумовне право складу було встановлене у Львові в 1444 р. для східних товарів, а в 1611 р. – для мальвазії. Вигідність права складу для львівських купців вважалася настільки незаперечною, що навіть ще у другій половині XVIII ст., тобто коли в багатьох інших містах воно як інституція уже відійшло в минуле, у Львові далі вимагали дотримання “складових” привілеїв, хоча з кінця XVII ст. вони вже більше шкодили, ніж сприяли львівській торгівлі¹⁸³. Цікаву думку висловив С. Левицький, зауваживши, що зазвичай, громади міст із правом складу були згуртованіші та більше пильнували свого громадянства, ніж громади міст, що не мали права складу¹⁸⁴. Відповідно, наявність права складу в містах, можливо, позитивно позначалася на ретельності ведення реєстрів новоприйнятих міщан.

Міське громадянство давало право не лише на торгівлю, але й на легальне заняття ремеслом у рамках цеху. Теоретично, для ремісника прийняття міського права означало б паралельне прийняття цехового. Так, середньовічний статут цеху ткачів забороняв їхнього ремесла тим, хто не мав *borgerrecht vnd czechrecht*¹⁸⁵. Також уже в підавстрійській період, у 1779 р., від ремісників, які намагалися займатися своєю професією в обхід цього принципу, вимагалось щоб вони упродовж двох тижнів прийняли “міське і цехове” права¹⁸⁶. Вимога прийняти львівське громадянство одночасно зі вступом до цеху прописана в статутах 26 професійних корпорацій¹⁸⁷. Більшість статутів ставлять вступ

¹⁸² Детально функціонування права складу у Львові висвітлене в працях С. Левицького: *Lewicki S. Lemberg's Stapelrecht. – Lwów, 1909; ejusdem. Prawo składu w Polsce. – Lwów, 1910. – S. 33–34, 39–43, 46–47, 53–56, 60–61, 66–68, 74–77, 85–87, 120 та ін.*

¹⁸³ *Інкін В.* Нарис економічного розвитку Львова у XVIII ст. – Львів, 1959. – С. 47.

¹⁸⁴ *Lewicki S.* Prawo składu w Polsce. – S. 85.

¹⁸⁵ Економічні привілеї... – С. 329 (№69).

¹⁸⁶ ...w dwóch niedzielach aby mieyskie y cechowe pod zabronieniem rzemiosła przyjęli... (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 566).

¹⁸⁷ Йдеться про статuti бондарів (Економічні привілеї... – С. 18), токарів (С. 49, 59), ливарників (С. 81), котлярів (С. 88, 97), бляхарів (С. 107), голкарів (С. 120), рушничників (С. 134), кушнірів (С. 201), шевців (С. 213), калитників (С. 231), чинбарів (С. 284), сап'яників (С. 291), сідлярів (С. 320), ткачів (С. 329), кравців (С. 365, 374, 375), шапкарів (С. 400, 411), гончарів (С. 436), тесль (С. 484), пекарів (С. 624), різників, (С. 637, 638) миловарів (С. 686), цирульників (С. 696, 705), палітурників (С. 742), шинкарів (С. 541, 542), аптекарів (С. 725) і купців (С. 518–519).

майстра до цеху в залежність від наявності у нього вже львівського громадянства. Тобто, спочатку – міське право, а вже потім – майстрівство. Як правило, кандидат на вступ до цеху виконував усі суто цехові вимоги, приносив документи про своє законне народження, після чого цех рекомендував його раді до прийняття міського права (“щоб про нього вищий уряд знав”), і тоді щойно він вважався членом цеху.

Але бували і відхилення від такої практики, коли самі цехові старші змушували нових майстрів зволікати з прийняттям громадянства. Одним із прикладів таких зловживань є дії цехмістрів лимарського цеху в 1691 р. Можливо (хоча джерела про це мовчать), вони знаходили виправдання собі в тому, що якраз їхній статут і не згадує про обов’язкове попереднє прийняття громадянства. Зі скарги Симона Шабловського і Андрія Кулінського довідуємося, що цех лимарів не давав новим членам цеху приймати міське громадянство, доки їхня реміснича діяльність не окупить себе. Старші майстри займалися здирицтвом і навіть виганяли їх з міста. Фактично, така політика була спрямована на розорення нових майстрів¹⁸⁸. Справа ще якийсь час тягнулася і очевидно, позивачі мали певні проблеми в цеху: один з них (Шабловський) отримав громадянство щойно три роки по тому¹⁸⁹, а другого (Кулінського) серед новопринятих міщан так і не вдалося знайти.

Ще інакша ситуація виникла у червні 1666 р. в гаптувальників, де на цехового старшого було обрано вірменина Григорія Богдановича, що не мав львівського громадянства¹⁹⁰. Рада вирішила затримати його у ратушній в’язниці (*carcere in exedra praetorii... subeat*) і стягнути з нього десять гривень штрафу, а на майбутнє постановила, щоб на цехмістрів не обиралися особи без міського права під загрозою сплати 20 гривень. Сам же Г. Богданович пізніше (в листопаді того ж року) таки вписався до числа громадян¹⁹¹.

Попри певні винятки, видається, що цехи загалом таки пильнували прийняття міського права майстрами. Це стосується не тільки ремісників, але також і людей торгівлі (купців, шинкарів, аптекарів). Купецька корпорація була зацікавлена в усуненні недобросовісної конкуренції. Її статут 1767 р. чітко застерігав, що “якби хтось наважився без прийняття міського права та впису до тієї львівської

¹⁸⁸ ...mieyskiego przyimować nie wprzod permittunt, aż się im dobrze okupią wedle ich affectaciey, przeto tedy, że enervant wstępuiących do cechuu... (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 162, арк. 391).

¹⁸⁹ АСЛ. – Т. 1. – №4226.

¹⁹⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 3, арк. 578–579.

¹⁹¹ АСЛ. – Т. 1. – №3907.

купецької конфраатернії в тому місті крам відкрити та торгувати, такому, за першою вимогою панів купецьких старших, шляхетний львівський бурмистер накаже відкритий крам закрити й опечатати. І так довго замкненим і під міською печаткою буде тримати, поки міське право та купецьку конфраатернію не прийме¹⁹².

Такі вимоги не були просто формальним пунктом у цеховому документі. У XVII–XVIII ст. львівська торгівля часто переживала кризові моменти, в багатьох осіб з'являлося бажання отримувати зиски, оминаючи міські права та звичаї. Вже в першій половині XVII ст. громада неодноразово зверталася до магістрату, аби той пильнував нелегальної торгівлі. Так, у 1626 р. міщани подали скаргу до бурмистра на якогось Стефана, зятя пана Єроніма (можливо райці Є. Вайдольта), за те, що той, проживаючи у Львові та провадячи активну торгівлю, уникав прийняття міського права¹⁹³.

У 1640 р. міщани заповзялися перевіряти розмах торгівлі якогось Беллі в мануальних рахунках міської каси. Цей купець не мав львівського громадянства, але вів значну торгівлю, з якої сплачував невеликі суми (що власне і було підраховано громадою з мануальних записів), і це, на думку міщан, завдавало їм шкоди¹⁹⁴. Магістрат ухильно відповів, що має з паном Беллі певний контракт, термін якого завершується на Великдень 1644 р.¹⁹⁵ Ким був цей Беллі невідомо, але найближчі хронологічно носії такого прізвища прийняли громадянство щойно в 1655 р. (венетієць Петро Беллі) і в 1686 р. (краків'янин Томаш Беллі)¹⁹⁶.

Торгівля без прийняття міського громадянства, очевидно, продовжувала процвітати і в подальшому. В 1687 р. у такій діяльності були звинувачені Карло Бурсі та Петро Ровна. Міський інстигатор повідомляв, що вони не зголосилися до магістрату, не отримали відповідного дозволу і не мали громадянства, але усупереч міському законодавству розгорнули бурхливу торговельну діяльність, відкривали крамниці і виставляли товар¹⁹⁷. Цікавими є відповіді обвинувачених. К. Бурсі зізнався, що має у Львові товар, але продає його гуртом (на штуки), а не в роздріб (на лікті), що, звичайно, перевірити вже було важко. А П. Ровна взагалі відповів, що він жодної торгівлі у Львові не веде, а, прибувши сюди з Ярослава, лишень чекає на львівський ярмарок

¹⁹² Економічні привілеї... – С. 518–519.

¹⁹³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667, арк. 218–219, 266–267.

¹⁹⁴ Там само. – Арк. 384.

¹⁹⁵ Там само. – Арк. 385.

¹⁹⁶ Там само. – Спр. 157, арк. 1755–1756; ACL. – Т. 1. – №5097.

¹⁹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 163, арк. 616.

і на повернення йому певних боргів. Скільки було в їхніх словах правди, важко сказати. Але можна припустити, що звинувачення були небезпідставними. У будь-якому разі, К. Бурсі трьома роками пізніше таки вирішив прийняти львівське громадянство¹⁹⁸, а от П. Ровна у реєстрах так і не з'явився.

Унікали прийняття громадянства і львівські вірмени, які традиційно займалися торгівлею. У 1718 р. рада наклала штрафи на трьох таких вірмен: Симона Задикевича, Григорія Кассіяна і Миколая Сахаговича з формулюванням *pro inobedientia, ze nie chcieli przycięc mieiskiego dobrowolnie*¹⁹⁹. Стягнення штрафу відбулося під час сплати ними внесків за прийняття міського громадянства. Сума покарань була досить незначна порівняно з величиною внесків (відповідно штрафи: 5, 10 і 5 злотих, тоді як внески – 100 і 60 злотих, а для М. Сахаговича запис про сплату за прийняття громадянства не зберігся)²⁰⁰.

Як видається, рішуча боротьба проти торгівлі без прийняття громадянства розпочалася щойно в середині XVIII ст. Під 1753 р. сторінки протокольних книг рясніють короткими нотатками про торговців, яких змушували до прийняття міського права (із заголовками на зразок *Citatus ad ius civitatis*). Серед позваних були Ксаверій Купінський, Войцех і Ян Вишньовські, Блажій Гасільвандер (Гасельвардер), Теодор Кендзерський, Теодор Поланський, Мартин Урбанич, Антоній Глембоцький, Василь Орловський, Григорій Іляшевич, Ян Філіпович, Франциск Цивінський, малярі Симон Яремкевич і Миколай Колачкович, цукерник Ромуальд (очевидно, Ян Рейнгольд), шинкар Миколай Яворський, пивовар Андрій, коваль Мартинович, якийсь безіменний скляр та інші. Наявність малярів, цукерників, склярів і навіть ковалів не повинна дивувати, оскільки вони, скоріш за все, активно займалися торгівлею.

Частина з них уперто ігнорувала виклики возних. Двічі позваний до суду патрицій К. Купінський заявив, що не має чого “ставати на ратушу”, бо міста ні в чому не використовує і торгівлі не веде (позваний потім ще раз)²⁰¹. Інший патрицій – аптекар В. Вишньовський попросив

---

¹⁹⁸ ACL. – Т. 1. – №4132.

¹⁹⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 111.

²⁰⁰ Незовсім ясна і справа з прийняттям міського права М. Сахаговичем – він записаний до чистових реєстрів ще в 1711 р. (тоді як решта порушників – того ж таки 1718 р.) (ACL. – Т. 1. – №4466, 4525, 4526). Чому Сахаговичу присудили штраф аж через сім років – незрозуміло. Можливо, він намагався змінити вид діяльності (прийняв громадянство як золотар, але потім міг почати займатися торгівлею).

²⁰¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 361, 416.

врешті відкласти прийняття міського громадянства на півроку, але міський інстигатор був проти. Раецький уряд все ж пробачив йому непослух (ігнорування викликів) і не наклав на нього жодного штрафу, але постановив, щоб Вишньовський таки розпочав процедуру набуття громадянства і то упродовж двох тижнів (що він невдовзі, правда все ж 17 днів потому, і зробив)²⁰². Схоже була вирішена справа і з Я. Вишньовським²⁰³. Ф. Цивінський мусив підписати зобов'язання, що не буде більше торгувати ніякими напоями ані у Львові, ані на передмістях²⁰⁴. Т. Кендзерський був таки змушений прийняти громадянство і переселитися під міську юрисдикцію під загрозою великого штрафу і втрати права на торговельну діяльність²⁰⁵.

А от стосовно інших осіб, що злісно ухилялися від прийняття міського права, влада вдалася до рішучіших дій – кільком мали бути опечатані крами (В. Орловському, М. Яворському, Я. Ковальському та іншим), а деяких навіть постановлено було арештувати (Г. Ляшевича, М. Яворського)²⁰⁶. Очевидно, саме ця практика була відображена у вищезгаданих положеннях купецького статуту з 1767 р. Попри такі радикальні кроки магістрату, все ж лише незначна частина зі згаданих осіб прийняла громадянство.

Отже, в місті завжди знаходилися особи, які вишукували способи вести торговельні справи на правах рівних із міщанами-громадянами, але при цьому не бажали обтяжувати себе членством у купецькій корпорації чи прийняттям міського права, тобто не сплачувати жодних внесків і уникати будь-яких міських “тягарів”. Власне поєднання не тільки прав і користей, але й обов'язків і повинностей становило суть міського громадянства. Одним із почесних обов'язків міщанина-громадянина була оборона міста. Це вважалося за честь. Тому, наприклад, українці обурювалися, коли їх як православних не допускали до сторожування на міських мурах²⁰⁷. З іншого боку, деякі міщани прагнули уникнути цього обов'язку і магістрат звільняв їх від нього. Наприклад, скляр Себастьян Ганецький, майбутній член колегії сорока мужів²⁰⁸, при прийнятті до міського громадянства з якоїсь причини

²⁰² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 370–371, 378.

²⁰³ Там само. – Арк. 377.

²⁰⁴ Там само.

²⁰⁵ Там само. – Арк. 392.

²⁰⁶ Там само. – Арк. 374.

²⁰⁷ Про це йтиметься нижче – у контексті української присяги на вірність містові та королю.

²⁰⁸ *Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku.* – Toruń, 2008. – S. 383.

був звільнений магістратом від обов'язку несення сторожі в міських брамах²⁰⁹. Причина цього звільнення, очевидно, лежала не в конфесійній площині (як це було у попередньому випадку), адже цей скляр був напевно католиком. Натомість підставою тут міг би бути, наприклад, стан здоров'я, однак про це нічого у джерелі не згадано.

Окрім того, до обов'язків громадян належала сплата податків (одноразово, регулярно або час від часу). Серед них можна згадати такі податки: “шос” – збирався від міщан-власників нерухомостей; “сторожа (стражне мале і велике)” – на утримання нічної і денної сторожі; “чопове” – знімався від виготовлення алкогольних напоїв; “шеляжний податок” – збирався також від алкоголю, але існував паралельно із чоповим, а потім замінив його; “циза (чиша)” – міський податок на термінові потреби держави; “акциз” – податок від проданих на ринку товарів; “коронаційні гроші” – податок на коронацію (як короля, так і королеви), “поголовне” – збиралося на покриття військових витрат та ряд інших, а також похідні та кратні модифікації податків – наприклад, “дупля” (подвійний шос), “старе чопове” або інакше “трійне” (*ternaria*) – додатковий до чопового податок від вару пива, меду чи від бочок вина, “половина трійного” – похідне від попереднього податку (половина від нього йшла до раецької каси, половина – до королівської)²¹⁰.

Чи не найважливішим та власне міським податком був шос (існувало два його види: міський та королівський). Міський шос збирався міськими урядовцями на внутрішні потреби міста, нерегулярно і, як правило, на покриття надзвичайних видатків. Специфікою міського шосу було те, що його накладання (а також величина) безпосередньо залежало від рішення органа репрезентації поспільства – колегії 40 мужів, а інколи навіть і від загалу громадян²¹¹. Власне міський шос збирався на території міської юрисдикції і з міщан-власників нерухомостей, а отже, громадян міста. Натомість

---

²⁰⁹ ...in numerum aliorum civium cooptatus est et liberus ab oneribus custodiam civilem tangentibus, osobliwie od straży w bramach z drugimi mieszczyanami odprawowania est pronunciatius... (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 160, арк. 289).

²¹⁰ Детальніше про податки, які сплачувало міщанство Львова – див.: *Kutrzeba S.* Szos we Lwowie w początkach XV wieku // *Przewodnik Naukowy i Literacki*. – Lwów, 1900. – R. XXVIII. – S. 401–411; *Zubyk R.* Gospodarka finansowa... – S. 174–177, 184, 189, 370–371, 421; *Капраль М.* Власники нерухомости середмістя Львова 30–40-х років XVI ст. у світлі шосових реєстрів (Соціотопографічний аспект) // *Записки наукового товариства імені Шевченка* (далі – *Записки НТШ*). – Львів, 1997. – Т. 233: *Праці Історично-філософської секції*. – С. 148–181.

²¹¹ *Zubyk R.* Gospodarka finansowa... – S. 174–175.

королівський шос, будучи різновидом загальнодержавного податку (стягувався у зв'язку зі збором ланового), залежав від сеймових ухвал і його платили усі міщани-громадяни (хіба, що міщанин обробляв землю і платив ланове²¹²), які мали у місті хоч якесь майно, як нерухоме, так і рухоме. З другої половини XVI ст. у Львові почали збирати також згаданий вище подвійний шос – так звану “дуплю”, що започаткувало підвищення міських податків²¹³.

Податки були поважним тягарем для міщан, оскільки найпоширенішим різновидом королівських привілеїв, наданих Львову, є звільнення від податків, зазвичай, у якихось критичних для міста ситуаціях (могло бути звільнення як від окремих, так і від усіх загалом податків)²¹⁴. Так, протягом 1476–1490 рр. було видано сім королівських привілеїв і всі вони стосувалися звільнення від податків²¹⁵. Ймовірно, причиною цього були падіння Кафи у 1475 р. і Кілії та Білгорода у 1484 р., що було дошкульним ударом по прибутках зі східної торгівлі львівських міщан.

Необхідно зауважити, що у “податкових” привілеях часто йдеться про відмову короля від податку на користь міста, а це означає, що певний міщанин продовжував сплачувати необхідну суму, однак тепер вона скеровувалася на потреби міста – найчастіше для зміцнення оборонних укріплень. Податкові звільнення були, як правило, короткотерміновими, за винятком необмеженого у часі звільнення від “підводної” повинності²¹⁶. Львівські міщани також теоретично були зобов'язані до участі у посполитому рушенні (щойно нобілітаційний привілей Яна Казимира з 1658 р. звільняв львів'ян від цього)²¹⁷, однак невідомо, чи цьому обов'язку підлягали усі міщани, чи лише ті, хто мав земські маєтки.

Володіння міським громадянством було пов'язане і з низкою обмежень, які випливали не так із привілеїв конкретного міста, як із загальнодержавної політики щодо міщанства як стану. Так, міщанин-католик був обмежений у можливості кар'єри духовної особи. Одним із найважливіших утисків міщанства була заборона володіти земськими маєтностями. До кінця XV ст. щодо володіння ними не було засторог, але

²¹² *Томашівський С.* Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі // Записки НТШ. – Львів, 1897. – Т. 19. – С. 54.

²¹³ *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – Львів, 2002. – С. 174.

²¹⁴ *Капраль М.* Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст. (історико-джерелознавчий огляд) // Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст. – С. 19.

²¹⁵ Привілеї міста Львова... – С. 119–129.

²¹⁶ *Капраль М.* Національні громади... – С. 55.

²¹⁷ Привілеї міста Львова... – С. 463–464.

вже статутом Яна Ольбрахта з 1496 р. заборонялося міщанам і “плебейам” набувати маєтки, що підлягали земському праву, володіти ними чи орендувати їх, а якщо вже хтось мав такі, то їх необхідно було продати²¹⁸.

Однак цієї заборони суворо не дотримувалися, і в ухвалі 1505 р. йшлося лише про те, щоб міщани-власники земських маєтків підлягали обов’язку військової служби²¹⁹. З іншого боку, у 1538 р. володіння земськими маєтками далі заборонялося, і знову із застереженням, що ті, хто вже має земську власність, мусили протягом чотирьох років її відпродати²²⁰, а в 1543 р. нагадувалося про потребу виконання попередньої ухвали²²¹. Тобто міщанський стан доволі успішно протистояв законодавчому наступові на свої права. Зрештою, на думку польської дослідниці Марії Богущької, для Львова та інших значних міст Польщі у цьому питанні було зроблено винятки²²² (хоча у сеймових конституціях прямо про це не говориться).

Суворіше почали дотримуватися цієї заборони щойно після постанови 1611 р., у якій зазначалося, що “повсюдно плебей і чужоземці пнуться у благородне шляхетство польське, без жодних заслуг, але на підставі скуповування земських маєтків, що спричиняє поменшання шляхетського стану і прерогативи цього благородного стану зникають”, тому всі міста і міщани Корони Польської, “щоб більше шляхетських маєтків не купували під загрозою втрати маєтностей”²²³. Львівські міщани (але не місто як юридична особа) теоретично отримали право купівлі земських маєтків щойно в нобілітаційному привілеї 1658 р. (повторене привілеєм 1661 р.)²²⁴.

Із вищезгаданих заборон випливає, що шляхта побоювалася не лише втрати земських маєтків шляхом переходу до міщанських рук, але й того, що володіння земською власністю давало громадянам міст певні підстави для проникнення до шляхетського стану. А щодо розрізнення прав міста і міщан на набуття цього типу маєтностей, то тут очевидно, шляхетський стан побоювався міст, особливо великих і значних, які й так були поважними землевласниками²²⁵, та прагнув їх

---

²¹⁸ VL. – Т. 1. – S. 124.

²¹⁹ Ibidem. – S. 139.

²²⁰ Ibidem. – S. 259.

²²¹ Ibidem. – S. 280.

²²² *Bogucka M., Samsonowicz H. Dzieje miast...* – S. 321.

²²³ VL. – Т. 3. – S. 11.

²²⁴ Привілеї міста Львова... – С. 464–468, 471–477.

²²⁵ Варто згадати тривалі суперечки між шляхтою львівської землі та львівськими райцями з приводу купівлі сіл на земському праві Зубрі та Сихова. Див.: *Капраль М. Національні громади...* – С. 52.

залишити при “пасивному” шляху поповнення земельних володінь²²⁶, який залежав від доброї волі монарха як власника міста, а у XVII ст. така практика була рідкістю.

Що стосується нобілітації Львова, то вона, теоретично, мала б перевести усіх львівських громадян у цілком новий для них статус. Однак загалом прийнято вважати, що до шляхетства (фактично лише титулярного) допущено тільки магістрат (без колегії “сорока мужів”)²²⁷. Та й годі було б сподіватися, щоб у тогочасному суспільстві у всій повноті утвердилося “шляхетство купців та ремісників”, оскільки саме їхні заняття вважалися за нешляхетні. Окрім того, нобілітація усієї міської громади без різниці роду занять чи віровизнання означала б, що дорога до шляхетства пролягала через звичайне прийняття міського громадянства. Це зводило б нанівець усю ексклюзивність шляхетських привілеїв.

2.3. Міське громадянство та урядницька кар’єра

Однією з основних прерогатив, що виникали внаслідок набуття міського громадянства, була можливість кар’єри в міських урядах (на жаль, расцький та лавничий уряди довго були недоступні для некатолицьких міщан). Тобто міські урядники, перш ніж розпочати свою кар’єру, повинні були б, принаймні теоретично, спершу стати громадянами свого міста.

Пошук львівських міських урядників у реєстрах новоприйнятих міщан певною мірою проливає світло на окремі аспекти функціонування міського громадянства як інституції та дозволяє зробити деякі спостереження щодо повноти реєстрів як джерела. Для того, щоб результати зіставлення реєстрів міщан зі списками урядників могли допровадити до якихось вірогідніших висновків, потрібно зважати на специфіку цих джерел. Тож пошук урядників доцільно проводити лише за час, коли були збережені записи про надання міського громадянства. Але і з цих періодів для дослідження не підійдуть роки 1404–1426 рр. як надто малий часовий відтинок. До періоду 1627–1727 рр. приєднаємо ще роки 1610–1626 та 1728–1749, оскільки разом вони становлять певну, хоч і дуже умовну, тяглість і цілість.

²²⁶ Тобто не купівля, а отримання надання з ласки короля.

²²⁷ *Jaworski F.* Nobilitacja miasta Lwowa. – Lwów, 1909. – S. 30–31, 37–38; *Wasilewski T.* Nobilitacje miast w dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów // *Czas, przestrzeń, praca w dawnych miastach.* – Warszawa, 1991. – S. 379–380; *Капраль М.* Національні громади... – С. 60.

За вихідний пункт у відборі урядників візьмемо рік початку їхньої кар'єри (незалежно від того, з якого саме уряду вона почалася). Це пов'язано з тим, що формально на міські уряди повинні були обиратися лише громадяни міста, а відповідно початку урядницької кар'єри повинен (в ідеалі) передувати запис про прийняття до міського права. Це міг бути той самий рік, кілька років перед тим або й кілька десятиліть. Зрештою, бували й виняткові випадки, коли громадянство приймалося під час перебування на уряді. У будь-якому разі, найдоцільніше, на нашу думку, брати для розгляду лише тих урядників, які розпочали кар'єру в роки, з яких збереглися реєстри. На жаль, навіть за такого підходу отримані результати завідомо будуть мати певну похибку – особи, що розпочали урядницьку діяльність у перше ж десятиліття після джерельної прогалини, зі значною імовірністю могли бути прийнятими до числа міщан у попередні роки, з яких реєстри не збережені. І все ж, про цю похибку просто варто пам'ятати, адже її не уникнути.

Для зіставлення за згаданим принципом було відібрано 1136 урядників, після чого проведено пошук записів про отримання ними громадянства. Порівняння списків дозволило виявити, якою була частка урядників, знайдених у реєстрах; встановити, скільки в середньому минало часу від моменту здобуття громадянства до початку урядницької кар'єри та якою була тривалість соціально-політичної активності львів'ян, що посіли міські уряди; з'ясувати специфіку представленості різних категорій урядників у реєстрах громадян та простежити, для яких урядів могло бути не обов'язковим прийняття до міського права та зробити низку інших спостережень.

Отож, у 1461–1514 рр. у реєстрах виявлено досить незначну частку урядників – ледь більше чверті тих, хто в ці роки почав кар'єру. Можливо, тут великий відсоток тих, кого не вдається ідентифікувати через лаконічність середньовічних записів та неусталеність особових означень міщан. Вартий уваги також факт, що мала частка урядників спостерігається не тільки у першому десятилітті (як уже згадувалося, вони могли прийняти громадянство раніше – в роки, з яких реєстри не збереглися), але й наприкінці цього періоду (тобто на початку XVI ст.).

У 1522–1604 рр. записи в реєстрах міщан (які загалом у міських книгах) стають все більш інформативні. Частка урядників, ідентифікованих у реєстрах прийняття до міського права, за ці роки зросла до 43%. Кількість урядників, віднайдених у реєстрах, почала перевищувати тих, про кого не вдалося відшукати записів про прийняття громадянства, шойно в 1592–1604 рр. У XVII ст. ситуація в дечому

схожа – для урядників з першої половини століття записи про прийняття ними громадянства рідко вдається відшукати, але з другої половини, а особливо з останньої чверті століття таких записів знаходимо все більше: у 1610–1666 рр. лише для 39% урядників, у 1667–1706 рр. – для 66%, для 1707–1727 р. – 65% і для 1728–1749 рр. 46%. В останньому випадку пониження частки пояснюється тим, що її враховано лише на підставі рахункових записів про сплату за громадянство, а вони є далеко неповними. Натомість у другій половині XVIII ст. фіксуємо вже значно кращу картину – кількість ідентифікованих у реєстрах міщан таки суттєво переважає число тих, кого не вдалося віднайти (три чверті проти однієї).

Отже, до середини XVII ст. міські урядники слабо представлені у реєстрах новоприйнятих міщан, а від середини цього століття ситуація покращується і досягає апогею на зламі XVII–XVIII ст. та у 60–80-і рр. XVIII ст. Але чим пояснити таку недостатню присутність урядників у списках громадян у давніші часи? Можна припустити, що деякі вихідці з патриціанських родин були знаними у місті змалку й автоматично сприймалися як міщани. А отже, значна частина з них, опинившись на лавничих чи раєцьких урядах, відповідно не була відображена у списках міщан. Про це свідчить приклад Якуба Шольца, який з’явився у реєстрах уже як лавник і то лише тому, що вирішив скласти присягу громадянина, щоб повноправно займатися торгівлею. У записі виразно зазначено, що він уже раніше, з певних причин, зокрема через патриціанське походження, “перебував у міському праві” (*hactenus in ius civile propter certas causas maxime vero patritius existens*)²²⁸.

Припущення, що патриції могли упускати акт прийняття міського права (правда, радше як поширений виняток, але не як правило), є цілком вірогідним. Однак, до реєстрів не потрапляли не лише райці і лавники (як вихідці переважно з патриціату), але й представники поспільства (40 мужів). Бракує й інших урядників у реєстрах, про що йтиметься нижче. Причиною вважаємо тут неповноту реєстрів новоприйнятих громадян і неусталеність написання прізвищ (принаймні до кінця XVI ст.).

Зіставлення списків урядників та громадян дає можливість зробити багато цікавих спостережень. Так, наприклад, можна простежити, скільки часу минало між моментом прийняття громадянства і початком кар’єри урядника. Для 1461–1514 і 1522–1604 рр. цей показник був однаковий і пересічно становив 9,9 років.

²²⁸ ACL. – Т. 1. – №3289 (1592 р.).

У подальшому він зменшується і це виглядає схожим на певну тенденцію. У 1610–1749 рр. між прийняттям до міського права та початком урядницької кар'єри минало в середньому 7,5 років, а в другій половині XVIII ст. – 4,9. Важко з упевненістю сказати, чому так відбувалося. Але, видається, однією з головних причин тут стала демократизація міського управління, що виявилася у створенні нових органів та урядів, передовсім колегії сорока мужів (квадрагінтавірату) в 1577 р. Власне у перший же рік її діяльності – 1579 р. – до неї увійшло 40 міщан, як і належить установа з такою назвою. І якби не ця нагода, більшість із них, очевидно, ніколи б не розпочали урядницької діяльності.

Завдяки тому, що для урядників з XVI – першої половини XVIII ст. фіксувалося місце їхнього походження, то можна виявити, чи була якась відмінність у кар'єрі між місцевими та прибулими²²⁹. Адже звична логіка підказує, що місцевому легше було б зайняти посаду з огляду на більшу інтегрованість у місцеве життя, родинні зв'язки тощо. Однак, виявляється, що різниці між прибулими і місцевими громадянами практично немає. У 1522–1604 рр. прибулі діставалися на уряди навіть дещо швидше, ніж місцеві (в середньому 9,8 супроти 10 років), а в 1610–1749 рр. – навпаки, корінні львів'яни – за шість років, а прибулі – за шість з половиною.

Якщо вирахувати часовий проміжок між часом набуття львівського громадянства і часом завершення кар'єри львівських урядників²³⁰, то отримаємо тривалість їхньої соціально-політичної активності. Переважно урядницька діяльність припинялася разом з життям урядника²³¹, а отже, ми можемо бодай орієнтовно визначити тривалість діяльності особи в місті як громадянина. Найкраще це робити для 1522–1749 рр., оскільки дані як давнішого, так і пізнішого періодів мають суттєві хиби, про що йтиметься нижче.

У 1522–1604 рр. соціально-політична активність міщан пересічно становила 24,8 р. Але цей показник різниться для місцевих – 27,6 р. і прибулих – 23,2 р. Це можна спробувати пояснити тим, що прибулі

---

²²⁹ Для давнішого періоду (1460–1514 рр.) майже усі урядники (20), про яких вдалося знайти записи прийняття до міського права, були прибулими і лише один – Андрис Бергер – був уродженцем Львова.

²³⁰ Тривалість кар'єри урядників, знайдених у реєстрах новоприйнятих міщан, у 1461–1512 рр. пересічно становила 11,6 роки, у 1522–1604 рр. – 14,3 р., у 1610–1749 рр. – 15,08 р. і в другій половині XVIII ст. – 10,6 р. Перші та останні показники, очевидно, занижені.

²³¹ Звичайно, могли бути й інші причини припинення перебування особи серед міських урядників (наприклад, виїзд зі Львова в інше місто), але це були значно рідкі випадки.

могли приймати громадянство у Львові у дещо старшому віці, ніж місцеві уродженці, тож віковий фактор тут цілком міг позначитися на тривалості їхньої соціально-політичної активності. У 1610–1749 рр. часовий відтинок між моментом прийняття львівського громадянства та кінцем урядницької кар'єри становив у середньому 22,3 р., а відмінність у цьому показнику між місцевими і прибулими вже не була такою суттєвою, як раніше (відповідно 23,2 р. і 21,4 р.).

Тривалість соціально-політичної активності міщан можна спробувати визначити і для давнішого періоду – 1461–1514 рр., але його недоліком є те, що у численних випадках маємо справу не з повною інформацією про перебування міщан на урядах, а лише з поодинокими згадками про те, що та чи інша особа в котромусь році перебувала на котромусь із міських урядів. Якщо не брати до уваги в обрахунках міщан з такими неповними даними, то в такому випадку цей показник становитиме 21,2 р.

Що ж стосується другої половини XVIII ст., то вадою цього періоду є те, що край міським урядам (у давньому розумінні) поклав 1787 р. з огляду на ліквідацію магдебурзького права попереднього року. Власне тоді й обірвалася кар'єра 29 урядників²³². Тому проблематичною для тих часів була б спроба вирахувати середній час перебування міщан на урядах чи тривалість соціально-політичної активності (якщо ж усе таки спробувати це зробити, то ці показники були б виразно занижені і становили б відповідно 10,5 і 14,9 р.).

Можна зауважити, що у деяких міщан соціально-політична діяльність становила сорок і більше років. Для 1461–1514 рр. серед таких урядників були лише Георгій Войнар (40 р.) та Андрис Бергер (53 р.), а от у 1522–1604 рр. можна зустріти цілу плеяду: Йоан Вайс (41 р.), Мельхер Шольц-Вольфович (43 р.), Йоан Шольц (45 р.), Йоан Шольц-Вольфович (46 р.), Себастьян Лобжинський (47 р.), магістер Симон з Бжезін (48 р.), ще один Йоан Вайс (49 р.), Мельхіор Осмольський (51 р.) і, можливо, Торос Іванисович (53 р.). У 1610–1749 рр. кількість таких осіб зростає ще більше – до двадцяти дев'яти. Найдовшою активністю відзначився тоді циркульник Лука Пукачевський – 57 років, з них 39 в колегії “сорока мужів” і лаві. Довго діяли в місті також Томас Гордон (55 р.), Войцех Зичливий (54 р.), Домінік Яськевич (52 р.), Томас Маєрановський, Георгій Агдаєвич і Лазар Стечкєвич (по 50 р.) та багато інших.

---

²³² Фактично, ж значна частина з них знайшли своє місце в нових владних структурах міста, але їхня урядницька діяльність після ліквідації магдебургії на разі ще недосліджена.

Такі відомості можуть здивувати, оскільки поширеною є думка про те, що у Середньовіччі та ранньому Новому часі люди помирили рано, а літні люди були рідкістю²³³. Так, для першої половини XVI ст. середню тривалість життя визначають як несповна 34 роки²³⁴. Як же тоді бути з фактом значно тривалішого урядування чи просто діяльності львівських міщан? Адже до цих показників необхідно додати ще й щонайменше 21 рік, оскільки міське громадянство приймалося лише повнолітніми²³⁵. Виходило б, що у місті серед самої лишень групи урядників було чимало осіб, які доживали до сімдесяти років і далі. І це тільки мінімальні показники – далеко не всі, очевидно, приймали міське право одразу по досягненні повноліття.

У цьому контексті варто виокремити дві складові. По-перше, останнім часом в історіографії спостерігається відхід від надто песимістичних оцінок у питаннях життя і смерті у давні часи – деякі дослідники наводять більш оптимістичні дані²³⁶. По-друге, тут не варто змішувати поняття середньої тривалості життя з індивідуальними випадками довголіття, які цілком вкладаються в рамки біологічних можливостей людського організму. Не варто забувати, що видатний ренесансний художник Тиціан (1477–1576), сучасник досліджуваних нами львівських урядників, не лише прожив 99 років (померши від чуми, а не від старості), але й написав у дев'яносто п'ять відому картину “Христос у терновому вінку”.

Іншим важливим моментом є те, що середня тривалість життя вираховується з урахуванням різних екстремумів, наприклад, ранньої смертності у дитячому віці. Зрештою, якщо порівнювати не індивідуальні випадки довголіття, а власне “середні показники”, то, додаючи час

²³³ Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002. – С. 88–89; Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века. – М., 2008. – С. 100; Ястребицкая А. Западная Европа XI–XIII веков. – М., 1978. – С. 112.

²³⁴ Лахманн Р. Капиталисты поневоле: конфликт элит и экономические преобразование в Европе раннего Нового времени. – М., 2010. – С. 22.

²³⁵ У Львові міське громадянство надавалося по досягненню 21 року (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 2231–2232).

²³⁶ Детальніше див.: Бессмертный Ю. Жизнь и смерть в Средние века. – М., 1991. – С. 113 і далі. На думку російського вченого, вже у XII–XIII ст. спостерігалось збільшення частки 50–60-літніх людей, на підтвердження чого наводяться дані французького історика Жоржа Мінуа, який критикував песимістичні погляди на цю проблему М. Блока і стверджував, що в певних категоріях населення не були рідкістю 60-літні і навіть 70-літні люди. Також див.: Арьес Ф. Человек перед лицом смерти. – М., 1992. – С. 183, 205. У XVI–XVII ст. у великих європейських містах вже проживало навіть багато дев'яностолітніх (Wólkiewicz E. Starość w pamiętnikach śląskich z XVI w. // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. – Warszawa, 2010. – R. 58. – Nr 1. – S. 58).

повноліття до усередненої тривалості соціально-політичної активності, тобто 21+24, отримуємо результат, за яким середня тривалість життя урядників становила б 45 років. А щодо львівських урядників, то тут ідеться про дорослу соціальну групу, достатньо добре забезпечену матеріально (зокрема, у плані харчування), а її діяльність не була пов'язаною з регулярним нараженням себе на якісь поважні небезпеки, як наприклад, шляхта, що брала участь у військових діях²³⁷. Тому значний відсоток літніх людей серед львівських урядників не є чимось надзвичайним і загалом відповідає тогочасним історичним умовам.

Зіставлення списків міщан і урядників дає також можливість з'ясувати, якою мірою представлені у реєстрах міщан різні категорії міських урядників. Тут необхідно пам'ятати, що одна і та ж особа, могла посідати по черзі, а інколи й одночасно, кілька урядів. Були, звичайно, типові моделі руху по урядах, але дуже умовні і з часом вони могли змінюватися. Наприклад, звичним був порядок кар'єри від лавника до райці. З 1579 р. перебуванню у лаві часто передувало ще й членство у колегії 40 мужів, але і тоді багато міщан, особливо добре освічених або вихідців зі значних родів, могли починати свою кар'єру відразу з лави. З раєцького уряду (принаймні, в досліджуваних нами випадках) не було прийнято розпочинати урядницьку діяльність²³⁸. Ці базові міські уряди не могли суміщатися і посідалися львів'янами по чергово.

Натомість уряди писарів могли займатися паралельно з основними урядами²³⁹. Наприклад, лавник міг бути одночасно і лавничим або навіть раєцьким писарем, а квадрагінтавір – лонгерським. Суміщення урядів синдика та інстигатора з іншими урядами очевидно потрібно вважати радше винятковим²⁴⁰.

²³⁷ Про поступове зростання кількості літніх людей у заможніших колах міського населення див.: *Kwiatkowska B., Boryslawski K.* Starość w średniowieczu i dziś // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 2010. – R. 58. – Nr 1. – S. 10.

²³⁸ Як виняток, можна згадати лише Станіслава Барча, який став райцею у 1708 р. (*Kapral M. Urzędnicy...* S. 375). Запис про надання міського громадянства не знайдений.

²³⁹ Так дуже часто бувало на практиці, але можна сумнівитися, наскільки це було легітимно. Принаймні у 1628 р. децемвіри скаржилися, що раєцький писар Войцех Зимницький був одночасно лавником, а це було “супроти королівського декрету”: *Pan pisarz radziecki, iz ma dwoie officia przeciwko dekretowi Krola JMCI iuz kilka lat protestantur, iz nie przistapią do podpiszu asz polozy iedno officium gdyz nie moze gaudere simul et notariatu et scabinatu* (детальніше див.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667, арк. 214, 262).

²⁴⁰ Станіслав Ансерін у 1586–1588 рр. одночасно був райцею і синдиком, а Станіслав Карвовський у 1690–1694 рр. – інстигатором та квадрагінтавіром (*Kapral M. Urzędnicy...* – S. 373, 391). Обидва урядники в реєстрах не знайдени.

Цінною є розвідка польського історика Станіслава Гродзиського про громадянство шляхетської Речі Посполитої¹⁴⁵. У ній аналізується земське та міське громадянство, еволюція дефініції поняття громадянства, правовий бік справи, питання набуття і втрати міського права. Загалом дослідження надзвичайно важливе з огляду на теоретичний аспект проблеми.

На значну увагу заслуговує і праця польського історика Станіслава Гершевського, присвячена питанням міського громадянства¹⁴⁶. Дослідження синтезує попередні (до 1973 р.) досягнення з вивчення міського громадянства різних міст Речі Посполитої, у тому числі і Львова (за даними А. Гілевича), піддаючи їх та джерела (здебільшого, опубліковані) ґрунтовному аналізу. Менше уваги приділено питанню механізму прийняття до міського права, натомість більше – аналізу джерел, їхній репрезентативності, професійній, етнічній, становій структурі новоприйнятих міщан з різних міст Речі Посполитої, порівнянню цих результатів, спостереженням різних тенденцій. Праця також містить велику кількість таблиць і графіків, що добре унаочнюють аналізований матеріал. Значимість цього дослідження полягає ще й у тому, що вона зводить до спільного знаменника усі попередні напрацювання, вимальовує загальну картину щодо міського громадянства.

Окрім того, львівське громадянство також стало об'єктом уваги двох дослідників магдебурзького права на українських землях – Тетяни Гошко та Миколи Кобилецького¹⁴⁷. Обидва автори зосередилися на висвітленні соціальної та правової суті міського громадянства та процедури його прийняття у Львові на підставі давніших студій інших дослідників цієї тематики. Щодо праці Т. Гошко варто зауважити, що низка спостережень над міським громадянством стосується не українських, а польських міст тогочасної Речі Посполитої, найперше Кракова (але про це довідуємося в основному лише з покликів). Авторка стверджує, що “новоспечені¹⁴⁸ міщани мали сплатити податок на кілька років наперед”¹⁴⁹, хоча насправді інколи новоприйняті міщани мали сплачувати податки (шос), але не наперед,

¹⁴⁵ *Grodziski S.* Obywatelstwo w szlacheckiej Rzeczypospolitej. – Kraków, 1963.

¹⁴⁶ *Gierszewski S.* Obywatele miast Polski przedrozbiorowej. – Warszawa, 1973.

¹⁴⁷ *Гошко Т.* Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV – початок XVII ст.) – Львів, 2002; *Кобилецький М.* Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.). Історико-правове дослідження. – Львів, 2008.

¹⁴⁸ Дещо невідповідний для наукового тексту прикметник “новоспечений” для окреслення особи пропонуємо замінити терміном “новоприйнятий”.

¹⁴⁹ *Гошко Т.* Нариси... – С. 151.

а за попередні роки¹⁵⁰. Хибним є твердження, що від іноземців вимагалось визнання католицької віри¹⁵¹, позаяк, відомо, що громадянами ставали і православні греки, волохи чи московити, і прибулі з-за кордону вірмени. Реєстри новоприйнятих громадян велися у “Книгах виборів” не до 1778 р., як стверджує дослідниця¹⁵², а щонайменше до 1783 р. Латинські цитати подані з граматичними чи орфографічними помилками, а їхній переклад є невірним¹⁵³.

У праці М. Кобилецького варто звернути увагу на твердження про надання магдебурзького права окремим особам. У тексті дослідження можна зустріти такі фрази: “магдебурзьким правом у Львові могла володіти одружена людина християнського віросповідання...”; “магдебурзьке право у Львові надавали на підставі рекомендаційних листів...”; “магдебурзького права не отримували повнолітні неодружені чоловіки, крім осіб старшого віку” [sic] тощо¹⁵⁴. Насправді магдебурзьке право як комплекс правових норм надавалося лише містам (міським громадам), а от окремим особам могло надаватися міське громадянство.

Непорозуміння, очевидно, виникло з того, що для позначення і магдебурзького права, і міського громадянства як синонім часто використовується термін “міське право”. Так є в польській, німецькій та українській літературі. Водночас, латинською мовою вони зазвичай чітко розрізнялися – перше називалося *ius municipale*, а друге – *ius civile*. І ототожнювати їх, звичайно ж, не можна.

Брак розрізнення вищезгаданих термінів спричинився до плутанини і навіть взаємовиключних тверджень. Наприклад, спочатку автор ствердив, що українці та вірмени у Львові отримували міське право (хай навіть і обмежене), але не набували міського громадянства¹⁵⁵, а згодом – що вони таки взагалі не могли отримати міського права¹⁵⁶. Тобто, за М. Кобилецьким виходило б, що у Львові надавалося окремо міське громадянство і окремо якесь специфічне міське право, ототожнюване чомусь із магдебурзьким, хоча з тексту монографії, на жаль, не видно, який саме зміст вкладає автор у ці поняття і чим вони

¹⁵⁰ Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 376.

¹⁵¹ Гошко Т. Нариси... – С. 149.

¹⁵² Там само. – С. 151–152.

¹⁵³ Там само. – С. 149. Так, вираз *consensus tenentarii et possessoris bonorum* перекладено як “згода громади та схвалення власника” (замість “згода державця та власника маєтку”), а фраза *in quantum se Armenorum et Ruthenorum extentunt [sic] privilegia* як “що навіть на українців і вірмен поширює привілеї” (замість “наскільки сягають привілеї вірмен і українців”).

¹⁵⁴ Кобилецький М. Магдебурзьке право... – С. 226–228.

¹⁵⁵ Там само. – С. 227.

¹⁵⁶ Там само. – С. 229.

мали б відрізнятися. Частина латинських цитат та термінів у праці також перекладені невірно і подані подекуди з орфографічними помилками¹⁵⁷. Загалом же, М. Кобилецький зібрав чимало фактів з літератури, присвяченої львівському громадянству, оминувши, на жаль, найновіші напрацювання у цьому напрямку (згадані уже вище): монографію про національні громади М. Капраля, вступну статтю до видання реєстрів громадян А. Янечека та дисертаційне дослідження О. Заяця.

Отже, питання львівського міського громадянства досі було темою досліджень небагатьох істориків. Безпосередньо цьому питанню присвячені лише розвідки А. Гілевича (проте вона охоплює лише XV – початок XVI ст.) та А. Янечека (історико-джерелознавчий аспект), а кількісні підрахунки щодо складу новоприйнятих львівських міщан проведені в дослідженнях Я. Кіся та М. Капраля. В інших дослідників тема львівського громадянства розглядалася тільки побіжно або як частина значно ширшої теми. Більшість авторів приділяли основну увагу якомусь одному з питань – або статистичним підрахункам, або вивченню умов та процесу отримання громадянства.

---

¹⁵⁷ Кобилецький М. Магдебурзьке право... – С. 227.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЬВІВСЬКИХ ГРОМАДЯН ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ГРУПИ

2.1. Поняття міського громадянства

Словосполучення “міське населення” у період пізнього Середньовіччя та раннього Нового часу у широкому значенні охоплювало усе населення, що постійно проживало в середмісті, а навіть і на передмістях. Однак, *sensu stricto*, місто та міщани тоді асоціювалися лише з так званою “громадою” (лат. *communitas*, поль. *gmina*). Члени цієї спільноти вважалися повноправними і привілейованими “міщанами-громадянами” (*cives*), тоді як решта населення міста була просто “мешканцями” (*incolae*). Також громадяни інколи називалися в джерелах складніше: *cives iurati*, *cives legitimi*¹⁵⁸.

Загалом, термінологія, пов’язана із містом та міським громадянством, є досить розгалуженою і багатою на омонімічні та синонімічні терміни, тому на цьому питанні варто зупинитися детальніше. У класичній латині термін *civis* (громадянин) був первісним, а *civitas* (місто) – похідним, тобто означав територію, яку населяють *cives*. У середньовічній же латині первинним було *civitas*, але не як відповідник античному *universitas civium* (загал громадян), середньовічному німецькому *stadt*, *burg* (місто, гóрод). У пізньому Середньовіччі назва *civitas* поширилася на всі міські поселення, оточені мурами, а термін *burg* почав означати не лише оборонний замок, але й торгові поселення¹⁵⁹. Таким чином поняття міщанина і громадянина співнакладалися. Сліди цього бачимо в німецькій мові – слово *bürger* має обидва значення (громадянин і міщанин).

Польське *obywatel* прийнято перекладати українською, як “громадянин”, хоча етимологічно вони різняться: польський термін походить від старопольського *obywać*, тобто “проживати”, і початково означав просто “мешканець”, тоді як українське “громадянин” відкликається до слова “громада”, що точніше відображає семантику поняття громадянства як приналежності до певної спільноти. Специфікою польського випадку є те, що в сучасних наукових дослідженнях зворот *obywatele miasta* стосується осіб, які прийняли

¹⁵⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541.

¹⁵⁹ *Grodziski S. Obywatelstwo w szlacheckiej Rzeczypospolitej. – Kraków, 1963. – S. 126, 127, 129.*

міське право (громадянство)¹⁶⁰, а натомість у давніх польськомовних текстах здебільшого так називали мешканців (*incolae*), без уточнення їхнього правового статусу. Так, у XVIII ст. *obywatelami* окреслюються львівські євреї, які безперечно не були прийняті до міського права¹⁶¹. Цим же зворотом позначалися також і львів'яни-християни, що не мали міського громадянства. А от повноправні громадяни виступали під назвою *mieszczanie* (або ж *przedmieszczanie* – якщо йшлося про жителів передмість, наділених громадянськими правами).

Водночас, як видається, чітке термінологічне протиставлення *obywatele (incolae) – mieszczanie (cives)* не завжди послідовно витримувалося. Бувало й так, що до однієї й тієї ж особи застосовували то один, то другий терміни – наприклад, щодо відомого діяча української громади – Давида Русина¹⁶². Зрештою, *obywatele* могли означати абстрактно загал осілих жителів міст – як це можна зустріти у сеймових конституціях – *miasta wszystkie i ich obywatele*¹⁶³.

Згадаємо також, що від XV ст., під впливом античної літератури, державну модель Польщі все частіше окреслюють терміном *respublica* або ж *rzeczpospolita*, і її мають населяти не так “піддані” (*subditi*), як “громадяни” (*cives*)¹⁶⁴. Однак справжніми громадянами держави стала вважатися лише шляхта, але аж ніяк не міщани, які задовольнялися партикулярним громадянством окремих міст.

Для позначення міщанина, наділеного усіма правами та прерогативами міста, в українській історіографії використовуються різні терміни, а найчастіше “міські громадяни”, “міщани, що володіють міським правом”, “повноправні міщани”, чи навіть вираз “правове міщанство”, що його використовував Я. Кісь¹⁶⁵, очевидно,

¹⁶⁰ Grodziski S. Obywatelstwo...; Gierszewski S. Obywatele... – Warszawa, 1973; Janeczek A. Wstęp... – S. I–LVI та ін.

¹⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 138, арк. 54, 93, 144, 199–200, 253, 309, 330, 380, 407 та ін.

¹⁶² Там само. – Спр. 13, арк. 727, 907, 914. Це далеко не єдиний приклад – таких випадків ще можна віднайти чимало в записках XVI–XVIII ст.: Мартин Бляшковський (Там само. – Арк. 720, 740); Стецько Луцький (Там само. – Арк. 802); Мартин мечник (Там само. – Арк. 751, 791); Войцех Пайончек (Там само. – Арк. 724, 757, 780); Стецько Русин (Там само. – Арк. 703, 753); Ян Зайдлич (Там само. – Арк. 742, 899, 919); Григорій Черкес (Там само. – Спр. 81, арк. 260, 340); Шимон Яблонський (Там само. – Спр. 99, арк. 120, 138); Адам Шепанович (Там само. – Арк. 510, 591); Якентій Орловський (Там само. – Спр. 138, арк. 197, 242), Шимон Скочинський (Там само. – Арк. 379, 387) та багато інших. Окрім того, в актах можна натрапити і на зворот на кшталт *incolae ius civitatis habentes* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 267, арк. 218–219).

¹⁶³ VL. – Vol. 3. – S. 11.

¹⁶⁴ Grodziski S. Obywatelstwo... – S. 43.

маючи на меті наголосити, що це міщани у правовому значенні. М. Грушевський для позначення міського громадянства вживав терміни “горожанство”, “право горожанства”¹⁶⁶. Зрештою, слово “обывательство” знала і давня українська мова – так, список братчиків Успенського братства з 1586 р. складався “ведлуг давности мешканя обывательства здешнего”¹⁶⁷.

Натомість латинський термін *ius civile* вживався як у значенні міського громадянства, так і будь-якого іншого громадянства, хоча міські писарі вживали цей вираз, звичайно ж, у першому значенні. Інколи для позначення міського громадянства можна зустріти в джерелах термін *civitas*¹⁶⁸. У польськомовних текстах міських книг перекладним відповідником є вираз *prawo mieyskie* (що, фактично, є буквальним перекладом латинського виразу), або й просто субстантивованій прикметник *mieyskie*. У львівських німецькомовних записах також вживається слово *bürgerrecht* (дослівний переклад “міського права”), але водночас не зустрічається інший німецький відповідник – *bürgerschaft* (громадянство, міщанство).

Терміну “міське право” віддавала перевагу і частина дослідників¹⁶⁹. Однак з огляду на багатозначність виразу “міське право” (вживаного, наприклад, ще у значенні магдебурзького права, міської юрисдикції, міського законодавства тощо)¹⁷⁰, синонімічний вираз “міське громадянство”, який має лише одне значення, видається придатнішим для позначення правової приналежності до громади певного міста. Але для уникання тавтології вважаємо допустимим вживання обох термінів.

Необхідно також зазначити, що певні мовні казуси можуть бути неминучими, відколи громадянство Львова почало ділитися на міське і передміське. Наприклад, у джерелах неодноразово натрапляємо на вираз типу *civis suburbanus* (що варто перекладати, як “передміщанин-громадянин”, а не “передміщанин-міщанин”), або на зворот *iuramentum suburbanorum super ius civile* (краще “присяга передміщан на громадянство”, а не “присяга передміщан на міське

---

¹⁶⁵ Кісь Я. Соціально-економічні відносини... – С. 108.

¹⁶⁶ Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1993. – Т. 4. – С. 28; К., 1995. – Т. 6. – С. 74, 89, 115.

¹⁶⁷ Крыловский А. Львовское Ставропигиальное братство. Опыт церковно-исторического исследования. – К, 1904. Приложения. – С. 1.

¹⁶⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 373.

¹⁶⁹ Касцмарczyk К. Przedmowa... – S. V–XXIV; Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 375–414; Кісь Я. Промисловість... – С. 38 і наст.

¹⁷⁰ Див. с. 50–51.

право”). Тож відразу очевидною стає більша придатність терміну “громадянин” і “громадянство”. Термін же *ius civitatis* стосується, насамперед, міського, а не передміського громадянства (яке в джерелах називається *ius suburbanum*), й у цьому сенсі не є зовсім тотожним виразу *ius civile*, що охоплює обидва види громадянства. Інакше кажучи, термін “міське громадянство” має два значення: ширше (як партикулярне громадянство конкретного міста для відрізнення від громадянства інших міст – тоді воно охоплює усі види громадянства цього міста) і вужче (лише як громадянство повноправних мешканців середмістя).

Усі згадані ключові поняття, такі як “місто” (*civitas*), “міське громадянство” (*ius civile, ius civitatis*) чи “міщани” (*cives*) у ті часи оточувалися неабиякою пошаною. Зараз ми їх (латинською чи українською мовою) подаємо з малої літери, однак у тогочасних джерелах (особливо від XVI ст.) їх писали, як правило, з великої (при всій умовності та неусталеності давньої орфографії). У реєстрах львівських громадян писар одного разу написав слово *cives* з малої літери, яку відразу ж переправив на велику¹⁷¹.

2.2. Права та обов’язки, передбачувані львівським громадянством

Міське громадянство сприймалося як певні права або обов’язки (як майнові, так і політичні), але частіше, все ж, – як права¹⁷². Громада була юридичним суб’єктом і власне ця спільнота мала користуватися, принаймні теоретично, однаковими привілеями і підпорядковуватися однаковим законам¹⁷³. Права конкретного громадянина були безпосередньо пов’язані із правами усієї громади, тому, що більшим, потужнішим і багатшим було місто, то більшими були його привілеї і тим привабливішим – його громадянство. Львів же за значимістю належав до першорядних міст держави й отримував від свого власника – польського короля численні привілеї, які й були правовим підґрунтям для комплексу прав та обов’язків львівських міщан-громадян.

Серед привілеїв варто згадати надання на міські землі¹⁷⁴, що територіально збільшували юрисдикцію міста та поле для господарської

¹⁷¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 52.

¹⁷² *Grodziski S. Obywatelstwo...* – S.134–135.

¹⁷³ *Bogucka M., Samsonowicz H. Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbirowej.* – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1986. – S. 55–56.

¹⁷⁴ Привілеї міста Львова... – С. 27–30, 33–39, 53–54, 62–64, 102–104, 152–153, 188–191, 259–261, 294–295, 308–310, 339–341, 356–360, 448–449.

діяльності; привілеї на право складу та дорожнього примусу¹⁷⁵, які дозволяли збагатитися львівським купцям; встановлення ярмарків та торгів¹⁷⁶, а це робило Львів значним торговельним осередком; звільнення від мит¹⁷⁷, що, безперечно, полегшувало торговельну діяльність місцевого купецтва поза межами рідного міста, а такою прерогативою користувалося не так уже й багато міст у тогочасній Польщі. З правового погляду важливими були магдебурзький привілей 1356 р. та привілеї на судову юрисдикцію міста (Владислава Опольського, Владислава II та Сигізмунда III)¹⁷⁸.

Отже, найважливіші привілеї Львова зводилися до торговельної сфери і прошарку купців, а також юридичного статусу міської громади, хоча поза тим існувала значна кількість привілеїв, що стосувалися інших сфер життя міста – господарської (заснування та право на прибутки із різних міських установ та підприємств – ваги, лазні, інституту перекладача, воскової комори, білильні)¹⁷⁹, духовної (права на опікунську діяльність райців щодо католицьких костелів)¹⁸⁰, освітньої (заснування школи)¹⁸¹ тощо. Доцільно також зазначити, що права громади загалом та права окремих її громадян не завжди співпадали – наприклад, громада (місто) мала право на прибутки з господарських закладів, тому ці прибутки поповнювали міський бюджет, а не безпосередньо маєтки конкретних міщан, хоча, звичайно, це опосередковано позначалося на їхньому добробуті.

Серед економічних прерогатив львівського громадянства дуже важливою була можливість користати з права складу, яке давало чималі зиски для львівських купців. Наявність у міста цього права означала, що приїжджі торговці повинні були продавати протягом певного часу свої товари, щоб задовольнити місцевий попит, після чого з товарами, що не розпродалися, можна було їхати далі (м'якше, т. зв. "умовне" право складу), або ж потрібно було розпродати всі свої товари (жорсткіше, т. зв. "безумовне" право). Львівський варіант права складу об'єднував у собі обидва згаданих види і був дуже привабливим для купців, оскільки створював для них одні з

---

¹⁷⁵ Привілеї міста Львова... – С. 44–45, 58–60, 80–82, 90–94, 110–116.

¹⁷⁶ Там само. – С. 110–116, 155–157, 169–174, 210–212, 213–216, 237–238, 405–407, 411–414.

¹⁷⁷ Там само. – С. 75–76, 159–162.

¹⁷⁸ Там само. – С. 27–30, 41–42, 51–52, 414–416.

¹⁷⁹ Там само. – С. 60–62 і 137–139; 66–68; 86–88; 135–136.

¹⁸⁰ Там само. – С. 268–270, 277–280, 303–305, 403–405. Йдеться передусім про т. зв. "право презенті" – обирання і представлення осіб на вакантні священнічі місця у католицьких костелах; інша назва – "право коляції", "право патронату".

¹⁸¹ Там само. – С. 94–96.

найвигідніших умов у Речі Посполитій (поступаючись хіба Кракову та Гданську)¹⁸². Умовне право складу у Львові відзначалося тривалим терміном обов'язкового розпродажу товарів – 14 днів (тоді як в інших містах переважно відводилися менші строки: Люблін – 8 днів, Каліш – 7 днів, Познань і Сандомир – 3 дні). Безумовне право складу було встановлене у Львові в 1444 р. для східних товарів, а в 1611 р. – для мальвазії. Вигідність права складу для львівських купців вважалася настільки незаперечною, що навіть ще у другій половині XVIII ст., тобто коли в багатьох інших містах воно як інституція уже відійшло в минуле, у Львові далі вимагали дотримання “складових” привілеїв, хоча з кінця XVII ст. вони вже більше шкодили, ніж сприяли львівській торгівлі¹⁸³. Цікаву думку висловив С. Левицький, зауваживши, що зазвичай, громади міст із правом складу були згуртованіші та більше пильнували свого громадянства, ніж громади міст, що не мали права складу¹⁸⁴. Відповідно, наявність права складу в містах, можливо, позитивно позначалася на ретельності ведення реєстрів новоприйнятих міщан.

Міське громадянство давало право не лише на торгівлю, але й на легальне заняття ремеслом у рамках цеху. Теоретично, для ремісника прийняття міського права означало б паралельне прийняття цехового. Так, середньовічний статут цеху ткачів забороняв їхнього ремесла тим, хто не мав *borgerrecht vnd czechrecht*¹⁸⁵. Також уже в підавстрійській період, у 1779 р., від ремісників, які намагалися займатися своєю професією в обхід цього принципу, вимагалось щоб вони упродовж двох тижнів прийняли “міське і цехове” права¹⁸⁶. Вимога прийняти львівське громадянство одночасно зі вступом до цеху прописана в статутах 26 професійних корпорацій¹⁸⁷. Більшість статутів ставлять вступ

¹⁸² Детально функціонування права складу у Львові висвітлене в працях С. Левицького: *Lewicki S. Lemberg's Stapelrecht. – Lwów, 1909; ejusdem. Prawo składu w Polsce. – Lwów, 1910. – S. 33–34, 39–43, 46–47, 53–56, 60–61, 66–68, 74–77, 85–87, 120 та ін.*

¹⁸³ *Інкін В.* Нарис економічного розвитку Львова у XVIII ст. – Львів, 1959. – С. 47.

¹⁸⁴ *Lewicki S.* Prawo składu w Polsce. – S. 85.

¹⁸⁵ Економічні привілеї... – С. 329 (№69).

¹⁸⁶ ...w dwóch niedzielach aby mieyskie y cechowe pod zabronieniem rzemiosła przyjęli... (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 566).

¹⁸⁷ Йдеться про статuti бондарів (Економічні привілеї... – С. 18), токарів (С. 49, 59), ливарників (С. 81), котлярів (С. 88, 97), бляхарів (С. 107), голкарів (С. 120), рушничників (С. 134), кушнірів (С. 201), шевців (С. 213), калитників (С. 231), чинбарів (С. 284), сап'яників (С. 291), сідлярів (С. 320), ткачів (С. 329), кравців (С. 365, 374, 375), шапкарів (С. 400, 411), гончарів (С. 436), тесль (С. 484), пекарів (С. 624), різників, (С. 637, 638) миловарів (С. 686), цирульників (С. 696, 705), палітурників (С. 742), шинкарів (С. 541, 542), аптекарів (С. 725) і купців (С. 518–519).

майстра до цеху в залежність від наявності у нього вже львівського громадянства. Тобто, спочатку – міське право, а вже потім – майстрівство. Як правило, кандидат на вступ до цеху виконував усі суто цехові вимоги, приносив документи про своє законне народження, після чого цех рекомендував його раді до прийняття міського права (“щоб про нього вищий уряд знав”), і тоді щойно він вважався членом цеху.

Але бували і відхилення від такої практики, коли самі цехові старші змушували нових майстрів зволікати з прийняттям громадянства. Одним із прикладів таких зловживань є дії цехмістрів лимарського цеху в 1691 р. Можливо (хоча джерела про це мовчать), вони знаходили виправдання собі в тому, що якраз їхній статут і не згадує про обов’язкове попереднє прийняття громадянства. Зі скарги Симона Шабловського і Андрія Кулінського довідуємося, що цех лимарів не давав новим членам цеху приймати міське громадянство, доки їхня реміснича діяльність не окупить себе. Старші майстри займалися здирицтвом і навіть виганяли їх з міста. Фактично, така політика була спрямована на розорення нових майстрів¹⁸⁸. Справа ще якийсь час тягнулася і очевидно, позивачі мали певні проблеми в цеху: один з них (Шабловський) отримав громадянство щойно три роки по тому¹⁸⁹, а другого (Кулінського) серед новопринятих міщан так і не вдалося знайти.

Ще інакша ситуація виникла у червні 1666 р. в гаптувальників, де на цехового старшого було обрано вірменина Григорія Богдановича, що не мав львівського громадянства¹⁹⁰. Рада вирішила затримати його у ратушній в’язниці (*carcere in exedra praetorii... subeat*) і стягнути з нього десять гривень штрафу, а на майбутнє постановила, щоб на цехмістрів не обиралися особи без міського права під загрозою сплати 20 гривень. Сам же Г. Богданович пізніше (в листопаді того ж року) таки вписався до числа громадян¹⁹¹.

Попри певні винятки, видається, що цехи загалом таки пильнували прийняття міського права майстрами. Це стосується не тільки ремісників, але також і людей торгівлі (купців, шинкарів, аптекарів). Купецька корпорація була зацікавлена в усуненні недобросовісної конкуренції. Її статут 1767 р. чітко застерігав, що “якби хтось наважився без прийняття міського права та впису до тієї львівської

¹⁸⁸ ...mieyskiego przyimować nie wprzod permittunt, aż się im dobrze okupią wedle ich affectaciey, przeto tedy, że enervant wstępuiących do cechuu... (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 162, арк. 391).

¹⁸⁹ АСЛ. – Т. 1. – №4226.

¹⁹⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 3, арк. 578–579.

¹⁹¹ АСЛ. – Т. 1. – №3907.

купецької конфраатернії в тому місті крам відкрити та торгувати, такому, за першою вимогою панів купецьких старших, шляхетний львівський бурмистер накаже відкритий крам закрити й опечатати. І так довго замкненим і під міською печаткою буде тримати, поки міське право та купецьку конфраатернію не прийме¹⁹².

Такі вимоги не були просто формальним пунктом у цеховому документі. У XVII–XVIII ст. львівська торгівля часто переживала кризові моменти, в багатьох осіб з'являлося бажання отримувати зиски, оминаючи міські права та звичаї. Вже в першій половині XVII ст. громада неодноразово зверталася до магістрату, аби той пильнував нелегальної торгівлі. Так, у 1626 р. міщани подали скаргу до бурмистра на якогось Стефана, зятя пана Єроніма (можливо райці Є. Вайдольта), за те, що той, проживаючи у Львові та провадячи активну торгівлю, уникав прийняття міського права¹⁹³.

У 1640 р. міщани заповзялися перевіряти розмах торгівлі якогось Беллі в мануальних рахунках міської каси. Цей купець не мав львівського громадянства, але вів значну торгівлю, з якої сплачував невеликі суми (що власне і було підраховано громадою з мануальних записів), і це, на думку міщан, завдавало їм шкоди¹⁹⁴. Магістрат ухильно відповів, що має з паном Беллі певний контракт, термін якого завершується на Великдень 1644 р.¹⁹⁵ Ким був цей Беллі невідомо, але найближчі хронологічно носії такого прізвища прийняли громадянство щойно в 1655 р. (венецієць Петро Беллі) і в 1686 р. (краків'янин Томаш Беллі)¹⁹⁶.

Торгівля без прийняття міського громадянства, очевидно, продовжувала процвітати і в подальшому. В 1687 р. у такій діяльності були звинувачені Карло Бурсі та Петро Ровна. Міський інстигатор повідомляв, що вони не зголосилися до магістрату, не отримали відповідного дозволу і не мали громадянства, але усупереч міському законодавству розгорнули бурхливу торговельну діяльність, відкривали крамниці і виставляли товар¹⁹⁷. Цікавими є відповіді обвинувачених. К. Бурсі зізнався, що має у Львові товар, але продає його гуртом (на штуки), а не в роздріб (на лікті), що, звичайно, перевірити вже було важко. А П. Ровна взагалі відповів, що він жодної торгівлі у Львові не веде, а, прибувши сюди з Ярослава, лишень чекає на львівський ярмарок

¹⁹² Економічні привілеї... – С. 518–519.

¹⁹³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667, арк. 218–219, 266–267.

¹⁹⁴ Там само. – Арк. 384.

¹⁹⁵ Там само. – Арк. 385.

¹⁹⁶ Там само. – Спр. 157, арк. 1755–1756; ACL. – Т. 1. – №5097.

¹⁹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 163, арк. 616.

і на повернення йому певних боргів. Скільки було в їхніх словах правди, важко сказати. Але можна припустити, що звинувачення були небезпідставними. У будь-якому разі, К. Бурсі трьома роками пізніше таки вирішив прийняти львівське громадянство¹⁹⁸, а от П. Ровна у реєстрах так і не з'явився.

Унікали прийняття громадянства і львівські вірмени, які традиційно займалися торгівлею. У 1718 р. рада наклала штрафи на трьох таких вірмен: Симона Задикевича, Григорія Кассіяна і Миколая Сахаговича з формулюванням *pro inobedientia, ze nie chcieli przycięc mieiskiego dobrowolnie*¹⁹⁹. Стягнення штрафу відбулося під час сплати ними внесків за прийняття міського громадянства. Сума покарань була досить незначна порівняно з величиною внесків (відповідно штрафи: 5, 10 і 5 злотих, тоді як внески – 100 і 60 злотих, а для М. Сахаговича запис про сплату за прийняття громадянства не зберігся)²⁰⁰.

Як видається, рішуча боротьба проти торгівлі без прийняття громадянства розпочалася щойно в середині XVIII ст. Під 1753 р. сторінки протокольних книг рясніють короткими нотатками про торговців, яких змушували до прийняття міського права (із заголовками на зразок *Citatus ad ius civitatis*). Серед позваних були Ксаверій Купінський, Войцех і Ян Вишньовські, Блажій Гасільвандер (Гасельвардер), Теодор Кендзерський, Теодор Поланський, Мартин Урбанич, Антоній Глембоцький, Василь Орловський, Григорій Іляшевич, Ян Філіпович, Франциск Цивінський, малярі Симон Яремкевич і Миколай Колачкович, цукерник Ромуальд (очевидно, Ян Рейнгольд), шинкар Миколай Яворський, пивовар Андрій, коваль Мартинович, якийсь безіменний скляр та інші. Наявність малярів, цукерників, склярів і навіть ковалів не повинна дивувати, оскільки вони, скоріш за все, активно займалися торгівлею.

Частина з них уперто ігнорувала виклики возних. Двічі позваний до суду патрицій К. Купінський заявив, що не має чого “ставати на ратушу”, бо міста ні в чому не використовує і торгівлі не веде (позваний потім ще раз)²⁰¹. Інший патрицій – аптекар В. Вишньовський попросив

---

¹⁹⁸ ACL. – Т. 1. – №4132.

¹⁹⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 111.

²⁰⁰ Незовсім ясна і справа з прийняттям міського права М. Сахаговичем – він записаний до чистових реєстрів ще в 1711 р. (тоді як решта порушників – того ж таки 1718 р.) (ACL. – Т. 1. – №4466, 4525, 4526). Чому Сахаговичу присудили штраф аж через сім років – незрозуміло. Можливо, він намагався змінити вид діяльності (прийняв громадянство як золотар, але потім міг почати займатися торгівлею).

²⁰¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 361, 416.

врешті відкласти прийняття міського громадянства на півроку, але міський інстигатор був проти. Раецький уряд все ж пробачив йому непослух (ігнорування викликів) і не наклав на нього жодного штрафу, але постановив, щоб Вишньовський таки розпочав процедуру набуття громадянства і то упродовж двох тижнів (що він недовзі, правда все ж 17 днів потому, і зробив)²⁰². Схоже була вирішена справа і з Я. Вишньовським²⁰³. Ф. Цивінський мусив підписати зобов'язання, що не буде більше торгувати ніякими напоями ані у Львові, ані на передмістях²⁰⁴. Т. Кендзерський був таки змушений прийняти громадянство і переселитися під міську юрисдикцію під загрозою великого штрафу і втрати права на торговельну діяльність²⁰⁵.

А от стосовно інших осіб, що злісно ухилялися від прийняття міського права, влада вдалася до рішучіших дій – кільком мали бути опечатані крами (В. Орловському, М. Яворському, Я. Ковальському та іншим), а деяких навіть постановлено було арештувати (Г. Ляшевича, М. Яворського)²⁰⁶. Очевидно, саме ця практика була відображена у вищезгаданих положеннях купецького статуту з 1767 р. Попри такі радикальні кроки магістрату, все ж лише незначна частина зі згаданих осіб прийняла громадянство.

Отже, в місті завжди знаходилися особи, які вишукували способи вести торговельні справи на правах рівних із міщанами-громадянами, але при цьому не бажали обтяжувати себе членством у купецькій корпорації чи прийняттям міського права, тобто не сплачувати жодних внесків і уникати будь-яких міських “тягарів”. Власне поєднання не тільки прав і користей, але й обов'язків і повинностей становило суть міського громадянства. Одним із почесних обов'язків міщанина-громадянина була оборона міста. Це вважалося за честь. Тому, наприклад, українці обурювалися, коли їх як православних не допускали до сторожування на міських мурах²⁰⁷. З іншого боку, деякі міщани прагнули уникнути цього обов'язку і магістрат звільняв їх від нього. Наприклад, скляр Себастьян Ганецький, майбутній член колегії сорока мужів²⁰⁸, при прийнятті до міського громадянства з якоїсь причини

²⁰² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 370–371, 378.

²⁰³ Там само. – Арк. 377.

²⁰⁴ Там само.

²⁰⁵ Там само. – Арк. 392.

²⁰⁶ Там само. – Арк. 374.

²⁰⁷ Про це йтиметься нижче – у контексті української присяги на вірність містові та королю.

²⁰⁸ *Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku.* – Toruń, 2008. – S. 383.

був звільнений магістратом від обов'язку несення сторожі в міських брамах²⁰⁹. Причина цього звільнення, очевидно, лежала не в конфесійній площині (як це було у попередньому випадку), адже цей скляр був напевно католиком. Натомість підставою тут міг би бути, наприклад, стан здоров'я, однак про це нічого у джерелі не згадано.

Окрім того, до обов'язків громадян належала сплата податків (одноразово, регулярно або час від часу). Серед них можна згадати такі податки: “шос” – збирався від міщан-власників нерухомостей; “сторожа (стражне мале і велике)” – на утримання нічної і денної сторожі; “чопове” – знімався від виготовлення алкогольних напоїв; “шеляжний податок” – збирався також від алкоголю, але існував паралельно із чоповим, а потім замінив його; “циза (чиша)” – міський податок на термінові потреби держави; “акциз” – податок від проданих на ринку товарів; “коронаційні гроші” – податок на коронацію (як короля, так і королеви), “поголовне” – збиралося на покриття військових витрат та ряд інших, а також похідні та кратні модифікації податків – наприклад, “дупля” (подвійний шос), “старе чопове” або інакше “трійне” (*ternaria*) – додатковий до чопового податок від вару пива, меду чи від бочок вина, “половина трійного” – похідне від попереднього податку (половина від нього йшла до раецької каси, половина – до королівської)²¹⁰.

Чи не найважливішим та власне міським податком був шос (існувало два його види: міський та королівський). Міський шос збирався міськими урядовцями на внутрішні потреби міста, нерегулярно і, як правило, на покриття надзвичайних видатків. Специфікою міського шосу було те, що його накладання (а також величина) безпосередньо залежало від рішення органа репрезентації поспільства – колегії 40 мужів, а інколи навіть і від загалу громадян²¹¹. Власне міський шос збирався на території міської юрисдикції і з міщан-власників нерухомостей, а отже, громадян міста. Натомість

---

²⁰⁹ ...in numerum aliorum civium cooptatus est et liberus ab oneribus custodiam civilem tangentibus, osobliwie od straży w bramach z drugimi mieszczyanmi odprawowania est pronunciatius... (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 160, арк. 289).

²¹⁰ Детальніше про податки, які сплачувало міщанство Львова – див.: *Kutrzeba S.* Szos we Lwowie w początkach XV wieku // *Przewodnik Naukowy i Literacki*. – Lwów, 1900. – R. XXVIII. – S. 401–411; *Zubyk R.* Gospodarka finansowa... – S. 174–177, 184, 189, 370–371, 421; *Капраль М.* Власники нерухомости середмістя Львова 30–40-х років XVI ст. у світлі шосових реєстрів (Соціотопографічний аспект) // *Записки наукового товариства імені Шевченка* (далі – *Записки НТШ*). – Львів, 1997. – Т. 233: Праці Історично-філософської секції. – С. 148–181.

²¹¹ *Zubyk R.* Gospodarka finansowa... – S. 174–175.

королівський шос, будучи різновидом загальнодержавного податку (стягувався у зв'язку зі збором ланового), залежав від сеймових ухвал і його платили усі міщани-громадяни (хіба, що міщанин обробляв землю і платив ланове²¹²), які мали у місті хоч якесь майно, як нерухоме, так і рухоме. З другої половини XVI ст. у Львові почали збирати також згаданий вище подвійний шос – так звану “дуплю”, що започаткувало підвищення міських податків²¹³.

Податки були поважним тягарем для міщан, оскільки найпоширенішим різновидом королівських привілеїв, наданих Львову, є звільнення від податків, зазвичай, у якихось критичних для міста ситуаціях (могло бути звільнення як від окремих, так і від усіх загалом податків)²¹⁴. Так, протягом 1476–1490 рр. було видано сім королівських привілеїв і всі вони стосувалися звільнення від податків²¹⁵. Ймовірно, причиною цього були падіння Кафи у 1475 р. і Кілії та Білгорода у 1484 р., що було дошкульним ударом по прибутках зі східної торгівлі львівських міщан.

Необхідно зауважити, що у “податкових” привілеях часто йдеться про відмову короля від податку на користь міста, а це означає, що певний міщанин продовжував сплачувати необхідну суму, однак тепер вона скеровувалася на потреби міста – найчастіше для зміцнення оборонних укріплень. Податкові звільнення були, як правило, короткотерміновими, за винятком необмеженого у часі звільнення від “підводної” повинності²¹⁶. Львівські міщани також теоретично були зобов'язані до участі у посполитому рушенні (щойно нобілітаційний привілей Яна Казимира з 1658 р. звільняв львів'ян від цього)²¹⁷, однак невідомо, чи цьому обов'язку підлягали усі міщани, чи лише ті, хто мав земські маєтки.

Володіння міським громадянством було пов'язане і з низкою обмежень, які випливали не так із привілеїв конкретного міста, як із загальнодержавної політики щодо міщанства як стану. Так, міщанин-католик був обмежений у можливості кар'єри духовної особи. Одним із найважливіших утисків міщанства була заборона володіти земськими маєтностями. До кінця XV ст. щодо володіння ними не було засторог, але

²¹² *Томашівський С.* Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі // Записки НТШ. – Львів, 1897. – Т. 19. – С. 54.

²¹³ *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – Львів, 2002. – С. 174.

²¹⁴ *Капраль М.* Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст. (історико-джерелознавчий огляд) // Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст. – С. 19.

²¹⁵ Привілеї міста Львова... – С. 119–129.

²¹⁶ *Капраль М.* Національні громади... – С. 55.

²¹⁷ Привілеї міста Львова... – С. 463–464.

вже статутом Яна Ольбрахта з 1496 р. заборонялося міщанам і “плебейам” набувати маєтки, що підлягали земському праву, володіти ними чи орендувати їх, а якщо вже хтось мав такі, то їх необхідно було продати²¹⁸.

Однак цієї заборони суворо не дотримувалися, і в ухвалі 1505 р. йшлося лише про те, щоб міщани-власники земських маєтків підлягали обов’язку військової служби²¹⁹. З іншого боку, у 1538 р. володіння земськими маєтками далі заборонялося, і знову із застереженням, що ті, хто вже має земську власність, мусили протягом чотирьох років її відпродати²²⁰, а в 1543 р. нагадувалося про потребу виконання попередньої ухвали²²¹. Тобто міщанський стан доволі успішно протистояв законодавчому наступові на свої права. Зрештою, на думку польської дослідниці Марії Богущької, для Львова та інших значних міст Польщі у цьому питанні було зроблено винятки²²² (хоча у сеймових конституціях прямо про це не говориться).

Суворіше почали дотримуватися цієї заборони щойно після постанови 1611 р., у якій зазначалося, що “повсюдно плебей і чужоземці пнуться у благородне шляхетство польське, без жодних заслуг, але на підставі скуповування земських маєтків, що спричиняє поменшання шляхетського стану і прерогативи цього благородного стану зникають”, тому всі міста і міщани Корони Польської, “щоб більше шляхетських маєтків не купували під загрозою втрати маєтностей”²²³. Львівські міщани (але не місто як юридична особа) теоретично отримали право купівлі земських маєтків щойно в нобілітаційному привілеї 1658 р. (повторене привілеєм 1661 р.)²²⁴.

Із вищезгаданих заборон випливає, що шляхта побоювалася не лише втрати земських маєтків шляхом переходу до міщанських рук, але й того, що володіння земською власністю давало громадянам міст певні підстави для проникнення до шляхетського стану. А щодо розрізнення прав міста і міщан на набуття цього типу маєтностей, то тут очевидно, шляхетський стан побоювався міст, особливо великих і значних, які й так були поважними землевласниками²²⁵, та прагнув їх

---

²¹⁸ VL. – Т. 1. – S. 124.

²¹⁹ Ibidem. – S. 139.

²²⁰ Ibidem. – S. 259.

²²¹ Ibidem. – S. 280.

²²² *Bogucka M., Samsonowicz H. Dzieje miast...* – S. 321.

²²³ VL. – Т. 3. – S. 11.

²²⁴ Привілеї міста Львова... – С. 464–468, 471–477.

²²⁵ Варто згадати тривалі суперечки між шляхтою львівської землі та львівськими райцями з приводу купівлі сіл на земському праві Зубрі та Сихова. Див.: *Капраль М. Національні громади...* – С. 52.

залишити при “пасивному” шляху поповнення земельних володінь²²⁶, який залежав від доброї волі монарха як власника міста, а у XVII ст. така практика була рідкістю.

Що стосується нобілітації Львова, то вона, теоретично, мала б перевести усіх львівських громадян у цілком новий для них статус. Однак загалом прийнято вважати, що до шляхетства (фактично лише титулярного) допущено тільки магістрат (без колегії “сорока мужів”)²²⁷. Та й годі було б сподіватися, щоб у тогочасному суспільстві у всій повноті утвердилося “шляхетство купців та ремісників”, оскільки саме їхні заняття вважалися за нешляхетні. Окрім того, нобілітація усієї міської громади без різниці роду занять чи віровизнання означала б, що дорога до шляхетства пролягала через звичайне прийняття міського громадянства. Це зводило б нанівець усю ексклюзивність шляхетських привілеїв.

2.3. Міське громадянство та урядницька кар’єра

Однією з основних прерогатив, що виникали внаслідок набуття міського громадянства, була можливість кар’єри в міських урядах (на жаль, расцький та лавничий уряди довго були недоступні для некатолицьких міщан). Тобто міські урядники, перш ніж розпочати свою кар’єру, повинні були б, принаймні теоретично, спершу стати громадянами свого міста.

Пошук львівських міських урядників у реєстрах новоприйнятих міщан певною мірою проливає світло на окремі аспекти функціонування міського громадянства як інституції та дозволяє зробити деякі спостереження щодо повноти реєстрів як джерела. Для того, щоб результати зіставлення реєстрів міщан зі списками урядників могли допровадити до якихось вірогідніших висновків, потрібно зважати на специфіку цих джерел. Тож пошук урядників доцільно проводити лише за час, коли були збережені записи про надання міського громадянства. Але і з цих періодів для дослідження не підійдуть роки 1404–1426 рр. як надто малий часовий відтинок. До періоду 1627–1727 рр. приєднаємо ще роки 1610–1626 та 1728–1749, оскільки разом вони становлять певну, хоч і дуже умовну, тяглість і цілість.

²²⁶ Тобто не купівля, а отримання надання з ласки короля.

²²⁷ *Jaworski F.* Nobilitacja miasta Lwowa. – Lwów, 1909. – S. 30–31, 37–38; *Wasilewski T.* Nobilitacje miast w dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów // *Czas, przestrzeń, praca w dawnych miastach.* – Warszawa, 1991. – S. 379–380; *Капраль М.* Національні громади... – С. 60.

За вихідний пункт у відборі урядників візьмемо рік початку їхньої кар'єри (незалежно від того, з якого саме уряду вона почалася). Це пов'язано з тим, що формально на міські уряди повинні були обиратися лише громадяни міста, а відповідно початку урядницької кар'єри повинен (в ідеалі) передувати запис про прийняття до міського права. Це міг бути той самий рік, кілька років перед тим або й кілька десятиліть. Зрештою, бували й виняткові випадки, коли громадянство приймалося під час перебування на уряді. У будь-якому разі, найдоцільніше, на нашу думку, брати для розгляду лише тих урядників, які розпочали кар'єру в роки, з яких збереглися реєстри. На жаль, навіть за такого підходу отримані результати завідомо будуть мати певну похибку – особи, що розпочали урядницьку діяльність у перше ж десятиліття після джерельної прогалини, зі значною імовірністю могли бути прийнятими до числа міщан у попередні роки, з яких реєстри не збережені. І все ж, про цю похибку просто варто пам'ятати, адже її не уникнути.

Для зіставлення за згаданим принципом було відібрано 1136 урядників, після чого проведено пошук записів про отримання ними громадянства. Порівняння списків дозволило виявити, якою була частка урядників, знайдених у реєстрах; встановити, скільки в середньому минало часу від моменту здобуття громадянства до початку урядницької кар'єри та якою була тривалість соціально-політичної активності львів'ян, що посіли міські уряди; з'ясувати специфіку представленості різних категорій урядників у реєстрах громадян та простежити, для яких урядів могло бути не обов'язковим прийняття до міського права та зробити низку інших спостережень.

Отож, у 1461–1514 рр. у реєстрах виявлено досить незначну частку урядників – ледь більше чверті тих, хто в ці роки почав кар'єру. Можливо, тут великий відсоток тих, кого не вдається ідентифікувати через лаконічність середньовічних записів та неусталеність особових означень міщан. Вартий уваги також факт, що мала частка урядників спостерігається не тільки у першому десятилітті (як уже згадувалося, вони могли прийняти громадянство раніше – в роки, з яких реєстри не збереглися), але й наприкінці цього періоду (тобто на початку XVI ст.).

У 1522–1604 рр. записи в реєстрах міщан (які загалом у міських книгах) стають все більш інформативні. Частка урядників, ідентифікованих у реєстрах прийняття до міського права, за ці роки зросла до 43%. Кількість урядників, віднайдених у реєстрах, почала перевищувати тих, про кого не вдалося відшукати записів про прийняття громадянства, шойно в 1592–1604 рр. У XVII ст. ситуація в дечому

схожа – для урядників з першої половини століття записи про прийняття ними громадянства рідко вдається відшукати, але з другої половини, а особливо з останньої чверті століття таких записів знаходимо все більше: у 1610–1666 рр. лише для 39% урядників, у 1667–1706 рр. – для 66%, для 1707–1727 р. – 65% і для 1728–1749 рр. 46%. В останньому випадку пониження частки пояснюється тим, що її враховано лише на підставі рахункових записів про сплату за громадянство, а вони є далеко неповними. Натомість у другій половині XVIII ст. фіксуємо вже значно кращу картину – кількість ідентифікованих у реєстрах міщан таки суттєво переважає число тих, кого не вдалося віднайти (три чверті проти однієї).

Отже, до середини XVII ст. міські урядники слабо представлені у реєстрах новоприйнятих міщан, а від середини цього століття ситуація покращується і досягає апогею на зламі XVII–XVIII ст. та у 60–80-і рр. XVIII ст. Але чим пояснити таку недостатню присутність урядників у списках громадян у давніші часи? Можна припустити, що деякі вихідці з патриціанських родин були знаними у місті змалку й автоматично сприймалися як міщани. А отже, значна частина з них, опинившись на лавничих чи раєцьких урядах, відповідно не була відображена у списках міщан. Про це свідчить приклад Якуба Шольца, який з’явився у реєстрах уже як лавник і то лише тому, що вирішив скласти присягу громадянина, щоб повноправно займатися торгівлею. У записі виразно зазначено, що він уже раніше, з певних причин, зокрема через патриціанське походження, “перебував у міському праві” (*hactenus in ius civile propter certas causas maxime vero patritius existens*)²²⁸.

Припущення, що патриції могли упускати акт прийняття міського права (правда, радше як поширений виняток, але не як правило), є цілком вірогідним. Однак, до реєстрів не потрапляли не лише райці і лавники (як вихідці переважно з патриціату), але й представники поспільства (40 мужів). Бракує й інших урядників у реєстрах, про що йтиметься нижче. Причиною вважаємо тут неповноту реєстрів новоприйнятих громадян і неусталеність написання прізвищ (принаймні до кінця XVI ст.).

Зіставлення списків урядників та громадян дає можливість зробити багато цікавих спостережень. Так, наприклад, можна простежити, скільки часу минало між моментом прийняття громадянства і початком кар’єри урядника. Для 1461–1514 і 1522–1604 рр. цей показник був однаковий і пересічно становив 9,9 років.

²²⁸ ACL. – Т. 1. – №3289 (1592 р.).

У подальшому він зменшується і це виглядає схожим на певну тенденцію. У 1610–1749 рр. між прийняттям до міського права та початком урядницької кар'єри минало в середньому 7,5 років, а в другій половині XVIII ст. – 4,9. Важко з упевненістю сказати, чому так відбувалося. Але, видається, однією з головних причин тут стала демократизація міського управління, що виявилася у створенні нових органів та урядів, передовсім колегії сорока мужів (квадрагінтавірату) в 1577 р. Власне у перший же рік її діяльності – 1579 р. – до неї увійшло 40 міщан, як і належить установа з такою назвою. І якби не ця нагода, більшість із них, очевидно, ніколи б не розпочали урядницької діяльності.

Завдяки тому, що для урядників з XVI – першої половини XVIII ст. фіксувалося місце їхнього походження, то можна виявити, чи була якась відмінність у кар'єрі між місцевими та прибулими²²⁹. Адже звична логіка підказує, що місцевому легше було б зайняти посаду з огляду на більшу інтегрованість у місцеве життя, родинні зв'язки тощо. Однак, виявляється, що різниці між прибулими і місцевими громадянами практично немає. У 1522–1604 рр. прибулі діставалися на уряди навіть дещо швидше, ніж місцеві (в середньому 9,8 супроти 10 років), а в 1610–1749 рр. – навпаки, корінні львів'яни – за шість років, а прибулі – за шість з половиною.

Якщо вирахувати часовий проміжок між часом набуття львівського громадянства і часом завершення кар'єри львівських урядників²³⁰, то отримаємо тривалість їхньої соціально-політичної активності. Переважно урядницька діяльність припинялася разом з життям урядника²³¹, а отже, ми можемо бодай орієнтовно визначити тривалість діяльності особи в місті як громадянина. Найкраще це робити для 1522–1749 рр., оскільки дані як давнішого, так і пізнішого періодів мають суттєві хиби, про що йтиметься нижче.

У 1522–1604 рр. соціально-політична активність міщан пересічно становила 24,8 р. Але цей показник різниться для місцевих – 27,6 р. і прибулих – 23,2 р. Це можна спробувати пояснити тим, що прибулі

---

²²⁹ Для давнішого періоду (1460–1514 рр.) майже усі урядники (20), про яких вдалося знайти записи прийняття до міського права, були прибулими і лише один – Андрис Бергер – був уродженцем Львова.

²³⁰ Тривалість кар'єри урядників, знайдених у реєстрах новоприйнятих міщан, у 1461–1512 рр. пересічно становила 11,6 роки, у 1522–1604 рр. – 14,3 р., у 1610–1749 рр. – 15,08 р. і в другій половині XVIII ст. – 10,6 р. Перші та останні показники, очевидно, занижені.

²³¹ Звичайно, могли бути й інші причини припинення перебування особи серед міських урядників (наприклад, виїзд зі Львова в інше місто), але це були значно рідкі випадки.

могли приймати громадянство у Львові у дещо старшому віці, ніж місцеві уродженці, тож віковий фактор тут цілком міг позначитися на тривалості їхньої соціально-політичної активності. У 1610–1749 рр. часовий відтинок між моментом прийняття львівського громадянства та кінцем урядницької кар'єри становив у середньому 22,3 р., а відмінність у цьому показнику між місцевими і прибулими вже не була такою суттєвою, як раніше (відповідно 23,2 р. і 21,4 р.).

Тривалість соціально-політичної активності міщан можна спробувати визначити і для давнішого періоду – 1461–1514 рр., але його недоліком є те, що у численних випадках маємо справу не з повною інформацією про перебування міщан на урядах, а лише з поодинокими згадками про те, що та чи інша особа в котромусь році перебувала на котромусь із міських урядів. Якщо не брати до уваги в обрахунках міщан з такими неповними даними, то в такому випадку цей показник становитиме 21,2 р.

Що ж стосується другої половини XVIII ст., то вадою цього періоду є те, що край міським урядам (у давньому розумінні) поклав 1787 р. з огляду на ліквідацію магдебурзького права попереднього року. Власне тоді й обірвалася кар'єра 29 урядників²³². Тому проблематичною для тих часів була б спроба вирахувати середній час перебування міщан на урядах чи тривалість соціально-політичної активності (якщо ж усе таки спробувати це зробити, то ці показники були б виразно занижені і становили б відповідно 10,5 і 14,9 р.).

Можна зауважити, що у деяких міщан соціально-політична діяльність становила сорок і більше років. Для 1461–1514 рр. серед таких урядників були лише Георгій Войнар (40 р.) та Андрис Бергер (53 р.), а от у 1522–1604 рр. можна зустріти цілу плеяду: Йоан Вайс (41 р.), Мельхер Шольц-Вольфович (43 р.), Йоан Шольц (45 р.), Йоан Шольц-Вольфович (46 р.), Себастьян Лобжинський (47 р.), магістер Симон з Бжезін (48 р.), ще один Йоан Вайс (49 р.), Мельхіор Осмольський (51 р.) і, можливо, Торос Іванисович (53 р.). У 1610–1749 рр. кількість таких осіб зростає ще більше – до двадцяти дев'яти. Найдовшою активністю відзначився тоді циркульник Лука Пукачевський – 57 років, з них 39 в колегії “сорока мужів” і лаві. Довго діяли в місті також Томас Гордон (55 р.), Войцех Зичливий (54 р.), Домінік Яськевич (52 р.), Томас Маєрановський, Георгій Агдаєвич і Лазар Стечкєвич (по 50 р.) та багато інших.

---

²³² Фактично, ж значна частина з них знайшли своє місце в нових владних структурах міста, але їхня урядницька діяльність після ліквідації магдебургії на разі ще недосліджена.

Такі відомості можуть здивувати, оскільки поширеною є думка про те, що у Середньовіччі та ранньому Новому часі люди помирили рано, а літні люди були рідкістю²³³. Так, для першої половини XVI ст. середню тривалість життя визначають як несповна 34 роки²³⁴. Як же тоді бути з фактом значно тривалішого урядування чи просто діяльності львівських міщан? Адже до цих показників необхідно додати ще й щонайменше 21 рік, оскільки міське громадянство приймалося лише повнолітніми²³⁵. Виходило б, що у місті серед самої лишень групи урядників було чимало осіб, які доживали до сімдесяти років і далі. І це тільки мінімальні показники – далеко не всі, очевидно, приймали міське право одразу по досягненні повноліття.

У цьому контексті варто виокремити дві складові. По-перше, останнім часом в історіографії спостерігається відхід від надто песимістичних оцінок у питаннях життя і смерті у давні часи – деякі дослідники наводять більш оптимістичні дані²³⁶. По-друге, тут не варто змішувати поняття середньої тривалості життя з індивідуальними випадками довголіття, які цілком вкладаються в рамки біологічних можливостей людського організму. Не варто забувати, що видатний ренесансний художник Тиціан (1477–1576), сучасник досліджуваних нами львівських урядників, не лише прожив 99 років (померши від чуми, а не від старості), але й написав у дев'яносто п'ять відому картину “Христос у терновому вінку”.

Іншим важливим моментом є те, що середня тривалість життя вираховується з урахуванням різних екстремумів, наприклад, ранньої смертності у дитячому віці. Зрештою, якщо порівнювати не індивідуальні випадки довголіття, а власне “середні показники”, то, додаючи час

²³³ Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002. – С. 88–89; Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века. – М., 2008. – С. 100; Ястребицкая А. Западная Европа XI–XIII веков. – М., 1978. – С. 112.

²³⁴ Лахманн Р. Капиталисты поневоле: конфликт элит и экономические преобразование в Европе раннего Нового времени. – М., 2010. – С. 22.

²³⁵ У Львові міське громадянство надавалося по досягненню 21 року (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 2231–2232).

²³⁶ Детальніше див.: Бессмертный Ю. Жизнь и смерть в Средние века. – М., 1991. – С. 113 і далі. На думку російського вченого, вже у XII–XIII ст. спостерігалось збільшення частки 50–60-літніх людей, на підтвердження чого наводяться дані французького історика Жоржа Мінуа, який критикував песимістичні погляди на цю проблему М. Блока і стверджував, що в певних категоріях населення не були рідкістю 60-літні і навіть 70-літні люди. Також див.: Арьес Ф. Человек перед лицом смерти. – М., 1992. – С. 183, 205. У XVI–XVII ст. у великих європейських містах вже проживало навіть багато дев'яностолітніх (Wólkiewicz E. Starość w pamiętnikach śląskich z XVI w. // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. – Warszawa, 2010. – R. 58. – Nr 1. – S. 58).

повноліття до усередненої тривалості соціально-політичної активності, тобто 21+24, отримуємо результат, за яким середня тривалість життя урядників становила б 45 років. А щодо львівських урядників, то тут ідеться про дорослу соціальну групу, достатньо добре забезпечену матеріально (зокрема, у плані харчування), а її діяльність не була пов'язаною з регулярним нараженням себе на якісь поважні небезпеки, як наприклад, шляхта, що брала участь у військових діях²³⁷. Тому значний відсоток літніх людей серед львівських урядників не є чимось надзвичайним і загалом відповідає тогочасним історичним умовам.

Зіставлення списків міщан і урядників дає також можливість з'ясувати, якою мірою представлені у реєстрах міщан різні категорії міських урядників. Тут необхідно пам'ятати, що одна і та ж особа, могла посідати по черзі, а інколи й одночасно, кілька урядів. Були, звичайно, типові моделі руху по урядах, але дуже умовні і з часом вони могли змінюватися. Наприклад, звичним був порядок кар'єри від лавника до райці. З 1579 р. перебуванню у лаві часто передувало ще й членство у колегії 40 мужів, але і тоді багато міщан, особливо добре освічених або вихідців зі значних родів, могли починати свою кар'єру відразу з лави. З раєцького уряду (принаймні, в досліджуваних нами випадках) не було прийнято розпочинати урядницьку діяльність²³⁸. Ці базові міські уряди не могли суміщатися і посідалися львів'янами почергово.

Натомість уряди писарів могли займатися паралельно з основними урядами²³⁹. Наприклад, лавник міг бути одночасно і лавничим або навіть раєцьким писарем, а квадрагінтавір – лонгерським. Суміщення урядів синдика та інстигатора з іншими урядами очевидно потрібно вважати радше винятковим²⁴⁰.

²³⁷ Про поступове зростання кількості літніх людей у заможніших колах міського населення див.: *Kwiatkowska B., Boryslawski K.* Starość w średniowieczu i dziś // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 2010. – R. 58. – Nr 1. – S. 10.

²³⁸ Як виняток, можна згадати лише Станіслава Барча, який став райцею у 1708 р. (*Kapral M.* *Urzędnicy...* S. 375). Запис про надання міського громадянства не знайдений.

²³⁹ Так дуже часто бувало на практиці, але можна сумнівитися, наскільки це було легітимно. Принаймні у 1628 р. децемвіри скаржилися, що раєцький писар Войцех Зимницький був одночасно лавником, а це було “супроти королівського декрету”: *Pan pisarz radziecki, iz ma dwoie officia przeciwko dekretowi Krola JMCI iuz kilka lat protestantur, iz nie przistapią do podpiszu asz polozy iedno officium gdyz nie moze gaudere simul et notariatu et scabinatu* (детальніше див.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667, арк. 214, 262).

²⁴⁰ Станіслав Ансерін у 1586–1588 рр. одночасно був райцею і синдиком, а Станіслав Карвовський у 1690–1694 рр. – інстигатором та квадрагінтавіром (*Kapral M.* *Urzędnicy...* – S. 373, 391). Обидва урядники в реєстрах не знайдени.

Порядок займання урядів, якоюсь мірою, очевидно, пов'язаний з уявленнями про їхню престижність, міг все ж змінюватися. Наприклад, у XVI – на початку XVII ст. урядові синдика передувало, як правило, писарство або навіть перебування у лаві, а в XVII – на початку XVIII ст. навпаки – синдики ставали у подальшому писарями або лавниками. Порядок, у якому той чи інший міщанин діставався на уряди, часто є важливий для вияснення зв'язку між прийняттям до міського права та можливістю кар'єри на тій чи іншій посаді.

Розглянемо спершу райців, лавників та квадрагінтавірів як найголовніші міські уряди. У 1461–1514 рр. лавників вдалося віднайти у реєстрах лише 32,7%, а райців – 34%. У 1522–1604 рр. частка ідентифікованих у реєстрах головних урядників зростає відповідно до 58,2% для лавників і 55,6% для райців. Цікаво, що в обох періодах лавники і райці мають майже рівні частки знайдених записів про надання громадянства – спочатку це була третина, а потім трохи більше половини.

Але вже в 1610–1749 рр. відмінність у цих показниках зростає – райців вдається відшукати в реєстрах міщан дедалі менше, ніж лавників (відповідно 37,8% проти 50,6%). Ця тенденція простежується і в другій половині XVIII ст. (райців знайдено 54%, а лавників – 76%). На жаль, достеменно невідомо, чому співвідношення так змінилося. Можливо, з часом вихідці з патриціанських львівських родин все менше переймалися тим, чи є їхнє прізвище у реєстрах прийняття до міського права, адже їхня приналежність до числа громадян Львова була надто очевидною. І непрямим доказом цьому є те, що представники більш демократичною квадрагінтавірату від самого початку свого існування ідентифікувалися у реєстрах досить добре: у 1579–1604 рр. – 58,4%, в 1610–1749 рр. – 62,9%, а в другій половині XVIII ст. – 84,5%.

Отже, чим значнішим був міський уряд, тим менше вдається знайти для нього записів про прийняття до міського права. Особливо показовими у цьому плані є дані для 1610–1749 рр. З тогочасних райців більше половини (58%) оминули у своїй кар'єрі колегію “сорока мужів”. І власне для колишніх квадрагінтавірів, які дісталися до расецьких урядів, вдається знайти найбільше записів про прийняття до міського права (23 з 38). Тобто це були особи, які пройшли цілком усю урядницьку кар'єру міщанина (сорок мужів → лава → рада). А от райців, які оминули квадрагінтавірат, у реєстрах вдалося знайти лише 11 із 52 і то трое з них вписалися до реєстрів громадян, уже перебуваючи на уряді лавника (Бенедикт Вільчек, 1684 р.; Михайло Боїм, 1684 р.; Людовик Алембек, 1690 р.)²⁴¹. Можливо, так само було і з Якубом Олександром

²⁴¹ ACL. – Т. 1. – №4070; 4075; 4161.

Юзефовичем, що прийняв громадянство в один рік з початком лавничої кар'єри (ймовірно, взагалі одночасно)²⁴². Очевидно, їм “нагадували” про потребу таки пройти офіційну процедуру прийняття до міського права. У контексті “запізнілого” оформлення міського громадянства уже на лавничому уряді варто згадати також Йозефа Крауза (1690 р.)²⁴³ (до ради він так і не потрапив). Ці приклади досить яскраво ілюструють відхід від усталених норм і уявлень, за якими на головні міські уряди можуть бути обрані лише громадяни міста (тобто вони такими фактично вважалися, просто не поспішали дотримуватися всіх необхідних формальностей). Але з іншого боку, вони позначені і певною винятковістю – це всього лише кілька випадків та й спізнення було незначним (громадянство прийняте того ж року, що й обрання на уряд або наступного)²⁴⁴.

Зовсім інакше, ніж з основними міськими урядами, виглядає ситуація з такими урядниками, як писарі, тлумачі, синдики та інстигатори (останні з'явилися досить пізно – щойно в середині XVII ст.). У 1461–1514 рр. у реєстрах взагалі нема нікого з міщан, які б потім посіли ці уряди²⁴⁵. У 1522–1604 рр. чотири писарі були прийняті до міського права, а про п'ять – немає інформації (зокрема, невідомо, коли стали громадянами такі видатні нотарії того часу, як Павло Щербич чи Станіслав Ансерін). Характерно, що писарі нерідко приймають міське громадянство, перебуваючи вже тривалий час на уряді. Так, Андрій Мондрович з Беча, прийняв громадянство як расцький писар і міський синдик. Про це прямо зазначається у записі про надання громадянства – ...*qui aliquot annis*

²⁴² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 67.

²⁴³ ACL. – Т. 1. – №4161.

²⁴⁴ Правда, на цьому фоні контрастують згадуваний уже Якуб Шольц, що прийняв міське право, пробувши спочатку два роки членом колегії 40 мужів, а потім іще два роки лавником; Каспер Юзефович, що на момент прийняття громадянства уже був протягом шести років квадрагінтавіром; Ян Добромирський, який пробув на цій посаді аж десять років, перш ніж вписався до реєстрів (ACL. – Т. 1. – №3289, 1592 р.; №3677, 1633 р.; №3845, 1659 р.). Характерно, що у разі, коли міське громадянство приймала особа, що на той момент уже була членом колегії “сорока мужів”, то у реєстрах про це не зазначається (на відміну від лавників).

²⁴⁵ Для давніших часів, тобто початку XV ст., пошуки писарів у реєстрах громадян здійснила Богдана Петришак. Дослідниця з'ясувала, що згадки про прийняття громадянства збереглися лише для трьох писарів з одинадцяти (див.: *Петришак Б.* Міські писарі Львова XV ст.: просопографічне дослідження // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku. Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku / pod red. H. Gmiterka i J. Łosowskiego.* – Kraków, 2010. – S. 485–486).

*praeteritis syndacatum civitatis huius cum notariatu insigni cum laude gessit, ius civile cum iuramento suscepti*²⁴⁶. Також, Войцех Мусковій (Пищцимуха) уже щонайменше дев'ять років був писарем. І про це також зазначається безпосередньо у записі про надання йому міського права²⁴⁷.

У 1610–1749 рр. ситуація з писарями дещо змінюється. Раецьких писарів у реєстрах громадян знайти взагалі не вдається, а з лавничих – тільки одного – Домініка Шишковського, що перед тим був уже інстигатором²⁴⁸. А от у писарів лонгерії – протилежна тенденція²⁴⁹. Більше половини з них (8 з 14) мають збережені записи про прийняття до міського права. Однак тут пояснення варто шукати радше в тому, що вони, перш ніж посісти писарський уряд, побували у складі квадрагінтавірату. Виняток становлять Урбан Чехович, що прийняв громадянство одночасно з писарським урядом, та Йозеф Чехович, який став спершу писарем лонгерії, а за рік увійшов до складу 40 мужів і власне з цієї нагоди вписався до числа громадян (у записі про прийняття до міського права виразно зазначено, що він уже писар)²⁵⁰. У другій половині XVIII ст. було троє писарів, внесених до реєстрів²⁵¹.

Можна припустити, що рідкість вписаних до реєстрів осіб, які стали писарями, може свідчити про необов'язковість прийняття міського права для них. Хоча, це досить дивно, адже писаря повинна була пов'язувати із містом присяга, як це виразно сформулював Б. Гроїцький²⁵². Якщо вже писар при вступі на уряд мав складати містові

²⁴⁶ ACL. – Т. 1. – №3129.

²⁴⁷ Ibidem. – №3344.

²⁴⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 329.

²⁴⁹ Лонгерських писарів (*notarii oeconomiae vel proventuum civitatis*), як прийнято вважати, почали вибирати щойно з 1608 р. (*Kapral M. Urzędnicu... S. 30*). Але серед реєстрів міщан, вкраплено обрання на уряд лонгерського писаря Йоана Кліса ще в 1595 р. Оскільки це не є акт прийняття до міського права, то цей запис не був опублікований А. Янечком, як і решта подібних нотаток. Тому наведемо його повністю: *Famatus Joannes Klis civis in notarium proventuum civitatis eiusdem noviter electus super eiusmodi munus iuxta formam iuramenti infrascriptam iuravit. Actum Leopoli Sabbato post festum Omnium Sanctorum proximo. Anno Domini 1595.* (ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 267). З цього випливає, що посада лонгерського писаря існувала де ще 1608 р. У записі він названий уже міщанином, але в реєстрах його немає.

²⁵⁰ ACL. – Т. 1. – №4170 (1691 р.).

²⁵¹ Один з них – Казімеж Чечевич – став громадянином, радше, через обрання на уряд лавника (1757 р.), а другий – Франц Ксаверій Яськевич – згадав про потребу вписатися до числа міщан аж по чотирнадцяти роках перебування на писарському уряді (1770 р.). І лише Гіларій Сігнію був прийнятий до міського права завчасно – за рік до початку кар'єри лонгерського писаря і лавника (1768 р.). (ACL. – Т. 1. – №4721, 5207, 5284).

²⁵² *Groicki B. Porządek... – S. 40.*

свою “писарську” (урядницьку) присягу, то чому він міг обійтися без присяги громадянина? Зрештою, можливо, вистачало як раз лише писарської присяги.

Це ж стосується і уряду синдика, що був представником міської громади поза межами міста²⁵³. Зі самої суті його заняття та й з його присяги випливало, що він (як і писарі) володів міськими таємницями²⁵⁴. Тож було б дивним, якби він не був осілим у місті громадянином. За 1522–1604 рр. серед новоприйнятих міщан вдалося знайти лише чотирьох синдиків із дев’яти. Але й вони почали свою діяльність не з синдикства, а з лави (Григорій Доброцький) чи писарства (решта). Тобто, якщо вони вписувалися до реєстрів громадян, то явно не в контексті призначення на уряд синдика.

У подальші часи лише для двох синдиків вдається знайти записи про прийняття до міського права (і то лише в міських рахунках) – Войцеха Грондковського і Людвика Лудчинського²⁵⁵. Останній став синдиком на два роки раніше, ніж повноправним міщанином, а до того ж він названий у джерелі як *szyn dyk szynkujący*, що натякає на причину прийняття громадянства – йому, очевидно, потрібна була легалізація своєї торговельної діяльності. Тож складається враження, що уряд синдика та статус громадянина міста не перебували між собою у безпосередньому зв’язку.

Рідкістю у списках громадян були й інстигатори, що з’явилися у Львові в 40-х рр. XVII ст.²⁵⁶ Із 23 відомих інстигаторів, згадки про прийняття до міського громадянства знайдено лише для трьох: Домініка Шишковського (1734 р.), Дмитра Очавського (1765 р.) і Симона Левицького (після 1780 р.)²⁵⁷.

Екзотичний уряд тлумача очевидно зобов’язував до прийняття міського громадянства з огляду на відповідальність, яка лежала на

²⁵³ Góralski Z. Urzędy i godności w Dawnej Polsce. – Warszawa, 1998. – S. 234.

²⁵⁴ Czołowski A. Pogląd na organizację... – S. LXI.

²⁵⁵ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 363, 495.

²⁵⁶ Kapral M. Urzędnicy... – S. 355.

²⁵⁷ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 329; ACL. – Т. 1. – №5135. Ще два інстигатори Йоан Вишенський і Симон Левицький, можливо, також є вписані до реєстрів громадян, але все ж існують певні сумніви. Що ж стосується Йоана Вишенського (інстигатор у 1707–1716 рр.), то в тогочасних реєстрах збереглося троє міщан з таким популярним іменем та прізвиськом, але це були прості ремісники – кравець, кушнір і швець (ACL. – №4048 (1681 р.); №4271 (1697 р.); №4383 (1707 р.)). Щодо Симона Левицького (на уряді в 1777–1781 рр.), то у “Списку з 1781 р.” згаданий такий міщанин, але він займався кравецтвом. Сумнівно, щоб ці ремісники були публічними обвинувачами. Але, все ж, стовідсотково заперечувати таку можливість не варто, оскільки невідомо, наскільки поважною мала би бути освіченість інстигаторів.

ньому²⁵⁸. Але причина, напевно, полягала і в тому, що особи, які бралися за тлумачтво (здебільшого це були некаатолики – вірмени та греки), уже перед тим займалися торгівлею, для чого їм також потрібно було громадянство. Два тлумачі, які відомі з періоду 1461–1514 рр., не були відображені у реєстрах громадян, а з п'ятнадцяти тлумачів, які розпочали кар'єру в 1522–1604 рр., – вдалося знайти лише чотирьох. Один з них був призначений на уряд одночасно з прийняттям до міського права²⁵⁹. За 1610–1749 рр. у реєстрах згадано тільки п'ять тлумачів із дванадцяти. Ще один тлумач на ім'я Шимон, не включений до видання львівських урядників, прийняв громадянство в 1705 р.²⁶⁰ Можливо тлумачем був також *Jaskiewicz Siedem języków*, львівський громадянин від 1698 р.²⁶¹

Загалом впадає у вічі відмінність між писарями, синдиками чи інстигаторами з одного боку, і тлумачами – з іншого. Перші фактично винаймалися містом, яке забезпечувало їх платнею та навіть помешканнями (щодо інстигаторів відомо лише про платню), а тлумачі ж навпаки сплачували містові певну суму, зібрану від приїжджих купців, що за А. Чоловським, нагадувало орендування частини міських доходів²⁶². Писарі та синдики переважно були освіченими людьми, бакалаврами чи докторами (з другої половини XVII ст. обов'язково докторами права). Тому для багатьох з них не було гострої потреби легалізувати заняття торгівлею, якщо вони взагалі нею займалися. Можливо, почавши кар'єру з писаря чи синдика, міщанинові вистачало присяги при обранні на уряд, щоб його вважали “особою, в місті осілою”, і не обов'язково було присягати на громадянство. А коли в подальшому цей міщанин робив кар'єру лавника чи райці, то про потребу прийняти міське громадянство вже могли й не згадувати. А от тлумачів обирали з професійних купців, які для легального заняття торгівлею таки мусили бути прийнятими до міського права. Тому хоча тлумачів віднайдено у реєстрах лише несповна третину, все ж це відсотково більша частка, ніж у писарів, синдиків та інстигаторів (15%).

Суттєвою специфікою позначена присутність у реєстрах громадян вірменських старших (від 1686 р. під назвою “суддів”), що

²⁵⁸ *Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 92.

²⁵⁹ АСЛ. – Т. 1. – №2172 (1546 р.). Йдеться про Якуба Дідіровича з Вільна. У списку урядників М. Капраля це, ймовірно, тлумач *Jacobus* (без прізвища й інших означень) з датами перебування на уряді 1551–1559. У такому випадку варто перенести початок його урядування п'ятьма роками раніше.

²⁶⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 339 зв.

²⁶¹ Там само. – Арк. 301 зв.

²⁶² *Człowski A.* Pogląd na organizację... – S. LX–LXII; детальніше про писарів див.: *Петришак Б.* “Лицар пера і каламаря”... – С. 32–33.

викликає чимало запитань, на які складно відповісти. Справа в тому, що до середини XVII ст. їх там дуже мало (на два з половиною століття тільки п'ять осіб). У 1461–1514 рр. з восьми старших в реєстрах знайдено лише одного, в 1522–1604 рр. – тільки двох із 43. Після 1627 р. ця тенденція ще тривалий час продовжувалася. У 1631 р. громадянство набув Ян Торосович²⁶³, а в 1641 р. – Ян Кшиштофович²⁶⁴.

Отже, до 70-х рр. XVII ст., можна стверджувати, що ситуація з вірменськими старшими виглядала досить специфічно і незрозуміло – надто мало цих урядників вдається віднайти у реєстрах львівських міщан²⁶⁵. Можна би припустити, що сеньйори вірменської нації могли за спеціальними королівськими декретами приймати повне громадянство (*ius completum civitatis*), а не обмежене, “вірменське”²⁶⁶. Але тут виникає суперечність, оскільки прийняття громадянства (бодай теоретично) повинне було передувати обранню на уряд. Тоді котрийсь вірменин мав би знати наперед, що він стане сеньйором у своїй громаді, і починав би шукати собі окремих способів набути більш вигідне громадянство. Така версія була б нелогічна. Незрозуміло, отже, чому майже закономірно на уряд вірменських старших практично не потрапляли вірмени, вписані до реєстрів львівських міщан.

Що стосується королівських мандатів чи декретів про повне громадянство, то вони могли видаватися королем хіба що як виняток. Адже сам же король видавав і документи, які засуджували практику уникання вірменами юрисдикції своєї етнічної громади – наприклад, привілеї Владислава III (1440), Казимира IV (1469) чи Сигізмунда Августа (1561)²⁶⁷. Поза тим, з мандату Владислава III (1436) довідуємося, що він не переводить самостійно вірмен на міське право, а лише розпоряджається, щоб це зробили райці (і то без шкоди для такого права, тобто без жодних податкових звільнень)²⁶⁸. Інші відомі випадки, коли некаатолики набували повне міське

²⁶³ ACL. – Т. 1. – №3648.

²⁶⁴ Ibidem. – Т. 1. – №3753.

²⁶⁵ Це при тому, що прості вірмени, звичайно ж, приймали львівське громадянство. Водночас, у реєстрах, напевно, опинилися далеко не всі вірмени. Для порівняння можна звернутися до ще однієї етнічної групи, яка також займалася у Львові переважно торгівлею, – до греків. Вони часто діяли в місті у значно більшій кількості, ніж це видно з реєстрів. Наприклад, за нашими підрахунками, до початку XVII ст. у реєстри міщан було вписано тільки вісім греків, тоді як за підрахунками В. Кривоноса в одних лишень 80-х рр. XVI ст. у Львові нараховувалося 32 грецьких поселенці (*Кривонос В.* До питання про діяльність середземноморських греків у Львові в XVI – середині XVII ст. // *Lwów – Miasto, społeczeństwo, kultura.* – Kraków, 1998. – Т. 2. – С. 60). Схожою могла бути ситуація і з вірменами.

²⁶⁶ Див.: *Капраль М.* Національні громади... – С. 75–76.

²⁶⁷ Привілеї національних громад... – С. 130–131, 147–147, 274–276.

²⁶⁸ *Badecki K.* Zaginione księgi... – С. 29–30. Детальніше королівські мандати вірменам будуть розглянуті у наступному розділі, див. с. 103–105.

громадянство (наприклад, вірменин Руссек у 1464 р. чи українець Прокопій Федорович у 1591 р.)²⁶⁹, все одно супроводжувалися звичним актом прийняття до міського права і вписанням до реєстрів.

З вищевикладеного видно, що чи з мандатом, чи без нього, громадянство надавала таки лише міська рада (що є очевидним, навіть з огляду на саму природу міської громади і громадянства). А якщо й були якісь королівські документи, які діяли в обхід міської ради, то це, скоріш за все, могли бути привілеї окремим визначним особам на т. зв. сервіторат. Вони за своєю суттю не заміняли акту надання міського громадянства, а лише дозволяли особі, що їх отримувала жити і займатися повноцінною професійною чи господарською діяльністю на території міста (і це були радше виняткові випадки). При бажанні, навіть маючи сервіторат, можна було набути ще й громадянство міста²⁷⁰.

Зрештою, основні нарікання на “втечу” з вірменського права виходили власне з уст самих вірменських старших (яких, якраз, майже не видно у реєстрах)²⁷¹. Тут варто згадати також і про те, що вірменські старші настійливо вимагали, щоб міське громадянство у Львові приймалося вірменами лише за їхньою рекомендацією²⁷². Так, створювалася парадоксальна ситуація – вірменські старші прагнули контролювати прийняття до міського права представників своєї нації, а самі опинялися здебільшого якщо не поза громадянством, то принаймні поза реєстрами громадян. І цей парадокс на разі важко обгрунтовано пояснити²⁷³, як теж і причину зміни цієї ситуації в останній третині

²⁶⁹ ACL. – Т. 1. – №642, 3275.

²⁷⁰ Наприклад, так учинив маляр Ян Шванковський. ACL. – Т. 1. – №3381 (1591 р.); *Александрович В.* Львівські малярі кінця XVI ст. – Львів, 1998. – С. 170.

²⁷¹ Вони переважно акцентували на шкідливості цих втеч для цілої громади з огляду на несправедливе розподілення податків – див.: *Капраль М.* Національні громади... – С. 76.

²⁷² Див. королівський декрет 1607 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 191) та привілеї 1654 і 1686 рр. (Привілеї національних громад... – С. 342, 365–366).

²⁷³ Можна би ще припустити, що лави вірменських старших поповнювалися представниками найзначніших родів своєї етнічної громади, а такий вірменський патриціат міг би вважатися автоматично львівськими міщанами. Але таке припущення було б надто ризиковане за браком бодай якихось фактів, що могли б його підтвердити. Правда, деякі вірмени у XVII–XVIII ст. під час прийняття до міського права уже називаються громадянами – наприклад, *Minas Muradowicz Armenus civis Leopoliensis... praestito corporali iuramento ius civitatis susceptit atque in numerum aliorum civium relatus est* (ACL. – Т. 1. – №3698, 1634 р.) або *Andreas Derwaszkiewicz civis Armenus mercator Leopoliensis... paevio iuramento corporali mercatoribus descripto ius civitatis praesentis susceptit* (Ibidem. – №4379, 1707 р.). Але це одиничні випадки, і то досить парадоксальні – якщо особа вже *civis*, то для чого їй приймати *ius civitatis*? Тому на них важко вибудувати якусь переконливу гіпотезу.

XVII ст., відколи майбутні вірменські старші досить сумлінно нотувалися у реєстрах львівських громадян. Ситуація змінилася досить радикально: для 1671–1749 рр. вдалося знайти записи про прийняття до міського права 30 з 45 вірменських старших (тобто 67%), а в другій половині XVIII ст. майже всі вірменські старші занотовані серед новоприйнятих громадян (12 з 14, тобто 86%).

Варто також коротко охарактеризувати присутність у реєстрах руських старших, хоча дані про них далеко неповні. Деякі згадки про існування цих урядників трапляються уже в першій половині XVI ст.²⁷⁴. У 1560 р. за заступництвом “руських старших” Львова (*ad intercessionem seniorum Rutenorum huius civitatis*) прийняв міське громадянство українець Костянтин (син Антонія з Городка)²⁷⁵. Відомо також, що видатний діяч української громади Давид Русин називався в актах *senex*²⁷⁶ або *senior*²⁷⁷. Правда, невідомо, який правовий та адміністративний сенс вкладався у термін “руські старші” в XVI ст.

Натомість списки очільників української громади Львова у виданні М. Капрала наводяться щойно з третього десятиліття XVII ст. (відколи вони збереглися серед протоколів виборів Львівського Ставропігійного братства та протоколів у книгах декретів всіх станів і націй)²⁷⁸ і завершуються серединою XVIII ст. У реєстрах знайдено лише 17 з них, тобто практично половина.

Окрім згаданих міських урядників, списки яких опубліковано М. Капралем, у Львові існувало ще багато дрібніших урядів. Так, А. Чоловський зараховував їх до двох груп: “допоміжних урядів” та “виконавчої служби”. До першої групи, крім уже розглянутих писарів, синдиків, інстigatorів та тлумачів, історик відносив ще й речників та підвійтів (ландвійтів) передмість і міських сіл, а до другої – возного, нічного бурмістра, одвірного ратуші, ключників міських брам, трубача, наглядача ваг, рурмістра, пушкаря та інших. Оскільки їхні списки неопубліковані, а їх пошук становив би предмет окремого дослідження, то обмежимося лише до принагідного розгляду окремих питань, передовсім, чи на ці посади обиралися громадяни Львова.

---

²⁷⁴ Описана І. Крип’якевичем історія про “руську змову” – коли мішанин Курило ширив чутки про таємні сходини українців, які обирали “з-поміж себе бурмістрів і радних руських” (*Крип’якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали.* – Львів, 1994. – С. 63).

²⁷⁵ ACL. – Т. 1. – №2506.

²⁷⁶ *Łoziński W. Patrycyat i mieszczañstwo lwowskie w XVI–XVII wieku.* – Lwów, 1890. – S. 229.

²⁷⁷ ACL. – Т. 1. – №2844, 1571 p.

²⁷⁸ *Kapral M. Urzędnicy...* – S. 25, 335.

Деяку інформацію дають нам самі реєстри міщан – одні урядники вписані до них з нагоди прийняття до міського права, а інші – згадуються як поручителі, рекомендатори чи родичі новоприйнятих міщан. Так, відомо, що міське громадянство було надане двом речникам, або ж заприсяженим оборонцям (*ferendarii iurati*), завданням яких, за твердженням А. Чоловського, було виступати в судах від імені і на захист якоїсь із сторін, яка й оплачувала їхню роботу²⁷⁹. Ними були, зокрема, Андрій Мосціцький з Бабимосту²⁸⁰ і Ян Святovich, син львівського аптекаря Адама Святovichа²⁸¹.

У реєстрах міщан згадуються підвійти передмість, але вони фігурують переважно поручителями чи рекомендаторами при прийнятті до львівського громадянства. Але кількох з них вдається віднайти вписаними до реєстрів кількома роками раніше, коли ще вони не перебували на уряді²⁸². У 1611 р. львівське громадянство (як видно з джерела – не передміське) прийняв Марек, вїт Святоянської юридики²⁸³. У 1701 р. до міського права був прийнятий Казімеж Глушцевський вже як підвійт Галицького передмістя²⁸⁴. Ще кілька підвійтів у реєстрах згадуються як *cives*. Отже, скоріш за все, цей уряд надавався таки особам, що уже мали львівське громадянство, очевидно передміське (вїт юридики, ймовірно, просто став львівським міщанином і напевно, перестав бути після того вїтом). Підвійти міських сіл у реєстрах не згадуються.

Із т.зв. “виконавчої служби” у реєстрах згадуються рурмістри, воскобійники і воскотопники, а також міські слуги. Рурмістрів (*rormeister, aquaeductores, magistri canalium*), які займалися постачанням міщанам води, знайдено чотири²⁸⁵. Поза ними в реєстрах поміж основними записами подекуди вкраплені випадкові нотатки про вступ на уряд міського рурмістра (наприклад, родини самбірчан

---

²⁷⁹ *Człowski A.* Pogląd na organizację... – S. LXII.

²⁸⁰ ACL. – Т. 1. – №3491, 1600 р.

²⁸¹ *Ibidem.* – Т. 1. – №4421, 1709 р. Цей міщанин названий *causarum civilium Leopoliensium ferendarius iuratus*, що можливо, вказує на загальноміські, а не лише приватні справи.

²⁸² Це Станіслав Рак (прийнятий у 1526 р., Галицьке передмістя), Каспер сідляр з Велюня (1543, Краківське), Каспер Пастернак (1590 р., без вказівки), Войцех Зичливиий (1632 р., Галицьке). ACL. – Т. 1. – №1676, 2087, 3221, 3552.

²⁸³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 297 (148 зв.).

²⁸⁴ ACL. – Т. 1. – №4318.

²⁸⁵ Нікльос з Кракова (1422 р.), майстер Петро, названий *canalium nostrarum rector* (1461 р.), Йоган Гохварт з Регенсбургу, який одночасно був ще й столяром (1469 р.) і Ганус Гинча, що був одночасно пекарем (1505 р.). ACL. – Т. 1. – №445, 560, 790, 1494.

Бугнарів²⁸⁶ та ін.), але не вдається віднайти, чи приймали вони громадянство. Наглядачів за воскобійнею (*ceraepressores, wachslagir*) та воскотопнею (*ceraefrixores*) серед новоприйнятих міщан знайдено лише п'ять²⁸⁷. Міських слуг або ж пахолків (*dimicatores, statdiner*), які повинні були виконувати поліційні функції та різномірні розпорядження ради, прийнято до міського права тільки двоє²⁸⁸. Заняття допоміжної міської служби не було престижним (особливо, що стосується пахолків) і не дуже характерним для міщан, тож серед новоприйнятих громадян вони згадані лише кілька разів у XV ст., рідше – у першій половині XVI ст.

У подальшому, очевидно, міська виконавча служба втратила й ту відносну престижність, яку мала раніше. Зрештою, тут ідеться лише про тих дрібних міських функціонерів, які приймали громадянство, уже перебуваючи на уряді. Натомість, існувала ще низка урядників, щодо яких у реєстрах немає жодної згадки про прийняття до міського права. Це, наприклад, нічний бурмистр, одвірний ратуші, наглядачі над каменоломнями, лісник (ці – ймовірно, через недостатню престижність), а також кат (з огляду на його відособленість від суспільства) тощо.

2.4. Види львівського громадянства

Громадянство окремих національних громад. Описані вище користі та обмеження, які виникали з володіння міським громадянством, теоретично стосувалися усієї громади. Однак остання була радше ефемерним поняттям, оскільки в дійсності існувало три громади: католицька (польська), українська і вірменська²⁸⁹. І кожна з них, принаймні теоретично, користувалася громадянськими правами у відведених їй королівськими привілеями межах. Якщо загальноміські привілеї стосувалися польської громади у повному обсязі, то громадянські права української та вірменської громад були суттєво обмеженими.

---

²⁸⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 283 (1596 р.).

²⁸⁷ Три воскобійники – Петро “з Флоренції”, тобто Клепажа під Краковом (1412 р.), Томаш з Рацібожа у Верхній Сілезії (1412 р.), Петро з Шуфнарової (Сандомирщина) (1478 р.) і один витоплювач воску – Валентин (1542 р.). ACL. – Т. 1. – №143; 987; 2048.

²⁸⁸ Кушнір Микола Лоркович (1464 р.) і Раб (1466 р.). ACL.Т. 1. – №635, 697.

²⁸⁹ Представники єврейської громади у Львові не допускалися до міського громадянства. Детальніше про це див. у наступному розділі на с. 98.

Тож, львівське міське громадянство під оглядом етно-конфесійної приналежності не було однорідним за своєю суттю і можна стверджувати про існування підвидів громадянства – українського та вірменського. У 1476 р. писар зазначив, що магістрат приймав вірменина “до нашого вірменського права” (*suscepimus in ius Armenicum nostrum*), а українця – просто “до нашого міського” (*suscepimus in ius nostrum ciuile*)²⁹⁰. У реєстрах львівських громадян під 1594 р. зустрічаємо пояснення, що українці чи вірмени приймають громадянство у межах, охоплених їхніми привілеями (*ad ius civile libertatesque civiles in quantum se Ruthenorum / Armenorum extendunt privilegiae est susceptus*)²⁹¹. Таке виокремлення етно-конфесійних підвидів міського громадянства мало сенс для свого часу (тобто кінця XVI ст.) і пасувало більше вірменам, які були елементом прибулим і від найдавніших часів отримували від різних правителів привілеї своїй громаді.

Ситуація з українцями виглядала дещо інакше – неповнота їхніх громадянських прав спочатку не була прописана у привілеях. Навпаки, перший відомий привілей, виданий львівським українцям щойно у 1521 р., як раз і був спричинений протестом проти появи певних обмежень та утисків²⁹². Можливо, до цього доклалися розмитість та двозначність правового статусу українців у місті в середньовіччі, а також тимчасове ослаблення українського елемента в мурах і його розгубленість у змінах, що відбулися протягом другої половини XIV – початку XVI ст. Видається, що панівна католицька верхівка успішно скористалася зі згаданих недоліків становища українців, яке зафіксувалося спочатку на звичаєвому рівні, а потім і на законодавчому.

Магістрат та окремі цехи не раз самі вирішували у чому обмежувати українців, а в чому – ні, і навіть при виразній згоді про поширення на українців загальноміських привілеїв чинили так, як їм було вигідно. Що з того, що українці зрівнювалися у правах із католицькими громадянами привілеєм 1572 р.²⁹³, чи що на українців та вірмен поширювалася дія нобілітаційного привілею²⁹⁴, якщо викладені у них положення ані в дійсності не були впроваджені у життя, ані навіть декларативно не були сприйняті міською владою. Окрім того,

---

²⁹⁰ ACL. – Т. 1. – №959, 963–965.

²⁹¹ Ibidem. – №3373, 3374.

²⁹² Привілеї національних громад... – С. 39–42.

²⁹³ Там само. – С. 45–51.

²⁹⁴ Привілеї міста Львова... – С. 468, 477.

як слушно зауважив М. Капраль, обмеження прав українців або вірмен не раз встановлювалися під час судових процесів між католицькою та некатолицькими громадами²⁹⁵. Отже, перефразовуючи згаданий вираз про межі прав некатолицьких націй, можна сказати, що українці та вірмени приймали громадянство у межах, які вони самі собі змогли вибороти у привілеях та відстояти у судах.

Попри існування таких обмежень, як заборона купувати помешкання поза українським кварталом, проблеми зі вступом до більшості цехів, заборона шинкування алкогольними напоями, роздрібного продажу сукна, неможливість посісти місце у міській владі тощо²⁹⁶, відомо, що українці таки мали право їздити як львівські громадяни по ярмарках чи перевозити товари без мит²⁹⁷. Децю ширшими були права вірмен, та й боротьба їхня увінчувалася більшим успіхом, ніж у випадку з українцями. Так, вірмени вже наприкінці XVI ст. протягом 22 років (1578–1600 рр.) були майже повністю рівноправними із католицькими громадянами. Суттєво були розширені їхні привілеї під час Хмельниччини. Вірмени входили до контрольних і рахункових органів влади²⁹⁸. Але, на відміну від українців, які, вже будучи греко-католиками, у XVIII ст. врешті вибороли право бути обраними до магістрату²⁹⁹, вірмени цієї можливості так і не отримали. Можливо, їм на цьому не надто й залежало, оскільки на той час старші вірменської нації самі вже носили титул спочатку “вірменських райців”, а потім “суддів”³⁰⁰.

Незважаючи на специфіку та неповноту українського чи вірменського громадянства, джерела засвідчують, що окремі представники цих некатолицьких громад отримували громадянські

²⁹⁵ Капраль М. Національні громади... – С. 48.

²⁹⁶ Charewiczowa Ł. Ograniczenia gospodarze nacyj schizmatyckich i Żydów we Lwowie XV–XVI wieku. – Lwów, 1925. – S. 8–9; Капраль М. Національні громади... – С. 64.

²⁹⁷ Крип'якевич І. Львівська Русь... – С. 59.

²⁹⁸ Капраль М. Національні громади... – С. 80–81.

²⁹⁹ Привілеї національних громад... – С. 97, 110, 114–115.

³⁰⁰ Там само. – С. 352, 374. Чільники вірменської громади почували себе в місті достатньо впевнено. Це яскраво ілюструє випадок, коли під час міських виборів до багатого вірменського купця Домініка Богдановича прибули двоє райців з відомих патриціанських родів – Андрій Купінський та Людовик Алембек, щоб за звичаєм пішо піти з ним до вірменської церкви і там прийняти від нього присягу на уряд вірменського судді, то Д. Богданович сів у сани, а райці при цьому мусили йти за ним пішки. Звичайно, з цього виникла сварка і тривалі судові процеси, але сам цей факт є більш ніж промовистим. Про цей епізод див.: Charewiczowa Ł. Lwów na przełomie XVII i XVIII wieku // Studja z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujakowi. – Lwów, 1931. – S. 356.

права у повному обсязі, не пориваючи при цьому зі своєю національною громадою. У таких випадках писар про це спеціально зазначав: *Russek Armenus ad litteras regias h[abe]t ius completum civitatis*³⁰¹; *Procopius Fiedorowic institor... ad ius civile libertatesque civiles istius civitatis Leopoliensis integre, sine conditione vel exceptione ulla est susceptus*³⁰². Що слугувало підставою такого винятку для українця невідомо, а от вірменин отримав повні права, як видно, – завдяки королівському мандату. Однак не варто вважати, що всі вірмени, які приймали громадянство на підставі мандатів, отримували його у повному обсязі. Зі змісту одного з таких документів (XV ст.) довідуємося, що король наголосив на небажанні звільняти вірмен від сплати мит³⁰³.

З іншого боку, у збережених з першої половини XVII ст. вірменських посвідченнях про громадянство не згадується про якісь обмеження громадянських прав вірмен. Здебільшого рада приймала вірмен “*in numerum aliorum concivium nostrorum*”³⁰⁴ і лише інколи “*in numerum aliorum Armenorum concivium nostrorum Leopoliensium*”³⁰⁵. Однак в обох випадках вони “як справжні і законні громадяни” мали користатися з усіх прав, наданих місту, і звільнялися від усіх мит. Можливо, на той час обмеження прав вірмен було мінімальним, принаймні митні звільнення вони таки отримували. У будь-якому разі вірмени були одними з найбагатших купців і займали чільне місце у зовнішній торгівлі Львова не тільки зі Сходом, а й, наприклад, із Краковом, залишивши далеко позаду привілейованих польських та інших католицьких купців Львова³⁰⁶.

Громадянство купців та ремісників. Окрім поділу громадянства на повне, яке слугувало міщанам-католикам, і обмежене, тобто українське та вірменське, існував ще й поділ громадянства на купецьке та ремісниче. Достеменно невідомо, відколи у місті почали дотримуватися суворого розрізнення прав купців та ремісників. У реєстрах перші поодинокі згадки про це зустрічаються уже на початку XVI ст. і стосуються вони переважно українців. При отриманні ними

---

³⁰¹ ACL. – Т. 1. – №642.

³⁰² Ibidem. – №3275.

³⁰³ *Nolumus etiam eosdem Armenos a solutione teloneorum fore absolutus, sed volumus, ut ipsa in ciuitate soluant et vbi soluere tenentur (Badecki K. Zaginionie księgi... – S. 30).*

³⁰⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп.1, спр. 700; спр. 43, арк. 15–16, 451–452.

³⁰⁵ Там само. – Ф. 52, оп.2, спр.44, арк. 1040–1042.

³⁰⁶ *Motylewicz J. Kupcy lwowscy na rynku krakowskim w drugiej połowie XVII wieku // Львів: місто – суспільство – культура. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 152.*

громадянства, міська рада намагалася закріпити за ними певний тип заняття, найчастіше ремісничий. Щодо інших міщан такі застереження зустрічаємо щойно в другій половині XVI ст.

У 1580-х рр. згадуються присяги, окремі для ремісників і для людей торгівлі³⁰⁷. Цікаво, що серед формул, збережених у книзі виборів за 1654–1675 рр. немає присяги, де б у назві прямо вказувалося, що вона спеціально для купців, тоді як купецькою за своїм змістом є присяга із нейтральною назвою: *Iuramentum ius civitatis suscipientium*³⁰⁸ і лише у наступній книзі (за 1676–1732 рр.) писар вирішив над рядком заголовку дописати *mercatorum*³⁰⁹. Ймовірно, властивими міщанами у найвужчому значенні слова вважали найперше купців. З часом поділ громадянства пішов ще далі. Під 1676 р. уже подається присяга “Громадян-мешканців, що живуть з дрібнішої торгівлі” (*Iuramentum civium inquilinorum tenuiore mercatura vitam sustentancium*)³¹⁰. Можливо, ці *inquilini* за своїми громадянськими правами були схожі до інколяту в Кракові³¹¹, але з упевненістю цього стверджувати не можемо.

Поділ громадянських прав між купцями і ремісниками ставав дедалі виразнішим у XVII ст. Від ремісників вимагали при прийнятті громадянства менших (і фіксованих) внесків, ніж від купців³¹². Ремісникам, яких поставлено в один ряд із “людьми, які важче заробляють на життя”, заборонялося займатися шинкуванням коштовнішими напоями, а дозволялося лише пивом та горілкою, до того ж наголошено, “щоб задовольнялися своїм заняттям”³¹³. Зазначимо, однак, що у Львові не спостерігалось поділу ремісничого громадянства на права ремісників “кращих” ремесел і ремісників “гірших” ремесел, так як це було у Кракові³¹⁴.

Відмінність ремісничого та купецького громадянства була настільки великою, що особа, яка хотіла покинути ремесло і зайнятися торгівлею, мала знову приймати громадянство і переприсягати. Показовим у цьому плані є приклад Бальтазара Вернера-старшого, який прийняв міське громадянство у 1675 р. як слюсар (однак за якийсь

³⁰⁷ ACL. – Т. 1. – №3026, 3186 та ін.

³⁰⁸ Ibidem. – №5794.

³⁰⁹ ЦДІАЛ. – Ф.52, оп.2, спр. 651, арк. 8–9.

³¹⁰ ACL. – Т. 1. – №5796.

³¹¹ Це були найчастіше перекупні та прислуга. Після того, як вони сплачували певний внесок та присягали містові, їх вписували до окремої книги-каталогу, подібно до повноцінних громадян (*Ptaśnik J. Miasta...* – S. 305).

³¹² ЦДІАЛ. – Ф.52, оп.2, спр. 614, арк. 194 (1615 р.).

³¹³ Там само. – Спр. 815, арк. 121 (1676 р.).

³¹⁴ *Ptaśnik J. Miasta...* – S. 305.

час він змінив слюсарське ремесло на рушникарське)³¹⁵. У 1695 р. він, у зв'язку зі зміною фаху рушничника на купця, змушений приносити присягу купця і знову приймати громадянство³¹⁶. Зміна фаху зі слюсаря на рушничника не була віднотована у реєстрах (зрештою, ці дві професії споріднені й об'єднані в одному цеху), а от, коли йшлося про кардинальні зміни роду занять, то такі факти зазначалися в актах. Подібно мусив учинити і Станіслав Покович, який, пробувши кравцем упродовж 18 років, у 1709 р. вирішив узятися за торгівлю, для чого також був змушений переприсягати³¹⁷.

Громадянство міщан та передміщан. Ще один тип поділу львівського громадянства впливав із просторового розташування постійного помешкання львів'ян. Залежно від цього громадянство поділялося на міське і передміське. У джерелах можна зустріти навіть вирази типу *album suburbanorum*³¹⁸ або *tota communitas suburbana*³¹⁹, але це є дуже умовні звороти. Ймовірно, що не існувало окремих книг-альбомів з реєстрами передміщан (правда, якісь підручні чернеткові списки на передмістях могли й вестися), а поняття “передміська громада” було ще більш розмите, ніж “міська”.

Водночас, для передміщан існувала окрема присяга, яка в пізніших часах також називалася “Присяга на громадянство передміщан, що живуть із дрібнішої торгівлі”³²⁰. У ній передміщанин зобов'язувався своєю торговельною діяльністю не перешкоджати купецтву міщан. Тобто громадянські права міщан були першорядними, а права передміщан – похідними від них. Цікаво, що не вдалося знайти окремої ремісничої присяги передміщан. Очевидно, ремісники з передмість приносили таку ж присягу, як і ремісники з середмістя.

Я. Кісь виділяв ще одну категорію населення: міських селян із громадянством передміщан (інакше – “правом із вписанням у міську книгу з іншими передміщанами”)³²¹. До такого висновку дослідник дійшов, вивчивши деталі судового процесу 1605 р. між селянами деяких міських сіл та магістратом. Під час цієї суперечки комісари стверджували, що селяни Волиці і Поріччя є “селянами володіючими” і їм вільно розпоряджатися своїми маєтками як чесним передміщанам, а також, що вони займаються ремеслом, належать до цехів і бувають

³¹⁵ ACL. – Т. 1. – №3980.

³¹⁶ Ibidem. – №4243.

³¹⁷ Ibidem. – №4172, 4431.

³¹⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541.

³¹⁹ Там само. – Спр. 81, арк. 385.

³²⁰ Там само. – Оп. 1, спр. 1, арк. 5–6; ACL. – Т. 1. – №5798.

³²¹ Кісь Я. Промисловість... – С. 39.

цеховими майстрами, мають свою гармату і несуть усі міські тягарі на рівні з іншими. Як виявилось, селяни Замарстинова, Волиці та Поріччя належали в XVI ст., в основному, до ткацького цеху. Однак рада на це відповіла, що прийняття їх до цього цеху за королівським декретом 1580 р. ще не робить їх автоматично львівськими громадянами (цікавий момент неспівпадіння цехового та міського прав!). І все ж, Я. Кісь вважав, що існувала окрема категорія селян із передміщанськими правами, до якої належали мешканці Замарстинова, Волиці, Поріччя, Голоска та Клепарова, тоді як селяни Білгородці, Брюхович, Зубрі та Сихова таких прав не мали³²². На жаль, більш детальної інформації про цей специфічний різновид селянсько-передміщанського права в джерелах так і не вдалося віднайти.

Поодинокі згадки про передміщан-громадян зустрічаються від кінця 1570-х рр. – першим таким передміщанином, вписаним до реєстрів, став перевізник Блажій Болеска³²³. Натомість писар чистових реєстрів регулярно розрізняв міське і передміське громадянство лише в 1590–1644 рр. За цей час у чистових реєстрах прийняття передміського громадянства було виразно зазначено при 267 чол., що становило майже третину від загалу вписаних до реєстрів. Однак варто зазначити, що характеризувати цей часовий проміжок як єдине ціле не варто, оскільки фактично це є два, якісно і кількісно відмінні, періоди: перший – тривалістю у 15 років (1590–1604 рр.) і другий – у 16 років (1627–1644 рр.), між якимим пролягає 22-літня джерельна перерва. Протягом 1590–1604 рр. громадянство було надане лише 58 передміщанам (13,27% від усіх у той час вписаних), а після більш ніж згаданої перерви ситуація суттєво різниться – за 1627–1644 рр. уже передміщани домінують над міщанами (209 чол. проти 190, тобто 52% від загалу).

Цю тенденцію підтверджують дані з протокольних та рахункових книг, які частково перекривають прогалину в чистових реєстрах прийняття до міського права. Відповідно до них, упродовж 1610–1626 рр. передміщани становили майже половину нових громадян (48,78%, тобто 260 чол. з 533). Отже, складається враження, що з кінця XVI і упродовж першої половини XVII ст. частка передміщан серед новоприйнятих громадян постійно зростала і вже з сорокових років XVII ст. писарі перестали зазначати вид прийнятого громадянства (у другій половині XVII і на початку XVIII ст. писар лише зрідка згадував, що приймається передміське право).

³²² Кісь Я. Соціально-економічні відносини... – Т. 2. – С. 456, 458.

³²³ ACL. – Т. 1. – №2992.

Проблема чіткого розрізнення видів громадянства пов'язана з тим фактом, що на жаль, ані чистові реєстри, ані також протоколи чи рахункові записи, не дають відповіді на одне важливе питання – чи змінювався статус особи, яка прийняла міське громадянство і володіла нерухомістю в мурах, а потім була змушена її продати і переселитися на передмістя і навпаки. Такі процеси щодо першої половини XVI ст. простежив І. Крип'якевич, дослідивши, як українські міщани намагалися втримати будинки в міських мурах, а, коли не вдавалося, то селилися на передмістях, де продовжували боротьбу за маєтки. Також передміське населення інтенсивно переселялося у середмістя навіть попри те, що ціни будинків серед мурів були значно вищими (інколи навіть удесятеро)³²⁴. Але дослідник не розглядав цих процесів з точки зору громадянства.

Ймовірно, що особа, яка прийняла спочатку передміське громадянство, але з часом доробилася статків і переселилася до середмістя, не була змушена скласти удруге присягу міщанина (на відміну від переприягання ремісників, які ставали купцями). Видається, що перехід з передміщан у міщани був легшим, ніж із ремісників у купці. Можливо, одним із прикладів такої ситуації є член колегії “сорока мужів” Бартоломей Тацік, який згадується упродовж одного року (1604 р.) і як міщанин, і як передміщанин³²⁵.

Ця проблема пов'язана ще з однією перешкодою, яка постає на заваді отримання точних кількісних результатів, а саме – дані з реєстрів про частку передміських громадян можуть бути суттєво заниженими навіть у ті роки, коли писар виявляв достатню ретельність у нотуванні видів громадянства. Так, 20% передміщан, згаданих у раєцьких записах 1604 р., при перевірці в чистових реєстрах виявилася “звичайними” міськими громадянами, що приймали *ius civile*, без жодного натяку на своє передміщанство. У 1675 р. таких “прихованих” передміщан уже було 43%, але на початку XVIII ст. їх знову стало менше (18%). Далі, упродовж XVIII ст. передміщани як категорія міського населення майже зникли зі сторінок актових книг. Загалом, пік їхньої присутності в актах припадає на кінець XVI – початок XVII ст.

Можливо, і писар, і самі міщани воліли не уточнювати виду громадянства, не знаючи, як повернеться їхня фортуна у майбутньому

---

³²⁴ Крип'якевич І. Львівська Русь... – С. 44–55; Крип'якевич І. Русини – власителі у Львові в першій половині XVI ст. // Науковий збірник, присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками і прихильниками з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині (1894–1904). – Львів, 1906. – С. 236

³²⁵ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 27, арк. 92, 324.

і де саме буде знаходитися їхня нерухомість. А випадки, коли виразно згадувалося *ius suburbanum* могли стосуватися осіб, які не мали жодної надії на переселення до середмістя. Термінологічні вагання писаря відобразилися у записі в лонгерських рахунках про прийняття до громадян Вавжинця (Лаврентія) Звєжинського, який приймав *miejskie prawo albo raczej przedmiejskie*³²⁶. Тобто, виглядає так, що наші уявлення про співвідношення передміщан і власне міщан серед львівських громадян досить таки умовні.

Але при цьому все ж можна зробити певні спостереження, зокрема щодо етно-конфесійного та професійного складу передміщан. По-перше, очевидно, серед них був значний відсоток українців. У 1590–1604 рр. – це майже третина, а далі цей показник, на перший погляд, різко впав (1610–1626 рр. – 6%, 1627–1644 рр. – 12%), але, скоріш за все, причиною тут є просто труднощі в ідентифікації етно-конфесійної належності інформативно “скупих” записів у XVII ст. По-друге, передміське громадянство рідко отримували вірмени (за винятком сап’яників) та інші іноземці, які займалися найчастіше торгівлею, – італійці, греки, шотландці. Правда, це меншою мірою стосується ремісників – принаймні мулярі-італійці таки нерідко осідали на передмісті (це більше видно не так із чистових реєстрів, як із протоколів, рахункових та інших записів). Передміське право прийняв також шляхтич – угорець Януш Зволінський (*nobilis suburbanus*)³²⁷. Передмістя, природно, більше притягувало сільське населення, тож частка вихідців із села серед передміських громадян у 1590–1604 рр.³²⁸ становила понад 20%, тоді як серед міщан – заледве 12%.

Передміщани за родом занять були найперше ремісниками, однак помітну їх частку становили також дрібні крамарі та особи без вказаного фаху, які разом у 1590–1604 рр. склали біля чверті передміських громадян (але вже в 1627–1644 рр. їхня кількість зменшилася до 11%). Серед передміських ремісників наприкінці XVI – на початку XVII ст. найбільше було пекарів і шапкарів, трохи менше – поворозників і миловарів. Не згадуються у той час серед передміщан такі численні завжди шевці, а також занотовано лише по одному ткачеві та кравцеві. Така ж тенденція загалом простежується і за рахунковими та протокольними матеріалами у 1610–1626 рр. Однак, окрім пекарів,

³²⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 217 (109 зв.).

³²⁷ Там само. – Спр. 142, арк. 299.

³²⁸ Для 1610–1626 і 1627–1644 рр. такий експеримент не був би вдалим, оскільки за цей час збереглися досить скупі дані про географію походження громадян Львова.

тоді популярними серед передміщан стали мулярське, ковальське, а також і кравецьке ремесло (а от ткачів та шевців далі було на диво мало). Однак за кількістю лідером стало нове ремесло – сап'яницьке. Говорити про якусь виразну тенденцію тут не варто – просто сап'ятники утворили в 1620 р. окремий цех і в кількості 15 осіб одноразово вписалися до числа львівських передміських громадян (правда, чомусь аж у 1623 р.)³²⁹. Серед передміщан, на відміну від громадян середмістя, тоді були поширені досить специфічні професії, які, як правило, не утворювали окремих корпорацій: винокури, олійники, мучники, січкарі, носильники, перевізники, свічкарі, лахмітники (тандетники), гайдуки, дяки, кухарі, слуги, торгівці сіллю, порохівники, пташники тощо. Переважно ці ремесла представлені одним-двома передміщанами.

У 1627–1644 рр. ситуація докорінно змінилася. На перше місце серед передміських громадян вийшли ткачі – 37 чол. (міських ткачів на той час взагалі не зафіксовано!) та шевці – 33 (міських – лише 2). Решта ремесел ідуть зі значним відривом. Можна спостерегти таке явище, коли одні ремесла стають виразно популярні на передмісті, інші – в мурах. Наприклад, у той час винятково передміськими (окрім згаданих уже ткачів) були професії дубильників (у т.ч. кордибанників), ковалів, слюсарів, бондарів, гончарів, котлярів, поворозників, колодіїв, теслів тощо.

У середині 1630-х рр. частка передміщан дещо зменшилася, але після цього знову спостерігається її зростання. Те, що писар після 1644 р. перестав вказувати, хто із вписаних до реєстрів приймає передміське громадянство, ще не свідчить про те, що громадянами знову стали вважати переважно львів'ян, що проживали в середмісті. Також, це напевно не означало, що, як вважав Я. Кісь, “право передміщанства” від середини XVII ст. зовсім зникло³³⁰ або що від 1645 р. юридичної різниці у праві вже не було³³¹. Відмінність, очевидно, залишилася, але просто не була настільки виразною. Саме передміське громадянство не зникло як явище, – далі в книгах виборів писар вміщає (під 1676 р.) згадувану вже присягу передміщан³³². Її у 1701 р. приносить Казімеж Глушчевський, вїйт Галицького передмістя, приймаючи львівське громадянство³³³. Можливо, однак, що з часом різниця у праві

---

³²⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 224.

³³⁰ Кісь Я. Соціально-економічні відносини... – Т. 2. – С. 457.

³³¹ Його ж. Промисловість... – С. 40.

³³² АСЛ. – Т. 1. – №5798.

³³³ Ibidem. – №4318.

дійсно вже не була такою гострою, але згадки про передміщан-громадян зустрічаємо навіть у другій половині XVIII ст. (Франциск Ребасевич, 1762 р.)³³⁴. Окрім того, шинкарі у “Списку” чітко поділяються на міських (*schäncker städtisch*) і передміських (*schäncker in der vorstadt*)³³⁵.

Звичайно, порівняно з жителями середмістя передміщани були, образно кажучи, громадянами “другого сорту”. Їхні права та обов’язки повинні були узгоджуватися з власне міщанськими, вони сплачували менші внески за громадянство (детальніше про це йтиметься згодом – у контексті аналізу оплат). Однак у цьому траплялися й винятки – деякі передміські ремісники платили за громадянство більші суми, ніж у середмісті. А в 1619 р. передміське громадянство прийняв годинникар Петро Вонсік, названий “патрищем”³³⁶. Це дещо міняє звичні уявлення про статус передміщан і про склад львівського патриціату, під яким зазвичай розуміють багатих купців середмістя.

Вищевикладений матеріал дає підстави зробити висновки, що поняття міського громадянства не було монолітним. Від певного часу воно ділилося на низку різновидів, залежно від етно-конфесійної приналежності, роду занять та місця проживання. Загалом же, якщо спробувати подати дефініцію міському громадянству Львова, то його можна окреслити як правову приналежність особи до міської громади Львова, з чого виникали певні права та обов’язки, встановлені королівськими привілеями, міським законодавством та усталеною у місті практикою.

---

³³⁴ ACL. – Т. 1. – №5199.

³³⁵ Ibidem. – №5476, 5496, 5508, 5618, 5710, 5717, 5719, 5721 тощо.

³³⁶ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 403.

РОЗДІЛ 3

УМОВИ ТА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ ЛЬВІВСЬКОГО МІСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА У XV–XVIII СТ.

3.1. Вимоги до набуття львівського громадянства

Львів, як і будь-яке тогочасне місто, був територіально обмеженим, а також значною мірою економічно та юридично замкнутим організмом, тому його громадянство не могло надаватися усім охочим. Як наслідок, виникала потреба висувати перед кандидатами на міське громадянство певні вимоги, які б виконували роль своєрідного фільтра, що допускав би до міської громади лише кращих. Такі вимоги умовно можна поділити на дві основні групи: загальні та спеціальні³³⁷.

Загальні (квалітативні) вимоги були пов'язані з соціально-правовим становищем особи та її особистими якостями. Вони висувалися для з'ясування того, чи може певна особа взагалі володіти громадянськими правами. Це – вимоги бути повнолітнім; сповідувати дозволені християнські конфесії; бути законно народженим та мати добру славу. Певні застереження стосувалися гендерної приналежності.

Спеціальні (процесуальні) вимоги висувалися тим особам, що потенційно мали право на набуття громадянства, і були пов'язані з виконанням певних формальностей. До цієї групи належали обов'язок подання необхідних документів (про відповідність претендента загальним вимогам) або приведення свідків для усного зізнання; вимоги набуття нерухомості; обов'язок поселення у місті з сім'єю; сплата певних внесків або дарування зброї містові, а також акт присяги.

Повноліття. Вимога “повних літ” базувалася на тому постулаті, що неповнолітні особи були обмежені у своїй правовій дієздатності. Я. Кісь твердив, що перед 1686 р. до міського громадянства допускалися лише особи, які досягли 24 років, а в пізніші часи для неповнолітніх почали робити винятки³³⁸. Натомість із протокольного запису 1656 р. (про надання громадянства Голубієві Захаріяшевичу) довідуємося, що повноліття досягалося в 21 рік³³⁹. У записі виразно зазначено, що його прийнято задля вільного торгування і включення до складу купців

³³⁷ Термінологія поділу запропонована А. Гілевичем (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп.1, спр.955, арк. 9, 12–14).

³³⁸ Кісь Я. Промисловість ... – С. 39.

³³⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 2231–2232.

багатих крамів, що, очевидно, було пов'язане зі смертю його батька³⁴⁰. Голубій мав на той час 17 років і повинен був чекати ще чогири роки для того, щоб скласти присягу міщанина. За нього поручилися двоє міщан. Це єдиний запис про прийняття львівського громадянства, де чітко вказаний вік повноліття, що дуже важливо, оскільки в Речі Посполитій він не був уніфікований³⁴¹.

Щоправда, неповнолітні згадувалися в реєстрах громадян ще в давніші часи. У XVI ст. міське право прийняли двоє таких юнаків: Франциск, син Антонія Томашовича³⁴², та Станіслав, син Якуба Гулевича³⁴³. Обидва вони були уродженцями Львова. У першому випадку довідуємося, що батько Франциска помер і його протегували у цій справі дядько і швагро. На час прийняття громадянства він мав уже 14 років, однак присягнути мав тоді, “коли дійде до повніших літ розсудливості” (*cum ad pleniores annos discretionis perveniet*). Скоріш за все, тут як і в Голубія, причиною винятку було сирітство і потреба вести самостійну господарську діяльність. У другому випадку писар подав менше деталей. Станіслав міг і не бути сиротою, оскільки його батько не названий покійним (*olim*), а громадянство він прийняв “для ремесла, яке виконує” (*ad artificium quod exercet*). Вік його невідомий, але присяга, як і в попередньому випадку, відтерміновувалася до часу досягнення “літ розсудливості”.

Більше згадок про неповнолітніх у реєстрах не знайдено. Натомість Я. Кісь стверджував, що у 1692 р. львівським громадянином став неповнолітній підмайстер ливарників³⁴⁴. Напевно дослідник мав на увазі Якуба Викротовича з Сандомира або Андрія Гульдмарліка з Пйотркова (які згадуються під 1692 р. як ливарницькі підмайстри і саме на тій сторінці книги виборів, на яку посилався Я. Кісь), однак в реєстрі про їхнє неповноліття не згадано і вони складали присягу³⁴⁵, що, як уже зазначалося, не було характерним для неповнолітніх.

³⁴⁰ *...spectabilis magistratus concessit libertates negociandi et in gremium institorum divitum adoptandi ingenuo Holubio Zachariaszewicz olim famati Zachariae...* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 2231–2232).

³⁴¹ У давні часи для різних цілей було різне уявлення про повні літа. Вони могли наставати у віці від 16 до 25 р. Див.: *Helcel A. Z. Prawo prywatne polskie.* – Kraków, 1874. – Т. 1. – С. 43–44; *Dąbkowski P. Prawo prywatne polskie.* – Lwów, 1910. – Т. 1. – С. 216–219; *Gloger Z. Encyklopedia Staropolska.* – Warszawa, 1972. – Т. 3. – С. 182.

³⁴² ACL. – Т. 1. – №2154.

³⁴³ Ibidem. – №2455.

³⁴⁴ *Кісь Я.* Промисловість... – С. 39.

³⁴⁵ ACL. – Т. 1. – №4182, 4190.

Стать. Іншим біологічним моментом, на який зважалося при наданні міського громадянства, була статева приналежність. Як правило, громадянство отримували чоловіки. Однак попри твердження деяких дослідників³⁴⁶, у Львові не було фактичної заборони щодо надання міського громадянства представницям прекрасної половини людства. Звичайно, існували певні обмеження правової дієздатності жінок, оскільки вони у тогочасному суспільстві вважалися істотами, які у зв'язку із “вразливістю статі” (*fragilitas sexus*) не мали достатньо ясної розсудливості³⁴⁷, однак львівське жіноцтво виявляло досить велику господарчу активність. Це стосується як бідніших верств (тип перекупки, яка часто самостійно виступала у судах, платила податок), так і багатших. Останні, однак, найчастіше фігурували як вдови. Після смерті чоловіка, згідно з міським правом, більша частина майна переходила до вдови і вона була змушена самостійно управляти господарством. На думку І. Крип'якевича, “у рухливому міському житті, що давало жінці майнову рівноправність із чоловіком, витворюються сильні жіночі характери”³⁴⁸.

Першою жінкою, вписаною до реєстрів львівських громадян, була Катерина Лянґ з Кракова (1412 р.)³⁴⁹. У 1415 р. міське право прийняла разом зі своїми трьома синами колишня краків'янка Естер (Гестер), у 1417 р. – Дорогея Семерорехінне, у 1484 р. – Анна Михнівна, у 1497 р. – Марта Климунтова, у 1498 р. – Панашова з Жидачова (без імені), у 1499 р. – Єлизавета Іванкова, у 1500 р. – Юха Василькова з Рогатина³⁵⁰. Усі записи про цих жінок не містять жодних вказівок на якісь особливості у прийнятті їх до львівського громадянства, відмінні від процедури прийому чоловіків.

На наступну після цього згадку про жінку-громадянку натрапляємо вже аж наприкінці XVI ст. Це була Анна Стецькова, яка отримала львівське громадянство у 1596 р.³⁵¹ У записі писар зазначив, що ця жінка “була прийнята до міських вольностей, оскільки це їй було потрібно для чесного заробляння на життя” (*ad libertates civiles, quantum videlicet ad honeste victum quaerendum attinet, est suscepta*).

---

³⁴⁶ Я. Кісь стверджував, що міське громадянство у Львові не надавалося жінкам (*Кісь Я. Промисловість...* – С. 40). Напевно, дослідник дійшов такого висновку через те, що опрацював чистові реєстри громадян самостійно лише з XVII–XVIII ст., де дійсно вже немає згадок про жінок-громадянок.

³⁴⁷ *Dąbkowski P. Prawo prywatne polskie.* – Т. I. – С. 208.

³⁴⁸ *Крип'якевич І. Львівська Русь...* – С. 33.

³⁴⁹ *ACL.* – Т. I. – №160.

³⁵⁰ *Ibidem.* – №237, 278, 1104, 1318, 1352, 1356, 1406.

³⁵¹ *Ibidem.* – №3393.

Також аргументом на користь надання їй громадянських прав було й те, що вона мала у місті нерухомість і підлягала міській юрисдикції (*sub iurisdictione eiusdem civitatis existens possessionata*). Луція Харевічова вважала, що прийняття жінки до міського права тоді не зустрічало опору влади ще й тому, що вона не прагнула посісти місце у міській владі³⁵².

Анна була вдовою відомого українського міщанина Стецька Мороховського³⁵³ і сестрою Івана Красовського³⁵⁴. Будучи тещою грека Миколая Гіні, вона разом із греком Янієм Аффендиком та італійцем Леонардом Берсано, львівськими міщанами, рекомендувала зятя для отримання міського громадянства і поручалася за нього³⁵⁵. Отже, маємо унікальний приклад жінки-поручителя та рекомендатора у процесі отримання міського громадянства. Водночас, жінка, принаймні теоретично, без чоловіка або опікуна перед лицем уряду значила небагато³⁵⁶. Тому над Анною Стецьковою встановлювалася опіка (*tutela*) Симона Кіноста, який і рекомендував її для отримання громадянства. Після Анни Стецькової більше жінок у чистових реєстрах львівських громадян не зустрічаємо, зате в міських рахунках під 1626 р. є згадка про прийняття передміського права якоюсь Гавриловою, без вказаного імені³⁵⁷.

Ймовірно, що приклади Стецькової та Гаврилової були в ті часи вже рідкістю і річчю дещо незвичною. Тому можна стверджувати, що практика прийняття жінок до числа громадян була у Львові більш притаманна для середньовічних часів. Однак і ті вісім жінок, вписаних до реєстрів у XV ст., становлять незначну частку (0,5%) від загалу прийнятих тоді міщан. Це небагато навіть порівняно з кількістю жінок-громадянок у деяких інших містах, – наприклад, Кракові, де в середньовіччі до міського громадянства приймали від 2 до 8 жінок щороку³⁵⁸.

Якщо звернути увагу на імена львівських громадянок у середньовіччі, то можна зауважити, що на початку XV ст. це були німкені, а у другій половині

³⁵² Charewiczowa Ł. Mieszczka lwowska Zofja Hanlowa. – Lwów, 1935. – S. 3.

³⁵³ Ісаєвич Я. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст. – К., 1966. – С. 29, 50; Матковська О. Львівське братство: Культура і традиції. Кінець XVI – перша половина XVII ст. – Львів, 1996. – С. 11.

³⁵⁴ Капраль І. Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574–1619 рр. // Україна в минулому. – К.; Львів, 1993. – Вип. 4. – С. 90, 96; Кметь В. Інвентарі Успенської та Святооноуфрїївської монастирської церков // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2000. – Вип. 35–36. – С. 504.

³⁵⁵ ACL. – Т. 1. – №3412.

³⁵⁶ Charewiczowa Ł. Mieszczka... – S. 3.

³⁵⁷ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 358.

³⁵⁸ Kaczmarczyk K. Przedmowa... – S. XVIII.

Порядок займання урядів, якоюсь мірою, очевидно, пов'язаний з уявленнями про їхню престижність, міг все ж змінюватися. Наприклад, у XVI – на початку XVII ст. урядові синдика передувало, як правило, писарство або навіть перебування у лаві, а в XVII – на початку XVIII ст. навпаки – синдики ставали у подальшому писарями або лавниками. Порядок, у якому той чи інший міщанин діставався на уряди, часто є важливий для вияснення зв'язку між прийняттям до міського права та можливістю кар'єри на тій чи іншій посаді.

Розглянемо спершу райців, лавників та квадрагінтавірів як найголовніші міські уряди. У 1461–1514 рр. лавників вдалося віднайти у реєстрах лише 32,7%, а райців – 34%. У 1522–1604 рр. частка ідентифікованих у реєстрах головних урядників зростає відповідно до 58,2% для лавників і 55,6% для райців. Цікаво, що в обох періодах лавники і райці мають майже рівні частки знайдених записів про надання громадянства – спочатку це була третина, а потім трохи більше половини.

Але вже в 1610–1749 рр. відмінність у цих показниках зростає – райців вдається відшукати в реєстрах міщан дедалі менше, ніж лавників (відповідно 37,8% проти 50,6%). Ця тенденція простежується і в другій половині XVIII ст. (райців знайдено 54%, а лавників – 76%). На жаль, достеменно невідомо, чому співвідношення так змінилося. Можливо, з часом вихідці з патриціанських львівських родин все менше переймалися тим, чи є їхнє прізвище у реєстрах прийняття до міського права, адже їхня приналежність до числа громадян Львова була надто очевидною. І непрямым доказом цьому є те, що представники більш демократичною квадрагінтавірату від самого початку свого існування ідентифікувалися у реєстрах досить добре: у 1579–1604 рр. – 58,4%, в 1610–1749 рр. – 62,9%, а в другій половині XVIII ст. – 84,5%.

Отже, чим значнішим був міський уряд, тим менше вдається знайти для нього записів про прийняття до міського права. Особливо показовими у цьому плані є дані для 1610–1749 рр. З тогочасних райців більше половини (58%) оминули у своїй кар'єрі колегію “сорока мужів”. І власне для колишніх квадрагінтавірів, які дісталися до расецьких урядів, вдається знайти найбільше записів про прийняття до міського права (23 з 38). Тобто це були особи, які пройшли цілком усю урядницьку кар'єру міщанина (сорок мужів → лава → рада). А от райців, які оминули квадрагінтавірат, у реєстрах вдалося знайти лише 11 із 52 і то троє з них вписалися до реєстрів громадян, уже перебуваючи на уряді лавника (Бенедикт Вільчек, 1684 р.; Михайло Боїм, 1684 р.; Людовик Алембек, 1690 р.)²⁴¹. Можливо, так само було і з Якубом Олександром

²⁴¹ ACL. – Т. 1. – №4070; 4075; 4161.

Юзефовичем, що прийняв громадянство в один рік з початком лавничої кар'єри (ймовірно, взагалі одночасно)²⁴². Очевидно, їм “нагадували” про потребу таки пройти офіційну процедуру прийняття до міського права. У контексті “запізнілого” оформлення міського громадянства уже на лавничому уряді варто згадати також Йозефа Крауза (1690 р.)²⁴³ (до ради він так і не потрапив). Ці приклади досить яскраво ілюструють відхід від усталених норм і уявлень, за якими на головні міські уряди можуть бути обрані лише громадяни міста (тобто вони такими фактично вважалися, просто не поспішали дотримуватися всіх необхідних формальностей). Але з іншого боку, вони позначені і певною винятковістю – це всього лише кілька випадків та й спізнення було незначним (громадянство прийняте того ж року, що й обрання на уряд або наступного)²⁴⁴.

Зовсім інакше, ніж з основними міськими урядами, виглядає ситуація з такими урядниками, як писарі, тлумачі, синдики та інстигатори (останні з'явилися досить пізно – щойно в середині XVII ст.). У 1461–1514 рр. у реєстрах взагалі нема нікого з міщан, які б потім посіли ці уряди²⁴⁵. У 1522–1604 рр. чотири писарі були прийняті до міського права, а про п'ять – немає інформації (зокрема, невідомо, коли стали громадянами такі видатні нотарії того часу, як Павло Щербич чи Станіслав Ансерін). Характерно, що писарі нерідко приймають міське громадянство, перебуваючи вже тривалий час на уряді. Так, Андрій Мондрович з Беча, прийняв громадянство як расцький писар і міський синдик. Про це прямо зазначається у записі про надання громадянства – *...qui aliquot annis*

²⁴² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 67.

²⁴³ ACL. – Т. 1. – №4161.

²⁴⁴ Правда, на цьому фоні контрастують згадуваний уже Якуб Шольц, що прийняв міське право, пробувши спочатку два роки членом колегії 40 мужів, а потім іще два роки лавником; Каспер Юзефович, що на момент прийняття громадянства уже був протягом шести років квадрагінтавіром; Ян Добромирський, який пробув на цій посаді аж десять років, перш ніж вписався до реєстрів (ACL. – Т. 1. – №3289, 1592 р.; №3677, 1633 р.; №3845, 1659 р.). Характерно, що у разі, коли міське громадянство приймала особа, що на той момент уже була членом колегії “сорока мужів”, то у реєстрах про це не зазначається (на відміну від лавників).

²⁴⁵ Для давніших часів, тобто початку XV ст., пошуки писарів у реєстрах громадян здійснила Богдана Петришак. Дослідниця з'ясувала, що згадки про прийняття громадянства збереглися лише для трьох писарів з одинадцяти (див.: *Петришак Б.* Міські писарі Львова XV ст.: просопографічне дослідження // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku. Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku / pod red. H. Gmiterka i J. Łosowskiego.* – Kraków, 2010. – S. 485–486).

*praeteritis syndacatum civitatis huius cum notariatu insigni cum laude gessit, ius civile cum iuramento suscepti*²⁴⁶. Також, Войцех Мусковій (Пищцимуха) уже щонайменше дев'ять років був писарем. І про це також зазначається безпосередньо у записі про надання йому міського права²⁴⁷.

У 1610–1749 рр. ситуація з писарями дещо змінюється. Раецьких писарів у реєстрах громадян знайти взагалі не вдається, а з лавничих – тільки одного – Домініка Шишковського, що перед тим був уже інстигатором²⁴⁸. А от у писарів лонгерії – протилежна тенденція²⁴⁹. Більше половини з них (8 з 14) мають збережені записи про прийняття до міського права. Однак тут пояснення варто шукати радше в тому, що вони, перш ніж посісти писарський уряд, побували у складі квадрагінтавірату. Виняток становлять Урбан Чехович, що прийняв громадянство одночасно з писарським урядом, та Йозеф Чехович, який став спершу писарем лонгерії, а за рік увійшов до складу 40 мужів і власне з цієї нагоди вписався до числа громадян (у записі про прийняття до міського права виразно зазначено, що він уже писар)²⁵⁰. У другій половині XVIII ст. було троє писарів, внесених до реєстрів²⁵¹.

Можна припустити, що рідкість вписаних до реєстрів осіб, які стали писарями, може свідчити про необов'язковість прийняття міського права для них. Хоча, це досить дивно, адже писаря повинна була пов'язувати із містом присяга, як це виразно сформулював Б. Гроїцький²⁵². Якщо вже писар при вступі на уряд мав складати містові

²⁴⁶ ACL. – Т. 1. – №3129.

²⁴⁷ Ibidem. – №3344.

²⁴⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 329.

²⁴⁹ Лонгерських писарів (*notarii oeconomiae vel proventuum civitatis*), як прийнято вважати, почали вибирати щойно з 1608 р. (*Kapral M. Urzędnicu... S. 30*). Але серед реєстрів міщан, вкраплено обрання на уряд лонгерського писаря Йоана Кліса ще в 1595 р. Оскільки це не є акт прийняття до міського права, то цей запис не був опублікований А. Янечком, як і решта подібних нотаток. Тому наведемо його повністю: *Famatus Joannes Klis civis in notarium proventuum civitatis eiusdem noviter electus super eiusmodi munus iuxta formam iuramenti infrascriptam iuravit. Actum Leopoli Sabbato post festum Omnium Sanctorum proximo. Anno Domini 1595.* (ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 267). З цього випливає, що посада лонгерського писаря існувала де ще 1608 р. У записі він названий уже міщанином, але в реєстрах його немає.

²⁵⁰ ACL. – Т. 1. – №4170 (1691 р).

²⁵¹ Один з них – Казімеж Чечевич – став громадянином, радше, через обрання на уряд лавника (1757 р.), а другий – Франц Ксаверій Яськевич – згадав про потребу вписатися до числа міщан аж по чотирнадцяти роках перебування на писарському уряді (1770 р.). І лише Гіларій Сігнію був прийнятий до міського права завчасно – за рік до початку кар'єри лонгерського писаря і лавника (1768 р.). (ACL. – Т. 1. – №4721, 5207, 5284).

²⁵² *Groicki B. Porządek...* – S. 40.

свою “писарську” (урядницьку) присягу, то чому він міг обійтися без присяги громадянина? Зрештою, можливо, вистачало як раз лише писарської присяги.

Це ж стосується і уряду синдика, що був представником міської громади поза межами міста²⁵³. Зі самої суті його заняття та й з його присяги випливало, що він (як і писарі) володів міськими таємницями²⁵⁴. Тож було б дивним, якби він не був осілим у місті громадянином. За 1522–1604 рр. серед новоприйнятих міщан вдалося знайти лише чотирьох синдиків із дев’яти. Але й вони почали свою діяльність не з синдикства, а з лави (Григорій Доброцький) чи писарства (решта). Тобто, якщо вони вписувалися до реєстрів громадян, то явно не в контексті призначення на уряд синдика.

У подальші часи лише для двох синдиків вдається знайти записи про прийняття до міського права (і то лише в міських рахунках) – Войцеха Грондковського і Людвика Лудчинського²⁵⁵. Останній став синдиком на два роки раніше, ніж повноправним міщанином, а до того ж він названий у джерелі як *szyn dyk szynkujący*, що натякає на причину прийняття громадянства – йому, очевидно, потрібна була легалізація своєї торговельної діяльності. Тож складається враження, що уряд синдика та статус громадянина міста не перебували між собою у безпосередньому зв’язку.

Рідкістю у списках громадян були й інстигатори, що з’явилися у Львові в 40-х рр. XVII ст.²⁵⁶ Із 23 відомих інстигаторів, згадки про прийняття до міського громадянства знайдено лише для трьох: Домініка Шишковського (1734 р.), Дмитра Очавського (1765 р.) і Симона Левицького (після 1780 р.)²⁵⁷.

Екзотичний уряд тлумача очевидно зобов’язував до прийняття міського громадянства з огляду на відповідальність, яка лежала на

²⁵³ Góralski Z. Urzędy i godności w Dawnej Polsce. – Warszawa, 1998. – S. 234.

²⁵⁴ Czołowski A. Pogląd na organizację... – S. LXI.

²⁵⁵ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 363, 495.

²⁵⁶ Kapral M. Urzędnicy... – S. 355.

²⁵⁷ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 329; ACL. – Т. 1. – №5135. Ще два інстигатори Йоан Вишенський і Симон Левицький, можливо, також є вписані до реєстрів громадян, але все ж існують певні сумніви. Що ж стосується Йоана Вишенського (інстигатор у 1707–1716 рр.), то в тогочасних реєстрах збереглося троє міщан з таким популярним іменем та прізвиськом, але це були прості ремісники – кравець, кушнір і швець (ACL. – №4048 (1681 р.); №4271 (1697 р.); №4383 (1707 р.)). Щодо Симона Левицького (на уряді в 1777–1781 рр.), то у “Списку з 1781 р.” згаданий такий міщанин, але він займався кравецтвом. Сумнівно, щоб ці ремісники були публічними обвинувачами. Але, все ж, стовідсотково заперечувати таку можливість не варто, оскільки невідомо, наскільки поважною мала би бути освіченість інстигаторів.

ньому²⁵⁸. Але причина, напевно, полягала і в тому, що особи, які бралися за тлумачтво (здебільшого це були некаатолики – вірмени та греки), уже перед тим займалися торгівлею, для чого їм також потрібно було громадянство. Два тлумачі, які відомі з періоду 1461–1514 рр., не були відображені у реєстрах громадян, а з п'ятнадцяти тлумачів, які розпочали кар'єру в 1522–1604 рр., – вдалося знайти лише чотирьох. Один з них був призначений на уряд одночасно з прийняттям до міського права²⁵⁹. За 1610–1749 рр. у реєстрах згадано тільки п'ять тлумачів із дванадцяти. Ще один тлумач на ім'я Шимон, не включений до видання львівських урядників, прийняв громадянство в 1705 р.²⁶⁰ Можливо тлумачем був також *Jaskiewicz Siedem języków*, львівський громадянин від 1698 р.²⁶¹

Загалом впадає у вічі відмінність між писарями, синдиками чи інстигаторами з одного боку, і тлумачами – з іншого. Перші фактично винаймалися містом, яке забезпечувало їх платнею та навіть помешканнями (щодо інстигаторів відомо лише про платню), а тлумачі ж навпаки сплачували містові певну суму, зібрану від приїжджих купців, що за А. Чоловським, нагадувало орендування частини міських доходів²⁶². Писарі та синдики переважно були освіченими людьми, бакалаврами чи докторами (з другої половини XVII ст. обов'язково докторами права). Тому для багатьох з них не було гострої потреби легалізувати заняття торгівлею, якщо вони взагалі нею займалися. Можливо, почавши кар'єру з писаря чи синдика, міщанинові вистачало присяги при обранні на уряд, щоб його вважали “особою, в місті осілою”, і не обов'язково було присягати на громадянство. А коли в подальшому цей міщанин робив кар'єру лавника чи райці, то про потребу прийняти міське громадянство вже могли й не згадувати. А от тлумачів обирали з професійних купців, які для легального заняття торгівлею таки мусили бути прийнятими до міського права. Тому хоча тлумачів віднайдено у реєстрах лише несповна третину, все ж це відсотково більша частка, ніж у писарів, синдиків та інстигаторів (15%).

Суттєвою специфікою позначена присутність у реєстрах громадян вірменських старших (від 1686 р. під назвою “суддів”), що

²⁵⁸ *Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 92.

²⁵⁹ АСЛ. – Т. 1. – №2172 (1546 р.). Йдеться про Якуба Дідіровича з Вільна. У списку урядників М. Капраля це, ймовірно, тлумач *Jacobus* (без прізвища й інших означень) з датами перебування на уряді 1551–1559. У такому випадку варто перенести початок його урядування п'ятьма роками раніше.

²⁶⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 339 зв.

²⁶¹ Там само. – Арк. 301 зв.

²⁶² *Człowski A.* Pogląd na organizację... – S. LX–LXII; детальніше про писарів див.: *Петришак Б.* “Лицар пера і каламаря”... – С. 32–33.

викликає чимало запитань, на які складно відповісти. Справа в тому, що до середини XVII ст. їх там дуже мало (на два з половиною століття тільки п'ять осіб). У 1461–1514 рр. з восьми старших в реєстрах знайдено лише одного, в 1522–1604 рр. – тільки двох із 43. Після 1627 р. ця тенденція ще тривалий час продовжувалася. У 1631 р. громадянство набув Ян Торосович²⁶³, а в 1641 р. – Ян Кшиштофович²⁶⁴.

Отже, до 70-х рр. XVII ст., можна стверджувати, що ситуація з вірменськими старшими виглядала досить специфічно і незрозуміло – надто мало цих урядників вдається віднайти у реєстрах львівських міщан²⁶⁵. Можна би припустити, що сеньйори вірменської нації могли за спеціальними королівськими декретами приймати повне громадянство (*ius completum civitatis*), а не обмежене, “вірменське”²⁶⁶. Але тут виникає суперечність, оскільки прийняття громадянства (бодай теоретично) повинне було передувати обранню на уряд. Тоді котрийсь вірменин мав би знати наперед, що він стане сеньйором у своїй громаді, і починав би шукати собі окремих способів набути більш вигідне громадянство. Така версія була б нелогічна. Незрозуміло, отже, чому майже закономірно на уряд вірменських старших практично не потрапляли вірмени, вписані до реєстрів львівських міщан.

Що стосується королівських мандатів чи декретів про повне громадянство, то вони могли видаватися королем хіба що як виняток. Адже сам же король видавав і документи, які засуджували практику уникання вірменами юрисдикції своєї етнічної громади – наприклад, привілеї Владислава III (1440), Казимира IV (1469) чи Сигізмунда Августа (1561)²⁶⁷. Поза тим, з мандату Владислава III (1436) довідуємося, що він не переводить самостійно вірмен на міське право, а лише розпоряджається, щоб це зробили райці (і то без шкоди для такого права, тобто без жодних податкових звільнень)²⁶⁸. Інші відомі випадки, коли некаатолики набували повне міське

²⁶³ ACL. – Т. 1. – №3648.

²⁶⁴ Ibidem. – Т. 1. – №3753.

²⁶⁵ Це при тому, що прості вірмени, звичайно ж, приймали львівське громадянство. Водночас, у реєстрах, напевно, опинилися далеко не всі вірмени. Для порівняння можна звернутися до ще однієї етнічної групи, яка також займалася у Львові переважно торгівлею, – до греків. Вони часто діяли в місті у значно більшій кількості, ніж це видно з реєстрів. Наприклад, за нашими підрахунками, до початку XVII ст. у реєстри міщан було вписано тільки вісім греків, тоді як за підрахунками В. Кривоноса в одних лишень 80-х рр. XVI ст. у Львові нараховувалося 32 грецьких поселенці (*Кривонос В.* До питання про діяльність середземноморських греків у Львові в XVI – середині XVII ст. // *Lwów – Miasto, społeczeństwo, kultura.* – Kraków, 1998. – Т. 2. – С. 60). Схожою могла бути ситуація і з вірменами.

²⁶⁶ Див.: *Капраль М.* Національні громади... – С. 75–76.

²⁶⁷ Привілеї національних громад... – С. 130–131, 147–147, 274–276.

²⁶⁸ *Badecki K.* Zaginione księgi... – С. 29–30. Детальніше королівські мандати вірменам будуть розглянуті у наступному розділі, див. с. 103–105.

громадянство (наприклад, вірменин Руссек у 1464 р. чи українець Прокопій Федорович у 1591 р.)²⁶⁹, все одно супроводжувалися звичним актом прийняття до міського права і вписанням до реєстрів.

З вищевикладеного видно, що чи з мандатом, чи без нього, громадянство надавала таки лише міська рада (що є очевидним, навіть з огляду на саму природу міської громади і громадянства). А якщо й були якісь королівські документи, які діяли в обхід міської ради, то це, скоріш за все, могли бути привілеї окремим визначним особам на т. зв. сервіторат. Вони за своєю суттю не заміняли акту надання міського громадянства, а лише дозволяли особі, що їх отримувала жити і займатися повноцінною професійною чи господарською діяльністю на території міста (і це були радше виняткові випадки). При бажанні, навіть маючи сервіторат, можна було набути ще й громадянство міста²⁷⁰.

Зрештою, основні нарікання на “втечу” з вірменського права виходили власне з уст самих вірменських старших (яких, якраз, майже не видно у реєстрах)²⁷¹. Тут варто згадати також і про те, що вірменські старші настійливо вимагали, щоб міське громадянство у Львові приймалося вірменами лише за їхньою рекомендацією²⁷². Так, створювалася парадоксальна ситуація – вірменські старші прагнули контролювати прийняття до міського права представників своєї нації, а самі опинялися здебільшого якщо не поза громадянством, то принаймні поза реєстрами громадян. І цей парадокс на разі важко обґрунтовано пояснити²⁷³, як теж і причину зміни цієї ситуації в останній третині

²⁶⁹ ACL. – Т. 1. – №642, 3275.

²⁷⁰ Наприклад, так учинив маляр Ян Шванковський. ACL. – Т. 1. – №3381 (1591 р.); *Александрович В.* Львівські малярі кінця XVI ст. – Львів, 1998. – С. 170.

²⁷¹ Вони переважно акцентували на шкідливості цих втеч для цілої громади з огляду на несправедливе розподілення податків – див.: *Капраль М.* Національні громади... – С. 76.

²⁷² Див. королівський декрет 1607 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 191) та привілеї 1654 і 1686 рр. (Привілеї національних громад... – С. 342, 365–366).

²⁷³ Можна би ще припустити, що лави вірменських старших поповнювалися представниками найзначніших родів своєї етнічної громади, а такий вірменський патріціат міг би вважатися автоматично львівськими міщанами. Але таке припущення було б надто ризиковане за браком бодай якихось фактів, що могли б його підтвердити. Правда, деякі вірмени у XVII–XVIII ст. під час прийняття до міського права уже називаються громадянами – наприклад, *Minas Muradowicz Armenus civis Leopoliensis... praestito corporali iuramento ius civitatis susceptit atque in numerum aliorum civium relatus est* (ACL. – Т. 1. – №3698, 1634 р.) або *Andreas Derwaszkiewicz civis Armenus mercator Leopoliensis... paevio iuramento corporali mercatoribus descripto ius civitatis praesentis susceptit* (Ibidem. – №4379, 1707 р.). Але це одиничні випадки, і то досить парадоксальні – якщо особа вже *civis*, то для чого їй приймати *ius civitatis*? Тому на них важко вибудувати якусь переконливу гіпотезу.

XVII ст., відколи майбутні вірменські старші досить сумлінно нотувалися у реєстрах львівських громадян. Ситуація змінилася досить радикально: для 1671–1749 рр. вдалося знайти записи про прийняття до міського права 30 з 45 вірменських старших (тобто 67%), а в другій половині XVIII ст. майже всі вірменські старші занотовані серед новоприйнятих громадян (12 з 14, тобто 86%).

Варто також коротко охарактеризувати присутність у реєстрах руських старших, хоча дані про них далеко неповні. Деякі згадки про існування цих урядників трапляються уже в першій половині XVI ст.²⁷⁴. У 1560 р. за заступництвом “руських старших” Львова (*ad intercessionem seniorum Rutenorum huius civitatis*) прийняв міське громадянство українець Костянтин (син Антонія з Городка)²⁷⁵. Відомо також, що видатний діяч української громади Давид Русин називався в актах *senex*²⁷⁶ або *senior*²⁷⁷. Правда, невідомо, який правовий та адміністративний сенс вкладався у термін “руські старші” в XVI ст.

Натомість списки очільників української громади Львова у виданні М. Капрала наводяться щойно з третього десятиліття XVII ст. (відколи вони збереглися серед протоколів виборів Львівського Ставропігійного братства та протоколів у книгах декретів всіх станів і націй)²⁷⁸ і завершуються серединою XVIII ст. У реєстрах знайдено лише 17 з них, тобто практично половина.

Окрім згаданих міських урядників, списки яких опубліковано М. Капралем, у Львові існувало ще багато дрібніших урядів. Так, А. Чоловський зараховував їх до двох груп: “допоміжних урядів” та “виконавчої служби”. До першої групи, крім уже розглянутих писарів, синдиків, інстigatorів та тлумачів, історик відносив ще й речників та підвійтів (ландвійтів) передмість і міських сіл, а до другої – возного, нічного бурмістра, одвірного ратуші, ключників міських брам, трубача, наглядача ваг, рурмістра, пушкаря та інших. Оскільки їхні списки неопубліковані, а їх пошук становив би предмет окремого дослідження, то обмежимося лише до принагідного розгляду окремих питань, передовсім, чи на ці посади обиралися громадяни Львова.

---

²⁷⁴ Описана І. Крип’якевичем історія про “руську змову” – коли мішанин Курило ширив чутки про таємні сходини українців, які обирали “з-поміж себе бурмістрів і радних руських” (*Крип’якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали.* – Львів, 1994. – С. 63).

²⁷⁵ ACL. – Т. 1. – №2506.

²⁷⁶ *Łoziński W. Patrycyat i mieszczañstwo lwowskie w XVI–XVII wieku.* – Lwów, 1890. – S. 229.

²⁷⁷ ACL. – Т. 1. – №2844, 1571 p.

²⁷⁸ *Kapral M. Urzędnicy...* – S. 25, 335.

Деяку інформацію дають нам самі реєстри міщан – одні урядники вписані до них з нагоди прийняття до міського права, а інші – згадуються як поручителі, рекомендатори чи родичі новоприйнятих міщан. Так, відомо, що міське громадянство було надане двом речникам, або ж заприсяженим оборонцям (*ferendarii iurati*), завданням яких, за твердженням А. Чоловського, було виступати в судах від імені і на захист якоїсь із сторін, яка й оплачувала їхню роботу²⁷⁹. Ними були, зокрема, Андрій Мосціцький з Бабимосту²⁸⁰ і Ян Святovich, син львівського аптекаря Адама Святovichа²⁸¹.

У реєстрах міщан згадуються підвійти передмість, але вони фігурують переважно поручителями чи рекомендаторами при прийнятті до львівського громадянства. Але кількох з них вдається віднайти вписаними до реєстрів кількома роками раніше, коли ще вони не перебували на уряді²⁸². У 1611 р. львівське громадянство (як видно з джерела – не передміське) прийняв Марек, вїт Святоянської юридики²⁸³. У 1701 р. до міського права був прийнятий Казімеж Глушцевський вже як підвійт Галицького передмістя²⁸⁴. Ще кілька підвійтів у реєстрах згадуються як *cives*. Отже, скоріш за все, цей уряд надавався таки особам, що уже мали львівське громадянство, очевидно передміське (вїт юридики, ймовірно, просто став львівським міщанином і напевно, перестав бути після того вїтом). Підвійти міських сіл у реєстрах не згадуються.

Із т.зв. “виконавчої служби” у реєстрах згадуються рурмистри, воскобійники і воскотопники, а також міські слуги. Рурмистрів (*rormeister, aquaeductores, magistri canalium*), які займалися постачанням міщанам води, знайдено чотири²⁸⁵. Поза ними в реєстрах поміж основними записами подекуди вкраплені випадкові нотатки про вступ на уряд міського рурмистра (наприклад, родини самбірчан

---

²⁷⁹ *Człowski A.* Pogląd na organizację... – S. LXII.

²⁸⁰ ACL. – Т. 1. – №3491, 1600 р.

²⁸¹ *Ibidem.* – Т. 1. – №4421, 1709 р. Цей міщанин названий *causarum civilium Leopoliensium ferendarius iuratus*, що можливо, вказує на загальноміські, а не лише приватні справи.

²⁸² Це Станіслав Рак (прийнятий у 1526 р., Галицьке передмістя), Каспер сїдляр з Велюня (1543, Краківське), Каспер Пастернак (1590 р., без вказівки), Войцех Зичливиий (1632 р., Галицьке). ACL. – Т. 1. – №1676, 2087, 3221, 3552.

²⁸³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 297 (148 зв.).

²⁸⁴ ACL. – Т. 1. – №4318.

²⁸⁵ Нікльос з Кракова (1422 р.), майстер Петро, названий *canalium nostrarum rector* (1461 р.), Йоган Гохварт з Регенсбургу, який одночасно був ще й столяром (1469 р.) і Ганус Гинча, що був одночасно пекарем (1505 р.). ACL. – Т. 1. – №445, 560, 790, 1494.

Бугнарів²⁸⁶ та ін.), але не вдається віднайти, чи приймали вони громадянство. Наглядачів за воскобійнею (*ceraepressores, wachslagir*) та воскотопнею (*ceraefrixores*) серед новоприйнятих міщан знайдено лише п'ять²⁸⁷. Міських слуг або ж пахолків (*dimicatores, statdiner*), які повинні були виконувати поліційні функції та різномірні розпорядження ради, прийнято до міського права тільки двоє²⁸⁸. Заняття допоміжної міської служби не було престижним (особливо, що стосується пахолків) і не дуже характерним для міщан, тож серед новоприйнятих громадян вони згадані лише кілька разів у XV ст., рідше – у першій половині XVI ст.

У подальшому, очевидно, міська виконавча служба втратила й ту відносну престижність, яку мала раніше. Зрештою, тут ідеться лише про тих дрібних міських функціонерів, які приймали громадянство, уже перебуваючи на уряді. Натомість, існувала ще низка урядників, щодо яких у реєстрах немає жодної згадки про прийняття до міського права. Це, наприклад, нічний бурмистр, одвірний ратуші, наглядачі над каменоломнями, лісник (ці – ймовірно, через недостатню престижність), а також кат (з огляду на його відособленість від суспільства) тощо.

2.4. Види львівського громадянства

Громадянство окремих національних громад. Описані вище користі та обмеження, які виникали з володіння міським громадянством, теоретично стосувалися усієї громади. Однак остання була радше ефемерним поняттям, оскільки в дійсності існувало три громади: католицька (польська), українська і вірменська²⁸⁹. І кожна з них, принаймні теоретично, користувалася громадянськими правами у відведених їй королівськими привілеями межах. Якщо загальноміські привілеї стосувалися польської громади у повному обсязі, то громадянські права української та вірменської громад були суттєво обмеженими.

---

²⁸⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 283 (1596 р.).

²⁸⁷ Три воскобійники – Петро “з Флоренції”, тобто Клепажа під Краковом (1412 р.), Томаш з Рацібожа у Верхній Сілезії (1412 р.), Петро з Шуфнарівської (Сандомирщина) (1478 р.) і один витоплювач воску – Валентин (1542 р.). ACL. – Т. 1. – №143; 987; 2048.

²⁸⁸ Кушнір Микола Лоркович (1464 р.) і Раб (1466 р.). ACL.Т. 1. – №635, 697.

²⁸⁹ Представники єврейської громади у Львові не допускалися до міського громадянства. Детальніше про це див. у наступному розділі на с. 98.

Тож, львівське міське громадянство під оглядом етно-конфесійної приналежності не було однорідним за своєю суттю і можна стверджувати про існування підвидів громадянства – українського та вірменського. У 1476 р. писар зазначив, що магістрат приймав вірменина “до нашого вірменського права” (*suscepimus in ius Armenicum nostrum*), а українця – просто “до нашого міського” (*suscepimus in ius nostrum ciuile*)²⁹⁰. У реєстрах львівських громадян під 1594 р. зустрічаємо пояснення, що українці чи вірмени приймають громадянство у межах, охоплених їхніми привілеями (*ad ius civile libertatesque civiles in quantum se Ruthenorum / Armenorum extendunt privilegiae est susceptus*)²⁹¹. Таке виокремлення етно-конфесійних підвидів міського громадянства мало сенс для свого часу (тобто кінця XVI ст.) і пасувало більше вірменам, які були елементом прибулим і від найдавніших часів отримували від різних правителів привілеї своїй громаді.

Ситуація з українцями виглядала дещо інакше – неповнота їхніх громадянських прав спочатку не була прописана у привілеях. Навпаки, перший відомий привілей, виданий львівським українцям щойно у 1521 р., як раз і був спричинений протестом проти появи певних обмежень та утисків²⁹². Можливо, до цього доклалися розмитість та двозначність правового статусу українців у місті в середньовіччі, а також тимчасове ослаблення українського елемента в мурах і його розгубленість у змінах, що відбулися протягом другої половини XIV – початку XVI ст. Видається, що панівна католицька верхівка успішно скористалася зі згаданих недоліків становища українців, яке зафіксувалося спочатку на звичаєвому рівні, а потім і на законодавчому.

Магістрат та окремі цехи не раз самі вирішували у чому обмежувати українців, а в чому – ні, і навіть при виразній згоді про поширення на українців загальноміських привілеїв чинили так, як їм було вигідно. Що з того, що українці зрівнювалися у правах із католицькими громадянами привілеєм 1572 р.²⁹³, чи що на українців та вірмен поширювалася дія нобілітаційного привілею²⁹⁴, якщо викладені у них положення ані в дійсності не були впроваджені у життя, ані навіть декларативно не були сприйняті міською владою. Окрім того,

---

²⁹⁰ ACL. – Т. 1. – №959, 963–965.

²⁹¹ Ibidem. – №3373, 3374.

²⁹² Привілеї національних громад... – С. 39–42.

²⁹³ Там само. – С. 45–51.

²⁹⁴ Привілеї міста Львова... – С. 468, 477.

як слушно зауважив М. Капраль, обмеження прав українців або вірмен не раз встановлювалися під час судових процесів між католицькою та некатолицькими громадами²⁹⁵. Отже, перефразовуючи згаданий вираз про межі прав некатолицьких націй, можна сказати, що українці та вірмени приймали громадянство у межах, які вони самі собі змогли вибороти у привілеях та відстояти у судах.

Попри існування таких обмежень, як заборона купувати помешкання поза українським кварталом, проблеми зі вступом до більшості цехів, заборона шинкування алкогольними напоями, роздрібного продажу сукна, неможливість посісти місце у міській владі тощо²⁹⁶, відомо, що українці таки мали право їздити як львівські громадяни по ярмарках чи перевозити товари без мит²⁹⁷. Дещо ширшими були права вірмен, та й боротьба їхня увінчувалася більшим успіхом, ніж у випадку з українцями. Так, вірмени вже наприкінці XVI ст. протягом 22 років (1578–1600 рр.) були майже повністю рівноправними із католицькими громадянами. Суттєво були розширені їхні привілеї під час Хмельниччини. Вірмени входили до контрольних і рахункових органів влади²⁹⁸. Але, на відміну від українців, які, вже будучи греко-католиками, у XVIII ст. врешті вибороли право бути обраними до магістрату²⁹⁹, вірмени цієї можливості так і не отримали. Можливо, їм на цьому не надто й залежало, оскільки на той час старші вірменської нації самі вже носили титул спочатку “вірменських райців”, а потім “суддів”³⁰⁰.

Незважаючи на специфіку та неповноту українського чи вірменського громадянства, джерела засвідчують, що окремі представники цих некатолицьких громад отримували громадянські

²⁹⁵ Капраль М. Національні громади... – С. 48.

²⁹⁶ Charewiczowa Ł. Ograniczenia gospodarze nacyj schizmatyckich i Żydów we Lwowie XV–XVI wieku. – Lwów, 1925. – S. 8–9; Капраль М. Національні громади... – С. 64.

²⁹⁷ Крип'якевич І. Львівська Русь... – С. 59.

²⁹⁸ Капраль М. Національні громади... – С. 80–81.

²⁹⁹ Привілеї національних громад... – С. 97, 110, 114–115.

³⁰⁰ Там само. – С. 352, 374. Чільники вірменської громади почували себе в місті достатньо впевнено. Це яскраво ілюструє випадок, коли під час міських виборів до багатого вірменського купця Домініка Богдановича прибули двоє райців з відомих патриціанських родів – Андрій Купінський та Людовик Алембек, щоб за звичаєм пішо піти з ним до вірменської церкви і там прийняти від нього присягу на уряд вірменського судді, то Д. Богданович сів у сани, а райці при цьому мусили йти за ним пішки. Звичайно, з цього виникла сварка і тривалі судові процеси, але сам цей факт є більш ніж промовистим. Про цей епізод див.: Charewiczowa Ł. Lwów na przełomie XVII i XVIII wieku // Studja z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujakowi. – Lwów, 1931. – S. 356.

права у повному обсязі, не пориваючи при цьому зі своєю національною громадою. У таких випадках писар про це спеціально зазначав: *Russek Armenus ad litteras regias h[abe]t ius completum civitatis*³⁰¹; *Procopius Fiedorowic institor... ad ius civile libertatesque civiles istius civitatis Leopoliensis integre, sine conditione vel exceptione ulla est susceptus*³⁰². Що слугувало підставою такого винятку для українця невідомо, а от вірменин отримав повні права, як видно, – завдяки королівському мандату. Однак не варто вважати, що всі вірмени, які приймали громадянство на підставі мандатів, отримували його у повному обсязі. Зі змісту одного з таких документів (XV ст.) довідуємося, що король наголосив на небажанні звільняти вірмен від сплати мит³⁰³.

З іншого боку, у збережених з першої половини XVII ст. вірменських посвідченнях про громадянство не згадується про якісь обмеження громадянських прав вірмен. Здебільшого рада приймала вірмен “*in numerum aliorum concivium nostrorum*”³⁰⁴ і лише інколи “*in numerum aliorum Armenorum concivium nostrorum Leopoliensium*”³⁰⁵. Однак в обох випадках вони “як справжні і законні громадяни” мали користатися з усіх прав, наданих місту, і звільнялися від усіх мит. Можливо, на той час обмеження прав вірмен було мінімальним, принаймні митні звільнення вони таки отримували. У будь-якому разі вірмени були одними з найбагатших купців і займали чільне місце у зовнішній торгівлі Львова не тільки зі Сходом, а й, наприклад, із Краковом, залишивши далеко позаду привілейованих польських та інших католицьких купців Львова³⁰⁶.

Громадянство купців та ремісників. Окрім поділу громадянства на повне, яке слугувало міщанам-католикам, і обмежене, тобто українське та вірменське, існував ще й поділ громадянства на купецьке та ремісниче. Достеменно невідомо, відколи у місті почали дотримуватися суворого розрізнення прав купців та ремісників. У реєстрах перші поодинокі згадки про це зустрічаються уже на початку XVI ст. і стосуються вони переважно українців. При отриманні ними

---

³⁰¹ ACL. – Т. 1. – №642.

³⁰² Ibidem. – №3275.

³⁰³ *Nolumus etiam eosdem Armenos a solutione teloneorum fore absolutus, sed volumus, ut ipsa in ciuitate soluant et vbi soluere tenentur (Badecki K. Zaginionie księgi... – S. 30).*

³⁰⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп.1, спр. 700; спр. 43, арк. 15–16, 451–452.

³⁰⁵ Там само. – Ф. 52, оп.2, спр.44, арк. 1040–1042.

³⁰⁶ *Motylewicz J. Kupcy lwowscy na rynku krakowskim w drugiej połowie XVII wieku // Львів: місто – суспільство – культура. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 152.*

громадянства, міська рада намагалася закріпити за ними певний тип заняття, найчастіше ремісничий. Щодо інших міщан такі застереження зустрічаємо щойно в другій половині XVI ст.

У 1580-х рр. згадуються присяги, окремі для ремісників і для людей торгівлі³⁰⁷. Цікаво, що серед формул, збережених у книзі виборів за 1654–1675 рр. немає присяги, де б у назві прямо вказувалося, що вона спеціально для купців, тоді як купецькою за своїм змістом є присяга із нейтральною назвою: *Iuramentum ius civitatis suscipientium*³⁰⁸ і лише у наступній книзі (за 1676–1732 рр.) писар вирішив над рядком заголовку дописати *mercatorum*³⁰⁹. Ймовірно, властивими міщанами у найвужчому значенні слова вважали найперше купців. З часом поділ громадянства пішов ще далі. Під 1676 р. уже подається присяга “Громадян-мешканців, що живуть з дрібнішої торгівлі” (*Iuramentum civium inquilinorum tenuiore mercatura vitam sustentancium*)³¹⁰. Можливо, ці *inquilini* за своїми громадянськими правами були схожі до інколяту в Кракові³¹¹, але з упевненістю цього стверджувати не можемо.

Поділ громадянських прав між купцями і ремісниками ставав дедалі виразнішим у XVII ст. Від ремісників вимагали при прийнятті громадянства менших (і фіксованих) внесків, ніж від купців³¹². Ремісникам, яких поставлено в один ряд із “людьми, які важче заробляють на життя”, заборонялося займатися шинкуванням коштовнішими напоями, а дозволялося лише пивом та горілкою, до того ж наголошено, “щоб задовольнялися своїм заняттям”³¹³. Зазначимо, однак, що у Львові не спостерігалось поділу ремісничого громадянства на права ремісників “кращих” ремесел і ремісників “гірших” ремесел, так як це було у Кракові³¹⁴.

Відмінність ремісничого та купецького громадянства була настільки великою, що особа, яка хотіла покинути ремесло і зайнятися торгівлею, мала знову приймати громадянство і переприсягати. Показовим у цьому плані є приклад Бальтазара Вернера-старшого, який прийняв міське громадянство у 1675 р. як слюсар (однак за якийсь

³⁰⁷ ACL. – Т. 1. – №3026, 3186 та ін.

³⁰⁸ Ibidem. – №5794.

³⁰⁹ ЦДІАЛ. – Ф.52, оп.2, спр. 651, арк. 8–9.

³¹⁰ ACL. – Т. 1. – №5796.

³¹¹ Це були найчастіше перекупні та прислуга. Після того, як вони сплачували певний внесок та присягали містові, їх вписували до окремої книги-каталогу, подібно до повноцінних громадян (*Ptaśnik J. Miasta...* – S. 305).

³¹² ЦДІАЛ. – Ф.52, оп.2, спр. 614, арк. 194 (1615 р.).

³¹³ Там само. – Спр. 815, арк. 121 (1676 р.).

³¹⁴ *Ptaśnik J. Miasta...* – S. 305.

час він змінив слюсарське ремесло на рушникарське)³¹⁵. У 1695 р. він, у зв'язку зі зміною фаху рушничника на купця, змушений приносити присягу купця і знову приймати громадянство³¹⁶. Зміна фаху зі слюсаря на рушничника не була віднотована у реєстрах (зрештою, ці дві професії споріднені й об'єднані в одному цеху), а от, коли йшлося про кардинальні зміни роду занять, то такі факти зазначалися в актах. Подібно мусив учинити і Станіслав Покович, який, пробувши кравцем упродовж 18 років, у 1709 р. вирішив узятися за торгівлю, для чого також був змушений переприсягати³¹⁷.

Громадянство міщан та передміщан. Ще один тип поділу львівського громадянства впливав із просторового розташування постійного помешкання львів'ян. Залежно від цього громадянство поділялося на міське і передміське. У джерелах можна зустріти навіть вирази типу *album suburbanorum*³¹⁸ або *tota communitas suburbana*³¹⁹, але це є дуже умовні звороти. Ймовірно, що не існувало окремих книг-альбомів з реєстрами передміщан (правда, якісь підручні чернеткові списки на передмістях могли й вестися), а поняття “передміська громада” було ще більш розмите, ніж “міська”.

Водночас, для передміщан існувала окрема присяга, яка в пізніших часах також називалася “Присяга на громадянство передміщан, що живуть із дрібнішої торгівлі”³²⁰. У ній передміщанин зобов'язувався своєю торговельною діяльністю не перешкоджати купецтву міщан. Тобто громадянські права міщан були першорядними, а права передміщан – похідними від них. Цікаво, що не вдалося знайти окремої ремісничої присяги передміщан. Очевидно, ремісники з передмість приносили таку ж присягу, як і ремісники з середмістя.

Я. Кісь виділяв ще одну категорію населення: міських селян із громадянством передміщан (інакше – “правом із вписанням у міську книгу з іншими передміщанами”)³²¹. До такого висновку дослідник дійшов, вивчивши деталі судового процесу 1605 р. між селянами деяких міських сіл та магістратом. Під час цієї суперечки комісари стверджували, що селяни Волиці і Поріччя є “селянами володіючими” і їм вільно розпоряджатися своїми маєтками як чесним передміщанам, а також, що вони займаються ремеслом, належать до цехів і бувають

³¹⁵ ACL. – Т. 1. – №3980.

³¹⁶ Ibidem. – №4243.

³¹⁷ Ibidem. – №4172, 4431.

³¹⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541.

³¹⁹ Там само. – Спр. 81, арк. 385.

³²⁰ Там само. – Оп. 1, спр. 1, арк. 5–6; ACL. – Т. 1. – №5798.

³²¹ Кісь Я. Промисловість... – С. 39.

цеховими майстрами, мають свою гармату і несуть усі міські тягарі на рівні з іншими. Як виявилось, селяни Замарстинова, Волиці та Поріччя належали в XVI ст., в основному, до ткацького цеху. Однак рада на це відповіла, що прийняття їх до цього цеху за королівським декретом 1580 р. ще не робить їх автоматично львівськими громадянами (цікавий момент неспівпадіння цехового та міського прав!). І все ж, Я. Кісь вважав, що існувала окрема категорія селян із передміщанськими правами, до якої належали мешканці Замарстинова, Волиці, Поріччя, Голоска та Клепарова, тоді як селяни Білгородці, Брюхович, Зубрі та Сихова таких прав не мали³²². На жаль, більш детальної інформації про цей специфічний різновид селянсько-передміщанського права в джерелах так і не вдалося віднайти.

Поодинокі згадки про передміщан-громадян зустрічаються від кінця 1570-х рр. – першим таким передміщанином, вписаним до реєстрів, став перевізник Блажій Болеска³²³. Натомість писар чистових реєстрів регулярно розрізняв міське і передміське громадянство лише в 1590–1644 рр. За цей час у чистових реєстрах прийняття передміського громадянства було виразно зазначено при 267 чол., що становило майже третину від загалу вписаних до реєстрів. Однак варто зазначити, що характеризувати цей часовий проміжок як єдине ціле не варто, оскільки фактично це є два, якісно і кількісно відмінні, періоди: перший – тривалістю у 15 років (1590–1604 рр.) і другий – у 16 років (1627–1644 рр.), між якимим пролягає 22-літня джерельна перерва. Протягом 1590–1604 рр. громадянство було надане лише 58 передміщанам (13,27% від усіх у той час вписаних), а після більш ніж згаданої перерви ситуація суттєво різниться – за 1627–1644 рр. уже передміщани домінують над міщанами (209 чол. проти 190, тобто 52% від загалу).

Цю тенденцію підтверджують дані з протокольних та рахункових книг, які частково перекривають прогалину в чистових реєстрах прийняття до міського права. Відповідно до них, упродовж 1610–1626 рр. передміщани становили майже половину нових громадян (48,78%, тобто 260 чол. з 533). Отже, складається враження, що з кінця XVI і упродовж першої половини XVII ст. частка передміщан серед новоприйнятих громадян постійно зростала і вже з сорокових років XVII ст. писарі перестали зазначати вид прийнятого громадянства (у другій половині XVII і на початку XVIII ст. писар лише зрідка згадував, що приймається передміське право).

³²² Кісь Я. Соціально-економічні відносини... – Т. 2. – С. 456, 458.

³²³ ACL. – Т. 1. – №2992.

Проблема чіткого розрізнення видів громадянства пов'язана з тим фактом, що на жаль, ані чистові реєстри, ані також протоколи чи рахункові записи, не дають відповіді на одне важливе питання – чи змінювався статус особи, яка прийняла міське громадянство і володіла нерухомістю в мурах, а потім була змушена її продати і переселитися на передмістя і навпаки. Такі процеси щодо першої половини XVI ст. простежив І. Крип'якевич, дослідивши, як українські міщани намагалися втримати будинки в міських мурах, а, коли не вдавалося, то селилися на передмістях, де продовжували боротьбу за маєтки. Також передміське населення інтенсивно переселялося у середмістя навіть попри те, що ціни будинків серед мурів були значно вищими (інколи навіть удесятеро)³²⁴. Але дослідник не розглядав цих процесів з точки зору громадянства.

Ймовірно, що особа, яка прийняла спочатку передміське громадянство, але з часом доробилася статків і переселилася до середмістя, не була змушена скласти удруге присягу міщанина (на відміну від переприягання ремісників, які ставали купцями). Видається, що перехід з передміщан у міщани був легшим, ніж із ремісників у купці. Можливо, одним із прикладів такої ситуації є член колегії “сорока мужів” Бартоломей Тацік, який згадується упродовж одного року (1604 р.) і як міщанин, і як передміщанин³²⁵.

Ця проблема пов'язана ще з однією перешкодою, яка постає на заваді отримання точних кількісних результатів, а саме – дані з реєстрів про частку передміських громадян можуть бути суттєво заниженими навіть у ті роки, коли писар виявляв достатню ретельність у нотуванні видів громадянства. Так, 20% передміщан, згаданих у раєцьких записах 1604 р., при перевірці в чистових реєстрах виявилася “звичайними” міськими громадянами, що приймали *ius civile*, без жодного натяку на своє передміщанство. У 1675 р. таких “прихованих” передміщан уже було 43%, але на початку XVIII ст. їх знову стало менше (18%). Далі, упродовж XVIII ст. передміщани як категорія міського населення майже зникли зі сторінок актових книг. Загалом, пік їхньої присутності в актах припадає на кінець XVI – початок XVII ст.

Можливо, і писар, і самі міщани воліли не уточнювати виду громадянства, не знаючи, як повернеться їхня фортуна у майбутньому

---

³²⁴ Крип'якевич І. Львівська Русь... – С. 44–55; Крип'якевич І. Русини – власителі у Львові в першій половині XVI ст. // Науковий збірник, присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками і прихильниками з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині (1894–1904). – Львів, 1906. – С. 236

³²⁵ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 27, арк. 92, 324.

і де саме буде знаходитися їхня нерухомість. А випадки, коли виразно згадувалося *ius suburbanum* могли стосуватися осіб, які не мали жодної надії на переселення до середмістя. Термінологічні вагання писаря відобразилися у записі в лонгерських рахунках про прийняття до громадян Вавжинця (Лаврентія) Звєжинського, який приймав *miejskie prawo albo raczej przedmiejskie*³²⁶. Тобто, виглядає так, що наші уявлення про співвідношення передміщан і власне міщан серед львівських громадян досить таки умовні.

Але при цьому все ж можна зробити певні спостереження, зокрема щодо етно-конфесійного та професійного складу передміщан. По-перше, очевидно, серед них був значний відсоток українців. У 1590–1604 рр. – це майже третина, а далі цей показник, на перший погляд, різко впав (1610–1626 рр. – 6%, 1627–1644 рр. – 12%), але, скоріш за все, причиною тут є просто труднощі в ідентифікації етно-конфесійної належності інформативно “скупих” записів у XVII ст. По-друге, передміське громадянство рідко отримували вірмени (за винятком сап’яників) та інші іноземці, які займалися найчастіше торгівлею, – італійці, греки, шотландці. Правда, це меншою мірою стосується ремісників – принаймні мулярі-італійці таки нерідко осідали на передмісті (це більше видно не так із чистових реєстрів, як із протоколів, рахункових та інших записів). Передміське право прийняв також шляхтич – угорець Януш Зволінський (*nobilis suburbanus*)³²⁷. Передмістя, природно, більше притягувало сільське населення, тож частка вихідців із села серед передміських громадян у 1590–1604 рр.³²⁸ становила понад 20%, тоді як серед міщан – заледве 12%.

Передміщани за родом занять були найперше ремісниками, однак помітну їх частку становили також дрібні крамарі та особи без вказаного фаху, які разом у 1590–1604 рр. склали біля чверті передміських громадян (але вже в 1627–1644 рр. їхня кількість зменшилася до 11%). Серед передміських ремісників наприкінці XVI – на початку XVII ст. найбільше було пекарів і шапкарів, трохи менше – поворозників і миловарів. Не згадуються у той час серед передміщан такі численні завжди шевці, а також занотовано лише по одному ткачеві та кравцеві. Така ж тенденція загалом простежується і за рахунковими та протокольними матеріалами у 1610–1626 рр. Однак, окрім пекарів,

³²⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 217 (109 зв.).

³²⁷ Там само. – Спр. 142, арк. 299.

³²⁸ Для 1610–1626 і 1627–1644 рр. такий експеримент не був би вдалим, оскільки за цей час збереглися досить скупі дані про географію походження громадян Львова.

тоді популярними серед передміщан стали мулярське, ковальське, а також і кравецьке ремесло (а от ткачів та шевців далі було на диво мало). Однак за кількістю лідером стало нове ремесло – сап'яницьке. Говорити про якусь виразну тенденцію тут не варто – просто сап'ятники утворили в 1620 р. окремий цех і в кількості 15 осіб одноразово вписалися до числа львівських передміських громадян (правда, чомусь аж у 1623 р.)³²⁹. Серед передміщан, на відміну від громадян середмістя, тоді були поширені досить специфічні професії, які, як правило, не утворювали окремих корпорацій: винокури, олійники, мучники, січкарі, носильники, перевізники, свічкарі, лахмітники (тандетники), гайдуки, дяки, кухарі, слуги, торгівці сіллю, порохівники, пташники тощо. Переважно ці ремесла представлені одним-двома передміщанами.

У 1627–1644 рр. ситуація докорінно змінилася. На перше місце серед передміських громадян вийшли ткачі – 37 чол. (міських ткачів на той час взагалі не зафіксовано!) та шевці – 33 (міських – лише 2). Решта ремесел ідуть зі значним відривом. Можна спостерегти таке явище, коли одні ремесла стають виразно популярні на передмісті, інші – в мурах. Наприклад, у той час винятково передміськими (окрім згаданих уже ткачів) були професії дубильників (у т.ч. кордибанників), ковалів, слюсарів, бондарів, гончарів, котлярів, поворозників, колодіїв, теслів тощо.

У середині 1630-х рр. частка передміщан дещо зменшилася, але після цього знову спостерігається її зростання. Те, що писар після 1644 р. перестав вказувати, хто із вписаних до реєстрів приймає передміське громадянство, ще не свідчить про те, що громадянами знову стали вважати переважно львів'ян, що проживали в середмісті. Також, це напевно не означало, що, як вважав Я. Кісь, “право передміщанства” від середини XVII ст. зовсім зникло³³⁰ або що від 1645 р. юридичної різниці у праві вже не було³³¹. Відмінність, очевидно, залишилася, але просто не була настільки виразною. Саме передміське громадянство не зникло як явище, – далі в книгах виборів писар вміщає (під 1676 р.) згадувану вже присягу передміщан³³². Її у 1701 р. приносить Казімеж Глушчевський, вїйт Галицького передмістя, приймаючи львівське громадянство³³³. Можливо, однак, що з часом різниця у праві

---

³²⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 224.

³³⁰ Кісь Я. Соціально-економічні відносини... – Т. 2. – С. 457.

³³¹ Його ж. Промисловість... – С. 40.

³³² АСЛ. – Т. 1. – №5798.

³³³ Ibidem. – №4318.

дійсно вже не була такою гострою, але згадки про передміщан-громадян зустрічаємо навіть у другій половині XVIII ст. (Франциск Ребасевич, 1762 р.)³³⁴. Окрім того, шинкарі у “Списку” чітко поділяються на міських (*schäncker städtisch*) і передміських (*schäncker in der vorstadt*)³³⁵.

Звичайно, порівняно з жителями середмістя передміщани були, образно кажучи, громадянами “другого сорту”. Їхні права та обов’язки повинні були узгоджуватися з власне міщанськими, вони сплачували менші внески за громадянство (детальніше про це йтиметься згодом – у контексті аналізу оплат). Однак у цьому траплялися й винятки – деякі передміські ремісники платили за громадянство більші суми, ніж у середмісті. А в 1619 р. передміське громадянство прийняв годинникар Петро Вонсік, названий “патрищем”³³⁶. Це дещо міняє звичні уявлення про статус передміщан і про склад львівського патриціату, під яким зазвичай розуміють багатих купців середмістя.

Вищевикладений матеріал дає підстави зробити висновки, що поняття міського громадянства не було монолітним. Від певного часу воно ділилося на низку різновидів, залежно від етно-конфесійної приналежності, роду занять та місця проживання. Загалом же, якщо спробувати подати дефініцію міському громадянству Львова, то його можна окреслити як правову приналежність особи до міської громади Львова, з чого виникали певні права та обов’язки, встановлені королівськими привілеями, міським законодавством та усталеною у місті практикою.

---

³³⁴ ACL. – Т. 1. – №5199.

³³⁵ Ibidem. – №5476, 5496, 5508, 5618, 5710, 5717, 5719, 5721 тощо.

³³⁶ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 403.

РОЗДІЛ 3

УМОВИ ТА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ ЛЬВІВСЬКОГО МІСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА У XV–XVIII СТ.

3.1. Вимоги до набуття львівського громадянства

Львів, як і будь-яке тогочасне місто, був територіально обмеженим, а також значною мірою економічно та юридично замкнутим організмом, тому його громадянство не могло надаватися усім охочим. Як наслідок, виникала потреба висувати перед кандидатами на міське громадянство певні вимоги, які б виконували роль своєрідного фільтра, що допускав би до міської громади лише кращих. Такі вимоги умовно можна поділити на дві основні групи: загальні та спеціальні³³⁷.

Загальні (квалітативні) вимоги були пов'язані з соціально-правовим становищем особи та її особистими якостями. Вони висувалися для з'ясування того, чи може певна особа взагалі володіти громадянськими правами. Це – вимоги бути повнолітнім; сповідувати дозволені християнські конфесії; бути законно народженим та мати добру славу. Певні застереження стосувалися гендерної приналежності.

Спеціальні (процесуальні) вимоги висувалися тим особам, що потенційно мали право на набуття громадянства, і були пов'язані з виконанням певних формальностей. До цієї групи належали обов'язок подання необхідних документів (про відповідність претендента загальним вимогам) або приведення свідків для усного зізнання; вимоги набуття нерухомості; обов'язок поселення у місті з сім'єю; сплата певних внесків або дарування зброї містові, а також акт присяги.

Повноліття. Вимога “повних літ” базувалася на тому постулаті, що неповнолітні особи були обмежені у своїй правовій дієздатності. Я. Кісь твердив, що перед 1686 р. до міського громадянства допускалися лише особи, які досягли 24 років, а в пізніші часи для неповнолітніх почали робити винятки³³⁸. Натомість із протокольного запису 1656 р. (про надання громадянства Голубієві Захаріяшевичу) довідуємося, що повноліття досягалося в 21 рік³³⁹. У записі виразно зазначено, що його прийнято задля вільного торгування і включення до складу купців

³³⁷ Термінологія поділу запропонована А. Гілевичем (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп.1, спр.955, арк. 9, 12–14).

³³⁸ Кісь Я. Промисловість ... – С. 39.

³³⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 2231–2232.

багатих крамів, що, очевидно, було пов'язане зі смертю його батька³⁴⁰. Голубій мав на той час 17 років і повинен був чекати ще чогири роки для того, щоб скласти присягу міщанина. За нього поручилися двоє міщан. Це єдиний запис про прийняття львівського громадянства, де чітко вказаний вік повноліття, що дуже важливо, оскільки в Речі Посполитій він не був уніфікований³⁴¹.

Щоправда, неповнолітні згадувалися в реєстрах громадян ще в давніші часи. У XVI ст. міське право прийняли двоє таких юнаків: Франциск, син Антонія Томашовича³⁴², та Станіслав, син Якуба Гулевича³⁴³. Обидва вони були уродженцями Львова. У першому випадку довідуємося, що батько Франциска помер і його протегували у цій справі дядько і швагро. На час прийняття громадянства він мав уже 14 років, однак присягнути мав тоді, “коли дійде до повніших літ розсудливості” (*cum ad pleniores annos discretionis perveniet*). Скоріш за все, тут як і в Голубія, причиною винятку було сирітство і потреба вести самостійну господарську діяльність. У другому випадку писар подав менше деталей. Станіслав міг і не бути сиротою, оскільки його батько не названий покійним (*olim*), а громадянство він прийняв “для ремесла, яке виконує” (*ad artificium quod exercet*). Вік його невідомий, але присяга, як і в попередньому випадку, відтерміновувалася до часу досягнення “літ розсудливості”.

Більше згадок про неповнолітніх у реєстрах не знайдено. Натомість Я. Кісь стверджував, що у 1692 р. львівським громадянином став неповнолітній підмайстер ливарників³⁴⁴. Напевно дослідник мав на увазі Якуба Викротовича з Сандомира або Андрія Гульдмарліка з Пйотркова (які згадуються під 1692 р. як ливарницькі підмайстри і саме на тій сторінці книги виборів, на яку посилався Я. Кісь), однак в реєстрі про їхнє неповноліття не згадано і вони складали присягу³⁴⁵, що, як уже зазначалося, не було характерним для неповнолітніх.

³⁴⁰ *...spectabilis magistratus concessit libertates negociandi et in gremium institorum divitum adoptandi ingenuo Holubio Zachariaszewicz olim famati Zachariae...* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 2231–2232).

³⁴¹ У давні часи для різних цілей було різне уявлення про повні літа. Вони могли наставати у віці від 16 до 25 р. Див.: *Helcel A. Z. Prawo prywatne polskie.* – Kraków, 1874. – Т. 1. – С. 43–44; *Dąbkowski P. Prawo prywatne polskie.* – Lwów, 1910. – Т. 1. – С. 216–219; *Gloger Z. Encyklopedia Staropolska.* – Warszawa, 1972. – Т. 3. – С. 182.

³⁴² ACL. – Т. 1. – №2154.

³⁴³ Ibidem. – №2455.

³⁴⁴ *Кісь Я.* Промисловість... – С. 39.

³⁴⁵ ACL. – Т. 1. – №4182, 4190.

Стать. Іншим біологічним моментом, на який зважалося при наданні міського громадянства, була статева приналежність. Як правило, громадянство отримували чоловіки. Однак попри твердження деяких дослідників³⁴⁶, у Львові не було фактичної заборони щодо надання міського громадянства представницям прекрасної половини людства. Звичайно, існували певні обмеження правової дієздатності жінок, оскільки вони у тогочасному суспільстві вважалися істотами, які у зв'язку із “вразливістю статі” (*fragilitas sexus*) не мали достатньо ясної розсудливості³⁴⁷, однак львівське жіноцтво виявляло досить велику господарчу активність. Це стосується як бідніших верств (тип перекупки, яка часто самостійно виступала у судах, платила податок), так і багатших. Останні, однак, найчастіше фігурували як вдови. Після смерті чоловіка, згідно з міським правом, більша частина майна переходила до вдови і вона була змушена самостійно управляти господарством. На думку І. Крип'якевича, “у рухливому міському житті, що давало жінці майнову рівноправність із чоловіком, витворюються сильні жіночі характери”³⁴⁸.

Першою жінкою, вписаною до реєстрів львівських громадян, була Катерина Лянґ з Кракова (1412 р.)³⁴⁹. У 1415 р. міське право прийняла разом зі своїми трьома синами колишня краків'янка Естер (Гестер), у 1417 р. – Дорогея Семерорехінне, у 1484 р. – Анна Михнівна, у 1497 р. – Марта Климунтова, у 1498 р. – Панашова з Жидачова (без імені), у 1499 р. – Єлизавета Іванкова, у 1500 р. – Юха Василькова з Рогатина³⁵⁰. Усі записи про цих жінок не містять жодних вказівок на якісь особливості у прийнятті їх до львівського громадянства, відмінні від процедури прийому чоловіків.

На наступну після цього згадку про жінку-громадянку натрапляємо вже аж наприкінці XVI ст. Це була Анна Стецькова, яка отримала львівське громадянство у 1596 р.³⁵¹ У записі писар зазначив, що ця жінка “була прийнята до міських вольностей, оскільки це їй було потрібно для чесного заробляння на життя” (*ad libertates civiles, quantum videlicet ad honeste victum quaerendum attinet, est suscepta*).

---

³⁴⁶ Я. Кісь стверджував, що міське громадянство у Львові не надавалося жінкам (*Кісь Я. Промисловість...* – С. 40). Напевно, дослідник дійшов такого висновку через те, що опрацював чистові реєстри громадян самостійно лише з XVII–XVIII ст., де дійсно вже немає згадок про жінок-громадянок.

³⁴⁷ *Dąbkowski P. Prawo prywatne polskie.* – Т. I. – С. 208.

³⁴⁸ *Крип'якевич І. Львівська Русь...* – С. 33.

³⁴⁹ *ACL.* – Т. I. – №160.

³⁵⁰ *Ibidem.* – №237, 278, 1104, 1318, 1352, 1356, 1406.

³⁵¹ *Ibidem.* – №3393.

Також аргументом на користь надання їй громадянських прав було й те, що вона мала у місті нерухомість і підлягала міській юрисдикції (*sub iurisdictione eiusdem civitatis existens possessionata*). Луція Харевічова вважала, що прийняття жінки до міського права тоді не зустрічало опору влади ще й тому, що вона не прагнула посісти місце у міській владі³⁵².

Анна була вдовою відомого українського міщанина Стецька Мороховського³⁵³ і сестрою Івана Красовського³⁵⁴. Будучи тещою грека Миколая Гіні, вона разом із греком Янієм Аффендиком та італійцем Леонардом Берсано, львівськими міщанами, рекомендувала зятя для отримання міського громадянства і поручалася за нього³⁵⁵. Отже, маємо унікальний приклад жінки-поручителя та рекомендагора у процесі отримання міського громадянства. Водночас, жінка, принаймні теоретично, без чоловіка або опікуна перед лицем уряду значила небагато³⁵⁶. Тому над Анною Стецьковою встановлювалася опіка (*tutela*) Симона Кіноста, який і рекомендував її для отримання громадянства. Після Анни Стецькової більше жінок у чистових реєстрах львівських громадян не зустрічаємо, зате в міських рахунках під 1626 р. є згадка про прийняття передміського права якоюсь Гавриловою, без вказаного імені³⁵⁷.

Ймовірно, що приклади Стецькової та Гаврилової були в ті часи вже рідкістю і річчю дещо незвичною. Тому можна стверджувати, що практика прийняття жінок до числа громадян була у Львові більш притаманна для середньовічних часів. Однак і ті вісім жінок, вписаних до реєстрів у XV ст., становлять незначну частку (0,5%) від загалу прийнятих тоді міщан. Це небагато навіть порівняно з кількістю жінок-громадянок у деяких інших містах, – наприклад, Кракові, де в середньовіччі до міського громадянства приймали від 2 до 8 жінок щороку³⁵⁸.

Якщо звернути увагу на імена львівських громадянок у середньовіччі, то можна зауважити, що на початку XV ст. це були німкені, а у другій половині

³⁵² Charewiczowa Ł. *Mieszczka lwowska* Zofja Hanlowa. – Lwów, 1935. – S. 3.

³⁵³ Ісаєвич Я. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст. – К., 1966. – С. 29, 50; Матковська О. Львівське братство: Культура і традиції. Кінець XVI – перша половина XVII ст. – Львів, 1996. – С. 11.

³⁵⁴ Капраль І. Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574–1619 рр. // Україна в минулому. – К.; Львів, 1993. – Вип. 4. – С. 90, 96; Кметь В. Інвентарі Успенської та Святооноуфрїївської монастирської церков // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2000. – Вип. 35–36. – С. 504.

³⁵⁵ ACL. – Т. 1. – №3412.

³⁵⁶ Charewiczowa Ł. *Mieszczka*... – S. 3.

³⁵⁷ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 358.

³⁵⁸ Kaczmarczyk K. *Przedmowa*... – S. XVIII.

того ж століття – це переважно українки (за винятком Марти Климунтової). Українками були і Стецькова з Гавриловою. Здебільшого вони були напевно вдовами, оскільки прізвиська більшості з них, за винятком Михнівни, утворені від імен їхніх чоловіків, а не батьків (тобто на *-ова*, а не на *-івна [-овна]*). Припускати ж, що їхні чоловіки могли ще жити на той час, не варто. Справа в тому, що торговельні та інші користі, які давало міське громадянство, автоматично поширювалися на усіх несамостійних членів сім'ї чоловіка, якщо він їм доручить своє посвідчення громадянина. На нашу думку, це і було основною причиною рідкості згадок про жінок-громадян у львівських реєстрах новоприйнятих міщан. Також, коли у джерелах згадується якесь подружжя, у якому чоловік був міщанином-громадянином, то й ціле подружжя називається громадянами (*cives*)³⁵⁹.

Релігійна приналежність. Щодо релігійної приналежності, то в західних містах Польського Королівства, як правило, вимагалось бути католиком³⁶⁰. У східних же землях, зокрема й у Львові, допускалися також представники східного обряду³⁶¹. Натомість, дійсні перешкоди ставилися юдеям та протестантам, які згадуються у реєстрах лише після зміни віросповідання. Спеціального документа, який би засвідчував релігійну приналежність, від більшості міщан не вимагалось. Виняток тут становили неофіти, яким потрібно було приносити документи про хрещення (*litterae a baptismo*) або ж про це мали свідчити їхні хрещені батьки³⁶².

Від часу поширення протестантизму певні застереження існували і щодо осіб, прибулих з “неблагонадійних” регіонів Європи. Наприклад, про сповідання католицизму англійцем Джоном Віхтом спеціально запевняли його поручителі³⁶³. В австрійські часи до львівського громадянства могли приймати і протестантів (так, Йоган Каспер Люттер був євангелістського віровизнання³⁶⁴).

Що ж стосується юдеїв, то загалом прийнято вважати, що у всіх містах Речі Посполитої до кінця XVIII ст. вони не мали доступу до міського

³⁵⁹ Водночас, нерідко в актах, особливо XV–XVI ст. можна знайти і випадки, коли жінки постають перед міським урядом самостійно без свого чоловіка, тоді вони називаються *civis nostra*, *civissa nostra* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 9, арк. 75; спр. 13, арк. 710, 737, 761, 762, 773, 816, 891, 903 тощо), хоча безперечно марно шукати записи про прийняття ними міського громадянства.

³⁶⁰ *Kaczmarezyk K. Przedmowa...* – S. XII; *Mika M. Przyjęcia...* – S. 209–210.

³⁶¹ Це стосується не лише міст на українській етнічній території, а й наприклад Любліна (див.: *Sadownik J. Przyjęcia...* – S. 34).

³⁶² ACL. – Т. 1. – №1875, 1947, 2451.

³⁶³ *Ibidem*. – №2985. А от якийсь Антоній Віхт, очевидно, родич Джона таки виявився не католиком, через що був позбавлений у 1604 р. нерухомості на Краківському передмісті (*Зубрицький Д. Хроніка...* – С. 210).

³⁶⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп.1, спр.972, арк. 1.

громадянства. Однак ще у 1979 р. Ф. Кірик віднайшов дані, що змушують переглянути беззастережність такого твердження, а саме – записи про прийняття до міського права Бохні сімох євреїв³⁶⁵. Чи могло бути таке у Львові? До переходу Львова під австрійську владу, скоріш за все, ні. Відомою є консервативність міської влади Львова в етно-конфесійних питаннях та й міщанська антропонімія не дають підстав припускати, що серед громадян Львова могли бути євреї. Хіба що сідляр Соломон Бендздорф (громадянин із 1740 р.) міг би викликати у когось сумніви, однак це був, скоріш за все, німець (що типово для сідлярського цеху)³⁶⁶. Чи були зняті обмеження для єврейського населення після 1772 р.? Відповідь, очевидно, також буде негативною – нікого з кількох десятків місцевих євреїв, які активно діяли у Львові на початку 80-х рр. XVIII ст.³⁶⁷, у реєстрах громадян знайти не вдалося. І це було вже після ліквідації магдебурґії у Львові з її можливими етно-конфесійними обмеженнями. Отже, можна зробити висновки, що жодних поступок для єврейського населення у питанні міського громадянства у Львові не було.

Шлюбне походження та вимога доброї слави. Інші два види вимог – народження у шлюбі та добра слава – були пов'язані між собою, оскільки відсутність першої умови автоматично породжувала відсутність другої. Незаконне походження значно обмежувало правоздатність особи у тогочасному суспільстві. З історії інших міст відомо, що навіть якщо людина отримала міське право і досить тривалий час була міщанином, але підозрювалася у нешлюбному походженні, її могли позбавити міського громадянства³⁶⁸.

Вимога доброї слави та порядності була природною – з особою, яка приймала міське право, громадянам міста доведеться співіснувати у майбутньому. Хоча теоретично існувала думка, що кожна особа володіла доброчесністю, якщо не доведено протилежного³⁶⁹, все ж

³⁶⁵ Kiryk F. Wstęp // Księga przyjęć do prawa miejskiego w Bochni 1531–1656... – S. 14. Насторожує, однак, чому лише семеро? Якщо інститут громадянства був відкритий у Бохні для євреїв, то чому цим не скористалося більше осіб?

³⁶⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 364.

³⁶⁷ Там само. – Спр. 138. Обрано книгу за 1782–1783 рр., оскільки саме з цих років збереглися останні датовані записи про надання громадянства. Більшість таких євреїв у цій книзі названі *obywatelami lwowskimi* (хоча це, як уже згадувалося, ще не означало, що вони були громадянами міста у правовому значенні, а термін *obywatelem* повинен би передаватися латиною як *incola*, а не *civis*). Водночас, у міських актах можна натрапити і на досить незвичне використання латинських термінів: євреї Фрідман Левкович і Гізей Ліберманович названі як *perfidii Judaei et cives Leopolienses* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 59, арк. 726–727). Але це був радше виняток.

³⁶⁸ Kaczmarczyk K. Przedmowa.... – S. XI–XII.

³⁶⁹ Dąbkowski P. Prawo prywatne polskie. – T. 1. – S. 195.

кандидатові на міське громадянство, особливо, якщо він походив з інших населених пунктів, необхідно було це довести.

Природно, що місцеві мешканці мали значні переваги порівняно з прибулими – хоча б тому, що нерідко уродженець Львова був званою особою, могли також знати його батька, особливо, якщо він був повноправним міщанином. Тож усе це, звичайно, полегшувало отримання міського громадянства. Аналізуючи вимоги щодо доброчесності, закріплені у “Саксонському дзеркалі”, де йдеться про те, що права порядної людини мали бути незаплямовані протягом чотирьох поколінь³⁷⁰, Наталя Яковенко вважає, що в такому розумінні доброчесність “могла бути засвідчена тільки загальновідомою в даному мікросередовищі історією роду”³⁷¹. Тому при місцевих писар часто зазначав, що особа приймається як законнонароджена чи доброї слави “з нашого точного відома” (*de certa sciencia nostra*), а отже, людина не мала потреби вишукувати докази своєї порядності чи шлюбного походження. Найлегше міське право мало діставатися дітям громадян, до того ж, згідно з тогочасними уявленнями, законно народжені діти мали б теоретично успадковувати соціальний стан батька³⁷². Інколи до числа місцевих також зараховувалися особи, які походили з передмість чи навіть міських сіл.

Особливості надання львівського громадянства місцевим особам. У другій половині XV ст. при місцевих часто зазначали, що їх лише підтверджують у громадянстві: “*hic natus et conservatus, est confirmatus*”, “*hic natus est, ad civitatis ius confirmatus*”³⁷³. Це міг бути відгомін так званого “природженого” способу отримання громадянства, що виникав із народження на певній території або від батьків, які володіли таким громадянством. А. Гілевич вважав, що “природжений” спосіб у комбінованій формі із “штучним” способом (коли громадянство надається будь-кому відповідним органом влади) був відомим міському законодавству Львова³⁷⁴. Принаймні так могло бути у середньовіччі. Тож, місцеві (чи, радше, діти місцевих міщан) мали суттєві переваги і були ніби “без п’яти хвилин” громадянами. Але навіть у середньовіччі діти місцевих громадян повинні були вписуватися до реєстрів.

³⁷⁰ Саксонское зеркало. – М., 1985. – С. 37.

³⁷¹ Яковенко Н. “Чоловік добрий” і “чоловік злий”: з історії ментальних установок в Україні-Русі кінця XVI – середини XVII ст. // *Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей.* – Т. 1. – К., 1992. – С. 56.

³⁷² *Dąbkowski P. Prawo prywatne polskie.* – Т. 1. – С. 450.

³⁷³ ACL. – Т. 1. – №645, 683.

³⁷⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 955, арк. 4–5.

Подання документів. Порядність та шлюбне походження претендентів на львівське громадянство потребували документального підтвердження. Такі документи вимагалися найперше від прибулих осіб і мали бути виданими в населеному пункті, з якого походив прибулий або де проживав останнім часом³⁷⁵. Потреба магістрату мати якомога повнішу інформацію про попередню діяльність і поведінку кандидата на громадянство, напевно, була причиною того, що інколи міщани приносять по два документи з різних міст, а Миколай Троппер подав раді Львова документи відразу з трьох місцевостей: верхньосілезьких Опави і Кшановиць та малопольського міста Чудеця³⁷⁶.

Види документів. Документи, які потрібно було подати кандидатові на громадянство, називалися “листами про чесну поведінку” – *litterae honestae conservationis*, “про походження”, “про народження” – *litterae a parentella, litterae a genealogia etc.* Часто в записках фігурують так звані “рекомендаційні листи” (*litterae recommendatoriae*), які засвідчували, скоріш за все, одночасно і шлюбне походження, і порядну поведінку. Значна частина документів була писана на пергаменті, про що в останній чверті XVI ст. часто нотує писар. Їх видавали найчастіше магістрати більших міст: Бжега, Кезмарка, Познані, Лондона, Опчна, Колошвара, Кінросса, Вроцлава, Оломоуца, Нюрнберга, Сандомира, К’явенни, Вільна тощо.

Міщанин звертався спочатку до ради попереднього міста про видання відповідного документа. Для цього він мусив привести із собою кількох (як правило, двох) свідків, які, поставши перед райцями, присягою підтверджували його законне походження і порядність. Отримавши таке свідоцтво і подавши його раді Львова, міщанин міг просити її відписати документ до львівських раєцьких актів³⁷⁷.

Типовий зміст документів. На підставі опублікованих рекомендаційних листів, виданих кам’янецькою радою пушкарю Янові Тріндулі та новосандецькою радою Янові Ружі³⁷⁸, можемо судити про

³⁷⁵ Однак натрапляємо і на цікаві винятки – якийсь Ян, син Франчека, був уродженцем Львова, однак, ймовірно, проживав певний час у Самборі, оскільки при отриманні львівського громадянства подав свідоцтво про порядність з міста Самбора (ACL. – Т. 1. – №1226). Скоріш за все, це пояснюється тим, що цей міщанин, лише народився у Львові, а проживав і соціалізувався у Самборі, тому Рада міста Львова, хотіла мати певність, що він поводить себе там достойно і не заплямував своєї гідності. Ймовірно тому писар у середньовіччі ретельно нотує, хто з новоприйнятих міщан був *hic conservatus* (тобто такий, що перед тим проживав у Львові, а отже, про його поведінку раді відомо).

³⁷⁶ ACL. – Т. 1. – №78.

³⁷⁷ AGZ. – Т. 6. – S. 59.

³⁷⁸ Ibidem. – S. 59–60; Т. 7. – S. 175–176.

типовий зміст таких документів, що, як видно, не був надто складним і переповненим деталями. Райці попереднього міста мотивують видачу документів тим, що “як цього вимагає зміст права... і застерігають постанови, щоб ті, хто з інших країв походить і про кого нічого не відомо, повинні пред’являти документи” і далі викладають основні відомості про пред’явника, а саме: що він є народжений у законному та християнському шлюбі, потім вказуються імена батьків, далі, що він “мав добру славу” і “не зганьбив своєї честі впродовж усього часу, який він з ними спільно в одному місті проживав, а також протягом перебування в інших краях”, і нарешті прохають райців Львова “прийняти його до загалу та сусідської спільноти міста Львова”.

Ян Тріндуля, хоча й отримав свідоцтво (у 1460 р., облятоване – у 1466 р.) для прийняття у Львові громадянства, однак не числиться серед новоприйнятих міщан – ні в 1466 р., ні взагалі в другій половині XV ст. Натомість Ян Ружа (Роза), отримавши свідоцтво і внісши його до раецьких актів у 1491 р., того ж року прийняв львівське громадянство³⁷⁹. Свідоцтво підтверджує і законне народження, і порядну поведінку, але в реєстрі назване лише як *litterae conservacionis*. Отже, писар не надавав великого значення термінології і довільно окреслював тип документу.

Документи від селян. Селянам документи згаданого типу могли видавати як пан, так і сільська лава із солтисом або ж навіть рада сусіднього із селом міста (що інколи перешкоджає встановленню факту походження особи з села). Натомість від кінця XV ст., відповідно до Статутів Яна Ольбрахта 1496 р., селянам потрібно було подавати ще один тип документів – звільнення з підданства (*litterae manumissionis*, *litterae libertationis*) – у приватних селах його видавав світський чи духовний власник села, а в королівщинах – старости і державці³⁸⁰.

Звільнення приносили не лише піддані з віддалених місцевостей, а й з міських сіл. Наприклад, Валентин Кожушкевич, син замарстинівських селян, перед прийняттям львівського громадянства отримав лібертацію від самої ж таки ради міста Львова, яка йому й надала право міщанства³⁸¹. Так само чинить Войцех Полудняк, син мешканців міського села Зубря³⁸².

³⁷⁹ ACL. – Т. 1. – №1231. Це свідоцтво проаналізував також Р. Кайндль: *Kaindl R. Geschichte der Deutschen...* – S. 291.

³⁸⁰ VL. – Т. 1. – S. 119; *Sobociński W. Formuła “listu urodzaju” i zwolnienia z poddaństwa z XVI wieku // Czasopismo Prawno-Historyczne.* – Warszawa, 1953. – Т. 5. – S. 272.

³⁸¹ ACL. – Т. 1. – №4428.

³⁸² Ibidem. – №4520.

Свідчення (усні). У XV–XVI ст. селяни, та й не тільки, часто приймають міське громадянство на підставі свідчень (*testimonii*). Що це не документ, а усне твердження свідків (так зване *testimonium vocale*), видно з факту, що воно часто, особливо при прийнятті громадянства місцевими, є зазначене абстрактно – у формі “свідчення добрих людей” (*testimonium bonorum hominum*). Усними були напевно свідчення лавників сусідніх зі Львовом сіл (Чишок, Прусів, Соکیلників, Зубрі). Наприклад, Павло Зубрський отримав громадянство Львова *super recognitionem scabinorum de Zubrza sue legitime et honeste nacionis et conseruacionis, qui hic personaliter comparuerunt*³⁸³, тобто лавники села для зізнання особисто постали перед радою. Згадуються й письмові свідчення (*testimonium litterarum*)³⁸⁴.

Документи про попереднє зречення. Від охочих стати львівськими міщанами могли вимагатися також свідоцтва про зречення громадянства (*renuntiatio, litterae resignationis*) у попередньому місті³⁸⁵, оскільки подвійне громадянство було суворо заборонене. Йоан Бер, який перед тим був перемишльським райцею, прийняв львівське громадянство після відмови від свого попереднього уряду та зречення громадянства Перемишля³⁸⁶. Такі ж вимоги ставилися і львівським передміщанам на іншому праві – Михайло Краус з села Висока біля Ланьцута, принісши лист про шлюбне походження, зобов’язався ще й “повністю зректися” права передміського деканату св. Йоана, якому він перед тим підлягав³⁸⁷. Безумовно, тут йдеться про принцип “непідлягання” двом юрисдикціям.

Роль цехів у видачі документів і свідчень. Інколи в джерелах є згадки про те, що потрібні документи могли видавати і цехи, в яких працював кандидат на міське громадянство – *litterae contubernii*³⁸⁸. З усього видно, що їхня доказова вартість не мала б поступатися документові, виданому радою. Такі листи скріплювалися цеховою печаткою.

Також цех ставав у пригоді і в інших ситуаціях: наприклад, у 1585 р. троє осіб повідомили, що їхні документи були втрачені внаслідок пожежі (*per ignis inclementiam*)³⁸⁹, тож цехмістри

³⁸³ ACL. – Т. 1. – №1243.

³⁸⁴ Ibidem. – №1422, 1423.

³⁸⁵ Ibidem. – №1503, 3266, 3275, 3383.

³⁸⁶ Ibidem. – №2344.

³⁸⁷ Ibidem. – №3097, 3107, 3108.

³⁸⁸ Ibidem. – №2516.

³⁸⁹ Напевно йдеться про пожежу 1584 р., яка сильно понищила Галицьке передмістя.

засвідчують, що листи про шлюбне походження були давніше ще подані цехові, а отже з цими документами усе було гаразд. Цех також інколи повинен був пильнувати виконання взятих зобов'язань. Від 1630-х рр. записи про подання раді документів зустрічаються рідше. Це пояснюється тим, що свідоцтва про походження пред'являлися спочатку цеховим старшим, а ті, коли справа доходила до прийняття ремісником громадянства, засвідчували про це раді.

Документи шляхти. Шляхта, яка приймала міське право, теж повинна була подати “листи” про своє походження. У деяких випадках писар зазначав, що “походження певного шляхтича є відомим” або шляхтич “повинен ознайомити зі своїм походженням”, “оголосити про своє походження шляхетним та іншим добродесним людям”³⁹⁰.

Королівські листи. Інколи для отримання громадянських прав у місті були потрібні королівські листи (*litterae regiae*). Найчастіше по них вдавалися вірмени³⁹¹, а це нашоує на думку, що принаймні в середньовіччі, вони зазнавали при отриманні громадянства певних труднощів. Зрештою, такі документи міг видавати не лише король, але й високі урядники – наприклад, краківський каштелян і староста Ян з Чижова, який під час відсутності Владислава Варненчика як перший сенатор був призначений “віцекоролем” Польщі і управляв Малопольщею та українськими землями Польського Королівства³⁹².

Водночас, далеко не все однозначно і зрозуміло з цими королівськими мандатами. Так, у 1427 р. король Владислав II Ягайло навечно виключив і звільнив вірменина Тишка, сина львівського купця Міссира, разом із сім'єю з-під вірменського права і приєднав його разом з усіма законнородженими нащадками до магдебурзького права, “яким втішаються та користаються усі християни, що там [у місті] проживають” і “до можливості користатися всіма привілеями, правами, звичаями, вольностями і ласками, як інші мешканці-християни названого міста”. Далі у тексті мандату король доручив вйтові, громадянам, райцям приєднати та долучити Тишка та його нащадків

³⁹⁰ ACL. – Т. 1. – №1774, 2226, 2267.

³⁹¹ Ibidem. – №642, 1261; *Badecki K. Zaginione księgi...* – S. 19, 29, 49; AGZ. – Т. 5. – S. 182–183; *Bischoff F. Urkunden zur Geschichte der Armenier in Lemberg.* – Wien, 1864. – S. 15–15.

³⁹² *Badecki K. Zaginione księgi ...* – S. 46, 47; *Зубрицький Д. Хроніка...* – С. 94; *Sochacka A. Udział Jana z Czyżowa w zarządzie wschodnich rubieży Królestwa Polskiego w latach 1440–1447 // Na pograniczu kultur, języków i tradycji.* – Lublin, 2004. – S. 65–73.

“до вольностей та права вашого [тобто львівського – О.З.] і міської спільноти”³⁹³.

Привертають тут увагу такі деталі: з одного боку, у тексті мандату йдеться передовсім просто про переведення з вірменського на магдебурзьке право (тобто зміна юрисдикції), але згадка про приєднання до міської спільноти Львова і її права мала б також означати автоматичне прийняття львівського громадянства. Натомість, з іншого боку, дія мандату поширюється і на дітей Тишка, і на їхніх нащадків, що видається незвичним, оскільки, як відомо, міське громадянство не спадкувалося (хіба, що це було, як уже згадувалося, відлуння природженого способу набуття громадянства, однак з упевненістю про це стверджувати не можемо)³⁹⁴. Дивно також, що Тишка урівнюють з мешканцями (*incolae*), а не громадянами (*cives*) Львова, однак не відомо, наскільки поважно трактували у середньовіччі ці термінологічні нюанси.

Ще один збережений королівський мандат був виданий у 1436 р. для вірмен Сенька Качика та Мелешка з Луцька³⁹⁵. У ньому король Владислав III Варненчик розпорядився, щоб львівські райці прийняли згаданих вірмен до міського громадянства, з тим, що вони будуть підлягати німецькому праву і нестимуть усі міські тягарі. При цьому король наголосив, що жодним чином не хоче, аби львівське міське право через це було у чомусь обмеженим (*derogetur*) і додав, що згадані вірмени не повинні бути звільненими від мит. Отже, напевно, райці трактували набуття вірменами громадянських прав як шкоду містові. Варто теж зазначити, що цим разом було більш чітко сказано про надання громадянства і, водночас, нічого не згадувалося про

³⁹³ ...*de petitionibus fidelis nostri Tisiskonis Armeni filii olim Missier mercatoris Leopoliensis acclinati ipsum ac consortem ac pueros suos legitime ab eo descendentes de iure Armenico et quovis alio excipimus et perpetuo liberamus iurique Theutonico Maideburgensi, quio omnes Christiani inibi morantes, qui sub obedientia Romanae fidei sacram fidem profitentur, gaudent et fruuntur, adiungimus et perpetuis temporibus aggregamus, eidem Thiskoni Armeno et consorti suae ac pueris nec non posteritati ipsorum ab eis legitime procreatae omnibus privilegiis, iuribus, consuetudinibus, libertatibus et gratiis uti aliis Christianitatis dictae civitatis incolis plenam et omnimodam perpetuis temporibus tribuentes et dantes facultatem utifrui et gaudere. Mandamus igitur omnibus dictae civitatis Leopoliensis advocato, ... civium et consulibus caeterisque officialibus modernis et in posterum constitutis, quatenus praefatum Tisiskonem et consortem suam ac pueros cum posteritate eorum legitima circa hanc quam ipsis concessimus et concedimus conservare debeatis libertatem iurique vestro et communitati civili adiungere et aggregare.* (Bischoff F. Urkunden... – S. 14–15).

³⁹⁴ Див. вище С. 99.

³⁹⁵ *Badecki K. Zaginione księgi...* – S. 19, 29.

поширення дії документа на нащадків Сенька та Мелешка. Загалом надання таких королівських мандатів вірменам було характерним лише для середньовіччя³⁹⁶.

Відтермінування принесення документів. Однак далеко не завжди особи, які приймали міське право, могли подати відразу всі потрібні документи. Тоді вони зобов'язувалися принести їх пізніше (і для цього визначалися з числа міщан поручителі, які б гарантували виконання обіцяного). У другій половині XV – на початку XVI ст. писар нотував про факт такого зобов'язання, здебільшого без вказівки терміну, коли потрібно це зробити. У багатьох випадках після принесення листів писар віднаходив у книгах запис про акт прийняття права і дописував *attulit*. З часом, у XVI ст., частіше почали вказувати дату³⁹⁷, до якої необхідно принести документи або виконати якісь інші зобов'язання. Максимальний термін виконання зобов'язання не мав перевищувати року.

Невиконання зобов'язань могло спричинити навіть позбавлення міського права – можна зустріти такі застереження: *litteras a parentella portaturus in anno sub ammissionem iuris civilis* (1535 р.)³⁹⁸. Оскільки ситуації, коли документи таки не приносилися вчасно, траплялися досить часто, то вже у 1426 р. за протермінування встановлювалася кара – 10 кіп³⁹⁹. Однак важко з упевненістю стверджувати, чи такі постанови суворо дотримувалися.

Можна знайти цілу низку записів (переважно в XVI ст.), коли міщанина вписують до реєстрів удруге – з нагоди виконання зобов'язань. Такі випадки деколи спантеличували і заплутували дослідників (оскільки не раз в обох записах нотовано, що особа приймає громадянство), збільшуючи ризик порахувати одну особу двічі. Але вони цінні тим, що дають змогу прослідкувати, як виконувалися зобов'язання. У першому записі вказувався термін, до якого потрібно

³⁹⁶ У пізніших часах не зустрічаємо згадок про потребу вірменам приносити королівські листи. Відомо, правда, що наприкінці XVI ст. для прийняття львівського громадянства приносив королівський мандат грек Сава Федорович (ACL. – Т. 1. – №2811), а наприкінці XVII ст. по декрет до короля вдавався колишній рушничник Бальтазар Вернер, який хотів змінити ремісничий фах на купецький (*ibidem*. – №4243), однак це були випадки іншого характеру.

³⁹⁷ Переважно це були великі християнські свята, а найчастіше – Великдень або св. Михайла, Успіння, Зелені свята, Різдво, св. Агнети, дещо рідше – св. апостолів Петра і Павла, св. Мартина, св. Івана Хрестителя, Трьох Королів тощо. Іноді вимагалось принести документи до або після ярмарку (Ярославського, Ряшівського, Люблінського).

³⁹⁸ ACL. – Т. 1. – №1888.

³⁹⁹ *Ibidem*. – №529.

було принести документи, а в другому – дату принесення. З цих записів (їх є близько трьох десятків) довідуємося, що не раз міщани подавали документи і завчасно, але частіше – із запізненням. Виконання умов протермінувалося інколи не на дні чи місяці, а на цілі роки. “Злісними” порушниками були Андрій Тиравський (“спізнився” на 6 років і 76 днів), Себастьян Славек (на 6 років і 247 днів), Каспер сідляр (на 7 років і 67 днів), Станіслав Стрий (на 7 років і 107 днів)⁴⁰⁰. Отже, порушення термінів подання документів не було рідкістю, однак невідомо, чи міг міщанин, без поважних на це підстав, взагалі не виконати зобов’язання.

Прийняття прибулих без документів про походження. Деякі прибулі міщани приймалися без документів, якщо у місті знали їхніх батьків⁴⁰¹. Бували й інші ситуації – наприклад, муляр-італієць Якуб Боні де Пото (1623 р.) не зміг подати необхідних документів через військові дії⁴⁰² (очевидно, мається на увазі Тридцятилітня війна, зокрема військові дії на землях Габсбургів, через які пролягав би його шлях до Італії сушено). Подібно ж і Христофор Босняк з Далмації не приніс свідоцтва про народження, але подав королівський лист, у якому пояснюється, що його батьківщина потрапила під владу турків, звідки він ніяк не може принести потрібні документи⁴⁰³.

Документи австрійського періоду. Завершуючи огляд документів, які необхідно було подати міській раді для допуску до громадянства, не можемо не згадати про декілька збережених документів з початку австрійського панування у Львові, які могли б пролити трохи світла на механізм отримання громадянства у той час. Характерною рисою австрійського періоду є те, що кандидати на міське громадянство приносили дуже різноманітні документи – наприклад, цукерник Йоган Каспар Люттер приніс атестат від придворного і міського кондитера міста Мергентгайма, паспорт на безперешкодний проїзд з Риги до Варшави, виданий царицею Катериною II, дозвіл Великого князя Курляндського Петра Бірона на тритижневу випічку та продаж “нюрнберзьких тістечок” у місті Міттау⁴⁰⁴ тощо. Ймовірно, ці

⁴⁰⁰ ACL. – Т. 1. – №2086, 2087, 2125, 2150, 2251, 2274, 2313, 2314.

⁴⁰¹ Наприклад: *Augustinus Funthowicz de Grodek de certa sciencia ipsius parentele ius civile susceptit pro legitime nato susceptus iuravit* (ACL. – Т. 1. – №1682).

⁴⁰² ...*litteras ob motus belli non potest habere...* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 148, арк. 75).

⁴⁰³ ACL. – Т. 1. – 3123.

⁴⁰⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп.1. спр.972, арк. 1–3. Мергентгайм – столиця магістрів тевтонського ордену в 1525–1809 рр. Міттау (тепер – Єлгава) – столиця Князівства Курляндії і Семигалії у 1561–1795 рр.

документи були потрібні львівським властям для того, щоб знати про місяця його останнього перебування. Аж врешті Львівський окружний уряд повідомив, що переглянув всі документи у справі Льоттера, зокрема про законне народження і добру поведінку, а тому наказав львівському магістрату безплатно прийняти Льоттера до міського громадянства, а також звільнити його від оплат на шість років, оскільки поза ним у Львові немає жодного майстра, який би виготовляв “нюрнберзькі тістечка”⁴⁰⁵.

Пекар Франц Шабінгер приніс охоронний документ, виданий у 1775 р. комендантом головної угорської фортеці міста Буди⁴⁰⁶. Навіщо такі охоронні документи були потрібні для отримання громадянства точно невідомо, але скоріш за все тому, що там була вказана основна інформація про особу, а отже, напевно, відпадала потреба у спеціально виданому “рекомендаційному листі”. Лише Ніколас Гоферер з Ноймаркта в Баварії приніс документ, виданий бурмистром міста Ніттену (на захід від Ноймаркту)⁴⁰⁷, який за своїм змістом дуже подібний до тих, які видавалися у давніші часи і його дійсно можна було б назвати “рекомендаційним листом”.

Місцевий золотар Гайнріх Фукс подав до магістрату документ виданий начальником окружного уряду, яким цей уряд наказував, щоб магістрат надав Г. Фуксові права майстра і громадянина (*meister- und bürger rechts*), але перед тим від нього потрібно вимагати свідоцтво хрещення і лист про закінчення відповідного навчання, а також вибачення перед магістратом у зв’язку з образою честі⁴⁰⁸. Ймовірно, Г. Фукс за останнє був позваний і справа у суді ще не вирішилася. Тут, як і у випадку Льоттера, довідуємося про право окружного уряду втручатися у такі справи.

Окрім того, частина міщан пред’являла раді документи від окружного (старостинського) уряду, який рекомендував або й наказував Раді приймати до львівського громадянства певних осіб: Себастьяна Фаустера з Тіроля, Франциска Тріка з Праги, Йоана Шуру з Козля⁴⁰⁹, згаданих уже Льоттера і Фукса.

Вимоги набуття нерухомості й одруження. Документи не були єдиною вимогою для отримання міського громадянства. Важливою була не лише гарантія порядного минулого, а й теперішнього і

⁴⁰⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп.1, спр.972, арк. 2.

⁴⁰⁶ Там само. – Спр. 971, арк. 1.

⁴⁰⁷ Там само. – Спр. 968, арк. 1.

⁴⁰⁸ Там само. – Спр. 973, арк. 1.

⁴⁰⁹ Там само. – Спр. 965, 970, 975.

майбутнього особи, певність, що міщанин дійсно бажає пов'язати свою долю на тривалий час зі Львовом, а не покине місто при першій же нагоді, скориставшись вигодами громадянства. Тож магістрат усіяло намагався “прив'язати” майбутнього міщанина до міста. Оскільки найслабше пов'язані з містом були одинокі та неосілі люди, то не раз вимагалось одружитися в місті або привезти зі собою дружину і поселитися на постійне місце проживання, набувши в місті нерухомість. На початку XV ст., як правило, вимога формулювалася у вигляді альтернативи – або одруження (привести дружину), або купити дім⁴¹⁰. На це найчастіше відводився річний термін.

У XVI ст. серед вимог такого плану спостерігається більше розмаїття. Так, Яцька з Пелнатич не хотіли випускати до Валахії, доки він не набуде нерухомість у місті⁴¹¹. Вірменин Мікош з Кафи зобов'язувався привезти дружину до Львова, як тільки закінчиться війна з Валахією⁴¹². Інколи писар зазначав уже як dokonаний факт, що новоприйнятий міщанин привіз дружину і майно⁴¹³. Вимога набути нерухомість ставилася не лише прибульцям з віддалених місцевостей, але й передміщанам⁴¹⁴.

Невідомо, наскільки дієвою була вимога набуття нерухомості та наскільки вона могла “прив'язати” міщанина до міста. У 1529 р. від Бальгазара Глови та його сина Георгія вимагалось через два місяці після прийняття громадянства переселитися особисто до Львова і набути у місті спадкову нерухомість під загрозою позбавлення громадянства. Не знаємо, чи умови були виконані, але місту втримати його на довше таки не вдалося, оскільки Б. Глова (про сина інформації немає) через сім років сам зрікся громадянства і залишив Львів⁴¹⁵.

Загалом, вимоги одруження і купівлі будинку були між собою пов'язані, а справа, ймовірно, виходила поза межі питання міського громадянства. Ще під 1411 р. в рахунковій книзі збереглося розпорядження під назвою “*Notantur cives soluti, uxoribus et domiciliis carentes*”, відповідно до якого неодружені міщани, які не мали нерухомості, повинні були сплачувати податок “арбітріум” по 4 копи щороку⁴¹⁶. Далі подається

⁴¹⁰ ACL. – Т. 1. – №40, 41, 49, 61, 175, 324 та ін.

⁴¹¹ Ibidem. – №1641.

⁴¹² Ibidem. – №1951.

⁴¹³ Ibidem. – Т. 1. – №3021.

⁴¹⁴ Так, наприклад передміщани Тимко і Лаврентій отримали міське право за умови, якщо “до Великодня у місті поселяться і набудуть помешкання під загрозою штрафу в п'ять гривен” (Ibidem. – №2208).

⁴¹⁵ Ibidem. – №1716, 1907.

⁴¹⁶ Księga przychodów i rozchodów (1404–1414). – S. 106.

перелік тих міщан, які потрапляли під дію розпорядження. Як бачимо, такі вимоги ставилися не лише кандидатам на міське громадянство, а й тим, хто вже давно був міщанином, інакше це суперечило би самій природі громадянства, невід'ємною складовою якої була “осілість”.

Такі уявлення пережили середньовіччя і збереглися в подальшому – в XVI і XVII ст. У 1598 р. Іван Савич, місцевий, син відомого львівського міщанина грека Сави Федоровича, під час прийняття громадянства зобов'язувався привести дружину⁴¹⁷. Більше того, Яна Студницького з Перемишля прийняли до числа громадян у 1634 р. з такою умовою, що доки він не одружиться і не купить у Львові помешкання, буде змушений сплачувати як королівський, так і міський шос у подвійному розмірі⁴¹⁸. У 1647 р. представники громади нарікали, що майже на кожній кварталній сесії просять магістрат обмежувати міщан, які не мають у місті нерухомості, у користуванні громадянськими правами і не давати їм займатися торгівлею, “а то багато було таких, які, отримавши громадянство, не набували власності і сплачували податки на рівні з комірниками і пивничними”⁴¹⁹. У відповідь на це магістрат просив скласти реєстр таких міщан і зобов'язався виконати згадані вимоги⁴²⁰.

Невідомо, чи цей список склали уже в 40-х рр. XVII ст., але в Д. Зубрицького довідуємося, що аж у 1672 р. король доручив раді скласти реєстр усіх львівських міщан-чоловіків, здатних до створення сім'ї, але неодружених, із метою стягнення певного податку⁴²¹. Зрештою, одруження відкривало шлях до зміцнення свого соціального положення шляхом т. зв. “вженювання”, коли можна було взяти собі за дружину вдову котрогось з багатих міщан. “Вженювання” недостатньо висвітлене в чистових реєстрах громадян, але краще простежується в рахункових записах початку XVIII ст., де при новоприйнятих міщанах нерідко вказувалося *pojął wdowę nieboszczyka*⁴²².

У XVII ст. вимоги одружитися у реєстрах згадуються значно рідше, ніж колись, натомість на перший план виходить питання набуття нерухомості. Вона й мала символізувати стабільне життя (*vita stata*)⁴²³. В ідеальному варіанті нерухомість мала купуватися майже одночасно

⁴¹⁷ ACL. – Т. 1. – №307.

⁴¹⁸ Ibidem. – №3697.

⁴¹⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667, арк. 680.

⁴²⁰ Там само. – Арк. 681.

⁴²¹ Зубрицький Д. Хроніка... – С. 380.

⁴²² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 137.

⁴²³ Там само. – Спр. 148, арк. 808.

з прийняттям громадянства. На початку XVII ст. рахункові книги часто містять записи, в яких об'єднувалася сплата *laudemium* за купівлю будинку і внесок за отримання громадянства (в такому форматі купівля передувала прийняттям)⁴²⁴.

Якщо ж особа не мала ще нерухомості, то міська влада, як правило, вимагала купити дім протягом року й одного дня; року і шести тижнів; року і шести місяців⁴²⁵. Міщанин, який не мав нерухомості в місті, відповідно і не сплачував від неї податку, а це, звичайно ж, завдавало збитків міському бюджету. У разі невиконання вимог набуття помешкання міщанина могли зобов'язати до щорічної сплати 50 злотих у міську скарбницю, а маляр Войцех Тершовський у такому випадку, наприклад, мав сплачувати щорічний чинш від 500 гривень (1642 р.)⁴²⁶. Подібно ж і Петро Беллі з Венеції у разі несприятливості нерухомості повинен був давати до міської економії річний відсоток від суми 6 тис. злотих⁴²⁷.

Багато міщан займалися продажем алкогольних напоїв і для легалізації своєї торговельної діяльності приймали міське громадянство, а нерухомості в місті не набували. Проти такого кругівства боровся магістрат, погрожуючи штрафами та позбавленням права вишинку і змушуючи міщан до негайної купівлі нерухомості (1653 р.)⁴²⁸.

Для запобігання махінаціям з боку хитрих торгівців алкоголем, які могли купити собі якнай дешевшу нерухомість, щоб формально виконати зобов'язання, у 1676 р. усіма станами і націями ухвалено вількир *De impossessionatis civibus*⁴²⁹. Відповідно до нього, “прагнучи встановити якнайбільшу рівність і порядок між співгромадянами”, вводився диференційований підхід і від різних міщан вимагалася різної ціни нерухомість. Те, що міщани набували невідповідну посілість або й взагалі відмовлялися її купувати, на думку авторів ухвали, спричиняло зубожіння осілих міщан-власників нерухомостей та перехід кам'яниць у неміщанські руки (шляхти і духовенства).

⁴²⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 353 (176 зв.), 389 (194 зв.), 615 (296 зв.), 631 (304 зв.), 1099 (537 зв.), 1121 (548 зв.), 1151 (563 зв.), 1177 (566 зв.) та ін.

⁴²⁵ Призначення півторарічного терміну відображене переважно в протокольних записках (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 155, арк. 95, 254; спр. 160, арк. 988).

⁴²⁶ ACL. – Т. 1. – №3757, 3759.

⁴²⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 1755–1756.

⁴²⁸ ...*co się tyzce tych, ktorzy iusz prawo mieyskie wedle prawa y dawnego zwyczaiu przyięli, a possessyi in bonis stabilibus ... zadney nie maię tedy aby y ci in instanti, to iest iako nayprędzey być moze, possessyi sluszney nabyli, serio nakazuie; a to sub poena et privandarum propinationum...* (Там само. – Арк. 1030).

⁴²⁹ Там само. – Спр. 815, арк. 119–121.

Тож, міщани зобов'язувалися набути пропорційне своєму маєткові помешкання протягом року і дня від моменту отримання громадянства під загрозою його позбавлення та втрати товарів, кошти з яких мають бути віддані на поправлення стану міських укріплень. Львівські громадяни залежно від свого майнового статусу і того, чим вони торгують, зобов'язувалися набути нерухомість, вартість якої коливалася від 1500 до 6000 злотих. Ця ухвала стосувалася найперше купців⁴³⁰, ремісники ж у ній виразно перебували на другому плані. Вількир детально регламентував права і обов'язки міщан щодо набуття нерухомості. Наведемо основні його положення. Купці, які торгували східними, італійськими та французькими шовками, сукнами та іншими коштовнішими товарами, зобов'язані придбати кам'яницю із кращим просторовим розташуванням у місті і вартістю у 6000 злотих. Тим, хто торгував трохи менш дорогими товарами, потрібно було купувати кам'яницю ціною в 3000 злотих. Ті, хто займався торгівлею вишуканими напоями, а саме: мальвазією, угорськими та італійськими винами, петрициментом та секом (гатунки іспанських вин), повинні набути помешкання за 6000 злотих. Продавці молдавських і волоських вин, горілки “більшої ціни” і напоїв, сичених медом, мали купувати кам'яниці вартістю в 3000 злотих, а тим, хто торгував простим пивом і горілкою “меншої ціни”, приписана нерухомість у 1500 злотих. Окрім того, власником нерухомості (посесіонатом) не вважалася людина, яка чекала на великий спадок чи нерухомість по смерті батьків (а отже, не мала права займатися торгівлею та вишинком, доки не купить повноцінного помешкання). Вількир містив також положення про розмежування властивої торгівлі та торгівлі алкогольними напоями (тобто щоб “пропінатори” не займалися продажем звичайних товарів, а купці не торгували спиртним). Ремісникам же взагалі заборонялося займатися шинкуванням дорожчих напоїв, лише пивом та горілкою⁴³¹.

Однак жодні ухвали та постанови, як видається, суттєво ситуації не могли змінити. У XVIII ст. значна частина львівських громадян далі уникали набуття належної нерухомості. Яскраво ця проблема змальована у діалозі ундецімівірів та магістрату в 1713 р., відображеному в *Libri exorbitantiarum*. Неосілість деяких громадян пов'язана тут з іншою проблемою – створенням міщанами спілок з

---

⁴³⁰ Торгівля вином з часом стала спеціалізацією багатьох купців, здебільшого греків та італійців. (див.: *Кривонос В.* Торгівля левантійським вином у Львові в середині XVI – першій половині XVII ст. // Львів: місто – суспільство – культура. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 126–136).

⁴³¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 815, арк. 119–121.

чужими купцями (а це суперечило присязі громадянина). Наведемо переклад скарги ундецімівірів до магістрату: “Трапляються у місті певні купці, які прийняли міське громадянство лише про око (*na rozór*), але насправді є челяддю своїх начальників (*sq czeladzią pryncypalów swoich*) з інших міст. Вони чинять великі перешкоди у торгівлі іншим міщанам, а особливо панам сорока-мужам, і всім іншим громадянам, добре осілим у місті. Мало не весь заробіток їм відбирають і у певний час до інших міст відсилають, що є віроломством (*periurium*), оскільки вони як непосесіонати⁴³² можуть, забравши товар і доробившись маєтків, виїхати будь-де, як ось пан Людвіхт, краківський купець, пани Шарвей та Шуварт, люблінські купці тощо. Тому шановна громада просить магістрат ужити заходів і належно покарати їх. Скаржиться також шановна громада на шотландців, які супроти королівського декрету, різні товари уроздріб (*na lokieć*) продають, закупляють турецькі товари, шафрани і майже все, що могло би дати прибуток панам міщанам, і при цьому не сплачують жодного податку, крім 60 зл., та й то не всі”⁴³³.

Відповідь магістрату є ще цікавішою, ніж скарга: “Магістрат не знає нічого про присутність таких міщан, які би, прийнявши міське громадянство, проти своєї присяги були челяддю або факторами купців з інших міст”⁴³⁴. Нехай шановний регент громади відповідно до свого обов’язку визначить їм покарання, а міська влада учинить з ними згідно з правом. Що ж стосується того, що багато є в місті непосесіонатів, які займаються торгівлею, то це діється за прикладом панів сорока-мужів, серед яких ледве хто сам має належну нерухомість (*iustam possessionem*), а майже всі вони [тобто сорока-мужі – *О.З.*] або зовсім непосесіонати, або мають нерухомість лише “для годиться” (*ad formam*), хоча відповідно до королівських декретів та їхніх же власних зобов’язань, взятих при вступі на уряд сорока мужів, вони повинні були набути належну нерухомість упродовж року і шести місяців під загрозою втрати уряду. Тому магістрат дивується, чому так відбувається, адже має бути більша повага до закону і королівських декретів. І не розселялися би так тоді по місті шляхта, духовенство та євреї, а якби кожен з панів сорока-мужів подбав про набуття нерухомості в місті, то їхньому прикладові послідували би й інші купці та міщани”⁴³⁵.

⁴³² Особи, що не мають належної нерухомості в місті.

⁴³³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 672, арк. 62.

⁴³⁴ Очевидно, що такі були в місті, але представники магістрату воліли закривати очі на ці факти, можливо, маючи якісь негласні домовленості з факторами.

⁴³⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 672, арк. 63 зв.

Якщо звинувачення представниками магістрату членів квадрагінтавірату щодо відсутності у них належної нерухомості є правдивим і неперобільшеним, то вимальовується невтішна картина. І дійсно, якщо вже міські урядники не хотіли купувати будинків у місті⁴³⁶, то що ж говорити тоді про численних аванюристів які хотіли лише скористати з економічних переваг громадянства, але всерйоз себе з містом не зв'язувати.

Поручителі. Три вищезгаданих вимоги (принесення документів, одруження та набуття нерухомості) мали спільною рисою можливість бути відтермінованими. Попри обіцянку самого міщанина, гарантію виконання цих зобов'язань мав забезпечити інститут поручительства. Для цього новоприйнятий міщанин повинен був знайти кількох (як правило, двох) поручителів (*fideiussores*) серед місцевих міщан (часто це зазначається – *concives nostri*), хоча іноді вистачало й однієї людини. Вони мали гарантувати добросесну поведінку новоприйнятого міщанина в місті, а також вчасне виконання зобов'язань.

Поручителями мали бути особи, які добре знали того, за кого рувалися, тобто були його знайомими чи приятелями. Хоча, можемо припустити, що існували і “професійні” поручителі. Так, наприклад, бондар Матіас Страх згадується як поручитель з 1513 р., але особливо активно в 1523–1537 рр., після чого зникає зі сторінок чистових реєстрів громадян. Поручителями могли бути не тільки певні особи, а й цехи⁴³⁷. Варто зауважити, що за українців переважно порувалися українці, а за вірмен – вірмени. Кількість поручителів для українців у XVI ст. переважно є більшою, ніж два.

Прийняття до міського громадянства “за наполяганням” та “за рекомендацією”. Поручителі часто фігурують у записях XV – першої половини XVI ст., але з середини 1540-х рр. їхня кількість зменшується. Натомість у той час зростає кількість так званих “інтерцесорів” (*intercessores*) – осіб, які протегували, сприяли або ж наполягали на прийнятті до міського права (тоді як поручителі лише гарантували виконання вимог). Інтерцесорами могли бути не лише окремі особи, а й цілі (абстрактні) групи – “наших певних громадян”, “добрих людей” тощо.

Окрім звичайних громадян, як інтерцесори досить часто згадуються львівський вїт, передміські ландвійти, лавники. А деякі міщани зарувачуються протекцією високих земських урядників, як

⁴³⁶ Залишається відкритим питання, а де ж тоді проживали ті члени колегії сорока мужів, які не мали нерухомості в місті? Можливо, на передмістях?

⁴³⁷ ACL. – Т. 1. – №1631, 1885.

наприклад, Мікош, вірменський купець з Кафи, який прийняв міське право за наполяганням Миколи Сенявського, белзького каштеляна, галицького і коломиїського старости⁴³⁸. Від середини 40-х років XVI ст. з'являється практика, коли інтерцесори були одночасно поручителями – вказувалося, що прийняття до міського права відбувається за втручанням (інтерцесією) певних осіб, а виконати зобов'язання новоприйнятий міщанин має під їхньою ж порукою (*sub eorundem fideiussoria*).

Із 1560-х рр. усе частіше згадується, що до громадянства приймають за рекомендацією (*ad commendacionem*), що за суттю, видається, означало приблизно те ж, що й *ad intercessionem*. Інколи ректораторами могли бути самі расцькі писарі, які вписували особу до реєстрів⁴³⁹. У випадку прийняття до міського громадянства вірмен інтерцесорами чи ректораторами, як правило, бували вірмени. І це не було випадковістю, а законним правом старших вірменської нації, адже, як довідуємося із королівського декрету 1607 р., їхня рекомендація була обов'язковою для вірмен, які бажали стати львівськими міщанами⁴⁴⁰. Це було лише підтвердженням такої вимоги, оскільки вона існувала і давніше (однак невідомо відколи) – у цьому документі згадується, що один із вірменських старших Івашко Торосович оскаржив магістрат за порушення цієї норми. У привілеї 1686 р. зазначено, що таке правило поширювалося також на турків і “сарацинів” (ймовірно, мається на увазі населення, прибуле з Азії)⁴⁴¹.

Прийняття львівського громадянства за рекомендацією чи наполяганням (інтерцесією) старійшин професійної корпорації чи етно-конфесійної громади якоюсь мірою було одним із засобів контролю за чисельністю громадян у місті. Наприклад, коли котрогось ремісника рекомендували до прийняття громадянства цехові старші, то це означало, що в цьому цеху (якщо в ньому була фіксована кількість майстрів) звільнилося місце для нового члена, а отже і для нового громадянина. Схоже було з вищеописаною рекомендацією

⁴³⁸ ACL. – Т. 1. – №1951.

⁴³⁹ Наприклад, Яна Врубліцького рекомендував до міського громадянства расцький писар Миколай Абрек, який і вів відповідні записи: ... *ad commendacionem ... Nicolai Abrek actorum praesentium et civitatis Leopoliensis notarii...* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 161, арк.). Цікаво, що у чистовому записі фрагмент *actorum praesentium ... notarii* упущений (ACL. – Т. 1. – №4096).

⁴⁴⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 190–191.

⁴⁴¹ Привілеї національних громад... – С. 374; про сарацинів див.: *Дашкевич Я.* Сарацини – тасмичий народ середньовічної України (джерела та їхня інтерпретація) // Український археографічний щорічник. – К., 2009. – Вип. 13/14. – С. 7–37.

вірменськими старшими, які так могли контролювати демографічні та інші процеси у вірменській громаді. Отже, виходило, що бодай теоретично будь-хто за власним бажанням не міг претендувати на прийняття львівського громадянства, якщо на це не було згоди керівництва відповідної професійної чи іншої спільноти.

Внески за надання міського громадянства. Особи, які приймали міське право, повинні були за це сплатити певну суму або подарувати зброю до арсеналу. Тобто, новоприйнятий міщанин, належачи до міської громади, повинен був докластися до збільшення її маєтку⁴⁴². На відміну від Кракова, де інформація про складення оплат чи дарів нотувалася в кожному окремому записі про прийняття до міського права і стосувалася окремих міщан, у Львові в чистових реєстрових записах подібної інформації не зустрічаємо. Натомість вона з початку XVII ст. потрапляла до рахункових книг і зрідка до протоколів.

Що ж стосується середньовіччя, то хоч про це і немає прямих згадок, оплати за міське право мали б вноситися уже в XIV–XV ст. – доказом цьому є той факт, що реєстри громадян від самого початку велися у рахункових книгах. Можливо, тоді існувала чітка висота внеску, однакова для всіх, тому не потрібно було кожного разу її вказувати, а при підрахункові прибутків вистачало лише перемножити на кількість вписаних міщан (чи, наприклад, лише на кількість прибулих міщан, тому що від місцевих могли і не стягувати внесків, як це бувало в деяких містах)⁴⁴³. У XVI ст. більше світла на це питання проливає постанова райців 1503 р., вміщена посеред списку прийнятих до міського права, під заголовком “*Notandum est*”. У ній подається такий текст: “Пани райці, як нові, так і старі, постановили одностайним голосом та згодою брати від тих, хто приймає міське право по 15 грошів, з чого писар має брати 3 гроші”⁴⁴⁴. Це могло б означати однакові внески для всіх, хто приймав міське громадянство, що підтверджує попереднє припущення.

Як довго діяла ця постанова – не відомо. Але з кінця XVI ст., очевидно відбувалися якісь зміни в цій сфері, оскільки усталилася практика дарування містові зброї, про що йтиметься далі. Чи при цьому зберігалися ще й грошові внески, не зовсім зрозуміло. Ситуація дещо прояснюється у 1607 р., коли король Сигізмунд III видав декрет, врегульовуючи питання оплат із прийняття до громадянства⁴⁴⁵.

⁴⁴² Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 379.

⁴⁴³ Kaczmarczyk K. Przedmowa ... – S. XI.

⁴⁴⁴ ACL. – Т. 1. – №5804.

⁴⁴⁵ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 190.

Відповідно до нього, внески (*honoraria*) новоприйнятих міщан мали розподілятися так, що одна частина повинна йти Раді, а інша, такої ж величини, – на збільшення міського арсеналу (*ita tamen ut aliud similis valoris pro armamentarii auctione semper exigatur*), а отже, до королівської каси. Натомість у декреті 1615 р. згадується про нарікання на збір занадто великих внесків від ремісників при вписі до реєстрів (*quod honoraria magna ab artificibus quando in album scribuntur exigant*) і про те, що ці прибутки спрямовано не на ремонт мурів⁴⁴⁶. Також довідуємося про вимоги кінця XVI ст. – у вирішенні справи міського арсеналу король відсилає до декрету 1596 р.⁴⁴⁷, відповідно до якого новоприйняті міщани повинні були віддавати до арсеналу рушницю-півгак (*bombardam pulhak dictam*) з порохівницею. Що ж стосується грошових внесків громадян, то король постановив, щоб ремісники сплачували 5 злотих до магістрату і стільки ж лонгери повинні скеровувати до арсеналу. Натомість справа внесення оплат купцями, багатими патриціями та найбіднішими ремісниками залишилася на розсуд райців⁴⁴⁸.

Зі списків оплат за прийняття міського громадянства, які збереглися для першої третини XVII ст., можна зробити висновок, що королівські привілеї не дуже виконувалися⁴⁴⁹. Оговорені в декреті 1615 р. п'ять злотих для ремісників упродовж наступних двох десятиліть були великою рідкістю і згадані лише шість разів. Діапазон оплат-*medietatum* у другому – четвертому десятилітті XVII ст. був досить широким – від п'яти грошів (*Jan Hyber*, 1626 р.) до 42 талерів (*Benedictus Lawioli*, у рахунках – *Sawioli Wloch*, 1633 р.)⁴⁵⁰. Остання сума мала б становити 56 злотих, а отже у 336 разів перевищувати внесок бідного передміщанина Яна Гибера. Це дозволяє зробити висновок про різке розшарування тогочасного міщанства і про те наскільки ефемерною соціальною групою була *tota communitas civium*. Але це, звичайно ж, лише екстремуми оплат.

⁴⁴⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 194.

⁴⁴⁷ Очевидно, мається на увазі декрет 1597 р., про який йтиметься нижче, або ж йому таки передував ще якийсь декрет з 1596 р.

⁴⁴⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 194.

⁴⁴⁹ У рахункових записах часто незрозуміло, чи йдеться в них про повну суму внеску за громадянство, чи про так звану *medietas*. Як засвідчує огляд джерел, бувало, що писар упереміш вносив у рахунки і повні суми, і половини, не пояснюючи про яку суму йдеться. Для лонгерів ці рахунки були зрозумілими, а от для пізнішого читача ця плутанина спричиняє труднощі. На початку XVII ст., ймовірно маємо справу з “половинками”, тобто з *medietates*, оскільки поширені записи типу *dal na armate do lunerii* (наприклад, ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 299 (149 зв.).

⁴⁵⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 362.

Взагалі найнижчі суми оплат спостерігалися в 1626 р., коли львівське громадянство масово приймали передміщани. Очевидно, така демократизація інституту громадянства пояснюється тим, що місто зазнало пошестей упродовж попередніх років (1623 і 1625 рр.)⁴⁵¹ і охоче поглинало нових громадян. Тому, й сплата за громадянство була пільговою. Упродовж 1626 р. середня сума повного внеску (не половини)⁴⁵² становила майже два злотих, що є досить низьким показником.

Зрозуміло, що передміське громадянство вимагало менших внесків, ніж міське. Але бували й винятки – наприклад, шапкарі (1613 р.), кордибанники (1632 р.), винокур (1618 р.) бувало платили за передміське право досить високі суми – приблизно 6–8 зл. (подаємо *medietas*, помножену на два), тоді як деякі міщани за міське – платили два злотих чи трохи більше. Основна ж межа між оплатами за міське та передміське право пролягала в межах 4–6 злотих. Загалом же, якщо поглянути на 1610–1633 рр., то передміщани пересічно платили 1 злотий 24 гроші, а міщани – 14 злотих 14 грошів.

Щодо спостережень над окремими професійними групами, то найбільше платили, очевидно, купці, але їх у рахункових записах залишали без вказівки на рід занять. Тобто можемо лише, здогадуватися, що ті, хто найбільше заплатив за громадянство, були купцями. А що стосується тих, чий фах зазначений, то лідерами за висотою оплат у 1610–1623 рр. є аптекарі і золотарі (12–14 злотих). Виглядає так, що багато в той час мали б платити сідлярі, але наші судження про це ґрунтуються лише на одному записі⁴⁵³. Далі йшли лимарі, скрипалі, крамарі, палітурник, цирульники, порохівники, позументники, кордибанники, різьбярі, кушнірі, пекарі та інші. Завдяки внескам за громадянство вимальовується приблизна ієрархія престижності та прибутковості ремесел, адже очевидно, що на цих двох засадах базувалося вираховування райцями необхідних сум. Однак це все дуже умовно. Середній показник часто криє в собі крайнощі. Наприклад, міський скрипаль дав 14 злотих, а передміський – 1 злотий⁴⁵⁴, міські порохівники – 8–10 злотих, а передміський – 1 злотий, 18 грошів⁴⁵⁵.

⁴⁵¹ Зубрицький Д. Хроніка ... – С. 234, 238.

⁴⁵² Вираховування повних сум є умовним – інколи міщани давали дві половини грошима, а інколи одну грошима, а іншу – зброєю. Можливо також, що деякі громадяни давали тільки зброю. Взагалі джерельні повідомлення з цього приводу є суперечливі і неясні.

⁴⁵³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 921.

⁴⁵⁴ Там само. – Арк. 360, 527.

⁴⁵⁵ Там само. – Спр. 735, арк. 358, 360.

Найменше сплачували за громадянство цимбалісти, теслі, передміські пивовари, січкарі, мучники (продавці борошна), гончарі, мельники та ін. Завжди численні в місті шевці серед записів 1610–1633 рр. були рідкістю – тоді їх прийняло громадянство лише двоє і сплатили вони відповідно 13 і 20 грошів, тобто суму невелику.

У подальші роки записи про сплату внесків за міське громадянство стають несистематичні. Вони розрізнено фігурують у протоколах, інколи з'являються у рахункових книгах, але вималювати чітку картину складно аж до 80-х рр. XVII ст., відколи писарі економії знову почали їх вести більш-менш ретельно. Наприкінці XVII і у XVIII ст. за міське громадянство платили в середньому уже 35 злотих. Найнижчі внески тоді зафіксовано серед кушнірів, які платили по 5–6 злотих (80-і рр. XVII ст.). І це професія, яка у давніші часи почувалася досить добре у фінансовому плані (схоже деградували шапкарі та позументники). Можливо, це ремесло переживало тоді не найкращі часи і загалом суми платили вони невисокі – до двадцяти злотих, але в перших роках XVIII ст. траплялися і внески в 50–70 злотих. На протилежному кінці ієрархії оплат стояли багаті купці та міські урядники: колишній люблінський райця Моріс Шарвей, який сплатив 936 злотих⁴⁵⁶, Йоан Баттіста Бевіляква і Мартин Зонтаг (у чистових реєстрах – Зонтаус) – по 700 злотих, Томас Беллі – 600 злотих⁴⁵⁷. Великі суми сплачували судді вірменської нації, які приймали львівське громадянство, уже перебуваючи на уряді – 200–550 злотих. Загалом, вище 130 злотих сплачували лише купці й аптекарі (які фактично теж вважалися купцями). Серед ремісників найбільші суми видали мечник Якуб (Ян) Вілімович – 120 злотих (1726 р.) та золотар Якуб Ромбковський – 126 злотих (1752/1753 рр.)⁴⁵⁸. Інші ремісники сплачували значно менше.

Загалом діапазон внесків за міське громадянство в багатьох професійних групах досить великий. Так, купці могли сплачувати 10, а могли і 700 злотих. Очевидно, що під словом “купець” у рахункових записях крилися усі особи, що займалися торгівлею без різниці її масштабу. Внески годинників коливалися від 12 до 80 злотих, шинкарів – від 20 до 90 злотих, різників – від 8 до 54 злотих (їхні оплати досягли піку в першій половині

⁴⁵⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 323 зв., 324 зв. Хоча можливо це помилково вирахована сума – оскільки вона базується на двох записях про сплату ним внеску (436 і 500 зл.). Чи маємо справу дійсно з двома внесками, а чи він сплатив спершу 436 зл., а потім додав ще 64, що в сумі дало 500 зл., внесених у рахунки повторно, невідомо.

⁴⁵⁷ Там само. – Спр. 949, арк. 247, 295, 279 зв.

⁴⁵⁸ Там само. – Спр. 952, арк. , 231, 485.

XVIII ст., а далі знизилися до 24–30 злотих), мечників – від 12 до 120 злотих, пивоварів – від 12 до 51 злотих. Найчисельніші ремісники міста – шевці – сплачували переважно в межах від 9 злотих 24 гроші до 40 злотих, але одного разу аж 80 злотих⁴⁵⁹, що в середньому становило ледь більше 18 зл. зі шевця (а отже невисокий внесок).

Деякі ремісники навпаки сплачували більш-менш рівномірно протягом усього часу з кінця XVII – до 80-х рр. XVIII ст. Це золотарі (за винятком Ромбововського), ливарники, перукарі, котлярі, кравці, бляхарі, стельмахи, бондарі, ковалі, гончарі та ін. Відносно рівномірно платили цирульники (в межах 15–48 зл.), але на їхньому фоні виділяється Томаш Будний, який у 1683 р. сплатив 120 злотих⁴⁶⁰. У кількох ремеслах спостерігалося зростання оплат – наприклад, у сідлярів, миловарів та гаптувальників, а в шевців і токарів – внески то збільшувалися, то зменшувалися.

У другій половині XVIII ст. спостерігається чергова спроба врегулювати висоту внесків нормативно-правовим актом. Ці намагання знайшли відображення в “Описі прав і привілеїв міста Львова”, виданому окружним старостинським урядом⁴⁶¹. Очевидно, йшлося про обмеження (заниження) величини внесків, що непрямом чином видно із закреслень у тексті – вищі суми закреслені і замість них подані менші. Так, для т. зв. “нижчих ремесел” встановлювалася сума 15, 18, 24 злотих (скреслено 32 злотих, які очевидно мали братися від т. зв. “престижніших” занять), дрібні торговці (крамарі) мали давати раніше 36–40 злотих (або ж вони урівнювалися з ремісниками), а купці багатих крамів давніше давали 70–100 злотих, а пізніше – всього лиш 30 злотих⁴⁶².

Завдяки частим перекресленням цифр та слів у цьому тексті, не зовсім зрозуміло, кого які суми стосувалися. Не цілком ясно також, до якого часу відносилася описана спроба врегулювання висоти внесків, але з виноски на маргінесі можна зробити висновок, що до першої половини XVIII ст. Текст виноски повідомляє, що існував комісарський декрет 1746 р., за яким давня практика встановлювати суму оплати залежно від рівня престижності і прибутковості міщанських занять була скасована і відтоді багато осіб приймали громадянство без жодних оплат⁴⁶³.

⁴⁵⁹ Сплатив Шимон Скородинський (Скородемський) у 1727 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 231).

⁴⁶⁰ Там само. – Спр. 949, арк. 238 зв.

⁴⁶¹ ЛННБ. – Ф. 4, оп. 1, спр. 1360.

⁴⁶² Там само. – Арк. 27 зв.

⁴⁶³ *...plures ex mandato incliti capitaneatus gratis sine ulla datione ad jus civile suscipiuntur* (там само).

Але ця інформація не зовсім узгоджується з даними з рахункових книг – із 866 міщан, які прийняли громадянство у 1747–1781 рр. (за винятком 1767–1769 рр., з яких бракує рахункових записів), збереглися відомості про сплату внесків за громадянство для 686 новоприйнятих міщан (а це 79%!). Окрім того, внески з тогочасних рахункових книг також недостатньо узгоджуються з рекомендованими в “Описі” сумами – наприклад, купці замість 30 злотих платили у другій половині не тільки 50–70 злотих, а неодноразово і значно більші суми – 216 і навіть 288 злотих⁴⁶⁴. Ремісники також давали, як правило, більші внески, ніж це передбачалося у згаданому документі. Чому реальні суми були вищі, ніж задекларовані, складно пояснити. Невідомо також, де шукати тих “багатих” (*plures*) осіб, які мали б за мандатом приймати міське громадянство зовсім без жодних оплат.

Звичайно, деякі особи і в давніші часи (наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.) приймали міське громадянство безплатно. Так у списках оплат при Миколаєві Фугеровичу записано *nie dal nic*, при Янові Чехуцькому та Домінікові Шишковському стоїть прочерк, при Янові Комарницькому, Францові Уктові, Францові Субіну, Францові Ройсові, Бальтазарові Кані, Янові Ферферові – *gratis*⁴⁶⁵. Загалом, це всього лише дев’ять осіб.

Яка ж була причина безоплатного входження до грона львівських громадян? Фугерович та Чехуцький належали до значних львівських родів і, можливо, це давало їм пільги. Це припущення підтверджується ще одним записом, в якому безплатно прийняв міське право Ян Вільчек, з тієї лише причини, що він, як пояснювалося, був раєцьким сином (1712 р.)⁴⁶⁶. Це зрештою, логічно, тому що половину суми вступного брали собі райці, а отже не випадало брати гроші з синів своїх колег. Однак все ж, як видається, без оплат приймали далеко не всіх раєцьких дітей. Принаймні наприкінці XVII ст. деякі раєцькі діти таки платять внески, правда, не надто високі як на можливості своїх сімей – наприклад, Міхал Нич (1690 р., 70 зл.), Рафал Боїм (1691 р., 56 зл.), Якуб Крауз (1695 р.,

⁴⁶⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 534.

⁴⁶⁵ Там само. – Арк. 294, 329; спр. 953, арк. 3 (6), 6 (9), 7 (10). Подасмо ці прізвища у написанні, як воно є в рахункових книгах, хоча частина з них, скоріш за все, є перекрученими і відрізняються від прізвищ, вписаних до чистових реєстрів (див. співставлення антропонімії з чистових реєстрів та рахункових записів – додаток №2, таблицю 2).

⁴⁶⁶ *Pan Jan Wilczek iako filius consularis a honorario liber.* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 61).

56 зл.)⁴⁶⁷. Видається, що діти суддів вірменської нації теж могли мати певні пільги⁴⁶⁸.

Д. Шишковський і Я. Комарницький були міськими урядниками (перший – інстигатором, другий – лонгерським писарем). Чи львівські урядники автоматично були звільнені від оплат невідомо. Так, у 1691 р. за громадянство сплачує 50 злотих котрийсь із Алембеків⁴⁶⁹ і, скоріш за все, це запізнла оплата Людовика Алембека, що прийняв міське право попереднього року, вже перебуваючи на раєцькому уряді⁴⁷⁰. Є й інші записи, які, можливо, вказують на сплату внесків за громадянство особами, що вже перебували на уряді⁴⁷¹. Натомість Ф. Укт, Ф. Субін, Ф. Ройс і Б. Каня – були звільнені губернаторським мандатом⁴⁷². А при Я. Ферферові жодних пояснень не занотовано.

Внесення оплат відбувалося інколи у той же день, що й безпосередній акт прийняття громадянства. Але дуже часто дати не співпадають. Оплати склалися переважно раніше (але бувало й пізніше). Інколи часова віддаль між датами могла бути у кілька днів, але траплялося, що й у кілька місяців і навіть років⁴⁷³. Так, мечник Антоній Межейовський сплатив за громадянство ще в лютому 1771 р., а з'явився у чистових реєстрах щойно в лютому 1774 р.⁴⁷⁴ Схоже Йосиф Дезопис – спочатку сплатив внесок (грудень 1772 р.), а громадянство прийняв у лютому 1773 р.⁴⁷⁵ Натомість Яцентій Ясінський, навпаки, у реєстрах

---

⁴⁶⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 262 зв., 270 зв., 281 зв.

⁴⁶⁸ Андрій Мінасевич сплатив лише 78 злотих, що пояснюється в рахунках так: *in vim mieiskiego habito respectu oica iego sędziego nacyi Ormiańskiej lwowskiej fl. 78* (Там само. – Арк. 330 зв.).

⁴⁶⁹ Там само. – Арк. 271 зв.

⁴⁷⁰ ACL. – Т. 1. – №4161.

⁴⁷¹ Також дещо незрозумілі записи мають раєцький писар Казимир Чечевич (1757 р.), “шинкуючий” синдик Людвик Лудчинський і Томаш Франші, який прийняв громадянство уже два роки будучи райцею і при цьому займався торгівлею (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 495–496). Не зовсім ясно, чи суми, вказані після їхніх імен, означають внесок за міське громадянство.

⁴⁷² Для Балтазара Каня (Кузя) і Франца Субіна (Шабінгера) збереглися в архіві ще окремі матеріали, пов'язані з прийняттям їх до міського права (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 971, 974). У випадку Б. Кузя, через втрату ним потрібних документів, старостинський уряд повідомляв також про складенням ним професійного екзамєну.

⁴⁷³ Правда, потрібно пам'ятати, що у рахункових записах дуже неясна і плутана система датування.

⁴⁷⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 1 (4); ACL. – Т. 1. – №5095.

⁴⁷⁵ Там само. – Арк. 2 (5).

вписаний у жовтні 1771 р., але запис про сплату вміщено під січнем 1772 р.⁴⁷⁶

Чому так відбувалося? Випадки спізнення оплат рідші, але й мотиви для цього зрозуміліші – особа поспішала прийняти громадянство авансом (щоб отримати певні користи), але не була готова внести готівку за цей акт і обіцяла, очевидно, донести її пізніше. А от щодо завчасної оплати, то можна припустити, що її від міщан райці могли вимагати як своєрідний завдаток. Інколи бувало, що внески сплачувалися кілька разів, тобто необхідна сума ділилася на частини. Напевно, це виглядало подібно до нинішньої торгівлі “на виплат”, коли загальна сума виплачується поступово. Двічі вносили кошти Якуб Бернатович, Вавжинец Кжемінський, Войцех Дука, Каспер Ярошевський, Петро Басевич⁴⁷⁷. Але бували й випадки, коли сплачували тричі (наприклад Кшиштоф Аракелович – 2, 12 і 15 лютого 1696 р., а в реєстри вписаний аж у березні)⁴⁷⁸. Ці факти ще раз підтверджують, що прийняття міського громадянства інколи було досить тривалим процесом.

Дарування зброї. Як уже згадувалося, наприкінці XVI ст. міщани почали дарувати містові зброю з нагоди отримання громадянства. Але, очевидно, що ця практика утвердилася не без проблем. У 1597 р. Сигізмунд III видав декрет, яким вирішував суперечку, що виникла між львівським поспільством та райцями щодо дарування вогнепальної зброї (*pixides*)⁴⁷⁹. Громада подала позов проти магістрату за те, що “проти звичаю” при прийнятті громадянства почали вимагати дарувати вогнепальну зброю, а крім того, ще й нести збройну варту під час ярмарків, “чого раніше не було” (ймовірно, найбільші протести це викликало в ремісників, які не мали великого бажання охороняти інтереси купців). Позивачі були налаштовані досить рішуче (за версією райців чинили в ратуші заворушення), через що навіть зазнали ув’язнення. Райці ж доводили, що цей звичай утвердився через добровільні особисті домовленості (*ex pacto privato*), за якими громадяни погодилися давати вогнепальну зброю за прийняття до міського права. Король став на бік райців і постановив, щоб останні брали зброю “не лише від

⁴⁷⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 1 (4); ACL. – Т. 1. – №4886.

⁴⁷⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 318, 324, 339 зв., 349 зв.; спр. 952, арк. 185, 243, 247.

⁴⁷⁸ Там само. – Спр. 949, арк. 286 зв.; ACL. – Т. 1. – №4254.

⁴⁷⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 638–639. За вказівку на цей декрет завдячуємо М. Капралеві.

ремісників, але й взагалі від усіх нових міщан, які міське право приймають⁴⁸⁰.

Ця суперечка виникла уже після майже десятилітньої практики дарування зброї – відповідні записи у чистових реєстрах з’явилися у 1588 р. (і велися більш-менш систематично до 50-х рр. XVII ст.). Водночас, навіть у цей час при багатьох громадянах писар не потуге нічого про зброю. З реєстрів довідуємося, що до арсеналу громадяни складали найчастіше вогнепальну зброю. З латинської термінології важко зрозуміти, про які саме гатунки зброї йдеться⁴⁸¹. У деяких записах бачимо, що зброя дається замість внеску (*loco honorarii*) або як внесок (*gratia honorarii*). Складали її до арсеналу (*ad armamentarium*) або лонгерії (*in oeconomiam civilem*)⁴⁸², а інколи прямо вказувалося оборонну вежу (*dabunt po muszkiecie do wiezy piekarscy [sic]*)⁴⁸³. Деякі міщани (здебільшого наприкінці XVI ст.) дарували містові не лише вогнепальну зброю і взагалі не тільки

⁴⁸⁰ ...*non tantum a mechanicio, sed passim ab omnibus novis civibus ius civile suscipientibus...* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 639).

⁴⁸¹ Здебільшого писар вживав слова *bombarda* або *sclopetum*. Тут у пригоді стають випадки, коли біля латинського терміну додатково зазначається ще й польський відповідник. З цього випливає, що під “бомбардою” розумілося гаківницю або мушкет (ACL. – Т. 1. – №3652, 3728). Мушкет міг також називатися *mosquetum* або *bombarda maior*, що польською писар інколи перекладає як “кобила” (Ibidem. – №3734, 3753, 3795). Так само і кобила, і мушкет, і гаківниця могли називатися *sclopetum* (*sclopetum vulgo hakownica aut muszkiet dictum*) (Ibidem. – №3696), *sclopetum, vulgo kobyla dictum* (Ibidem. – №3700). Так звана “кобила” інколи називалася “німецькою рушницею” (*sclopetum germanicum*) (Ibidem. – №3744). У протокольних записах згадуються шмигівниці – *sclopetum smigownice dicta*; *bombarda alias smigownica* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 1032; спр. 148, арк. 655). Деколи детальніше визначалося, яку якість і які саме характеристики потрібно було мати зброї (*muszkiet z krzosem dobrym, bombardam fabre factam alias tarczowy dobry gwintowy muskiet*) (Ibidem. – №3728, 3796). Вірменин Христофор Кубачовський повинен був принести “яничарку” (різновид турецької рушниці, як правило, гарно оздобленої) (Ibidem. – №3762). Нерідко міщани могли давати також по кілька, як правило, дві одиниці зброї – наприклад, грек Мануель у 1588 р. дав дві гармати (*duas pixides magnas*) (Ibidem. – №3158). Як видно, зброярська термінологія була складною і не до кінця усталеною. Наприклад, як щойно згадувалося, кобила і гаківниця хоча й могли називатися однаково на латині, однак це були різні гатунки – кобила була менш цінною, ніж гаківниця. Це видно з запису, коли від міщанина вимагалося принести на вибір *hakownice albo parę kobył* (Ibidem. – №3725). Кобила, видається, була рівноцінною мушкетеві (Ibidem. – №3765).

⁴⁸² ACL. – Т. 1. – №3706, 3717, 3721.

⁴⁸³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 153, арк. 742.

зброю⁴⁸⁴. Принесення зброї чи інших речей часто відкладалося до якогось свята чи ярмарку і тоді за виконання обіцянки призначалися поручителі.

Після 1652 р. згадка про складення зброї у чистових реєстрах зустрічається тільки раз (1663 р.)⁴⁸⁵, а в 1666 р. занотовано лише, що Войцех Купінський *honorarium magistratui et ad armamentarium persoluit*⁴⁸⁶, тобто тут, радше, йдеться про грошову сплату на користь арсеналу. Ще поодинокі згадки про принесення зброї знаходимо в протокольних записах – аж до 1675 р.⁴⁸⁷

Чи практикувалося принесення зброї надалі встановити не вдалося. Узагалі, навіть попри наявні систематичні рахункові записи для 1610–1633 рр. і кінця XVII – 80-х рр. XVIII ст. все одно важко прослідкувати, наскільки ретельно дотримувалися вимоги складати оплати і зброю, як розподілялися внески, тобто, чи виконувалися норми, закладені в декретах з 1597, 1607 і 1615 рр.

Певну інформацію щодо цього можемо почерпнути з книги “Зловживань” (*Exorbitantiae*). Наприклад, уже в 1623 р. представники громади скаржилися, що невідомо де перебуває зброя, складена новоприйнятими міщанами та занедбався звичай розподіляти навпіл між райцями і лонгерією внески (*accidentie*)

---

⁴⁸⁴ Наприклад, ножівник Симон Гуга, звичайно ж, з огляду на його фах, вніс до арсеналу спис (*framea*), а поза тим зобов’язувався виготовити 12 ножичків (*duodecim cultellos... elaborare*) і віддати їх панам лонгерам (*dominis lonheris reddere*) (ACL. – Т. 1. – №3446); Вавжинец Звезинський дав до лонгерії шаблю і сокирку (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 217 (109 зв.); шапкар Григорій Вільковський дав спис, сокирку (*securis*) і шапку (*pileum*) для міської сторожі (*pro haidonibus*) (ACL. – Т. 1. – №3447); шляхетний Якуб Яжецький подарував обладунок (*lorica*) (Ibidem. – №3436); дубильник Войцех Фудалей, знову ж таки з огляду на свою професію, взагалі приніс шкіряне (юхтове) відро (*vasculum ex cutibus dictum wiadro skurzane iuchtowe*) (Ibidem. – №3469), а калитник Кшиштоф Браум-молодший дав калиту (*marsupium*) (Ibidem. – №3480); поворозник Ян Гулінський дав 12 посторонків (елемент упряжі) (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 399 (199 зв.). Токар Якуб Бичинський з Каліша дав досить загадкові предмети – у відчитанні А. Янечека *symplones ligneas duodecem* (ACL. – Т. 1. – №3771), що, навіряд чи пасусе, оскільки це мало б означати “дванадцять дерев’яних співбесідників”. Скоріш за все, запис має відчитуватися як *symphones ligneas duodecem*, але що це за “дерев’яні симфонії” (“дерев’яні співзвуччя”) з певністю сказати важко. Можливо, йдеться про ксилофон, який з грецької перекладається як “дерев’яний звук”. Цей інструмент з’явився у Європі щойно у XVI ст. і ще не набув значного поширення, а тому писареві могло бути складно підібрати відповідний термін. Інша справа, чому їх мало бути аж дванадцять? Напевно, йдеться не про кількість екземплярів цього інструмента, а про 12 дерев’яних брусків, з яких він мав би складатися.

⁴⁸⁵ ACL. – Т. 1. – №3870.

⁴⁸⁶ Ibidem. – №3906.

⁴⁸⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 4, арк. 622.

новоприйнятих міщан⁴⁸⁸. У 1645 р. “10 мужів” дали нарікали, що міська скарбниця жодного пожитку не має з прийняття до громадянства, однак на це райці відповідали, що розпорядження королівського декрету щорічно виконується, а щодо того, що зброю цим разом недобрали, то після міських виборів потрібно, щоб провізор арсеналу і міський обвинувач подали позов проти тих, хто не здав ще зброї, і тоді магістрат готовий відразу ж розсудити справу⁴⁸⁹.

У 1647 р. чути нарікання щодо недотримання пунктів декрету 1607 р. і закиди, що “якби кожен купець, який до міських свобод приступає, давав містові стільки, скільки й Вам [райцям – О.З.] дає, то й гарматка одна-друга з часом би до арсеналу причинилася”⁴⁹⁰. З цього запису довідусмося також цікаву деталь, що лише ремісникам належало давати зброю (до башт), тоді як купці повинні були докладатися до покращення міських фортифікацій фінансово⁴⁹¹. У 1666 р. згадано, що ремісники мали на башти давати “половину” (*medietatem*), а отже, напевно, в грошах, бо вказано, що ці внески мають щороку підраховуватися і вже щойно з них треба купувати зброю⁴⁹².

Тому, скоріш за все, 60–70-і рр. XVII ст. можна вважати періодом, коли відійшла практика принесення новоприйнятими міщанами зброї і вона була замінена на грошовий еквівалент. Це припущення підтверджується кількома видами джерел: чистовими реєстрами, книгами скарг, протокольними записами, списками оплат у рахункових книгах — зокрема про це свідчить той факт, що час від часу (а в другій половині XVIII ст. – систематично) в цих списках подаються суми внесків паралельно і у формі *medietas*, і у вигляді повної суми – для зброї там місця нема. Але водночас, в “Описі прав і привілеїв міста Львова” з кінця XVIII ст. є вимога, за якою новоприйняті міщани “зобов’язані давати зброю, половину або цілий фунт пороху, а також свинцеві кулі до міського арсеналу”⁴⁹³. А до того ж, ще в 1753 р. згадуються кілька випадків, що нові міщани, крім грошового внеску, давали ще й фунт пороху (*libra pulveris*)⁴⁹⁴.

Отже, збережені фрагментарні відомості про фінансові та матеріальні внески за надання міського громадянства дозволяють зробити

⁴⁸⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667, арк. 85.

⁴⁸⁹ Там само. – Арк. 468–469

⁴⁹⁰ Там само. – Арк. 692.

⁴⁹¹ Там само.

⁴⁹² Там само. – Арк. 822.

⁴⁹³ ЛННБ ВР. – Ф. 4, оп. 1, спр. 1360, арк. 1 зв.

⁴⁹⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 392, 398.

такі висновки: 1) внески існували віддавна і спочатку (можливо у XV – першій половині XVI ст.), напевно, в однаковому для всіх розмірі; 2) висота оплат із часом, ймовірно, ставала все більше диференційованою в міру поділу громадянства на міське і передміське, купецьке і ремісниче; 3) диференціація оплат почалася щонайпізніше в останні роки XVI ст.; 4) внесення зброї до арсеналу було більш характерним для ремісників, а сплата певної суми – для купців, хоча, видається, чіткого правила тут не було; 5) складення зброї у певних випадках замінялося грошовим внеском; 6) розподіл прибутків, отриманих від надання міського громадянства, часто відбувався з порушенням тогочасного законодавства; 7) у середині XVIII ст. чинилися безуспішні спроби внормувати й обмежити стягування внесків за міське громадянство, але очевидно, що в дійсності райці визначали вищі суми, ніж це передбачалося нормативно-правовими актами; 8) деякі категорії населення (урядники, діти райців, пред'явники старостинських мандатів) могли отримувати громадянство безплатно, але з відомих нам фактів неможливо вивести якогось чіткого правила.

Додаткові зобов'язання. Розглядаючи питання внесків та дарування зброї у контексті обов'язку міщанина прислужитися містові, не можемо оминати додаткові “добровільно-примусові” акти. Інколи новоприйняті міщани могли подарувати місту і щось “монументальніше”.

Італієць з о. Хіос Андрій Гарго у 1589 р. був прийнятий до числа міщан “на згадку про чесне життя і добродіяння” його покійного дядька (по матері) відомого італійця Томазо де Альберті⁴⁹⁵. Згадані добродіяння для міста полягали у тому, що покійний незадовго до смерті почав своїм коштом споруджувати кам'яну криницю (*cisterna lapidea*). Вже після акту впису до реєстру громадян писар додав абзац, з якого випливає, що оскільки покійний, напевно, хотів би викінчити криницю, то Андрій Гарго як його законний спадкоємець, повинен своїм коштом завершити її спорудження⁴⁹⁶.

Ця *cisterna lapidea*, як стверджує В. Вуйцик, через скупість спадкоємця не була викінчена ще й у 1595 р., а потім, за погодженням із радою, взагалі отримала дерев'яне завершення (хоча мала бути кам'яною)⁴⁹⁷. І все ж, цей подарунок містові проіснував аж до часів молодості Д. Зубрицького⁴⁹⁸.

⁴⁹⁵ ACL. – Т. 1. – №3184.

⁴⁹⁶ Ibidem. – №3184.

⁴⁹⁷ Вуйцик В. Фонтани старого Львова // Його ж. Вибрані праці. – Львів, 2004 (Вісник інституту Укрзахідпроектреставрація. – Ч. 14) – С. 175.

⁴⁹⁸ Зубрицький Д. Хроніка... – С. 239.

Інший італієць Лоренцо Манфреді при прийнятті громадянства (1653 р.) був зобов'язаний переплавити одну гармату своїм коштом⁴⁹⁹. Маляр Вавжинец Колтуновський був прийнятий до міського громадянства безплатно (1743 р.), але за умови, що відновить вівтар Божого Тіла в катедральному соборі⁵⁰⁰.

Присяга. Важливою складовою процесу прийняття міського громадянства (як правило, вже після виконання інших вимог) було складення так званої “тілесної присяги” (*iuramentum corporale*). Названо її так, оскільки людина присягала особисто, а не через заступника⁵⁰¹. Це була присяга для простого народу і приносилася вона навколішках (*flexis genibus*), на відміну від присяги із прикладанням руки до грудей (*iuramentum pectorale*), передбаченої для шляхти і духовенства⁵⁰². Шляхта, яка приймала громадянство Львова, присягала за зразком інших міщан (*iuramentum more aliorum civium praestitit*)⁵⁰³. Роту присяги читали визначені на це особи, а міщанин мав дослівно повторювати сказане. Під час цього, окрім стояння на колінах, потрібно було підняти догори два пальці правої руки перед св. Розп'яттям⁵⁰⁴.

Генеральна формула тексту присяги новоприйнятого міщанина була подана Б. Гроїцьким в “Порядку судів і справ міських права магдебурзького”⁵⁰⁵. У деяких містах (наприклад, Любліні)⁵⁰⁶ текст присяги мало відрізнявся від генеральної формули, в інших же містах (зокрема, й у Львові) формули збагачуються локальними додатками та застереженнями⁵⁰⁷. Зміст присяги мав бути добре зрозумілим новоприйнятому міщанинові, тож складалося її, як правило, не латиною, а мовою спілкування міщанина. Тому переважно тексти присяг у книгах виборів⁵⁰⁸ писані польською мовою, а одна, з огляду на значну кількість італійців у місті, спеціально перекладена італійською⁵⁰⁹. Єдина

⁴⁹⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 1039.

⁵⁰⁰ *Wawrzyniec Koltunowski malarz przyjął civitatio, ale nie importował nic, bo deklarował odnowić ołtarz Sanctissimi Corporis Christi Domini in arcykatedrze.* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 373.)

⁵⁰¹ *Gloger Z.* Encyklopedia Staropolska... – Warszawa, 1972. – Т. 4. – С. 127.

⁵⁰² *Горбачевский Н.* Словарь древняго актоваго языка Северо-Западнаго Края и Царства Польскаго. – Вильна, 1874. – С. 174.

⁵⁰³ ACL. – Т. 1. – №3171.

⁵⁰⁴ *Ibidem.* – №3203, 3640, 3642.

⁵⁰⁵ *Groicki B.* Porządek... – С. 52–53.

⁵⁰⁶ *Sadownik J.* Przyjęcia... – С. 16–17.

⁵⁰⁷ *Ptaśnik J.* Miasta... – С. 304.

⁵⁰⁸ Що саме там варто шукати цих текстів, то на це прямо вказано в самих реєстрах: *iuxta rotam, in libro electionum praescriptam* (ACL. – Т. 1. – №3643).

⁵⁰⁹ ACL. – Т. 1. – №5795. Український переклад італійської та інших присяг див.: *Заяць О.* Формули... – С. 238–244.

збережена німецька присяга відноситься вже до австрійських часів⁵¹⁰. Безумовно, у XV ст. і на початку XVI ст. присяги також мали приноситися німецькою, так як це було в інших тогочасних містах, але текст такої присяги не зберігся. Цікаво, що вірмени присягали польською мовою⁵¹¹. Невідомо, як справа виглядала з українцями.

Можливо, перші присяги у Львові були однаковими для всіх громадян. Однак, нам відомі тексти присяг лише з XVII ст., коли міське громадянство було поділене на різні види, тому й формули були різними. Однак спільними уступами для всіх видів присяг були звертання до Бога, обіцянка вірності королю або державі, даному місту та магістрату, зобов'язання дотримуватися порядку та пристойної поведінки, а також у разі отримання інформації про загрозу міській владі повідомити її про це.

Присяга, яка б прямо називалася “купецькою”, немає, однак такою за своєю суттю була “Присяга осіб, що приймають міське громадянство”⁵¹². Це видно з того, що в ній є фрагмент, присвячений питанням торгівлі: не мати спілки з чужими, не продавати чужих товарів під власним прикриттям, не займатися нелегальним посередництвом, а саме такі елементи були невід’ємною частиною купецьких присяг в інших містах⁵¹³. Тобто, до певної міри, власне міщанами (у найвужчому значенні того слова) були саме купці. Купецькою за своєю суттю є також присяга італійців⁵¹⁴. У ній громадяни італійського походження зобов'язуються утримуватися від торгівлі з чужинцями та “виправдати цілу справу і товари, які вони купуватимуть за свої гроші”⁵¹⁵.

Присяга передміщан, окрім універсальних виразів, має коротку згадку про торговельні обов'язки передміщанина, а саме: не мати спілки з чужими і не перешкоджати торговельній діяльності міщан⁵¹⁶. Ця присяга з 1608 р., що дійшла до нас як відпис із пропалої книги виборів

⁵¹⁰ ACL. – Т. 1. – №5803.

⁵¹¹ Привілеї національних громад... – С. 285–286.

⁵¹² ACL. – Т. 1. – №5794; Заяць О. Формули присяг... – С. 241

⁵¹³ *Ptaśnik J. Miasta...* – S. 303.

⁵¹⁴ Це видно з її тексту. Також про це свідчать записи (протокольні), у яких італійці-купці приймають громадянство, *praevio iuramento mercatoribus stylo Italico descripto*. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 6, арк. 1243). Невідомо, однак, якою мовою присягали італійці-ремісники (передовсім мулярі). Можна припустити, що такі польською, а не італійською. Очевидно італомовна присяга була прерогативою багатих торговців. А в мулярському цеху спостерігається прагнення до полонізації його членів (це відображено хоча б у звичному перейменуванні італійських прибульців на польський лад).

⁵¹⁵ Ймовірно, йдеться про те, що і самі вони якимось прислужаться містові, а не лише скористаються з міських привілеїв.

⁵¹⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр.1, арк. 56.

початку XVII ст., продубльована в іншій книзі виборів⁵¹⁷. Її заголовок звучав так: “Присяга передміщан, що живуть із дрібною торгівлі”. Виглядає так, що саме дрібна торгівля вважалася основним заняттям передміщан. Була також ще одна формула – “Присяга громадян-мешканців, що живуть з дрібною торгівлі”⁵¹⁸, однак цікаво, що в ній торговельних приписів немає зовсім – її текст був найпростіший. Ремісники ж у своїй присязі зобов’язувалися поводити себе відповідно до порядків та звичаїв свого міста та цеху⁵¹⁹.

Після переходу Львова під владу Австрії присяги продовжували складати, але вже на вірність цісарю. До наших часів дійшов текст німецької присяги. Відбуватися вона мала так само, як і давніше, а в її тексті уточнено, що це “тілесна присяга” (*Corperlichen Eyd*)⁵²⁰. Так само міщанин зобов’язувався не видавати міських таємниць, натомість не приховувати чиїсь ворожі замисли проти цісаря, магістрату та міста, а завбачливо їх викрити, а крім того не вести забороненої торгівлі та не діяти на шкоду містові. Ця присяга в книзі є дещо покреслена писарем: ім’я цісаря Йосифа замінене на Леопольда II, вираз “пани Райці” замінено на “Магістрат” (напевно у зв’язку із реформою 1786 р.)⁵²¹, а присягання від першої особи замінене на другу, що могло б вказувати на те, що присяга була адаптована для зручностей особи, яка надиктовує формулу.

Інкони присяга відтермінувалася. Рада могла “прив’язати” присягу до часу принесення документів, тому деколи присягали і через рік, а то й через п’ять років⁵²². Присяга відкладалася, якщо міщанин ще не зрікся попереднього громадянства чи юрисдикції⁵²³. Неповнолітні, як уже згадувалося, мали присягнути по досягненні повноліття. Обов’язково присяга переносилася у випадку безкоролів’я⁵²⁴, оскільки обіцянка вірності королю і послушенства магістратові як репрезентантові короля були важливими складовими формули присяги. Деколи присягу переносили не один раз⁵²⁵.

⁵¹⁷ ACL. – Т. 1. – №5798.

⁵¹⁸ Ibidem. – №5796.

⁵¹⁹ Ibidem. – №5797.

⁵²⁰ Ibidem. – №5803.

⁵²¹ *Czołowski A. Pogląd...* – S. LXXVII–LXXVIII.

⁵²² ACL. – Т. 1. – №2688 (*Marcus Iani Graecus*); *ibid.* – №2332, 2410 (*Stanislaus Śmieszek*).

⁵²³ Ibidem. – №1503, 2950.

⁵²⁴ Т. Гошко вважає, що в час безкоролів’я магістрат взагалі не надавав міського громадянства (*Гошко Т. Нариси...* – С. 151), однак це спричинене неправильним перекладом зауваження А. Гілевича, до якого дослідниця відсилається. Насправді, А. Гілевич стверджував лише про перенесення присяги (див.: *Gilewicz A. Przyjęcia...* – С. 379).

⁵²⁵ Наприклад, Матіас Домбек (1572 р.) спочатку прийняв львівське громадянство, а присягнути мав тоді, коли принесе документи. По принесенні документів його присягу магістрат відкладає далі – до обрання і коронації короля (*iuramento eidem dilato us[que] dum Rex electus et coronatus fuerit*) (ACL. – Т. 1. – №2849, 2862).

Врешті, відтермінування присяги могло бути спричинене “високою зайнятістю раецького уряду”⁵²⁶.

Окрім того, присяга, ймовірно, стимулювала вписуватися до числа львівських громадян вихідців із патриціату. Так, Якуб Шольц, уже будучи лавником, прийняв міське громадянство (1592 р.)⁵²⁷. Пояснювалося це тим, що він уже до цього моменту трактувався як громадянин, зокрема, тому що був патрицієм і сином знатних батьків, але ще не склав присяги громадянина. Тому, щоб не зазнавати обмежень у виконанні торгівлі та користуванні іншими вольностями і прерогативами, він приніс присягу за звичаєм інших купців. Ймовірно, це йому знадобилося також і для подальшої кар’єри, оскільки у 1596 р. Якуб Шольц уже був райцею.

Також зазначимо, що були випадки “переприсягання”, тобто повторного принесення присяги. Так бувало при зміні виду діяльності – наприклад, коли ремісник бажав зайнятися торгівлею (протилежної зміни в джерелах не зустрічаємо). Тоді, відповідно, потрібно було скласти присягу купця⁵²⁸.

До останньої чверті XV ст. немає відомостей про принесення присяг новими громадянами – уперше такий факт писар занотував під 1476 р.⁵²⁹ Однак частіше присяги згадуються вже від 1480 р. Невідомо, що було причиною відсутності нотаток про присяги – чи дійсно новоприйняті міщани їх не складали, чи писар не нотував цього факту, розуміючи його як річ очевидну. Присяга видається надто важливим елементом у прийнятті громадянства, щоб нею можна було легковажити. Але навіть якщо припустити, що частина міщан могли допускатися до громадянства без присяги, то тоді не зрозуміло, за яким критерієм визначалося кому присягати, а кому – ні. У 1480-х рр. понад 20% міщан занотовані як такі, що присягли. Далі їхня частка меншає, але у другій половині XVI ст. акт присяги занотовано уже в більшості записів. У 1627–1647 рр. присягали практично всі, а в другій половині XVII ст. кількість записів із присягами знову зменшується і становить пересічно лише 75–80%. Можливо, писар у цей час просто менш добросовісно нотував такі деталі. Це підтверджується тим, що з початком XVIII ст., коли записи стали інформативнішими і писар у своїй роботі виявляв більшу ретельність, акти присяги знову зазначені майже у всіх випадках.

---

⁵²⁶ *...iuramentum vero eidem, ob ardua protunc officii negocia, in aliud tempus dilatatum* (ACL. – Т. 1. – №2940).

⁵²⁷ *Ibidem.* – №3289.

⁵²⁸ *Ibidem.* – №4243 (*Balthasar Werner*); №4172, 4431 (*Stanislaus Pokowicz*).

⁵²⁹ *Ibidem.* – №948.

На винятковій важливості присяги наголошує А. Янечек⁵³⁰. Правда, як уже згадувалося, з її принесенням могли інколи зволікати, але це були радше винятки, які не підважували її глибокого символічного значення⁵³¹. Король видав у 1633 р. т. зв. “декрет про присягу” (*De prestando per cives Leopolienses Sacrae Regiae Maiestati fidelitatis iuramento*)⁵³². Документ цей досить загальний та лаконічний, його положення нічого нового не запроваджували, а лише вимагали, щоб у місті дотримувалися очевидних і давніх звичаїв – король вимагав, щоб на майбутнє ніхто не був допущений до спільноти і права міста, ані тим паче, до набуття нерухомості в цьому місті, якщо не зголоситься до ради і не принесе присяги на вірність його маєстатові. Важливе в цьому декреті інше – для короля прийняття громадянства і складення присяги були синонімами. Тому громадянами фактично вважалися лише заприсяжені жителі міста⁵³³. І власне такий

⁵³⁰ Janeczek A. Wstep... – S. IX.

⁵³¹ Див. С. 129

⁵³² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 443 (217). За вказівку на цей декрет завдячуємо М. Капралеві.

⁵³³ Для тих міст Речі Посполитої (особливо на українських землях), де не збереглися реєстри новоприйнятих громадян, наявність згадок про принесення присяги міськими жителями на вірність місту може слугувати вказівкою на функціонування у них інституту міського громадянства. Так, наприклад, вважає Наталя Білоус, опираючись на згадки про прилучення до міської юрисдикції Кисва ремісників-кравців у 1649 р. і складення ними присяги, описаної в “Порядку” Б. Гроїцького (*Білоус Н.* Київ наприкінці XV – у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування. – К., 2008. – С. 167). Водночас, дослідниця зауважує, що для Наддніпрянщини притаманними були “плинність населення..., наявність нестабільного козацького елементу, відсутність упорядкованого тривалого часу сталих перепон для переходу з одного стану в інший, з однієї юрисдикції в іншу”. (Там само). Власне це наводить на думку, що міське громадянство на Наддніпрянщині могло значно відрізнитися від громадянства міст на західноукраїнських чи, тим паче, етнічних польських землях. Так, дослідниця зазначає, що у Києві “при отриманні громадянства... не передбачалося пред’явлення рекомендаційних листів” (Там само. – С. 166). Відсутність вимоги подання документів про законне народження та бездоганну поведінку є досить незвичною, адже це була одна з основних передумов співжиття в громаді за магдебурьським правом. Можливо, такі документи пред’являлися міщанами, але просто не дійшли до наших часів, або ж, усе таки, життя в нестабільних умовах змушувало міських урядників “закривати очі” на багато моментів, навіть на брак доказів про добру славу і походження. Загалом, як видається, у наддніпрянських містах, якщо й можна говорити про міське громадянство, то воно радше асоціювалося з підпорядкованістю міській юрисдикції, оформленою присягою вірності. Водночас, у Львові підлеглість міській юрисдикції ще не означала автоматично статусу громадянина. Міській владі, крім власне міщан-громадян, підлягало і вбоге населення, прислуга, підмайстри та учні цехів, а також і деякі міські урядники чи навіть відносно багаті жителі міста, які з певних причин зволікали з прийняттям до міського права. У будь-якому випадку, функціонування міського громадянства в українських містах поза колишніми землями Корони, потребує ще подальших студій.

погляд на громадянство набув нового значення у суперечках між католиками та православними, про що йтиметься далі.

Особливості присяги некатоліків. Видається, що проблеми з присягами могли бути у некатоліцьких націй – вірмен і українців, оскільки присяга була тісно пов’язана із церковним обрядом. Наприклад, у другому періоді присяга занотована біля 13% новоприйнятих українців і 15% новоприйнятих вірмен. Більше половини “присяглих” українців вписані у 1591–1598 рр. Можливо, некатоліцькі нації мали свої формули присяг на міське громадянство, однак нам не вдалося їх віднайти.

У 1521 р. представники української громади скаржилися, що їхні свідчення і присяга не приймалися, на що Сигізмунд I розпорядився, щоб люди руського обряду склали присягу відповідно до давнього звичаю у своїх церквах, але при запрошенні виголосувача формули, додавши при цьому, що українці повинні “тішитися” львівським громадянством і нести всі міські тягарі⁵³⁴. У 1572 р. далі зустрічаємо скарги українців на перешкоди у складанні присяги під час прийняття до міського права (з метою недопуску до громадянських вольностей)⁵³⁵. Сигізмунд Август вирішив справу на користь українців: “українці повинні складати тілесну присягу на зразок інших львівських міщан-поляків”⁵³⁶. Однак, як відомо, більшою мірою цей привілей не був реалізований, тож у 1578 р. продовжилися нарікання на те, що магістрат відмовляє українцям у складенні тілесної присяги⁵³⁷. Як король Стефан Баторій вирішив це питання невідомо – принаймні, у привілеї 1578 р., загалом некорисному для українців, прямої відповіді на це не знаходимо. Можемо припустити, що певний час труднощі іще були, оскільки в 1590-х рр. замість звичайної присяги зустрічаємо формулювання, що той чи інший українець пообіцяв вірність і повагу магістратові (*fide et reverentia magistratui promissa*)⁵³⁸ або “прийнятий із визнанням вірності та послуху” (*cum sponsione fidei et obedientiae est susceptus*)⁵³⁹.

У 1603 р. про продовження обмеження права українців стосовно присяги довідуємося із відповіді католицьких кравців про свою цехову політику щодо українців, де в одному із пунктів вони

⁵³⁴ Привілеї національних громад... – С. 40–41.

⁵³⁵ Там само. – С. 49.

⁵³⁶ Там само. – С. 50.

⁵³⁷ Там само. – С. 55–56.

⁵³⁸ ACL. – Т. 1. – №3296.

⁵³⁹ Ibidem. – №3349.

стверджували, що “українців, мешканців того міста, не допускають ні до міщанської присяги і присяги на вірність тому місту, ні до сторожування яких-небудь мурів, бо їхня охорона не здається місту певною і безпечною. А це є обов’язком цехів у тому місті, бо на них як на *заприсяжених громадян* (виділення наше. – О.З.) покладено піклуватися над баштами, вежами. До того не допускали ніколи ні їхніх [українців] попередників, ні їх [самих] не допускають”⁵⁴⁰. Тут вжито термін “заприсяжені громадяни” (*cives iurati*), яким католики бажали підкреслити, що це “повноцінні”, “правильні” громадяни, протиставляючи себе українцям, яких не допускали до присяги. Тобто, оскільки присяга на вірність місту та королю не складена, то й довіряти людині у важливих міських справах цілком не можна. Однак уже від 1627 р. бачимо українців, які присягали разом зі всіма⁵⁴¹. У подальшому можна натрапити на записи про отримання міського громадянства українцями без згадки про присягу, але у більшості випадків українці все таки склали її. Протягом 1697–1727 рр. лише при одному українцеві не було вказано, чи він присягнув.

Ситуація із присягою вірмен виглядала дещо інакше: магістрат вимагав, щоб вірмени склали присягу у присутності бурмистра та райців, натомість вірмени наголошували, що присяга на вірність відбувається в їхній церкві та без участі райців⁵⁴². Як була вирішена справа з присягою під час прийняття львівського громадянства невідомо, однак із привілею 1563 р. довідуємося, що принаймні вірменські старші щороку (під час виборів) склали присягу польською мовою у присутності представників від ради і старости⁵⁴³. Можливо, присяга на громадянство відбувалася аналогічно.

Українці та вірмени, принаймні до кінця XVI ст., можливо, мали дещо інакший, ніж у католиків процес отримання громадянства – у багатьох записах зазначено, що вони приймають міське громадянство *more aliorum rutenorum / armenorum / scismaticorum*. Вартий уваги запис про прийняття до міського права українця Матвія Макара (1505 р.), де вказано, що це відбувалося “просто” (*susceptus est simpliciter*)⁵⁴⁴. У чому ж полягала ця “простота” (спрощеність процедури?) невідомо.

⁵⁴⁰ Соціальна боротьба... – С. 105–106.

⁵⁴¹ Як уже згадувалося, у 1627–1647 рр. присягали практично всі міщани.

⁵⁴² Привілеї національних громад... – С. 285–286.

⁵⁴³ Там само. – С. 285–286.

⁵⁴⁴ ACL. – Т. 1. – №1487.

3.2. Акт надання громадянства

Формальний акт прийому. Справи, які стосувалися прийняття до міського права, а також саме прийняття до числа львівських громадян відбувалося у ратуші – резиденції міської ради, про що свідчить запис *actum in residentia nostra consulari*⁵⁴⁵. Прийняття до міського громадянства здійснювалося у всі дні тижня, крім неділі. Однак, найчастіше прийом відбувався в суботу і в середу, менш інтенсивно у понеділок, а найменш завантаженим днем була п'ятниця. Більша популярність таких днів, як понеділок, серeda і субота пояснюється просто – це були дні засідання ради у поточних справах⁵⁴⁶. Рада надавала міське громадянство навіть під час пошестей, що видно з рахункових записів⁵⁴⁷.

Особа ставала громадянином саме після відповідного рішення ради, дата якого мала вказуватися у реєстрах міщан⁵⁴⁸, а не після виконання процедурних зобов'язань, інакше б міщани так не зволікали з ними. Це також підтверджується і окремими записами. Наприклад, Іван Русин із Самбора під час принесення свідоцтва про шлюбне походження вже названий *civis*⁵⁴⁹. Хоча, зрештою, бувало й так, що це окреслення вживалося щодо певних осіб і до моменту вписання до реєстрів громадян⁵⁵⁰.

Видання посвідчення громадянина. Після рішення ради про надання громадянства новий міщанин отримував певне документальне підтвердження цьому. Відписи з таких документів часто вносилися до раєцьких книг⁵⁵¹, однак до наших часів зберігся і один примірник оригінального “посвідчення громадянина”, виданий у 1634 р. для вірменина Миколая Байдуловича⁵⁵². Основні пункти його змісту були такими: Рада

⁵⁴⁵ ACL. – Т. 1. – №2076.

⁵⁴⁶ Зубрицький Д. Хроніка... – С. 18.

⁵⁴⁷ Наприклад, запис під 1704 р.: *Pod czas powietrza Kazimierz Kupinski r[ayca] l[fwowski] iako praezident na ten czas odebral in vim mieiskiego od pana Zakalskiego, meza Poprawianki mlodszei fl. 140* (ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 948, арк. 330 зв.).

⁵⁴⁸ ЦДАЛ. – Ф.52, оп.1, спр. 955, арк. 6–7.

⁵⁴⁹ ACL. – Т. 1. – №2222.

⁵⁵⁰ Наприклад, Л. Харевичова зауважила, що відомий львівський міщанин Станіслав Ганель, який прийняв міське право шойно у 1561 р., називається в актах *civis* вже в 1554 р. (*Charewiczowa Ł. Mieszczka... – S. 8*). Подібно ж Казімеж Капецький, представник львівської міщанської родини, яка займалася котлярством, під час прийняття громадянства вже був вписаний як громадянин (ACL. – Т. 1. – №4144). В обох випадках маємо справу зі спадковими львів'янами, тому, можливо, їх інколи автоматично (але не формально) вважали міщанами.

⁵⁵¹ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 43, арк. 15–16, 451–452, 996–997; спр.44, арк. 1040–1042 та ін.

⁵⁵² Там само. – Ф. 131, спр. 700; анотація подана в: Каталог пергаментних документів... – С. 423.

міста Львова зверталася до усіх, кому це було потрібно, але найперше до збирачів (префектів) мит, із повідомленням про те, що пред'явник документа з'явився до раєцького уряду і просив надати йому міське громадянство для законного і безпечного ведення торгівлі та інших своїх справ у місті, при цьому вказувалися імена осіб, що його рекомендували для отримання громадянства. Далі зазначалося, що міщанин склав присягу королю та містові, після чого його задовольнили у проханні. Тому він як правдивий і справжній міщанин (*verus et legitimus civis*) користує разом з іншими міщанами Львова з усіх привілеїв, наданих польськими королями (при цьому спеціально виокремлюється останній на той час привілей Владислава IV з 1634 р.⁵⁵³), відповідно до яких львівські міщани звільняються від сплати усіх мит та зборів (перевізних, мостових, ґрунтових, водних, тощо). Тож львівські райці просять вважати пред'явника документа, а також членів його сім'ї, якщо він їм це посвідчення доручить, львівськими громадянами. Зміст інших таких збережених документів є дуже подібним до описаного.

Як видно, основною темою у цих документах є засвідчення громадянства певної особи та звільнення від різного роду мит і зборів. Збережені в раєцьких книгах відписи таких посвідчень здебільшого стосувалися купців (особливо вірмен), однак, наприклад, у випадку надання громадянства палітурникові Павлові Хшестковичу з Кракова митні свободи також є лейтмотивом⁵⁵⁴. Це може пояснюватися тим, що фах палітурника був тісно пов'язаний із торгівлею. Скоріш за все, згадані вище посвідчення громадянства у реєстрах фігурують під назвою *litterae libertatis a theloneis* (привілеї звільнення від мит)⁵⁵⁵.

Посвідчення М. Байдуловича було видане на пергаменті, до якого була підвішена, не збережена донині, раєцька печатка. Аналогічно могли виглядати й інші посвідчення (принаймні, для купців та багатших міщан). Такий документ вручався відразу після вписання особи до реєстрів новоприйнятих громадян⁵⁵⁶. У деяких містах до посвідчення писар долучав текст присяги, щоб міщанин мав її завжди перед очима⁵⁵⁷. Чи так було й у Львові не відомо.

З часів австрійського панування також збереглося ще одне посвідчення громадянина – видане для перукаря Мартина Беная з Колошвару в Трансільванії (тепер Клуж в Румунії) у 1785 р.⁵⁵⁸ Основний

⁵⁵³ Привілеї міста Львова... – С. 436–438.

⁵⁵⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 43, арк. 996–997.

⁵⁵⁵ АСЛ. – Т. 1. – №3355, 3437.

⁵⁵⁶ Наприклад, у випадку М. Байдуловича дата видачі посвідчення громадянина і впису до реєстрів співпадає.

⁵⁵⁷ *Ptaśnik J. Miasta...* – S. 305.

⁵⁵⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 342.

зміст посвідчення такий: львівський магістрат зазначає, що М. Бенай є законно народженим, вказує імена його батьків, місце народження, наводить імена осіб, що його рекомендували. Після цього повідомляє, що він прийняв львівське громадянство, склав ремісничу присягу і є допущений до прав цього міста, які належаться ремісникам. Ця формула значно скромніша, від тої, яка була у давніших часах, однак сам її зміст дуже подібний. Основна відмінність, зрештою, впливає з того, що збережені давні посвідчення стосувалися здебільшого купців, тоді як останнє – ремісника (тому згадки про торговельні користі та митні звільнення у ньому відсутні).

3.3. Втрата громадянських прав

Добровільна втрата (зречення). Міського громадянства у Львові можна було зректися добровільно. Такий акт в джерелах називається *renuntiatio* або *resignatio*. Про дійсну кількість резигнацій судити не можна, оскільки нечисленні згадки про них у реєстрах громадян вказують на те, що писар лише деколи нотував такі факти. Однак цих записів достатньо для того, щоб бодай у загальних рисах поглянути на процедуру зречення львівського громадянства.

Переважно, це відбувалося у зв'язку із переселенням на постійне проживання до іншого населеного пункту. Про випадки соціальної деградації, коли міщанин, наприклад, переставав бути спроможним сплачувати міські податки та вести міський спосіб життя у досліджуваних джерелах згадок немає. Натомість міщанам, які хотіли покинути громаду свого міста, могли висуватися певні вимоги. При зреченні та переїзді до іншого міста, потрібно було віддати раді посвідчення громадянина⁵⁵⁹. Ремісники, зрікаючись міського громадянства для переселення до іншого міста, як правило, просили у цеху лист про добру поведінку, який надавався після “складення міського права”⁵⁶⁰. На початку XV ст. згадується, що перед резигнацією міщанин мав сплатити шос⁵⁶¹. Нерухомість у місті належало продати комусь із міщан чи передміщан⁵⁶².

На зречення була потрібна згода ради і воно відбувалося у присутності райців. Наприклад, при зреченні Бальтазара Глови раецький писар записав, що він *ius civile... coram nobis resignavit de*

⁵⁵⁹ ACL. – Т. 1. – №2996.

⁵⁶⁰ Економічні привілеї... – С. 342 (№71, цеховий статут ткачів з 1535 р.).

⁵⁶¹ ACL. – Т. 1. – №176.

⁵⁶² Ibidem. – №3008.

*quo per nos libere est dimissus*⁵⁶³. Згідно із тогочасними уявленнями, міщанин, який полишав місто, мав відчувати до нього певну вдячність, оскільки він заробив у цьому місті певний маєток і вивозив його з собою⁵⁶⁴. Тому належало покидати його з “подякою” (*cum gratiis; cum bona gratiarum actione; gratias agens pro concesso antea iure civili libertatibusque civilibus* тощо), що неодноразово згадується у записах про резигнацію. Саме такий відхід з міста вважався вчиненим *debito modo* і *cum bona officii nostri consularis venia*⁵⁶⁵. У таких випадках резигнація міського громадянства не заперечувала права на його повторне отримання або поновлення. У досліджуваних записах до 60-х рр. XVI ст. можна зустріти численні згадки про те, що львівське громадянство приймали повторно (*reassumptio*)⁵⁶⁶.

Примусова втрата (позбавлення). Невсі міщани покидали львівську громаду добровільно і в атмосфері миру та взаємних симпатій. У деяких випадках магістрат застосовував акт позбавлення (*privatio, amissio*). Як уже згадувалося, позбавити громадянства теоретично можна було за невиконання зобов’язань, необхідних для його отримання⁵⁶⁷. Однак новоприйняті міщани часто протермінували виконання умов, але рада на це не раз закривала очі чи навіть продовжувала термін. Тому не дивно, що не вдалося знайти жодної згадки про те, щоби хтось дійсно був покараний за таку процесуальну провину.

Натомість значно суворіше дотримувалися вимог економічного, правового та морального характеру і в джерелах знаходимо декілька згадок про покарання за порушення цих норм. Уперше згадку про відібрання громадянських прав зустрічаємо в 1578 р. і стосується вона Яна Зайдлича. Цей випадок є цікавим з огляду на те, що тут фактично маємо справу одночасно і з добровільною резигнацією, і з позбавленням міського громадянства.

Ян Зайдлич, який був перед тим протягом майже трьох десятиків років львівським міщанином⁵⁶⁸, особисто з’явився до міського

⁵⁶³ ACL. – Т. 1. – №1907.

⁵⁶⁴ Ptaśnik J. Miasta... – S. 307.

⁵⁶⁵ ACL. – Т. 1. – №3044, 3183.

⁵⁶⁶ Ibidem. – №585, 734, 827, 848, 953, 1209, 1214, 1652, 1674, 1714, 1953, 2095, 2152, 2705 та ін. Кілька випадків такого повторного прийняття львівського громадянства розглянув Фелікс Кірик у своєму дослідженні про львівсько-краківські зв’язки у середньовіччі (*Kiryk F. Związki Lwowa z Krakowem w różnym średniowieczu // Lwów – miasto, społeczeństwo, kultura. – Kraków, 1998. – Т. 2. – S. 38*).

⁵⁶⁷ ACL. – Т. 1. – №1716, 1888; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 153, арк. 404; спр. 155, арк. 254.

⁵⁶⁸ ACL. – Т. 1. – №2231.

раецького уряду разом із шляхетними Бальтазаром Ожгою (львівським підстаростою), Станіславом Цешановським, возним Яном Вільчком, та ще двома шляхтичами Йосифом Госціцьким та Бартоломеем Крижановським. Вже сама поява такої кількості урядників та шляхтичів виглядала незвичною для процедури зречення міського права. Ян Зайдлич публічно визнав, що від того моменту і назажди він зрікається міської юрисдикції, а також усіх прав, привілеїв та вольностей міських, якими “тішився” до цього часу разом з іншим львівськими громадянами. Навздогін цьому зреченню рада додає, що оскільки він не шанував, а точніше зневажав користі міського права (*beneficium iuris sui ultro sic aspernantem*), то раецький уряд своїм декретом позбавляє його прав і користей міщанина⁵⁶⁹.

Що було причиною такого рішення як колишнього львівського міщанина, так і магістрату – в джерелі не вказується. Відносини між ними перед тим могли бути далеко не безхмарними, хоча б тому, що Ян Зайдлич роком раніше (1577 р.) брав активну участь у суперечці між радою та міською громадою на боці останньої⁵⁷⁰. Наступного року (1578) Ян Зайдлич згадується вже як шляхтич і збирач варшавського загального податку (з нагоди скарги на нього Івана Федорова, з якого він безпідставно стягнув податок)⁵⁷¹. Отже, можемо зробити висновок, що згаданий акт зречення і позбавлення львівського громадянства був пов’язаний із тим, що Ян Зайдлич прагнув увійти до шляхетського стану і, ймовірно, мав уже якісь гарантії щодо цього, а оскільки стосунки з міською владою напевно були напруженими, то він міг зухвало триматися у висловлюваннях чи діях щодо магістрату та міських свобод.

Однак найвідоміший в історії Львова акт позбавлення громадянських прав стосувався Яна Алембека. Цю подію, звичайно ж, можна б розглядати у контексті протистояння магістрату і поспільства, представником якого як член колегії “сорока мужів” був Ян Алембек. Але, з огляду на процесуальний бік справи, потрібно з’ясувати, яким чином і за які формальні звинувачення його виключено з числа співгромадян. Остаточному рішенням ради про позбавлення його громадянства передував так званий “Декрет проти Алембека” від 14 грудня 1605 р., де перераховувалися усі його провини (наклеп і образа раецького уряду, порушення присяги щодо послух у магістрату,

⁵⁶⁹ ACL. – Т. I. – №2994.

⁵⁷⁰ Привілеї міста Львова... – С. 387–396.

⁵⁷¹ Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI – перша половина XVII ст.): зб. док. / упор. Я. Ісаєвич, О. Купчинський, О. Мацюк, Е. Ружицький. – К., 1975. – С. 39–41.

розголошення міських таємниць тощо) і порушувалося питання, чи залишати Яна Алембека далі “між чесними громадянами і чи він може користуватися міським правом”⁵⁷². Через п’ять днів рада видала безпосередній декрет про позбавлення громадянства, в якому повторила звинувачення, назвавши Я. Алембека бунтівником проти магістрату⁵⁷³. Мотивацією такого рішення райці назвали бажання втримати (в умовах “бунту”) інших міщан у послуху. Це позбавлення не було абсолютним, а мало діяти до часу, доки обвинувачений не опам’ятається. Справу повернення втрачених прав у 1607 р. вирішив декретом Сигізмунд III. Відповідно до нього Ян Алембек мав вибачитися перед райцями і знову бути включеним до числа громадян⁵⁷⁴. Цей акт відбувся у присутності не лише ради, а й війта, лавників, “сорока мужів”. Алембек з’явився до них з королівським декретом і визнав, що своїми висловлюваннями не хотів образити магістрат. Після чого останній постановив повернути Алембека *loco et ordini pristino*⁵⁷⁵.

Спільною рисою для обох описаних випадків був конфлікт із міською владою непересічної особистості з числа міщан, конфлікт, який мав своїм підґрунтям моральне, ціннісне і адміністративне (субординаційне) порушення. Іншою причиною позбавлення громадянських прав могли бути економічні зловживання. Перший такий факт, занотований в досліджуваних джерелах стосувався українця Грицька Федоровича, який протягом 34-х років був львівським громадянином (передміщанином). У 1590 р. рада постановила, що “за зловживання громадянськими правами й оскільки він видавав таємниці іншому місту і став громадянином іншої юрисдикції, позбавляється міського права та громадянських вольностей Львова”⁵⁷⁶.

Цікаво, що за можливі порушення торговельних правил при вписуванні до реєстрів новоприйнятих міщан писар формулює застереження значно суворіше, ніж у інших випадках. Якщо за невиконання зобов’язань при отриманні громадянства (набуття нерухомості чи принесення документів) застереження є лаконічним: “під загрозою втрати громадянства”, то за порушення правил торгівлі “міщанин має бути негайно позбавлений міського права і виключений урядом з числа громадян без жодних винятків і поблажок”⁵⁷⁷.

⁵⁷² Соціальна боротьба... – С. 125–126.

⁵⁷³ Там само. – С. 127.

⁵⁷⁴ *Loziński W.* Patrycyat... – S. 97; *Ptaśnik J.* Miasta... – S. 209.

⁵⁷⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 28, арк. 735.

⁵⁷⁶ ACL. – Т. 1. – №2346 (прийняття); 3253 (позбавлення).

⁵⁷⁷ *Ibidem.* – №3173.

Неправомірна реміснича діяльність також мала своїм наслідок позбавлення міського громадянства. У 1608 р. у двох майстрів-кордибанників були відібрані (*abdicantur*) міські права і вони підлягали вигнанню з міста (*relegantur et amoventur*), щоб навіть поблизу міста під жодною юрисдикцією не виконували свого ремесла. Причина полягала у тому, що вони були двічі впіймані (*secundo convicti*) під час купівлі у євреїв шкір для вичинки “на кордибан”⁵⁷⁸.

Як видно із описаних випадків, основною підставою для позбавлення громадянства були порушення пунктів, викладених у присягах новоприйнятих громадян – послухності та поваги до магістрату, нерозголошення міських таємниць, уникання протизаконних спілок із чужими купцями, гідної ремісничої діяльності тощо. Водночас, кожен такий випадок був унікальним, небуденним, винятковим і таким, що викликав обурення міських властей. Тому, фактично, процес позбавлення був нормованим лише в загальних рисах, у деталях же магістрат діяв відповідно до конкретної ситуації. Зазначимо також, що акт позбавлення оформлювався, як правило, у вигляді спеціального расцького декрету. Із втратою громадянства колишній міщанин теоретично зобов’язаний був повернути раді видане йому посвідчення громадянина⁵⁷⁹.

3.4. Інтенсивність прийняття львівського громадянства

Чистові реєстри прийняття до міського права Львова збереглися за 1405–1783 рр. (379 р.), однак через наявність значних хронологічних пробілів, вони охоплюють лише 280 років⁵⁸⁰. Протягом цього часу міське громадянство отримали 6623 особи. Додавши до них ще 329 чоловік, внесених до “Списку”⁵⁸¹, (без восьми повторів), отримаємо сумарно 6951 особу (див. додаток №2 таблицю 6). Якщо ж до них додати протокольні та рахункові записи про прийняття до міського права, то всього разом матимемо 8253 міщанина. Завдяки рахунково-протокольним записам перекривається значна частина прогалин у реєстрах і сумарна кількість охоплених років становить 318.

⁵⁷⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1153, арк. 562–563.

⁵⁷⁹ ACL. – Т. 1. – №3355, 3437.

⁵⁸⁰ Тобто джерельна інформація відсутня сумарно майже за сто років.

⁵⁸¹ “Список” (ACL. – Т. 1. – №5433–5788) має нижню хронологічну межу – 1781 р. і не має верхньої – тому за цей час неможливо вирахувати середній річний показник прийняття до громадянства.

У першому періоді висока активність поповнення львівського міщанства спостерігалася упродовж 1405–1426 рр. Піковим тоді був 1417 р. (48 чол.). Після цього, у 1418 р., відбувся різкий спад до найнижчого, як на початок XV ст., показника (13 чол.). Ймовірно, місто “наситилося” новоприйнятими міщанами попереднього року. Причини різкого зростання кількості прийняття у 1417 р. залишаються невідомими. Багато осіб вписалося до реєстрів міщан у 1413 і 1420 рр. – по 37. За 1427–1460 рр. існує джерельний пробіл, однак зі спостережень Д. Зубрицького, який користав із пропалої міської книги, відомо, що темпи поповнення громади, принаймні в 1430-х рр., не спадали, а, навпаки, були дуже високими – щороку громадянами Львова пересічно ставали понад 30 чол. і серед них було багато прибулих із далеких місцевостей⁵⁸². Отже, “колонізаційний” період, відображений у джерелах першої чверті XV ст. тривав і далі.

Після цієї тридцятичотирирічної перерви спостерігаємо ще досить високі показники, однак лише упродовж першого десятиліття (1461–1470 рр.). У 1468 р. кількість прийнятих до громадянства сягає пікової (як на другу половину XV – початок XVI ст.) висоти – 40 чол. Можливо, це було пов’язано із пошестю, що лютувала в місті попереднього 1467 року – частина міщан напевно загинула⁵⁸³, а отже, з’явилися потреба і можливість поповнити ряди міщанства. Але вже після 1468 р. спостерігається повільний спад протягом 1469–1473 рр. “Врожайними” були також роки 1498 (33), 1499 (38) і 1500 (31). Ймовірно, це було спричинене спустошливими нападами турків і татар у 1498–1499 рр. на західноукраїнські землі. Реєстри громадян протягом цих двох років ведені вкрай недбало. Багато осіб записано без вказівки на місце походження. За 1498–1500 рр. більшість міщан, про яких таки відомо, звідки вони прибули, переселилися до Львова з населених пунктів Руського та Белзького воєводств. Отже, це могли бути втікачі-переселенці з менш захищених місцевостей, які шукали захисту в добре укріпленому Львові. Загалом, темпи прийняття міського права у 1461–1514 рр. (середньорічний показник – 19,41) є значно нижчими, ніж на початку XV ст., коли щороку пересічно львівськими громадянами ставали 24,95 чоловік.

Другий період, з огляду на інтенсивність прийняття до міського громадянства, умовно можна поділити на два підперіоди: 1522–1584 і 1585–1604 рр.⁵⁸⁴ Для першого притаманні незначні коливання, а від

⁵⁸² Зубрицький Д. Хроніка... – С. 89.

⁵⁸³ Charewiczowa Ł. Kłęski zaraz w dawnym Lwowie. – Lwów, 1930. – S. 21–22.

⁵⁸⁴ Відмінність між цими періодами досить помітна візуально на графіку 1.2 у додатку № 3.

1575 р. спостерігається повільний спад, з тим, щоб у 1581 р. досягнути найнижчого доти показника – 2 особи. А. Гілевич схильний пояснювати це військовими акціями Стефана Баторія⁵⁸⁵.

Натомість, від 1585 р. поповнення львівської громади за окремими роками відбувалося стрибкоподібно. Найбільше приймали у таких роках: 1590 (79), 1602 (73), 1585 (59) та 1592 (53), а найменше – в 1596 (5), 1604 (9) та в 1586 і 1589 (по 11). У 1585–1604 рр. у середньому львівськими громадянами ставали понад 28 чоловік на рік, тоді як у 1522–1584 рр. цей показник становив 22,10.

Для 1610–1626 рр. та всього третього періоду (1627–1727 рр.) характерні ще більші кількісні коливання, діапазон яких інколи вражає. Особливо впадають увічі стрибки 1623 р. – 112 міщан і 1626 р. – аж 227. Це максимальна річна кількість за увесь досліджуваний час. Невідомо, наскільки вірогідні дані з сусідніх років, але їхні показники є досить низькими – 1622 і 1624 рр. громадянство прийняло по три особи, у 1625 р. – п'ять. Різким також був ще один стрибок: у 1674 р. львівським міщанином стала лише одна особа, а вже наступного – 1675 р. – громадянство прийняли 107 чоловік. Назвемо ще кілька “крайніх точок” третього періоду. “Багатими” на нових громадян були такі роки: 1632 (106), 1641 (88), 1644 (86), 1653 (89), 1684 (92), а “бідними”: 1664 і 1669 – по 2 особи. Певний спад спостерігався у 1705–1706 рр. (відповідно 15 і 9 осіб), аж ундецімвіри у 1706 р. запідозрили, що до міських рахунків вписані далеко не всі новоприйняті громадяни. На це представники магістрату виправдовувалися, що тут нічого дивного немає і за надання до громадянства з тих років до нас надійшло не більше 100 зл., адже після шведського нападу 1704 р. мало хто приймав громадянство⁵⁸⁶. Це цікавий приклад того, як реагувала динаміка поповнення львівської громади на воєнні лихоліття.

Деякі роки, що за чистовими реєстрами справляють враження “бідних”, насправді були досить “врожайними”. Так, рік 1698 має лише п'ять чистових прийнять, але в протоколах і рахункових записках вдалося віднайти ще 34 міщанина. Схожа ситуація спостерігалася в роках 1638 (6+23), 1704 (11+12), 1727 (18+39) тощо⁵⁸⁷.

Певний, знову ж таки, досить умовний, поділ на підперіоди можна спостерегти і в 1627–1727 рр. Першим таким підперіодом

⁵⁸⁵ Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 383.

⁵⁸⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 668: ... *nie będzie więcej nad sto złotych, bo po incursiey szwedzkiej aż do tąd mało którzy ad ius civitatis garnęli...*

⁵⁸⁷ Там само. – Спр. 154, арк. 69, 74, 151, 163, 217; спр. 949, арк. 330 зв.; спр. 952, арк. 231, 243, 247, 255.

можна вважати 1627–1700 рр. (середній річний показник – 27,7), тоді як другий, коротший, припадав на 1701–1727 рр. (25,74 чол. щороку) і відзначався меншим діапазоном коливань та спадом активності. У другій половині XVII ст., яка традиційно вважається часом лихоліть та занепаду, спостерігається не зниження, а, навпаки, зростання активності прийняття громадянства Львова, а саме ці показники, на думку С. Гершевського, відображають значення та привабливість міста⁵⁸⁸. Я. Кісь пояснював такі процеси полегшенням вимог для отримання громадянства та збільшенням частки ремісників у самому Львові та на передмістях⁵⁸⁹. Однак версія про полегшення вимог все ж є дещо сумнівною, бо обов'язок набуття нерухомості чи потреба сплачувати внески не скасовувалися.

Обчислення інтенсивності прийняття до міського громадянства у 1728–1749 рр., на жаль, буде завідомо далеким від дійсності, адже наявні дані базуються лише на рахункових записах про сплату вступного. Тому тогочасні середньорічні показники прийнять будуть неправдоподібно низькі – 15 осіб щороку.

Друга половина XVIII ст. при дослідженні також створює певні труднощі – цей період має початок, але не має чіткого хронологічного завершення, оскільки у “Списку” дат зовсім немає і знаємо лише, що він починається з 1781 р. Якщо для підрахунку деяких показників, наприклад, середньої річної кількості вписаних громадян, обмежитися відрізком 1750–1783 рр., то і тут є певні складнощі, оскільки припускаємо, що дані з трьох останніх його років (1781–1783 рр.) є неповними. Ці три роки накладаються з хронологічними рамками “Списку”, але тут бачимо лише вісім співпадінь (один повтор стосується чомусь ще 1780 р.). З іншого боку, 13 чоловік із цих років не продубльовані у “Списку”. Тим не менше, певні висновки зробити можна. По-перше, річні коливання четвертого періоду (порівняно з кінцем XVI та цілим XVII ст.) не є значними. Рідко коли у той час приймали менше десяти чоловік протягом року – лише в 1750 (5), 1782 (3) і 1783 (6), але цілком можливо, що ці дані неповні. “Врожайними” були роки 1752 (75), 1760 (61), 1778 (57), 1774 і 1779 (по 49).

Наприкінці польського панування у Львові до числа громадян міста приймали пересічно понад 24 чоловіка на рік. Після переходу під владу Австрії цей показник зріс і становив понад 31 чоловік щороку

⁵⁸⁸ *Gierszewski S. Obywatele ...* – S. 117.

⁵⁸⁹ *Кісь Я. Промисловість...* – С. 43.

(а якщо відкинути “підозрілі” 1781–1783 рр., то взагалі – 37 чоловік на рік). Таким чином, якщо припустити, що у 80-х роках продовжувалися темпи, задані від 1772 р., то “Список” мав би охоплювати 9–11 років. Версія, що “Список” міг завершитися у 1786 р., коли у Львові скасовано магдебурзьке право, означала б, що темпи поповнення львівської громади мали б зрости до небаченої раніше висоти – більше, ніж півсотні міщан щороку, а це видається аж надто оптимістичним. На користь існування інституту міського громадянства у Львові після реформи 1786 р. свідчить згадка Я. Кіся про те, що найпізніші записи про надання міського права, які йому доводилося віднайти, датувалися початком XIX ст. На жаль, дослідник не вказав джерела цієї інформації⁵⁹⁰. Однак безсумнівним доказом існування прийняття до міського громадянства після 1786 р. є німецькомовна присяга новоприйнятого міщанина подана у книзі виборів (1676–1732 рр.), дописана, однак, пізніше⁵⁹¹. Спочатку в її тексті містилася обіцянка вірності цісареві Йосифові II (1765–1790), але потім його ім’я було виправлене на Леопольда II (1790–1792 рр.). Таким чином, отримуємо пряму вказівку на те, що ще на початку 1790-х рр. відбувалися прийняття до міського громадянства.

Якщо поглянути на описані великі періоди, то стає очевидним, що інтенсивність прийняття львівського громадянства зростала протягом перших трьох періодів і несуттєво понизилася у четвертому, а якщо відкинути сумнівні дані з 1781–1783 рр. і врахувати велику кількість вписаних до “Списку”, то, можливо, темпи поповнення львівської громади протягом усіх чотирьох періодів зростали. Однак ці зміни в інтенсивності прийняття громадянства не були надто великими, а середній річний показник протягом усього досліджуваного часу становив 23,65 чоловіка (а разом з протокольними і рахунковими записами – 24,92). Щоб якось оцінити це число, наведемо дані щодо інших міст⁵⁹² – для Перемишля цей показник у 1541–1665 рр. становив 9,9 чоловік і стільки ж – для Бєча за 1538–1687 рр., а для містечка Хойніц на Помор’ї у 1550–1772 рр. – 8,8. З іншого боку, вражають дані щодо Гданська за 1558–1793 рр., який щороку приймав пересічно 126 нових громадян. Наближеними до Львова були показники Познаня (1576–1700 рр.) – 27,7 і Торуня (1627–1793 рр.) – 22,7. Відносній стабільності середнього річного показника у Львові можна протиставити дані Кракова і Варшави. Так, Краків у 1392–1506 рр. мав 81,8 середніх річних

⁵⁹⁰ Кісь Я. Промисловість... – С. 44.

⁵⁹¹ ACL. – Т. 1. – №5803.

⁵⁹² Ці дані зібрані у дослідженні С.Гершевського: *Gierszewski S. Obywatele ...* – S. 118.

прийнять до громадянства, але вже у 1601–1700 рр. – 47,2. У Варшаві ж спостерігається тенденція до зростання цього числа – у 1506–1655 рр. – 20, у 1679–1701 рр. – 35, а в 1751–1770 рр. – 52. Протилежні тенденції у цих містах, скоріш за все, пояснюються втратою столичного статусу першим містом і набуття його другим. Загалом відмінності у кількості прийняття до міського права в середньому за рік залежали не лише від статусу і величини міста, але також і від того, чи допускалися масово до міського громадянства перекупні, слуги, наймані робітники, представники “гірших” ремесел тощо. Тобто, що “демократичнішим” був інститут міського громадянства, то вищим був середній річний показник прийнятих.

Залишилося згадати, що наші дані щодо чистових записів дещо відрізняються від даних інших дослідників, які проводили кількісні підрахунки новоприйнятого міщанства. Зрештою, і їхні результати між собою різняться у тих частинах, де вони проводили самостійні обчислення. Тож подамо декілька прикладів і спробуємо пояснити відмінності у результатах (зіставлення стосуватиметься лише підрахунків за чистовими реєстрами, оскільки протокольних і рахункових записів дослідники не використовували у своїх обчисленнях).

Першим підрахував кількість новоприйнятих громадян за XV–XVI ст. А. Гілевич. За його обчисленнями до львівської громади було прийнято 3523 чоловік⁵⁹³, тоді як за нашими даними – 3550 чоловік. Якщо поглянути на підрахунки цього дослідника за періодами, то всюди його результат є нижчим (не зовсім ясно чому), ніж наш, за винятком 1537–1570 рр., коли його дані перевищили наші на 29 осіб. Це можна пояснити тим, що на цей час припадає 27 повторних записів (про виконання зобов’язань, принесення присяги тощо). Звичайно ж, немає потреби рахувати двічі одну людину, але А. Гілевич, ймовірно, просто обчислив кількість внесених до реєстру осіб. Про неврахування повторів, свідчить приклад столяра Христофа Роттендорфа, який, як і багато інших, був двічі вписаний – у 1535 і 1536 рр. – уперше як прибулий з Вюрцбурга, а вдруге – з Карльштадту⁵⁹⁴. Цього міщанина А. Гілевич порахував двічі⁵⁹⁵. Завдяки такому підходу можна отримати не лише двох новоприйнятих міщан замість одного, а й автоматично двох столярів у підрахунках професій, двох вихідців з Німеччини у підрахунках географії походження прибулих громадян тощо.

⁵⁹³ Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 384.

⁵⁹⁴ ACL. – Т. 1. – №1883, 1922.

⁵⁹⁵ Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 405.

Я. Кісь не став перераховувати даних за 1405–1604 рр., а скористався дослідженням А. Гілевича, однак самостійно опрацював дані з 1627–1783 рр. Згідно з дослідженнями Я. Кіся, львівське громадянство у третьому – четвертому періодах прийняли 3010 чоловік⁵⁹⁶, тоді як за нашими підрахунками виходить 3073 чоловіка. Важко і тут дошукуватися пояснень відмінностей результатів, оскільки не відомо, за яким принципом Я. Кісь рахував записи про надання громадянства. Однак впадає у вічі неточність у методиці обчислення – третій період Я. Кісь ділить на два підперіоди: 1627–1675 рр. і 1675–1727 рр., вказуючи, що перший із них охоплює 48 років, а другий – 52, і при цьому вираховує середній річний показник (ділячи кількість новоприйнятих громадян на кількість років). Ці дані вже *per se* не можуть бути правдивими, бо дослідник включив до обох підперіодів 1675 рік (чи рахувалися дані з цього року двічі?), а до того ж, у чистових реєстрах перший підперіод насправді охоплює не 48, а 39, а другий – не 52, а 48 років. Я. Кісь просто відмінусовував другу дату від першої, не зважаючи на те, що існують джерельні прогаліни за дев'ять років, а це суттєво занижує середнє річне число прийняття. Отож, загалом складається враження, що ці обчислення проведені принагідно, а тому недостатньо ретельно. Частина новоприйнятих міщан третього періоду, записаних у групових прийняттях, могли просто “загубитися” і “вислизнути” з уваги дослідника.

Певні відмінності спостерігаються і в порівнянні з даними М. Капралю⁵⁹⁷. Сумарні результати підрахунків за перші два періоди (3614 чол.) у цього історика дещо вищі, ніж наші (3550 чол.) і ще вищі, ніж у А. Гілевича (3523 чол.). Але детальніше ситуація виглядає так, що у XV ст. результати є вищими у нас (на 28 чол.), а в XVI ст. – у М. Капралю (на 92 чол.). У третьому періоді відмінності незначні – у нас на 8 чоловік більше. Щодо даних з другої половини XVIII ст., то у М. Капралю подано на 32 громадянина менше, що важко пояснити, оскільки реєстр за той час є таблицею без повторів і обірваних записів.

Розбіжності в отриманих результатах можуть бути як наслідком відмінних підходів до окремих записів (котрі з них вважати дійсними, а котрі – ні), так і вад у підрахунках (ігнорування повторів, різноманітні “вкраплення” сторонніх записів у реєстри, звичайну неухважність тощо). Якщо ж такі відмінності спостерігаються в обчисленні кількості новоприйнятих львівських громадян, то автоматично різними будуть і підрахунки, наприклад, професійного складу міщанства, а у

⁵⁹⁶ Кісь Я. Промисловість... – С. 41.

⁵⁹⁷ Капраль М. Національні громади... – С. 364.

встановленні місця походження, чи тим паче, етнічної приналежності, де дуже сильною є суб'єктивність дослідника, годі говорити про можливу однаковість результатів⁵⁹⁸.

Активність прийняття львівського громадянства протягом року. Завдяки наявності у переважній більшості випадків (майже 3/4) датованих актів надання громадянства, можемо спостерегти певні закономірності та тенденції щодо того, коли (у які місяці та пори року) найчастіше отримували громадянство у Львові⁵⁹⁹. Такі підрахунки є трудомісткими, однак їхні результати хоч і лаконічні, але дуже цікаві. У першому періоді великих різниць між місяцями немає. Багато приймали громадянство у жовтні (11%), березні та травні (по 10%), а найменше – у грудні (5%). “В’ялим” у цьому сенсі був літній період. Загалом же поповнення міщанства протягом року відбувалося досить рівномірно. У другому періоді на перше місце виходить березень (14%). Особливо багато прийнять відбувалося в його останній декаді. Високим був цей показник також наприкінці серпня – на початку вересня. Вересень (11%) у той час посідає друге місце після березня. Спад активності охочих прийняти громадянство спостерігається у листопаді-січні, червні-липні, а також квітні.

У третьому періоді виразно домінують весняні місяці (майже 70%). Найбільше осіб приймало львівське громадянство у березні (42%), квітні (19%) і травні (8%). Показники решти місяців не подолали і 4%. Найнижча активність була у жовтні (2%).

У другій половині XVIII ст. ситуація дещо змінилася – найбільше прийнять відбулося у лютому (20%). На другому і третьому місці були відповідно березень (17%) і квітень (10%). Найвищі показники припадають на кінець лютого – початок березня. На відміну від третього періоду, тут немає такого виразного домінування кількох місяців у році. Найменша активність спостерігається у грудні (3%), січні (4%) і вересні (4%), а показники решти місяців коливаються у межах 6–8%.

Підсумовуючи дані щодо часу прийняття упродовж XV–XVIII ст., можна стверджувати про кількісну перевагу прийнятих у

⁵⁹⁸ Що стосується самого видання чистових реєстрів, здійсненого А. Янечком, то видавець підрахував лише кількість записів (як індивідуальних, так і колективних) про надання львівського громадянства (їх вийшло 5793) (*Janeczok A. Wstęp... – S. XIX*). Від точного перерахунку кількості вписаних дослідник утримався (можливо, через те, що ці обчислення уже неодноразово проводилися), обмежившись тільки до констатації факту, що самих прийнять має бути значно більше, ніж записів.

⁵⁹⁹ Ці підрахунки проводимо лише на підставі чистових реєстрів, оскільки датування протокольних та рахункових записів викликають значні сумніви.

весняні місяці, особливо у березні. Спільною для усіх чотирьох періодів рисою була непопулярність для прийняття громадянства у грудні і липні. Важко назвати причини більшої активності в один час і меншої в інший. Скоріш за все, їх треба шукати в особливостях річного господарського ритму життя міщан, однак це потребувало б спеціальних досліджень.

Динаміка прийняття львівського громадянства та проблема обчислення частки громадян стосовно загалу міського населення. У науковій літературі усталився погляд, що міщани, наділені громадянством, зазвичай становили меншість у населення міста⁶⁰⁰. Залишається актуальним питання, якою конкретно була частка громадян у кожному окремому місті. Очевидно, що для вирішення цієї проблеми потрібно звертатися до різних джерел і передовсім до реєстрів львівських громадян. Але труднощі тут постають з методикою обчислень. Реєстри громадян відображають динаміку поповнення громади, а для з'ясування частки громадян щодо всього населення міста, потрібно оперувати сталими сумами. Те, що котрогось року громадянство прийняла певна кількість осіб ще не показує, скільки на той час проживало у місті громадян. А. Гілевич запропонував брати кількість осіб, вписаних до реєстрів за 34 роки (протягом життя одного покоління) і вважати цю суму за кількість господарчо активного населення у місті (тобто населення, яке легально займалося господарською діяльністю)⁶⁰¹. Одним з перших такий експеримент спробував здійснити Є. Садовнік для Любліна і був здивований отриманою сумою як надто малою (це при тому, що середній річний показник у Любліні упродовж аналізованих ним років – 1605–1626 рр. був досить високим – 34 особи на рік)⁶⁰².

Як видається, Є. Садовнік надто критично поставився до цього методу, оскільки просто не сподівався, що громадяни опиняться у меншості (на 1938 р., коли писалася його розвідка про люблінське громадянство, той факт, що повноправні міщани не становили більшості у містах, ще не був такий очевидний, а тому дивував дослідників). Зараз же відомо, що громадяни були у виразній меншості (наприклад, у містах Ганзи їхня частка коливалася в межах 15–25%)⁶⁰³. За С. Гершевським одна лиш міська біднота, що не мала громадянства, становила у польських містах 3/4 населення. М. Капраль, дослідивши книги львівського шевського цеху і з'ясувавши, що в останній третині XVII –

---

⁶⁰⁰ *Bogucka M., Samsonowicz H. Dzieje miast... – S. 465.*

⁶⁰¹ *Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 382.*

⁶⁰² *Sadownik J. Przyjęcia... – S. 43–45.*

⁶⁰³ *Janeczek A. Wstęp... – S. XIII.*

першій третині XVIII ст. на одного шевця-майстра (тобто громадянина) у Львові пересічно припадало сім учнів-негромадян (і це без урахування підмайстрів і домашньої прислуги, що теж не мали громадянства), припустив, що громадяни могли становити значно меншу частку населення міста, ніж це вважалося раніше⁶⁰⁴. Правда, одразу ж дослідник застеріг, що це співвідношення стосується лише шевців і в інших цехах могло бути інакше. Тому, безпідставним є острах Є. Садовніка щодо ненадійності методу А. Гілевича лише з огляду на те, що отримані результати були надто неочікуваними.

Натомість, на нашу думку, згаданий метод має ваду в іншому – загальна кількість населення міста не була сталою і могла змінюватися досить швидко з огляду на війни та епідемії. Для прикладу, між кінцем 20-х рр. XVII ст. і 1662 р. пролягала якраз тривалість життя одного покоління, але саме за цей час, як відомо, населення Львова скоротилося майже удвічі⁶⁰⁵. Крім того, реєстри нових громадян у XV–XVI ст. дуже слабо відображають процес резигнації з громадянства, а в у XVII–XVIII ст. – він взагалі не відображений.

І все ж, попри очевидні хиби підходу А. Гілевича, важко запропонувати кращий метод. Тож погляньмо, які результати він дасть для Львова. Частку громадян⁶⁰⁶ вирахувуватимемо відносно до чисельності дорослого населення міста за підрахунками М. Капраля⁶⁰⁷. Відповідно, на початку XV ст. громадяни становили 40% від загалу, у другій чверті XVI ст. – 27%, у 1550–1583 рр. – 13,5%, у середині XVII ст. (перед поголовним податком 1662 р.) – 17%, у 1691–1727 рр.⁶⁰⁸ – 18%, у другій половині XVIII ст. – лише 10,5%.

Результати, як видно, дуже різняться. Парадокс полягає в тому, що загалом середній річний показник кількості прийнятих громадян

---

⁶⁰⁴ Капраль М. Цехові книги шевського цеху як джерела до історичної демографії Львова XVII–XVIII ст. // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника НАН України історія і сучасність. Доповіді та повідомлення Міжнародної наукової конференції. Львів, 28–30 жовтня 2010 р. – Львів, 2010. – С. 348–349.

⁶⁰⁵ Капраль М. Національні громади... – С. 257.

⁶⁰⁶ Не завжди аналізовані відтинки часу вкладаються в 34-річний проміжок, тому кількість громадян обчислюємо так: кількість прийнятих за певний період громадян ділимо на кількість років цього періоду і множимо на 34. Крім того, отриманий результат множимо на 2, виходячи із засновку, що міський громадянин в ідеалі повинен бути одруженим (громадянство поширювалося автоматично на подружжя, але не на дітей).

⁶⁰⁷ Капраль М. Національні громади... – С. 250–260.

⁶⁰⁸ Це 34 роки збережених чистових реєстрів, що передують підрахункам за 30-і рр. XVIII ст.

за незначними винятками не зазнавав разючих стрибків і упродовж чотирьох століть коливався переважно у межах 20–30 осіб щороку. Натомість чисельність населення міста змінювалася суттєво. Це може означати, що кількість “місць”, відведених для громадян була досить стабільною з огляду на обмеження членства в цехах, кількості будинків у середмісті тощо. На це звернув увагу свого часу ще Р. Зубик, дійшовши висновку, що “кількість новоприйнятих не збільшувала, а лише доповнювала число громадян міста”, а “кількість власників нерухомостей не збільшувалася; натомість меншала кількість родовитих львів’ян, що поступалися місцем прибулому елеметові”⁶⁰⁹. Водночас, цю стабільність не варто переоцінювати, адже наприклад, фіксоване членство в деяких цехах могло час від часу збільшуватися, а на передмістях кількість нерухомостей не так лімітувалася, як у середмісті.

Падіння частки громадян стосовно загалу населення упродовж XVI ст. і особливо в порівнянні з XV ст. можна пояснити процесом заселення передмість (далеко не всі передміщани приймали тоді міське громадянство). Також на це могла вплинути більша рухливість населення у XV ст. – у часи інтенсивних міграційних рухів (багато міщан тоді не затримувалися у місті надовго). А в XVI ст. плінність населення зменшилася, життя міст стабілізувалося і міщани визначалися з постійним місцем проживання.

Певне зростання частки громадян у середині XVII ст. порівнянно з другою половиною XVII ст. пов’язане з падінням чисельності населення загалом (при паралельному збереженні “громадянських місць”). Незначне збільшення чисельності міста у 30-х рр. XVIII ст. спричинило аналогічне зростання числа громадян, а отже, процентне співвідношення між ними практично не змінилося. А от результати підрахунків за XVIII ст. змушують замислитися. Це найнижча частка громадян за всі чотири століття. Можливо, вона також найдостовірніша, зважаючи на те, що і реєстри велися тоді досить ретельно, й австрійська влада проводила опис населення досить докладно.

Загалом же, вищенаведені підрахунки лише дуже орієнтовні. Як на неповні львівські реєстри ці результати є досить таки високими (пересічно у Львові частка громадян становила 21%). Для прикладу, за даними Роланда Гербера, які наводить у своїй вступній статті А. Янечек, у німецьких містах до 1550 р. середній річний показник прийнять до громадянства стосовно загальної чисельності населення цих міст

⁶⁰⁹ *Zubyk R. Gospodarka finansowa... – S. 367.*

коливався від 0,06 до 1,3%⁶¹⁰. У межах життя покоління це мало би бути приблизно 2,04–44,2%. Отже, Львів у цьому контексті був десь посередині (а якщо врахувати львівські дані в межах хронологічних рамок, узятих Р. Гербером – тобто тільки до середини XVI ст. – то частка громадян у Львові виглядає значною – близько третини від загалу населення).

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна ствердити, що досить складні вимоги та процедура набуття громадянства мали на меті відібрати до львівської громади кращих людей з доброю славою та належними фінансовими ресурсами. Природньо, що така соціально-правова група була позначена певною ексклюзивністю і не могла становити більшості населення міста.

---

⁶¹⁰ *Gerber R.* Die Einbürgerungsfrequenzen spätmittelalterlicher Städte im regionalen Vergleich // *Neubürger im späten Mittelalter.* – Berlin, 2002. – S. 262. Цит. за: *Janeczek A.* Wstęp... – S. XIV.

РОЗДІЛ 4

СТАНОВЕ ТА ГЕОГРАФІЧНЕ ПОХОДЖЕННЯ ГРОМАДЯН ЛЬВОВА

4.1. Вихідці з міщанського стану

Міська громада поповнювалася населенням строкатим за заможністю та соціальним статусом. Рівень заможності не був відображений у реєстрах новоприйнятих громадян, однак можемо прослідкувати в загальних рисах станову приналежність міщан до моменту отримання львівського громадянства. Львівська громада поповнювалася здебільшого за рахунок трьох станів – міщанства, селянства та шляхти, хоча громадянами інколи ставали також діти українського та вірменського духовенства.

Щодо вливання до львівської громади вихідців з інших міст, то жодних застережень, звичайно, тут не могло існувати, оскільки це був шлях природний та законний. Встановлюючи, скільки львівських громадян були міщанського походження, спробуємо підійти до цього питання з огляду на загальну станову приналежність, а не на громадянство як партикулярний інститут. Річ у тім, що відповідно до тогочасних станових уявлень, особливо шляхетських, міщанином (у широкому значенні цього слова) вважалася особа, яка постійно проживала у місті та професійно займалася міськими справами, найперше торгівлею та ремеслом⁶¹¹. При цьому такий міщанин не обов'язково повинен був мати громадянство котрогось міста. Це міг бути як убогий мешканець, так і багатий власник сервіторату, звільнений від обов'язку прийняття міського громадянства.

Встановити вихідців з міщанського стану для перших трьох періодів можна лише на підставі вказівки про місце походження. За цим критерієм громадяни міщанського походження поділяються на дві великі групи – місцевих та прибулих. Для проведення підрахунків необхідно вилучити з числа прибулих усі згадки про місцевості з невстановленим статусом або взагалі неідентифіковані, а з числа місцевих – вихідців зі львівських міських сіл.

Отримані дані є дуже орієнтовними і щодо прибулих “міщан”, радше, завищеними, з огляду на поширену практику звертання селян до магістратів сусідніх міст із проханням про видання документів, необхідних для отримання громадянства у новому місті. Також не можемо зовсім відфільтрувати селян зі львівських сіл, оскільки у джерелах вони могли

---

⁶¹¹ Grodziski S. Obywatelstwo ... – S. 159.

позначатися як “народжені тут”, але не згадувалося про те, що особа походить із міського села. Тому давати детальну характеристику щодо професійного чи етнічного складу цьому населенню вважаємо недоцільним, спробуємо лише дослідити, з яких саме типів міст найбільше поповнювалася львівська громада. Розглянемо це питання на прикладі першого і другого періодів.

Польський дослідник Генрик Самсонович провів класифікацію міст Польського королівства станом приблизно на 1500 р., поділивши їх за значимістю на чотири основних категорії (до першої потрапили найзначніші міста держави, до другої – середні, до третьої – малі, а до четвертої – найменші)⁶¹². Якщо міста, з яких походили львівські громадяни у першому і другому періодах, співставити з класифікацією Г. Самсоновича⁶¹³, то отримаємо такий результат (див. додаток №2, таблиці №7, 8), відповідно до якого найбільше громадян у 1405–1604 рр. прибували з міст другої категорії (більше 40% вихідців з міст Польського королівства), дещо менше – з міст третьої категорії (близько 30%), далі – з четвертої (понад 19%) і найменше – з першої (майже 10%). У цій останній – визначальну роль відігравав Краків (майже 7%).

Але найцікавіше у цьому співставленні є те, що ситуація в першому і другому періодах практично не відрізняється. Тож можемо припустити, що існувала певна закономірність, яка виражалася у взаємозалежності між статусом міста-“поглинача” прибулого населення і міст-“постачальників”. Цікаво, чи такі тенденції зберігалися і в третьому періоді, однак подібного зіставлення зробити не можемо, оскільки для цього було б потрібно володіти класифікацією міст для пізнішого часу, здійсненою за схожою чи аналогічною методикою та із використанням відповідних джерел.

4.2. Львівські громадяни селянського походження

Спроба відслідкувати колишніх селян серед прибулих львівських громадян є не менш складною, ніж у випадку із містами. Однак саме категорію “селянських іммігрантів” розглянемо детальніше, ніж “колишніх міщан”, з огляду на більшу певність даних щодо них. Справа в тому, що на відміну від міщанського елементу, дані про селян серед новоприйнятих громадян є, радше, заниженими, про що йтиметься

---

⁶¹² *Bogucka M., Samsonowicz H. Dzieje miast... – S. 114–118.*

⁶¹³ Відкинувши при цьому закордонні міста, у тому числі міста Сілезії, Князівської Прусії та Великого князівства Литовського, а також усі сумнівні та двозначні в ідентифікації випадки.

нижче. А отже, характеризуючи цю групу, доводиться мати справу дійсно з колишніми селянами. Подібно ж і в науковій літературі, питанню селянської міграції до міст приділяється окрема увага, тоді як питання міграції з міст розглядається в контексті порівняння із напливом селян або у контексті дослідження географії походження прибулих⁶¹⁴.

Однак, при встановленні місця походження новоприйнятих міщан виникають певні труднощі. У багатьох записах спостерігається відмінність між місцем походження прибулої особи і місцем видачі документа – як правило, останнє є більшим населеним пунктом відносно першого. Наприклад, один новоприйнятий міщанин походив із села Новосілець, а документи приніс із сусіднього міста Переворська⁶¹⁵, інший – родом з Яжвін, а документи видані в сусідньому Пільзні⁶¹⁶ тощо. Часто писар подавав лише місце видачі документа, але чи дійсно був звідти родом новий громадянин невідомо. Не обов'язково новоприйнятий міщанин мав проживати перед тим у місті, де був виданий документ, він міг просто бути мешканцем сусіднього із ним села, який привів свідків до найближчого міського населеного пункту⁶¹⁷.

Водночас, інколи у реєстрах писар вказував той населений пункт, який йому назвав міщанин, – адже до громадянства приймали і без належних документів, поклавшись на обіцянку їхнього пред'явлення у майбутньому. І випадки, коли писар ретельно відзначав у джерелі ще й акт виконання зобов'язань (принесення свідоцтва), засвідчують відмінність між “зголошеною” на початку місцевістю і населеним пунктом, з якого дійсно принесено документ. Наприклад, 9 травня 1552 р. до реєстрів вписано Ленарта Ломенського (із майже шляхетським прізвищем!), колодія з Варшави, який приймає львівське громадянство і зобов'язується

---

⁶¹⁴ *Gierszewski S.* Obywatele... – S. 95–116. Деякі дослідники вважають за доцільне вживати замість терміну “селяни” вираз “вихідці із сільської місцевості”, мотивуючи це тим, що мешканець села не конче мав бути селянином (*Sadownik J.* Przyjęcia... – S. 51; *Gilewicz A.* Przyjęcia... – S. 383). Однак таке прагнення термінологічної коректності є стилістично незручним і накладає зайві обмеження на дослідження. Звичайно, зі сіл могла походити і шляхта, але про це завжди вказується у джерелі. Позашляхетські мешканці села у тогочасному розумінні сприймалися як селяни, навіть якщо вони займалися не обробіткою ріллі, а торгівлею чи ремеслом, оскільки “сільське повітря робило підданим” (*Grodziski S.* Obywatelstwo... – S. 159). Тому вважаємо недоцільним об'єднання селян та шляхти в одну категорію лише з огляду на статус населеного пункту їхнього попереднього проживання.

⁶¹⁵ ACL. – Т. 1. – №952.

⁶¹⁶ Ibidem. – №1131.

⁶¹⁷ *Bieniarzówna J.* Chłopi w rzemieśle krakowskim w XVII wieku // *Przegląd Historyczny.* – Warszawa, 1956. – Т. 74. – S. 499.

принести за рік необхідні документи⁶¹⁸. Однак зобов'язання він виконав шойно 20 липня 1555 р., і тоді цей міщанин записаний як колодій Леонард Фічкович з Ломни (звідси його перше прізвище!) – села на північ від Варшави, звідки й приносить свідоцтво про порядну поведінку від пана Яна Ломенського, діди́ча цього села⁶¹⁹. Тут, окрім підміни місця походження, цікавим є те, що цей підданий назвав себе прізвищем, яке носив його пан. До певної міри, мав на це право, оскільки міщани тоді часто користувалися так званими “відмісцевими” прізви́ськами (тобто утвореними від місця походження).

Але випадків, коли писар відзначає окремо ще й факт принесення документів, є не так багато (звичай у XVI ст.). Зрештою, чимало колишніх селян можуть “критися” у записах, де взагалі відсутня згадка про місце походження або ж згадується, що особу приймають до числа львівських громадян *ad literas sufficientes*, а де саме видані ці документи, писар не вважає за потрібне нотувати. Польська дослідниця Яніна Беньжувна припускає, що у таких випадках міський писар згадує лише, що необхідні документи принесені, а назву місцевості оминає свідомо⁶²⁰. Отож, дані про колишніх селян у реєстрах новоприйнятих міщан є завідомо неповними (заниженими), а тому лише орієнтовними.

У 1405–1426 рр. частка селян серед новоприйнятого міщанства не була високою (5%). Однак уже в другій половині XV – на початку XVI ст. цей показник є значно вищим – понад 12%. У першому періоді кількісно мешканців сіл було найбільше занотовано у 1461–1470 рр. (30 чол.), а найвища частка – у першому десятилітті XVI ст. – 17,14% – і це невдовзі після пйотрковської конституції 1496 р., якою обмежувалися можливості виходу селянина зі свого села (лише один селянський син мав право піти на службу, шкільну науку чи навчання ремеслу і то за письмовою згодою пана)⁶²¹. Колишні селяни становлять майже 10% усіх громадян, вписаних у першому періоді.

Другий період – це час, коли селяни найінтенсивніше проникали до числа повноправних громадян Львова. У 1522–1531 рр. ці показники ще досить низькі (11,18%), але вже середина XVI ст. є піковою – протягом 1552–1561 рр. львівськими міщанами стали 47 колишніх мешканців сіл (тобто 18,65%), після чого спостерігається спад. Але загалом, у другому періоді приплив вихідців із сіл є досить високим (у середньому 13,52%).

⁶¹⁸ ACL. – Т. 1. – №2294.

⁶¹⁹ Ibidem. – №2406.

⁶²⁰ *Bieniarzówna J. Chłopi ...* – S. 511.

⁶²¹ VL. – Т. 1. – S. 119.

Далі, очевидно, відбулися певні зміни у веденні записів – писар почав у край рідко вказувати місце походження міщан, а згадки про прибулих із сіл взагалі стають самотніми. За протокольними і рахунковими записами 1610–1626 рр. на 533 міщан не виявлено жодного екс-селянина. Принаймні джерела про них мовчать. Не набагато краща ситуація спостерігається в реєстрах аж до 60-х рр. XVII ст. – лише вісім згадок про вихідців з сіл (на 657 прийнятих у 1627–1664 рр. міщан). Це ледь більше одного відсотка. Далі, у 1665–1706 рр. цей показник зріс в середньому до 3,25%. А от найвища частка колишніх селян третьому періоді спостерігається у 1707–1727 рр. – 8,63%. Можна зауважити, що протягом третього періоду в міру того, як писар все детальніше нотував місця походження нових громадян, щораз більше з’являлися згадки про вихідців із сіл. Тож, цілком можливо, що екс-селян було не так вже й мало в першій половині XVII ст., – просто досліджувані джерела про це не повідомляють.

Найінтенсивніше громадяни селянського походження прибували до Львова з сіл Руського воєводства. 32 громадян були вихідцями із львівських міських сіл. Серед них найбільше походили із Замарстинова (8) і Зубрі (7). Загалом населення, що прибувало з сіл Руського воєводства протягом усього часу, становило близько половини усіх селян, що приймали львівське громадянство. Серед них, звичайно, переважали вихідці з Львівської та Перемишльської землі. Львівська земля (разом із міськими селами Львова) дала приблизно стільки ж міщан селянського походження, скільки й Перемишльська (трохи більше, ніж по 20% кожна)⁶²².

Серед вихідців зі Львівської землі переважали прибулі з сіл, що лежали у безпосередній близькості до Львова. Найбільше таких осіб походило з Сокольників (9) і Жирівки (5). У Перемишльській землі такі села розташовані переважно при торговельному тракті, особливо біля Перемишля, Ярослава і Ряшова. Виділяються тут села, колись колонізовані німецькими поселенцями – Висока (5) і Маркова (4). Багато походило з Чишок (13), але невідомо, чи завжди йдеться про одне і те ж село. Щодо інших земель Руського воєводства, то незначна частина колишніх селян походила із Сяноцької землі, і ще менше – з Галицької та Холмської. Великою рідкістю були прибулі з сіл Белзького воєводства та Волині, зовсім не згадуються селяни з Поділля та Київщини.

З польських земель найбільше селян постачала Львову Малопольща, а особливо Сандомирське (14%) та Краківське (12%)

---

⁶²² А якщо до того ж припустити, що під часто згадуваними в джерелах селами із назвою Ляшки, Пруси і Чиски маються на увазі відповідні села біля Львова, а не у Перемишльській землі, то тоді Львівська земля виразно випереджувала б Перемишльську за цим показником.

воеводства. Не до порівняння меншою була роль Люблінщини (2%). Селяни становили п'яту частину усіх вихідців з Сандомирського воєводства. Що стосується Краківського воєводства, то тут цей показник був дещо нижчим, з огляду на велику роль Кракова та його міст-сателітів Казімежа і Клепажа⁶²³ у постачанні населення Львову. У Сандомирщині основна частина сіл-постачальників знаходилась у його південній частині, ближче до кордону із Руським воєводством, а в Краківському – недалеко від столиці землі. Небагато прибувало селян з Мазовії (4,37%), Великопольщі (2,19%), жодного з Куявії. Тричі згадано про селян з Пруссії і двічі – з литовсько-білоруських земель. Вихідці з Сілезії (переважно Нижньої) становили 4,57% новоприйнятих міщан селянського походження.

Найпопулярнішою професійною групою серед львівських громадян селянського походження були харчові ремесла. У них було заангажовано понад 14% усіх селян, що прийняли львівське громадянство. За харчовими йшли шкірообробні та одягові ремесла (кожна група приблизно по 12%). Найчастіше траплялися такі професії: кравці (6,76% від загалу селянського походження), броварники (5,57%), різники (4,17%), пекарі (3,98%), дубильники (3,78%), шевці (3,58%), кушнірі (3,18%), ковалі (3,18%) тощо. Якщо ж поглянути на частку селян в окремих ремеслах відносно до загальної кількості ремісників, задіяних у тому чи іншому ремеслі, то найбільше їх було серед колодіїв (38,71%), броварників (18,67%), мельників (18,18%), стельмахів (17,50%), дубильників (15,08%), ковалів (13,79%), шапкарів (12,77%), гребінників (12,50%), пекарів (10,64%), позументників (10,53%), мечників (10,29%) тощо.

Навіть попри завідому заниженість даних про вихідців із селянського стану в середовищі громадян, вони дозволяють бодай приблизно зорієнтуватися, яку частку становили колишні селяни серед етнічних груп у Львові. Отож, у середньовіччі серед українців їх було 9,91%, серед німців – 6,81%, серед поляків – 14,40%. Натомість львівські вірмени поповнювалися лише вихідцями з міст. Пізніше, у зв'язку із полонізацією німецького населення, виділяти окремо поляків і німців недоцільно. Серед українців селяни у другому періоді становили 12,65%, а в третьому – 3,13%, а отже цей показник майже не відрізнявся від загальноміщанської ситуації, де за періодами, нагадаємо, селяни становили: у першому – 9,89%, у другому – 13,52%, а в третьому – 3,62%.

⁶²³ За своїм характером ці населені пункти були наближені до передмість і юридик Кракова, однак формально це були окремі міста, а їхні мешканці завжди були свідомі своєї “міщанськості”. Див.: *Kracik J.* “A jam przecie mieszczanin”. Stereotypy społeczne mieszkańców Kleparza w XVI–XVIII w. // *Ojczyzna bliższa i dalsza. Studia historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowi w sześćdziesiąt rocznicę urodzin.* – Kraków, 1993. – S. 205–206.

4.3. Вхідження шляхти до львівської громади

Якщо влиття до львівського міщанства прибульців з інших міст було природним, а переселення селян зазнавало значних обмежень, то прийняття міського громадянства шляхтою теоретично суперечило нормам шляхетської моралі та було забороненим під загрозою втрати шляхетських привілеїв. Вже на початку XVI ст. (конституцією 1505 р.) шляхті заборонялося “займатися заняттями, якими звично займаються міщани та ті, хто в містах живуть”⁶²⁴. Узагалі, згідно із тогочасними шляхетськими уявленнями, шляхтич повинен жити в селі, оскільки міста були “гніздом безчестя і брехні”⁶²⁵. Конституція 1550 р. стверджувала, що “шляхетством не можуть прикриватися ті, хто займається невідповідними для цього справами”⁶²⁶. В уставі 1633 р. ще суворіше наказувалося, що осілий у місті шляхтич, який би займався торгівлею та шинкуванням напоїв і підлягав би міській юрисдикції, має втратити усі шляхетські привілеї та повинен не вважатися за шляхтича (це стосується і його нащадків)⁶²⁷. Подібно ж фрагмент конституції 1677 р. наказував “новостворених” міських шляхтичів, які займалися торгівлею, шинкуванням та ремеслом, повертати до міського права і забороняти їм користуватися шляхетськими привілеями⁶²⁸. Цей пункт стосувався, зокрема, й нобілітованого незадовго перед тим Львова.

Водночас, конституція 1550 р. дозволяла шляхті безперешкодно набувати в місті нерухомість і навіть заохочувала виконувати усі міські повинності та обов’язки⁶²⁹. Така суперечність, ймовірно, пояснюється тим, що, попри дозволенисть проживання у місті та виконання повинностей, шляхті все ж заборонялося приймати міське громадянство (тобто шляхтич, прийнятий до міського права, повинен був уважатися таким, що змінив свою станову приналежність). Окрім питання юрисдикції та шляхетного способу життя, тут, на думку Я. Пташніка, у гру вступали економічні мотиви – шляхта, яка б посднувала громадянство міста із шляхетськими привілеями, становила б надто сильну конкуренцію сільській шляхті, що також хотіла займатися торгівлею⁶³⁰. Однак у нашому дослідженні розглянемо власне ту шляхту, яка наважувалася приймати міське

⁶²⁴ VL. – Т. 1. – S. 138.

⁶²⁵ Ptašnik J. Miasta... – S. 370.

⁶²⁶ VL. – Т. 2. – S. 7.

⁶²⁷ Ibidem. – Т. 3. – S. 382.

⁶²⁸ Ibidem. – Т. 5. – S. 227.

⁶²⁹ Ibidem. – Т. 2. – S. 597.

⁶³⁰ Ptašnik J. Miasta... – S. 373–375.

громадянство. Така практика була поширеною не лише у Львові, а й у багатьох інших містах Польського королівства⁶³¹.

Усього шляхтичів-міщан у чистових реєстрах занотовано 44 та ще один – серед протоколів (див. додаток №1, доповнення 1). Значного поширення практика проникання шляхти до числа львівських громадян набула у час від 1530-х рр. до перших років XVII ст. Тоді громадянами міста пересічно ставали п'ятеро шляхтичів на десятиліття. Найінтенсивніше такі процеси спостерігалися наприкінці XVI – на початку XVII ст., коли протягом 1591–1604 рр. до реєстрів вписалося 15 шляхтичів.

Географія походження львівської міщанської шляхти виглядала так: лише восьмеро з них походило з українських земель – двоє зі Львівської землі, троє – з Перемишльської, один – з Холмської, один з Белзького воєводства, і один – з Поділля. Ще троє прибули з етнічно мішаного Підляшшя. Значно більше дала Малопольща – 13 чоловік. (Краківське воєводство – 5, Сандомирське – 7, Люблінське – 1). Два шляхтичі прибуло з Мазовії та по одному з Каліського і Серадзького воєводств, а також Добжинської землі. У вісьмох випадках писар не вказав місця походження і стільки ж шляхтичів прибули з-за кордону. При трьох шляхтичах вказано лише повіт, а не населений пункт.

17 шляхтичів були вихідцями з міст, а 13 – із сіл (з них семеро прибули зі своїх “гнізд”). Частина шляхтичів були професійними ремісниками – серед них бачимо маляра, гончаря, дубильника, лимаря, пекаря і двох кравців. Про п'ятьох шляхтичів чітко зазначено, що вони займалися торгівлею, оскільки складали купецькі присяги. Купцями, напевно, були більшість шляхтичів, записаних без вказівки на фах, а таких було 28 чоловік. Лише про двох шляхтичів чітко зазначено, що вони прийняли передміське громадянство (Андрій Уменцький і Януш Зволінський). Чи були ще якісь передміщани-шляхтичі невідомо, але, як видається, більшість шляхти-громадян таки осідали в мурах.

Частина шляхти вливалася до міщанського суспільства завдяки шлюбом із міщанками. Так, Станіслав Губицький був зятем райці Михайла мечника, Яцько Роспугинський – крамаря Луки Гавриловича, Матвій Ясліковський – Пайончкової, Бартоломей Гадовський – віта Станіслава Газа тощо⁶³². Загалом “вженювання” шляхтичів до міщанського стану

---

⁶³¹ *Tymieniecki K.* Szlachta – mieszczenie w Wielkopolsce XV w. (1400–1475) // *Miesięcznik Heraldyczny.* – Warszawa, 1936. – R. XV. – Nr 10. – S. 145–153; Nr 11. – S. 161–165; Nr 12. – S. 180–184; 1937. – R. XVI. – Nr 1. – S. 1–6; Nr 2. – S. 19–27; *Dworzaczek W.* Przenikanie szlachty do stanu mieszczańskiego w Wielkopolsce w XVI i XVII w. // *Przegląd Historyczny.* – 1956. – T. 47. – S. 656–684.

⁶³² *ACL.* – T. 1. – №1691, 2704, 2900, 3483.

було одним з типових способів проникнення шляхти до числа міських громадян⁶³³.

Як ця шляхта “вросла” у міське суспільство Львова і наскільки поважно трактувала свій новий статус, потрібно було б ще дослідити. Історики неодноразово зауважували, що деякі шляхтичі-громадяни з часом займали високі міські уряди⁶³⁴. Така шляхта переважно осідала у Львові надовго і робила суто міщанську професійну чи урядницьку кар’єру, започатковувала міщанські роди. Станіслав Губицький згодом (1529 р.) став лавником⁶³⁵, а його син, Каспер, прийняв громадянство Львова в 1547 р.⁶³⁶ Лаврентій Моравінський згаданий як львівський міщанин та рекомендагор через більш ніж два десятки років після того, як сам став міщанином у 1569 р.⁶³⁷ Лавниками стали теж Бартоломей Гадовський⁶³⁸ та Матвій Ясліковський⁶³⁹. Не полишив міста і Мартин Бжумінський (Бжемінський), що увійшов до складу колегії “сорока мужів”⁶⁴⁰. Син королівського аптекаря, Мартин Жодковський (Жодкевський), записаний до реєстрів без вказівки на фах, згодом згадувався також як аптекар (1603 р.)⁶⁴¹. Войцех Бялобжеський на початку XVII ст. активно займався торгівлею сільськогосподарською продукцією із Гданськом⁶⁴². З них лише Бжумінський зберіг за собою шляхетський титул, правда у змішаній формі: *nobilis et famatus*⁶⁴³. Окрім шляхтичів-громадян у місті мешкала і шляхта, яка набувала міську нерухомість шляхом купівлі, застави, спадку по мішаних шлюбах тощо і завдяки лібертаціям утворювала юридики, вилучені з-під міської влади⁶⁴⁴.

⁶³³ Zielińska T. Szlacheccy właściciele nieruchomości w miastach XVII w. – Warszawa; Łódź, 1987. – S. 149.

⁶³⁴ Зіморевич Б. Потрійний Львів: Leopoldis Triplex. – Львів, 2002. – С. 150; Білецький С. Боротьба міщан Львова проти засилля шляхти в першій половині XVII ст. // З історії Західноукраїнських земель. – К., 1957. – Вип. 1. – С. 19. Водночас, процес входження шляхти до міських урядів не був безхмарним – Д. Зубрицький повідомляв, що колегія “сорока мужів” у 1607 р. запропонувала деяким шляхтичам-громадянам покинути расецький уряд, з огляду на своє станове походження (Зубрицький Д. Хроніка... – С. 215).

⁶³⁵ Kapral M. Urzędnicy... – S. 209, 388 (№517); ACL. – Т. 1. – №1716.

⁶³⁶ ACL. – Т. 1. – №2180.

⁶³⁷ Ibidem. – №2768, 2795.

⁶³⁸ Kapral M. Urzędnicy... – S. 214, 383 (№564).

⁶³⁹ Ibidem. – S. 220, 389 (№627).

⁶⁴⁰ Ibidem. – S. 270, 377 (№1086).

⁶⁴¹ ACL. – Т. 1. – №3618.

⁶⁴² Шиян Р. Торгівля міст Руського і Белзького воєводства у XVI – першій половині XVII століття // Записки НТШ. – Львів, 1994. – Т. 228. – С. 144.

⁶⁴³ ЦДІАЛ. – Ф.52, оп.2, спр. 649, арк. 223.

⁶⁴⁴ Ptašnik J. Miasta ... – S. 376–377.

4.4. Духовенство і міське громадянство

У місті проживало та володіло міськими нерухомостями також і духовенство, яке, однак, не повинно було приймати міське громадянство, адже останнє було світським інститутом⁶⁴⁵. Ця норма стосувалася, передусім, католицького кліру. Чи поширювалося це правило також на православне духовенство, потрібно ще з'ясувати. Відомо, що деякі українські громадяни Львова, полишивши світське життя, ставали духовними особами, а найяскравішим цьому прикладом є обрання на намісника, а потім і єпископа, міщанина і купця Макарія Тучапського⁶⁴⁶. Коли Макарій прийняв міське право невідомо. Можемо лише припустити, що це відбулося в 1515–1521 рр., з яких не збереглися записи про надання громадянства, оскільки активно Макарій почав згадуватися у джерелах від 1523 р. Відомий натомість запис про прийняття до міського права його брата Василя в 1513 р.⁶⁴⁷

Д. Зубрицький прямо стверджував, що вірменське та українське духовенство не було звільнене від податків, належало до міського стану і приймало міське громадянство, щоб могли легально займатися торгівлею та заробляти собі на прожиття у місті⁶⁴⁸. Як аргументи, хроніст навів у приклад якогось священика Шимона (1525 р.), який паралельно був ще й кравцем, а відомий український міщанин Хома Бабич суміщав ніби-то проповідництво у міській церкві з купецьким заняттям та членством у колегії “сорока мужів”. У коментарях до “Хроніки” М. Капраль наголосив на неточності тверджень Д. Зубрицького: Хома Бабич був членом колегії “сорока мужів” у 1579–1592 рр., а як священик згадується щойно в 1593 р., коли на його місце було обрано іншого міщанина (*in loco Chomae Babicz poponis Ruthenici*)⁶⁴⁹, а до того ж ставить під сумнів твердження про священство Хоми Бабича, з огляду на відсутність його у каталозі священиків львівських церков, укладеному І. Мицьком⁶⁵⁰.

⁶⁴⁵ Groicki B. Porządek... – S. 25.

⁶⁴⁶ Крип'якевич І. Львівська Русь... – С. 81 і наст.; Кметь В. Документи до біографії першого львівського владики Макарія (Тучапського) в актах Коронної метрики // Наукові зошити історичного факультету. – Львів, 2000. – Вип. 3. – С. 18–25.

⁶⁴⁷ ACL. – Т. 1. – №1596.

⁶⁴⁸ Зубрицький Д. Хроніка... – С. 63.

⁶⁴⁹ Капраль М. Коментарі та примітки // Зубрицький Д. Хроніка міста Львова. – С. 456.

⁶⁵⁰ Мицько І. Львівські священики та вчителі останньої чверті XVI – першої третини XVII ст. // Успенське братство і його роль у національно-культурному відродженні. – Львів, 1996. – С. 13–18.

Це прямо не суперечить твердженню Д. Зубрицького, оскільки згаданий каталог був сформований, як зазначає сам його укладач, лише принагідно і, наприклад, за 1592–1598 рр. (десь у той час і мав би бути священиком чи проповідником згаданий Хома Бабич) дані щодо священиків міської церкви (а саме туди його “приписав” Д. Зубрицький) взагалі відсутні⁶⁵¹. Однак, як видається, хроніст таки помилявся. Хома Бабич, скоріш за все, не був духовною особою під час того, як входив до колегії “сорока мужів”, а у 1593 р. він схоже став не священиком котроїсь із львівських церков, а архимандритом Дорогобузького монастиря, відомим під іменем Феофана Бабацького⁶⁵². Про те, що тут ідеться про одну і ту ж особу, свідчить той факт, що сином цього архимандрита Феофана був Матвій Бабич, а в реєстрах львівських громадян саме він названий сином Хоми Бабича⁶⁵³. У такому разі цікаво, чи при прийнятті духовного сану Хома Бабич був змушений зрікатися львівського громадянства, чи складав він до Ради відповідне посвідчення. На жаль, у досліджуваних джерелах про це згадки немає. Що ж стосується заняття краєцтвом священика Шимона, то і це твердження Д. Зубрицького було піддане критиці з боку М. Капралія на підставі того, що такого священика у той час взагалі не було у Львові⁶⁵⁴.

Загалом же в реєстрах львівських громадян не зустрічаємо жодного священика (ні католицького, ні православного, ні вірменського), який би перебував у духовному сані на час отримання міського громадянства. Натомість серед міщан було декілька дяків, про що йтиметься у наступних розділах, а також декілька дітей священиків (зрозуміло, що не католицьких)⁶⁵⁵.

4.5. Географія походження новоприйнятих міщан

За місцем походження усіх новоприйнятих міщан можна поділити на дві основні категорії: місцеві та прибулі. Місцевими вважалися народжені у Львові, але не конче безпосередньо “в мурах” і не конче від подружжя львівських громадян. До місцевих зараховувалися також народжені на львівських передмістях, а інколи, навіть, і в міських селах.

⁶⁵¹ *Мицько І.* Львівські священики... – С. 13.

⁶⁵² Ідею завдячуємо Ігореві Мицьку. Див. також: *Мицько І.* Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636). – К., 1990. – С. 82.

⁶⁵³ ACL. – Т. 1. – №3421. У 1598 р., коли Матвій отримав громадянство, Хома Бабич згадується як покійний львівський міщанин.

⁶⁵⁴ *Капраль М.* Коментарі та примітки... – С. 457; *Крип'якевич І.* Львівська Русь... – С. 97–100.

⁶⁵⁵ ACL. – Т. 1. – №1596, 2122.

Статус, подібний до “місцевих”, імовірно, мали особи, які тривалий час проживали у Львові. У першому періоді вони називаються *hic conservati*, а в пізніших часах зазначалося, що вони приймали львівське громадянство як такі, що в місті чи на передмістях *a compluribus... annis agentes* чи *ab aliquot annis versati*⁶⁵⁶. При цьому писар не зазначав, звідки походив міщанин перед тим, як поселитися у Львові. Можливо, в таких випадках це вже не було так суттєво. Дані щодо географії походження відомі лише з XV – першої половини XVIII ст.

У першому періоді місцеві становили вкрай незначну частку населення. До 1420 р. вони не значаться в реєстрах взагалі, а в 1420-х рр. їх вписано до міського права лише шестеро. Це підтверджує думку А. Гілевича, що упродовж “колонізаційного” періоду (тобто у 1405–1426 рр.), попри інтенсивний вплив населення з інших місцевостей, новоприйняті міщани у Львові довго не затримувалися і переселялися до інших населених пунктів⁶⁵⁷. У 1461–1514 рр. місцеві серед новоприйнятих міщан уже не були чимось винятковим, але, разом з тим, вони ще не становили значної частки новоприйнятого міщанства, а в деякі роки про них взагалі нема згадок. У певних ситуаціях місцеві та прибулі по різному реагували на деякі фактори. Так, під час моровиці 1479–1480 рр. місцеві не занотовані у реєстрах, зате кількість прибулих зросла. Під час пошесті у 1484 р. лише один місцевий прийняв громадянство (попереднього року – 4), тоді як кількість прибулих зросла з 6 до 16.

Загалом, у середньовічному Львові кількість місцевих ніколи не перевищувала кількості прибулих і рідко ці показники зближувалися – хіба що в 1483 р. (місцевих – 4, а прибулих – 6). У першій половині XVI ст. прибулий елемент також перевищував місцевий, але із далеко меншим відривом, ніж у XV ст. У 1552 р. кількість місцевих громадян вперше перевищила прибулих (сім проти шести). Але загалом чужий елемент все ще домінував над місцевим, хоча від 1570-х рр. ця перевага ставала щораз менш різною, а обидва показники поступово зближувалися. У третьому періоді до середини 70-х рр. XVII ст. важко стверджувати чиніть перевагу з огляду на рідкість згадок про місце походження міщан. У 1675–1727 рр. кількість місцевих і прибулих різнилася мінімально, з незначною перевагою прибулих.

Протягом XV–XVIII ст. визначальну роль у поповненні львівського міщанства (окрім, звичайно, місцевого населення) відігравали Руське воєводство і Малопольща, а в середньовіччі ще й Сілезія (детальніше про географію походження нових міщан див. у додатку №2, таблиці 9, 9.1 – 9.4).

⁶⁵⁶ ACL. – Т. 1. – №3135, 3658.

⁶⁵⁷ Gilewicz A. Przyjścia ... – S. 387.

У першому періоді прибулі з Руського воєводства були найчисельнішою групою і перевищували місцевих громадян, однак у подальшому ситуація виразно змінилася на користь останніх.

Увесь досліджуваний час першість серед земель Руського воєводства безсумнівно посідала Перемишльська. У першому періоді домінування вихідців з цієї землі було найбільш виразним – за кількістю прибулих вона переважала, наприклад, цілу Малопольщу або навіть Львівську землю разом зі Львовом узяті. У Перемишльській землі були розташовані міста, які відіграли вирішальну роль у поповненні львівського міщанства прибулим елементом – Перемишль (104 чол.), Переворськ (95), Самбір (70), Ярослав (52), Ланьцут (50) тощо (про кількість прибулих з окремих міст детальніше див. додаток №2, таблицю 8).

Значення Перемишля було великим, але в першому та третьому періодах першість мав усе ж Переворськ. Ланьцут, який у першому періоді дав Львову 34 нових міщанина (з них майже дві третини були німцями) надалі втратив значення. Подібно було і з Мостиськами (правда спад тут не був настільки виразним). Однак найяскравіше втрата ролі міста-“постачальника” простежується на прикладі Порохника (Прухніка), з якого до Львова у першому періоді переселилося 13 чол., а в подальшому – лише двоє. Були міста, які, навпаки, з часом інтенсивніше брали участь у поповненні чисельності львівського міщанства (Судова Вишня і Каньчуга). Дрогобич рівномірно фігурував у всіх трьох періодах.

Львівська земля (без Львова) завжди займала друге місце після Перемишльської. Єдиним її містом, що відіграло велику роль у зростанні кількості львівських громадян, був Городок, з якого прибуло 66 чол. Це місто відносно рівномірно представлене протягом усього досліджуваного часу. Решта міст землі в цьому плані суттєво відставали від нього. У третьому періоді 22 особи переселилися до Львова з Жовкви (з них 16 чол. упродовж 1684–1705 рр.). Більше десятка осіб дали Львову Куликів (16), Щирець (13) і Комарно (11).

Невелика за територією Сяноцька земля у XV–XVIII ст. постійно займала третє місце за кількістю вихідців, даючи Львову в кожному періоді близько 40 нових громадян (у середньому по одному вихідцю з Сяноччини раз на два роки). Серед міст цієї землі виразним лідером було Коросно (Кросно) (59 чол.), решта ж міст представлені значно слабше: Сянок (12 чол.), Березів (6 чол.), Динів і Лісько (по 5 чол.).

Вихідці з Холмщини не були надто численними, особливо у середньовіччі, – наприклад, у 1405–1426 рр. серед новоприйнятих міщан їх взагалі немає, мало їх було також і в третьому періоді. Трохи більше новоприйнятих громадян Львова походили з Холмської землі у другому

періоді (36 чол.). Найбільше занотовано прибулих із Красноставу (14 чол.) і Замостя (15 чол.). Цікаво, що Красностав, представлений у перших двох періодах (а фактично, майже в другому, оскільки в першому періоді звідти прибула лише одна людина), у третьому періоді зовсім зник з реєстрів. Натомість його місце зайняло не так давно засноване Замостя. З інших міст згадаємо Щебрешин (12), Грубешів (8), Туробін (7) і Холм (6).

Галицька земля сумарно посідала останнє місце в Руському воєводстві за кількістю постачання нових львівських громадян до Львова. Найактивніше з неї переселялися у першому періоді, далі ж її роль помітно послабилася. Серед міст цієї землі найбільше представлені Рогатин і Галич – відповідно по 13 і 12 чоловік.

Поза тим, понад 3% новоприйнятих громадян походили з місцевостей із назвами, які зустрічаються в різних землях Руського воєводства (Чишки, Ляшки, Пруси, Тучапи, Гумніська тощо). На жаль, далеко не завжди можна встановити, про які з них ідеться у джерелі.

Серед львівських громадян мало занотовано вихідців із невеликого за розміром Белзького воєводства. Якщо роль цього регіону в поповненні львівського міщанства була ще значною у XV–XVI ст., то в подальші часи вона виразно поменшала. Найбільше населення до Львова прибувало з Белза (31 чол., з них 26 – у першому періоді) і Буська (22 чол.). У 1500 р. львівське громадянство прийняло аж 12 вихідців з Белза⁶⁵⁸. Реєстри мовчать про причини такої раптової і масової міграції населення, але можемо припустити, що це було пов'язано із нищенням Белжчини татарськими ордами на чолі з Ахмат-Гіреєм у 1499 р.⁶⁵⁹

Міграція до Львова з міст і сіл Руського воєводства, як бачимо, відбувалася здебільшого з навколишніх сіл та недалеких міст (переважно з південно-західних та північних околиць) і дуже інтенсивно з заходу – з місцевостей, розташованих на важливих торговельних трактах Підкарпаття. Ці населені пункти були розташовані при дорозі Ряшів – Ланьцут – Переворськ – Ярослав – Радимно – Перемишль – Мостиська – Судова Вишня – Городок, а також на коротшому шляху між Перемишлем і Ланьцутом (через Маркову – Каньчугу – Порохник – Журавицю). Ще одним острівком, звідки відносно інтенсивно переселялися до Львова, був південно-східний край Перемишльського повіту (Нижанковичі, Доброміль, Хирів, Стара Сіль тощо) та північний край Самбірського (Самбір із навколишніми селами). Львівське громадянство прийняло

⁶⁵⁸ ACL. – Т. 1. – №1392–1398, 1404–1405, 1407, 1409–1410.

⁶⁵⁹ *Дзира Я.* Татаро-турські напади на Україну XIII–XVI ст. за хроніками Бельських та Стрийковського // Український історико-географічний збірник. – К., 1971. – Вип. 1. – С. 93.

чимало осіб із повітових міст Дрогобича і Стрия, однак практично незанотовано вихідців із відповідних повітів.

Слабше представлені вихідці з Динівського нагір'я (Гарга – Динів – Бабичі – Кривча). Протягом XV – першої половини XVII ст. практично не зустрічаємо прибулих із Перемишльського нагір'я. Як виняток – один виходець з Ямної (1571 р.)⁶⁶⁰. Щойно з кінця XVII ст. з цього регіону починають переселятися до Львова поодинокі прибулі: два – з Риботичів (1687 і 1698 рр.)⁶⁶¹, а в 1721 р. ще троє – з Кречкової, Доброї і Коростенка⁶⁶². Однак активніше переселялися до Львова з іншого, досить віддаленого регіону, який лежав за цими двома згаданими нагір'ями, – з західної частини Сяноцької землі (Коросно – Березів – Сянок – Риманів).

З півночі населення прибувало переважно з недалеких населених пунктів – Жовкви (у третьому періоді), Куликова, Жовтанців, Мервичів, Зарудців, Зашкова, Грибовичів, Дублян, Малехова тощо. З віддаленіших північних місцевостей львівське громадянство приймали здебільшого вихідці з міст і містечок Холмщини та Белжчини. Однак, вплив з півночі не набрав більших розмірів і годі його порівнювати з інтенсивністю руху з заходу. Небагато нових громадян прибуло до Львова зі сходу – з Олеська, Великосілок, Убинів, Яричева, Глинян, Золочева, Вижнян, Залозців, Гологір, Бродів, Чемеринців, Млинівців тощо – перелік населених пунктів великий, однак з них переселилися по одному, рідше два-три чоловіка. Винятком є Буськ. На північному сході вирізняється Кам'янка, а на південному сході – Рогатин і Галич. Не надто інтенсивним був рух з півдня – якщо згадки про вихідців недалеких від Львова Щирця і Комарна не були рідкістю, то з віддаленішого Жидачівського повіту Львівської землі прибуло небагато (і то, в основному, в третьому періоді). Виняток – сам Жидачів, який інтенсивніше давав Львову нових міщан у середньовіччі, а потім його роль “постачальника” суттєво зменшилася.

Поділля дало Львову небагато нових громадян. Загалом це були вихідці з Кам'янця (56 чол.). У середньовіччі половина прибулих з нього були німцями. Кількість колишніх кам'янчан у львівській громаді з кожним періодом зростала. У третьому періоді міграція з Поділля до Львова посилилася з огляду на військові дії у цьому регіоні. Тоді восьмеро чоловік (усі вірмени) переселилися до Львова із Язлівця. Серед інших подільських міст бачимо вихідців з Меджибожа, Шаргорода, Зінькова тощо, однак це поодинокі випадки. Якщо міграція із Західного Поділля була просто

⁶⁶⁰ ACL. – Т. 1. – №2838.

⁶⁶¹ Ibidem. – №4122; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 6, арк. 1169–1170.

⁶⁶² ACL. – Т. 1. – №4541, 4548, 4553.

неінтенсивною, то зі Східного Поділля в реєстрах згадується взагалі лише один прибулий – у 1686 р. – Василь Ушкалович з Вінниці⁶⁶³.

Переселення до Львова з українських земель, які в XIV–XVI ст. опинилися поза межами Польського королівства, ніколи не було інтенсивним, у тому числі і після Люблінської унії. Найбільше таких згадок є про вихідців з Волині (30 чол.), звідки у першому періоді прибуло 12 чоловік, у другому – 5 і в третьому – 13. У середньовіччі це були вихідці з Луцька та Володимира і лише один новоприйнятий міщанин був родом з села Блудова. Другий і третій період приносять більше різноманіття – занотовані поодинокі вихідці з Горохова, Острога, Торчина, Кременця, Вишнівця, Олики, Ковеля, Збаража тощо. Переважно це міста з центральної і південно-західної частини Волинського воєводства. Сумарно за весь досліджуваний час найбільше прибували таки з Луцька (11 чол.) і Володимира (6 чол.). Київщина дала Львову лише шістьох нових міщан (5 з них з самого Києва й 1 – з Білої Церкви). Нечисленими були вихідці з Підляшшя – усього 13 чоловік. З Венгрова занотовано 5 чоловік, з Дорогичина – 4.

Серед регіонів етнічної Польщі найбільше Львову нових міщан дала Малопольща. З Краківського воєводства прибули 392 чоловіка, з Сандомирського – 353, найменше ж – з Люблінського – 105, кілька (6) – з населених пунктів, назви яких зустрічаються в кількох малопольських воєводствах (Ядовники, Біскупичі тощо). Серед малопольських міст найбільше нових громадян дав Краків – 130 чоловік. Цікаво, що в XVI ст. Львів був привабливішим для вихідців з Кракова, ніж останній (все таки столиця!) для львів'ян – у Кракові протягом XVI ст. прийняло громадянство лише 38 львів'ян, тоді як у Львові за цей же час до реєстрів вписалися аж 49 краків'ян⁶⁶⁴. Активність міграції з Кракова спала у третьому періоді, коли це місто вже не було столицею. Однак це не єдина причина – у той час Львів взагалі досить рівномірно поповнювався населенням з різних міст – не обмежуючись до двох-трьох “монополістів”. З Краківського воєводства варто згадати також Бєч (29 чол.) і Сонч (16 чол.), а в XV–XVI ст. помітну роль відіграли також сусідні з Краковом міста – Казімеж (15 чол.) і Клепаж (10 чол.). Згадки про них у реєстрах поступово рідшали і в третьому періоді занотований лише один прибулий з Казімежа і жодного з Клепажа. З міст Сандомирського воєводства лідерами були Ропчиці (43 чол.) і Пільзно (34 чол.). Однак їхня поповнювальна активність

⁶⁶³ ACL. – Т. 1. – №4109.

⁶⁶⁴ *Noga Z. Elita Krakowa i jej kontakty z miastami Górnych Węgier oraz ze Lwowem w XVI wieku // Miasta i mieszczaństwo w Europie Środkowo-Wschodniej do połowy XIX wieku. – Toruń, 2003. – S. 102.*

з кожним періодом меншала. З Люблінського воєводства лише сам центр воєводства дав Львову значнішу кількість людності – 36 чоловік.

Просторово серед поселень Малополющі, з яких напливало населення до Львова, можна виділити певні скупчення, яких досить багато в південній частині цього регіону. Одним з найбільших таких скупчень був Краків з околицями⁶⁶⁵. У третьому періоді кількість прибулих з цього мікрорегіону зменшилася (в основному тоді прибували з населених пунктів на північ від Кракова). Іншим таким “острівком” була територія Сандомирського воєводства на захід і південний захід від Ряшова, точніше від сіл Свільча і Прибишівка, за якими проходив кордон між воєводствами⁶⁶⁶. Взагалі територія Краківського та півдня Сандомирського воєводств між двома описаними “острівками” була багатою на місцевості, що постачали прибульців до Львова. Передусім, це населені пункти при тракті з Ряшова до Кракова і на південь від нього. Найбільше їх зосереджено між річками Дунаєць і Віслока⁶⁶⁷.

Вихідці з решти Малополющі (північ Сандомирського і Люблінського воєводства) представлені у львівській громаді набагато менше. У третьому періоді прибуло трохи населення з території між Свентокшиськими горами і Віслою (Сандомирщина). Люблінщина дала найбільше нових громадян у другому періоді. З цього воєводства прибували найчастіше з околиць Любліна і з місцевостей, розташованих між Віслою і умовною лінією Красьнік – Люблін – Коцьк. Порівняно нечисленними були вихідці з території між Краківсько-Ченстоховською височиною і Конецькими узгір'ями.

Вихідці з Великопольщі були досить численними, однак серед львівських міщан їх було значно менше, ніж малополян – всього 141 чоловік (із власне Великопольщі – з Познанського і Каліського воєводств – 52 і 43 чол.). Небагато прибуло з Серадзького воєводства і ще менше з Ленчицького, хоч територіально вони були розташовані ближче до Львова, ніж Познанське і Каліське, й мали добре розвинену міську мережу вже наприкінці середньовіччя⁶⁶⁸. На території Великопольщі не простежуються

⁶⁶⁵ Казімежем, Кспажем, Новим Селом, Огородніками, Гжегожками, П'яском, Тромпками, Велічкою, Неполомицями, Плешовом, Бежановом, Скавіною, Радзішовом, Волею Радзішовською, Рибною, Кашовом, Крешовицями, Пачутовіцями, Болаховіцями, Карньовіцями, Скалою, Сломніками.

⁶⁶⁶ Тщяна, Сендзішув, Бендземисль, Ноцкова, Носувка, Шуфнарова, Вельпополе, Стшижув, Івжице, Недзвяда, Острув, Бжезніца, Оконін, і, звичайно ж – Ропчиці.

⁶⁶⁷ Жохув, Тухув, Бухцице, Шинвалд, Слотова, Звернік, Седліска, Ценжковіце, Тропе, Палечніца, Бобова, Грибув, Сонч і невелике скупчення навколо Бєча – Ясло, Дембовець, Жмигород, Войтова, Мощеніца, Розембарк (тепер – Рожновіце), Сухий Жепеннік, Олпіни, Бончаль, Бінарова.

⁶⁶⁸ *Szczygiel R.* Lokacje miast w Polsce XVI wieku. – Lublin, 1989. – S. 38–39.

скупчення із населених пунктів, з яких би населення інтенсивно мігрувало до Львова, – так, як це було у випадку із Малопольщею. Якщо порівняти ці два регіони, то відсутність таких “острівків”-постачальників населення можна пояснити досить просто – розмах міграції був не той: з Великопольщі прибуло майже ушестеро менше людей, ніж з Малопольщі. Та й здебільшого це були вихідці з Познані (26 чол.), Каліша (14 чол.) та Пйотркова (7 чол.). З реєстрів львівських громадян можна зробити висновок, що з регіонів, зв’язки із якими не були міцними, населення, як правило, прибувало “в’яло” (що, зрештою, й очевидно) і переважно з кількох значніших міст. Це певною мірою перегукується з “законом міграції” Ернеста Равенштайна, відповідно до якого інтенсивність міграції з однієї місцевості до іншої є обернено пропорційною до відстані між цими місцевостями⁶⁶⁹, з тим однак застереженням, що важливою є не стільки сама відстань, скільки налагодженість контактів між регіонами, економічна пов’язаність (наприклад, розташування на одній торговій артерії), статус міста тощо.

Подібною до Великопольщі була ситуація і з Мазовією. Найбільше вихідців з цього регіону осіло у Львові у другому періоді. Населені пункти, з яких мігрували майбутні львівські громадяни, не утворювали скупчень на зразок малопольських, але більше “розмиті”, не такі компактні, групи все ж спостерігаються (чого не можна сказати про Великопольщу). Це міста і села недалеко від Варшави – лише декілька вниз за течією Вісли (на північ): Ломна, Чонсткув, Закрочим, решта ж – південніше: Гоцлав, Чернякув, Медзешин, Груєць, Тарчин, Черськ, Кукалі, Варка, Рознішев, Вільчковице, а також навколо Гарволіна – Осецьк, Ягодне, Мяскув, Лятович, Гоздзіц тощо. З самого ж Гарволіна прибуло шестеро чоловік. Ці дані стосуються XV–XVI ст. У третьому періоді відбувся значний спад прибулих як з Мазовії загалом, так і з Мазовецького воєводства зокрема, – їхня кількість зменшилася майже уп’ятеро і серед них ще більше переважають колишні варшав’яни. Ці зміни можна пояснити фактором нової столиці, яка мала надто велику притягальну силу для вихідців з інших населених пунктів цього регіону, а тому якщо хтось і потрапляв звідти до Львова, то, в основному, через Варшаву. Сумарно вихідці з Варшави становили майже п’яту частина прибулих з Мазовії.

Дуже незначна частина львівських громадян походила з Куявії. По двоє прибули з повітових міст Добжинської землі (Рипін, Ліпно) та Іновроцлавського воєводства (Бидгощ). Найбільше – четверо – були вихідцями з міста Ковале у Брест-Куявському воєводстві. Можливо, кілька

⁶⁶⁹ *Ravenstein E. G. The Laws of Migration // Journal of The Royal Statistical Society. – London, 1985. – T. 48. – S. 198–199.*

осіб прибуло з самого Бреста, однак у джерелах часто незрозуміло про який саме Брест ідеться⁶⁷⁰.

Землі Великого князівства Литовського у межах після Люблінської унії теж мали представників у лавах львівського міщанства. Але можна спостерегти закономірність – кількість прибулих з литовсько-білоруських земель за окремими періодами не дуже різняться від кількості прибулих з українських воєводств, приєднаних внаслідок Люблінської унії до Польського королівства, а в підсумку дані дають однаковий для обох регіонів результат – 51 чол. Поповнення львівської громади з литовсько-білоруських земель від самого початку відбувалося досить в'яло і важко спостерегти якесь пожвавлення після унії. Найбільше прибували з Віленського воєводства – 20 чоловік (17 – з самого Вільна) і з Берестейського воєводства – 14 чоловік (половина – з Берестя). Вихідці з решти литовсько-білоруських земель представлені у львівській громаді значно менше. Взагалі не згадуються в реєстрах прибулі з Мінського, Вітебського і Мстиславського воєводств.

Невелика частина львівських міщан походили з Прусії. Поділ її на дві частини відбувся щойно у 1466 р., але вже до того переважали вихідці з території пізнішої Королівської Прусії. Найбільше прибувало до Львова вихідців з Гданська (10 чол.) і Торуня (7 чол.). Щодо останнього, то п'ятеро торунян переселилися до Львова у 1408–1413 рр., тобто ще перед приєднанням його до Польщі. Видається, що активне переселення з Торуня до Львова на початку XV ст. було відгомонам давніх активних стосунків між цими містами⁶⁷¹. З Князівської Прусії прибуло небагато – за увесь досліджуваний період лише 10 чоловік, з них половина – зі столичного Кенігсберга (Королевця).

“Закордонною” на час, який охоплює наше дослідження, але пов'язаною етнічно та історично з Польщею землею, була Сілезія. Активне переселення звідти відбувалося вже в XIV ст. На прибулому сілезькому

---

⁶⁷⁰ Окрім міст Бреста-Куявського та Берестя у Великому князівстві Литовському, які в джерелах писалися як *Brzeszcze* (*Бжеще*), існували ще численні села з аналогічною назвою, а писар, на жаль, далеко не завжди при назвах сіл вказував, чи це *villa*. На некористь Бреста-Куявського свідчить той факт, що Львів лежав далеко за межами сфери контактів цього міста. Див.: *Samsonowicz H. Horyzonty przestrzenne małego miasta. Kontakty Brześcia Kujawskiego w XV wieku // Cracovia. Polonia. Europa. – Kraków, 1995. – S. 355–360.*

⁶⁷¹ Між Галицько-Волинським князівством та Прусією були дружні відносини “ще від часів князя Романа” – див.: *Грушевський М.* Історія України-Руси. – К., 1993. – Т. 3. – С. 116, 125–126. Про активні торговельні відносини свідчить грамота Дмитра Дедька з 1341 р. (див.: *Купчинський О.* Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII першої половини XIV ст. Дослідження тексти. – Львів, 2004. – С. 194–200). Також у найдавнішій збереженій міській книзі Львова згадується 14 вихідців із Торуня, які діяли у Львові у 80-х рр. XIV ст. (див.: *Najstarsza księga miejska 1382–1389. – S. 141).*

населенні опирав своє панування Владислав Опольський⁶⁷². У першому періоді міське право прийняло майже 67% усіх сілезців занотованих у реєстрах, надалі ж їхня кількість суттєво зменшилася. Найбільше нових громадян дали нижньосілезькі Вроцлав (25) і Глогув (13). Вроцлав'яни інтенсивно осідали у Львові не лише в першому, але й в другому періоді. З верхньосілезьких міст найбільше занотовано вихідців з Рацібожа (8) і Біловця (6). Численні сілезці переселялися до Львова не за зразком Малопольщі, тобто не зі зкупчень населених пунктів, а радше з віддалених одне від одного міст, часто поєднаних між собою торговельними шляхами – наприклад, Глогув – Вроцлав – Олава – Бжег – Ополе – Стшельце – Битом (на Малопольщу). Деяко густіше місцевості-постачальники лежали між течіями Одри та Опави (сілезько-моравське пограниччя)⁶⁷³.

Протягом усього досліджуваного часу Львів відносно активно поповнювався прибулими з-закордону. Найчисленніше прибували нові громадяни з німецьких земель. Лідером тут був імперське місто Нюрнберг, з якого переселилися семеро чоловік (у XVI – першій половині XVII ст.), решта німецьких міст згадуються один, рідше – два рази⁶⁷⁴. Найбільше міщан походили з території теперішньої Баварії, децю менше – із Саксонії, Бранденбургії і Вестфалії. З Австрії прибуло двоє чоловік з Відня і по одному з Вінер-Нойштат, Каппеля ам Краппфельд та Каму⁶⁷⁵.

Понад два десятки громадян були вихідцями з центральної й північної Італії та південних кантонів Швейцарії – Граубюндена (Грізонії) і Тессіна (Тічіно). По троє міщан прибуло з Венеції і Флоренції, по двоє з Мілану, Лугано і Комо. З італійсько-швейцарського пограниччя занотовані також Борміо, Лярго, К'явенна, Рігазо, К'ямут. Небагато прибуло з Франції – усього восьмеро чоловік (з них лише один у другому періоді, решта – у третьому) – здебільшого з Північної Франції: двоє – з Парижу, по одному – з Монтаржи, Рену, Руану і Ам'єну. Селилися у Львові також

---

⁶⁷² *Gilewicz A.* Stanowisko i działalność gospodarcza Władysława Opolczyka na Rusi w latach 1372–1378. – Lwów, 1929. – S. 23–24; *Юсяк П.* Оточення князя Владислава Опольника в період його правління на Русі (1372–1379 рр.) // Вісник Львівського університету. Серія Історична. – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 84.

⁶⁷³ Фульштайн, Особлага, Глубчиці, Глогувек, Крульове, Нова Церекв'я, Ланец, Рацібож, Крнов, Опава, Острава.

⁶⁷⁴ Аахен, Зоест, Падерборн, Каменц, Фюрстенвальде, Альсфельд, Регенсбург, Ансбах, Гоф, Ландау, Вюрцбург, Карльштадт, Гаген, Пассау, Вісмар, Дрезно, Фрайбург-ім-Брайсгау, Любек, Корбах, Франкфурт, Шлезвік, Ютербог, Белен, Віттенберг, Майнц тощо.

⁶⁷⁵ Останні два населених пункти ідентифікуємо за А. Янечком (ACL. – Т. 2. – S. 253, 279): Кам (*Cham, civitas Chamensis in Austria*) – є баварським містом, але на той час перебувало під австрійською владою. Каппель названий у реєстрах як *Sacellum*.

особи з міст, які тепер знаходяться на території Франції. Це двоє вихідців з Сен Ніколя-де-Верос у Савойї та один з Понт-а-Муссон в Лотарингії (тоді ще німецькій).

П'ятеро чоловік прибули з Шотландії – двоє з Абердину (основного осередку міграції шотландців до Центрально-Східної Європи), по одному – з Данді, Кінроссу і Сандстауну (?). Усі згадані міста, крім останнього, лежать у східній частині Шотландії. Останнє ж локалізувати не вдалося, відомо лише, що воно розташоване у “північній частині Шотландії”⁶⁷⁶. З Англії занотований лише в XVI ст. один купець із Лондона. Зі Шведського королівства у Львові осіли троє осіб. Двоє з них походили з міст, які зараз не знаходяться на території Швеції, але тоді їй належали – Щецін (тепер у Польщі) і Виборг (у Росії). Третє місто, назване в джерелі *Portlochum*⁶⁷⁷, ідентифікувати не вдалося. З Московії безпосередньо до Львова прибуло п'ятеро осіб (з Бедрова, Хотілова, Вязьми і двоє з “Московії”). Один міщанин прибув зі Смоленська (у 1523 р.), який незадовго перед тим (1514 р.) перейшов від Великого князівства Литовського під владу Москви. Двоє міщан (обидва неофіти) потрапили до Львова опосередковано – через Кам'янець-Подільський і Люблін.

У реєстрах, особливо в XV–XVI ст., занотовано чимало вихідців із тогочасних угорських земель, а найбільше – з їхньої північної частини – нинішньої Словаччини. У XV ст. домінували вихідці з Кошиць (6), у XVI ст. – з Кезмарку (6). Поза тим, бачимо прибулих з Левочі, Любовлі, Бардієва, Зволєня, Молдави-над-Бодвою, Римавської Сobotи, Шариша, Пряшова і Буди. Четверо – прибули з Мараморощини: Віска (Вишкового), Бая-Маре, Сигіту (Сігетул-Мармацією) і просто “з Мараморошу”. Мараморощина після 1526 р. була приєднана до Трансільванії, вихідці з якої теж ставали львівськими міщанами. Вони походили з добре урбанізованого району давньої німецької колонізації – біля річки Тирнави (з Сігішоари, Медіашу, Дарлача, Нижнього Баяна), а також з міст Варадина (Орадья) і Дежа.

Прибували до Львова і з чеських земель. Між ними та Львовом існували давні зв'язки – так, за повідомленнями Бартоломея Зіморовича, моравські теслі, запрошені Володиславом Опольським, брали участь у відбудові Львова після пожежі 1381 р.⁶⁷⁸ Найбільше прибуло з Чехії у першому періоді (13 чол.), далі – про них згадується лише зрідка. Переселялися як з Богемії (двоє з Яроміру і Праги, по одному з Пльзєня, Мантова, Гумпольця, Мосту, Гури), так і з Моравії –

⁶⁷⁶ ACL. – Т. 1. – №4078.

⁶⁷⁷ Ibidem. – №4275.

⁶⁷⁸ Зіморович Б. Потрійний Львів... – С. 72.

четверо з Оломоуцу, двоє з Пршибора, і по одному – з Креен (Кржельова?)⁶⁷⁹, Брно, Потштату.

З Волощини на початку XV ст. у реєстрах не занотовано нікого, натомість протягом другої половини століття прибуло троє чоловік, але не зазначено з якого населеного пункту, лише узагальнено – *de Walachia, awsz der Walachay*. Достеменно невідомо, про яку саме “Валахію” тут ідеться – Малу чи Велику (Мунтенську), але можна припустити, що мається на увазі остання. Для позначення ж першої писар чітко вживав назву *Moldavia* і з неї теж у львівських реєстрах згадано декілька переселенців. Перші вихідці з цього регіону походили з Серету, але найбільше занотовано прибулих із Сучави – 17 чоловік, з них восьмеро – у 1476 р. і ще троє – у 1478 р. Це напевно було спричинено захопленням Кафи турками у 1475 р. Сучава на той час (до 1564 р.) була столицею Молдавії і населення її, ймовірно, було етнічно строкатим. Серед вихідців із цього міста було 10 вірмен і по одному українцю, греку та німцю. Останній був записаний як *Мутуец*⁶⁸⁰. Це прізвище, яке вказує на його етнічне походження, скоріш за все, він отримав ще в Молдавії, а не у Львові, де його “німецькість” у той час, звичайно, не могла лягти в основу ідентифікації особи. У XVI–XVII ст. з Молдавії переселилися лише кілька осіб, а у XVIII ст. – не відзначено нікого.

Понад десяток осіб прибуло до Львова з Греції і Македонії. У другому періоді п’ятеро прибули з острова Хіос в Егейському морі і це переважно італійці (грек – лише один). Серед львівських громадян могли би бути також і вихідці з інших грецьких островів – наприклад, відомий львів’янин Костянтин Корнякт походив з Криту, однак попри запевнення Д. Зубрицького у тому, що Корнякт був прийнятий до міського права⁶⁸¹, у реєстрах його не занотовано. У третьому періоді львівське громадянство прийняв один грек з Касторії (міста на півночі сучасної Греції), а решта – троє прибули просто *de Macedonia* і ще троє з “міста Яніни у Македонії”⁶⁸². Четверо переселилися з території сучасних Хорватії та Боснії і Герцеговини: з Модрушу, Дубровника, Сараєва (“Сараю в Далмації”) і просто *de Dalmatia*.

З території Туреччини перші прибульці почали осідати у Львові та приймати громадянство вже у другій половині XVI ст. – з Кайзері, Галати (передмістя Константинополя, де жили, як правило немусульмани, іноземні

⁶⁷⁹ А. Янечек ідентифікує *Kreen* як *Kraehen* у Бадені (ACL. – Т. 1. – №166).

⁶⁸⁰ ACL. – Т. 1. – №422.

⁶⁸¹ Зубрицький Д. Хроніка... – С. 167.

⁶⁸² Тут напевно йдеться про місто Яніна в Епірі (який писар міг назвати Македонією).

дипломати й купці) і Туреччини (*ex Turcia*) без уточнення населеного пункту. Найбільше ж їх занотовано у третьому періоді. Містом, яке дало Львову найбільше нових громадян, була столиця імперії – Стамбул (Константинополь). Троє чоловік прибуло з території сучасної Болгарії – двоє з Тирново й один із Сілістрії. Крим, в основному, представлений вихідцями з Кафи, яких за увесь час занотовано в реєстрах шестеро чоловік (один італієць і п'ятеро вірмен) та один вихрещений татарин із Солхату (Ескі-Крим). П'ятеро новоприйнятих міщан прибули з Персії – усі були вірменами і міське право прийняли у другій половині XVII – на початку XVIII ст.

Отже, громада Львова формувалася здебільшого місцевим населенням та прибулими з середніх та малих міст, а вихідці з селянського стану найактивніше вливалися до числа львівських громадян у другій половині XV і протягом XVI ст. Шляхта становила незначну частку серед новоприйнятих міщан. Духовенство не приймало міського громадянства, але це правило не поширювалося на дітей українських та вірменських священиків. Щодо географії походження нових громадян у Львові, то окрім місцевого населення, найважливішу роль у поповненні громади відігравали прибулі з західної частини Руського воєводства, Малопольщі (особливо південної), а у середньовіччі ще й із Сілезії. Водночас мінімальними були міграційні зв'язки Львова з Волинню, Східним Поділлям та Наддніпрянщиною. Серед окремих міст найбільше постачали Львову міщан Краків, Перемишль і Переворськ.

РОЗДІЛ 5

ЕТНО-КОНФЕСІЙНИЙ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СКЛАД ЛЬВІВСЬКОГО МІЩАНСТВА

5.1. Найбільші католицькі етнічні групи: поляки та німці

Етнічна та конфесійна строкатість Львова не могла не відобразитися у реєстрах нових громадян, де можемо знайти розмаїття етносів. Етнічні групи об'єднувалися за конфесійною ознакою і утворювали більші “національні громади”, які власне й були об'єктами правових відносин⁶⁸³. Встановлювати етно-конфесійну приналежність досить складно, оскільки писар не завжди нотував ці дані, а антропономастичний метод часто спрацьовує недосконало. І все ж, варто спробувати, розраховуючи бодай на орієнтовні результати, встановити кількісні дані панівних у Львові етнічних груп – німців та поляків (детальніше – лише для першого періоду); для некатолицьких націй – української та вірменської (оскільки вони зберігали протягом усього часу етнічно-релігійно-правову відокремленість і джерела дають більші можливості для їхньої ідентифікації), а також для невеликих етнічних груп.

У “колонізаційні” роки (1405–1426 рр.) простежується виразна перевага німецького елемента, який становить абсолютну більшість у місті (349 чол., тобто понад 63% від усіх новоприйнятих міщан). Поляки (лише 38 чол.) тоді становили неповних 7% від кількості новоприйнятого населення. Після 1461 р. кількість німців поступово зменшувалася, а чисельність поляків зростала. Протягом 1461–1514 рр. міське громадянство прийняло 268 німців (понад 25% від загалу) і 337 поляків (приблизно 32%)⁶⁸⁴, однак у загальному підрахунку за весь перший період (1405–1514 рр.) все ж першість мають німці (майже 39%, тоді як поляки – лише неповних 24%). Причина цього – дуже незначне число поляків на початку XV ст. (див. додаток №2, таблицю 12).

⁶⁸³ Капраль М. Національні громади... – С. 12.

⁶⁸⁴ За підрахунками Гуго Вечерки у 1501–1514 рр. серед новоприйнятих львівських громадян було понад 50% поляків. Такий високий показник може пояснюватися тим, що дослідник використовував, окрім антропономастичного підходу, ще й критерій територіального походження, який, на нашу думку, є все ж непевним методом (*Weczerka H. Herkunft...* – S. 506–530, цит. за: *Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej w XIV–XVI w. // Przegląd Historyczny.* – Warszawa, 1978. – Т. 69. – З. 4. – С. 602).

Німці у середньовічному Львові ангажувалися до шевства, різництва і кушнірства, чинбарства та кравецтва. Серед ремесел найбільш німецькими за складом були дубильники (понад 64% усіх представників цього ремесла були німцями) та різники (відповідно – 51%). Німцями були біля половини сідлярів та шевців. Найпопулярнішими ремеслами серед поляків у середньовіччі були шевство і ковальство, дещо меншою мірою – слюсарство, червоношкірництво, лимарство, ткацтво і пекарство. Щодо співвідношення з іншими націями у ремеслах, то більшість поляки становили серед колодіїв (75%) та гончарів (54%). Чисельними вони були також у ковальстві (41%) та бондарстві (37%).

Хоча німецький елемент і був прибулим, однак чимало німців походили з території Галицької Русі (179 чол.). Оскільки німецькі переселенці рухалися переважно із заходу, то найкраще представленими є найбільш висунені у цьому напрямку регіони – Перемишльщина (дала Львову 67 німців на початку XV ст. і ще 66 в 1461–1514 рр.) та Сяноччина (відповідно 14 і 12). Щодо окремих міст найбільше прибуло з Переворська (27 чол., інтенсивніше на початку XV ст.), Ланьцуга (25), Перемишля (15, з них – 13 на початку століття), Самбора (21) та Коросна (19).

Поодинокі німці прибували з півдня та південного сходу – зі Снятина, Галича, Теребовлі у Галицькій землі (однак це лише на початку XV ст., пізніше німців з Галицької землі не відзначено), з Жидачова у Львівській землі, а також з північного (з Белзької та Холмської земель) та північно-східного боку (з підлитовського на той час Олеська), з Волині (трое з Луцька і один з Володимира) і з Поділля (трое з Кам'янця). Цікаво, що, коли на початку XV ст. з Белзької землі прибували здебільшого вихідці з її центру (4 чол.) і лише один з Буська, то у другій половині цього століття німці прибували з Буська (6 чол.) і один з Сокала.

Багато німців потрапляло з Малополющі, якою проходив головний міграційний шлях до Львова. 40 німців прибуло з Краківського воєводства (в абсолютній більшості це вихідці з Кракова та міст-сателітів – Казімежа і Клепажа). Значно менше (17) походило з Сандомирського воєводства (здебільшого з південної його частини – з Пільзна (7), Ропчиць і Тарнова (по 3) тощо. Лише чотири німці прибули з Люблінської землі (точніше зі столиці цієї землі). Слабо представлені Великопольща (всього 4 чол.) і Добжинська земля (1 чол.), про Мазовію годі й згадувати. Кілька німців переселилися з Прусії – переважно з Хелмінської землі, а також по одному з Гданська

і Кенігсберга (останній як столиця Князівської Прусії належав до “закордону”).

Німці також прибували з-поза меж Польського королівства – з Сілезії, Угорщини, Моравії, Молдавії, і, звичайно ж, німецьких земель. Вихідці з Сілезії становили найчисельнішу групу – 97 чоловік (включно з двома прибулими з Освенцимського князівства, яке щойно від 1475 р. було приєднане до Краківського воєводства). Німецькі переселенці прибували більше з Нижньої Сілезії – їх було приблизно у півтора рази більше, ніж з Верхньої Сілезії, можливо тому, що остання була менш германізована (та й менш урбанізована)⁶⁸⁵. Серед міст, які суттєво поповнили німецьким елементом львівське міщанство, можна назвати нижньосілезькі Вроцлав (7 чол.) і Глогув (4 чол.) та верхньосілезькі Глубчиці (4 чол.) і Рацібож (3 чол.).

З Моравії занотовані двоє німців з Оломоуцу і по одному з Пршибора, Брно і Особлаги (Гоценпльоц) – моравського анклав у сілезькій території. Двоє прибули із верхньолужицьких міст Згожельця (Гьорліц) та Любинця (Льобау), які належали до “Союзу шести міст”. П’ятеро німців прибули з тогочасних угорських земель – двоє з Кошиць і один з Бардієва (тепер у Словаччині), а також один з мараморського міста Віск (нині – с.Вишково на Закарпатті). Шестеро німців прибули з Молдавії (двоє з Серету, один з Хотина і троє *de Moldavia* без уточнень). З німецьких земель у першій половині XV ст. були вихідці з вестфальських міст Зоест і Падерборн, з Альсфельда (у ландграфстві Гессен) і навіть з далекого Аахену. Зі східних територій, які прилягали до слов’янського світу (а радше розташованих на давніх слов’янських землях), в реєстрах згадано лише вихідця з Каменця у Майсенській землі. Чимало німців були місцевими. Якщо на початку XV ст. їх згадується лише троє, то у другій половині першого періоду – 24. Серед них було кілька занотованих як передміщани і кілька мешканців підміських сіл (Замарстинів, Клепарів та Зубря, яка на той час ще не належала містові).

Поляки, так само як і німці, були прибульцями здебільшого із заходу. Понад сотню поляків були вихідцями із Руського воєводства (109 чол.). Перемишльська земля дала Львову багато переселенців, однак, якщо порівняти її з іншими землями воєводства, то можемо говорити лише про відносну, а не абсолютну більшість – з населених пунктів цієї землі прибуло 47% усіх поляків – вихідців із Руського воєводства (тоді як німців Перемишльщина дала майже 3/4). Порівняно із німцями, багато поляків

⁶⁸⁵ *Tymieniecki K.* Przemiany społeczno-gospodarcze a germanizacja Śląska w wiekach średnich // *Pamiętnik V powszechnego Zjazdu historyków Polskich w Warszawie.* Sekcja II. – Lwów, 1930. – S. 307.

походили із Львівської (щонайменше 33)⁶⁸⁶, Галицької (14) і Холмської (6) земель і дуже мало із Сяноцької (3). З Белжчини поляки прибували щойно з другої половини XV ст. (всього 13), але не тільки з більших міст (як це було з німцями), а й з інших населених пунктів: Любачова, Потелича, Сокала і Павлович. Загалом у середньовіччі Белзька земля зазнала досить інтенсивної мазурської колонізації⁶⁸⁷. З Поділля прибув лише один поляк з Кам'янця. Тож, географія походження цих двох прибулих етносів навіть в межах українських земель суттєво різнилася.

Найбільше поляків прибуло з Малопольщі – переважно з Сандомирського (52 чол.) і Краківського (37 чол.) воєводств. З Люблінського переселилася незначна частина поляків – лише 5 чоловік. На відміну від німців, які прибували в основному з великих міст та адміністративних центрів, поляки були вихідцями із різних населених пунктів. Так, на 37 чоловік, які прибули з Краківського воєводства лише семеро поляків походили з Кракова (тоді як у випадку з німцями – на 56 чоловік з воєводства припадає 32 вихідці з його центру). У Сандомирському воєводстві лідером серед постачальників польського населення Львову були Ропчиці, звідки прибуло 11 чоловік. Небагато поляків прибуло з Великопольщі – 14 чоловік, а з Мазовії – 13.

Ще однією відмінністю, зрештою досить очевидною, було те, що серед новоприйнятих поляків важко віднайти прибульців з-за кордону. Виняток становить тут Сілезія – регіон, який віддавна був тісно пов'язаний із історією Польщі, хоча й зазнав сильних німецьких та чеських впливів. Тож, цю землю не зовсім можна назвати “закордоном”. У будь-якому разі, протягом першого періоду з Верхньої Сілезії прибуло 8 поляків, з Нижньої – 3. З-за кордону, ймовірно прибув також *Jan Polonus de Solda*⁶⁸⁸. Місцеві серед новоприйнятих міщан-поляків

---

⁶⁸⁶ Серед міст Львівської землі найбільше польського населення давав Львову Городок (у першому періоді – 5 чол., а в другому – 11). Поза Городком міграція польського населення з заходу Львівської землі не набрала більшого розмаху, поступаючись у цьому прибулим з південної та північної, а навіть і східної частин землі. Отриманий результат дещо розходиться зі спостереженням А. Янечека щодо переваги польського елемента в західній частині Львівської землі та його меншу представленість у східній та південній (*Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza...* – S. 605).

⁶⁸⁷ *Samsonowicz H. Grupy etniczne w Polsce XV wieku. // Ojczyzna bliższa i dalsza. Studia historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowi w sześćdziesiąt rocznicę urodzin.* – Kraków, 1993. – S. 462.

⁶⁸⁸ ACL. – Т. 1. – №460. Природно, що прізвище “Поляк” він отримав поза межами своєї етнічної території, а населений пункт *Solda* міг означати або місто Дзялдово (яке тоді називалося німецькою *Soldau*) в Пруссії (так вважає, зокрема, А. Янечек, див.: ACL. – Т. 2. – S. 256, 281) або ж Судак (Солдайя) в Криму.

з'являються щойно у другій половині XV ст. П'ятеро з них занотовані як *hic conservati*, троє як передміщани, а кілька походили із міських сіл Замарстинова, Білогорщі та Зубрі.

Детальніший огляд панівних католицьких націй обмежуємо лише середньовіччям (припускаючи при цьому відсутність значної дифузії між німецьким та польським елементами), тому що в другому періоді і без того “хиткий” антропомастичний метод стає ще менш надійним – до німців варто було б зараховувати лише прибулих з німецьких земель та регіонів з високим рівнем німецької колонізації, оскільки місцеві особи з німецькими “за звучанням” прізвищами поступово полонізувалися. Але все ж, важко уникнути спокуси бодай побіжно поглянути на присутність німецького елемента серед львівського міщанства.

У другому періоді серед новоприйнятих громадян далі присутні німецькі імена та прізвища. Кількість німців ще протягом кількох десятиріч років (до кінця 70-х – початку 80-х рр. XVI ст.) становила приблизно 8,5%, а про перевищення десятивідсоткової межі говорити не доводиться. Німці у той час приймали міське право у середньому 1–2 чоловіка щороку. Згасання середньовічної хвилі німецької колонізації і асиміляційні (полонізаційні) процеси всередині католицької громади міста розмивали межі між поляками та німцями.

Однак Річ Посполита зазнавала німецьких колонізаційних хвиль також і в пізніші часи – наприклад, від 1620-х рр. німецькі переселенці осідали у Великопольщі⁶⁸⁹, частина яких могла потрапляти і до Львова (деякі особи з “німецькими за звучанням” прізвищами записані без вказівки на походження, тож могли походити і з цього регіону). До середини XVII ст. німці – відносна рідкість, але вже з другої половини цього століття і особливо в XVIII ст. гіпотетичних німців серед новоприйнятих громадян ставало все більше. Отож, у 1610–1627 рр. їх було восьмеро, в чистових записах третього періоду – 27, до яких потрібно долучити ще 11 занотованих у протокольних та рахункових записах про надання громадянства; у тих же записах за 1728–1749 рр. – 17 чоловік; у другій половині XVIII ст. – 235 (у чистових записах) і 11 (в протокольних та рахункових).

Отже, німці після того, як їхній імміграційний потік кінця середньовіччя зменшився, очевидно, все ж продовжували становити значну частину львівських громадян – загалом за XVII–XVIII ст. понад

⁶⁸⁹ *Mączak A.* Od połowy XV wieku do rozbiorów // *Ihnatowicz I., Mączak A., Zientara B., Żarnowski J.* Społeczeństwo polskie od X do XX wieku. – Warszawa, 1999. – S. 259.

15% (309 з 2041 міщан). З іншого боку, цей показник потрібно розглядати з урахуванням того, що німецький елемент наплинув переважно вже після осені 1772 р. Для порівняння: упродовж 1750–1772 р. “гіпотетичних” німців було в місті 8,5%, а в 1773–1790-х рр. – аж 30%.

Однак ці підрахунки, на нашу думку, можуть бути лише орієнтовними і детальнішого аналізу “гіпотетичного” німецького населення здійснювати не варто. Надто легко сплутати справді “німецьке” прізвище із просто “германським”, а тому серед “німців” можуть опинитися представники народів германської мовної гілки – наприклад, данці, шведи, голандці, а навіть і шотландці (потрібно пам’ятати, що останні говорили тоді здебільшого або англійською, або т. зв. “скогс” – мовою рівнин та сходу Шотландії, звідки й походили переважно прибульці до Львова, а вона належить також до германських мов, на відміну від “гелік” – кельтської шотландської мови, поширеної в гірській Шотландії).

5.2. Некатолицькі “нації”: українці та вірмени

Некатолицькі “нації” на початку XV ст. становили дуже незначний відсоток громадян міста. Так, протягом першого десятиліття занотовано лише одного українця⁶⁹⁰ і жодного вірменина. Всього за 1405–1426 рр. львівськими громадянами стали 11 українців (2% від загалу) і лише троє вірмен (0,5%). У реконструкції пропалих джерел К. Бадецького опубліковано десяток записів про прийняття міського права вірменами⁶⁹¹ і два записи про українців⁶⁹². Але вже з 1460-х рр., спостерігається зростання кількості цих некатолицьких націй серед львівських міщан (подібно як це відбувалося із поляками). Українців найбільше занотовано в останньому десятилітті XV ст. – 29 чоловік. Вірмен же – найбільше було в 1476–1479 рр. (їх тоді прийняло громадянство десятеро), і в тому ж таки останньому десятиріччі XV ст. (семеро). Всього у першому періоді українців занотовано 111 чоловік (майже 7%), а вірмен – 30 (майже 2%).

У другому періоді інтенсивність прийняття українців до числа львівських громадян зросла. Якщо в першому періоді міщанами ставали пересічно півтора українці на рік, то у другому цей показник становив уже три чоловіка на рік. Найбільше українців занотовано у 1562–1571 рр. (55 чол.), що становило майже 20% усіх громадян, прийнятих

⁶⁹⁰ ACL. – Т. 1. – №126.

⁶⁹¹ *Badecki K. Zaginione księgi...* – S. 19, 29, 33, 40, 46, 47, 49.

⁶⁹² *Ibid.* – S. 44, 47.

у це десятиліття⁶⁹³. Найнижчі показники – у “суміжних” із попереднім десятиліттях – 1552–1561 рр. (19 чол., тобто 7,54% від загалу прийнятих у ці роки) і 1582–1591 рр. (12 чол., тобто 7,89%). Вірмени також стали дещо активніше приймати львівське громадянство, однак тут зміни не були дуже помітними (у першому періоді середній річний показник становив 0,39, а у другому – 0,47 чол.). У 1532–1561 рр. львівське громадянство пересічно приймали по 6 українців на десятиріччя. Подібно ж спостерігаються високі (як на цей період) темпи і наприкінці XVI – на початку XVII ст., коли протягом п’ятих років (1599–1603 рр.) міське громадянство прийняли 9 вірмен (5,23%). Найнижчі показники – у 1522–1531 і 1562–1571 рр. (по одній людині на десятиріччя, а відповідно 0,62 і 0,35%).

У реєстрах львівських громадян вже з кінця XVI ст. спостерігається тенденція до уніфікованого написання прізвищ некаатоликів – імена пишуться все частіше офіційно – у латинізованій формі (а імена грецького походження – на грецький манер), прізвище ж – у полонізованій формі. Таке написання поступово витіснило “чисті, свіжо і типово руські імена”, про які згадував із захопленням І. Крип’якевич стосовно початку XVI ст.⁶⁹⁴ Отже, вже наприкінці другого періоду українцями були міщани із такими іменами та прізвищами (подаємо їх спеціально мовою оригіналу): *Nicolaus Dobrzański, Andreas Brudny, Petrus Suchowierzch, Andreas Wilczek, Jacobus Kurek* тощо⁶⁹⁵. Якби серед них не було відомих діячів української громади або в записі писар не зазначив би, що це *Rutheni*, так би і опинилися вони при підрахункові серед поляків.

У протокольних і рахункових записах 1610–1626 рр. українці відносно легко ідентифікуються з огляду на чернетковий характер цих нотаток – писар часто подавав українські імена у “свіжій”, народній формі (Іванко, Ігнатко, Федько, Стецько, Васько і т.д.), а при деяких ще й зазначав “русин”, “релігії руської” тощо⁶⁹⁶. Але при тому, українці тоді становили всього лиш 10,5% від загалу прийнятих до громадянства.

Однак проблема виявлення українців набирає серйозніших масштабів у чистових реєстрах третього періоду, коли в книгах за 1627–1653 і 1654–1675 рр. збереглося лише два записи, де писар не полінувався

⁶⁹³ Це десятиліття взагалі було “найврожайнішим” у XVI ст. (міське право прийняли 283 чол.), але для вірмен воно було своєрідною “паузою” – львівське громадянство тоді прийняв лише один вірменин.

⁶⁹⁴ Крип’якевич І. Львівська Русь... – С. 11.

⁶⁹⁵ АСЛ. – Т. 1. – №3237, 3240, 3334, 3363.

⁶⁹⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 219–222, 224; спр. 734, арк. 535, 943.

значити, що новоприйняті міщани є українцями, – це Степан і Яків Лавришевичі (1640 і 1662 рр.)⁶⁹⁷. І лише на початку XVIII ст. можемо з більшою впевненістю вирізнити українців, оскільки щойно після переходу української громади Львова на унію, писар почав занотовувати, хто був греко-католиком, а хто – римо-католиком.

Якщо ж поглянути на написання імен та прізвищ українців, то виявиться, що чимало з них за формою навіть близько не “натякають” на українськість: *Joannes Zazuliński, Joannes Łoziński, Joannes Jakubiński, Joannes Kaczmarzewicz, Michael Biliński, Hyacinthus Frizowski, Joannes Krzyżanowski, Nicolaus Gliński, Joannes et Ferensius Asmaniczcy, Simon Bucowski, Andreas Strzelbicki* тощо⁶⁹⁸. Важко уявити, скільки таких українців може “втекти” від дослідника при підрахунках. Заради справедливості зазначимо, що є ризик й іншого плану – не тільки зарахувати некатоліків до числа католиків, а й навпаки. Так, римо-католиком був *Joannes Jakimowicz, filius Basilii Jakimowicz et Anastasiae Jakimowicz*⁶⁹⁹. Завдяки іменам батьків, які були характерними для українців, а також специфічній патронімічній формі прізвища, його можна було б зарахувати до українців, якби не згадка писаря, що цей міщанин був народжений від римо-католицького шлюбу. І все ж можемо припускати, що подібних випадків не було аж так багато, тоді як українців, занотованих в уніфікованій (полонізованій) формі, було незрівнянно більше.

Протокольні та рахункові записи про надання міського громадянства від 30-х рр. XVII ст. і до кінця досліджуваного періоду також практично не мають етно-конфесійних означень при українцях, тож виявити їх можна лише за антропонімією. З огляду на це, використання протоколів та записів про сплату за громадянство у підрахунках частки українців в місті ще більше її занижує. Тому наведемо лише орієнтовні результати підрахунків і тільки за даними з чистових реєстрів.

Отже, у третьому періоді інтенсивність прийняття українцями львівського громадянства зростає лише з 3,05 до 3,31 чоловіка на рік, а частка українців стосовно до загалу новоприйнятих міщан навіть дещо зменшилася з 12,95% до 12,87%. Однак ці зміни, як бачимо, були несуттєвими. З наявних даних можемо судити, що частка “української нації” серед новоприйнятих громадян спочатку зростала і в 1665–

⁶⁹⁷ ACL. – Т. 1. – №3737, 3860.

⁶⁹⁸ Ibidem. – №406, 4373, 4512, 4548, 4557, 4567, 4568, 4569, 4578, 4590, 4593.

⁶⁹⁹ Ibidem. – №4486.

1675 рр. досягла досить високого рівня – 16,30%, а далі поступово спала до 10,65% у 1707–1718 рр., після чого відбувся “стрибок” – у 1719–1727 рр., коли українці становили майже 20% від числа прийнятих до міського права. Несподіване зростання цього показника в останні роки третього періоду є не так “зростанням”, як максимально наближеним до дійсності результатом підрахунків, оскільки, як уже згадувалося, саме в той час писарі знову почали нотувати конфесійну приналежність новоприйнятого міщанства. Це ще раз засвідчує, що у третьому періоді число українців виглядає виразно заниженим.

З підрахунком вірмен у цей час ситуація не є настільки складною, оскільки писар як у чистових реєстрах, так і в протоколах та рахукових записах, переважно зазначав, що це *Armeni*. Зрештою прізвища та імена їхні є досить характерними, а до того ж часто за них поручаються старші вірменської нації. Суттєве зростання кількості вірмен, порівняно з XV–XVI ст., спостерігалось вже в 1610–1626 рр., коли львівськими громадянами стали 20 вірмен (з них половина була сап’яниками). У третьому періоді ця тенденція продовжилася. Піковими були 1650–1675 рр., коли за двадцять шість років до реєстрів львівських громадян було вписано 65 вірмен. Високу активність можемо спостерігати також у 1685–1718 рр. – упродовж 33 років міське право прийняли 94 вірменина, а частка вірмен тоді коливалася у межах 10% від загалу міщан. Низьким показники були на початку третього періоду (у 1627–1647 рр. – всього 21 чол.).

Дані з 1728–1749 рр. є неповними і презентують дуже низьку частку як українців, так і вірмен – відповідно 4,6 і 2,5%. Етно-конфесійна картина з цих років виразно не відповідає дійсності. Схожою була ситуація і в четвертому періоді – через відсутність прямих вказівок на етнічну та конфесійну приналежність, а опосередковані “підказки” (поручителі, рекомедатори тощо) допомагають мало – свідки не конче мусили належати до однієї “нації” з прийнятим міщанином, та й етно-конфесійну приналежність свідків встановити не легше, ніж головного фігуранта запису.

Від 1780 р. навіть з відносною упевненістю не можемо стверджувати, чи хтось із новописаних міщан був представником котроїсь із некатолицьких націй. Складається враження, ніби українці та вірмени взагалі перестали приймати львівське громадянство. Тож підрахунки проведемо лише щодо трьох десятиліть – 1750–1779 рр. І навіть за той час частка некатолицьких “націй” є невисокою – українці становили 5,85%, а вірмени – 4,07%. Тут уперше різниця між ними стає такою незначною. Цьому може бути два пояснення: або кількість

українців дійсно впала до показника, нижчого, ніж у середньовіччі, що видається сумнівним, або ж кількість встановлених українців є значно більше заниженою, ніж у вірмен, яких, знову ж таки, легше вирізнити з огляду на “колеритність звучання” прізвищ. Сумарно ж у XV–XVIII ст. частка українців відносно до загалу прийнятих до львівського громадянства становила 10,5%, а вірмен – ледь більше 4% (детальніше дані про етнічний склад див. у додатку №2, таблицях 10-11).

Попри недосконалість записів про прийняття до міського права для ідентифікації етно-конфесійної приналежності, спробуємо бодай приблизно поглянути на їхній професійний склад і географію походження. Найпопулярнішим ремеслом серед українців було шевство (ним займалося понад 14% усіх українців). Наступними за чисельністю були кравці (12%), кушнірі (9%) та дубильники (6%). Що стосується співвідношення українців з іншими націями у ремеслах, то значною частка українців була у чинбарстві (34%), кушнірстві (29%), кравецтві (17%), шевстві (16%) та пекарстві (11%). Серед менш популярних ремесел українців було найбільше у гребінництві (понад 79%) і гаптувальництві (41%).

Вірмени здебільшого займалися купецтвом і згадки про вірменських ремісників у джерелах є вкрай нечисельні. Лише в 1610–1626 рр. і в третьому періоді спостерігається якийсь більше розмаїття (біля десятка професій). Однак усе це дуже незначна частка порівняно з ремісниками інших націй. Тільки вірменські сап’яники та золотарі були відносно чисельними. Сап’яництво було фактично вірменським ремеслом, інші нації завжди були у ньому меншістю. Коли в 1623 р. 15 сап’яників колективно прийняли передміське право, то щонайменше вісім з них були вірменами. Натомість вірменські золотарі фігурували в третьому періоді – всього їх тоді було вписано 12 чоловік, а це становило 20% усіх тогочасних зареєстрованих золотарів-громадян. Популярними також серед вірмен були гаптування, миловарство та лучництво (в останньому вірмени становили понад 80%).

Географія походження двох некатолицьких націй є відносно передбачуваною. Українці були корінним населенням, тож чимало було з них місцевими або вихідцями із найближчих околиць (близько 31%). У першому періоді їх було ще небагато (14,41% від загалу прийнятих українців). Ці показники суттєво зростають у другому (38,10%) і третьому (30,21%) періодах і в деякі роки частка місцевих становила більше половини українців-громадян (наприклад у 1562–1576, 1684–1693 рр. тощо).

Щодо населення прибулого з українських земель Корони Польської, то найбільше його постачали Перемишльська (100 чол.) та Львівська (без Львова, 57 чол.) землі, значно меншою мірою – Белзьке воєводство (14 чол.), Холмська (13 чол.) та Галицька (11 чол.) землі, а найменше українців прибуло із Сяноцької землі (7 чол.). У першому періоді найбільше українців були вихідцями із Львівської землі (майже 10%), однак у другому і третьому – найбільшим “постачальником” українських іммігрантів була Перемишльська земля, при чому в другому періоді її роль настільки зростає, що інші землі залишаються у кількісному плані далеко позаду – з неї прибуває 22,53% усіх українців, що прийняли у той час львівське громадянство. Відносно чисельними були і прибульці з Великого князівства Литовського (у межах після Люблінської унії) та Волині (відповідно – 15 і 12 чол.). Інші ж регіони – Поділля, Київщина, Підляшшя, Мараморощина тощо – представлені поодинокими згадками. Українська громада поповнювалася і прибульцями з-за кордону – п’ятеро з Московії та один з Молдавії.

Якщо поглянути на роль конкретних міст у поповненні Львова українським елементом, то за перших три періоди найбільше українців прибуло з Перемишля (23 чол., однак з них 17 – у другому періоді). Тоді ж важливу роль відіграв і Ярослав, з якого прибуло 9 українців. Лідером першого періоду є Белз (7 чол., з них шестеро прийняли львівське громадянство у 1500 р. і один у 1502 р.), а у третьому періоді – Дрогобич (7 чол.) і Городок (5 чол.). За часткою українців у загальному числі прибулих з окремих міст, можна би (однак лише дуже приблизно) поглянути, наскільки українськими були міста-постачальники населення. Українці, які прибули з Перемишля становили майже 23% усіх прибулих із цього міста і приблизно такою ж була частка українських вихідців із Ярослава. З Дрогобича переселилося 11 українців і це становило 39% прибулих із цього міста.

Вірмени, природно, прибували переважно зі Сходу, хоча серед них не бракувало корінних львів’ян та вихідців із українських земель. Протягом перших трьох періодів вірмен місцевого походження, прийнятих до львівського громадянства, було занотовано 96 чоловік, тобто 38,55% загалу вірменських міщан. Кількість місцевих вірменських громадян поступово зростала – якщо у середньовіччі вони становили лише десяту частину прийнятих до громади вірмен, у другому періоді – третину, то в третьому – 44%.

З території Руського воєводства вірмени прибували зі Снятина (1417 р.), Замостя (1635 і 1675 рр.), Золочева (1711 р.) і Станиславова (1718 р.). Однак значно більше вірмен переселялося до Львова із

Подільського воєводства, але лише з двох міст – Кам'яця (21 чол., з них 14 упродовж 1675–1702 рр.) і Язлівця (8 чол., лише в 1685–1705 рр.). У переселенні вірмен з цих двох подільських міст виразно проступає слід військових акцій турків – у 1672 р. ними захоплено Кам'янець, а в 1676 р. Ібрагімом Шайтаном здобуто Язлівець, внаслідок чого звідти почався масовий відтік населення⁷⁰⁰. Приплив населення звідти згасає після повернення Поділля у 1699 р. до Речі Посполитої (після Карловицького договору до Львова переселилося лише по два вірменина з Кам'яця і Язлівця). Серед вірмен, прибулих з інших українських земель, можна згадати лише вихідця з Луцька у 1514 р.⁷⁰¹

Багато вірмен переселялося на постійне місце проживання до Львова з-за кордону: один з Вільна (попередньо примандрувавши туди із Персії), п'ятеро з Криму (а фактично лише з Кафи⁷⁰²), одинадцятьоро з Молдавії (10 – з Сучави і один з Ясс), п'ятеро з тогочасної Персії, але найбільше – з територій, що знаходилися під владою Османської Імперії – як із власне вірменських земель (з Малої Вірменії, з міста Ван у Великій Вірменії тощо), так і з решти європейських і азійських територій Імперії – з самого Константинополя (четверо), по одному – з Сілістрії (тепер у Болгарії), з Адріанополя (Едірне), з Кайзері (в Кападокії) і т.д.

5.3. Інші етнічні групи

Окрім згаданих етносів, які були основою при утворенні національних громад, серед новоприйнятих міщан бачимо чимало дрібних етнічних груп різних за чисельністю, значимістю та почуттям окремішності. Італійці, шотландці, англійці, французи вливалися в католицьке середовище, а греки та православні слов'яни автоматично вписувалися до числа українських міщан. Ці етнічні групи не надто надаються до точних підрахунків – адже, навіть якщо зі “свіжим” прибульцем з-за кордону труднощі, як правило, не виникають, то як чинити з їхніми нащадками, які поступово полонізувалися або українізувалися? Тому оглянемо їх лише побіжно й описово, подаючи орієнтовні дані та не претендуючи на встановлення точної чисельності представників котроїсь із етнічних груп, а з огляду на лаконічність записів

---

⁷⁰⁰ Крикун М. Подільське воєводство у XV–XVIII століттях: статті і матеріали. – Львів, 2001. – С. 365–366.

⁷⁰¹ ACL. – Т. I. – №1601.

⁷⁰² Останній вірменин з Кафи занотований у реєстрах львівських громадян під 1602 р. (Ibidem. – №3605).

другої половини XVIII ст., обмежимося у характеристиці лише до перших трьох періодів.

Італійців (особливо генуезців із чорноморських колоній) було чимало у Львові ще в XV ст., однак у списках новоприйнятих міщан занотовано лише одного Франциска де Кантелльо з Кафи (1409 р.)⁷⁰³. Це був відомий купець, який займався торгівлею прянощами і винаймав пивницю під ратушею⁷⁰⁴. Найбільше італійців зустрічаємо в реєстрах з XVI ст. – понад два десятки чоловік. Це і шляхтичі, і купці, і ремісники. Найчастіше прибували вони до Львова з метою ведення торгівлі або як славні архітектори, хоча занотовано також і по одному шевцю, кравцю та пекарю.

У 1610–1626 рр. міське громадянство прийняло вісім італійців (з них один муляр, а решта – без зазначення фаху, очевидно купці). У третьому періоді італійців, вписаних до реєстрів, було десять (двоє з них мають дещо незвичні записи: двічі вписаний Бартоломей Капрані з Комо⁷⁰⁵ та незавершеним є запис Перегрини Аморетті⁷⁰⁶). На відміну від XVI ст. це вже були суто купці та підприємці.

Шотландці та англійці, занотовані у списках новоприйнятих міщан, є далеко менш чисельними. Загалом, побтує думка, що у львівських джерелах усі вихідці з Великої Британії об'єднувалися під спільною назвою “шотландці” (“шоти”), однак у записах про прийняття до міського права писар при єдиному вписаному до реєстрів англійцеві – Йоанові Віхту з Лондона (1577 р.), зазначив, що він *Anglus*⁷⁰⁷. Шотландці (*Scotti*) у досліджуваних записах згадуються зі середини XVI ст. і всього їх у другому періоді занотовано троє – Вільгельм Алланд з Абердину (1557 р.) (його син Якуб був, імовірно, народжений уже у Львові), Георг Ліделл з Кінроссу (1582 р.) та Петро Іван з Данді (1602 р.)⁷⁰⁸. У третьому періоді згадується чотири шотландці – Йоан Вентон та Томас Гордон (обидва 1665 р.), Роберт Стюарт з Абердину (1677 р.) і ще один Томас Гордон з Сандстауну (1684 р.)⁷⁰⁹.

⁷⁰³ ACL. – Т. 1. – №85.

⁷⁰⁴ *Charewiczowa L.* Handel średniowiecznego Lwowa. – Lwów, 1925. – S. 56.

⁷⁰⁵ Двічі вписаний – у 1706 і у 1710 рр. Невідомо чому імена матерів у цих записах різні – *Clara* і *Petronella*. Незрозуміло, чи це два окремих акти прийняття міського права (ACL. – Т. 1. – №4377, 4452).

⁷⁰⁶ *Ibidem.* – №4009.

⁷⁰⁷ *Ibidem.* – №2985.

⁷⁰⁸ *Ibidem.* – №2449, 3018, 3555. Прізвище останнього зі згаданих міщан А. Янечек відчитав як *Jman*, але, на нашу думку, це має бути таки *Iwan* (в англійському звучанні Айвен) – поширене в Шотландії ім'я та прізвище (інші його варіанти написання – *Euan* або *Ewen*).

⁷⁰⁹ *Ibidem.* – №3880, 4001, 4078.

Шотландців у Львові, безумовно, було набагато більше, проте не всі з них хотіли приймати львівське міське право, оскільки їм було дозволено проживати у місті без громадянства, сплачуючи лише по перебігу чотирьох тижнів міські податки, на що, звичайно, скаржилися міщани⁷¹⁰. Зрештою, за дослідженнями Р. Шиян, наприкінці XVI ст. до так званої Колонії англійських купців входило близько двох десятків купців, переважно шотландців⁷¹¹. Видатний діяч цієї кампанії і торговий агент лондонського купця Річарда Стайпера, англієць Йоан Понтіс у документах часто називався громадянином Львова, Ельблонга і Замостя⁷¹². У реєстрах львівських громадян він не відзначений, і це при тому, що від 1522 р. до кінця XVI ст. теоретично не було прогалин у цьому джерелі.

Напевно також, не завжди писар занотовував шотландське походження новопринятих міщан. Наприклад, як відомо з досліджень Л. Харевічової шотландцями були купці Людвіхт і Шарвей⁷¹³, а за твердженням Р. Шиян – Томас Беллі⁷¹⁴, але в записях про надання їм львівського громадянства ці особи не записані як шотландці. Томас Беллі поданий писарем як колишній краківський патрицій, Петро Шарвей як виходець з савойського міста Сен Ніколя де Верос, а Йоан Георг Людвіхт – з сілезького міста Брунталь⁷¹⁵. У рахункових записях про сплату за прийняття до міського права під 1731 р. вписаний Карл Росс, а під 1732 р. – Вільгельм Руст, також шотландці, хоча писар цього не зазначив⁷¹⁶.

У досліджуваних джерелах трапляються поодинокі згадки про французів або про вихідців із території Франції. Першим був крамар Миколай Ковен з міста Ренн на північному заході Франції (1575 р.), який уже впродовж кількох років проживав у Польському королівстві⁷¹⁷. Однак найбільше

⁷¹⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 667, арк. 738.

⁷¹¹ Шиян Р. Торгівля міст... – С. 128.

⁷¹² Там само.

⁷¹³ Charewiczowa Ł. Lwów na przełomie... – S. 361.

⁷¹⁴ Шиян Р. Купці-шотландці в містах Руського воєводства у XVI – XVII століттях // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1998. – Вип. 33. – С. 51; *Іт же*. До історії Львівської торгівлі другої половини XVII ст. (за даними митної книги 1669 року) // Львів: місто – суспільство – культура. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 141.

⁷¹⁵ ACL. – Т. 1. – №4097, 4413, 4484.

⁷¹⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 294, 303. Про їхню етнічну належність довідуємося із люблінського запису 1727 р., опублікованого А. Ф. Стюартом (див.: Steuart A. F. Papers relating to the Scots in Poland, 1576–1793. – Edinburgh, 1915. – P. 211).

⁷¹⁷ ACL. – Т. 1. – №2941.

французів прибувало до Львова в другій половині XVII – на початку XVIII ст. У реєстрах за цей період занотовано шестеро французів (двоє з яких походили з Парижа), а також двоє вихідців з Савойї, яка на той час була ще незалежним князівством. У протоколах і раєцьких рахунках того часу згадані ще троє французів (один з них переселився до Львова з Жовкви)⁷¹⁸. У 1733 р. громадянином став Франциск з Лепіну (Північна Франція)⁷¹⁹.

Серед нових міщан були також представники народів Центрально-Східної Європи. Щодо угорців чи чехів, то не завжди зрозуміло, чи окреслення *Unger, Czech* (нелатинські!) погрібно розуміти як вказівку на етнічну приналежність, чи йдеться про прізвисько (хоча, воно за собою, безсумнівно, мало етнічну підставу)⁷²⁰. Відомо, що угорці бували серед львівських громадян віддавна – так, Андрій Угорець (*Ungarus*), чий запис про отримання громадянства не дійшов до наших днів, у 1406 р. вже зрікся міського права Львова⁷²¹. У другому періоді львівськими громадянами стали п'ятеро угорців. Загалом, якщо поглянути на імена та прізвища вихідців з тогочасної Угорщини (тобто разом із словацькими та трансільванськими територіями, оскільки прибулих із властивої Угорщини занотовано не так уже й багато), які переселялися до Львова, то побачимо, що серед них було багато німців, а деякі особи, навіть занотовані писарем як *Ungari*, також мали цілком німецькі “за формою” прізвиська⁷²². У третьому періоді занотовано лише одного угорця, який осів на Галицькому передмісті⁷²³.

Від давніх часів Львів підтримував жваві контакти з чеськими землями, про що свідчить значна кількість прибулих з Моравії та Богемії. Але вони писарем ніколи не називаються “чехами”, тож етнічну їхню приналежність важко встановити (це могли бути і німці, і представники інших слов'янських етносів). Натомість окреслення *Bohemus* вжито у реєстрах новоприйнятих громадян два рази – щодо прийнятого у 1461 р. до львівської громади вихрещеного єврея з Мантова біля Пльзена⁷²⁴, а

⁷¹⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 6, арк. 189; спр. 949, арк. 301 зв.; спр. 952, арк. 57.

⁷¹⁹ Там само. – Спр. 952, арк. 303.

⁷²⁰ Так, у 1464 р. львівським громадянином став золотар Станіслав Унгер з Кракова (ACL. – Т. 1. – №628). У списку золотарів В. Лозинського це, очевидно, *Stencel goltsmed*, що володів того ж року будинком у Львові (*Łoziński W. Złotnictwo lwowskie w dawnych wiekach, 1384–1640. – Lwów, 1889. – S. 50, 24*).

⁷²¹ ACL. – Т. 1. – №31.

⁷²² Такими були: кравець Георг Кіршнер з Нижнього Баяну, цирульники Георг Бельхуттер з Медіашу та Георг Краус (*Ibidem. – №2997, 3033, 3206*). Цікаво, що Георг (Дьордь) – найпопулярніше ім'я серед прибулих з тогочасної Угорщини.

⁷²³ *Ibidem. – №3658*.

⁷²⁴ *Ibidem. – №582*.

також (вже у пізніші часи) щодо пекаря Фердинанда Орловського (1652 р.), однак про те, що він був “чеської нації” довідуємося щойно із запису про надання львівського громадянства його синові Антонію (1701 р.).⁷²⁵ Слово *Czech* інколи зазначене біля імен новоприйнятих міщан у середньовічних записах. Наведемо кілька прикладів – Миколай Чех з Порохника, Томаш Чех невідомого місця походження, Олександр Чех (*Alexander sartor Ruthenicalis dictus Czech*)⁷²⁶.

Як бачимо, один із цих “чехів” був євреєм-неофітом, інші ж походили не з Чехії або взагалі при них не зазначене місце їхнього походження. Можливо, це були просто прізвиська, які вказували на етнічне походження (їхнє чи їхніх батьків). Взагалі чеські поселенці були досить чисельними на півдні Польського королівства, а тому не конче представники цього етносу мали прибувати безпосередньо з чеських земель⁷²⁷. Можна припустити також, що чехів могло бути серед новоприйнятих міщан значно більше, однак писар не зазначав їхньої етнічної приналежності.

У реєстрах громадян занотовано одного хорвата – Бенеша Карвата з давнього міста Модруш, який двічі приймав міське право – у 1506 і 1528 рр.⁷²⁸ Прізвисько Карват (що й означало “хорват”) також носив неофіт Павло (*ex Rutheno christianus*)⁷²⁹. Можливо тут ідеться про якогось православного прибульця з Балкан, однак робити якісь певніші висновки ризиковано. Також львівське громадянство прийняли два “боснійця” – Христофор Босняк з Далмації (1586 р.) і Матіас Брайкович *natione Bosnensis* з Дубровніка (Рагузи) (1627 р.)⁷³⁰.

У XV ст. львівське громадянство прийняли кілька осіб, названих “литовцями”, однак кого потрібно розуміти під таким окресленням не зовсім зрозуміло⁷³¹. Не конче ці особи мали бути етнічними литовцями, а просто могли походити з земель, що перебували на той час у складі Великого князівства Литовського. Можливо, серед них міг бути хтось православний, але тоді б, скоріш за все, він був записаний як *Ruthenus*.

⁷²⁵ ACL. – Т. 1. – №4310.

⁷²⁶ Ibidem. – №419, 980, 1292.

⁷²⁷ *Dąbkowski P.* Tolerancja narodowościowa w Dawnej Polsce. – Lwów, 1932. – S. 6.

⁷²⁸ ACL. – Т. 1. – №1508, 1714.

⁷²⁹ Ibidem. – №1384.

⁷³⁰ Ibidem. – №3123, 3639.

⁷³¹ Подамо імена цих осіб мовою оригіналу: *Ian Litwyn* (1418 р.), *Martinus Lithwin de Ploczko* (Полоцьк чи Плоцьк?) (1463 р.), *Luca Litwanus de Poloczko* (1472 р.), *Mathis Lythwin* (1473 р.), *Ian von Drohoczin Lyteffezigk* (1498 р.) (Ibidem. – №320, 620, 873, 888, 1344).

Українська громада притягувала до себе православних прибульців із закордону, які воліли залишатися при своєму віросповіданні. До таких мало належати передовсім грецьке та волоське населення. Однак щодо останнього відомості досить суперечливі. У реєстрах занотовано кілька новоприйнятих міщан, названих “волохами” (*Walach, Valachus*): один із них Стенцель Валах (1473 р.), мав німецьке ім’я і походив з Кракова⁷³², інший – Адам Валах (1480 р.), без зазначення місця походження⁷³³, а Стефан Освальд (1487 р.) уже названий латинською *Valachus*⁷³⁴ і це, напевно, не є його прізвищем, однак і на волоське його ім’я не подібне. Що б не означало “Освальд” – прізвишко чи друге ім’я, у будь-якому випадку, воно є германського походження. Можливо, знову ж таки, тут просто йдеться про вихідця з Валахії (суто географічно). Пізніше (1675 р.) згаданий Остап Мультянин, сідляр, і скоріш за все православний, бо прийняв громадянство разом із українцями: сідлярем Семеном Левковичем, гаптувальниками Григорієм Кунашевичем та Кипріяном Кисельницьким⁷³⁵.

Греки представлені у реєстрах значно краще, але у XV–XVI ст. згадки про них серед новоприйнятих міщан були ще рідкістю. Першим греком був медик Лаврентій, що став громадянином Львова у 1466 р., а у 1478 р. занотований Георгій із Сучави. Це – єдині згадки про греків у середньовічних реєстрах⁷³⁶. У другому періоді львівське громадянство прийняли п’ятеро греків (і то лише у другій половині XVI ст.). Дані ці не відповідають дійсній кількості греків, що проживали тоді у Львові. На думку В. Кривоноса, у 1580–1590 рр. у місті перебувало чи не найбільше греків, а у 1580-х дослідник нарахував 32 грецьких поселенці⁷³⁷.

Однак пізніше кількість таких записів суттєво зростає – серед записів 1610–1626 рр. записано п’ять греків і ще щонайменше 20 у третьому періоді. Це число є орієнтовним, оскільки внаслідок уніфікованої подачі писарем міщанських імен у низці випадків відрізнити греків від українців практично неможливо (хіба що писар прямо вказує, що міщанин є греком або походить з Греції). З іншого боку, серед осіб, записаних як “греки” могли траплятися й представники інших етносів. Справа в тому, що греки (на відміну, наприклад, від

⁷³² ACL. – Т. 1. – №890.

⁷³³ Ibidem. – №1022.

⁷³⁴ Ibidem. – №1176.

⁷³⁵ Ibidem. – №3999.

⁷³⁶ Ibidem. – №681, 988.

⁷³⁷ Кривонос В. До питання про діяльність... – С. 60.

вірмен, яких через тривалі конфлікти турки вважали ворожою нацією) були в Турецькій імперії у відносно непоганому (як на підкорений народ) становищі⁷³⁸. Тому чимало інших народів, а особливо це стосується слов'янського населення Балкан, спокушались видавати себе за греків⁷³⁹. У 1728–1749 рр. львівське громадянство прийняло щонайменше троє греків, а в другій половині XVIII ст., як мінімум, один (*Christophorus Balasowicz*, принаймні він чітко названий *Graecus*)⁷⁴⁰.

Врешті серед новоприйнятих міщан нерідко можна знайти і осіб, які з певних причин змінили віросповідання. Багатим на “новонавернених” був перший період. Першими, занотованими у реєстрах львівських громадян, неофітами були Ганус, чоловік Абушкінне (1411 р.) і українець (*ein getawter Russe*) Стецько, названий після хрещення Анджеєм (1426 р.)⁷⁴¹. Протягом п'ятдесятиліття 1461–1511 рр. до числа львівських громадян було прийнято аж 13 неофітів, з яких десять перед тим були православними, двоє – юдеями і один невідомого віросповідання. У той час православні, які перейшли на католицизм, походили в основному з українських земель – троє місцевих і троє з Руського воєводства, ще один – з-поза тогочасних меж Польського королівства – з Києва, а про п'ятьох невідомо, звідки вони прибули.

Імовірно, що однією із причин зміни віросповідання, були обмеження на релігійному ґрунті, бажання полегшити собі професійну діяльність. Серед неофітів *ex Ruthenibus* згадано по два солодівники та пекарі, по одному золотарю, кушніру та кравцю. У другому періоді в реєстрах новоприйнятих громадян занотовано 11 неофітів, з яких шестеро “навернулися” з православ'я, двоє з юдаїзму і про трьох інформація щодо попереднього віросповідання відсутня. У 30-х рр. XVI ст. міське право прийняли троє вихідців з Московії – муляр зі Смоленська, який у Кам'янці прийняв католицизм (1535 р.), неофіт з Бедрова (1538 р.) і кухар “з Московії”, хрещений у Любліні (1539 р.)⁷⁴².

Загалом друга половина XVI ст. була часом зменшення числа неофітів з православної віри. У цей час занотовано лише два “колишніх православних” і, що цікаво, обоє мали подібні прізвиська – *Turka* і

---

⁷³⁸ Лильо І. Нариси з історії грецької громади Львова XVI–XVII ст. – Львів, 2002. – С. 46.

⁷³⁹ Кривонос В. До питання про діяльність... – С. 59.

⁷⁴⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 361.

⁷⁴¹ ACL. – Т. 1. – №125, 534.

⁷⁴² Ibidem. – №1875, 1947, 1993.

Thurek. Станіслав Турек походив з Яворова у Львівській землі⁷⁴³ а Павло Турка – з Радимна у Перемишльській⁷⁴⁴. За підрахунками М. Капраля у період 1571–1604 рр. серед новоприйнятих міщан немає жодної згадки про неофітів з православ'я⁷⁴⁵, однак Павло Турка, який прийняв міське право у 1586 р. таки дійсно був неофітом, – хоча безпосередньо у джерелі його писар так не назвав, але це випливає з тексту запису (*Honestus Paulus Turka sartor catholicus de Radimno honestis patre Onaczkо Rutheno et Palaska matre coniugibus legitimis progenitus*). Його батько, названий українцем, напевно й надалі залишився при православній вірі, а сам Павло названий католиком (у той час спеціально таке окреслення вживалося, як правило, при особах, стосовно яких могли б виникнути сумніви щодо віросповідання).

На описаних ситуаціях XVI ст. і закінчуються згадки про неофітів з православ'я. Водночас, випадки зміни з інших віросповідань на католицизм згадуються у реєстрах і пізніше, але вже аж на початку XVIII ст., коли писар взагалі досить старанно зазначав конфесійну приналежність нових громадян. Це підводить до думки, що у XVII ст. факти конверсій (у тому числі й з православ'я) таки відбувалися, але не фіксувалися в реєстрах. Отож, серед новоприйнятих міщан, які стали католиками, бачимо одного вихрещеного єврея (*ex iudaismo conversus*) з Каліша (1701 р.)⁷⁴⁶ та одного неофіта без уточнення попереднього віросповідання (1723 р., це не був українець, бо прибув з мазовецького Ловіча)⁷⁴⁷, однак найбільше – п'ятеро чоловік – були колишніми протестантами (лютеранами), які були вписані до реєстрів протягом 1717–1723 рр. Походили вони з Нижньої Сілезії (Олава та Олесниця), Прусії, як Королівської (Ельблонг), так і Князівської (Кентшин), а також з Саксонії (Віттенберг).

Щодо мотивації у виборі нової конфесії, то вона була прагматична – як правило, вибирали католицизм, адже навіщо змінювати попереднє зовсім нетолероване віросповідання на мало толероване “схизматичне”. Винятком був випадок із неофітом-татариним з Солхату Андрієм Зелінським (1702 р.), який прийняв львівське громадянство не просто за рекомендацією вірменських старших, як це бувало з іншими прибулими зі Сходу, а за рекомендацією вірменського архієпископа Гунаніана (Вартана) та вірменського

⁷⁴³ ACL. – Т. 1. – №2451.

⁷⁴⁴ Ibidem. – №3328.

⁷⁴⁵ Капраль М. Національні громади... – С. 286.

⁷⁴⁶ ACL. – Т. 1. – №4300.

⁷⁴⁷ Ibidem. – №4566.

священника Лазаря Кубачовського. Тому, скоріш за все, він змінив віру не на римо-католицизм, а на вірменський обряд⁷⁴⁸.

Згадані вище етнічні групи навіть у часи найбільшої своєї активності у місті не становили значної частки населення, наділеного громадянством. Італійці у другому періоді (а саме тоді їх було серед громадян найбільше) мали ледь більше одного відсотка, а греки у третьому періоді трохи більше, ніж піввідсотка. І це були найчисельніші з дрібних етнічних груп. Факт, що італійці були на особливому статусі в місті свідчить і те, що це були єдині у Львові іноземці, для яких спеціально перекладали текст присяги (були, правда, також і присяги німецькою мовою – у середньовіччі та після переходу під владу Австрії, але тоді німці по суті і не вважалися іноземцями).

Сумарно українці становили понад 10% прийнятих до львівського громадянства у XV–XVIII ст., але ці дані, завдяки специфіці записів третього і четвертого періодів, є заниженими. Вірмен було 6,5%. Найдостовірніше реєстри відображають число українців у другому періоді, вірмен – у третьому. Частка українців у другому періоді порівняно із першим зросла майже удвічі та практично не змінилася у третьому (однак, ймовірно, це лише видимість), а частка вірмен зросла удвічі в третьому періоді порівняно із другим. У другій половині XVIII ст. за антропомастичними даними частка обох некатолицьких націй серед міських громадян мала б скоротитися приблизно удвічі, хоча в дійсності напевно такого сильного спаду не відбулося.

5.4. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян

Записи про прийняття до львівського громадянства дають багатий (але, на жаль, далеко не вичерпний) матеріал для вивчення професійної структури львівського міщанства. Траплялося, однак, що писар не вважав за потрібне вказувати фах міщанина. Таке ігнорування було найбільш поширеним у середньовіччі. Найменшою є частка занотованих професій у 1405–1414 рр. (21%). Протягом усього досліджуваного часу спостерігається тенденція до зменшення записів без зазначення фаху. Якщо у першому періоді 63,18% громадян записані до чистових реєстрів без вказівки на рід занять, у другому цей показник становить уже 31,03%, у третьому – 10,82%, а в четвертому – лише 7,38%.

⁷⁴⁸ ACL. – Т. 1. – №4329.

У протокольних і, особливо, рахункових записах писарі були менш ретельними і професійну приналежність зазначали рідше. У 1610–1626 рр. 40% записів були без професій, а в 1728–1749 рр. – 17%. Водночас у цих категоріях нотаток була своя специфіка – писар відмічав такі професії, які в чистових реєстрах траплялися рідко або й взагалі не вказувалися (музики, порохівники, січкарі, свічкарі, фарбувальники, пташники тощо).

Сумарно фах занотований при 5964 із 8253 прийнятих за весь час до львівського громадянства (72,26%). Рід занять часто вказувався писарем біля імені міщанина, інколи ж це опосередковано впливає з тексту запису⁷⁴⁹.

У реєстрах новопринятих громадян зафіксовано 130 видів ремесел (див. додаток №2, таблиці 13, 13.1-13.5), які групуємо на підставі класифікацій, запропонованих такими дослідниками, як Л. Харевичова, А. Гілевич, Я. Кісь, М. Капраль⁷⁵⁰. Услід за А. Гілевичем та М. Капралем до професійної структури зараховуємо муніципальні та публічні посади.

З огляду на це, поділяємо професії на дві великі частини – ті, що належали до виробничої сфери і ті, що до неї не належали. До першої відносимо такі ремесла: харчові, одягові, шкірообробні, металообробні, деревообробні, будівельні та побутові. Невиробнича сфера охоплює сферу послуг, торгівлю, охорону здоров'я та гігієну, інтелектуалів та митців, міських урядників і слуг. Частина новопринятих міщан записана без вказівки на фах, але опосередковано відомо, що це були представники ремісничих кіл.

Хронологічно деякі ремесла з'являлися лише на певному етапі, інші, популярні у давніші часи, згодом зникали. Понад два десятки професій згадано в досліджуваних джерелах лише раз. Деякі міщани поєднували ремесло з торгівлею або ремесло з певним урядом чи публічно-господарською функцією тощо. Це є більш характерним для XV–XVI ст., натомість у XVII ст. частіше згадувалися урядники, що, як

⁷⁴⁹ Є. Садовнік, припускав, що більшість осіб без вказаної професії займалися торгівлею, для чого знаходив підтвердження в інших джерелах, однак наголошував на потребі при підрахунках триматися саме досліджуваного матеріалу (*Sadownik J. Przyjęcia...* – S. 56). Не можемо не погодитися із цим вченим, лише додамо, що автоматично зараховувати усіх осіб без зазначення фаху до числа купців ризиковано і некоректно – хоча б тому, що у реєстрах занотовано понад півсотні ремісників без уточнення фаху, а про рід їх занять довідемося опосередковано – у пізніші часи, коли вони вписані повторно або ж коли згадуються в джерелі з нагоди прийняття громадянства іншими міщанами.

⁷⁵⁰ *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski Przedrozbiorowej.* – Lwów, 1929. – S. 58–172; *Gilewicz A. Przyjęcia...* – S. 391–396; *Кісь Я. Промисловість...* – С. 94–155; *Капраль М. Фінансові книги...* – С. 70–71.

правило, мали науковий ступінь. Нижче спробуємо розглянути детальніше кожен фах у світлі тієї інформації, яку дають нам досліджувані джерела.

Загалом лідерами за кількістю представників фаху серед львівського міщанства (якщо не брати до уваги торгівлі, що не найкращим чином відображена у досліджуваних джерелах) є шкірообробна та одягова галузі, які, зрештою, є між собою взаємопов'язані. Шкірообробні ремесла в усі періоди мають першість. З певним відривом за ними йдуть металообробні та харчові ремесла. Середніми чисельно були деревообробні та будівельно-керамічні ремесла. Така група ремесел, як охорона здоров'я та гігієни не багато мала своїх представників серед новоприйнятого міщанства. Винятковими були випадки отримання громадянства особами, що займали високі міські посади, оскільки це суперечило правовим нормам.

Далеко не всі ремесла були представлені у реєстрах громадян протягом усього досліджуваного періоду. Частина ремесел, які існували в середньовіччі чи у перехідному XVI ст., пізніше зникли зі сторінок реєстрів. Це, зазвичай, нечисленні ремесла – лазнярі, білильники, замшівники, острожники, виробники списів, арбалетники, цегельники, гонтарі, ситники, вугільники, смолярі, носильники, пастухи, рибалки тощо. Останні шість професій були заняттями не надто характерними для громадян великого міста.

Явище проникання до числа міських громадян різного роду найманих виробників, домашньої прислуги, міських слуг та сторожі у більшості міст спостерігається щойно у другій половині XVIII ст. (що пояснюється, як правило, більшою демократизацією інституту міського громадянства та суспільно-правовою емансипацією нижчих прошарків міського населення) і лише зрідка у середньовіччі⁷⁵¹. У Львові серед міських громадян ці групи зареєстровані здебільшого в середньовіччі.

У реєстрах другої половини XVIII ст. з'явилися такі професії: винарі, ковбасники, латунники, брукарі, каменярі, шіткарі, оббивники меблів, полірувальники, галантерейники, коминярі та різного роду продавці, спеціалізовані на якомусь конкретному виді товарів. Частина ремесел надовго зникали з реєстрів новоприйнятих громадян, щоб потім з'явитися знову – наприклад, рукавичники, ольстерники, мельники, перевізники тощо.

---

⁷⁵¹ *Deresiewicz J.* Zmiany w strukturze społecznej miast pod koniec istnienia Rzeczypospolitej szlacheckiej w zwiernadłe przyjęć do prawa miejskiego // *Kwartalnik Historyczny.* – Warszawa, 1956. – R. 63. – Nr 4/5. – S. 26; *Gierszewski S.* Obywatele... – S. 38–42.

Велика різноманітність професій спостерігається у другому (80) і четвертому (75) періодах, менша – у першому і третьому (по 62) періодах. Досить розмаїто представлені ремесла як на хронологічно короткий (сімнадцятирічний) період – у рахункових і протокольних книгах за 1610–1626 рр. (64 професії). Завдяки чернетковій формі записів писар часто зазначав рідкісні професії, які при перенесенні до чистових реєстрів новоприйнятих громадян з якихось міркувань упускалися.

Часто спостерігається взаємозв'язок між географією походження міщан та їхнім фахом. Однак такі спостереження в основному мають сенс радше для окремого періоду, ніж для усього досліджуваного часу – протягом такого великого часового проміжку тенденції кардинально змінювалися і сумарні результати можуть бути не достатньо репрезентативними. Так, сідлярі у першому періоді прибували здебільшого з Руського воєводства та Малопольщі, а в другому – з Мазовії та Великопольщі. Ковалі, навпаки, у середньовіччі прибували з різних місцевостей, без чіткої переваги якогось одного регіону, – з Великопольщі, Малопольщі, Мазовії тощо, але вже в другому періоді серед ковалів виразно домінували вихідці з Малопольщі, а в третьому – з Руського воєводства. Сумування результатів нівелювало б ці відмінності і дало б загальну “розмиту” картину. Однак у деяких ремеслах більш-менш цілісний образ географії походження все ж “проглядається”.

Загалом, складається враження, що у більшості ремесел переважають ремісники з Руського воєводства (особливо на захід від Львова) та Малопольщі, що є відображенням загальних міграційних тенденцій. Найкраще це прослідковується на представниках деревообробних ремесел – бондарях, стельмахах і колодях – більшість з них походили з Малопольщі та Руського воєводства. Для них була характерною перевага поляків навіть у часи, коли у місті панівні позиції займали німці.

Однак існувало чимало винятків з цієї “західної” тенденції. Такі численні ремісники, як шевці, кравці, ткачі, кушнірі та пекарі у більшості випадків були вихідцями з українських земель (до них включаємо також і місцевих). Так, хоча понад чверть шевців у другому періоді походили з Малопольщі (і ще по чверті були місцевими та вихідцями з Руського воєводства), то в третьому періоді місцеві шевці становили вже понад 40%⁷⁵², з Руського воєводства походили 21%, тоді як шевці, що прибули

⁷⁵² Це, очевидно, спричинялося політикою цеху, спрямованою на обмеження доступу ззовні. Одним із її засобів були найвищі внески за вступ до цеху для осіб, що не були безпосередніми родичами цехових майстрів (див.: *Капраль М.* Шевський цех у Львові в XIV–XVII століттях: особливості правового статусу // *Вісник Львівського університету. Серія історична.* – Львів, 2009. – Вип. 44. – С. 54).

з Малополющі, – лише 2%. Дубильники в другому і третьому періодах прибували до Львова переважно з Перемишльської землі і серед них було чимало українців. У всіх згаданих ремеслах, представники яких походили більше з українських земель, чисельними були українці.

Токарі, хоч традиційно і зараховуються до деревообробних ремесел, за своїм етнічним складом та географією походження були наближені до таких побутових ремесел, як поворозники та гребінники, з якими були об'єднані корпоративно. Серед останніх двох було чимало українців. Поворозники, гребінники, токарі і миловари поповнювалися в основному вихідцями з передмість та з Руського воєводства.

Різним було в окремих професіях співвідношення місцевих та прибулих. Наприклад, у різників, хоча в першому періоді і не було жодного місцевого, у пізніші часи їхня частка постійно зростає. У другому періоді корінні львів'яни становили третину золотарів (хоча перед тим – у середньовіччі серед них не було жодного львів'янина). Багато місцевих було в середовищі пекарів, ткачів, кравців та шевців, однак можна припустити, що це були переважно не уродженці середмістя, а діти передміщан (на жаль, далеко не завжди це вдається встановити).

У деяких ремеслах, навпаки, місцевих було мало. Броварники в основному поповнювалися прибульцями (часто колишніми селянами). Висока частка прибулих ззовні була у мулярів (особливо у другому періоді). Вкрай мало уродженців Львова було серед такого престижного заняття, як аптекарство. Можливо, причиною цього було те, що писар часто міг не нотувати аптекарства як фаху. Що стосується цирульників, то в другому періоді серед них переважали вихідці з Німеччини та земель зі значною кількістю німецького населення. Подібно ж відгалуження дубильницького ремесла – кордибанники (представлені в основному в третьому періоді) – прибували з віддалених та закордонних місцевостей і серед них переважали неслов'янські імена та прізвища. Мало місцевих також було серед ливарників та міделиварників.

Реєстри новоприйнятих громадян часто дають можливість встановити своєрідні львівські “професійні родини” (див. додаток №1, доповнення 3). Так, родинні зв'язки загалом добре прослідковуються у ткачів, пекарів, шевців, дубильників, стрільників і бондарів, середньо – у кушнірів, котлярів, столярів, токарів і гончарів, і значно гірше – у кравців, слюсарів, мечників, стельмахів, колодіїв, мулярів, тесль, миловарів, цирульників тощо. Випадки спадкування батьківського фаху не були рідкістю і найчастіше це стосувалося громадян місцевого походження (детальніше про це див. додаток №1, доповнення 4).

Узагалі важко робити якісь певні та чіткі висновки щодо значення і чисельності цілих промислових галузей, хоча б тому що сама класифікація ремесел у групи є умовною. Наприклад, найчисельніших у шкірообробній галузі шевців та кушніврів можна віднести рівною мірою і до одягової групи ремесел, як це зробив Я. Кісь⁷⁵³, тоді будемо мати зовсім інші результати підрахунків. Натомість брати за підставу поділу лише якийсь один критерій – сировину чи готовий виріб, також часто просто неможливо (наприклад, токарі, лучники і стрільники, невиробничі професії тощо). Тож об'єднання ремесел у групи здійснюється більше для зручності, ніж для формулювання чітких і остаточних висновків.

Спостереження кількісних змін у часі ускладнюється ще одним цікавим явищем – уже А. Гілевич зіткнувся з проблемою частих протилежних тенденцій при підрахунку відсотків за двома показниками: часткою ремесла від кількості вказаних професій і часткою від загалу прийнятих до громадянства. А. Гілевич вирішував цю проблему таким чином, що вибирав результати, “які видавалися більш правдоподібними”⁷⁵⁴. Ми ж до цього додамо ще місце в ієрархії ремесел за чисельністю. Наприклад, протягом перших трьох періодів частка металообробних ремесел щодо кількості міщан із зазначеним фахом постійно меншає, а стосовно до загалу міщан зростає, і при цьому стабільно займає третє місце за чисельністю. Якщо проблема частки ремесла чи групи ремесел відносно до двох різних показників пов'язана із поступовим зменшенням записів без зазначення роду занять новоприйнятого міщанства, то місце в ієрархії чисельності професій впливає із різноманіття ремесел у періоді та ступеня розподіленості міщан за різними фахами⁷⁵⁵.

Інколи вдається прослідкувати, які фактори впливали на зміну кількості представників певного ремесла. Для прикладу візьмемо негативні події (стихійні лиха, війни тощо), оскільки вони діють раптовіше і помітніше, тоді як зростання добробуту є радше наслідком тривалого (а тому менш помітного) сприятливого збігу факторів. Велика пожежа 1527 р. мала б позначитися на зростанні кількості будівничих, а співвідношення між кількістю мулярів і тесль мало б вказувати на співвідношення між кам'яним і дерев'яним будівництвом. І дійсно, після королівського декрету 1527 р., який

⁷⁵³ Кісь Я. Промисловість... – С. 96–102.

⁷⁵⁴ Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 391.

⁷⁵⁵ Тобто чи міщани ангажуються до кількох основних (популярних) ремесел, чи більш рівномірно задіяні в кількох десятках видів занять.

обмежував дерев'яне будівництво⁷⁵⁶, зростає кількість мулярів (а теслі практично не згадуються). Здавалося б “дерев'яний Львів” відходить у минуле. Однак у 1605 р. теслі утворюють власний цех і багато їх з'являється на сторінках реєстрів у третьому періоді (тут вони майже вдвічі переважають за чисельністю мулярів). Правда, вже у четвертому періоді їх приблизно порівну, а мулярі навіть дещо чисельніші. Ймовірно, що поява тесль у XVII ст. була пов'язана із занепадом житлового будівництва у місті (тоді як на передмістях далі будувалися дерев'яні будинки) протягом другої половини XVII ст. (а саме відтоді теслі є дуже чисельними) і до 1770-х рр.⁷⁵⁷

А. Гілевич схильний був пов'язувати зростання кравецтва, шапкарства, ткацтва, чинбарства і лимарства з військовими потребами, а Я. Кісь наголошував на зв'язку піднесення шевського ремесла із потребою військ у взутті⁷⁵⁸. І дійсно під час військових дій другої половини XVII ст. зростає кількість кравців, ткачів, шевців і дубильників (шапкарі, правда, у цей час вже встигли стати рідкістю серед новоприйнятих міщан), а також у 70–80-х рр. XVII ст. спостерігається пожвавлення серед сідлярів та лимарів, з'являються у реєстрах (після довгої перерви) ольстерники. Однак, цікаво, що такої реакції не спостерігається під час та після військових дій середини XVII століття (навпаки – виразний спад кількості ткачів, кравців, шевців тощо).

Зростання серед міщан культури особистої гігієни та догляду за здоров'ям відображене у збільшенні протягом перших трьох періодів кількості аптекарів, хірургів та медиків. У другій половині XVIII ст. у цій галузі спостерігаємо певний спад. Щодо цирульників то, це радше видимий спад, оскільки просто відбувся розпад ремесла на хірургів-фельдшерів та перукарів. Натомість не вдається простежити безпосередніх реакцій на конкретні значні пошесті (зокрема й ті, які тривали по кілька років) у вигляді появи серед міщан більшої кількості цирульників.

Кількість ремісників харчової галузі, а особливо різників, пекарів та броварників, мала б залежати від кількості населення в місті. Однак тут встановити чітку залежність складно, оскільки не знаємо точно, попит якого саме населення задовольняли ці ремісники, чи були їхніми постійними споживачами передміщани та мешканці міських сіл. Частка різників серед новоприйнятого міщанства протягом усіх чотирьох періодів зростала. Це знайшло своє відображення в ординації для цеху,

⁷⁵⁶ Привілеї міста Львова... – С. 208.

⁷⁵⁷ Вуйцик В. Будівельний рух... – С. 114.

⁷⁵⁸ Gilewicz A. Przejście... – S. 397; Кісь Я. Промисловість... – С. 98.

де пояснюється, що значне зростання чисельності населення (“втрое чи вчетверо більше людей прибуло до Львова”) змусило раду збільшити кількість цехових різників удвічі (з 20 до 40)⁷⁵⁹. Щодо пекарів, то їхня кількість зростає протягом перших двох періодів і в десятиліття перед Хмельничиною, а далі, попри подібне до різників збільшення кількості цехових майстрів у 1637 р.⁷⁶⁰, спостерігається повільний спад (особливо, на початку XVIII ст.), що відповідає спадові кількості населення у місті⁷⁶¹. Але вже після переходу під владу Австрійської монархії раптово кількість пекарів зростає, напевно, знову ж таки з причин демографічного стрибка. У випадку броварників, їхня частка в реестрах зменшується у другому і четвертому періоді, що важко пояснити. Як з усього видно, найбільше пов’язані з демографічними змінами були пекарі.

Можемо також припустити, що зміни господарчого чи політичного плану не завжди мали прямо позначатися на кількості ремісників-громадян, адже потреби частини споживачів охоче бралися задовольняти і партачі. Поза тим, у деяких випадках, можливо, збільшення кількості цехових ремісників свідчило не так про розквіт ремесла (як це можна зрозуміти з дослідження Я.Кіся), скільки про його доступність ширшим масам – подібно як і зростання кількості громадян у другій половині XVII ст. припадає далеко не на часи розквіту міста.

Отже, огляд професійної структури новоприйнятих громадян, попри застереження неповноти та специфічності даних, все ж дає можливість, з одного боку, прослідкувати, хоч і в дуже загальних рисах, певні тенденції у розвитку ремесел та торгівлі львівських міщан, кількісне співвідношення між окремими професіями чи їхніми групами тощо. Існує можливість при ближчому розгляді кожної професії встановити важливі кількісні дані, інтенсивність напливу за періодами, віднайти інформацію про етнічний, географічний, родинний фактори у ремеслі (детальніше ці питання розглянуті у додатку №1, доповнення 2–4).

---

⁷⁵⁹ Економічні привілеї... – С. 637 (№157).

⁷⁶⁰ Кісь Я. Промисловість... – С. 132.

⁷⁶¹ Капраль М. Національні громади... – С. 254.

ВИСНОВКИ

Якщо перефразувати вислів Фукідида про те, що “місто – це люди, а не стіни” і поглянути під цим кутом на пізньосередньовічний та ранньомодерний Львів, то можна сказати, що місто – це передусім його громадяни (*cives*). Власне так себе сприймали тоді самі львів’яни, так їх сприймав і король. Узагалі поняття міщани було тотожним поняттю громадяни. Коли містові надавалися привілеї, то стосувалися вони лише його громадян, а не всіх мешканців. А отже, й історія тогочасного Львова – це, передовсім, історія повноправних міщан, наділених міським громадянством. Не варто, звісно, ігнорувати інші категорії міського суспільства, але його серцевиною були саме *cives* і дослідження цієї соціально-правової групи є одним із першочергових завдань.

Повноправні міщани-громадяни (*cives*) традиційно протиставляються простим мешканцям міста (*incolae*), не наділеним міським громадянством, хоча в джерелах писарі не завжди ретельно дотримувалися такого розрізнення. Термін *obywatele* у сучасних польських студіях з історії міст стосується, зазвичай, міських громадян, хоча у джерелах ним могли позначати як громадян, так і простих мешканців, а у XVIII ст. – переважно мешканців-негромадян (зокрема, єврейське населення).

З метою обліку міських громадян склалися реєстри, які велися спочатку в рахункових книгах, а потім у книгах виборів і лише за часів австрійського панування для цієї мети був виокремлений спеціальний “Альбом громадян”. Окрім цих чистових реєстрів, до яких часто зверталися дослідники і які у 2005 р. були видані А. Янечком, існували також чернеткові списки новоприйнятих міщан, що велися у протоколах міської Ради, а також записи про сплату за прийняття до міського громадянства. Два останні типи джерел практично не використовувалися дослідниками, хоча в них міститься значна кількість записів про надання громадянства, не внесених до чистових реєстрів. Нинішнє дослідження базується як на чистових реєстрах, так і на протокольних рахункових записах.

Порівняння чистових та протокольних реєстрів, а також рахункових записів про надання громадянства з іншими джерелами, дозволило встановити, що у реєстрах другої половини XVII–XVIII ст. відображено приблизно 50–60% громадян, які проживали у Львові. Натомість у часи до середини XVII ст. репрезентативність реєстрів становить 30–35%, але цей результат, очевидно, є значно заниженим через труднощі ідентифікації міщан в умовах неусталеності міщанських

прізвищ. Окрім того, тоді напевно далеко не всі передміщани під міською юрисдикцією приймали львівське громадянство.

Володіння львівським громадянством породжувало певні права (користі, “вольності”) та обов’язки (повинності, “тягарі”). Серед прав найважливішими були можливість легально займатися торговельною діяльністю та ремеслом, різні економічні пільги, особливо, звільнення від мит, право користування міськими господарськими установами, доступ до влади у місті (тобто можливість бути обраним на міські уряди). А з обов’язків найсуттєвішими були сплата податків та оборона міста. Останній обов’язок був почесний і, наприклад, львівські українці на початку XVII ст. були невдоволені, що їх не допускали до сторожування на міських мурах, а це в міщанській свідомості мало неабияке символічне значення – фактично йшлося про недовіру католицької громади до православних львів’ян у справі оборони міста. З іншого боку, відомий випадок, коли при наданні громадянства, магістрат звільнив католицького міщанина від обов’язку сторожі – можливо за станом здоров’я (але в будь-якому разі, видається, що це було зроблено за його власним бажанням).

Що ж стосується прав міщанина, то можливість законного заняття торгівлею та ремеслом фактично становила суть міського громадянства. Інакше кажучи, громадянство легалізувало два основних види діяльності міщан – ремесло і торгівлю. Статути професійних корпорацій Львова переважно вимагають від осіб, що хотіли стати їхніми повноправними членами, попереднього прийняття міського громадянства. Показовим тут є випадок, коли на цехового старшого гаптувальників було обрано особу без громадянства і це закінчилося його ув’язненням і штрафом.

Але завжди знаходилися авантюристи, які в обхід права намагалися провадити активну економічну діяльність у місті, не приймаючи міського громадянства і, відповідно не сплачуючи податків. Вдалося з’ясувати, що громада намагалася відстежувати і боротися проти цих порушень, а контрольні органи перевіряли мануальні рахунки трансакцій таких купців, намагаючись довести, що їхня масштабна торговельна діяльність при сплаті незначних податків завдає збитків громаді міста. Авантюристи виправдовувалися найрізноманітнішими доказами – контрактами з магістратом, продажем товару гуртом, а не вроздріб, або ж взагалі заявляли, що ніякої торгівлі не ведуть.

Магістрат таки змушував деяких “нелегальних” купців приймати міське громадянство і накладав на них штрафи. З раєцьких протоколів 50-х рр. XVIII ст. можна детально спостерегти перебіг масштабної боротьби міської влади проти такого типу авантюристів – їх позивали

до суду за уникання прийняття львівського громадянства, опечатували їхні крами і навіть ув'язнювали (деякі з них були вимушені прийняти громадянство, а частина – підписати зобов'язання не займатися у Львові економічною діяльністю).

Як уже згадувалося, прийняття до міського права відкривало також можливість урядницької кар'єри. Але тривалий час невирішеними залишалися питання, чи всі урядники мусили приймати громадянство і взагалі наскільки вони були представлені у реєстрах громадян. На ці та багато інших питань проливає світло зіставлення списків львівських урядників та новоприйнятих міщан. Як і належало очікувати, у реєстрах громадян виявилися вписаними далеко не всі міські урядники. Частка урядників, для яких вдалося знайти відповідні записи, у середньовіччі була незначною – близько чверті, але згодом поступово зростала (наприкінці XVI ст. – 57–59%, а наприкінці XVII ст. – 72–75%) і врешті досягла максимуму (83%) у 60-х рр. XVIII ст. Низькі показники у XV–XVI ст. значною мірою пояснювалися труднощами ідентифікації міщан в умовах неусталеності антропонімії, а в XVII–XVIII ст. ситуація покращилася не останньою чергою завдяки протокольним та рахунковим записам про надання громадянства, у яких вписано чимало міських урядників.

Зіставлення списків міщан та урядників дозволило зробити багато цінних спостережень. Так, вдалося з'ясувати скільки часу минало в середньому між моментом набуття львівського громадянства і початком урядницької кар'єри. У 1461–1604 рр. це було пересічно майже десятиліття, але в 1627–1727 рр. цей показник зменшився до шести з половиною років, а в другій половині XVIII ст. – до 4,6 років (це пояснюється, зокрема, збільшенням кількості міських урядників та демократизацією управління в місті – передовсім створенням колегії “сорока мужів”, яка пришвидшувала можливість кар'єрного старту). Встановлено також, що між місцевими та прибулими міщанами не було суттєвих відмінностей у швидкості доступу до урядів.

Поза тим, для 1522–1727 рр. вдалося також обчислити середній мінімум тривалості соціально-політичної діяльності міщан, які стали міськими урядниками. До початку XVII ст. він становив майже 25 років, а в подальшому знизився до 22 років. Опосередковано цей показник вказує на досить довгу, як на ті часи, тривалість життя львівських урядників (у середньому не менше 45 років).

Аналіз окремих груп урядників дозволив виявити загальну тенденцію, відповідно до якої, що вище в ієрархії стоїть міський уряд, то менше вдається віднайти для нього записів про прийняття до міського

права. Натомість деякі уряди (такі, як писарі, синдики та інстигатори, але не тлумачі), можливо, взагалі не потребували прийняття до міського права. Писарі та синдики були урядниками, яких місто винаймало, виплачувало їм платню і забезпечувало помешканням. Цим освіченим і шанованим людям не потрібно було займатися торгівлею чи ремеслом, а саме заради цього переважно приймалося громадянство. Якщо деякі писарі чи синдики і згадуються в реєстрах громадян, то радше тому, що вони займалися торгівлею або ж продовжували кар'єру в інших урядах. Схоже було і з інстигаторами, однак про цей уряд досі відомо небагато. А от тлумачі таки мусили бути львівськими громадянами, оскільки обиралися з числа купців.

Окрім того, вражає той факт, що аж до 70-х рр. XVII ст. серед осіб, що набули громадянство, практично не згадуються вірменські старші. Жодного аргументованого пояснення цьому факту на разі запропонувати не вдається. Тож, виходить, що коло чільників вірменської нації у той час формувалося майже виключно з осіб, що не отримували міського громадянства (або, принаймні, їхні імена навдивовижу закономірно не потрапляли до реєстрів громадян). Натомість з останньої третини XVII ст. ситуація змінилася і вірменських старших можна віднайти в реєстрах новоприйнятих міщан в середньому стільки ж, як і інших урядників. Порівняно добре занотовані у реєстрах руські старші, але, знову ж таки, як і у випадку вірмен, – переважно у другій половині XVII – на початку XVIII ст.

З числа львівських громадян обиралися також підвійти львівських передмість. Цікаво, що навіть вїт Святоянської юридики, яка не була підпорядкована міській юрисдикції, прийняв львівське громадянство. До середини XVI ст. такі уряди, як рурмистри, воскобійники, воскопоники та міські слуги могли прийматися до міського права, вже перебуваючи на уряді. Натомість певні уряди були несумісні з громадянством (кат).

Користі та повинності, які виникали з володіння міським громадянством, лише теоретично стосувалися усієї міської громади, однак насправді існувало три громади: католицька (польська), українська і вірменська (єврейське населення у Львові не допускалося до міського громадянства), кожна з яких мала свій комплекс прав та обов'язків. Некатолики, вписані до реєстрів, хоча й називаються в джерелах *cives*, усе ж, були наділені неповними громадянськими правами (знавали обмежень у багатьох цехах, у роздрібній торгівлі, доступі до влади в місті тощо). Але поодинокі українці та вірмени інколи отримували, як виняток, повне міське громадянство (*ius civitatis completum*). Таке повне

громадянство могло надаватися завдяки втручанню короля (у випадку вірмен – це відомо достеменно, а щодо українців – можна лише висловити таке припущення). При цьому вони не поривали зв'язку зі своєю етно-конфесійною громадою і не змінювали віросповідання.

Існували також інші види львівського громадянства. Вже на початку XVI ст. спостерігається поділ громадянства на купецьке та ремісниче. З часом виділилося також громадянство дрібних торговців. Відповідно до такого поділу склалися різні присяги. Якщо міщанин бажав змінити рід занять, то був змушений переприсягати і знову вписуватися до реєстрів львівських громадян.

Окрім того, існував поділ львівського громадянства на міське та передміське, що теж відображалось у відмінних присягах. Таке розрізнення чітко простежується у джерелах у другій половині XVI – першій половині XVII ст. Якщо за чистовими реєстрами у 1590–1604 рр. передміське право прийняло 13% нових громадян, то 1610–1626 рр. – 49%, а в 1627–1644 рр. передміщани (*suburbani*) становили вже більшість серед громадян.

Однак зіставлення реєстрів із расцькими книгами показало, що передміщан серед громадян насправді було значно більше, ніж відображено в чистових реєстрах. Це суттєво скоригувало наші уявлення як про інформативність записів чистових реєстрів, так і про реальну кількість передміщан серед новоприйнятих громадян. Наприклад, у 1604 р. вдалося виявити 20% таких *suburbanorum*, які в реєстрах приймали звичне *ius civile*, а тому їх можна було помилково вважати за жителів середмістя. У в 1675 р. таких передміщан було виявлено вже аж 43%.

У середовищі передміщан переважали ремісники (спочатку пекарі, шапкарі та миловари, сап'янники, потім – ткачі, шевці, дубильники). Фактично, передміщани були громадянами “другого сорту”, їхні права та обов'язки повинні були узгоджуватися з власне міщанськими (це видно з присяги, де передміщани зобов'язуються не перешкоджати міщанам у торгівлі).

Прийнято вважати, що передміське право зникло як окремий вид громадянства з початком XVIII ст., хоча окремі згадки про передміщан-громадян можна знайти і в реєстрах другої половини XVIII ст. Можливо, різниця між передміським та міським правом вже не була такою чіткою, як раніше. До того ж, у той час передміщани (без різниці – з громадянством чи без) все рідше згадуються в міських актах.

Отже, хоча формально *ius civile* слугувало цілій громаді міста, у дійсності існувало кілька видів громадянства з різним соціальним, економічним та правовим значенням. Кардинально різними були права

католицького купця у середмісті та передміського православного ремісника, хоча в реєстрах громадян вони могли бути занотованими поруч.

Особа, що хотіла стати львівським міщанином, повинна була відповідати низці вимог та виконати належні формальності. Однією з основних вимог було повноліття, хоча в XVI–XVII ст. траплялися і винятки, коли міське громадянство отримували неповнолітні, але з відтермінуванням присяги. Вдалося чітко встановити мінімальний вік для набуття громадянства – 21 рік, хоча раніше хибно (без жодного джерельного підтвердження) таким віком вважалося 24 роки.

До міського громадянства у XV – першій половині XVII ст. приймали і жінок, які хотіли утримувати себе самостійно. Спочатку це були німкені, потім українки. Полька вписана лише одна. Навіть у ті часи прийняття до громадянства жінок сприймалося радше як виняток, а після 1626 р. про це згадок взагалі немає. Всього у Львові було зареєстровано вісім жінок-громадянок (тоді як у середньовічному Кракові громадянство приймало 2–8 жінок щороку). Загалом же, для того, щоб жінка вважалася громадянкою міста достатньо було, щоб її чоловік мав львівське громадянство. Тому згадані вісім випадків стосуються вдів або незаміжніх жінок.

Новоприйнятий міщанин мав бути християнином: католиком, православним (пізніше греко-католиком) або вірним вірменської церкви. До міського громадянства не допускалися нехристияни, а також протестанти. Деякі послаблення у релігійних обмеженнях, можливо, прийшли з початком австрійського періоду. Принаймні про одного з прийнятих тоді міщан (Й. К. Люттера) відомо, що він був євангелістського віровизнання і не вдалося знайти згадки, щоб він змінив конфесію.

Місцеві жителі мали ряд переваг. У XV ст. часто згадувалося, що вони не так приймали, як “підтверджувалися” у львівському громадянстві. Прибулі ж повинні були приносити документи з попереднього місця проживання для засвідчення порядності та шлюбного походження (інколи, правда, вистачало усних свідчень). Своє походження доводила також і шляхта, що приймала громадянство. Селяни, крім того, з кінця XV ст. мали пред’являти згоду власника чи орендаря маєтку на переселення з села (зокрема, навіть із сіл під львівською міською юрисдикцією). Інколи вимагалися документи про резигнацію з громадянства у попередньому місті або зречення попередньої юрисдикції. Необхідні документи мали право видавати не лише власті поселення, а й цехи. Прибулих могли прийняти до громади без документів, якщо останні пропали за поважних обставин або якщо

мігрантів добре знали у місті. З переходом Львова під австрійську владу від кандидатів на міське громадянство, очевидно, вимагали більше документів, ніж давніше (збереглося кілька комплектів таких документів дуже розмаїтих за змістом).

Документи можна було принести пізніше і для цього визначалися поручителі, які б гарантували виконання зобов'язань і порядну поведінку новоприйнятого кандидата у місті. Однак міщани неодноразово приносили документи із значним запізненням, інколи на 6–7 років. Деяких міщан з нагоди принесення документів вписували до реєстрів повторно. У XVI ст. поширилася практика надавання громадянства “на прохання” або “за рекомендацією” певних шанованих осіб, але не конче міщан. Щодо вірмен, то правилом було, щоб їх, а також інших прибульців зі східних країв, приймали до громадянства за рекомендацією вірменських старших.

Від новоприйнятих міщан могли вимагати переселення до Львова із сім'єю (або одруження у місті), а також набуття нерухомості. На це відводився, зазвичай, річний термін. Метою таких вимог було прагнення магістрату пов'язати з містом новоприйнятих міщан, а набуття нерухомості зобов'язувало до сплати податку з неї. Оскільки “ідеальному” громадянину належало мати сім'ю, то інколи навіть від місцевих вимагалось одруження, а неодружені сплачували додаткові податки. Деякі особи вливалися до міської громади шляхом “вженювання”, дуже часто завдяки шлюбом із вдовами міщан (чим автоматично виконували вимогу мати сім'ю в місті). Щоб купці, приймаючи міське громадянство (і придбавши при цьому дуже дешево помешкання), не використовували цього інституту лише з метою збагачення і подальшого виїзду з міста, у другій половині XVII ст. магістрат встановив вимогу набуття нерухомості відповідної майновому статусу та виду занять міщан. Переважно такі вимоги стосувалися осіб, які шинкували напоями та торгували шовками, сукнами чи іншими коштовними товарами. Діапазон вартості нерухомості визначався тоді від 6 тис. злотих для найбагатших купців до 1,5 тис. злотих для шинкарів, що торгували пивом та дешевою горілкою.

При отриманні міського громадянства потрібно було сплатити певні внески, але про них тривалий час у літературі майже нічого не було відомо, оскільки ця інформація практично не відображена у чистових реєстрах (за винятком раєцької постанови 1503 р., відповідно до якої всі міщани платили за громадянство 15 грошів). Проте детальне опрацювання протокольних реєстрів, а також лонгерських і раєцьких рахунків вперше дозволило досить детально висвітлити цю процедуру.

Очевидно, що спочатку, у середньовіччі, величина внесків була однаковою для всіх і при підрахункові прибутків вистачало лише перемножити її на кількість вписаних міщан (така уніфікованість підтверджується згаданою постановою 1503 р.). Упродовж XVI ст. величина внесків, ймовірно, почала диференціюватися. На початку XVII ст. король намагався унормувати внески за міське громадянство, призначивши фіксовану суму 5 злотих для ремісників (натомість визначення внесків для багатих купців та найбідніших ремісників віддавалися до відома ради). Але аналіз міських рахунків показує, що на декрети зважали мало. У першій третині XVII ст. спостерігається значне майнове розшарування серед міщан, що знайшло відображення у сплачених сумах за громадянство. Їхній діапазон у той час був надзвичайно великим – від 5 грошів до 56 злотих, а отже, у своїх крайніх виявах, багатий міщанин міг сплатити внесок у 336 разів більший за бідного передміщанина (хоча з цього правила були винятки – деякі передміщани могли платити більші вступні суми, ніж ремісники середмістя).

Завдяки даним про внески за міське громадянство вимальовується приблизна ієрархія престижності та прибутковості ремесел, що відкриває можливості для з'ясування соціальної диференціації за професійним критерієм. У першій третині XVII ст. найбільше платили купці та крамарі, а також частина ремісників, найменше – дрібні передміські ремісники (теслі, пивовари, січкари, мучники, гончарі). Наприкінці XVII й упродовж XVIII ст. ситуація змінилася – частина ремесел, які раніше давали відносно великі внески (кушнірі, позументники і шапкарі), почали сплачувати малі суми, а в середовищі купців почало спостерігатися значне розшарування (платили від 10 до 700 злотих). Внески могли складатися як у день прийняття громадянства, так і в інші дні (інколи їх відділяють місяці і навіть роки).

Частина міщан могли бути прийняті до львівського громадянства безоплатно. Передовсім від оплат могли звільнитися діти райців, що було природним, адже кошти за громадянство розподілялися між самими райцями і, відповідно, не пасувало брати гроші з дітей своїх колег. Водночас є відомості, що принаймні наприкінці XVII ст. деякі раєцькі сини таки платили внески (але досить скромні). Крім того, в джерелах згадується про звільнення від оплат деяких міських урядників (синдик, лонгерський писар). Уже за австрійських часів безоплатне прийняття відбувалося на підставі декрету старостинського уряду.

Крім грошових внесків, ще з кінця XVI ст. запроваджено дарування зброї на арсенал. Ця практика спочатку викликала опір з боку поспільства, але за королівським декретом 1597 р. громадяни таки

були змушені давати зброю. Згадки про внесення рушниць, мушкетів та багатьох інших речей, потрібних для оборони міста фіксувалися у чистових реєстрах громадян до 50-х рр., а в протоколах – до 70-х рр. XVII ст., але можливо ця практика існувала й надалі, оскільки ще в протоколах другої половини XVIII ст. згадується обов'язок принесення до арсеналу фунту пороху. Деякі міщани при прийнятті громадянства повинні були виконувати різноманітні роботи (мурування своїм коштом криниці, переплавлення гармат, малювання образу до костелу).

Зазвичай, по завершенні усіх формальностей новоприйнятий міщанин складав присягу на вірність королю, магістратові та інтересам міста. Відповідно до видів громадянства різними були присяги. Купці зобов'язувалися не займатися прихованим посередництвом, ремісники мали дотримуватися порядків та звичаїв свого міста та цеху, а передміщани – не перешкоджати міщанам. Присяга могла відтермінуватися до часу принесення документів, до закінчення безкоролів'я або у зв'язку із зайнятістю уряду ради чи з інших поважних причин. Присяги, як правило, склалися польською мовою, але відомі їхні тексти також італійською та німецькою.

Особа вважалася міщанином від часу формального рішення Ради, а отже, від дати, поданої у реєстрі. Після цього новому міщанинові видавалося посвідчення громадянина, у якому були викладені його основні права (переважно торговельні). Акт прийняття громадянства відбувався у ратуші перед райцями, найчастіше у понеділок, середу та суботу, що було днями засідання ради у поточних справах.

Громадянства можна було зректися за власним бажанням, наприклад для переселення до іншого міста. На жаль, акти резигнації дуже слабо відображені у львівських реєстрах, що не дає можливості вивчити відтік громадян із міста. Після повернення до Львова можна було прийняти громадянство повторно і до 60-х рр. XVI ст. згадки про це були досить частими в реєстрах. У разі порушення торговельних або ремісничих правил чи неповаги до магістрату, Рада могла позбавити громадянських прав – як тимчасово, так і назавжди. Всього у Львові відомо шість таких випадків, найвідомішим з яких є позбавлення на початку XVII ст. громадянства львівського патриція Яна Алембека з подальшим його відновленням у правах.

Усі згадані акти (передусім прийняття міського громадянства, але інколи і принесення документів чи присяги, зречення чи позбавлення громадянства) нотувалися писарем у чистових та протокольних реєстрах львівських громадян. Інформація, вміщена у цих записах, а також у лонгерських та расцьких рахунках XVII–XVIII ст., дає можливість

значною мірою прослідкувати динаміку поповнення львівської міської громади, основні міграційні тенденції, орієнтовно встановити етнічно-конфесійний та професійний склад львівського міщанства.

За весь час, з якого збереглися регулярні списки новоприйнятих міщан (тобто від 1405 р. до 80/90-х рр. XVIII ст., з певними прогалинами) громадянами Львова стали 8253 особи. Ці дані суттєво відрізняються від попередніх підрахунків новоприйнятих міщан іншими дослідниками, які опиралися лише на чистові реєстри. У середньому щороку до міської громади приймали 24 чол. Загалом інтенсивність прийняття львівського громадянства зростала протягом XV – першої чверті XVIII ст. і несуттєво понизилася у другій половині XVIII ст. З кінця XVI і до початку XVIII ст. динаміка набуття львівського громадянства була стрибкоподібною – у деякі роки приймали понад сотню міщан за рік, а в 1626 р. – до расцьких протоколів вписана рекордна кількість нових громадян – 227 осіб (що можна пояснити відновленням міста після пощестей попередніх років).

Щодо активності протягом року, то загалом переважали прийняття громадянства навесні, особливо у березні, а непопулярними були грудень та липень. Але у різні часи співвідношення між інтенсивністю за місяцями були неоднакові. У середньовіччі, наприклад, громадянство приймали більш-менш рівномірно упродовж року, у XVI ст. починає виділятися березень і вересень, у 1627–1727 рр. майже 70% прийнять до львівського громадянства відбувалися навесні (особливо березень–квітень), а в другій половині XVIII ст. акцент змістився на лютий–березень. Ці результати обчислень є важливими для вивчення річного господарського циклу життя в місті, однак на разі складно пояснити різке домінування у XVII–XVIII ст. певних місяців на фоні спаду активності прийняття громадянства в інші пори року.

Обчислення динаміки прийняття міського громадянства дозволило бодай приблизно з'ясувати, яку частку становили громадяни стосовно усього населення міста. У середньому, зафіксовані у списках громадяни становили 21% від загалу. Якщо проаналізувати детальніше, то на початку XV ст. їх було 40%, у другій чверті XVI ст. – 27%, у 1550–1583 рр. – 13,5%, у середині XVII ст. – 17%, наприкінці XVII – у першій третині XVIII ст. – 18%, у другій половині XVIII ст. – лише 10,5%. Коливання частки громадян пояснюється тим, що кількість “громадянських місць”, обмежена фіксованим членством у цехах, кількістю нерухомості в середмісті тощо, не могла змінюватися так швидко, як чисельність населення міста. З іншого боку, коли пощесті та воєнні дії зменшували міську людність (як це було, наприклад, у середині XVII ст.), то автоматично частка громадян зростала.

Реєстри новоприйнятих міщан відкривають широкі можливості до вивчення їхнього станового та географічного походження. З'ясовано, що міська громада поповнювалася здебільшого прибулими з середніх та малих міст. Не бракувало серед новоприйнятих міщан і вихідців із селянського стану, яких на початку XV ст. було небагато (5%), але вже в другій половині XV – XVI ст. їхня частка значно зросла (12–13,5%). Різкий спад напливу селян до міста позірно спостерігається у XVII ст. (1–3%), однак це, скоріш за все, пояснюється тим, що писар рідко вказував, звідки прибували новоприйняті громадяни (колишні селяни воліли не афішувати свого станового походження). Найбільше селян прибувало з Руського воєводства і Малопольщі. Для вихідців із селянських сімей характерними були заняття колодіїв, броварників, мельників, стельмахів тощо. У середньовіччі, коли можемо з відносною впевненістю розрізняти основні етнічні групи у місті, найбільше колишніх селян було серед поляків, за ними йшли українці, ще нижчим цей показник був у німців. Вірмени прибували лише з міст.

Міське громадянство приймала також частина шляхтичів, незважаючи на заборону шляхті займатися міськими заняттями. За увесь час міщанами стали 45 шляхтичів. Найчастіше це відбувалося у XVI – першій половині XVII ст. Серед них було навіть кілька ремісників, але решта, як видається, займалися торгівлею. З часом більшість цих шляхтичів втратили свої шляхетські титули, але частина з них доробилися маєтків, зробили у місті кар'єру і стали лавниками або й райцями. Про кількох шляхтичів довідуємося, що вони попередньо були одружені з міщанками.

Міського громадянства не приймало духовенство. Це, ймовірно, стосувалося не лише католицького кліру, а й священнослужителів східних церков. Натомість серед новоприйнятих львівських громадян згадуються діти священників, а також дяки.

До вивчення географії походження львівського міщанства уже зверталися А. Гілевич (лише для 1405–1604 рр.) та Я. Кісь (XVII–XVIII ст., дуже оглядово і лише щодо окремих міст). Підходи, коли населені пункти об'єднуються за великими географічними регіонами і обчислюються за тривалими хронологічними проміжками дають надто вже загальні результати. Натомість детальніші студії дозволяють виявити чимало нюансів. Наприклад, вдається спостерегти певні закономірності – у XV ст. після значних пошестей активізується наплив прибулого населення, а місцеві практично не згадуються. Загалом же, у середньовіччі прибулі громадяни завжди кількісно домінували над місцевими, але вже впродовж XV ст. різниця між ними поступово

зменшується. Із середини XVI ст. в окремі роки місцеві починають становити більшість, але загалом прибулі ще не поступаються своїми позиціями. У подальшому між цими двома групами громадян практично встановлюється паритет, але із незначною перевагою прибулих.

Визначальну роль у поповненні львівського міщанства (окрім, звичайно, місцевого населення) відіграло Руське воєводство і Малопольща (особливо південна), а в середньовіччі ще й Сілезія. Серед земель Руського воєводства неабияке значення мала Перемишльська, що було пов'язано із домінуванням міграційних потоків із заходу, особливо вздовж торговельних шляхів. Серед основних місцевостей-постачальників можна виділити населені пункти на шляху Краків–Львів, південно-східний край Перемишльського повіту, а також околиці Львова.

Загалом впадає у вічі слабкий зв'язок Львова з українськими землями поза Руським воєводством. Навіть сусіднє Белзьке воєводство відіграло куди меншу роль у постачанні населення Львову, ніж більш віддалене Люблінське. Ще рідшими були вихідці з решти українських, а також литовсько-білоруських земель. З Волині переселилося лише три десятки осіб, а з Підляшшя, Київщини та Брацлавщини у реєстрах згадуються взагалі тільки поодинокі прибульці.

На цьому фоні дуже контрастує Малопольща, яка найактивніше брала участь у поповненні львівської громади у XVI – на початку XVII ст. Для цього регіону характерним було існування своєрідних “острівків”, з яких населення прибувало найінтенсивніше (околиці Кракова, відтинок між Ряшовом і Ропчицями, околиці Беча тощо). Натомість незначну роль у поповненні львівської громади відіграли Великопольща і Мазовія, а ще меншу – Прусія та Кувявія.

Якщо поглянути на значення окремих міст для формування львівської громади, то безсумнівними лідерами були Краків (130 осіб), Перемишль (104) і Переворськ (95). Всього ж можна назвати 49 міст, які дали Львову не менше десятка громадян. Але сухі цифри краще доповнити спостереженнями, як змінювалася роль окремих осередків упродовж століть. Так, Белз, Сучава, Порохник, Глогув, Ланьцут були важливі у 1405–1514 рр., а далі різко втратили своє значення; деякі міста інтенсивно постачали нових громадян аж до початку XVII ст. і вже після цього відійшли на другий план (Ропчиці, Пільзно, Вроцлав, Нове Місто Библо, Буськ, Вільно, Казімєж і Клепаж під Краковом). У 1522–1604 рр. важливу роль відіграли Люблін, Беч, Познань, Ряшів, Красностав, а в 1610–1727 рр. – для Львова різко зросло значення Жовкви, Замостя, Варшави і Комарного. Відносно рівномірно упродовж століть давали Львову

громадян Самбір, Городок та Дрогобич. У деяких регіонах було по кілька постачальників населення, які домінували почергово (наприклад, у Перемишльській землі у середньовіччі найбільше переселенців прибувало з Переворська, у XVI ст. на перше місце вийшов Перемишль, а в 1610–1727 рр. – знову Переворськ; схожим чином у Холмській землі Красностав здав свої позиції на користь Замостя).

Закордон (без Литви, Пруссії та Сілезії) у сумі дав неповних 4%. Найбільше іноземців прибувало з німецьких земель. У середньовіччі активно переселялися до Львова з Молдавії (22 чол.). У XVI – на початку XVII ст. з-за кордону спостерігався вплив переважно з Західної та Центральної Європи (Німеччина, Італія та південна Швейцарія, Угорщина тощо, всього 75 осіб). Однак у 1627–1727 рр. в плані імміграції до Львова зросло значення земель, що перебували під владою Османської та Перської імперій – православне населення та вірмени, що прибували з цих земель (45 чол.), майже наздогнали за кількістю вихідців з католицької і протестантської Європи (47 чол.).

Наплив до міста населення з віддалених місцевостей Європи та Азії перетворював Львів на етнічно строкате місто. Найбільшими етнічними групами серед новоприйнятих громадян у середньовіччі були німці та поляки, які у подальшому, в міру асиміляції перших, ставали відносно монолітною громадою, католицькою за віровизнанням і польською за характером. Поляки, спочатку нечисленні в місті, зростали кількісно у другій половині XV ст. Тоді ж активніше почали приймати громадянство українці та вірмени, але останні були все ще нечисленні. Якщо у другому періоді частка українців порівняно із середньовіччям зросла майже вдвічі, то відсоток вірмен збільшився несуттєво. У 1610–1727 рр. навпаки, частка вірмен зросла більш ніж учетверо, а частка українців навіть трохи зменшилася. Однак, останнє є лише позірним результатом з огляду на уніфіковане написання української антропонімії (латинізація імен і полонізація прізвищ). Натомість дані з другої половини XVIII ст. є безперечно дуже заниженими, як для українців (5%), так і для вірмен (4%). Сумарно, частка українців відносно до загалу прийнятих до львівського громадянства у XV–XVIII ст. становила ледь більше 10%, а вірмен – 6,5%.

Серед невеликих етнічних груп найчисленнішими були італійці, греки та шотландці. Перші дві етнічні групи були представлені серед львівських громадян ще з часів середньовіччя. Шотландці з'явилися щойно в середині XVI ст. Тоді ж прийняв громадянство у Львові перший француз, але активніше вихідці з Франції згадуються щойно від середини XVII ст. До числа львівських громадян вписувалися також поодинокі

угорці, чехи, хорвати, боснійці, волохи. Проводити детальні статистичні підрахунки щодо малочисельних етнічних груп недоцільно, оскільки маємо справу тут з новоприбулим населенням, яке вливалось у відповідні етно-конфесійні громади і досить швидко асимілювалося, а щодо деяких етнічних окреслень (чех, угорець, волох) немає певності, чи йдеться у джерелах про реальну етнічну приналежність, чи про прізвисько, яке лише віддалено вказує на можливе етнічне коріння. Крім того, громадянство отримали понад три десятки неофітів.

Окрім етнічного та конфесійного, ще одним базовим поділом міського суспільства був професійний. Серед ремісників найбільшою популярністю користувалися шкірообробна та одягова галузі. Найчисельнішими в місті були шевці, кравці та ткачі-полотенники. Серед шкірообробних ремесел, поза шевством, багато громадян займалося кушнірством, чинбарством і лимарством. У добре представленій серед новоприйнятих громадян металообробній галузі лідерами за кількістю були золотарі та слюсарі, а в харчовій – різники, пекарі та броварники. Кількісно середніми були ремісники деревообробної галузі (переважали бондарі та столярі) і будівельно-керамічної (гончарі, мулярі та теслі). Небагато нових громадян бралось до побутових ремесел (домінували поворозники, миловари та гребінники). Серед працівників сфери охорони здоров'я чисельними були цирульники та аптекарі, а у сфері послуг – шинкарі та перевізники. У торгівлі ж було задіяно значно більше новоприйнятих громадян, ніж це нам повідомляють реєстри. Нечисленими були згадки про вчених та митців, урядників та міську службу. Чисельність представників тієї чи іншої професії часто залежала від демографічних змін, стихійних лих, воєн, економічної конкуренції, рівня культури населення та його уявлень про базові потреби.

У деяких ремеслах спостерігається тенденція домінування вихідців з певних регіонів (наприклад, бондарі, стельмахи та колодії походили здебільшого з Малопольщі та Руського воєводства, дубильники – з Перемишльської землі тощо). В одних ремеслах (золотарі, пекарі, кравці, шевці) добре представлене місцеве населення, в інших (аптекарі, броварники), навпаки, мало.

Реєстри львівських громадян дозволяють простежити родинні зв'язки у ремісничих середовищах. Вони загалом добре прослідковуються у ткачів, пекарів, шевців, дубильників, стрільників і бондарів, середньо – у кушнірів, котлярів, столярів, токарів і гончарів, і значно гірше – у кравців, слюсарів, мечників, стельмахів, колодів, мулярів, теслів, миловарів, цирульників тощо. Деякі ремесла мають досить виразний етнічний характер – серед гребінників, гаптувальників

та дубильників було багато українців, поляки завжди були впливовими в деревообробній галузі, німці – серед кордубанників та сідлярів, вірмени ж традиційно віддавали перевагу торгівлі, а в XVII–XVIII ст. ще й золотарству, лучництву та сап'яництву.

Підсумовуючи, можна зауважити, що міські громадяни пізньосередньовічного та ранньомодерного Львова були привілейованою соціальною групою в місті, адже це були люди з доброю славою та законним походженням, забезпечені фінансово (оскільки для цього потрібно було не лише сплатити внески, але й набути досить дорогу нерухомість у місті). Львівське громадянство було бажаним і в часи розквіту, і в часи занепаду міста (хоча, звичайно, причини були різними). Львів притягував до себе не лише мешканців найближчих околиць, але й із далекого закордону. Міська громада поглинала також вихідців з інших станів – селянства та шляхти. У Львові, хоч і в меншій кількості та з урізаними правами, міське громадянство надавалося некаатоликам – автохтонним українцям та прибулим вірменам. Усе це, строкате за географічним походженням та етно-релігійною приналежністю, населення, виконавши усі формальності, необхідні для отримання львівського громадянства, поселялося в місті і розпочинало нову сторінку свого життя, намагаючись заробити маєток та зробити кар'єру, а також неодноразово започатковувало цілі міщанські роди. Докладне з'ясування питань, пов'язаних з міським громадянством та новоприйнятими міщанами відкриває нові горизонти для дослідження міського життя Львова пізнього середньовіччя та раннього Нового часу.

ДОДАТКИ

Додаток №1: текстові доповнення до розділів.....	225
Доповнення 1. Шляхта, прийнята до львівського громадянства.....	225
Доповнення 2. Детальний огляд професійного складу львівського міщанства.....	232
Доповнення 3. Міщанські професійні родини у реєстрах львівських громадян.....	308
Доповнення 4. Зі спостережень над спадкуванням професій (наприкінці XVI ст. і на початку XVIII ст.).....	326
Додаток №2: таблиці.....	330
Таблиця 1. Список новоприйнятих громадян Львова у 1610–1781 рр., не внесених до чистових реєстрів.....	330
Таблиця 2. Відмінне написання імен та прізвищ у раецьких касових книгах і чистових реєстрах львівських громадян.....	397
Таблиця 3. Частка міщан, названих у раецьких актах громадянами і яких вдалося віднайти у реєстрових, протокольних та рахункових записах.....	412
Таблиця 4. Міські урядники Львова в чистових реєстрах львівських громадян (XV–XVIII ст.).....	413
Таблиця 5. Міські урядники Львова в чистових реєстрах, протокольних та рахункових записах про отримання львівського громадянства (XVII–XVIII ст.).....	414
Таблиця 6. Кількість прийнятих до львівського громадянства у 1405–1790–х рр. і середній річний показник прийнять.....	415
Таблиця 7. Львівські громадяни–вихідці з міщанського стану.....	416
Таблиця 8. Міста, з яких найбільше прибували до Львова новоприйняті громадяни (не менше 10 чол.).....	417
Таблиця 9. Географія походження львівських громадян у 1405–1727 рр.....	418
Таблиця 9.1. Географія походження львівських громадян у I періоді (1405–1514 рр.).....	421
Таблиця 9.2. Географія походження львівських громадян у II періоді (1522–1604 рр.).....	424
Таблиця 9.3. Географія походження львівських громадян у 1610–1626 рр.....	427
Таблиця 9.4. Географія походження львівських громадян у III періоді (1627–1727 рр.).....	429

Таблиця 10. Частка українців та вірмен у 1405–1783 рр. (за чистовими реєстрами).....	432
Таблиця 11. Частка українців та вірмен у 1610–1783 рр. з урахуванням протокольних та рахункових записів.....	433
Таблиця 12. Частка німців та поляків у 1405–1514 рр.....	433
Таблиця 13. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у XV–XVIII ст.....	434
Таблиця 13.1. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у I періоді (1405–1514 рр.).....	439
Таблиця 13.2. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у II періоді (1522–1604 рр.).....	444
Таблиця 13.3. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у III періоді (1627–1727 рр.).....	449
Таблиця 13.4. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у IV періоді (1750–початок 1790-х рр.).....	453
Таблиця 13.5. Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у 1610–1626 і 1728–1749 рр. (за рахунковими та протокольними записами про надання громадянства).....	457
Таблиця 14. Ієрархія професій за чисельністю їхніх представників....	461
Таблиця 15. Ієрархія ремесел відповідно до величини сплати внесків за міське громадянство (1610–1633 рр.).....	463
Таблиця 16. Ієрархія ремесел відповідно до величини сплати внесків за міське громадянство (1681–1781 рр.).....	464
Додаток №3: графіки	466
Графік 1. Прийняття до міського громадянства.....	466
Графік 2. Інтенсивність прийняття львівського громадянства у 1405–1783 рр. (середній річний показник).....	471
Графік 3. Інтенсивність прийняття львівського громадянства протягом року за декадами (усі періоди разом).....	472
Додаток №4: діаграми	473
Діаграма 1. Інтенсивність прийняття львівського громадянства за місяцями.....	473
Діаграма 2. Інтенсивність прийняття львівського громадянства протягом року за періодами.....	474

Текстові доповнення до розділів

Доповнення 1. Шляхта, прийнята
до львівського громадянства

У реєстрах львівських громадян дані про шляхту-міщан переважно скупі – майже ніколи писар не вказував, до якого гербового роду вони належали, часто не зазначене місце походження, деякі шляхетські прізвища подаються у незвичній формі тощо. Отож, спробуємо встановити та уточнити деяку інформацію про цю шляхту, наскільки, звичайно, це можливо.

Першим з істориків питанню шляхтичів, що отримали львівське громадянство, присвятив увагу Д. Зубрицький, який у своїй “Хроніці” під 1619 р. вмістив їхній перелік за 1526–1574 рр.¹ Цей перелік не є повним, – хроніст пропустив кількох шляхтичів (Вільського, Жуковського, Янішовського). Та й шляхта серед міщан з’явилася значно раніше. Перша згадка про зем’янина у реєстрах львівських громадян відноситься ще до 1463 р., коли міське право прийняв Андрій Соха², співвласник (*coheres*) села Верхнє Ленєче у тогочасному Заторському князівстві (яке від 1456 р. перебувало у ленному володінні Польського королівства). Для прийняття громадянства він приніс документи від двох інших співвласників села.

Наступним шляхтичем-міщанином був Станіслав Губицький, який прийняв львівське громадянство у 1526 р. і до того був городоцьким віцежупником (*vicezupparius quondam Grodecensis*)³. Можливо, це був представник Губицьких гербу Корчак, які здебільшого проживали у Дрогобицькому повіті Перемишльської землі⁴. У 1531 р. львівським громадянином став Ян Белявський, колишній долиньський вїйт⁵, скоріш за все, з Белявських гербу Ястшембец, що виводилися з Беляв у Орловському повіті Ленчицького воєводства⁶. Ця дрібна шляхта на той час поширилася у Жидачівському повіті Львівської землі⁷. У 1534 р. повноправним

¹ Зубрицький Д. Хроніка... – С. 228–229.

² ACL. – Т. 1. – №614.

³ Ibidem. – №1691.

⁴ Boniecki A. Herbarz Polski. – Cz. 1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich. – Warszawa, 1905. – Т. 7. – S. 389.

⁵ ACL. – Т. 1. – №1774.

⁶ Boniecki A. Herbarz Polski. – Cz. 1. – Warszawa, 1901. – Т. 1. – S. 213.

⁷ Jabłonowski A. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. – Т. 7. – Cz. 2: Ziemia Ruskie. Ruś Czerwona // Źródła dziejowe. – Warszawa, 1903. – Т. 18. – Cz. 2. – S. 346.

львівським міщанином став Бернард Осковський з Сандомира⁸, ймовірно представник роду Осковських (інакше – Ошковських) гербу Любич, що виводилися з Ленчицького воєводства⁹. Того ж року прийняв львівське громадянство Станіслав Псарський без вказівки на місце походження¹⁰.

У 1536 р. до числа львівських громадян вписався буський дідичний вїйт Якуб Косинський¹¹. До якого гербового роду він належав, невідомо. Через десять років, у 1546 р., міське право прийняв Лаврентій Моравінський з Моравіна¹². Ймовірно, тут йдеться про рід, який виводився з села Моравін у Каліському повіті. Того ж таки року львівським міщанином став Якуб Стажеховський зі Стажехович, а у 1549 р. Кшиштоф Стажеховський без вказаного місця походження¹³. Можливо, це були між собою близькі родичі, оскільки при прийнятті останнього писар занотував, що “про його законне і шляхетське походження відомо”, а так могло би бути з огляду на те, що серед львівських громадян вже був один Стажеховський. Невідомо до якого гербу вони належали – до Леліви чи Нечуї¹⁴. На користь першої версії міг би свідчити той факт, що саме в цей час львівським архієпископом був Петро Стажеховський гербу Леліва (1540–1554 рр.), тоді як на користь другої – те, що саме Стажеховські гербу Нечуя були поширеною дрібною шляхтою у Львівському повіті¹⁵.

Наступним шляхтичем, який поселився у Львові як повноправний міщанин був Адам Віктор гербу Брохвич (1550 р.)¹⁶. Він походив з села Тромбки (Тромпки), очевидно того, що біля Велічки у Краківському воєводстві, оскільки рід Вікторів фактично виводився з Трембецьких (власне з цих Тромбок)¹⁷. Того ж року до числа львівських громадян увійшов шляхтич-гончар Йосиф Вінський гербу Любич, власник своєї частки у селі Вінна Дорогичинської землі Підляського воєводства¹⁸. Він приніс документи від своїх братів. У 1554 р. міщанином став Якуб Лісовський з Сандомирського воєводства (населений пункт

⁸ ACL. – Т. 1. – №1837.

⁹ *Uruski S. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej.* – Warszawa, 1916. – Т. 13. – С. 47.

¹⁰ ACL. – Т. 1. – №1844.

¹¹ *Ibidem.* – №1913.

¹² *Ibidem.* – №2171.

¹³ *Ibidem.* – №2167, 2226.

¹⁴ *Niesiecki K. Herbarz Polski Kaspra Niesieckiego S. J. powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza.* – Т. 8. – Lipsk, 1841. – С. 507.

¹⁵ *Jabłonowski A. Ruś Czerwona...* – С. 346.

¹⁶ ACL. – Т. 1. – №2171.

¹⁷ *Niesiecki K. Herbarz Polski...* – Т. 9. – Lipsk, 1842. – С. 110, 329.

¹⁸ ACL. – Т. 1. – №2243.

неуточнений)¹⁹. До якого гербу він належав невідомо – Лісовські були дуже поширеним прізвищем²⁰. У 1556 р. громадянство прийняв Ян Гарновецький, про якого детальніша інформація відсутня²¹. Також нічого невідомо про Станіслава Вільського (ймовірно, гербу Півкозич), що отримав львівське громадянство у 1562 р.²² Наступного року міщанином став Войцех Зрільський зі Зрудла²³. Більш звичним написанням цього прізвища є Жгельський і належав він до гербу Огоньчик²⁴. Згадані Зрудла знаходилися у Рипінському повіті Добжинської землі.

Під 1563 р. до числа львівських громадян вписано Берната Жуковського з Люблінського воєводства²⁵. Домів такого прізвища є багато і до якого гербу він належав невідомо. У 1567 р. львівським міщанином став Бартоломей Гадовський²⁶, майбутній лавник (1571–1584 рр.)²⁷. Шляхта з таким прізвищем була поширена здебільшого в Мазовії²⁸, однак цей міщанин через рік після прийняття приніс документи від ради міста Нового Сонча у Краківському воєводстві²⁹. Ймовірно, Бартоломей Гадовський належав до гербу Корчак.

У 1570 р. львівським міщанином став Войцех Жабокрицький (невідомого походження) і гербу³⁰. Під 1573 р. занотовано Павла Янішовського³¹. Хоча домів цього прізвища є дуже багато, однак можна би припустити, що у цьому випадку йшлося про представника Янішовських гербу Остоя, які були вихідцями з Краківського воєводства і як дрібна шляхта були поширені у Перемишльському повіті³².

Наступного року міське право набув шляхтич Яцько Роспутинський³³. Із цим записом виникає багато непорозумінь. Прізвище Роспутинський не вдалося знайти у жодному з

---

¹⁹ ACL. – Т. 1. – №2365.

²⁰ *Reiski A.* Herbarz Polski. Cz. 1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich. – Warszawa, 1911. – Т. 14. – S. 366–388.

²¹ ACL. – Т. 1. – №2424.

²² Ibidem. – №2583.

²³ Ibidem. – №2601.

²⁴ *Niesiecki K.* Herbarz Polski... – Т. 10. – Lipsk, 1845. – S. 191.

²⁵ ACL. – Т. 1. – №2614.

²⁶ Ibidem. – №2704.

²⁷ *Kapral M.* Urzędnicy... – S. 383.

²⁸ *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Cz. 1. – Т. 5. – Warszawa, 1902. – S. 342.

²⁹ ACL. – Т. 1. – №2729.

³⁰ Ibidem. – №2795.

³¹ Ibidem. – №2880.

³² *Jablonowski A.* Ruś Czerwona... – S. 344.

³³ ACL. – Т. 1. – №2900.

гербівників чи довідників про шляхту. Цей шляхтич був, імовірно, українцем, на що вказує його ім'я і те, що він був зятем українського крамаря Луки Гавриловича. Місце його походження – *Slochynia* – не зовсім ясне, йдеться чи то про село Слочина (біля Ряшова), чи то про село Слехині (біля Хирова)³⁴, однак чітко вказано, що воно розташоване у Перемишльському повіті. Д. Зубрицький взагалі відчитав цю місцевість як Стохоня³⁵, однак такого населеного пункту не існувало, а село із подібною назвою – Стохині – знаходилося неподалік від Бродів у Львівській землі³⁶ і аж ніяк не у Перемишльському повіті.

У 1587 р. львівським громадянином стає Мартин Бжумінський³⁷ (званий також у джерелах Бжеменським або Бжемінським). Ймовірно, у цьому випадку маємо справу із представником дуже чисельної мазовецької шляхти Бжумінських гербу Лукоч, ареал поширення яких був на пограниччі Черської і Варшавської земель (менш імовірно, що йдеться про Бжумінських гербу Любіч)³⁸. Однак Мартин Бжумінський приніс документи від райців міста Лятовича Черської землі (це майже за сім десятків кілометрів на схід від родинного гнізда Бжумінських). Очевидно, перш ніж переселитися до Львова, Мартин Бжумінський вже встиг побувати в ролі “брукового” шляхтича.

Наступного року громадянство у Львові прийняв Петро Сухорабський³⁹. Скоріш за все, це був представник роду Сухорабських гербу Остоя, дрібної напливової шляхти у Руському воєводстві, що проживала здебільшого у Галицькій землі⁴⁰. Через два роки (1589 р.) до числа львівських громадян прийняли Яна Залевського (Залеського) гербу Остоя (*familiae de armis Ostoia*)⁴¹. Місце його походження записане як *de Zalow Bogusow districtus Drohicensis palatinatus*

³⁴ На думку М. Капраля тут йдеться про село Слочина. Див.: *Капраль М. Українська громада...* – С. 156, а за А. Янечком – Слехиня (ACL. – Т. II. – С. 281).

³⁵ *Зубрицький Д. Хроніка...* – С. 229.

³⁶ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (далі – SGKP) / red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – Warszawa, 1883. – Т. 4. – С. 660–661; *Hładyłowicz K. J. Zmiany krajobrazu w ziemi lwowskiej od połowy XV do początku XX wieku* // *Studja z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujakowi.* – Lwów, 1931. – С. 130; тепер це хутір Стогинь (див.: Реєстр населених пунктів Львівщини (за довідниками 1946 та 1972 рр.) / упор. М. Горбаль. – Львів, 2003. – С. 85).

³⁷ ACL. – Т. 1. – №3133.

³⁸ *Boniecki A. Herbarz Polski.* – Cz. 1.– Т. 2. – Warszawa, 1901. – С. 206–209.

³⁹ ACL. – Т. 1. – №3171.

⁴⁰ *Niesiecki K. Herbarz Polski...* – Т. 8. – Lipsk, 1841. – С. 559; *Jabłonowski A. Ruś Czerwona...* – С. 346.

⁴¹ ACL. – Т. 1. – №3223.

Podlasiae. Напевно тут ідеться про села Жале (Зале) і Богуше (Старе Богуше), розташовані одне біля одного, поблизу Перлеєво у Дорогичинській землі. Цей шляхтич займався чинбарським ремеслом.

У 1592 р. до реєстрів львівських громадян вписався шляхтич-пекар Андрій Грушецький “*de villa Ducatus Masouiae Wielkie Gruski vocata*”⁴². Однак насправді ця місцевість знаходилася зовсім не в Мазовії, а у Красноставському повіті Холмської землі (сучасна назва – Велика Грушка), і більше сіл із такою назвою не існувало. І справді, саме це село було родовим гніздом “розрослого” наприкінці XVI ст. дрібнозем’янського роду Грушецьких гербу Любич⁴³. Чому писар помилково позначив цю місцевість невідомо. Того ж року прийняв передміське громадянство Андрій Уменцький з села Уменцін (*de terra Cziechanowiensi*)⁴⁴. Це є менш вживана форма написання прізвища і назви села, – тут ідеться про представника роду Гуменцьких гербу Гоздава із села Гуменціно на північ від Цеханова⁴⁵.

Під 1594 р. у реєстрах львівських громадян згадується Андрій Островський, син колишнього фактора у селі Недзвезда (на схід від Пільзна)⁴⁶. Скоріш за все, тут йдеться про Островських гербу Равіч, чимало представників яких жило у Сандомирському воєводстві⁴⁷. У 1598 р. міське право прийняв Якуб Яжецький (ймовірно гербу Рогаля⁴⁸), син переворського лавника⁴⁹, а наступного року – Войцех Бялобжеський невідомого походження і гербу⁵⁰. Того ж 1599 р. отримав львівське громадянство виходець з міської шляхти Кам’яця Подільського Матвій Ясліковський⁵¹. Родини Ясліковських як гербу Ятшембец, так і гербу Корчак виводилися з села Яслікова у Красноставському повіті, однак до якої з них належав Матвій невідомо⁵².

---

⁴² ACL. – Т. 1. – №3335.

⁴³ *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Cz. 1. – Т. 7. – Warszawa, 1905. – S. 142–143; *Jablonowski A.* Ruś Czerwona... – S. 332.

⁴⁴ ACL. – Т. 1. – №3298.

⁴⁵ *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Cz. 1. – Т. 8. – Warszawa, 1906. – S. 6.

⁴⁶ ACL. – Т. 1. – №3372.

⁴⁷ *Niesiecki K.* Herbarz Polski... – Т. 7. – Lipsk, 1841. – S. 205.

⁴⁸ *Uruski S.* Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1908. – Т.V. – S. 394.

⁴⁹ ACL. – Т. 1. – №3436.

⁵⁰ *Ibidem.* – №3486.

⁵¹ *Ibidem.* – №3483.

⁵² *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Cz. 1. – Т. 8. – S.338; *Jablonowski A.* Ruś Czerwona... – S. 332.

У 1600 р. удруге серед новоприйнятих львівських громадян згадується шляхетське прізвище Белявських – міщанином стає “шляхетний кравець” Адам з Бережан⁵³. Напевно, як і Ян Белявський з Долини, Адам належав до Белявських гербу Ястшембец. Наступного року львівськими громадянами стали аж троє шляхтичів: Мартин Жодковський (інакше – Жодкевський), Миколай Мораковський та Ілля (Еліаш) Качинський. Про шляхетські роди Жодковських та Мораковських нічого невідомо. М. Мораковський походив з міста Шадека у Серадзькому воєводстві⁵⁴. “Шляхетність” М. Жодковського з Тарнова може пояснюватися тим, що його батько був королівським аптекарем⁵⁵. Лимар-шляхтич І. Качинський пред’явив документи про своє шляхетне походження, видані Дорогичинським гродським урядом⁵⁶. З якої точно місцевості він походив невідомо, але його мати була родом з Вишонок у Бельській землі, а самі Качинські гербу Пом’ян виводилися зі села Качина (тепер Качин-Гербаси), недалеко від Вишонок, на пограниччі Ломжинської і Дорогичинської земель⁵⁷. У 1603 р. громадянство отримав Кшиштоф Каменський з Тарлова (його гербову приналежність встановити не можемо, оскільки було багато шляхетських домів із таким прізвищем і проживали вони по всіх регіонах Польського королівства). У 1604 р. до числа львівських громадян приєднався Матвій Троян з Сандомирського воєводства⁵⁸. Його гербова приналежність невідома. Навряд чи він належав до Троянів гербу Юноша, які були найбільше поширені у Белзькому воєводстві. Можливо, він прийняв передміський вид громадянства (хоча в записі прямо про це не згадується), оскільки його рекомендують вїт Галицького передмістя та передміський миловар.

Під 1633 р. до реєстрів львівських громадян вписано Якентія (Гіацинта) Пудловського, який народився у Краківському воєводстві (населений пункт не уточнений), але перед переселенням до Львова певний час був громадянином міста Яворова⁵⁹. Скоріш за все, це був представник дрібної шляхетської родини Пудловських гербу Топор, які прибували до Руського воєводства з Малопольщі⁶⁰. Після нього

---

⁵³ ACL. – Т. 1. – №3499.

⁵⁴ Ibidem. – №3532.

⁵⁵ Ibidem. – №3526.

⁵⁶ Ibidem. – №3533.

⁵⁷ *Boniecki A.* – *Herbarz Polski.* – Cz. 1. – Т. 9. – Warszawa, 1907. – S. 138, 139.

⁵⁸ ACL. – Т. 1. – №3629.

⁵⁹ Ibidem. – №3687.

⁶⁰ *Jabłonowski A.* *Ruś Czerwona...* – S. 344.

зустрічаємо ще одного шляхтича, відомого у подальшому львівського купця та патриція – Бальтазара Грабовського, який став львівським міщанином у 1643 р.⁶¹ Писався він з села Грабова, напевно того, що у Краківському воєводстві, оскільки приніс документи зі Севежа, а власне в Севежському князівстві мешкали Грабовські гербу Пшегіня, що виводилися з Грабова у Прошовському повіті⁶².

Бальтазар Грабовський був останнім шляхтичем, що отримав львівське міське громадянство. Взагалі вважається, що продовжувати дослідження шляхти-міщан у другій половині XVII ст. недоцільно і ризиковано, оскільки у той час відбувається девальвація титулів і їх змішування (солідніша шляхта називається *generosi*, тоді як титул *nobiles* все частіше починають вживати значніші міщани та дрібна шляхта)⁶³. У Львові *nobiles*, вписані у цей час до реєстрів новоприйнятих львівських громадян, були лише представниками патриціанських родин, які охоче використовували таку титулатуру після акту нобілітації Львова. Відсутність же правдивої, родовитої (хай навіть і не дуже можливої) шляхти серед новоприйнятих львівських громадян можна би пояснити спостереженням Марії Богуцької про втрату в цей час привабливості міського громадянства для шляхти у зв'язку із все більшою упривілейованістю цього стану⁶⁴.

Окремо варто згадати про прибулу іноземну шляхту. Важко докладніше щось сказати з приводу достовірності їхньої “шляхетності”. Найбільше серед них було італійців – троє вихідців із Флоренції: Антоній Пандульфї (1550 р.), Урбан Убальдіні (1579 р.) та Філіп Дуччі (1631 р.)⁶⁵. Двоє італійських шляхтичів походили з острова Хіос, колишньої генуезької колонії – орендар руських мит Томазо де Альберті (1588 р.) та Леонард Берсано (1591 р.)⁶⁶. Один львівський шляхтич-міщанин – Бенедикт Лавіолі, що прийняв громадянство у 1633 р., був сином італійця і німкені, народженим у Нюрнбергу⁶⁷.

⁶¹ ACL. – Т. 1. – №3767.

⁶² *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Cz. 1. – Т. 7. – Warszawa, 1905. – S. 18.

⁶³ *Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 143; *Dworzaczek W.* Przenikanie szlachty do stanu mieszczańskiego w Wielkopolsce w XVI i XVII w. // *Przegląd Historyczny.* – Warszawa, 1956. – Т. 47. – С. 657.

⁶⁴ *Bogucka M.* Z zagadnień socjotopografii większych miast Polski w XVI–XVII w. // *Miasta doby feudalnej w Europie środkowo-wschodniej. Przemiany społeczne a układy przestrzenne.* – Warszawa; Poznań; Toruń, 1976. – S. 158.

⁶⁵ ACL. – Т. 1. – №2306, 3001, 3718.

⁶⁶ *Ibidem.* – №3175, 3282.

⁶⁷ *Ibidem.* – №3684. У лонгєрських рахунках він названий *Sawioli*, що можливо й вірно, оскільки це такі одне з досить вживаних італійських прізвищ, на відміну від *Lawioli*. ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 737, арк. 25 зв., 160 зв.

Окрім цієї італійської шляхти львівськими громадянами стали ще два іноземних шляхтичі – угорці Януш Немет Пок та Януш Зволінський. Перший прийняв львівське громадянство у 1596 р.⁶⁸ Саме в той час (1594–1597 рр.) його рідний край (названий у реєстрах “Папінським комітатом”, хоча насправді напевно йдеться про комітат Веспрем, у якому тоді знаходилося угорське місто Папа) перебував, як сказано в реєстровому записі, під владою “найлютішого ворога усього християнського світу” – турків. Тому, напевно, Януш Пок пред’явив документи про своє походження, видані шляхетським загалом Шариського комітату. Цей “воїн, який віддавна у Польщі зі славою служить”, склав присягу львівського кушця. Другий же – Януш Зволінський – прийняв львівське передміське громадянство в 1619 р. Він походив з угорського (а нині словацького) Зволена. Утворене від цього міста прізвище було йому надане, очевидно, вже в Польщі, оскільки батько його звався Абрагамович (*nobilis Gregorius Abrahamowith [sic!] de Zolom*)⁶⁹.

Доповнення 2. Детальний огляд професійного складу львівського міщанства

Виробнича сфера

2.1. Харчові ремесла

Різники (*lanii, carnifices, fleischer*) займалися забоєм худоби і продажем м’яса, а крім того, продавали домашніх тварин (наприклад, волів). Виразної спеціалізації між ними не спостерігається, занотовано лише одного ремісника, названого *geyslar*, що могло б означати торгівця худобою, або радше різника-торгівця, який займався “шляхтуванням”, тобто забоєм худоби, найчастіше дрібної, а також її продажем.

У середньому протягом першого періоду львівська громада поповнювалася по одному різнику раз на два роки, всього ж їх за 1405–1426 і 1461–1514 рр. до реєстрів міських громадян було вписано 37 чол., з тим, що це відбувалося дещо активніше у першій половині XV ст. Найбільш інтенсивними були 1412–1421 рр. (10 чол.) та 1481–1486 рр. (8 чол.). В одному лише 1481 р. міське громадянство Львова прийняло 4 різника. Упродовж усього першого періоду в списках новоприйнятих міщан не занотовано жодного місцевого різника. Натомість із Руського воєводства було 12 чол. і переважали тут вихідці з Перемишльської землі (з одного лише Переворська – 4), здебільшого з населених пунктів,

⁶⁸ ACL. – Т. 1. – №3394.

⁶⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 1155.

які лежали на “волових шляхах”. З Малополющі занотовано 5 вихідців з Краківського воєводства – по одному з Сонча, Беча, Войтової, і двоє з Бохні. Згаданий вище *geyslar* прибув до Львова із Сандомира. Активно прибувають різники і з-за кордону – 9 чоловік із Сілезії (переважають вихідці з Верхньої Сілезії) і по одному з тогочасної Угорщини (Кошиці) та Моравії (Потштат). Щодо етнічного складу ремесла, то у середньовіччі тут виразно виступала перевага німецького елемента.

У 1522–1604 рр. сумарно до числа львівських міщан вписалися 60 різників. Найбільша активність спостерігається в середині століття – по 9 чоловік вписано в 1542–1550, 1554–1559 рр., а також у 1572–1577 рр., якщо ж спостерігати за конкретними роками, то інтенсивними були такі: 1532 (3), 1546 (4), 1554 (3), 1557 (3), 1577 (4), 1592 (3). Місцеві становили четверту частину різників, прийнятих у другому періоді. Щодо тих, хто прибував до міста із-зовні, то тут населені пункти, які забезпечували Львів цими ремісниками, подібно до попереднього періоду, утворювали своєрідні “ланцюжки” вздовж важливих торговельних шляхів, якими гнали волів. Отже, найбільше в той час у Львові приймали міське громадянство різники з Перемишльської землі, Краківського воєводства та Сілезії (але тепер уже, в основному, з Нижньої). Двоє різників прибули зі спішського Кезмарку. Хоча для XVI ст. розрізнення поляків і німців за ономастичними даними є ненадійним, все ж експериментально можна б спробувати поглянути на їхнє співвідношення у цьому ремеслі. “Гіпотетичних” німців серед різників було біля десятка, що принаймні вдвічі менше від польських імен, і фігурували вони в записих до початку 1560-х років.

У 1610–1626 рр. громадянами стало лише троє різників, а от увесь третій період (1627–1727 рр.) був дуже врожайним на різників – всього їх за цей час прийнято 115 чоловік, а це більше, ніж протягом перших двох періодів разом узятих. Роками інтенсивного прийому були такі: 1644 (7), 1653 (7), 1661 (6), 1667 (5), 1675 (9), 1692 (14), 1708 (5). Суттєво зросла також частка місцевих різників – їх тепер було 40 чоловік. З українських земель найбільше різників дала Львівська земля (6 чол.). З Малополющі походили 8 різників (5 з Краківського воєводства і 3 з Сандомирського). Окрім того, по одному прибули з Варшави, Познані, Каліша, Прашки (у Велюньській землі) та Венгрова (на Підляшші). Про 37 різників, на жаль, нема жодної інформації стосовно того, звідки вони походили.

Дев’ять різників стали львівськими громадянами у 30–40-х рр. XVIII ст. Однак скупі на інформацію рахункові записи не вказують, звідки вони були родом. У другій половині XVIII ст. до числа

новоприйнятих громадян вписано 57 різників (з них 41 – у 1752–1780 рр.). Середній річний показник тут становить понад дві особи на рік, а отже інтенсивність прийомів міського громадянства різниками продовжувала зростати порівняно з попередніми періодами. Ще 16 представників цього фаху фігурують в “Списку”. Роками інтенсивного прийому були такі: 1752 (7), 1754 (6), 1763 (3), 1773 (7), 1778 (3) і 1779 (5).

Різники вважалися одними з найбагатших людей у місті⁷⁰ і, водночас, становили досить численну групу ремісників, попри те, що число їх у цеху було регламентованим – спочатку 20 осіб, а після 1620 р. – 40⁷¹. Частка різників відносно до загалу новоприйнятих міщан протягом усіх чотирьох періодів збільшувалася. Інтенсивність прийняття різників до міського громадянства з кожним періодом зростала приблизно в півтора рази, за винятком останнього періоду, коли цей показник зріс незначно. Це може пояснюватися зростанням кількості населення в місті та знаходить відображення у згаданому вже збільшенні нормованої кількості різників у цеху. Цікаво, що різники переселялися до Львова найбільше з заходу, тоді як худоба потрапляла до Львова зі сходу.

Пекарі (*pistores, becker*; а також тістечкарі – *dulciarii panis pistores, pistores dulciarii, kochler, piernikarze*). Спочатку загальна кількість пекарів не могла бути більшою, ніж 20⁷², а від 1637 р. – 40 чоловік⁷³. У першому періоді міське право прийняло 24 пекарі, троє з них були окреслені як “тістечкарі”. Вперше у середньовічних реєстрах львівських громадян пекарі з’являються щойно під 1422 р. Інтенсивно пекарі ставали львівськими міщанами у 1460-х рр. і в першому десятилітті XVI ст., а піковим роком був 1505 (7 чол.). У першому періоді з польських земель пекарі походили лише з Малопольщі і то в незначній кількості – 5 чоловік. Що ж стосується українських земель, то місцевих пекарів було четверо, поза тим – з Руського воєводства прибуло семеро, з Волині – двоє і по одному з Белжчини, Поділля та Київщини. Загалом основна маса пекарів прибувала із українських земель. Займалися цим ремеслом і українці, і німці, і поляки, і представлені вони відносно однаково, хоча серед ідентифікованих за іменами, пальма першості належить українцям.

У другому періоді серед новоприйнятих міщан був 61 пекар, з них двоє – тістечкарі. Інтенсивніше пекарі почали поповнювати ряди міщан щойно у другій половині XVI ст., а роками найбільш активного прийому були такі: 1557 (4), 1558 (3), 1565 (3), 1584 (5), 1590 (5), 1592 (3),

⁷⁰ Капраль М. Фінансові книги... – С. 40.

⁷¹ Економічні привілеї... – С. 637 (№157).

⁷² Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 71–73.

1599 (4). Серед цих ремісників місцевими були 15 чоловік. З Руського воєводства походило 13. Іншим важливим регіоном, з якого прибували до Львова пекарі, була південно-західна частина Малопольщі (саме лише Краківське воєводство дало 12 чол.). До цього ж мікрорегіону можна віднести і три населені пункти Сандомирського воєводства – Пільзно, Опатовец та Сікорчиці (Сікожиці?). З Люблінського воєводства (як і в часи середньовіччя) не згадано жодного пекаря. З інших регіонів Польського королівства представлена лише Великопольща – по одному з міста Пйонтка у Ленчицькому воєводстві та села Карсьніце у Познанському воєводстві, а з-за кордону – з Нижньої Сілезії (Легніца, Габердорф, Відава), Італії (Венеція), Бранденбургії (Мерцдорф). З Легніци і Мерцдорфу до Львова прибули тістечкарі. У другому періоді кількісну перевагу у цьому ремеслі мали поляки (щонайменше 36 чол.), але значну частку становили також і українці (10 чол.). У цей час у реєстрах зустрічаємо записи про якогось пекаря Васька, що був цехмістром і кілька разів рекомендував інших українців для прийняття громадянства⁷⁴.

Великий вплив пекарів до львівської громади зафіксований під 1626 р. у рахункових і протокольних записах⁷⁵ – 19 чол. На жаль, ці записи дуже лаконічні, невідомо звідки походили ці ремісники. З семи пекарів, вписаних у рахункову книгу, шість прийняли передміське право і один – міське.

У 1627–1727 рр. львівське міщанство поповнилося 49 пекарями, з яких один був тістечкарем (*dulcearius*) і один – пекарем пшеничного хліба (*pistor panis triticei*)⁷⁶. Роками інтенсивного прийому були такі: 1639 (6), 1644 (3), 1647 (3), 1652 (5), 1667 (3), 1678 (4), 1685 (3), 1692 (5), 1725 (5). Окрім 34 пекарів невідомого географічного походження, 16 були місцевими, а решта ж походили з Руського воєводства.

У рахункових записах, які заповнюють прогалину між третім і четвертим періодами, згадано шість пекарів, з яких половина названі “пекарями білого хліба”⁷⁷. В останні роки перебування Львова у складі Речі Посполитої пекарі в’яло поповнювали число міщан – за 23 роки (1750–1772 рр.) міське громадянство прийняло лише 16 пекарів. Однак за перші кілька років австрійської влади спостерігався певний “бум”: за 6 років (1773–1778 рр.) – 35 пекарів! Справді піковими для цього

---

⁷³ Кісь Я. Промисловість... – С. 132.

⁷⁴ ACL. – Т. 1. – №3257, 3258.

⁷⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 148, арк. 1116; спр. 735, арк. 362.

⁷⁶ ACL. – Т. 1. – №3802, 4536.

⁷⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 363, 364, 371, 405, 449.

ремесла роками, порівняно зі спадом, що тривав від початку XVIII ст., були 1773 (8), 1774 (16) та 1777 (7). Серед тогочасних пекарів, очевидно, поглиблювалася спеціалізація. Двоє осіб, що в чистових реєстрах названі *pistores*, у рахунковій книзі позначені як *pasztetnicy*, тобто ті, хто начиняв тісто м'ясом чи фаршем. Після 1781 р. серед пекарів з'явилися також четверо кондитерів.

Кількість пекарів, подібно до різників, у другому періоді відносно до першого зростає приблизно у два рази, однак у третьому періоді відбувається спад – з 7 чоловік, яких у середньому приймали протягом десятиліття, до 5–6, причому ситуація погіршилася на початку XVIII ст. Однак, як уже згадувалося, попит на пекарів зріс із приходом австрійської влади.

Дещо неясна ситуація з **цукерниками**. Загалом їх можна було б віднести до пекарів (а конкретніше – до тістечкарів або кондитерів), але не все так просто з цим фахом. По-перше, є плутанина з термінологією. Латинською цукерники мали б називатися *dulciarii* й тоді їх потрібно відносити до пекарського цеху (як *dulciarii panis pistores*). Але при зіставленні рахункового і чистового реєстрового записів про прийняття до міського права у 1762 р. Яна Рейнгольда, з'ясовується, що польською він записаний як *cukiernik*, а латинською як *saccarius*⁷⁸. Це досить незвично, оскільки з іншого реєстрового запису ми знаємо, що це латинське слово було синонімом калитника (*saccarius alias marsupiaris*)⁷⁹, що й зрозуміло, адже *saccus* означає *калиту*, *мішок*. Пояснити випадок Рейнгольда можна тільки звичним для рахункових книг “перекручуванням” слів – писар, очевидно, мав на увазі *saccharius* – тобто таки цукерник (від лат. *saccharum* – цукор). Але цим не обмежується “проблемність” цукерників. Інший міщанин, названий у чистовому реєстрі *saccarius*, – Лукаш Бялостоцький – в рахунковій книзі записаний як *kupiec*⁸⁰. Можливо, цукерники, на відміну від тістечкарів, складали купецькі присяги і їхній фах зараховувався до сфери торгівлі (на зразок аптекарів). На користь цього припущення свідчить і те, що обидва вищезгадані міщанина – Рейнгольд і Бялостоцький увійшли до купецької частини колегії 40 мужів, у той час, як тістечкарі (*dulciarii*) входили до ремісничої (наприклад, родина Орловських)⁸¹. Також Альбрехт Дулавінський, окреслений при сплаті

⁷⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 523; ACL. – Т. 1. – №5200.

⁷⁹ ACL. – Т. 1. – №4561. На жаль, А. Янечек хибно відчитав *saccarius* як *saetarius* (шіткар). Насправді запис в оригіналі досить виразний і не залишає сумнівів.

⁸⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 1 (4); ACL. – Т. 1. – №4679.

⁸¹ *Kapral M. Urzędnicy ...* – S. 300, 303, 319, 321 (№1390, 1421, 1579, 1599).

за громадянство як *cukiernik*, у чистовому реєстрі поданий без зазначення фаху (що часто бувало при купцях або при рідкісних професіях купецького характеру)⁸².

Броварники. Варити пиво могли всі міщани, які мали міське громадянство. Броварський цех складався з трьох професій: солодівників (*braseatores*), пивоварів (*braxatores, cerevisiae coctores*) і медоварів (*mullsi coctores, mellis coctores, braxatores medonis*). Теоретично їхні виробничі функції розподілялися так: солодівники мололи збіжжя і готували пивні солоди, пивовари – безпосередньо варили пиво, а медоситники – варили (ситили) мед, заправляли медом напої. Незважаючи на те, що кожна з цих спеціалізацій мала свої професійні функції і відповідну латинську назву, у ті часи часто одну і ту ж особу могли називати і пивоваром, і солодівником (можливо, меншою мірою це стосується медоварів)⁸³. Це могло впливати з подібності латинських термінів *braseator* і *braxator*⁸⁴, але тоді чому перевага виразно віддавалася першому? Так само в реєстрах домінує німецький термін *melczler*, але не *birbrewir*. Можливо, також, це було пов'язано з тим, що, власне виробництво солоду сприймалося як ремесло, тоді як пивоваріння, згідно із тогочасними уявленнями вважалося надбанням усіх міщан⁸⁵.

У середньовічних записах про надання львівського громадянства найчастіше зустрічаються солодівники. Протягом 1405–1426 рр. їх прийнято 33 чоловіка, тоді як пивоварів і медоварів – усього по 2 особи. Броварники приймали міське громадянство відносно рівномірно (лише в 1556 р. – троє). Прибували вони з Малопольщі (6) та Великопольщі (5), з Сілезії (3). Найбільше ж прибуло солодівників із Руського воєводства (16). Натомість не згадано жодного місцевого броварника.

У другому періоді ситуація не змінилася – за винятком одного медовара, усі решта виробників хмільних напоїв називаються солодівниками (*braseatores*). Усього протягом 1522–1604 рр. міське громадянство прийняло 27 броварників. Третина з них стали громадянами в 1540–1547 рр. (9 чол.), а піковим роком був – 1556 р. (3 чол.). У другому періоді серед них також немає жодного місцевого.

⁸² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 8 (11); ACL. – Т. 1. – №4470.

⁸³ *Leśniak F.* Rzemieślnicy i kupcy w Krośnie (XVI – pierwsza połowa XVII wieku). – Kraków, 1999. – S. 89; *Кісь Я.* Промисловість... – С. 138.

⁸⁴ Етимологічно вони походять відповідно від лат. *brasea* (солод, а фактично множина від *braseum* – ячмінь, з якого цей солод виробляли) та *braxa* (варіння пива, хоча це, своєю чергою, теж походить від *braxis* – солод, збіжжя, приготоване для пивоваріння).

⁸⁵ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje... – S. 76.

Натомість 10 чол. прибуло із Руського воєводства і 9 – з Малопольщі. Великопольща представлена лише двома вихідцями із Познанського воєводства (Валішево і Годзішево). З Куявії маємо занотованого одного вихідця з Соколова, натомість з Мазовії прибуло 4 солодівників: зі Старої Варшави, Мінська, Лятовича та Плоцька.

У першій половині XVII ст. спостерігаються певні зміни. На повну протигагу попереднім часам серед броварників бачимо в основному пивоварів (25) і медоситників (21). Змінилася і латинська термінологія – броварники усе частіше називалися *cerevisiae coctores* (пивовари) чи *mellis* (або *mulsi*) *coctores* (медовари). Солодівники ж (*braseatores*) згадуються лише 4 рази – в 1632–1633 рр., далі про них у реєстрах відомостей немає. Це також підтверджується і протокольними, і рахунковими записами про прийняття до міського права – солодівник там згадується тільки один раз – в 1615 р.⁸⁶ Ці джерела важливі тим, що нерідко в протокольних, і майже завжди в рахункових записах професії наводяться польською мовою, у якій *ślodownik* не схожий на *piwowara*, на відміну від латинської, де *braseator* і *braxator* співзвучні.

Однак, напевно, це ще не свідчить, що така спеціальність зникла. Солодівники продовжували існувати – за даними Я. Кіся в 1641 р. у Львові було 6 солодівень⁸⁷, а за Л. Харевічовою в 1671 р. солодівників було троє⁸⁸ і в обох випадках вони становили у той час найменшу групу серед броварників.

12 березня 1632 р. до числа міщан були внесені в одному записі аж 23 броварники⁸⁹, тобто понад третину усіх броварників третього періоду. Надалі (1633–1727 рр.) броварники приймали міське право не дуже інтенсивно – в середньому раз на два роки. Поза згаданим 1632 р., броварники активно вливалися до числа львівських громадян у таких роках: 1644 (5), 1653 (4), 1663 (4), 1667 (4), 1708 (3), 1710 (8), 1713 (3). Щодо географії походження, то тут знаходить своє продовження, хоч і з деякими змінами, давня тенденція абсолютного домінування прибулих із-зовні ремісників. Єдина відмінність – якщо у попередні часи місцевих серед виробників хмільних напоїв не було зовсім, то у третьому періоді їх була дуже незначна кількість – 4 чоловік. З Руського воєводства броварники походили зі Львівської і Перемишльської (по 4 чол.) земель.

Аж одинадцять броварників дало Сандомирське воєводство і в цьому випадку можна спостерегти досить чіткий і компактний

---

⁸⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 1041.

⁸⁷ Кісь Я. Промисловість... – С. 139.

⁸⁸ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 76.

⁸⁹ ACL. – Т 1. – №3669.

“броварський острівок” в околицях Свентокшиських гір, до якого входили Опатув, Нескужув, Жерніки біля Лагова, Конари, Щеглице, а також дещо південніше – Пацанув і Бехув. До Львова також переселилися броварники з інших місцевостей цього воєводства – з міст Улянова і Ропчиць та села Зеліхув біля Отфінова. При 48 броварниках місце походження не було зазначене.

П’ятеро броварників стали громадянами у 1728–1749 рр. і ще 22 – в другій половині XVIII ст. (разом 15 пивоварів і 12 медоварів, про солодівників уже нема і згадки). Медовари вписані до реєстрів львівських громадян переважно до 1773 р., тоді як основна маса пивоварів прийняла міське право від 1779 р. У “Списку” бачимо ще чотирьох “шинкарів пивом”, але про них йтиметься окремо.

Відомо, що ремесло виготовлення хмільних напоїв було прерогативою католицького населення міста⁹⁰. Це підтверджується і записами про надання міського права – серед новоприйнятих міщан-броварників нема жодного українця чи вірменина, а на початку XVI ст. міське громадянство прийняло два неофіти українського походження⁹¹.

Інтенсивність поповнення лав міщанства виробниками пива та медів у різні періоди була різною – тут спостерігаються значні “стрибки”. У 1522–1604 рр. в середньому на десятиліття міське право приймало троє броварників і цей показник був найнижчим за усі чотири століття. У цей період, порівняно із середньовічними часами, кількість виробників хмільних напоїв скоротилася у півтора рази (тоді броварники за чисельністю перемістилися з 4-го місця за чисельністю аж на 17-те), однак у наступному періоді вона зросла більш ніж удвічі (в основному завдяки 1632 р.). У 1750–1783 рр., порівняно із третім періодом знову відбувся спад (у 1,8 рази). Попри такі кількісні спади та піднесення броварники загалом були досить чисельною групою ремісників – сумарно вони посідали 8 місце за кількістю і йшли з певним відривом після пекарів.

Мельники (*molendinatores, molner*). У середньовіччі серед новоприйнятих міщан було лише п’ять мельників, при чому один із них (неофіт) поєднував фах мельника і пекаря⁹². Двоє мельників походили з Переворська і Міженця, а один був колишнім королівським мельником з Кривчі у Перемишльській землі⁹³. Про ще двох – дані щодо місця походження відсутні.

---

⁹⁰ Кісь Я. Промисловість... – С. 140.

⁹¹ ACL. – Т. 1. – №1515, 1555.

⁹² Ibidem. – №1559.

⁹³ Ibidem. – №837.

Найбільше мельників (7) поповнило ряди львівського міщанства в другому періоді. Один з них, мельник у другому поколінні, був уродженцем Львова. Серед вихідців з Руського воєводства були мельники з Нового Міста, Нижанковичів, Вербіжа (з двох останніх населених пунктів походили українці). З інших земель занотовано двох вихідців з Ропчиць у Сандомирському воєводстві й один прибув з Бжезін – така назва була досить поширена на території Речі Посполитої, але можливо тут ідеться про місто в Ленчицькому воєводстві. Після 1576 р. мельники надовго зникають з реєстрів львівських громадян – наступного мельника бачимо щойно в “Списку”⁹⁴.

Рибалки (*piscatores, fischer*). Торгівля рибою була досить вигідним заняттям. Згідно із спостереженнями Л. Харевічової рибою торгували звичайні міщани і лише з розвитком спеціалізації в середині XVII ст. виник окремий рибальський цех⁹⁵. Натомість у записах про надання міського громадянства рибалок зустрічаємо лише в XV–XVI ст. Тому не зовсім зрозуміла суть їхнього ремесла – чи це були риболови, які, можливо, в подальшому продавали свій вилов, чи це тільки торговці рибою. У будь-якому разі це була нечисельна група, – п’ятеро з них прийняли міське право в XV ст. і лише один у XVI ст. Серед них згадується один українець. Троє рибалок походили зі Львівської землі (Щирець, Хлопи і Вербляни), по одному з Пиздр (Каліське воєводство) і Кракова. Ще один згадується як *hic conservatus*. Після 1567 р. рибалки зникають з реєстрів новоприйнятих міщан. Натомість у XVIII ст. згадуються “продавці риб” – один у 1725 р. і ще п’ятеро – у другій половині століття (з них один, судячи з імені, можливо, був українцем). Однак невідомо, чи цих *venditores* варто ототожнювати із давніми *piscatores*.

Кухарі (*coci*). Міське право у Львові прийняли тільки три кухарі. Один з них на ім’я Томас записаний під 1615 р. як капітульний кухар⁹⁶. Щодо інших двох, то невідомо, для кого і яку саме їжу вони готували. Один із них переселився до Львова з Московщини⁹⁷. Перед тим він прийняв хрещення за католицьким обрядом у Любліні. Інший кухар прибув з міста Бжостка у Сандомирському воєводстві.

Олійники (*oleatores*) займалися виготовленням та збутом олії. Л. Харевічова зауважила, що олійники займали невисоке соціальне положення і мешкали переважно на передмісті⁹⁸. Олійництво, як

---

⁹⁴ ACL. – Т. 1. – №5614.

⁹⁵ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 69.

⁹⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 1037.

⁹⁷ ACL. – Т. 1. – №1993.

⁹⁸ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje ... – S. 142.

видається, було одним із тих фахів, які писарі рідко зазначали при новоприйнятих громадянах у чистових реєстрах – їх там всього чотири за весь досліджуваний період. Але в дійсності їх мало бути набагато більше. Так, за рахунковими записами лише в одному 1626 р. п'ятеро олійників заплатили за прийняття передміського громадянства⁹⁹. Із них один був, очевидно українцем (на ім'я Тимко). У чистових же реєстрах двоє олійників згадані в 1559 р. (в один день) і по одному в 1632 і 1701 рр. Щодо географії походження, то лише один з них прибув відносно здалеку – з Ужендова в Люблінському воєводстві, решта ж – місцеві. П'ятірка олійників у рахунковій книзі записана без вказівки на місце походження.

Щодо інших харчових ремесел, то у другій половині XVIII ст. серед нових громадян занотовано двох **винарів** (*vinopolae*), трьох **винокурів** або ж **гуральників** (*gorzelnicy*) і одного **ковбасника** (*würstelmacher*).

2.2. Одягові ремесла

Кравці (*sartores, schneider*) були одним з найчисельніших ремісничих фахів, конкуруючи у цьому з шевством, ткацтвом та кушнірством. До кравецького цеху у Львові входили як католики, так і православні¹⁰⁰. Це було підставою для внутрішньої спеціалізації в ремеслі (відмінність полягала у різній сировинній базі та різних видах одягу)¹⁰¹. Тому, наприклад, у записах про надання міського громадянства зустрічається вираз типу *sartor ruthenicalis*¹⁰².

У першому періоді кравці приймають міське право ще не так інтенсивно, як пізніше (в середньому семеро кравців на десятиріччя, всього ж їх було 54, з яких один поєднував кравецтво з купецтвом). Найінтенсивнішими були 1460-і та 1480-і рр. Якщо ж поглянути на конкретні роки, та найбільш активними у цьому сенсі були такі: 1422 (5), 1462 (3), 1486 (7, з них 6 були українцями). Кравці походили як із земель Польського королівства – Малопольщі (7) та Великопольщі (5), так і з з-закордону – з Хелмінської землі (звідти одна особа прибула у 1417 р., тобто ще коли ця земля не належала до Польської Корони), з Сілезії (4 чол.) і по одному з Валахії, Молдавії та Моравії. Але найбільше було вихідців з українських земель – окрім 4 місцевих, міське громадянство прийняло 14 осіб із Руського воєводства, по одному – з

---

⁹⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 362.

¹⁰⁰ *Charewiczowa E.* Lwowskie organizacje... – S. 86–87.

¹⁰¹ *Кісь Я.* Промисловість... – С. 96.

¹⁰² ACL. – Т. 1. – №1292.

Белжчини та Поділля, і троє – з Волині. До того ж із тих 11 чоловік, при яких писар не зазначив місця походження, двоє були українцями, ще один – записаний як “руський кравець”, а також занотований один неофіт, що навернувся до католицизму “з русина”. Отже, з українських земель Корони Польської чи ВКЛ походила приблизно половина усіх кравців, що прийняли міське громадянство у середньовічному Львові.

У другому періоді кравці за чисельністю посіли перше місце (яке завжди впевнено займали шевці). Найбільш інтенсивними були 1590–1604 рр. – за ці півтора десятка років львівське громадянство прийняло стільки ж кравців, скільки за увесь перший (87-літній) період – 54 чоловіка. Роками найбільшої активності були такі: 1532 (7), 1568 (6), 1569 (10), 1584 (5), 1590 (5), 1592 (18), 1598 (5), 1602 (11). Місцевих було 33 чоловік. Багато кравців дало Львову Руське воєводство (38 чол.). Природно, що при такій кількості прибулих, у ньому були представлені всі його землі. Найбільше переселилося із Перемишльської землі – 17 чоловік. З окремих її міст прибувало по кілька чоловік – Перемишль та Переворськ дали по троє кравців, Ярослав – четверо. Окрім того, по одному прибувають з Судової Вишні, Радимна, Ланьцута. Отже, тут переважали вихідці із міст, розташованих на великому торговельному шляху. На другому місці тут стоїть Львівська земля (11 чол.). По троє ремісників прибуло зі Щирця та Городка. Сяноцька земля дала чотирьох кравців, Холмська – трьох, Галицька – двох. Певна кількість представників цього фаху прибувала також із воєводств Белзького (7), Волинського (2) та Берестейського (3). Отже, тут, як і в перший період кравецький фах понад половину поповнювався вихідцями з українських земель. Кравців, прибулих з Мазовії було небагато (Равське воєводство – 1, Плоцьке – 2, Мазовецьке – 6). Ще менше прибуло з Великопольщі (Каліське – 1, Познанське – 2, Серадзьке). Зовсім інакше було з Малопольщею, яка в сумі дала місту 32 кравця. І все ж якісь окремі місцевості чи компактні скупчення населених пунктів, з яких кравці до Львова прибували інтенсивніше, тут вдається виокремити дуже умовно. Закордонні землі представлені у цьому ремеслі Угорщиною (1), Трансильванією (2) та Верхньою Сілезією (1).

Два десятки кравців влилося до лав львівського громадянства 1610–1626 рр. Щонайменше шестеро з них прийняли передміське право. У 1627–1727 рр. міське право прийняло ще більше кравців. Найактивніше приймали тоді в такі роки: 1615 (9), 1626 (7), 1641 (11), 1644 (5), 1653 (16), 1658 (5), 1666 (23), 1668 (8), 1675 (13), 1678 (8), 1684 (15), 1689 (11), 1692 (5), 1701 (6), 1702 (8), 1711 (14), 1712 (7), 1715 (12), 1718 (14), 1723 (5), 1724 (6), 1727 (5).

Місцевих кравців у третьому періоді було 23 (11,27%). Вихідці з Руського воєводства були представлені таким чином: Львівська земля дала 11 чол. (з них четверо – походили з Комарна), Перемишльська земля – 41, значно менше Сяноцька – 8 і найменше Галицька – 2. Всього з Руського воєводства прибуло – 82 кравці (40,6%). Окрім того, один прибув з Белжчини, по двоє – з Волині, Поділля і Литви. З польських земель відносно багато дала Малопольща – загалом 19 чол. (Краківське – 8, Люблінське – 2, Сандомирське – 9), однак населені пункти тут розташовані у різних її частинах і важко з них виокремити якийсь компактніший регіон. Щодо решти регіонів Речі Посполитої, то з Великопольщі походило – 5 чол., Мазовії – 4, Вармії – 2. Також частина кравців прибула з-за кордону¹⁰³. При 72 кравцях писар не занотував місяця походження (35,29%).

У четвертому періоді було прийнято 78 кравців. Найбільше ці ремісники вливалися в лави міщанства в такі роки: 1752 (7), 1754 (4), 1774 (5), 1775 (4), 1776 (5), 1778 (7), 1780 (5).

Кравецький фах був досить популярний серед українців. Найбільша частка українців серед кравців спостерігається у другому періоді, – в часі, коли це ремесло було найпопулярнішим серед українського населення. У третьому і четвертому періодах відсоток українців меншає. Серед кравців бачимо лише одного вірменина з Сучави (1510 р)¹⁰⁴. Протягом трьох періодів інтенсивність поповнення міської громади Львова кравцями постійно зростає – спочатку у два з половиною рази, а потім лише в 1,3 рази. Натомість у 1750–1783 рр. відбувся спад в 1,4 рази.

Ткачі. Під ткацтвом розумілося виготовлення (ткання) тканини для подальшого пошиття одягу чи з іншою метою. Традиційними тканинами були полотно (виготовлялося з льону, коноплі чи бавовни) і сукно (з вовни). Таке розрізнення на ґрунті сировинної бази (рослинної і тваринної) лягло в основу поділу ткачів на полотенників (лат. *linifices*, *linitextores* – ткачі льону або ж *telae textores* – ткачі полотна) та сукнарів (лат. *lanifices*, *lanitextores* – ткачі вовни або ж *pannifices* – сукнороби), при чому останні були більше торговцями сукном, аніж ремісниками¹⁰⁵. Натомість терміном “ткач” (*textor*) у джерелах (та й в науковій літературі) традиційно позначалося лише

---

¹⁰³ З Князівської Прусії (Кенігсберг і Пілава), Сілезії (Сицув, Міколув, Скочув), Моравії (Пршибор), Вестфалії (Белсен), Лотарингії (Понт-а-Муссон), Франції (Руан), Турецької імперії (Браїла, нині в Румунії).

¹⁰⁴ ACL. – Т. 1. – №1547.

¹⁰⁵ *Charewiczcowa Ł. Lwowskie organizacje ...* – S. 82.

полотенника¹⁰⁶. Тому ткачів-полотенників та сукнарів будемо розглядати окремо.

Ткачі-полотенники були однією з найчисельніших ремісничих груп. У перший період ткачі полотна ще не дуже інтенсивно поповнювали львівську громаду (всього 20 чол.), в середньому 2 чоловіка на десятиліття. Половина полотенників походили з Перемишльської землі Руського воєводства. Решта – по одному – з ВКЛ, з Белзької та Львівської земель, троє – з Малопольщі. Був також один місцевий та кілька невідомого походження.

Протягом 1522–1604 рр. міське громадянство прийняли 60 полотенників, з яких один одночасно був білильником. Роками найінтенсивнішого прийому були такі: 1572 (3), 1585 (6), 1590 (6), 1602 (5). Майже половина (28) полотенників у другому періоді були місцевими. Троє прибули з Львівської землі. Основна ж маса прибулих полотенників походила з Перемишльської землі (13 чол.)¹⁰⁷. З Сяноцької землі представлені вихідці з Ячимира та самого Сянока. Один ткач переселився до Львова з Буська (Белзька земля) і двоє зі Щебрешина та Красноставу (Холмська). Семеро ткачів дала Львову Малопольща – чотирьох з Краківського воєводства і трьох з Сандомирського. Залишилося згадати про двох вихідців із верхньосілезьких міст Тешина та Немодліна.

У протокольних та рахункових записах за 1610–1626 рр. збереглося незвично мало записів про прийняття львівського громадянства ткачами – всього шість. З них один запис під 1616 р. викликає певні сумніви – йдеться про українця Грицька Ігнатовича, названого у джерелі “тканинником” (*tkanecznik*)¹⁰⁸. Можна припустити, що цей фах якимось був пов’язаний із ткацтвом, але якихось певніших висновків годі пропонувати.

Третій період був часом різкого збільшення частки полотенників серед львівського міщанства, всього за цей час до міського права їх було прийнято 236 чол. Роками найбільш активного прийому були такі: 1627 (6), 1641 (18), 1644 (6), 1645 (29), 1658 (17), 1667 (10), 1668 (11), 1671 (5), 1680 (12), 1684 (11), 1689 (16), 1697 (11), 1701 (7), 1712 (7), 1717 (6), 1721 (11), 1724 (15).

Щодо географії походження полотенників у 1627–1727 рр., то про значну їх частину (92 чол.) така інформація відсутня. Місцевими

---

¹⁰⁶ *Leśniak F.* Rzemieślnicy i kupcy... – S. 51.

¹⁰⁷ З Самбора, Нового Міста, Дрогобича, Мостиськ, Радимна, Каньчуги, Ігнєвчини, Високої, Тулиголів та Ряшова – міст та сіл, які або були важливими торговельними осередками, або лежали на торговельному шляху чи за кілька кілометрів від нього.

¹⁰⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 1099.

було 56 ткачів, а 65 походили з Руського воєводства¹⁰⁹. Малопольща дала Львову 8 ткачів – з них 6 прибуло з південної, підгірської її частини – по одному з Пільзна і Фриштака, по двоє з Дембовця, Стшижува та Нового Сонча, і ще один – зі Старого Сонча, двоє – з центральної частини Малопольщі (Корчин і Курозвенки). По одному прибули також з Плазова (Белзьке воєводство) і з Ленчиці. Один новоприйнятий міщанин був занотований як продавець полотна (але не ткач), який переселився до Львова з Бардівського округу в тогочасній Північній Угорщині.

Рахункові записи про сплату за громадянство за 1728–1749 рр. багаті на ткачів – всього вписано тоді 36 чоловік. Основна маса прийняла тоді міське право протягом чотирьох років – 1729–1733 рр., особливо в 1730 (15 чол.). У четвертому періоді інтенсивність проникання полотенників до лав міщанства скоротилася. Усього їх в другій половині XVIII ст. було вписано до реєстрів львівських громадян 75 чол. Активними були такі роки: 1751 (5), 1752 (7), 1754 (6), 1760 (аж 22), 1765 (6), 1772 (10), 1779 (5).

Цікавою і не до кінця зрозумілою виглядає справа етнічного складу ткачів, які прийняли львівське громадянство. У 1630 р. українські ткачі намагалися потрапити до ткацького цеху, але зазнали відмови на підставі того, що для вступу необхідним було католицьке визнання¹¹⁰. Невідомо, однак, наскільки дотримувалися цієї вимоги. Відомі цехові статuti ткачів не дають відповіді на це запитання¹¹¹. А. Гілевич вважав, що це ремесло було доступним для українців і наводить, як приклад, двох українських ткачів, які нібито прийняли передміське громадянство у 1602 р.¹¹² Однак таких під цим роком знайти не вдалося, а згаданий дослідник, ймовірно, помилився і чомусь за українських ткачів прийняв двох українських поворозників – Андрія Сидоровича та Яцька, сина Луки, які дійсно отримали в тому році передміське громадянство¹¹³. За нашими ж спостереженнями українців та вірмен серед ткачів у реєстрах протягом перших двох періодів не було взагалі. Натомість

---

¹⁰⁹ Подамо лише кілька населених пунктів, з яких найбільше відбувався наплив ткачів до Львова: Переворськ (19), Коросно (8), Самбір (6), Городок (6), Вишня (3), Ланьцут (3) тощо. Переворськ, з якого, як бачимо, прибуло найбільше ткачів (і то зі значним відривом від решти міст) загалом славився тим, що був свого роду “постачальником” представників цього ремесла до інших місцевостей (див.: *Leśniak F. Rzemieślnicy i kupcy...* – S. 55).

¹¹⁰ Соціальна боротьба... – С. 201–204.

¹¹¹ Економічні привілеї... – С. 326–359.

¹¹² *Gilewicz A. Przyjęcia...* – S. 399.

¹¹³ ACL. – Т. 1. – №. 3570, 3571.

дев'ятьох українців-ткачів знаходимо в третьому періоді та по одному українцю і вірменину – в четвертому.

Якщо заборона доступу “схизматичним націям” діяла насправді (ще в 1638 р. українські ткачі нарікали, що їх не приймають до цеху¹¹⁴), тоді це підважує наші підрахунки кількості українців, адже, як відомо для цього часу фактично можемо застосувати лише антропономастичний метод встановлення етнічної приналежності, а він тут особливо непевний. І все ж імена та прізвища цих ткачів видаються нам достатньо “українськими” – наприклад, Гарасим Дубина (*Harasim Dubina*), Грицько Йовик (*Hrycko Jovik*), Дмитро Васильович (*Demetrius Wasilewicz*)¹¹⁵ та інші. У другій половині XVIII ст. серед ткачів “гіпотетичним” українцем можна би назвати Андрія Прокоповича (надто вже “руським” було ім'я Прокопій, від якого утворено патронімію)¹¹⁶. Серед ткачів траплялося поширене серед вірмен прізвище “Каспрович”¹¹⁷, але його носіями могли бути зрештою і поляки.

Ткачі-полотенники сумарно (за всі періоди) займали третє місце за кількістю серед ремісників – після шевців і кравців. Протягом перших трьох періодів інтенсивність проникання ткацького елементу до львівського міщанства постійно зростає. Особливо виразною є різниця між другим і третім періодами, коли у ткачів середній річний показник прийняття до міського права зріс у три з половиною рази. У другій половині XVIII ст., порівняно з попереднім періодом, відбувся незначний спад.

Сукнарі. Якщо з ткачами полотна справа виглядає ясною, то з сукнарями виникають певні труднощі щодо термінології та суті їхнього заняття. Це, звичайно, не становить безпосереднього предмету нашого дослідження, але деякі важливі питання (термінології та ремісничої спеціалізації) усе ж варто спробувати вирішити, бодай для того, щоб знати кого куди зараховувати серед львівських міщан.

Як уже згадувалося, традиційно сукнарів вважали більше купцями, аніж ремісниками. За Л. Харевичовою сукнарів-купців (*pannicidae*) потрібно відрізнити від ткачів вовни (*textores lanae*)¹¹⁸. Можливо, на певному етапі таке розрізнення має сенс. Однак, оглянувши записи про надання міського громадянства, виникають певні

¹¹⁴ Крип'якевич І. Боротьба нецехових ремісників проти цехів у Львові (1590–1630 рр.) // З історії західноукраїнських земель. – К., 1957. – Вип. 1. – С. 13.

¹¹⁵ ACL. – Т. 1. – №. 3779, 3788, 4035.

¹¹⁶ Ibidem. – №. 5146.

¹¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр, 952, арк. 294; ACL. – Т. 1. – №. 4955.

¹¹⁸ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 139.

спостереження: термін “ткачі вовни” (однак не латинською, а німецькою мовою – *wollenweber*) у реєстрах львівських громадян трапляється у першій половині XV ст. Далі, після більш ніж сторічної перерви, у другій половині XVI ст. бачимо термін *pannifex*, що дослівно можна б перекласти як “сукнороб”, “ткач сукна”. Натомість згадувані вже *pannicidae* (краяльники сукна) стають міщанами щойно на початку XVII ст. Видається, що тут, знову ж таки, маємо справу з термінологічними уподобаннями писаря, в яких певною мірою могла відобразитися еволюція цього ремесла, – якщо перші два терміни (*wollenweber* і *pannifex*) вказують на причетність до обробітку вовни та виробництва сукна, то останній (*pannicida*) – на “краяння” вже готової тканини. Однак на одній лише філологічній підставі проводити розрізнення небезпечно – ймовірно, йдеться про один і той же фах, який переживав еволюцію і з часом все більше набирав купецьких рис. Тому при статистичних підрахунках ділити сукнарів на виробників та торгівців не варто.

З часом унормувалася кількість цехових купців-суконників та їхніх крамів – їх мало бути 20¹¹⁹. Однак, як зазначає Я. Кісь, такої кількості сукнарів у Львові ніколи не було і згадки про них загалом нечисельні¹²⁰. Сукнарів підраховував також А. Гілевич, який, скоріш за все, наплутав латинські терміни і порахував сукнарів замість полотенників і навпаки, тому сукнарі у нього вийшли дуже чисельними¹²¹.

Твердження ж Я. Кіся підтверджується даними з реєстрів новоприйнятих міщан – за XV–XVIII ст. маємо лише дев’ять записів про надання міського громадянства сукнарям. Оскільки це незначна кількість, то наведемо всі ці випадки: у 1420-х рр. до числа міщан вписано двох ткачів вовни (*wollenweber*) – один невідомого місця походження, інший прибув з Тарнова¹²². У 1562 р. львівськими громадянами стають три сукнарі – всі прибули ззовні – з села Бжезня (напевно йдеться про село Березина у Львівській землі, якщо не про Бжезну біля Нового Сонча)¹²³, з Лельова у Краківському воєводстві та з Коросна у Сяноцькій землі. З останнього міста походив ще один сукнар, який прийняв міське право в 1565 р. Усі четверо прибулих у 60-х роках називалися

---

¹¹⁹ *Charewiczowa L.* Lwowskie organizacje... – S. 139.

¹²⁰ *Кісь Я.* Промисловість... – С. 106.

¹²¹ Див.: *Gilewicz A.* Przyjęcia... – S. 393, 399.

¹²² ACL. – Т. 1. – №452, 536.

¹²³ *Капраль М.* Жидачівський повіт Львівської землі в XVI ст. (за матеріалами поборових реєстрів) // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – Київ; Львів, 2004. – Т. 1. – С. 752; SGKP. – Warszawa, 1880. – Т. 1. – С. 410.

*pannifices*¹²⁴. Залишилося згадати ще про двох “краяльників сукна”, один з яких – Андрій Мірута, прибув з Судової Вишні й у 1602 р. прийняв львівське громадянство, а інший – Станіслав Святлович з Ропчиць – став львівським міщанином у 1644 р.¹²⁵ У рахункових записках про оплату за прийняття громадянства під 1686 р. згадується *Bernel sukienik*¹²⁶.

Постригачі сукна. Зі сукнарством була споріднена професія постригачів, які міряли і краяли сукно. Однак, не варто з ними ототожнювати сукнарів. На відміну від останніх, діяльність постригачів була пов’язана з постригальною – підприємством, спочатку королівським, а від 1542 р. – міським¹²⁷. Постригач завжди виступав у записках під однаковим латинським терміном – *pannitonsor*, а після того, як постригальня перейшла у власність міста, іноді називався *pannitonsor civilis*¹²⁸, оскільки він виконував суспільно-господарську функцію у місті. За весь час до міського права вписано шість постригачів¹²⁹ – один у XV ст. (походив з Кракова), решта п’ять – стали львівськими громадянами вже у другому періоді. З них двоє були місцевими, інші походили з Рівного (села біля Коросна), Гнезна (в Каліському воєводстві) і з Кракова. Виходець з Рівного названий “підмайстром постригацького ремесла”¹³⁰. Суспільна позиція постригачів була досить високою – серед них бачимо, наприклад, Станіслава Газа, раецького сина¹³¹, а прибулий з Кракова постригач Кшиштоф, син краківського міщанина-постригача Августа Вацлавовича, складає присягу купця¹³². Отже, ремісничий характер цієї професії був досить умовним, і поєднував у собі риси купця та керівника громадського підприємства. Як зауважив Р. Зубик, про діяльність постригальні у Львові відомо небагато¹³³.

Білильники (*dealbatores, fulinarij*). Львів мав свій “бліх” – білильню¹³⁴, на якій відбілювалося полотно, а тому ця установа була тісно пов’язана з ткачами-полотенниками. За весь час міське громадянство прийняло лише троє білильників. Перший з них став львівським громадянином у 1523 р. і походив з Тарнова¹³⁵, наступний – у 1546 р.

¹²⁴ ACL. – Т. 1. – №2558, 2559, 2573, 2667.

¹²⁵ Ibidem. – №3607, 3769.

¹²⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 251 зв.

¹²⁷ Привілеї міста Львова... – С. 255.

¹²⁸ ACL. – Т. 1. – №2189.

¹²⁹ Ibidem. – №789.

¹³⁰ Ibidem. – №1830.

¹³¹ Ibidem. – №2987.

¹³² Ibidem. – №3345.

¹³³ *Zubyk R.* Gospodarka finansowa... – S. 363.

¹³⁴ Привілеї міста Львова... – С. 243.

¹³⁵ ACL. – Т. 1. – №1636.

(прибув до Львова з Переворська і суміщав заняття білильника з ткацьким ремеслом)¹³⁶ і останній – у 1559 р. (невідомого місця походження)¹³⁷.

Шапкарі (*pileatores*) займалися виготовленням не лише шапок і капелюхів, але також і шарпеток¹³⁸. За сировинну базу їм служила вовна. Протягом XV–XVIII ст. до числа львівських міщан було вписано 55 шапкарів (27 місце за чисельністю). У перший період шапкарів бачимо небагато – усього чотири і всі вони прийняли міське право в другій половині XV ст. Про одного з них немає інформації щодо місця походження, решта ж шапкарів прибули з Перемишльської землі.

Найбільше шапкарів поповнило ряди львівського міщанства у другому періоді (35 чол.). У першій половині XVI ст. міське право прийняло лише двоє шапкарів, натомість найбільшою інтенсивністю відзначалися 1584–1600 рр. Найвища активність спостерігалася в такі роки: 1586 (6 чол.), 1590 (13 чол.), 1598 (6 чол.). Велика кількість прийнятих шапкарів у 1590 р. може пояснюватися заснуванням окремого шапкарського цеху¹³⁹. Взагалі у цей період поповнення львівської громади шапкарями, подібно до деяких інших ремесел, відбувалося “стрибками” і в часових проміжках між поданими “піковими” роками не прийнято жодного шапкаря.

Щодо географії походження, то поодинокі шапкарі прибували з різних регіонів¹⁴⁰. Але разом з тим спостерігаються і певні “острівки”, з яких прибувало по кілька ремісників. Першим “острівком” є місто Рава Мазовецька, яка дала Львову трьох шапкарів і ще один походив із села Жимец на північ від Рави. Інший такий “острівок” утворювали населені пункти на пограниччі Мазовії (Черська земля) та Малопольщі (північ Сандомирського воєводства зі Стенжицькою землею)¹⁴¹. З Краківського воєводства прибуло лише троє шапкарів. Також троє були місцевими.

П’ятеро шапкарів стали громадянами Львова у 1610–1626 рр.¹⁴² У третьому періоді міське право прийняло вісім шапкарів, з них

---

¹³⁶ ACL. – Т. 1. – №2153.

¹³⁷ Ibidem. – №2497.

¹³⁸ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje... – S. 90.

¹³⁹ Економічні привілеї... – С. 392–404 (№87).

¹⁴⁰ З Ряшова (Руське воєводство), Буська (Белзьке), Коваля (Брест-Куявське), Пултуська (Плоцьке), Кам’єнська (Серадзьке), Горохова (Волинське), Берестя (Велике князівство Литовське) і навіть з Далмації (місцевість не вказана).

¹⁴¹ З Мазовії шапкарі прибували з міста Осечка, з сіл Кукалів (на північний захід від Варки) та Рознішева (на схід від Варки), з Сандомирського воєводства – з Ричивола, Бобровників (біля Стенжиці) та двоє з Ласкажева. Вищезгадані населені пункти, як правило, розташовані неподалік (в межах двох десятків кілометрів) від Вісли. Дещо вгору по Віслі знаходиться Яновець, з якого прибув один шапкар. З інших частин Сандомирського воєводства представлені вихідці з Радома, Сандомира та Рудніка.

¹⁴² ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 223; спр. 148, арк. 76; спр. 734, арк. 739.

п'ятеро – у 1640-х роках. Відоме місце походження лише одного з них (Стрий). У четвертому періоді серед новоприйнятих міщан згадки про шапкарів відсутні. Серед шапкарів не згадано жодного українця чи вірменина – цех був виключно католицьким.

Позументники в джерелах поза латинською назвою (*passamentarii*) часто називаються польськими термінами – *pasamonicy*, *smukierzy* (в основному в XVI ст.). Ці ремісники займалися виготовленням позументу (галуна) – гаптованої сріблом або сухозліткою тасьми для оздоблення одягу, м'яких меблів¹⁴³. У середньовіччі згадок про позументників нема взагалі, а вперше вони з'являються серед новоприйнятих міщан щойно у другій половині XVI ст., коли троє їх прийняло міське право (походили з Сянока, Бєча і с. Клембув у Мазовії)¹⁴⁴.

Більшість позументників прийняли львівське громадянство у XVII ст. Поповнення львівського міщанства цими ремісниками відбувалося на дивовижу рівномірно – в середньому два, рідше три позументника на десятиріччя. Щодо географії їхнього походження, то троє були місцевими, по одному прибували з Белжчини (Магерів) і Перемишльської землі (Мостиська), а також троє з Краківського воєводства (Бежанув, Мисленіце та Краків). Решта 16 – без зазначення місця походження. Серед позументників, очевидно, не було жодних українців та вірмен, принаймні цього не видно з їхніх імен.

Гаптувальники або ж **вишивальники** (*phrygiones, frigiones, acupictores*) займалися оздобою атласів, шовку на церковні шати і світських урочистих суконь, а також упряжі, сідел, вовняних підстилок під сідла, сагайдаків і наметів¹⁴⁵. У Польщі гаптувальники відомі були вже щонайменше від XIV ст.¹⁴⁶ Першого львівського гаптувальника серед новоприйнятих міщан зустрічаємо в другій половині XV ст., але не зовсім зрозуміло, чи це була назва професії міщанина, чи власна назва: *Hafftar ad litteras domini Hriczkonis palatini Podolie habet ius*¹⁴⁷. Ймовірно, що тут ідеться і про професію, і про власну назву

---

¹⁴³ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 89–90.

¹⁴⁴ ACL. – Т. 1. – №2765, 3297, 3423.

¹⁴⁵ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 157–158.

¹⁴⁶ Gloger Z. Encyklopedia Staropolska... – Warszawa, 1972. – Т. 2. – S. 227.

¹⁴⁷ ACL. – Т. 1. – №571; ЦДІАЛ. – Ф.52, оп.2, спр. 698, арк. 47. А. Янечек відчитав ім'я як *Hasstar* (звична плутанина між *ff* і видовженими *ss*), хоча сумнівно, чи таке ім'я могло бути, та й *ff* в оригінальному тексті написано досить виразно і жодних сумнівів не викликає. Кількома записами нижче це ім'я/фах повторюється у менш читабельному вигляді і його А. Янечек відчитав як *Hesster* (ibid. 579). Сумнівно, чи це мало б бути жіноче ім'я Естер. Скоріш за все, йдеться про більш "онімечену" форму написання того ж таки "гаптувальника" – тобто *Heffter* (як варіант *Hefter* чи *Hefler*).

одночасно, – у тогочасних актах така форма запису далеко не була єдиним винятком¹⁴⁸, а оскільки ця професія на той час не була у Львові поширеною, то така назва цілком могла слугувати і підставою для ідентифікації особи.

Після цієї першої згадки про гаптувальника понад двісті років у реєстрах ці ремісники взагалі не згадуються¹⁴⁹. І лише в 1666–1707 рр. вони відносно активно вливаються до числа міських громадян (всього 38 чол.). Найактивніше це відбувалося в роках 1666 (5), 1675 (5), 1681 (3), 1684 (5), 1685 (4), 1691 (3), 1692 (3), 1703 (3). Також четверо учнів гаптувальників і стрільників (без уточнення хто є хто), прийняли міське громадянство у 1707 р.¹⁵⁰ Двоє представників цієї професії стали громадянами в 30-х рр.¹⁵¹ і ще четверо – в 50-х рр. XVIII ст.¹⁵²

Фах гаптувальника був популярний серед українців (щонайменше 19 чол., тобто понад 41% усіх гаптувальників) та вірмен (9 чол., тобто майже 20%). Усі гаптувальники (про місце походження яких відомо) походили з українських земель: 12 були місцевими й один родом із Сихова, троє походили із Львівської землі (Миколаїв, Розвадів та Карачинів), двоє – з Перемишльської (Дрогобич та Перемишль), один з Галицької (Галич). Також двоє походили із Західного Поділля (Кам'янець та Язлівець), один – зі Східного (Вінниця) і один з Волині (Остріг). Згадані вище четверо “учнів гаптувальників і стрільників” також були вихідцями з українських земель – 2 місцевих, один з Яворова (у Львівській землі) та один з Березного на Волині. Щодо решти – місце походження невідоме.

Загалом гаптувальники не були чисельними. У третьому періоді, коли їх було прийнято до міського права найбільше, вони посідали лише 15 місце за чисельністю серед ремесел, а сумарно за XV–XVIII ст. – 30-те місце.

2.3. Шкірообробні ремесла

Шевці поділялися на “чорних” та сап’яників. Саме чорні вважалися властивими шевцями і в джерелах називалися *sutores*, *Schuster* чи *szewce*. Сап’яники ж фактично сприймалися як цілком

¹⁴⁸ Наприклад: *Hanczmacher de Premisia* – без жодного імені (ACL. – Т. 1. – №430).

¹⁴⁹ Якщо не рахувати протокольного запису про прийняття львівського громадянства вірменином Яном Богдановичем (*Joannes Bogdanowicz Haftarz nuncupatus*, ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 155, арк. 95). Знову ж таки, тут достеменно невідомо, чи це тільки власна назва, чи ще й професія.

¹⁵⁰ ACL. – Т. 1. – №4394.

¹⁵¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 316, 357.

¹⁵² ACL. – Т. 1. – №4753, 4905, 5372, 5378.

самобутнє ремесло і мали свій цех, тож про них ітиметься нижче окремо, а спершу розглянемо саме чорних шевців.

У першому періоді міське право прийняло 62 шевці. Висока активність спостерігається у 1460–1470-х та 1490-х рр., “піковими” були такі роки: 1414 (4), 1461, 1464, 1469 і 1470 – по 3 чоловіка. Щонайменше третина з них походила із Перемишльської землі. З одного лише Самбора прибуло семеро шевців. Загалом же з Руського воєводства (якщо не рахувати одного місцевого) прибуло 30 представників цього ремесла. Окрім того, прийняли львівське громадянство троє шевців-німців із Буська та один з Кам’яця-Подільського. У цьому ремеслі представлені також Малопольща (6 чол.) та Великопольща (2 чол.). Шевці прибували і з Пруських міст – Гданська, Грудзьондза та Лідзбарка, а також один з Богемії – з Яроміра.

Протягом другого періоду міське право прийняв 91 шевць. Роками найінтенсивнішого прийому були такі: 1559 (5), 1583 (7), 1602 (5). У цей час громадянами стали 22 місцевих шевці й по одному з міських сіл Клепарова та Головська, а це понад чверть усіх шевців. З Руського воєводства (представлені усі землі) походило 25 шевців, найбільше з них (15) – з Перемишльської землі (переважно з міст на Руському тракті, а також з Дрогобича, Самбора, Фельштина та Нового Міста). Багато походило з Малопольщі (26) – найбільше (12 чол.) з Сандомирського воєводства, 10 – з Краківського, і досить мало з Люблінського – усього 4 (3 з них – із самого Любліна). Значна частина малопольських шевців прибували з населених пунктів на великому тракті Краків–Львів (Краків, Казімеж, Войніч, Тарнув і Пільзно) і південніше від нього – з підгір’їв та гористих місцевостей – по одному зі Старого та Нового Сонча, двоє братів із Старого Лончка (неподалік від Старого Сонча), по одному із Фриштака та Вельполя. Інші “шевські” місцевості Малопольщі “розкидані” в різних її частинах.

З інших земель у другому періоді бачимо шевців з Рипіна (Добжинська земля), Пйонтка (Ленчицьке воєводство), Вонгровця (Каліське), Груйця (Мазовецьке), Венгрува (Підляське), Вєлюня (Сєрадзьке), а також двоє з Познані й по одному з Варшави і Вільна. Шевці рідко прибували з-за кордону, і в другому періоді таких маємо лише два – з Кєзмарку (Спіш) та з Касале (маркізат Монферрато, Північна Італія).

У протокольних і рахункових записах про прийняття громадянства між другим і третім періодами шевці фігурують тільки у двох роках – 1623 (16) і 1626 (11). Надзвичайно велика кількість шевців

була вписана до реєстрів міщан у третьому періоді – 299 чоловік. Це навіть більше, ніж ціла група ремісників харчової галузі (214 чол.). Найінтенсивнішими були такі роки: 1638 (10), 1641 (17), 1644 (15), 1653 (17), 1667 (25), 1670 (16), 1678 (11), 1684 (13), 1686 (20), 1687 (20), 1689 (18), 1691 (14), 1693 (12), 1703 (23), 1707 (16), 1727 (10). Як видно, звичним явищем було прийняття упродовж року одного-двох десятків шевців. Географія походження шевців у третьому періоді виглядала так: 135 шевців були місцевого походження і ще 75 походили з Руського воєводства. Найбільше представлені Перемишльська (39) та Львівська (23) землі. Основна маса шевців, які прибували до Львова з Перемишльської землі, були вихідцями з Перемишльського ж повіту, зокрема з таких місцевостей: Судова Вишня і Переворськ – по чотири чоловіки, Перемишль і Ярослав – по три, Фельштин, Мостиська, Каньчуга та сусіднє із нею село Кречовичі – по два. Зі Львівської землі шевці прибували найбільше з Городка (6), Жовкви (7, у тому числі один француз) та Кам'янки (3). Четверо шевців у 1690-х роках прибували з Ляшок, однак невідомо яких саме – у Львівській чи Перемишльській землі. Холмська земля, яка постачала Львову шевців з півночі, представлена тут п'ятьма ремісниками. З Галицької землі – лише один з Рогатина, а з Сяноцької – два – з Сянока та Коросна.

Щодо інших регіонів, то Малопольща дала місту 11 шевців, Великопольща і Поділля по 2, Мазовія та Волинь – по 1, ВКЛ – 4, а з закордонних територій – Князівська Прусія – 2, Австрія, Бранденбургія, Франція та Туреччина – по 1. При 87 шевцях у чистових реєстрах і при 44 в протокольних і рахункових записах не вказувалося місце їхнього походження.

Між третім і четвертим періодами збереглося 37 записів про сплату шевцями внесків за міське громадянство. У другій половині XVIII ст. 172 шевці стали громадянами Львова. Найбільша активність спостерігалася в такі роки: 1739 (8), 1740 (5), 1752 (23), 1754 (5), 1756 (5), 1760 (5), 1774 (6), 1775 (6), 1779 (19). Також 61 шевець був вписаний до “Списку”.

Перш ніж розглянути представленість українців серед новоприйнятих громадян-шевців, доцільно коротко оговорити їхні відносини з католицькими шевцями. Як відомо, у першій половині XV ст. українці бували шевськими цехмістрами¹⁵³. Усередині XVI ст. також були ознаки рівноправності в цеху – один із цехмістрів мав бути українець¹⁵⁴, але, водночас, троє українських шевців згадуються

¹⁵³ Кісь Я. Промисловість... – С. 97.

¹⁵⁴ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 95.

у реєстрі ремісників, яким було відмовлено у вступі до цеху¹⁵⁵. У 1618 р. для передміських українських шевців, “яких католики з міста не хочуть брати до цеху”, старостинським розпорядженням засновано окремий цех. У 1620 р. український та польський цехи об’єдналися і, після більш ніж року спільного існування, між ними розгорівся конфлікт¹⁵⁶. Врешті, 1641 р. була підписана угода про створення спільного польсько-українського цеху¹⁵⁷. Традиційно в давнішій науковій літературі стосунки в шевському цеху прийнято було розглядати як чи не найкращі з точки зору співжиття православних та католицьких ремісників, хоча, звичайно, бували між ними й конфлікти.

Протягом XV–XVI ст. українців-шевців у реєстрах не спостерігаємо взагалі, хоча А. Гілевич знайшов одного, але не вказав про кого саме йдеться. На думку дослідника причиною цього могла бути рівноправність українців у цеху – тому писар не нотував їхнього віровизнання¹⁵⁸. Однак цей аргумент не видається переконливим. Адже у XVI ст. форма написання українських імен давала можливість встановити їхню етно-релігійну приналежність, а “уніфікована” форма (коли ім’я латинізувалося, а прізвище полонізувалося) з’явилася лише в другій половині XVI ст. та й то ще не набрала значних масштабів. То ж десь би мало “проскочити” серед шевців ім’я “чисто, свіжо і типово руське” за виразом І. Крип’якевича¹⁵⁹. Тим більше, що якби українські шевці дійсно були вписувані до реєстрів, то їх мало б бути чимало з огляду на чисельність представників цього фаху. Скоріш за все їх там і не було, оскільки українські та вірменські шевці в XV–XVI ст. перебували поза міським цехом – під старостинською юрисдикцією (живучи переважно на Підзамчі)¹⁶⁰.

Вже в першій половині XVII ст. українські шевці нарешті почали з’являтися серед новоприйнятих громадян (спочатку в протокольних і рахункових записах). Деяких можемо вважати українцями за антропонімією (наприклад, Захарія Гладшович, 1623 р.; Гарасим швець, 1626 р.), деяких – за прямою вказівкою писаря – з *Rusky religiey* (Мартин Хоронжий, 1623 р.)¹⁶¹.

¹⁵⁵ Капраль М. Національні громади... – С. 119.

¹⁵⁶ Соціальна боротьба... – С. 178–181, 185–186.

¹⁵⁷ Капраль М. Шевський цех... – С. 52.

¹⁵⁸ Gilewicz A. Przyjęcia... – S. 401.

¹⁵⁹ Крип’якевич І. Львівська Русь... – С. 11.

¹⁶⁰ Капраль М. Шевський цех... – С. 56.

¹⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 219–222 (вставка), 223; спр. 735, арк. 362.

У третьому та четвертому періодах українці-шевці становили вже значну частину новоприйнятих громадян. Найінтенсивніше виступали вони з середини XVII ст. (починаючи з 1644 р.). До шевського фаху належали понад 31% усіх українців-громадян. Якщо орієнтуватися на антропонімію та нечисленні писарські вказівки на українство, то за весь третій період міське право відповідно до чистових реєстрів прийняло щонайменше 92 українці-шевці, що становило понад 30% від числа усіх новоприйнятих шевців (урахування протокольних і рахункових записів дасть ще нижчий відсоток – 27,6%).

Це зовсім не узгоджується з вимогою кількісного паритету членства українських та польських шевців у цеху (і ще раз виявляє свою недосконалість антропомастичний метод – замість половини українців отримуємо неповну третину)¹⁶². Хіба що до української частини цеху входили також і вірмени. Але їх серед шевців було вписано дуже мало – лише п'ятеро (відповідно 1,67% від усіх шевців та 2,84% від усіх вірмен). Дещо змінилася ситуація у другій половині XVIII ст., коли вірмен серед шевців знаходимо навіть дещо більше, ніж українців (відповідно 12 і 10 чол.), однак це дуже непевний підрахунок, з огляду на труднощі, які виникають при встановленні приналежності до кожної з “націй”.

Хоча шевське ремесло було “посполитим”, середнім за престижністю, деякі шевці почували себе досить впевнено. Наприклад, представник “шевської” родини Пасникевичів – Панько – мав сім чоловік челяді та велику майстерню¹⁶³. З утворенням у 1641 р. спільного українсько-польського шевського цеху величина внеску за вступ до нього становила 100 злотих – найвища серед усіх тогочасних цехів, але виняток чинився для синів і зятів тих, хто вже входив до цеху¹⁶⁴. Це спричинилося до того, що серед шевців була велика частка місцевих міщан, а в реєстрах спостерігається багато родичів або принаймні однофамільців.

Протягом усього досліджуваного періоду міське громадянство прийняли 769 шевців – це було перше за чисельністю ремесло у Львові. Із кожним періодом інтенсивність прийомів зростала і лише у

---

¹⁶² Можна би підозрювати, що теоретична паритетність у членстві українців та поляків у цеху на практиці не дотримувалася. Але про те, що українців було не менше, а можливо навіть і більше в цеху свідчить той факт, що у 1645 р. більшість (30 з 54) змурованих на Ринку шевських яток належало українцям. Див.: *Капраль М. Шевський цех...* – С. 54.

¹⁶³ *Яценко Г. Розклад цехів у Львові 1740–1770 рр. // 3 історії Західноукраїнських земель.* – К., 1957. – Вип.2. – С. 71.

¹⁶⁴ *Капраль М. Шевський цех...* – С. 54.

1750–1783 рр., порівняно із третім періодом, відбувся зовсім незначний спад. Шевці, будучи найчисельнішими, становили понад половину усіх ремісників шкіряної промисловості.

Сап'яники. Цей фах фактично є різновидом шевства, але загалом їх прийнято виділяти в окреме ремесло. Суть його полягала в обробленні сумахом (лат. *rhus coriaria*) козячих шкір, пофарбуванні їх на один з яскравих кольорів і виробленні з цього матеріалу взуття. Існують певні проблеми з розрізненням їх від замшівників та червоношкірників. З першими плутанина може виникати через те, що інколи замша і сап'ян виробляються з однієї шкіри (її роздвоюють – лицьовий бік йде на сап'ян, а тильний – на замшу). Крім того, сап'ян часто називався латинською *aluta Turcica* (турецька замша). Але загалом, можемо зробити висновки, що *alutarii* (*allotarii*) в джерелах – це таки замшівники. Натомість важче розмежувати сап'яників від червоношкірників. Так, М. Капраль зауважив, що М. Грушевський хибно перекладав термін *rubricerdone* як “сап'яники”¹⁶⁵. Сап'яники у тогочасних джерелах називалися латиною *corriarii*¹⁶⁶ або *pellium concinatorum*¹⁶⁷. Але серед записів про прийняття до міського громадянства таких термінів взагалі нема. Натомість у раецьких протоколах під 1623 р. є запис надання громадянства ремісникам, названим *flavarum cutium expolitores*¹⁶⁸, тобто “обробники жовтавих (вогняножовтавих, золотавих) шкір”. Термінологічно це дуже схоже на червоношкірників, але власне ці ремісники і є сап'яниками, – це видно з подальших протокольних текстів, а також зі статуту, наданого сап'яникам у 1620 р., де фігурує більшість тих *expolitorum*, що прийняли громадянство у 1623 р.¹⁶⁹

Однак із цими сап'яниками є певні незрозумілі моменти. По-перше, в самому тексті цехового статуту райці не тільки надають сап'яникам право на створення власної корпорації, але й приймають автоматично їх до числа громадян міста (*za obyuatele miasta naszego przymuiemy*) і надають їм міське право (*mieyskie prawo*); по-друге, в протоколі записано, що вони приймають таки передміське (*ius suburbanum*), а не міське право; а по-третє, протокольний запис чомусь стосується аж 1623 р., а статут – 1620 р. Можна запропонувати такі

---

¹⁶⁵ Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1995. – Т. 6. – С. 130; – Капраль М. Шевський цех... – С. 43.

¹⁶⁶ Тут їх легко сплутати також і з лимарями (*corrigiarii*).

¹⁶⁷ Економічні привілеї... – С. 293 (№63).

¹⁶⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 224.

¹⁶⁹ Економічні привілеї... – С. 287 (№62).

пояснення цим невідповідностям: у цеховому статуті райці приймали до міського права у широкому значенні (просто до львівського громадянства як такого); можливо, для того, щоб дотримати виконання всіх необхідних юридичних формальностей самого статуту було замало – і сап'яники мусили таки ще й офіційно прийняти на рагуші громадянство, скласти присягу і сплатити відповідний внесок; сам акт його надання міг відбутися пізніше, або запис про нього був внесений до протоколів з запізненням чи під невідповідною датою.

Згаданих сап'яників було вписано всього п'ятнадцять. Місце їхнього походження не вказане. Щонайменше десять з них були вірменами. Чітко вказані писарями один поляк і один українець. Поза 1623 р. сап'яники у записах про прийняття львівського громадянства більше не згадуються, що досить дивно, адже цех існував і надалі й отримав підтвердження свого статуту ще в 1667 р.¹⁷⁰

Дубильники, червоношкірники та кордибанники. Дубильники, які також інколи називаються **чинбарями** або **гарбарями**, займалися обробіткою шкіри тварин, щоб уникнути її псування (гниття) і надати їй більшої міцності та еластичності. Серед цих ремісників спостерігається певна спеціалізація. За кольором кінцевого продукту вони поділялися на білошкірників, червоношкірників та кордибанників. Білошкірники, після “вичинки” шкіри залишали їй природний колір. Ймовірно, саме вони в джерелах називаються просто дубильниками (*cerdones*, *gerber*). Кордибанники (*cordibanarii*, *cordybani* – від міста Кордова в Іспанії) – надавали шкірі чорного кольору, мали специфічну техніку – працювали здебільшого з козячою шкірою, яку обробляли риб'ячим жиром¹⁷¹. Червоношкірники (*rotgerber*, *rubricerdones*), виправивши шкіру, надавали їй жовтого або червоного кольору. Інколи останніх змішують із сап'яниками та замшівниками. У реєстрах XV ст. також згадується семеро новоприйнятих міщан з прізвиськом *Suranik*. Можливо, це є вказівка на шкірообронний фах – за М. Капралем це є одна з назв червоношкірників, що походить від староукраїнського “соуранный” (сирий, невичинений)¹⁷². Однак, по-перше, не зовсім зрозуміло, чи “сирошкірники” могли бути синонімами “червоношкірників”, а чи радше – “білошкірників”. А по-друге, немає певності, чи маємо тут справу с фахом, а не прізвиськом, тому лише констатуємо факт, що таке могло би бути.

Невідомо, однак, наскільки такого розрізнення дотримувалися писарі, які вели записи про прийняття до міського права – у першому

¹⁷⁰ Економічні привілеї... – С. 294–295 (№64).

¹⁷¹ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje... – S. 93.

¹⁷² *Капраль М.* Шевський цех... – С. 45.

періоді зовсім не згадуються кордибанники, у другому і третьому – червоношкірники, у четвертому – знову кордибанники. Можливі такі пояснення: або термінологія писаря реально відображає наявність чи відсутність згаданих “гарбарських” спеціальностей серед львівських міщан, або ж писар у певні періоди занотовував, не вдаючись у деталі, кордибанників чи червоношкірників під нейтральним терміном “дубильник”. Тому розглянемо ці три спеціальності разом, оговоривши однак дещо детальніше кордибанників у третьому періоді, з огляду на певну етнічну та географічну специфіку та існування для них у той час окремого цеху.

У першому періоді міське право прийняли 29 дубильників, з них 15 занотовані як червоношкірники. Обидві ці спеціальності інтенсивно приймали міське право у 1420–1426 рр. (8 чол.) та у 1462–1468 рр. (7 чол.). Серед цієї численної групи ремісників бачимо п’ятьох місцевого походження і, крім того, п’ятьох із Руського воєводства (в основному із південно-західної його частини – зі Щирця, Жидачова, Нового Міста, Високої та Сянока), а також одного із Кам’янця-Подільського. Іншим регіоном, який дав середньовічному Львову понад п’яту частину міщан-дубильників була Сілезія, і то переважно Нижня (вихідці із міст Глогува, Стшегома та Зембіц, сіл Льобедау (Любятува) та Ольшанки). Один дубильник прибув із-за кордону – з угорського на той час Пряшова. Про вісім дубильників інформація щодо місця походження відсутня.

У другому періоді кількість цих ремісників значно зросла – ती львівськими громадянами стали 55 дубильників і один кордибанник. Роками найінтенсивнішого прийому були такі: 1541 (4), 1544 (4), 1574 (5), 1590 (6), 1594 (3) і 1599 (4). Входження дубильників до складу львівської громади відбувалося стрибкоподібно, особливо це стосується кінця XVI ст., коли між згаданими роками 1574, 1590, 1594, 1599 ідуть відповідні перерви у п’ятнадцять, три та чотири роки, без прийняття жодного дубильника.

У географії походження дубильників того часу спостерігається низка регіональних закономірностей. Дев’ятеро з них були місцевими і ще троє походили із сіл Басівки (2) та Годовиці (1) (обидві місцевості розташовані між собою поруч, недалеко від Львова). Найбільше ж ремісників цього фаху, порівняно з іншими регіонами, Львову дала Перемишльська земля. Вражає той факт, що абсолютна більшість прибулих із цієї землі ремісників походили з Перемишля та найближчих околиць (майже 40% усіх дубильників, прийнятих протягом 1522–

1604 рр.)¹⁷³. Важливо зазначити, що це не був одноразовий “прорив” перемишльських дубильників у мури Львова (як це бувало у низці випадків, коли кілька ремісників прибувають з однієї місцевості протягом стислого терміну). Тут маємо справу з поступовим і відносно рівномірним поповненням львівського міщанства вихідцями з територіально невеликого району. Іншим та значно меншим за чисельністю “острівком”, з якого прибували дубильники, був Краків (4 чол.) разом із сусідніми селами – Волею Радзішовською, Рацлавіцями та Пачултовіцями. З цих сіл прибуло троє дубильників і всі прийняли міське громадянство у 1599 р. (а згадані вихідці з Кракова стали львівськими громадянами у 30-40-х рр. XVI ст.).

У третьому періоді власне дубильників було 42 (про кордибанників йтиметься нижче). Дубильники тоді найінтенсивніше приймали львівське громадянство у 1632 і 1678 рр. (по 7 чол.). Про 20-х не знаємо, звідки вони походили, однак 11 з них мали українські за звучанням імена та прізвища. 14 дубильників були місцевого походження. Вихідці з Руського воєводства прибували з його західної частини – п’ятеро з Перемишльської землі¹⁷⁴, а також один – із села Синяви в Сяноцькій землі. З інших земель Речі Посполитої бачимо лише по одному дубильнику з Ропчиць і з Любліна.

У другій половині XVIII ст. міське громадянство отримали лише 15 дубильників і один червоношкірник. Вісім дубильників було прийнято в 1750-х рр. Інтенсивність прийняття дубильниками (разом з червоношкірниками) львівського громадянства у 1720–1783 рр. дорівнювала інтенсивності першого періоду.

До чинбарського ремесла активно бралися і некатолицькі нації – українці навіть бували в ньому цехмістрами¹⁷⁵, а вірмени вважалися добрими фахівцями в кордибанній справі¹⁷⁶. Однак щодо останніх, то дивує той факт, що вірмен майже не видно серед новоприйнятих міщан-дубильників, за винятком згаданих вище кордибанників Йоана Туталовича та Христофора Бахчинського. Щодо українців, то в XV ст. бачимо лише одного –

---

¹⁷³ Один лише Перемишль дав Львову 14 дубильників, його передмістя Псарче дало ще 2, а до того ж по одному із сусудніх із Перемишлем сіл Мацьковичів, Гороховичів, Яскманиць, Цикова та Бикова. Окрім того, із Перемишльської землі до числа львівських громадян були прийняті дубильники з сіл Ямної на Перемишльському нагір’ї та Городовичів на Самбірщині.

¹⁷⁴ Перемишль, Нижанковичі, Болестрашиці, Трійчиці та Висоцько – за винятком останнього, це населені пункти, які розташовані неподалік від Перемишля, що подібно до ситуації в XVI ст.

¹⁷⁵ Кісь Я. Промисловість... – С. 127.

¹⁷⁶ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje ... – S. 94.

червоношкірника¹⁷⁷. Але вже в другому періоді міське громадянство прийняло 22 українці (40% усіх дубильників). Не надто зменшився цей показник і в третьому періоді – 15 чоловік, тобто 35% від загалу цих ремісників. У четвертому періоді серед 15 дубильників бачимо лише 4 українців.

Кордибанники. Першим кордибанником у реєстрах новопринятих громадян був Ганус Прайснер з Сілезії (1591 р.), записаний як *cordybanorum artis magister*¹⁷⁸. І це був єдиний представник цього фаху в другому періоді. Решта кордибанників згадуються вже в пізніші часи. У раєцьких протоколах під 1626 р. занотовано прийняття до міського права двох кордибанників. У третьому періоді кордибанники нотуються писарем досить ретельно. Можливо, причиною цього було утворення для них на початку XVII ст. окремого цеху¹⁷⁹. У цьому періоді громадянами стало 15 кордибанників. У 1740 р. серед рахункових записів згадується ще один кордибанник, що прийняв міське громадянство.

Усі кордибанники, що прийняли міське громадянство Львова до 1683 р. (13 чол.), а також один, що прийняв у 1740 р., мають виразно неслов'янські (в основному “германські”) прізвища¹⁸⁰. Місце походження дев'ятьох із них невідоме, троє походили з Ниси та Глогува в Сілезії, Виборга у Швеції (тепер – у Росії) та один був місцевим.

У 1680–90-х рр. серед кордибанників уже згадується українець (Василь Лісевич з Білої Церкви)¹⁸¹ та вірменин (Йоан Тугалович, місцевий)¹⁸². Прізвища ж на польський кшталт мають вихідці з Кам'яця Подільського (Михайло Бжошкевич) та з Сучави (Христофор Бахчинський), однак останній був, скоріш за все, вірменином¹⁸³.

---

¹⁷⁷ ACL. – Т. 1. – №959.

¹⁷⁸ Ibidem. – №3267.

¹⁷⁹ *Кісь Я.* Промисловість... – С. 125.

¹⁸⁰ Для більшої наочності перерахуємо їх: *Offman Balthasar* (1626 р., ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 148, арк. 1118), *Thomas Ulrycht* (1626, ibid.), *Georgius Ceiphan* (1632 р., ACL. – Т. 1. – №3662), *Andreas Gisman* (1632 р., ibid.), *Bartel Giedstatt* (1632 р., ibid.), *Mathias Keller* (1632 р., ibid.), *Hanus Thimas* (1650, ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 85), *Michael Heront* (1654 р., ACL. – Т. 1. – №3811), *Bartholomaeus Fabig* (1654 р., ibid. – №3811), *Ioannes Wende* (1655 р., ibid. – №3818), *Casimirus Kelner* (1667 р., ibid. – №3928), *Rydir Kass* (1683 р., ibid. – №4056), *Joan Jerzy Gunter* (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 364).

¹⁸¹ ACL. – Т. 1. – №4194.

¹⁸² Ibidem. – №4056.

¹⁸³ Хоча із прізвищем Бахчинський відомий і українець (ACL. – Т. 1. – №4422), і вірменин (ibid. – №3953), однак у цьому випадку йдеться, на нашу думку, про вірменина, оскільки ім'я Христофор (Кшиштоф) було характерним для цього народу, а до того ж з Сучави можна сподіватися більше вірменина, ніж українця чи поляка, див.: *Дашкевич Я.* Розселення вірменів на Україні в XI–XVIII ст. // Український історико-географічний збірник. – К., 1971. – Вип. 1. – С. 171.

Подвійне прізвисько, яке вказувало на поступову колонізацію його носія, мав *Laurentius Herlit alias Michalkowicz*¹⁸⁴.

Замшівники (*allotarii*) виготовляли специфічними способами дублення замшу – м'яку шкіру з ворсистю поверхнею. Цей фах був різновидом дубильників, але в ті часи замшівники були спорідненими з калитниками, разом з якими належали до спільного зі свічкарями і миловарами цеху¹⁸⁵. Замшівники були нечисельною професією. У Львові спостерігаємо їх лише в XVI ст. Всього їх за цей час міське громадянство прийняло п'ятеро (у 1534, 1551, 1569, 1573, 1582 рр.)¹⁸⁶. Двоє походили з Угорщини (Кезмарк) і ще двоє – з Сілезії (Гродкув), один же був місцевим.

Калитники або ж **міховики** у реєстрах XV ст. часто називалися польським терміном *kaletnicy*. Натомість набір латинських відповідників є досить розмаїтим, як на нечисельне ремесло: *crumenarii, bursarii, bursifices, bursatores, marsupiarrii, saccarii*. Ці ремісники виготовляли мішки, калити, череси, патронташі, мисливські рукавиці і торби, шкіряну оббивку для крісел¹⁸⁷. У XV ст. лише двоє калитників стало львівськими громадянами – обоє в 1460-х рр.¹⁸⁸ Один із них (*Maxim Kaletnik*), можливо, був українцем. У XVI ст. першим калитником був виходець із Мосту в Богемії (1538 р.)¹⁸⁹. Далі калитники напливають до Львова в основному “групками” – у 60-х рр. – четверо з Сілезії, а в 90-і рр. XVI ст. – двоє з Кракова та один із сусіднього Казімежа. Окрім одного місцевого, тоді серед калитників були відсутні вихідці з українських земель. У третьому періоді львівське громадянство прийняло 12 представників цього ремесла, в основному в 60-80-х рр. XVII ст., а на початку XVIII ст. міщанином став лише один калитник. Географія походження новоприйнятих калитників виглядала так: п'ятеро були місцевими, решта походили з Янова (Львівська земля), Самбора (Перемишльська), Познані, Каліша, Любліна і двоє – без зазначення місця походження. У другій половині XVIII ст. міщанами стало 6 калитників. Що стосується національного складу, то в цьому ремеслі бачимо, за винятком, можливо, одного українця в XV ст., в основному поляків та прибулих із заходу німців, чехів тощо.

¹⁸⁴ ACL. – Т. 1. – №4194.

¹⁸⁵ Їх мало б об'єднувати використання у своїй роботі лугу, попелу і вапна – див.: *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje...* – S. 131–132.

¹⁸⁶ ACL. – Т. 1. – №1851, 2288, 2770, 2870, 3017.

¹⁸⁷ *Gloger Z. Encyklopedia Staropolska...* – Warszawa, 1972. – Т. 3. – S. 209.

¹⁸⁸ ACL. – Т. 1. – №579, 632.

¹⁸⁹ *Ibidem.* – №1958.

Кушнірі (*pellifices, kürschner*) займалися пошиттям хутряних виробів, і були досить заможними ремісниками¹⁹⁰, однак основні зиски кушнірі в давніх часах отримували не так з ремесла, як з торгівлі хутром та шкірами¹⁹¹. У першому періоді кушнірі інтенсивно приймали міське право у 1466–1476 рр. (15 чол.) та в 1490–1499 рр. (10 чол.). Всього ж за 1405–1422 і 1461–1514 рр. вписаними до числа львівських громадян були 55 кушнірів, з яких один був одночасно ще й міським пахолком (*dimicator*)¹⁹².

Характерною рисою для кушнірства середньовічного періоду є незначна кількість вихідців з етнічно польських земель: Малопольща (4), Великопольща (3) та Мазовія (2). Сілезія (Нижня) дала Львову 2 кушнірів. По одному прийняли львівське громадянство вихідці з Молдавії, Московії та Моравії. Троє були місцевими, з Руського воєводства походило 11 осіб, з Белзької землі – 2, з Поділля – 1, з території ВКЛ – 5 (у тому числі по одному із Луцька та Києва), а також одна особа прибула з Бреста, можливо Литовського. Поза тим, з-поміж 12 чоловік без зазначення місця походження, громадянами Львова стало 4 українців-кушнірів і 1 *ex Rutheno neofitus*. Отже, трохи менше половини кушнірів у реєстрах міщан середньовічного Львова походили із українських земель.

У другому періоді інтенсивність поповнення громади кушнірами ледь зросла – протягом 83 років їх було прийнято 66 чоловік. Роками інтенсивного прийому були такі: 1535 (5) і 1602 (7). На відміну від першого періоду у той час найбільшу групу (дещо менше третини) становили місцеві (21). Багато прибуло з Руського воєводства (14), здебільшого з Перемишльської землі (11), як і в багатьох інших випадках, з населених пунктів, розташованих або безпосередньо на так званому Руському шляху, або неподалік від нього (Перемишль і сусідні Болестрашиці, Радимно, Ярослав, Малява, Прибишівка). Малопольща дала Львову 13 кушнірів (Краківське – 5, Люблінське – 5, Сандомирське – 3). З інших же регіонів представлена Мазовія (3), Великопольща (3), Сілезія (2) та Київщина (1). Ще одна особа походила з місцевості Поток, а такі населені пункти були в Руському, Краківському та Сандомирському воєводствах.

Двадцять кушнірів прийняли міське громадянство відповідно до протокольних і рахункових записів за 1610–1626 рр. Половина з них стала громадянами в одному лиш 1626 р. У третьому періоді до міської громади влилося 120 кушнірів. Роками інтенсивного прийому були такі: 1641 (7), 1647 (7), 1658 (6), 1675 (6), 1678 (5), 1684 (7), 1697 (8), 1704 (6),

---

¹⁹⁰ Капраль М. Фінансові книги Львова другої чверті XVI ст. як джерело... – С. 40.

¹⁹¹ Leśniak F. Rzemieślnicy i kupcy w Krośnie... – S. 73 – 74, Kisz J. Промисловість... – С. 102.

¹⁹² ACL. – Т. 1. – №635.

1709 (5). Третину серед кушнірів (34) у цей час склали місцеві. При 59 не вказано місця походження. Львівська земля дала 8 кушнірів, Перемишльська – 6, Сяноцька – 2, Галицька і Холмська – по 1, а також Белзьке воєводство і Поділля – по 3. Сумарно в третьому періоді з українських земель походило 57 чол. Якщо у першому періоді вихідці з українських земель ледь дотягували до половини загального числа кушнірів, то в другому і третьому періодах вони виразно домінували.

Хоча третій період був “піковим” щодо кількості кушнірів, то в четвертому відбувся раптовий спад – цих ремісників у досліджуваних записах занотовано було вкрай мало – лише 5 чол. Вони прийняли львівське громадянство у 1754 та 1760–1762 рр. Загалом, складається враження, що спад популярності кушнірського ремесла міг спостерігатися вже наприкінці третього періоду.

Серед новоприйнятих кушнірів фіксуємо значну частину українців, які входили до цеху разом із католиками та вірменами, але не могли бути цехмістрами¹⁹³. У першому періоді українці становлять близько 20% від решти кушнірів (тоді кушнірство було найпопулярнішим ремеслом серед українців), у другому – 23%, а в третьому – понад 37%. У четвертому періоді “українця” можна впізнати лише в одному кушнірі – Андрієві Стажевському¹⁹⁴, напевно представникові української “кушнірської” родини, відомої ще з першої половини XVIII ст.

Вірмен-кушнірів було значно менше. У середньовіччі згадано лише одного вірменина-кушніра, який прибув до Львова з Сучави¹⁹⁵. Ще один кушнір з Сучави мав би бути вірменином з імені (*Iwanis Iacub*)¹⁹⁶. У другому періоді вірмен серед кушнірів не відзначено. У третьому періоді їх вписано шестеро, однак це досить незначна частка серед кушнірського загалу.

Сідлярі (*sellatores, ephipiarii, satler*), як видно із самої назви, виготовляли сідла. У перший період львівське громадянство прийняли 10 сідлярів, які походили в основному з Руського воєводства та Малопольщі. Лише один сідляр був місцевим. У другому періоді кількість сідлярів не надто зросла – громадянами стало 13 з них. Географія походження виглядає дещо незвичною. Якщо у більшості ремесел переважають вихідці з українських

---

¹⁹³ Капраль М. Привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій Львова XV–XVIII ст. (історико-правовий нарис) // Економічні привілеї... – С. XLIV.

¹⁹⁴ ACL. – Т. 1. – №5261.

¹⁹⁵ Ibidem. – №955.

¹⁹⁶ Ibidem. – №792. *Iwanis Iacub* могло б стосуватися і українця (Іванового Якова), але сама форма написання імені, а також те, що перед ним записом було скреслене “Сагак”, вказує на те, що це таки вірменин.

земель чи Малопольщі (тобто південних та південно-східних воєводств Польського Королівства), то у випадку сідлярів значна кількість їх прибула із центральних та західних регіонів – Мазовії (Лів, Нове Місто над Пілицею), Великопольща (Велнонь, Слупча), Добжинської землі (Ліпно). З українських земель, за винятком двох місцевих, не згадано нікого, а з Малопольщі – лише виходець з Буська в Сандомирському воєводстві. Двоє осіб прибуло з-поза меж Речі Посполитої – з Віхрува в Сілезії та з Корбаха в Німеччині.

У рахункових та протокольних записах між другим і третім періодом згадано прийняття міського права двома сідлярами¹⁹⁷. У третьому періоді львівськими громадянами стали 26 сідлярів, серед яких було двоє місцевих. З міст Руського воєводства були вихідці з Мостиськ, Самбора, Городка та двоє з Замостя, з інших же регіонів – з Познані і Любліна. П'ятеро сідлярів прибули з-за кордону – двоє з Німеччини і по одному з Сілезії, Австрії та Швеції. Про 11 сідлярів інформація щодо місця походження відсутня. Семеро сідлярів внесено до рахункових записів про сплату за міське право між третім і четвертим періодами¹⁹⁸. З них лише один мав польське за звучанням прізвище, а решта – німецькі (германські). У другій половині XVIII ст. до числа львівських громадян вписано 15 сідлярів. Серед них також домінували “германські” прізвища. Про зростання німецьких впливів протягом XVIII ст. в сідлярському цеху згадувала Л. Харевичова¹⁹⁹.

Відомо, що українці активно займалися цим ремеслом. Однак у записах про прийняття до міського права цей факт слабо віднотований. Згідно із досліджуваними джерелами, сідлярами-громадянами стало лише п'ятеро українців (наскільки про це можна судити з їхніх імен та прізвищ). Безсумнівно, що число цих ремісників серед міщан мало би бути значно більшим²⁰⁰. Сідлярі сумарно були на 21 місці за кількістю серед різного роду ремесел. Інтенсивність поповнення цими ремісниками львівського міщанства з кожним періодом зростала.

Лимарі (*corrigiarii, corrigiatores, frenifices, rimer*) займалися виготовленням кінної зброї та різних шкіряних виробів, за винятком взуття. Початково вони разом із сідлярами утворювали спільний цех. Протягом середньовічного періоду міське право отримали 17 лимарів. Щодо географії походження, то важко стверджувати про значну перевагу якогось регіону.

---

¹⁹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541; спр. 734, арк. 921.

¹⁹⁸ Там само. – Спр. 952, арк. 294, 361, 364, 449, 457.

¹⁹⁹ *Charewiczowa L.* Lwowskie organizacje ... – S. 100.

²⁰⁰ Так, відомі діячі української громади Львова Юрій та Іван Рогатинці, які, як відомо, були славними сідлярами, у реєстрах громадян подані без професії (ACL. – Т. 1. – №3168).

Двоє лимарів були місцевими, 5 походили з Руського воєводства, 4 – з Малопольщі, 2 – з Великопольщі, по одному – з Мазовії, Литви та Сілезії.

У другому періоді лимарі вливалися до львівського міщанства найбільш інтенсивно – за 83 роки прийнято 36 чоловік (у 1534, 1585 і 1601 – по 3). Шестеро були місцевими, десятеро походили з Руського воєводства і один з Белжчини. Решта прибули з Малопольщі (8), Мазовії (4), а місце походження сімох лимарів невідоме. Населені пункти, звідки прибували лимарі, не утворювали більш чи менш компактних груп.

Між другим і третім періодом в раецьких протоколах та рахункових книгах занотовано дев'ять лимарів. Місце їхнього походження не вказане. На той час припало відокремлення лимарів разом з ольстерниками від цеху сідлярів (1617 р.)²⁰¹. Загалом воно ніяк суттєво не позначилося на кількості вписаних (четверо прийняло громадянство до отримання свого цехового статуту і п'ятеро після). Навіть більше – у подальшому записи про прийняття ними міського права з'являються все рідше. Протягом 1627–1727 рр. його отримали лише 27 лимарів. Серед них восьмеро було місцевими, один прибув з передмістя Самбора, четверо – з Малопольщі (Краків, Палечниця, Люблін, Пільзно), по одному – з Куявії (Бидгощ) і з Волині (Олика), а також один з села Місьова, якого нам не вдалося ідентифікувати. Про 11 лимарів інформація щодо місця їхнього походження відсутня.

Серед лимарів подекуди траплялися й українці – наприклад, Іван лимар, що став громадянином у 1565 р. Але заснований у 1617 р. новий цех був доступним лише для католиків. Однак уже в першій половині XVIII ст. львівське громадянство приймає лимар-українець Андрій Стрільбицький²⁰².

Ольстерники. Спорідненим ремеслом із сідлярами, лимарями, а також калитниками були ольстерники – ремісники, які виготовляли “ольстра” (*thecae*) – кобури на вогнепальну зброю, що кріпилися при сідлах. Це була нечисленна група ремісників. У першому та другому періоді занотовано лише по одному ольстернику. Один з них прийняв міське право в 1502 р. і був невідомого місця походження, інший же став міщанином в 1534 р. і походив з Кракова. Обидва ці ремісники названі латинським терміном *perifices*²⁰³.

У третьому періоді ці ремісники називалися латинським терміном *thecarii*. Всього їх за цей період стало громадянами семеро, і це стосується лише другої половини XVII – початку XVIII ст. Місце

²⁰¹ Економічні привілеї... – С. 250–260 (№56–57).

²⁰² ACL. – Т. 1. – №4593.

²⁰³ Ibidem. – №1427, 1831. *Perifex* – могло означати також калитника.

походження чотирьох в джерелах не зазначене, ще троє – були місцевими. Серед цього ремесла не знаходимо жодного українця чи вірменина.

Ремінники (*cingulatores, gurteler*) виготовляли ремені, оздоблювали їх олов'яними та латунними прикрасами. Ця професія була малочисельною – за весь час у Львові прийняли міське громадянство лише 16 ремінників, з яких шестеро – у першому періоді та десятеро – у другому. У першому періоді ремінники прибували з західної частини Руського воєводства (Перевоорськ, Коросно, Березів), Молдавії та Краківського воєводства. Один ремінник приніс документи і з Кракова, і з Зембіц (в Нижній Сілезії)²⁰⁴. З Березова походив українець (*Hannes Reisse*)²⁰⁵. У другому періоді ці ремісники прибували з таких регіонів: по 4 – з Руського воєводства (Перемишль, Ланьцуг, Коросно та Грубешів) і Малопольщі (Люблін, Лукув, Радом і Тарнув), а також один з Плоцька в Мазовії. Про одного немає інформації щодо місця його походження. Отже, серед ремінників не було жодного місцевого ремісника. У другому періоді цим фахом займалися переважно поляки. Після 1574 р. у реєстрах ремінники не значаться.

Рукавичники (*cirothecarii, manicarii, hantschuster, hanczmecher, rękawicznicy*) мало представлені у реєстрах. У першому періоді повноправними міщанами Львова стало шестеро рукавичників, з яких п'ятеро – у 1417–1423 рр., а один – у 1470 р. Походили вони з Руського (Перемишль) та Краківського (Сонч і Скальмеж) воєводств і з Сілезії (Ниса та Ебїрсдорф, нині – Домашкув). У Львові був також королівський рукавичник (*cirothecarius regis*)²⁰⁶. Після 1470 р. рукавичники зникають з реєстрів і з'являються через більш ніж два з половиною століття. У 1741 і 1752 рр. громадянами стали рукавичники Каспер і Павло Ляйнери²⁰⁷. У “Списку” згадується *handschuhmacher* Фрідріх Зелігман²⁰⁸. Антропонімія котлярів вказує на майже виключне домінування німців у ремеслі.

У 1773 р. міське право прийняв Антоній Гінк (*Antonius Hinc*)²⁰⁹. У давніших наших підрахунках²¹⁰ він не числився серед рукавичників, оскільки був зарахований до жовнірів (через те, що в чистових реєстрах він окреслений латинською як *manipularius*, що й мало означати рядового вояка, жовніра). Однак рахункові записи подають його як *Antoni Kinc*

²⁰⁴ ACL. – Т. 1. – №463.

²⁰⁵ Ibidem. – №673.

²⁰⁶ Ibidem. – №424.

²⁰⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 368, 485.

²⁰⁸ ACL. – Т. 1. – №5705.

²⁰⁹ Ibidem. – №4851.

²¹⁰ Заяць О. Професії виробничої сфери львівського міщанства (за реєстрами новоприйнятих громадян XV–XVIII століть) // Записки НТШ. – Т. 252. – С. 345.

*rękawicznik*²¹¹, а в статуті цеху калитників і рукавичників він поданий як *Antonius Chini, artis manicariorum magister*²¹². Очевидно, що писар чистових реєстрів помилився в латинській термінології і замість *manicarius* написав *manipularius*. Зрештою, з вищенаведеного видно, що “перекрученою” була не лише професія, а й прізвище. Отже, всього за досліджуваний час львівськими громадянами стали десять рукавичників.

2.4. Металообробні ремесла

Ковалі (*fabri, ferrifabri, smedte*) виготовляли в основному сокири, підкови, обручі для коліс, грати, гаки, та інші металеві предмети²¹³. У першому періоді міське право прийняло 22 ковалі. Найінтенсивніше це відбувалося у таких роках: 1422 (5), 1462 (3) та 1486 (7). Хоча ковалі становили досить численну групу, однак у середньовіччі неможливо виокремити якийсь регіон-постачальник цих ремісників Львову. Вони прибували і з Малополющі, і з Великополющі, і з Мазовії. Четверо ковалів прибуло з Перемишльської землі на початку XV ст.

У другому періоді до числа львівських громадян було вписано 38 ковалів. Роками найактивнішого прийняття були такі: 1566 (3), 1573 (3), 1585 (6), 1602 (5). Двоє ковалів були місцевими. Ще восьмеро дало Львову Руське воєводство. Найбільше переселилося до Львова ковалів із Малополющі. На першому місці за кількістю прибулих у той час стоїть Сандомирське воєводство (10), за ним іде Люблінське (8), і найменше їх дало Краківське воєводство (4). У Малополющі можна виділити певний регіон-“постачальник” ковалів: північ Сандомирщини (насамперед Радомський повіт) та північно-західна частина Люблінського воєводства²¹⁴.

²¹¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 3 (6).

²¹² Економічні привілеї... – С. 233 (№54).

²¹³ Білецький С. Розвиток ремесла і промислів у Львові в середині XVII ст. // З історії Західноукраїнських земель. – К., 1957. – Вип. 2. – С. 16.

²¹⁴ З півночі Сандомирщини ковалі прибували з таких місцевостей: Радома та з сусіднього села Ястшембя (північний схід від Радома), Ілжі (на південь від Радома), Бешкува (на південний захід від Радома), зі Скшинна (на захід від Радома), Руди (на північний схід від Радома у напрямку Козєніц), Желехува та Бобровників над Вепром – останні два міста належали до Стенжицької землі. З місцевостей Люблінського воєводства, які належали до вищезгаданого “ковальського регіону” можна назвати Люблін з недалекими від нього Бистрейовицями, північніше від Любліна – Кам’янка, ще далі на північ – Коцьк та сусіднє з ним село Белчонц, і нарешті – Лукув. Отже, вищезгадані місцевості утворюють свого роду ланцюжок. Дещо випадає із нього Курув, розташований на північний захід від Любліна. До цього “регіону” можна б долучити село М’ясткув у Черській землі, оскільки воно лежить зовсім поруч із межею Мазовії та Сандомирського і Люблінського воєводств. З інших місцевостей останніх двох воєводств, які опинилися поза вищезгаданим регіоном (і були розташовані південніше) ковалі походили з Ужендова, Вислиці та Змислува.

Рахункові та протокольні записи між другим і третім періодами повідомляють про прийняття до громадянства сімох ковалів без вказівки на місце походження. У третьому періоді кількість ковалів, прийнятих до складу львівського міщанства, порівняно з другим періодом дещо зменшилася – їх занотовано лише 29. Географія походження новопринятих ковалів виглядає так: десятеро були місцевими, решта походили з Руського воєводства: по четверо – з Перемишльської землі (з Ряшова, Терногорода (Тарногруда), Кульчиць і віддаленого від міграційних шляхів села Коростенка) і з Сяноцької (троє з Коросна і один з Динова). Про 14 ковалів інформація щодо місця походження відсутня. Ще два ковалі згадані у рахункових записах між третім та четвертим періодами. У другій половині XVIII ст. ковалі приймали львівське громадянство значно активніше, ніж у попередні часи. За той час до реєстрів вписано 27 ковалів.

Протягом третього періоду у цьому ремеслі занотовано кілька українців. Напевно українські ковалі ставали міщанами також і в другій половині XVIII ст. (маємо там два українських за звучанням прізвища). Натомість у давніші часи – протягом першого і другого періодів – українців-ковалів серед міщан не занотовано.

Слюсарі (*serrifabri, slosser*) виготовляли різного роду замки, колодки та інші невеликі металеві речі. Протягом першого періоду у Львові прийняли міське право 20 слюсарів, з них шестеро – у 1470–1474 рр. Серед цих ремісників слабо представлені вихідці з Руського воєводства – їх було лише троє – один місцевий та по одному із Куликова та Каньуги. Натомість семеро слюсарів походили із південної частини Малопольщі – по одному з Кракова, Бохні, Скавіни, Осеку, Шинвалда та двоє із Ропчиць. Ці населені пункти переважно розташовані поблизу важливого торговельного шляху. По одному слюсарю прибуло з Познані, Варшави і Гарволіна. Троє слюсарів також було з-за кордону – з баварського Нюрнберга та з північноугорських Бардіва та Молдави-над-Бодвою (тепер у Словаччині).

У другому періоді кількість слюсарів зросла вдвічі – 40 чоловік. Роками активного прийому були такі: 1568 (3), 1585 (5), 1602 (4). Серед них місцевими були шестеро. Львівська земля дала своїй столиці трьох слюсарів – і всі вони прибули з Городка. З Перемишльської землі занотовано по одному вихідцю із Мостиськ, Переворська, Ряшова та Стрия. З інших руських земель маємо занотованого лише одного слюсаря, що прибув із Потелича (Белзьке воєводство). Натомість досить багато прибуло ковалів з Малопольщі та Мазовії (по 8 чол.). З Великопольщі переселився лише один слюсар (з Каліша). Троє прибули із-за кордону – з Богемії, Трансільванії та Німеччини.

Протокольні записи під 1623 р. повідомляють про прийняття міського права двома слюсарями. У третьому періоді міське право прийняло 54 слюсарі. Роками інтенсивного прийому були такі: 1644 (6), 1653 (1), 1675 (7), 1689 (7), 1693 (5). Четверо слюсарів були місцевими. Десятеро прибуло з Руського воєводства (у тому числі троє з Куликова – всі українці), а також один з Белза. Малопольща дала Львову трьох слюсарів – з Вонвольниці (Люблінське воєводство), Кольбушової (Сандомирське) та Лянцкорони (Краківське). Щодо решти, то один прибув із Гданська, один – із неідентифікованого нами села Збуська (*de villa Zbuska*, можливо, Збоїська під Львовом) і 31 записаний без зазначення місця походження. У цей період серед слюсарів згадується семеро українців. У другій половині XVIII ст. до числа львівських громадян було вписано 20 слюсарів. Найінтенсивніше слюсарі приймали міське право в 1750-х рр.

Острожники у досліджуваних записах виступають лише у німецькій формі (*spoerer, sponer*), тоді як латинські назви (*calcaristae, calcarifices*) не вживаються. Однак і цих “німецьких” острожників занотовано лише троє. Це – один німець з Зембіц в Нижній Сілезії, та двоє осіб, етнічну приналежність яких встановити важко, – з Мостиськ і з неідентифікованої місцевості *Cosse* (можливо село Косина в Перемишльській землі або місто Кошиці в тогочасній Північній Угорщині)²¹⁵. Після 1487 р. серед новоприйнятих міщан острожників більше не видно (не варто до них зараховувати родини Спонерів, оскільки у них це було всього лиш прізвище, яке віддалено вказувало на фах їхнього протопласта). Можливо острожники і ставали львівськими громадянами, але писар їх вписував як слюсарів, адже острожницьке ремесло вважалося різновидністю слюсарства²¹⁶.

Котлярі (*kupferschmied, ahenatores, caldeatores, cuprifabri*) займалися виготовленням котлів і дзбанів з міді та інших металів²¹⁷. Це були ремісники середні за чисельністю. У першому періоді з-поміж новоприйнятих міщан занотовано лише четверо котлярів: з Мазовії (Дрвали), Сяноччини (Коросно) та Сандомирщини (Вельполе), а для одного дані про місце походження відсутні.

У другому періоді, порівняно із першим, кількість котлярів серед міщан зросла у чотири рази. Інтенсивно ставали львівськими громадянами котлярі в 1570–1580-х рр. і в 1602 р. (3 чол.). Четверо

---

²¹⁵ Як Кошиці ідентифікує цю місцевість також А. Янчек (ACL. – Т. 2. – S. 254).

²¹⁶ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje ... – S. 109–110.

²¹⁷ *Кісь Я.* Промисловість... – С. 119.

представників цього ремесла були місцевими і троє прибули з Перемишля. З інших регіонів зустрічаються вихідці з Мазовії (з Нового Міста над Пілицею та Варшави). П'ятеро, а це майже третина, котлярів походило з Сандомирського воєводства, але з населених пунктів досить віддалених одне від одного – двоє з Пільзна і по одному з міст Цьмелюва, Іваниськ та села Рикошина.

У расцьких протоколах записані три котлярі, що прийняли міське громадянство в 1619 р.²¹⁸ Всі вони походили з Малопольщі (двоє з Ужендова, один з Єнджеюва). У третьому періоді міське громадянство прийняло двадцять котлярів. Географія їхнього походження виглядала так: четверо були місцевими, по двоє прибули з Кракова, Сандомира та Самбора, по одному з Сокаля, Томашова (Белжчина) і з села Ловиська (в Сандомирському воєводстві). Про п'ятьох така інформація відсутня. До числа котлярів ми зарахували також двох ремісників *aerifusores* (один з Соколова, інший – з Гданська)²¹⁹, однак, можливо, під цим терміном варто розуміти міделиварників. Двоє котлярів прийняли міське право в 1734 і 1743 рр. (один записаний без імені та прізвища, а лише названий “німцем”). У четвертому періоді до числа новоприйнятих міщан були вписані лише три котлярі – два поляки і один німець (всі в 1750-х рр.).

Відколи у 1616 р. виник окремий котлярський цех, до нього могли належати лише католики²²⁰. Напевно ця заборона діяла і в давніші часи, оскільки ні українців, ні вірмен серед котлярів не занотовано протягом усіх чотирьох періодів.

Бляхарі (*laminarii, bractearii, klempner*) виготовляли бляшаний посуд, ліхтарі, крили бляхою будинки²²¹. Ці ремісники у реєстрах львівських громадян з'являються щойно у другій половині XVI ст., а першим бляхарем у Львові був Ганс Грінвальт з Ниси (Нижня Сілезія), який прийняв міське громадянство у 1584 р.²²² Через сім років львівським міщанином став ще один представник цього ремесла²²³. Обидва були німцями. У третьому періоді міське громадянство прийняло також лише два бляхарі (обидва – поляки)²²⁴. У другій половині XVIII ст. львівськими громадянами стали знову два бляхарі (обидва – німці)²²⁵.

²¹⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 403.

²¹⁹ ACL. – Т. 1. – №4030, 4079.

²²⁰ Економічні привілеї... – С. 83 (№23).

²²¹ *Charewiczowa L. Lwowskie organizacje ...* – S. 93; *Кісь Я. Промисловість...* – С. 121.

²²² ACL. – Т. 1. – №3062.

²²³ *Ibidem.* – №3274.

²²⁴ *Ibidem.* – №3983, 4089.

²²⁵ *Ibidem.* – №4779, 5395.

Голкари (*acuarii, acicularii, nodler*) виготовляли різних видів голки (шевські, кушнірські, кравецькі), а також шпильки, гачки і запонки²²⁶. У XV ст. лише один голкар був вписаний до реєстрів міщан²²⁷. Звідки він прибув невідомо, а міське громадянство отримав без документів.

У другому періоді міське право прийняли 20 голкарів. Роком найбільш активного прийняття цих ремісників до міського громадянства був 1585 р. (4 чол.). У цей час голкари прибували з різних регіонів Польського Королівства і складно стверджувати про перевагу якогось одного із них. Однак існували свого роду “острівки”, з яких переселилися по кілька представників цього ремесла. З Малопольщі прибуло четверо голкарів (трос – з Кракова і один із сусіднього з ним села Рибна). З Мазовії маємо 4 осіб цього фаху – по одному з Варки та Черська і двоє з Гарволіна. Поза тим фіксуємо вихідців з Великопольщі (Львовка, Костяна та Слупчі, але ці міста досить далеко одне від одного), а також з давнього центру Верхніх Лужиць – Будишина, який тоді перебував під чеською владою. Троє голкарів прибуло з Руського воєводства і стільки ж було місцевих.

Шестеро голкарів без вказівки на місце походження вписані під 1623 р. до протокольних списків новоприйнятих міщан²²⁸. 27 голкарів прийняло громадянство у третьому періоді. Встановлення географії походження голкарів є дещо проблематичним – не відомо звідки походять понад дві третини голкарів (19 чол.). Серед решти – шестеро місцевих та по одному з Коросна і Тарнува. У четвертому періоді міська громада поповнилася лише двома голкарями²²⁹. Обидва були німцями, отримали громадянство у 60-х рр. XVIII ст. і в рахункових записах названі шліфувальниками (*szlifierze*)²³⁰. Коли у 1634 р. голкарський цех відокремився від загального металообробного цеху²³¹, було застережено, що до нього мали доступ лише католики. Це підтверджується даними з записів про прийняття до міського громадянства – протягом усього часу серед голкарів не зауважено ані українців, ані вірмен.

---

²²⁶ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe... – S. 111–112; Кісь Я. Промисловість... – С. 124.

²²⁷ ACL. – Т. 1. – №428.

²²⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 223; спр. 148, арк. 73, 75, 76.

²²⁹ ACL. – Т. 1. – №1761, 5273.

²³⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 523, 534. Можливо, так записано тому, що ці професії були спорідненими, а може позначилася співзвучність латиною – *acuciatores* (шліфувальники) та *aciculatores* (голкари).

²³¹ Економічні привілеї... – С. 110–113 (№29).

Ножівники (*cultellifabri, cultrifices*) були нечисельним фахом. У XV ст. до міського громадянства було прийнято трьох ножівників (з Переворська, Ропчиць і Пільзна). У другому періоді львівськими громадянами стали знову лише три ножівники (з моравського Оломоуца, з Кракова і з Яновця в Сандомирському воєводстві). Наступні представники цього ремесла згадані серед новоприйнятих міщан у 1681 (з Парчова), 1703 (з передмістя) і 1728 рр. (місце походження не вказане). Пізніше ножівники не згадуються. Серед цього ремесла не було жодного українця чи вірменина.

Мечники (*gladiatores, gladifices, ensifabri, ensifices, swertfeger*). Протягом першого періоду міське право прийняло 8 мечників – чотири у першій половині XV ст. і стільки ж – у другій. Прибували вони з південної та південно-східної частини Польського королівства – двоє з Переворська, і по одному з Кам'янця на Поділлі, Бохні, Кракова, Казімежа, а також з Глогува Великого у Нижній Сілезії. Один мечник походив з підміського села Замарстинова.

У другому періоді повноправними міщанами стали десятеро мечників. Географія походження цих ремісників виглядала так: один був місцевим і четверо прибули з Руського воєводства – двоє з Самбора і по одному з Перемишля та Яричева. Решта походили з Гнезна (Каліське воєводство), Славіна (Люблінське), Тарнова та недалекого від нього Жабна (Сандомирське).

На початку XVII ст. кількість мечників суттєво зросла – за раєцькими протоколами тільки в 1623 і 1626 рр. громадянство прийняло 14 представників цієї професії (відповідно по 11 і 3). Найбільшої популярності ремесло досягло в третьому періоді – львівське громадянство прийняло 40 мечників. Роками найактивніших поповнень були такі: 1633 (4), 1666 (5), 1675 (6), 1685 (7). Двоє мечників виявилися місцевими, п'ятеро походили з Руського воєводства (Замостя, Лежайськ, Вишня, Тисів біля Болехова, Риманів) і двоє з Рави на Белжчині. Четверо мечників прибули з Краківського воєводства і один – з Сандомирського. Зауважити якусь регіональну закономірність важко – населені пункти надто розпорошені. Мечники також по одному прибували з Мазовії, Литви, Волині, Сілезії, Німеччини і Туреччини. Про 19 немає даних щодо місця походження. Ще восьмеро мечників без вказівки на місце походження записані в рахункових записах про сплату внесків за прийняття громадянства між третім і четвертим періодами.

У другій половині XVIII ст. кількість мечників серед новоприйнятих міщан дещо скоротилася, однак не так суттєво, як це

описав Я. Кісь, який нарахував лише двох мечників, що прийняли у цей час міське право і на підставі цього ствердив про занепад цього ремесла²³². За нашими ж підрахунками 12 мечників стали львівськими громадянами протягом 1750–1783 рр. і ще один був занотований у “Списку”. Можливо, Я. Кісь рахував лише ремісників окреслених латинським терміном *gladifices*, який був більш притаманний для давніших часів, – тоді таких ремісників мало би бути троє. Однак у XVIII ст. для позначення мечника вживається все частіше термін *ensifaber*, *ensifex*, що також означає мечника²³³ – і таких ремісників занотовано дев’ятеро. У “Списку” мечник названий німецькою *schwerdfeger*²³⁴.

Це ремесло вважалося шляхетним і стояло досить високо в ієрархії престижності ремесел. Статутом 1634 р. передбачалася повноправна участь українців у цеху²³⁵. Але це не було нововведення – українців очевидно приймали і раніше. Частина мечників, що стали громадянами у 1623 і 1626 рр., мали дуже виразні українські імена та прізвища: Федько Бокий, Іванко Стрийський, Грицько Вус (Вонс), Семен Жиравський, Грицько Григорович та інші²³⁶. Після прийняття статуту українська антропонімія також присутня серед мечників, але в меншому масштабі (Семен Александрович з Судової Вишні, Дмитро Кузьмич з Рави Руської, Семен Пйотрович)²³⁷. Окрім українців у такому вірогтерпимому цеху бували й вірмени. Виразно зазначений як вірменин серед мечників Северин Сатович з Константинополя²³⁸. Вірогідно, що до цього ж народу належав і Йоан Кіркурович, який прийняв міське громадянство в 1766 р.²³⁹

Лучники (*arcufices*, *bogner*, *luczniczy*) та **стрільники** (*sagittarii*, *sagittifices*), природньо, були спорідненими ремеслами. До останньої чверті XVII ст. у реєстрах згадуються лише лучники, які, можливо, виготовляли ще й стріли. Однак від 1675 р. з’являються в джерелах і стрільники. Про досить чіткий поділ між ними свідчить той факт, що

---

²³² Кісь Я. Промисловість... – С. 124.

²³³ *Ensifaber* походить від латинського слова *ensis* – меч, так само як і *gladifex*, *gladiator* – від *gladius*. Про те, що ці два терміни означають один і той же фах свідчить той факт, що одна і та ж особа називається раз *gladifex*, інший раз *ensifaber* – наприклад, Франциск Заковський (ACL. – Т. 1. – №4562, 4605).

²³⁴ ACL. – Т. 1. – №5658.

²³⁵ Економічні привілеї... – С. XLIV, 159 (№36).

²³⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 223; спр. 148, арк. 75, 77, 1118.

²³⁷ ACL. – Т. 1. – №3891, 3982.

²³⁸ Ibidem. – №4227.

²³⁹ Ibidem. – №4961.

відколи в досліджуваних джерелах виступають обидві спеціальності, випадків, коли б одна і та ж особа називалася довільно лучником або стрільником, не зареєстровано. Більше того, серед лучників у XVII ст. бачимо в основному вірмен, тоді як серед стрільників – поляків та українців (і жодного вірменина).

Отож, лучники серед львівських міщан були від давніх часів – у першому періоді львівське громадянство прийняло шестеро представників цього ремесла. Походили вони з різних місцевостей – як з українських земель (з Самбора, Коросна, Буська), так і з інших регіонів (з Коваля, Кракова). Про одного немає відомостей щодо місця походження. У другому періоді серед новоприйнятих міщан занотований лише один лучник (*lucznik*, 1533 р.)²⁴⁰. Наступні згадки про лучників у досліджуваних джерелах знаходимо лише протягом 1666–1698 рр., коли 11 лучників стали львівськими громадянами (з них 9 – вірмени). Троє лучників-вірмен походили з Туреччини, один з Молдавії і двоє були місцевими, решта ж – невідомого місця походження.

Стрільників за весь час занотовано лише дев'ятеро. По чотири з них прийняли міське громадянство у 1675 і 1697 рр. і один – у 1703 р. Також, як уже згадувалося, до міського права були прийняті четверо “учнів гаптувальників і стрільників”, без вказівки, хто є хто²⁴¹.

Спорідненим, але, видається, не тотожним із лучницьким ремеслом був фах **арбалетника** (*balistarii*)²⁴². У реєстрах занотований лише один представник цього ремесла, що походив з міста Коваля в Куявії (1469 р.)²⁴³

Обладунники або ж **зброярі** (*plathner, platnerze, armorum expolitores, armifices, armifabri, loricarii*) виготовляли охоронні обладунки – панцирі, кольчуги, щити і забрала. Їх серед новоприйнятих міщан занотовано небагато – всього семеро. У першому періоді згадується лише один поляк з Каліша, який отримав громадянство у 1484 р.²⁴⁴, у другому – четверо (по одному з Городка, Сандомира, і Нюрнберга, та один місцевий)²⁴⁵. У третьому періоді – обладунників

²⁴⁰ ACL. – Т. 1. – №1819.

²⁴¹ Ibidem. – №4394.

²⁴² Польський дослідник історії війська та зброї Ян Шимчак вважає, що у Кракові між лучниками та арбалетниками не було різниці і що одну і ту ж особу в джерелах називали і лучником, і арбалетником. Чи так було й у Львові невідомо. Див.: *Szymczak J. Od samostrzelników do grzebieniarzy w Krakowie, czyli rzecz o zmierzchu znaczenia kuszy na przełomie XV i XVI wieku // Aetas Media. Aetas Moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiąt rocznicę urodzin. – Warszawa, 2000. – S. 122.*

²⁴³ ACL. – Т. 1. – №783.

²⁴⁴ Ibidem. – №1105.

²⁴⁵ Ibidem. – №2283, 3082, 3550.

було вписано двоє – вони разом прийняли міське громадянство в 1675 р.²⁴⁶

Міделиварники (гарматники та рушничники). Міделиварники у джерелах найчастіше називаються латинськими термінами *pixidarii*, *bombardarii* чи *sclopetarii* – тобто гарматники та рушничники. Разом з тим, вони займалися не лише виготовленням зброї, а й відливанням (з міді, бронзи та інших сплавів, куди входила мідь) інших, як правило громіздких, предметів, передусім – дзвонів.

Хоча міделиварники у Львові відомі віддана, а львівському середньовічному міделиварству XV–XVI ст. присвячене окреме дослідження²⁴⁷, першого міделиварника, який прийняв львівське громадянство, занотовано щойно в 1524 р. (*Hanus pixidarius*)²⁴⁸ і, скоріш за все, він не був місцевим, оскільки зобов'язався за кілька місяців принести документи. Наступний міделиварник, Ганс Сворч, походив *de Hagonagensi civitate*²⁴⁹. У 1587 р. львівське громадянство прийняли двоє міделиварників – Даніель²⁵⁰ невідомого походження, але який однак перед тим довго проживав у Львові, та Ганс Мільнер²⁵¹ з Найнборку (ймовірно Нойбург в Баварії). Згадані чотири ремісники названі *pixidarii*. У цей час львівські міделиварники здебільшого походили з Західної Європи.

У XVII – на початку XVIII ст. спостерігаються значні як кількісні, так і якісні зміни в цьому ремеслі. Протягом 1627–1727 рр. міське громадянство прийняло 12 міделиварників, а це втричі більше, ніж у другому періоді. У 1632 і 1696 рр. їх вписано по четверо. Міделиварники у той час у джерелах називалися спочатку *bombardarii*, потім – *sclopetarii*²⁵², назва ж *pixidarii* більше не зустрічається. Більшість серед них, наскільки можна судити з прізвищ, були поляками. З реєстрових та рахункових записів випливає, що рушничники-*sclopetarii* польською

---

²⁴⁶ ACL. – Т. 1. – №3980.

²⁴⁷ *Badecki K. Średniowieczne ludwisarstwo lwowskie. – Lwów, 1921.* Для першої половини XVI ст. див. працю того ж актора: *ejusdem. Ludwisarstwo lwowskie za Zygmunta I. – Lwów, 1921.*

²⁴⁸ ACL. – Т. 1. – №1645.

²⁴⁹ *Ibidem. – №1924.* Можливо це місто Гаген в графстві Марк у Вестфалії або Агно в Ельзасі.

²⁵⁰ *Ibidem. – №3132, 3135.* Даніель вписаний двічі (дата однакова) – вперше він як *faber tormentarius* отримав міське громадянство, а вдруге – як *pixidarius* приймався одночасно і до числа громадян, і на посаду пушкаря.

²⁵¹ *Ibidem. – №3143.*

²⁵² Ці терміни утворені від назв вогнепальної зброї *bombarda* і *sclopetum*, що були фактично синонімами і під якими в джерелах розумілося і гаківницю, і мушкет.

мовою передавалися як *szychterze*²⁵³. У 1771 р. міське право прийняв Гжегож Прухніцький, названий як *sztycharz*²⁵⁴. У сучасній польській мові це слово означає гравера (різьб'яра). Але у цьому випадку, скоріш за все маємо справу з перекрученням *szychtarz – sztycharz*. І це не єдине таке переінакшення²⁵⁵. У другій половині XVIII ст. львівське громадянство отримало четверо рушничників. Троє з них були поляками і один – німцем.

Ремесло **латунників** або ж **мосяжників** (*orichalcifusores, orichalcifabri*), ймовірно, потрібно вважати різновидом міделиварства, однак “немілітарного” – для відрізнення від рушничників та гарматників. Латунники займалися відливанням предметів з латуні (*orichalcum* – сплав міді та цинку), а можливо також і з інших “червоних” сплавів (тобто, до яких входила мідь), подібно до міделиварників, але не виготовляли зброї. Серед новоприйнятих міщан цей фах зустрічається лише в записах з другої половини XVIII ст. Усього міське громадянство прийняло четверо латунників²⁵⁶. Загалом про цей фах відомо небагато. Історики львівського ремесла Л. Харевічова та Я. Кісь не згадують про нього.

Ливарники (*cantrifusores, stannifusores, kanngisser*), на відміну від міделиварників, працювали, в основному, зі сплавами олова, а не міді, і займалися виготовленням посуду. У першому періоді занотовано три ливарники – з Библа (Перемишльська земля), Зембіц (Нижня Сілезія) та Вестфалії (без уточнення), з них двоє, а, можливо і всі троє, були німцями. У другому періоді львівськими громадянами стало 11 ливарників. Двоє були місцевими, по одному прибуло з Самбора, Кракова, сілезьких Вроцлава та Крупки, а також з Литви (без уточнення). Сандомирщина дала Львову трьох ливарників, з них один походив з міста Ілжі і двоє були вихідцями із сіл (Лойкув і Полічна). У третьому періоді прийняло львівське громадянство 12 ливарників, один – у 1638 р., а решта між 1682 і 1710 рр. У цей час серед них переважали вихідці із Малопольщі (6 чол.). Один походив із Віттенберга в Саксонії.

---

²⁵³ Наприклад, *Thomas Dulski sclopetarius alias szychterz* (ACL. – Т. 1. – №4586; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 205). Шихтери (шифтері) за М. Капралем інакше називалися зброярами; їхня робота полягала у виготовленні прикладів для рушниць.

²⁵⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 1 (4).

²⁵⁵ Наступного – 1772 р. – “штихарем” у рахунковій книзі був названий *Jan Łopacki*, однак у чистових реєстрах він фігурує як *serrifaber*, тобто слюсар (ACL. – Т. 1. – №5045; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 1). Взагалі у випадку рушничників і слюсарів можна зауважити розмитість термінології.

²⁵⁶ ACL. – Т. 1. – №4827, 5149, 5540.

З українських земель, за винятком одного місцевого, ливарників не бачимо зовсім. У протокольних та реєстрових записах ливарники числяться у 1623, 1739 і 1747 рр.²⁵⁷ У другій половині XVIII ст. львівськими громадянами стали четверо представників цього ремесла.

Золотарі (*aurifabri, aurifices, goltsmedte*) займалися виготовленням та оздобленням прикрас, перстенів, кубків та інших предметів розкоші. Ця професія була престижною та прибутковою, а золотарі знаходилися на верхніх щаблях суспільної ієрархії міського населення²⁵⁸. І все ж фах золотарів не був надто ексклюзивним – вони були однією з найчисельніших ремісничих груп. Загальна кількість прийнятих до міського громадянства золотарів становила 126 чоловік, і за цим показником вони займали дев'яте місце серед ремісників.

Упродовж першого періоду львівськими громадянами стали 18 золотарів. Географія їхнього походження виглядала так: з території Польського королівства вони прибували в основному з Краківського воєводства (4 чол.) та з Галицької землі Руського воєводства (3 чол.), а також один з Сандомирщини (село Славно), однак немає жодного занотованого золотаря місцевого походження. Натомість іншою характерною рисою, яка впадає у вічі, є значний приплив представників цього ремесла із-зовні (тобто з земель поза межами тогочасної Корони). Занотовано по одному вихідцю з таких місцевостей: з мазовецького міста Вишогрода, який на той час (йдеться про 1468 р.) іще не входив до складу Польського королівства, з Луцька на підлитовській Волині, з верхньосілезького Козле, з Молдавії (без уточнення населеного пункту), з моравського Гоценпльоцу (Особлаги), з бранденбурзького Фюрстенвальде та з трансільванської Сігішоари.

У другому періоді львівське громадянство отримали 37 золотарів. Роками найбільш активного поповнення ними міської громади були такі: 1575 (3), 1595 (5), 1601 (3), 1602 (4). У цей час місцеві становили понад третину золотарів (13), проте поза ними з Руського воєводства не було нікого, а з українських земель бачимо лише одного золотаря з Кам'янця Подільського. Натомість шестеро чоловік прибуло з Краківського воєводства. Щодо інших польських земель, то золотарі прибували по одному із Добжиня, Ленчиці, Гарволіна, Тарнува та Познані. Певна частина представників золотарського фаху прибувала з Пруссії – як Королівської (двоє – з Гданська), так і з Князівської (один з Бартошиць), а також – Нижньої Сілезії (Гура). З Північної Угорщини

²⁵⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 148, акр. 170; спр. 952, арк. 361, 429.

²⁵⁸ *Капраль М.* Фінансові книги Львова другої чверті XVI ст. як джерело.... – С. 40, 83, 88.

прибуло троє золотарів, а саме: з гоморського міста Рима-Шомбат (Римавської Соботи) та спішських міст Кезмарка та Левочи.

Шістнадцять золотарів, що прийняли львівське громадянство, вписані до раєцьких протоколів та рахунків між другим і третім періодами. У третьому періоді золотарі приймали львівське громадянство найінтенсивніше – міщанами стали 68 ремісників цього фаху. Особливо інтенсивно ряди громадян поповнювалися золотарями в 1670–1680-х рр., а якщо поглянути за окремими роками, то найбільша активність відзначалася в 1667 (5), 1678 (7), 1685 (13) і 1692 (5) роках. Серед вписаних у третьому періоді золотарів 14 було місцевими. Четверо золотарів прибули з Руського воєводства, а троє (всі вірмени) – з Поділля. П'ятеро золотарів дало Львову Краківське воєводство (Краків – 3 і сусідня Велічка – 2). Щодо інших регіонів, то двоє прибули з Люблінського воєводства, і по одному – з Сандомирського, Каліського та Серадського, а також 2 – з Литви. З закордонних країн бачимо вихідців з Австрії (Відень), з Німеччини (Любек та Шлезвік) і двох зі столиці Османської імперії. Щодо 30 золотарів інформація про місце їхнього походження в джерелах відсутня. Про п'ятеро новоприйнятих громадян-золотарів можна довідатися з рахункових записів між третім та четвертим періодами. У другій половині XVIII ст. до числа львівських громадян було вписано 11 золотарів. Більшість з них (8) стали міщанами у 1750–1760-х рр., а після переходу Львова під австрійську зверхність – лише троє.

У середньовічні часи серед золотарів, як видається, могли бути й українці. Так, в реєстрах згадані Ганус Іван з Луцька (ймовірно, українське ім'я було продубльоване німецьким відповідником) у 1424 р. і Олекса з Галича в 1504 р.²⁵⁹ Однак стовідсоткової певності щодо їхньої “українськості” немає. Також занотовано одного золотаря з Коломиї, який змінив православ'я на католицизм²⁶⁰. У будь-якому разі, пізніше українців (навіть “гіпотетичних”) серед золотарів не видно. Коли українець-золотар Хома, вивчений у передміського золотаря Леська, вирішив вступити “згідно зі звичаєм” до міського цеху, то йому в цьому відмовили, оскільки було “незвичним” допускати до золотарського цеху українців²⁶¹.

---

²⁵⁹ ACL. – Т. 1. – №488, 1473.

²⁶⁰ Ibidem. – №1282. В джерелі цей золотар записаний як “Йоан неофіт з русина, вже золотар” (виділення наше – О.З.), а це могло б означати, що зміна віросповідання була пов'язана з набуттям нового фаху. Отже, вже тоді (1494 р.) українцям могли чинитися якісь перешкоди для заняття золотарством.

²⁶¹ Соціальна боротьба... – С. 48.

У 1600 р. золотарі утворили власний цех, до якого доступ мали лише католики²⁶². Але вже під 1613 р. серед золотарів, що прийняли громадянство, у рахунковій книзі було вписано чотири вірменина (на жаль, писар не вказав їхніх імен та прізвищ)²⁶³. Очевидно, це були ті вірмени, які за квотою, обмеженою до чотирьох осіб, отримали право входити до золотарського цеху (обмеження зняте щойно в 1685 р.)²⁶⁴. Знову вірмени почали з'являтися серед золотарів-громадян з 60-х рр. XVII ст. Усього за 1667–1726 рр. їх було вписано 14 чоловік. Один з них записаний як *zlotnik ex N.O.* (тобто “з вірменської нації”)²⁶⁵.

Наближеними ремеслами до золотарів були **перстенники** та **ювеліри**. Перстенником можна вважати Мартина Вільдта (1586 р.), названого в реєстрах *ringemacher*²⁶⁶. У час, коли німецька мова давно зникла зі сторінок міських книг, писареві, очевидно, все ж забракло латинського терміну (*anellarius*) і він вдався до німецького відповідника. Ювелір – Йоан Ау – згадується значно пізніше – в 1779 р.²⁶⁷ Невідомо, чи зараховувати до числа ювелірів Бальтазара Конажевського (1575 р.), згаданого в реєстрах як різьбяр по коштовному каменю (*lapidum preciosorum sculptor*)²⁶⁸. Латинський термін схожий до звичного окреслення скульпторів, а “коштовним каменем” міг би бути мармур чи якийсь інший дорогий матеріал, але у виданнях з історії львівських мулярів та скульпторів його не згадано. Тому цілком можливо, що це таки ювелір.

Годинникарі (*horologistae*) були престижними, але нечисельними ремісниками. Хоча годинники існували у Львові вже на початку XV ст., а можливо і раніше, серед новоприйнятих міщан ці ремісники нотуються писарем щойно від 1560-х рр. Першим таким годинникарем-громадянином був Бальтазар, син Павла Словіка, перемишльського годинникаря²⁶⁹. Наступні годинникарі походили з таких місцевостей: Стпшегома в Нижній Сілезії, Каппеля в Австрії, Шрему в Познанському воєводстві та Кам'яця-Подільського, а один був

²⁶² “...за винятком, коли би якийсь із схизматиків, тобто українців-русинів та вірменів, прийшов до унії з Римською церквою” (Економічні привілеї... – С. 578, №136).

²⁶³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 683.

²⁶⁴ Капраль М. Привілеї та статuti ремісничих цехів... – С. XLVI.

²⁶⁵ Це звичний для тогочасних писарів макаронізм – мало бути або латинською “*ex natione Armeniorum*” (не *Ormeniorum*), або польською “*z nacyi Ormiańskiej*”. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 217).

²⁶⁶ ACL. – Т. 1. – №1585.

²⁶⁷ Ibidem. – №4629.

²⁶⁸ Ibidem. – №2959.

²⁶⁹ Ibidem. – №2596.

місцевим. Отже, всього за другий період до числа міських громадян було вписано шестеро годинниківів.

У 1626 р. з протокольних записів довідуємося, що передміське право прийняв львівський “патрицій” годинникар Петро Вонсік²⁷⁰. У третьому періоді громадянами стало восьмеро годинниківів. Один з них був місцевий, а решта походили з Малопольщі – по одному з Любліна, Кракова та сусіднього із Краковом села Радзішова. Для чотирьох інформація про їхнє місце походження відсутня. Ще трое годинниківів-громадян згадані у рахункових записах між третім і четвертим періодами. Значно зросла кількість представників цього фаху в другій половині XVIII ст. – у реєстрах їх записано 14 чоловік. Серед них було кілька німців.

2.5. Деревообробні ремесла

Бондарі (*doleatores, botner*) виготовляли з дерева бочки (на вино, пиво, оселедці та сіль), ванни, відра, лійки²⁷¹. Протягом першого періоду міське право прийняли 17 бондарів. Шестеро з них походили з Руського воєводства. Стільки ж прибули з Західної Малопольщі (Краківське воєводство) – один із самого Кракова, двоє з сусіднього Клепажа, а також по одному з міста Хшанува та з сіл Вавженьчиці і Чехувка. Усі ці населені пункти розташовані недалеко від Кракова. Троє ремісників походили з Сілезії і по одному – з Мазовії та Угорщини.

У другому періоді до числа громадян було прийнято 40 бондарів. Роками найінтенсивнішого прийому були 1548 і 1588 – по три чоловіка у кожному році. У цей час серед прибулих бондарів принцип регіоналізму проступає дуже чітко – подібно як і в XV ст., бондарі прибували в основному із заходу – Малопольщі та західної частини Руського воєводства (і серед них переважали поляки). Краківське воєводство дало Львову чотирьох бондарів і всі вони походили із околиць Беча (по два з самого Беча та сусіднього села Олпіни). З Сандомирського воєводства прибуло 3 бондарі, а саме – двоє із Ропчиць та один – з Цьмслува.

Найбільше ж прибуло їх із Перемишльської землі (14 чол.). Так, Перемишль і Мостиська дали Львову по чотири бондарі, а Самбір – трьох. З Львівської землі прибули по одному з Жирівки і Брухналя (тепер село Терновиця) та двоє з Городка. Був і виняток з цього західного напрямку міграції – один бондар прибув із села Гусова Воля у

²⁷⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 403.

²⁷¹ *Кісь Я.* Промисловість... – С. 141; *Leśniak F.* Rzemieślnicy i kupcy... – S. 65.

Холмській землі. Місцевих ремісників було аж 13 (тут ситуація різко відмінна від середньовічних часів). Про одного бондаря інформація щодо місця походження відсутня.

Багато бондарів влилося до лав громадян між другим і третім періодами (13 чол., вісім з них – у 1626 р.). У третьому періоді чисельність бондарів становила 38 чоловік. Роками активнішого прийому були такі: 1632 (6), 1653 (7), 1666 (4), 1693 (6). Семеро були місцевими, троє походили з Львівської землі – з Городка (2) та Жовкви (1). Перемишльська земля дала Львову п'ятьох бондарів, а Сяноцька – лише одного. Четверо походили з Малопольщі, а про майже половину (18) інформація щодо місця походження відсутня. Шестеро прийняли міське громадянство між третім і четвертим періодами. У другій половині XVIII ст. львівськими громадянами стали 29 бондарів. Найінтенсивніше це відбувалося в 1750-х рр. (9 чол.) і ще десяток бондарів занотовано у “Списку”.

Серед бондарів значним був польський елемент навіть у часи сильних німецьких впливів – у середньовіччі та після переходу Львова під владу Австрії. Українцям був заборонений доступ до цеху. Однак у 1632 р. згадується Прокопій Щирецький²⁷², який з імені міг би бути українцем, однак скоріш за все це поляк, який мав нехарактерне ім'я.

Стельмахи займалися виготовленням як простих транспортних засобів (возів, бричок, саней, тачок тощо), так і карет. Стельмахи в джерелах називаються *currifices*, *stellenmacher*, *wagner*, а також *carpentarii*. З цим останнім словом виникли певні непорозуміння. У давніших наших підрахунках кількість стельмахів виходила заниженою через те, що під *carpentarii* розумілося теслів²⁷³, адже такий переклад є поширений в науковій літературі²⁷⁴. Однак завдяки зіставленням польських і латинських текстів вдалося з'ясувати, що у львівських джерелах *carpentarii* означають таки стельмахів. Причиною такої двозначності є, очевидно, те, що цей термін відкликається до двох різних слів (зрештою, етимологічно споріднених): *carpenta* – дошка (будівельна), балка і *carpentum* – віз. І писарі віддавали перевагу різним значенням цього терміну, залежно від усталеної в конкретному місті традиції. Отже, виявилось, що кількість стельмахів має бути більшою на чотирнадцять осіб.

²⁷² ACL. – Т. 1. – №3656.

²⁷³ Заяць О. Професії виробничої сфери... – С. 359, 355–356.

²⁷⁴ Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie... – S. 546; Goliński M. Socjotopografia późnośredniowiecznego Wrocławia... – S. 418; Капраль М. Фінансові книги... – С. 81.

У перший період до числа львівських громадян було вписано 13 стельмахів. Троє з них походили з руських земель (один з Белза та двоє з Переворська) і стільки ж з Малопольщі (Кракова, Сломніків, Лянцкорони та Пільзна), а також один з Верхньої Сілезії (Біловця). Про чотирьох стельмахів невідомо, звідки вони прибули. У другому періоді львівське громадянство прийняли 23 стельмахи. Піковим був 1588 рік (5 чол.). Щодо географії походження, то жоден регіон не домінує тут виразно, але найбільше поповнюють львівську громаду місцеві разом з вихідцями з Руського воєводства (8 чол.), а також Малопольща (7 чол.). У пізніші часи стельмахи серед новоприйнятих міщан зустрічаються рідко: у третьому періоді – десять чоловік, у четвертому – вісім і ще чотири – у расецьких і протокольних записах поза згаданими періодами. Якщо в першому періоді серед стельмахів ще було кілька німців, то в подальшому це ремесло було зосереджене в руках поляків. Некаатоликів серед новоприйнятих стельмахів не занотовано.

Колодії (*rotifices*), як і стельмахи були пов'язані з виготовленням транспортних засобів, однак спеціалізувалися на виробництві коліс. У першому періоді було прийнято до міського права чотирьох колодіїв. Один з них походив з Ярослава, решта – з Малопольщі (Жміграда, Войніча і Курува). Значно більше колодіїв занотовано у другому періоді – 18 чоловік. Понад половину колодіїв походили з Руського воєводства (з різних його земель). Один був місцевого походження. Щодо інших регіонів, то троє прибули із Краківського воєводства, і по двоє з Сандомирського і Мазовецького. У третьому періоді львівськими громадянами стали 9 колодіїв, з яких троє були вписані до реєстру в 1701 р. Про п'ятьох невідомо, звідки вони походили, решта ж – з українських і малопольських міст: Городка, Замостя, Зволена в Сандомирському та Олькуша в Краківському воєводствах. У другій половині XVIII ст. колодіїв з-поміж новоприйнятих громадян не занотовано. Серед колодіїв уже з часів середньовіччя виразно переважали поляки. Українців і вірмен серед них взагалі не було.

Столярі (*mensatores, teschner*) виготовляли меблі – столи, лавки, крісла, а також двері тощо. У XV – на початку XVI ст. столярське ремесло було слабо представлене серед львівських міщан (лише четверо столярів прийняли міське право). У реєстрах вони з'являються щойно у другій половині XV ст. Троє з них, а можливо й усі четверо, були німцями і походили з Порохника (у Перемишльській землі), Освенціма, Вроцлава та Регенсбурга. Виходець з останнього міста суміщав заняття столяра з обов'язками рурмистра²⁷⁵.

²⁷⁵ ACL. – Т. 1. – №790.

У другому періоді кількість столярів зростає вчетверо (16 чол.). Один з них був місцевим, четверо прибуло з Руського воєводства. Найбільше ж дала Малопольща – по троє з Краківського і Люблінського воєводств та двоє з Сандомирського. З інших регіонів представлена тільки Великопольща – звідти прибув лише один столяр (з села Подлесе біля Вонгровця). Ще один походив з-за кордону – з Карльштадту в Баварії.

У подальшому кількість столярів серед громадян зростала. Вже 1626 р. чотири столяри стали громадянами Львова, а в третьому періоді ще 46 столярів. Найінтенсивніше це відбувалося у 40-х, 60-х, та 90-х рр. XVII ст. і на початку XVIII ст. Якщо поглянути за окремими роками, то найвища активність спостерігалася у такі роки: 1666 (4), 1668 (3), 1678 (3), 1694 (5), 1705 (5), 1707 (3), 1710 (3), 1718 (3). Місцевими були дев'ять столярів, ще троє походили з підміського села Зубря. Найбільше столярів походило з Руського і Белзького воєводств (14)²⁷⁶. Решта з різних регіонів – по одному з Сольця над Віслою (у Сандомирському воєводстві), з Несвіжа (у Новогрудському), з Кам'янця-Подільського і двоє – з Варшави. Про 14 столярів невідомо, звідки вони прибули. Двоє записані як “столярі і бондарі”²⁷⁷, тож точного їхнього фаху встановити не можна, лише відомо, що це ремісники деревообробної галузі. Місце їхнього походження у записах не вказане.

П'ятнадцять столярів подані як новоприйняті громадяни в рахункових записах між третім і четвертим періодами. Особливо, інтенсивно вони вливалися до числа громадян в 40-х рр. XVIII ст. У другій половині XVIII ст. до числа львівських міщан було вписано 41 столяра. Найбільш інтенсивними роками були 1752 (6), 1776 (5), 1779 (3). Дев'ять столярів були внесені до “Списку”, при чому серед них лише один був поляком, решта ж – мали неслов'янські (німецькі та ін.) прізвища.

За твердженням Л. Харевичової цехові столярі не допускали до свого кола українців. Однак, достеменно відомо, що вже наприкінці XVII – на початку XVIII ст. до львівського громадянства прийняли щонайменше трьох українців²⁷⁸. Столяри (за винятком середньовічного періоду) були досить численною групою ремісників. Інтенсивність поповнення львівської громади представниками цього ремесла із кожним періодом зростала. За загальною кількістю вони посідали 13 місце серед ремесел. Крім того, це було також досить престижне ремесло.

²⁷⁶ Столярі переселялися до Львова з поселень вздовж трактів: з півночі – з Белза (1), Жовкви (2), Куликова (1) та з заходу – з Мостиськ (1), Судової Вишні (4), Городка (2), або ж з півдня (але з місцевостей, що не лежать на одному шляху до Львова) – по одному з Самбора, Стрия та Калуша.

²⁷⁷ ACL. – Т. 1. – №3740.

²⁷⁸ Ibidem. – №4229, 4549.

Токарі (*torneatores, dresler*) займалися механічною обробкою матеріалу шляхом обточування. Їхня робота була потрібна як в столярстві, так і в рушникарстві. Хоча токарі працювали і з деревом, і з металом, традиційно їх відносять до деревообробних ремесел²⁷⁹. У середньовіччі серед новопринятих міщан занотований лише один токар – Якуб з Перемишля (1425 р.)²⁸⁰. Протягом другого періоду міське громадянство прийняло десять токарів і прибували вони з різних регіонів²⁸¹. Серед них було щонайменше троє українців. У третьому періоді до реєстрів вписано 28 токарів, половина з них (14) були місцевими. Про 12 не знаємо, звідки вони походили. Серед тих, хто прибув до міста з-зовні занотовано лише двох чоловік – з Городка і Каліша. Четверо токарів-громадян внесено упродовж 1738–1740 рр. до рахункових записів. Не спадає активність прийняття громадянства токарями і в другій половині XVIII ст. Протягом 34 років (1750–1783 рр.) у реєстри внесено 12 токарів і ще двоє згадані у “Списку”. У третьому-четвертому періодах серед токарів українців не було або, принаймні, не видно українських імен та прізвищ.

У списках новопринятих міщан двічі трапляються згадки про **шкатульників**, що виготовляли невеликі скриньки²⁸². Це ремесло вважалося спорідненим з токарським і було з ним об’єднане в одному цеху²⁸³. Латинською вони мали б називатися *scrinarii*, але в досліджуваних джерелах вони виступають лише під польським терміном *szkatulnicy*.

Про **дроворубів** (*rembacze, baumhecker*) інформації є обмаль. Відомо, що ці ремісники в містах були робітниками, які займалися рубанням дров і дерев, як правило, сезонно – взимку, і часто бували мешканцями навколишніх сіл²⁸⁴. Тому дещо дивно було б їх бачити у числі львівських громадян. Однак, як вважає А. Гілевич, це, скоріш за все, були власники складів з деревом, яке вони постачали населенню на опалення та ремісникам на сировину²⁸⁵. У Львові дроворубів серед

²⁷⁹ *Gilewicz A. Przyjęcia...* – S. 395, *Кісь Я. Промисловість...* – С. 142, *Капраль М. Фінансові книги Львова другої чверті XVI ст. як джерело...* – С. 68; *Економічні привілеї...* – С. 45 та ін.

²⁸⁰ ACL. – Т. 1. – №526.

²⁸¹ З Перемишльської землі (Ряшів), Поділля (Кам’янець), Холмщини (Красностав), Мазовії (Варшава), Великого князівства Литовського (Пінськ та Шерешів) та Сілезії (Вроцлав) – тобто переважно зі значніших міст (як правило, адміністративних центрів, виняток – Шерешів). Також один походив із львівського передмістя та один із села Сокільників біля Львова.

²⁸² ACL. – Т. 1. – №3955; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 314 зв.

²⁸³ *Економічні привілеї...* – С. 45 (№13).

²⁸⁴ *Gloger Z. Encyklopedia Staropolska...* – Т. 2. – С. 52.

²⁸⁵ *Gilewicz A. Przyjęcia ...* – S. 406.

новоприйнятих міщан бачимо лише в XV ст., і то тільки трьох²⁸⁶. Двоє з них були німцями і один – поляком. Усі троє подані в джерелі без зазначення місця походження.

2.6. Будівельні та керамічні ремесла

Мулярі (*muratores*), тобто будівельники, які працюють з каменем, проживали у Львові з давніх часів. У першому періоді до числа львівських громадян було вписано лише семеро мулярів. Про трьох з них інформація щодо місця їхнього походження відсутня, решта ж прибули з міст – Сонча (Краківське воєводство), Опчна (Сандомирське), Вроцлава (Сілезія) та Дорогочина (Підляшшя).

У другому періоді кількість мулярів, внесених до реєстрів львівських громадян, зросла майже вчетверо (27). На початку періоду цих ремісників занотовано небагато. У 30-х рр. XVI ст., коли проводилася відбудова Львова після пожежі 1527 р. (а перевага мала віддаватися кам'яному будівництву), у реєстрах з'явилося четверо мулярів, однак справжній “бум” спостерігаємо щойно від кінця 1560-х рр., коли можемо говорити уже не так про відбудову, як про розбудову Львова. Протягом 1567–1600 рр. до числа громадян вписалися 22 мулярі. Роком найінтенсивнішого прийому будівничих кам'яного Львова у другому періоді був 1585 р. (11 чол.).

Характерною рисою у географії походження мулярів цього періоду є перевага вихідців з-за кордону (14 чол.) та з Малопольщі (7 чол.). Закордон представлений в основному вихідцями з Північної Італії та “італійських” кантонів Швейцарії (Тессін, Граубюнден). З цього регіону прибуло щонайменше 8 мулярів: з К'ямуту, К'явени, Рігазо, з Лярто біля Борміо, з Лугано (двоє), з Брено тощо. Ще троє записані як італійці і можна припустити, що вони походили теж з цього регіону. Окрім того, записано по одному муляру з Північної Угорщини (Пряшів) і з Нижньої Сілезії (Вроцлав). Ще один походив з Московії, але перед прийняттям львівського громадянства, проживав у Кам'янці-Подільському і до того ж був неофітом. Іншим регіоном, звідки прибували до Львова мулярі, була Малопольща. Двоє їх переселилися з Кракова, один – з Радома (Сандомирське воєводство), Люблінське ж воєводство дало 4 мулярів – двоє з Курува, і по одному з міста Баранова та з села Пічковиці (Стара Вєсь). Згадується також муляр з Красноставу на Холмщині (це єдиний представник з Руського воєводства за винятком трьох місцевих), і один з Підляшшя (населений пункт не вказаний).

²⁸⁶ ACL. – Т. 1. – №341, 689, 849.

Десяток мулярів був вписаний до рахункових і протокольних записів про прийняття громадянства між другим і третім періодом. Про більшість невідомо звідки вони прибули, лише один прибув з Італії і ще один був місцевим. Здебільшого це були мулярі, що осіли на передмістях і прийняли відповідний вид громадянства.

Протягом третього періоду інтенсивність входження мулярів до громади дещо скоротилася – до 21 чоловіка. П'ятеро з них були місцевими, решта 16 – невідомого географічного походження. Ще шість мулярів були вписані серед нових громадян до рахункових книг між третім і четвертим періодами.

Однак уже в другій половині XVIII ст. ситуація кардинально змінюється і кількість мулярів зростає до 33 чоловік. Після переходу Львова під владу Австрії, половина мулярів мала німецькі прізвища. Тоді інтенсивно прибували іноземці, серед яких переважали вихідці з Чехії і Сілезії²⁸⁷.

З мулярським ремеслом були пов'язані заняття **скульпторів, різьбярів та каменярів**. Їхня окремішність від мулярства досить умовна і в джерелах їх інколи можуть також називати *muratores*. Скульптор фактично був синонімом різьбяра, але працював тільки з каменем і деревом, тоді як різьбяр міг ще й обробляти метал (тоді він би ще називався гравером або штихарем). Професія каменяря могли означати некваліфікованих обтесувачів каменю, але, скоріш за все, в досліджуваних джерелах під ними малися на увазі ті ж таки скульптори (різьбярі по каменю). Назва професії “каменяр” (*lapidarius*) могла бути всього лиш скороченням від *sculptor lapidarius* (польс. *snycerz kamienny*), хоча цілковитої певності у цьому нема. Синонімом останнього був також, очевидно, *lapidum elaborator*²⁸⁸. Всього серед досліджуваних записів знайдено шестеро скульпторів з різьбярами і двоє каменярів. Усі вони прийняли міське громадянство в кінці XVI – XVIII ст. Крім того, Андрій Осовський (1765 р.) названий у чистових реєстрах мулярем, а в рахункових записах – каменярем²⁸⁹.

Теслі (*lignifabri, fabri lignarii, architectores*) будували дерев'яні будинки, храми, каплички, підсіння, ганки, крамарські буди, підйомні мости тощо. З огляду на перевагу дерев'яного будівництва, в давніх актах вони згадуються частіше, ніж мулярі²⁹⁰. Однак, у записах про

²⁸⁷ Вуйцик В. Будівельний рух у Львові другої половини XVIII ст. // Записки НТШ. – Львів, 2001. – Т. 241: Праці Комісії архітектури та містобудування. – С. 117.

²⁸⁸ ACL. – Т. 1. – №4969.

²⁸⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 524; ACL. – Т. 1. – №5134.

²⁹⁰ *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje ...* – S. 118.

прийняття до львівського громадянства ситуація виглядає інакше – протягом XV–XVI ст. було прийнято до міського права лише одного теслю – *Stanislaus Czeszlya de Brzeszczye* – і то не зовсім ясно, чи йдеться про його фах, чи це прізвисько²⁹¹. Раніше до теслів зараховувано ремісників, названих *carpentarii*, однак, як уже згадувалося, – з’ясувалося, що у львівських джерелах цим словом переважно позначали стельмахів.

Складно пояснити практично цілковиту відсутність у реєстрах першого-другого періодів згадок про теслів. Можна запропонувати такі версії для цього: 1) теслів могли записувати безпосередньо до числа мулярів; 2) може в XV–XVI ст. теслів усе ж таки називали *carpentarii*, а потім ця назва закріпилася за стельмахами (але це дуже малоімовірний варіант); 3) теслів могли записувати без фаху; 4) теслі могли дійсно не приймати міського права у той час (наприклад, для виконання свого ремесла від них могли не вимагати прийняття громадянства – місто могло залучати їх з передміських територій, неохоплених міською юрисдикцією).

У пізніших часах ситуація кардинально змінилася, що було пов’язане із виникненням їхнього власного цеху у 1605 р.²⁹² Теслів бачимо в рахункових записах під 1626 р., їх тоді було вписано троє і всі вони прийняли передміське право²⁹³. А в третьому періоді львівське громадянство отримали аж 40 тесль. Роками інтенсивного прийому були такі: 1655 (3), 1666 (4), 1670 (5), 1675 (3), 1692 (3). На жаль, про 26 тесль немає інформації щодо місця їхнього походження. Троє були місцевими і один походив із міського села Головська. Ще четверо були вихідцями з Руського воєводства (двоє – з Комарна, по одному – з Ярослава та Сянока) і стільки ж з Сандомирського (двоє з Тарнува, по одному з Сендзішува і Пелчиськ). Один тесля прибув з Варшави. У другій половині XVIII ст. львівськими міщанами стали 35 тесль. Якщо порівняти середні річні показники третього періоду і 1750–1783 рр., то в останні роки інтенсивність прийняття міського громадянства теслями зросла більш, ніж у два з половиною рази.

До теслярського цеху входили і католики, і українці. Однак останні серед новоприйнятих тесль представлені слабо – нами ідентифіковано по два українці у третьому і четвертому періодах. Можливо, кілька українців вписано під “нейтральними” чи сполонізованими прізвищами.

---

²⁹¹ ACL. – Т. 1. – №1545.

²⁹² *Кісь Я.* Промисловість ... – С. 112.

²⁹³ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 358, 362.

Гончарі (*figuli, lutifiguli, ollifices*) виготовляли керамічний посуд, кахлі, ставили печі. Були досить чисельними ремісниками. У першому періоді міське право прийняли 26 гончарів. П'ятеро з них були місцевого походження і, крім того, ще п'ятеро походили з Руського воєводства (з різних земель і якоїсь закономірності тут не прослідковується). Іншим регіоном, що дав Львову багато гончарів, була Південна Малопольща: шестеро з Краківського воєводства (двоє – з Кошичок та по одному з міст Прошовиць та Лянцкорони і сіл Яновіц та Могільна) та двоє – із Сандомирського воєводства (з Ропчиць і Тарнова). Вихідці з Південної Малопольщі становили понад чверть усіх гончарів, що прийняли міське громадянство у середньовічному Львові. Про місце походження сімох гончарів відомості відсутні.

Протягом другого періоду громадянами Львова стали 36 гончарів. Роками найактивнішого прийому були 1550 (3 чол.) та 1599 (4 чол.). Десятеро гончарів були місцевого походження, і ще двоє прибули з Городка та Дунайова у Львівській землі. Дещо дивною, як на значну кількість ремісників цього фаху, є цілковита відсутність вихідців з Перемишльської землі, що була чи не найважливішим регіоном поповнення львівського міщанства і, відповідно, представленою практично в кожному ремеслі. Однак міграція з західної частини Руського воєводства певною мірою компенсується чотирма гончарями, які прибули з Сяноцької землі (по два з Коросна і Сянока). Окрім Руського воєводства, представники цього ремесла переселялися до Львова також з Белзького воєводства (Трещани), Поділля (Зіньків), Підляшшя (Вінна та околиці Дорогочина), Мазовії (Блоні та Гарволін), але найчисельніше із Малопольщі – з Огородників під Краковом, Казімежа, Сонча (у Краківському воєводстві) та з Мельця, Опатовця, Ропчиць, Пільзна, Верині (у Сандомирському).

У третьому періоді до реєстрів вписано також – 36 гончарів (і ще два згадані між другим і третім періодами). 15 представників цього ремесла у записках подані без зазначення місця походження. Місцевих було 12 чоловік. Що стосується припливу гончарів із-зовні до Львова, то з Перемишльської землі прибуло 6 чоловік (троє з Мостиськ та по одному з Терногорода та сусіднього із ним села Рожанця), по двоє – з Сандомирського воєводства (Сендзішув і с. Носівка – на самому кордоні з Перемишльською землею) та 1 – з Нижньої Сілезії (Глогув). Між третім і четвертим періодами – гончарів занотовано п'ятеро, а в другій половині XVIII ст. – 17 (десятеро з них – вже за австрійського панування). Найбільше цих ремісників прийняло міське право у 1764 р. (3) і в 1779 р. (4).

Склярі (*vitreatores, fenestrarii*) були виробниками та нарізниками скла. У досліджуваних джерелах вони представлені мало. У першому періоді міське право прийняв лише один скляр, який походив з міста Добра у Серадзькій землі²⁹⁴. У 40–60-х рр. XVI ст. львівськими громадянами стало четверо склярів. З них один був місцевим, решта походили з Переворська, Ярослава і Гарнова.

Рахункові і протокольні записи подають нам відомості ще про двох склярів, що прийняли передміське право між другим і третім періодами (у 1619 і 1626 рр.)²⁹⁵. Протягом третього періоду серед новоприйнятих міщан занотовано трьох склярів, один з яких спеціалізувався на нарізці скла (*vitricissor*). У раецьких протоколах міститься згадка про прийняття у 1662 р. громадянства склярем Себастьяном Ганецьким, майбутнім квадрагінтавіром. У чистових реєстрах він вписаний досить лаконічно²⁹⁶. Однак у протоколі писар вирішив уточнити його професійну спеціалізацію, зазначивши над текстом, що він є також різьбярем по печатках і скляних вазах (*incisor sigillorum et caelator vasorum vitreorum*)²⁹⁷. У рахункових записах про сплату за громадянство згаданий один скляр під 1733 р., а в чистових реєстрах другої половини XVIII ст. – ще п'ятеро склярів.

Серед інших прийнятих до міського права ремісників, що належали до будівельно-керамічної галузі варто згадати **гонтаря** (*schindler*, 1467 р.), **цегельника** (*laterifex*, 1550 р.) та **брукаря** (*pflastermeister*, після 1780 р.)²⁹⁸.

2.7. Побутові ремесла

Поворозники (*powroznicy, funifices, restiarii, lineatores*), яких інколи ще називають **канатниками** або **мотузниками**, займалися виготовленням шнурів, сітей та линв (наприклад, для міського годинника)²⁹⁹. Перший поворозник серед новоприйнятих міщан згаданий у 1522 р.³⁰⁰ Однак інтенсивно ці ремісники приймали львівське громадянство щойно у другій половині XVI ст., особливо у 80-і 90-і рр. цього століття. Щодо географії походження, то у цей час абсолютно переважали місцеві (14 чол.). Решта – один із села Мервичі (на північ від Львова) та двоє з Малопольщі – зі Стенжиці та з Кракова. Всього за

²⁹⁴ ACL. – Т. 1. – №1127.

²⁹⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541; спр. 735, арк. 358.

²⁹⁶ ACL. – Т. 1. – №3864.

²⁹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 160, арк. 289.

²⁹⁸ ACL. – Т. 1. – №720, 2247, 5735.

²⁹⁹ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje ... – S. 133.

³⁰⁰ ACL. – Т. 1. – №1613.

1522–1604 рр. до числа львівських міщан прийнято 21 поворозника. У третьому періоді кількість поворозників скоротилася до 13 чоловік. Четверо з них були місцевими, двоє прибули з Перемишльської землі (Самбір і Зачерне), про решту – інформація щодо місця походження відсутня. У другій половині XVIII ст. лише двоє поворозників стали львівськими громадянами.

Українці були загалом добре представлені у цьому ремеслі. У другому періоді вони становили понад третину (8 чол.) всіх новоприйнятих поворозників. У третьому і четвертому періодах серед цих ремісників українців не видно, хоча, ймовірно, вони все ж далі займалися цим ремеслом і приймали міське громадянство, просто прізвища їхні не були виразно українськими.

Гребінники (*herebenigk, grzebiennicy, pectinistae, pectinari*) виготовляли з рогу гребені та ліхтарі. У середньовіччі серед новоприйнятих міщан згадується лише два гребінники невідомого місця походження. Однак у другому періоді їхня кількість зросла до 19 чоловік. Майже половина (9) з них була місцевого походження, один – зі Щирця і двоє – з Холмської землі (Красностав та сусіднє Боброве). Про п'ятьох немає інформації щодо походження, але оскільки вони були українцями, то могли б походити з українських земель. Окрім того, двоє гребінників прибули з Ядовників (Сандомирського або Краківського воєводства). У XVII ст. в цьому ремеслі починається занепад, який відображено і в реєстрах міщан – у третьому періоді занотовано двох гребінників, а в другій половині XVIII ст. – лише одного. Це ремесло було зосереджене в основному в руках українців. Серед 24 гребінників, прийнятих до львівського громадянства у XV–XVIII ст. 19 були українцями (79%).

Миловари (*smigmifices, smigmatores*) виготовляли мило, крохмаль, пудру та помади. Вперше ці ремісники згадуються серед новоприйнятих міщан у 1538 р.³⁰¹ Усього ж за другий період львівське громадянство прийняли 13 миловарів. Понад половину з них (7) були місцевими, двоє – походили з Перемишльської землі (Нове Місто і Стрий), ще один миловар прибув з Чишок. Ще два миловари переселилися до Львова з Пйотркова у Серадзькому воєводстві та з Венгрова на Підляшші. Протягом третього періоду львівськими громадянами стали лише восьмеро миловарів. П'ятеро з них походили з українських земель – троє були місцевими, і по одному прибули з Каньчуги (Перемишльська земля) і Кам'янця-Подільського. Для двох місце походження не згадане. У той час серед миловарів було кілька

³⁰¹ ACL. – Т. 1. – №1950.

вірмен. Два миловари прийняли міське право в 1739–1740 рр. і ще п'ятеро в другій половині XVIII ст.

Палітурники (*introligatores, buchbinder*) займалися опрацюванням як церковних, так і світських книг (рукописних та друкованих), а також їх оздобленням. Хоча ці ремісники згадуються у джерелах уже в XV ст., першого палітурника в реєстрах новоприйнятих міщан занотовано щойно під 1541 р. – це Станіслав з Тарнова³⁰². У 1573 р. міське право прийняв Станіслав Парвус, який одночасно був пергаментником (*membranarius*) і палітурником (*compactor librorum*)³⁰³. Наступні записи про прийняття до міського права представників цього ремесла належать уже до другої половини XVII ст. – 1663 р. львівськими громадянами стали палітурники Войцех Промницький та Себастьян³⁰⁴, а в 1675 р. – Войцех Мельчевський з Сандомира³⁰⁵.

Суттєво змінилася ситуація у другій половині XVIII ст. (у 1744 р. було засновано окремий цех)³⁰⁶, коли львівське громадянство прийняли аж 14 палітурників. Троє з них стали міщанами у 1750-х рр., решта ж – вже за австрійського панування. Після 1780 р. абсолютно переважав німецький елемент – серед 10 палітурників, занотованих у “Списку”, лише один Домінік Ловицький мав польське прізвище³⁰⁷.

З палітурниками тісно були пов'язані **книгарі** (тобто продавці книг). Взагалі між ними важко провести чітке розмежування. Часто друкарі чи палітурники бували одночасно і продавцями книг. Так, наприклад, у 1590 р. при прийнятті до міського права кордибанника Ганса Прайснера рекомандатором був міщанин Бальтазар (ймовірно, Бальцер Губнер³⁰⁸), названого одночасно і палітурником (*introligator*), і книгарем (*bibliopola*), а згадуваний Войцех Мельчевський, прийняв громадянство як палітурник, але через певний час згадувався вже як книгар³⁰⁹.

---

³⁰² ACL. – Т. 1. – №2045.

³⁰³ Ibidem. – №2882.

³⁰⁴ Ibidem. – №3873, 3874. Можливо, тут ідеться про Себастьяна Олеховича, відомого палітурника, що діяв у Львові у другій половині XVII ст. Див.: *Różycki E. Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku.* – Wrocław, 1994. – S. 134.

³⁰⁵ ACL. – Т. 1. – №3991.

³⁰⁶ *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje...* – S. 162.

³⁰⁷ ACL. – Т. 1. – №5611.

³⁰⁸ *Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo...* – S. 34.

³⁰⁹ ACL. – Т. 1. – №3991, 4277.

Безпосередньо ж як книгаря при прийнятті до міського права занотовано лише одну особу – Яна Новачевського з Кракова³¹⁰. У 1718 р. львівське громадянство прийняв “**руський друкар**” Данило Ставницький³¹¹, ймовірно родич відомих діячів української видавничої справи Семена (†1697) та Василя (†1730) Ставницьких (батька і сина). За хронологічним принципом, це міг би бути брат Василя.

Варто згадати також, що у другій половині XVIII ст. львівськими міщанами стали Йоан Ваймар – *buchshändler in Wien* (торгівець книгами у Відні) та друкар (*buchdrucker*) Йоан Піллер³¹², очевидно представник славної львівської друкарської родини.

Книгарів, палітурників та друкарів було серед львівських громадян значно більше, просто при вписуванні до реєстру цей фах міг не зазначатися. На користь цього твердження свідчить той факт, що згаданий уже “львівський палітурник і книгар Бальтазар”, який рекомендує іншого міщанина, сам ніде у реєстрах не згадується, хоча перед тим протягом 69 років немає жодних прогалин у веденні записів прийняття до міського права. Інший приклад – відомий львівський міщанин, у подальшому регент львівської громади, Андрій Добрич (Добжиц), прийняв міське громадянство у 1663 р. без зазначення професії, а через неповний місяць він сам, уже як книгар, рекомендував до міського громадянства згаданого вище палітурника Себастьяна³¹³.

Серед новопринятих міщан було також кілька ремісників побутової сфери, чії заняття були досить рідкісними як на міщанський стан та про діяльність яких відомо небагато. Львівське громадянство прийняли чотири **фарбувальники** (*rotferber, tinctores*), по три **вугільники** (*koler, carbonistae*), **порохівники** (*prochownicy, pulverarii*) та **панчішники** (*strumpfstricker, strumpfwärcker*), по два **садівники** (*gärtner, sadownicy*) та **січкари** (*sieczkarze*) по одному **ситнику** (*cribrator*)³¹⁴, **селітернику** (*salitrifex*), **смоляру** (*pichler*), **шіткарю** (*setacearius*), **оббивнику меблів** (*tapezier*), **виробнику галантереї** (*galanterierarbeiter*) та **полірувальнику** (*pulier*)³¹⁵.

³¹⁰ ACL. – Т. 1. – №4181.

³¹¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 111.

³¹² ACL. – Т. 1. – №5656, 5771.

³¹³ Ibidem. – №3871, 3874.

³¹⁴ Ситарів (ситників) інколи хибно називають сіткарями, однак тут ідеться власне про виробників сит (польс. *sito* → *sitarze*, лат. *cribrum* → *cribratores*), а не сіток (польс. *sieciarze*, лат. *retarii, retifices*). Львівський ситар Вінцентій двічі вписаний до реєстрів громадян – під 1553 і 1554 рр. (ACL. – Т. 1. – №2331, 2337), походив з мазовецького міста Гошина – відомого осередку ситарства в Речі Посполитій (*Kolaczkowski J. Wiadomości tyczące się przemysłu i sztuki w dawnej Polsce. – Kraków, 1888. – S. 518*).

³¹⁵ Невідомо, що і як цей ремісник полірував. Можливо ця професія була пов'язана із мулярськими роботами.

Невиробнича сфера

2.8. Сфера послуг

Шинкарі та власники заїжджих дворів. Шинкарів можна було б віднести рівною мірою і до харчових ремесел (на рівні з броварниками) і до торгівлі, однак тут існують певні термінологічні складності для розрізнення шинкаря як торговця алкогольними та тонізуючими напоями і шинкаря як власника заїжджого дому, “господи”. Протягом перших трьох періодів у реєстрах занотовано лише двох шинкарів – Яна, сусіда Луки Лінднера (*pinerna*, 1469 р.) і Андрія Джевіцького з міста Ласкажова у Сандомирському воєводстві (1570 р., *propinator*)³¹⁶.

Зовсім інакше виглядала ситуація у другій половині XVIII ст., коли до “Альбому львівських громадян” було вписано аж 74 особи, які займалися продажем напоїв та надаванням притулку гостям міста. Лише четверо з них занотовані ще у “підпольському” Львові³¹⁷, решта – уже після переходу міста під владу Австрії (серед них переважали особи із “німецькими” за звучанням прізвищами). У першій, латиномовній частині тогочасних реєстрів занотовано вісім *propinatores*, але не зовсім зрозуміло чи це торговці, що продавали алкоголь, чи вони ще до того ж були власниками “аустерій”³¹⁸. У другій частині – “Списку...” – професії записувалися німецькою мовою, і тут видно велике термінологічне розмаїття. Просто “шинкарів” (*schäncker*) занотовано було 18, “шинкарів у місті” (*schäncker [in der] stadt*) – 6, “шинкарів на передмісті” (*schäncker in der vorstadt*) – 5, “шинкарів вином” (*weinschäncker*) – 13, “шинкар горілкою” (*brandweinschäncker*) – 1, “шинкарів пивом” (*bierschäncker*) – 4, “шинкарів кавою (*sic!*)” (*kofeschäncker*) – 3, “господарів”, власників заїжджих дворів (*gastgeber; gastwirte*) – 7. У рахункових записях з другої половини XVIII ст. згадано восьмеро шинкарів (як *propinatores* чи *szynkarze*) – у чистових реєстрах вони подані без вказівки на фах або записані як *incolae*³¹⁹. Скоріш за все, під усіма цими шинкарями маються на увазі власники “кнайп” та

³¹⁶ ACL. – Т. 1. – №799, 2792.

³¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 524, 534; ACL. – Т. 1. – №5135.

³¹⁸ У XVIII ст. серед новоприйнятих громадян згадані як *austeryarze*: *Albertus Okuniowski*, 1701 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 314 зв.; ACL. – Т. 1. – №4320), *Nedzikowski*, без імені, 1713 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 69), *Jozef Hakenszmitt*, 1765 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 534; ACL. – Т. 1. – №4847). Очевидно, вони мали безпосередній стосунок до утвореного тоді на Ринку міського готелю (*austeria*) (див.: *Львів І*. Уряд економів (лонгерів) у системі самоврядування Львова // Львів: місто – суспільство – культура. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 176).

³¹⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 524; спр. 953, арк. 3, 4, 5, 9.

“господ”, які так поширилися у Львові в перші ж роки австрійського панування.

Перевізники (*vectores, ductores, furmani, fiaker*)³²⁰ організовували транспортні перевезення як для окремих купців, так і на користь міста загалом. У першому періоді міське право прийняло троє перевізників: двоє поляків з Ропчиць і один німець з Нового Міста. Останній називався *ductor brasealis*, тобто перевізник пива³²¹, що свідчить про існування певної спеціалізації у цьому ремеслі.

У другому періоді перевізників занотовано у реєстрах міщан значно більше – 20. Здебільшого вони походили з Руського воєводства (7) або з передмість Львова (7). Малопольща дала 3 візників. Один із перевізників (зі Щебрешина) приймав міське громадянство двічі. У цьому ремеслі переважали поляки. Українців було п’ятеро, один з них походив з Ярослава, решта були місцевими (передміщанами). Після 1577 р. у чистових реєстрах перевізники не згадуються аж до другої половини XVIII ст., коли у “Списку” занотовано два кучери – *fiaker*³²².

Натомість ще четверо перевізників (*furmani*) записані в рахункових записах про сплату за отримання громадянства³²³. Всі вони прийняли передміське право. Один з цих перевізників був вірменином, решта – невідомої етно-конфесійної приналежності.

Носильники (*tragarze, trager*) у реєстрах згадуються лише тричі. Двоє з них занотовані у другій половині XV ст. і обидва були поляками³²⁴ (один походив з села Сухого Жепенника у Краківському воєводстві, інший – з Ряшова). Ще один записаний як новоприйнятий громадянин у рахункових записах під 1626 р.³²⁵

Слуги. Серед новоприйнятих міщан згадуються також слуги (*servitores, famuli*). Один з них став львівським міщанином у 1416 р.³²⁶ Це був Михайло, “слуга покійного Ганушка Черкіса”. Можливо, на момент прийняття міського права він не був слугою, оскільки його пана вже не було серед живих. Іншим слугою, що став львівським громадянином (у 1559 р.) був Мартин Ніпко з Прошовиць у Краківському воєводстві, *famulus* пана Гуттетера³²⁷. За рахунковими

---

³²⁰ Натомість поширений в інших джерелах термін *auriga* у реєстрах не зустрічається.

³²¹ ACL. – Т. 1. – №905.

³²² Ibidem. – №5487, 5515.

³²³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 711, 879; спр. 735, арк. 358, 360.

³²⁴ ACL. – Т. 1. – №704, 1096.

³²⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 362.

³²⁶ ACL. – Т. 1. – №269.

³²⁷ Ibidem. – Т. 1. – №2482.

записами у 1626 р. передміське право прийняв слуга братства св. Анни Войцех Міхоцький³²⁸.

Пастухи та погоничі худоби. У XV ст. занотований один пастух (*weydnier*) з Коросна³²⁹. Ще три пастухи або погоничі волів (*bubulci*) прийняли міське право у XVI ст.³³⁰ – один (1550 р.) походив з П'яска (ймовірно, села у Краківському воєводстві), інший (1556 р.) – з Тшчяної (села у Сандомирському воєводстві) і останній (1564 р.) – з Ласкажова (міста у тому ж воєводстві). Усі троє, судячи з імен, були поляками. Ці *bubulci* могли бути не простими пастухами, а особами, задіяними у професійному транспортуванні волів (можливо, на службі у значніших купців)³³¹.

Коминярі або сажотруси (*rauchfangkehrer, schorsteinfeger*) з'явилися серед львівських громадян щойно у другій половині XVIII ст. Можливо, це було пов'язане із пізньою появою їхнього цеху, який утворився вже в австрійські часи³³². Ці ремісники занотовані у “Списку”, де їх було всього двоє – Франц Гербер і Даніель Ніцкі³³³, а також у рахункових записах (Ян Ферфер, 1777 р.)³³⁴.

2.9. Торгівля

Купці, крамарі та перекупні. Купцями у широкому значенні цього слова були усі ті міщани, хто займався торгівлею професійно. У вужчому ж значенні купцями називалися лише так звані “купці багатих крамів” для відрізнення від звичайних (“убогих”) крамарів і дрібних перекупнів³³⁵. Кількість власне купців (“багатих”) вже від початку XV ст. було обмеженим до 40³³⁶. Таке розрізнення збереглося ще на початку XVIII ст.³³⁷ Існував також термінологічний (семантично-етимологічний) поділ: купці називалися *kaufleute, mercatores, negotiatores* або ж їхня фахова приналежність прямо не вказувалася, але впливала з того, що вони приймали громадянство *cum iuramento corporali more aliorum mercatorum et negotiatorum ad sacra praestito*, тоді як крамарі називалися *cromer, institores, mercatores tenuiori mercatura vitam*

---

³²⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 360.

³²⁹ ACL. – Т. 1. – №895.

³³⁰ Ibidem. – №2272, 2417, 2634.

³³¹ *Leśniak F.* Rzemieślnicy i kupcy ... – S. 193.

³³² *Charewiczowa E.* Lwowskie organizacje ... – S. 137.

³³³ ACL. – Т. 1. – №5519, 5645.

³³⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 7 (10).

³³⁵ *Charewiczowa E.* Lwowskie organizacje ... – S. 138–141.

³³⁶ *Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 92; *Ptaśnik J.* Miasta... – S. 171.

³³⁷ *Інкін В.* Нарис економічного розвитку... – С. 71.

sustentantes. Однак, ці дві класифікації не завжди співпадають і в реєстрах львівських громадян відображена лише друга, термінологічна. Жодних *mercatores divitum* у реєстрах громадян не занотовано. Тому розділяємо купців і крамарів лише термінологічно (“купці” – значніші торговці, а “крамарі” – дрібніші, убогіші)³³⁸ і результати такого розрізнення можуть бути дуже приблизними і орієнтовними.

У реєстрах за перший період занотований лише один *mercator* – це руський купець і одночасно кравець Петро³³⁹. Тут, радше, йшлося про те, що він, будучи українцем та ще й кравцем, виборів право займатися торгівлею, тому писар міг спеціально на цьому наголосити. З огляду на конфесійну приналежність українці стають першими міщанами, при вписуванні яких зазначається, з якою метою вони приймають міське право – для ремесла чи торгівлі.

Протягом другого періоду львівське громадянство прийняло 42 купці³⁴⁰. Якщо поглянути за десятиліттями, то видається, що кількість купців майже постійно зростає. Однак, можна припустити, що насправді зростає лиш кількість записів, у яких міститься інформація про купецький чи ремісничий фах новоприйнятого міщанина. У цей час понад третину (15) купців становили місцеві. Кілька походили з Руського воеводства (двоє з Нового Міста і по одному з Городка, Перемишля та Дрогобича). Дев’ятеро походили з інших місцевостей Речі Посполитої. Решта ж прибули з-за кордону³⁴¹. Серед них занотовано троє українців, троє греків та двоє вірмен.

У третьому періоді дані про купців, які отримували міське право видаються більш вірогідними – кількість записів, коли фах (принаймні тип професії) міщанина встановити неможливо, значно менша, ніж у XV–XVI ст. У чистових реєстрах третього періоду виразно зазначені купці зустрічаються щойно з 70-х рр. XVII ст. (до того часу є згадки в раецьких протоколах про чотирьох новоприйнятих купців). Усього протягом 56 років (тобто 1671–1727 рр.) львівське громадянство прийняли 187 купців. А насправді їх напевно мало б бути ще більше.

³³⁸ Про цей поділ детальніше див.: Історія Львова в документах і матеріалах: зб. док. і матеріалів / упор. У. Я. Єдлінська, Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський. – Київ, 1986. – С. 44, 372.

³³⁹ ACL. – Т. 1. – №1142.

³⁴⁰ У А. Гілевича їх більше, оскільки, як видно з його підрахунків, він зараховував до числа купців і *mercatores tenuiores*, під якими, на нашу думку, слід розуміти звичайних, “убогіших” крамарів (лат. *tenuius* – убогий). Див.: *Gilewicz A. Przejście...* – S. 396.

³⁴¹ Двоє з Сілезії (Легніца і Сьрода), Італії (Брешья), Англії (Лондон), Криму (Кафа), Угорщини (Шариш), Туреччини (Галата і один – без уточнення населеного пункта).

Отож, у середньому щороку приймали щонайменше 3,3 купці. Який був їхній статус невідомо, однак з цих даних зрозуміло, що далеко не всі вони опинялися серед “багатих крамів”, інакше б кожні 12 років мав би повністю оновлюватися склад цього купецького об’єднання, що навіть попри динамічність і мінливість купецької долі, видається малоймовірним.

Серед купців, які стали міщанами у 1671–1727 рр. майже половина були місцевого походження, серед яких більшість становили вірмени. Число купців з “руської нації” було незначним – восьмеро українців і троє греків. Хоча усіх греків можна було б без значного ризику уважати за купців, без огляду на те, чи вказано, що вони склали присягу купця, чи ні. Щодо географії походження, то тенденція тут та ж, що й у другому періоді – значна кількість корінних львів’ян та прибульців з-за кордону. Загалом географічний засяг походження купців був досить значний. Прибували з Італії, Франції, Савойї, Німеччини, Шотландії, Сілезії, Литви, а також зі сходу – з території Перської та Турецької імперій. Протягом 1684–1705 рр. прибуло 14 купців з Поділля (з Кам’яця і Язлівця). Усі вони були вірменами. З Руського воєводства багато дали Львову громадян-купців Ярослав (5) і Жовква (3). 11 купців прибули з Краківського воєводства (7 – з самого Кракова). З Варшави до Львова переселилося четверо купців. Дев’ятеро купців згадані серед записів про сплату за міське громадянство між третім та четвертим періодами³⁴². У другій половині XVIII ст. до числа львівських громадян було вписано 103 купці. Українцями, видається, були лише троє з них, натомість вірмен було багато – 22 чол.

Крамарі. У перший період було занотовано восьмеро крамарів. Походили вони з Руського воєводства (Коломия, Жидачів, Ланьцут, Перемишль) і один з Пільзна в Сандомирському воєводстві. Один крамар, українець Лука, проживав перед тим певний час у Львові³⁴³ і ще один український крамар Гринь записаний без вказаного місця походження³⁴⁴. У другому періоді серед новоприйнятих міщан занотовано 30 крамарів, з яких один, українець Степан Одриконьович (1576 р.), поєднував крамарську торгівлю з кравецтвом (подібна ситуація, як із згаданим вище купцем-кравцем)³⁴⁵. В основному згадки про крамарів стосуються другої половини XVI – початку XVII ст. Серед них було багато місцевих (14). Щодо решти крамарів з другого періоду,

---

³⁴² ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 303, 316, 329, 361, 363, 373.

³⁴³ АСЛ. – Т. 1. – №1102.

³⁴⁴ Ibidem. – №1338.

³⁴⁵ Ibidem. – №2966.

то прибували вони з таких місцевостей: двоє з Перемишля і по одному з села Козельників біля Львова, з українських міст Олеська, Ярослав, Вишні, Угнова, з мазовецького міста Черська, з села Блоні біля Копшивниці (у Сандомирському воєводстві), а також з Хотілова в Московії, Кінросу в Шотландії та Рену у Франції. Більшість із крамарів становили українці (19). В основному це були передміщани. Також серед крамарів згадується один грек – Миколай Гіні, невідомого місця походження і прийнятий до числа громадян *more aliorum institorum Ruthenorum*³⁴⁶.

У третью періоді звісток про крамарів значно менше, що дивує, оскільки за повідомленнями середини XVII ст. багато міщан кидали ремесло та бралися за дрібну торгівлю (в основному перепродаж), так що цеховим майстрам важко було знайти челядників³⁴⁷. Все рідше зустрічається термін *institor* – ним окреслені лише чотири особи, три з яких названі *institores alias paciornicy*³⁴⁸, що могло б вказати на тип предметів якими вони торгували – *paciorek* у польській мові означає “бісер, намисто, буси”, тобто, скоріш за все це була різноманітна галантерея. Решта ж крамарів називається “купцями, що утримуються з дрібної торгівлі”. Однак, що входило у сферу цього заняття, не зовсім ясно, оскільки, з одного боку присягу, *mercatoribus tenuiori mercatura vitam sustentantibus descripto*, складає львівський патрицій Войцех Ясінський³⁴⁹, а з іншого боку таку ж присягу приносять перекупні (*revenditores*) Себастьян з Трояновиць та Григорій Охаський³⁵⁰. На відміну від другого періоду серед цих “крамарів” і “дрібних торговців” переважав прибулий елемент. Місцевих було лише троє, решта – походили з Руського воєводства, Поділля, Туреччини, Криму, Персії тощо. Українців, чи радше “виразно українських імен”, серед крамарів у той період не видно. Натомість був один грек (Лазар Юркевич, 1703 р.) і троє вірмен³⁵¹. У другій половині XVIII ст. львівськими громадянами стало 12 крамарів. Серед них, видається, був один українець, вірмен же не вдається віднайти зовсім.

Перекупні (*revenditores*) вважалися найнижчим розрядом торговців. Згідно із спостереженнями Л. Харевичової, крамарі продавали

³⁴⁶ ACL. – Т. 1. – №3412.

³⁴⁷ Білецький С. Боротьба підмайстрів з майстрами у Львові в середині XVII ст. // З історії Західноукраїнських земель. – К., 1960. – Вип. 5. – С. 17.

³⁴⁸ ACL. – Т. 1. – №4025.

³⁴⁹ Ibidem. – №4171.

³⁵⁰ Ibidem. – №3234, 4245.

³⁵¹ ACL. – Т. 1. – №4336, 4087, 4097, 4386.

на своїх прилавках різного роду дрібний крам, тоді як перекупні в “будах” торгували здебільшого харчовими продуктами³⁵². Однак, ймовірно, основна різниця полягала не у видах товарів, які продавали ці торговці, а в тому, що перекупень, на відміну від крамаря, як правило, не мав у місті постійного місця для своєї торгівлі та охоплював незначну частину локального ринку, а обмежений був у своїй діяльності передусім браком транспортних засобів та значніших коштів³⁵³. Можливо, ті “перекупні”, що таки спробувалися прийняти львівське громадянство були радше “дрібними крамарями”. Протягом перших трьох періодів до реєстрів громадян Львова вписано лише два, уже згадані, перекупні – Себастьян з Трояновиць та Григорій Охаський, які склали присягу осіб, що займаються дрібною торгівлею. Перший з них раніше був міським воскотопником (“бездоганної поведінки протягом того часу, коли вірно та старанно займався воскотопництвом”)³⁵⁴. Натомість про Григорія Охаського жодних детальних відомостей немає. У другій половині XVIII ст. до “Альбому міщан” вписані ще троє перекупнів³⁵⁵. Один з них був німцем. Окрім чистових реєстрів, про прийняття перекупнями львівського громадянства (передміського) повідомляють рахункові записи. Так, в одному лиш 1626 р. їх вписалося шість осіб (всі поляки)³⁵⁶. Поза ними, в інші роки згадано ще троє перекупнів (1615, 1616 і 1691 рр.)³⁵⁷.

До найнижчого розряду людей торгівлі можна віднести також лахмітників (торб’ярів, тандетників). Відомо, що у Львові існували єврейські тандетники і вони отримали в 1663 р. королівський привілей, що легалізував їхню діяльність³⁵⁸. Однак такі ж торговці старими речами бували і серед християнського населення і деякі з них навіть приймали передміське громадянство. Вони згадані у рахункових записах під 1611 і 1623 рр.³⁵⁹ Ще один вписаний до “Списку” як *tändler*³⁶⁰.

Натомість серед новоприйнятих громадян значно більше **спеціалізованих торговців**, які продавали лише певний вид товару. У XVII–XVIII ст. це були шестеро продавців риби (*rybiarze, piscium*

---

³⁵² Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 141–142.

³⁵³ Leśniak F. Rzemieślnicy i kupcy... – S. 202, 217.

³⁵⁴ ACL. – Т. 1. – №3234.

³⁵⁵ Ibidem. – №4962, 5082, 5091.

³⁵⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 358, 360, 362.

³⁵⁷ Там само. – Спр. 162, арк. 1691; спр. 734, арк. 931, 1177; спр. 949, арк. 270 зв.

³⁵⁸ Економічні привілеї... – С. 533–534 (№122).

³⁵⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 299, 358.

³⁶⁰ ACL. – Т. 1. – №5722.

revenditores, 1725, 1752, 1767, 1770, 1774, 1778 pp.), чотири продавці муки (*mącarze, farinae venditores*, двоє в 1626, і по одному в 1763 і 1780 pp.), два продавці горючих речовин (*potarii, obsthändler*, 1780 і після 1781 pp.), два продавці скла (*vitri venditores*, 1753, 1768 pp.)³⁶¹, по одному продавцю залізного краму (*żeleznik*, 1730 p.), солі (*solarz*, 1626 p.), дичини (*wildbräthändler*, після 1781 p.), ниток (*fili venditor*, 1769 p.).

2.10. Охорона здоров'я та гігієна

Аптекарі (*aromatarii, apothecarii*) займалися не лише виготовленням ліків, а й торгівлею прянощами, фарбами, насіннями, свічками тощо³⁶². Тому їх сприймали як купців-ремісників (наприкінці XVI ст. вони приймають присягу *more aliorum aromatariorum tam artificio, quam mercatura vitam sustentantium*)³⁶³, а в другій половині XVII ст. – лише як купців³⁶⁴. Так само за купців їх рахували і в Колегії 40 мужів³⁶⁵.

Аптекарі були відомі у Львові щонайменше з XIV ст.³⁶⁶. Однак серед новоприйнятих міщан перший аптекар згаданий щойно у 1535 р. (Мартин з Кракова)³⁶⁷. Усього протягом другого періоду львівськими громадянами стали 19 аптекарів. Найактивніше вони вписувалися до реєстрів міщан у 90-х роках XVI ст. (7 чол.). У 1593 р. прийняло міське право троє аптекарів. Четверо аптекарів були місцевого походження. Характерною рисою цього фаху було те, що аптекарі, за рідкими винятками, були вихідцями з міст, і то, як правило значніших³⁶⁸. Лише один аптекар був сільського походження – Симон Войша із села Острув, що лежав неподалік важливої торговельної артерії – Ропчицького тракту³⁶⁹. Отже, аптекарі походили із різних регіонів (а радше адміністративних центрів цих регіонів), однак найбільше їх (порівняно з іншими регіонами) дало Сandomирське воєводство – четверо – і всі вони прибули протягом 1593–1603 pp.

П'ятеро аптекарів були вписані як новоприйняті громадяни в рахункових і протокольних записах³⁷⁰. У третьому періоді львівськими

³⁶¹ Хоча, можливо, продавців скла варто віднести до звичайних склярів (*vitreatores*).

³⁶² *Charewiczowa E. Lwowskie organizacje ...* – S. 167.

³⁶³ ACL. – Т. 1. – №3352, 3357.

³⁶⁴ *Ibidem.* – №4051, 4091, 4133, 4545.

³⁶⁵ *Білецький С.* Розвиток ремесла... – С. 22.

³⁶⁶ *Najstarsza księga miejska 1382–1389.* – S. 12, 87.

³⁶⁷ ACL. – Т. 1. – №1887.

³⁶⁸ З Кракова, Любліна, Варшави, Плоцька, Кам'янець-Подільського, Шидлува, Тарнова, Вільна, “Австрійського Неаполя” (Вінер-Нойштадт) та ін.

³⁶⁹ ACL. – Т. 1. – №3618.

³⁷⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 690; спр. 144, арк. 541; спр. 734, арк. 189, 249, 1059, 1071.

громадянами стало 22 аптекарі. Найактивніше вони приймали громадянство Львова у 1633 р. – 7 чоловік, і ще 6 – прийнято протягом 1680–1689 рр. Майже половина аптекарів (10) отримали громадянство у 1631–1641 рр., але не маємо відомостей про географію їх походження (виняток – один місцевий у 1633 р.), тож важко судити про якісь регіональні особливості. Місцевих же аптекарів було занотовано лише четверо. У другій половині XVIII ст. до числа львівських міщан вписалися лише восьмеро аптекарів. Один з них, Антон Глушкевич (*farmacopola*), був відомим львівським вірменином³⁷¹.

За повідомленням Д. Зубрицького, у Львові ще в XV ст. серед аптекарів були українці – Василь Русин, який у 1445 р. прийняв міське право³⁷². Однак, на жаль, рахункова книга за 1414–1459 рр., якою користався дослідник, не збереглася³⁷³. Натомість у тих реєстрах новоприйнятих міщан, які дійшли до нашого часу, серед аптекарів не занотовано жодного українця.

Аптекарі бували членами магістрату і часто належали до міського патриціату, а їхній фах був прибутковий та престижний³⁷⁴. За весь час до збережених реєстрів львівського громадянства було вписано 44 аптекарі. Отже, це було ремесло середнє за чисельністю – серед міщанських професій воно посідало 23 місце. На жаль, багато аптекарів (як це зрештою бувало і у випадку деяких інших ремесел), при прийнятті до міського права занотовані писарем без зазначення фаху і лише з інших джерел та відомостей ми довідуємося, що вони займалися аптекарством.

Лікарі (медики). Уже в середньовічні часи міське право отримали два лікарі – грек Лаврентій, названий *medicus* і Михайло, *oculista medicus*³⁷⁵. Натомість дипломовані лікарі (доктори медицини) у реєстрах з'явилися щойно у XVI ст. Першим був занотований Станіслав Мозанч з Кракова, майбутній райця, який прийняв міське право у 1524 р.³⁷⁶ Наступними докторами медицини були майбутні райці: Павло Кампіан з Конєцполя, який прийняв міське право у 1560 р. і Станіслав Дибовицький з Перемишля, у подальшому королівський лікар, який став львівським

---

³⁷¹ ACL. – Т. 1. – №4798; *Barącz S. Żywoty sławnych Ormian w Polsce.* – Lwów, 1856. – S. 132.

³⁷² *Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 95.

³⁷³ *Badecki K. Zaginione księgi...* – S. 47.

³⁷⁴ *Капраль М.* Фінансові книги Львова другої чверті XVI ст. як джерело.... – С. 40, 88.

³⁷⁵ ACL. – Т. 1. – №681, 985.

³⁷⁶ *Ibidem.* – №1652. Як зауважив Д. Зубрицький, це був перший райця із академічним титулом (*Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 138).

міщанином у 1582 р.³⁷⁷ Отже, усього протягом другого періоду міське право прийняли лише троє дипломованих медиків.

У XVII – на початку XVIII ст. серед новоприйнятих міщан занотовано було семеро медиків і лише один доктор медицини був вписаний до “Альбому громадян” у другій половині XVIII ст. – це майбутній райця Томаш Франці (1757 р.)³⁷⁸. Насправді ж серед львівських міщан у той час дипломованих лікарів мало б бути набагато більше.

Значно нижче, ніж дипломовані медики, в суспільній ієрархії стояли **цирульники** або ж **хірурги** (*cirurgici, chirurgici, barbitonsores, lithotomi, scherer*). Цей фах поєднував у собі елементи фельдшерства і голярства: “хірурги” лікували рани, висипки та виразки, ставили банки, пускали кров і, водночас, стригли волосся, голили бороди та заточували леза³⁷⁹. У першому періоді міське право прийняли лише два циркульники. Обидва вони були німцями – Бартош Шерер (1468 р.), невідомого походження (можливо місцевий), і Фрич Барбітонзор з міста Гефрезу в Німеччині³⁸⁰. Можливо вони більше спеціалізувалися на голінні та стрижці (*scherer i barbitonsor* означали “голиборода”).

Упродовж другого періоду до числа львівських громадян було вписано 17 циркульників (більшість у другій половині XVI – на початку XVII ст.). Серед цих ремісників переважали вихідці з Німеччини та територій зі значною кількістю німецького населення. Отже, з Німеччини прибуло троє – з Нюрнберга (Баварія), Франкфурта (Бранденбургія) та Вісмара (Меклембургія); з Королівської Пруссії – двоє з Гданська та один з Ельблонга; двоє з Князівської Пруссії – обидва з її столиці – Кенігсберга; двоє з Сілезії – з Крнова та Гродкува. Один циркульник походить із невстановленої нами місцевості “Гайн фон Гельбен” (можливо, це також Сілезія)³⁸¹, але, як видно із назви, цей населений пункт розташований теж десь у зоні поширення німецького населення. Трансільванія дала Львову трьох “хірургів”, які походили з міст Дежа, Медіаша та сусіднього із ним Дарлача. Ці населені пункти також були тереном давньої інтенсивної німецької колонізації, але вихідці з Медіаша та Дарлача окреслені як угорці, а ім’я прибулого з Дежа не дає можливості встановити його етнічну приналежність. Окрім того, двоє представників цього фельдшерсько-голярського фаху прибули з Мазовії (Варшава і Млава) і один був місцевим.

³⁷⁷ ACL. – Т. 1. – №2507, 3025.

³⁷⁸ Ibidem. – №4785.

³⁷⁹ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje... – S. 163.

³⁸⁰ ACL. – Т. 1. – №732, 1210.

³⁸¹ А. Янечек припускає, що це може бути *Grossenhain* в Саксонії (ACL. – Т. 2. – S. 259).

У XVII ст. інтенсивність прийняття цирульниками міського громадянства суттєво зросла. За даними міських рахунків та раєцьких протоколів упродовж 1615–1626 рр. львівськими громадянами стали 12 цирульників (з них п'ятеро в 1623 р.). У третьому періоді було прийнято 49 представників цього ремесла. Найбільша активність спостерігалася у такі роки: 1632 (4), 1641 (5), 1654 (3), 1689 (4). Географія походження цирульників виглядала так: 13 – місцеві, 21 – невідомого походження; з Руського воєводства до Львова прибуло лише чотири цирульники (з міст Рогатина, Нижанковичів, Золочева та села Волі), з Малопольщі – шестеро (по два з кожного воєводства цього регіону), решта – з більш віддалених місцевостей: з Каліша, Гданська, Вільна, Гродна та Праги. Два цирульники вписані до реєцьких рахунків під 1738 і 1748 рр. У другій половині XVIII ст. міське громадянство прийняли 18 цирульників. Їхня кількість зросла після переходу Львова під австрійське панування (до 1772 р. – лише п'ятеро). Від 1780 р. у цьому ремеслі переважали німці.

Л. Харевичова зазначала, що цирульники не надто шанувалися співгромадянами й інколи (у другій половині XVI ст.) їх навіть не запрошували на громадські зібрання³⁸². Однак відомо, що цирульник Домінік Гепнер став райцею³⁸³, цирульники Петро Павлович, Ян Панах, Томаш Будний ставали регентами львівської громади, а останній був ще й лавником³⁸⁴.

У другій половині XVIII ст. з цирульницького фаху виокремилася професія **перукарів**³⁸⁵ (*capilamentarii, capillitonsores, crinium compositores, perücker*). Протягом четвертого періоду до числа львівських громадян їх вписалося дванадцятьоро (семеро з них вписані після 1780 р.). Серед них переважав неслов'янський елемент.

Лазнярі (*balneatores, bader*) були споріднені із цирульниками, оскільки останні виконували деякі види своєї роботи (наприклад, пускання крові) в приміщенні лазні³⁸⁶. У першому періоді львівськими міщанами стали чотири лазнярі. Один із них, Іванко³⁸⁷, був, судячи з імені, українцем. У другому періоді міське право прийняв лише один лазняр (*Jacobus balneator*, 1546 р.)³⁸⁸. Більше представників цього фаху серед новоприйнятих міщан не занотовано.

³⁸² Charewiczowa L. Lwowskie organizacje... – S. 163.

³⁸³ Kapral M. Urzędnicy... – S. 387. Див. також: Filler Z. Hępner Paweł Dominik // Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1960–1969. – Т.IX. – S.429.

³⁸⁴ Kapral M. Urzędnicy... – S. 378, 403.

³⁸⁵ Кісь Я. Промисловість... – С. 153.

³⁸⁶ Leśniak F. Rzemieślnicy i kupcy... – S. 97, 99.

³⁸⁷ ACL. – Т. 1. – №645.

³⁸⁸ Ibidem. – №2168.

2.11. Учені та митці

Доктори права. У реєстрах громадян Львова занотований лише один дипломований правник – Григорій Доброцький з Познані (1595 р.)³⁸⁹, доктор обох прав, майбутній райця.

Докторів філософії серед новопринятих міщан можна зустріти більше – шестеро. Четверо з них одночасно були **докторами медицини**: Франциск Злоторович, Ян Добромірський, Бенедикт Вільчек та Якуб Озгевич, а двоє – Михайло Нич (1690 р.) і Томаш Венійський – тільки докторами філософії³⁹⁰. Тільки **доктором медицини** був Якуб Юзефович (прийняв громадянство 1650 р.)³⁹¹. Із цих докторів, лише перших три зробили урядницьку кар'єру в місті.

Магістри вільних мистецтв значаться в реєстрах лише у XVI ст.: Симон з Бжезін у Ленчицькому воєводстві (1547 р.), львів'янин Симон Александрин (Александрінус) (1577 р.) та Каспер Пшездецький з Кракова (1587 р.)³⁹². С. Александрин перед прийняттям міського громадянства був ректором міської школи, а К. Пшездецький – на момент прийняття.

Бакалаври. Першим бакалавром, зафіксованим у списках львівських громадян, був Адам з Шамотул у Познанському воєводстві, який двічі приймав міське право (у 1524 і 1538 рр.)³⁹³. У подальшому згадуються такі бакалаври: Войцех зі Шмігеля у Познанському воєводстві (1556 р.), Войцех Острож з Ходеля в Люблінському (1573 р.), Андрій Мондрович з Беча у Краківському (1586 р.), львів'янин Войцех Мусковіус³⁹⁴, який через тиждень після прийняття громадянства став лавничим писарем (1593 р.)³⁹⁵, та ще один відомий львів'янин Бартоломей Уберович, який одночасно став міщанином і лавничим писарем у 1598 р.³⁹⁶ Отже, всього львівськими громадянами стало шестеро бакалаврів.

Писарі. Серед новопринятого міщанства зустрічаються писарі як міські, так і приватні. У першому періоді громадянство прийняв львівський міський писар Вікентій (*civitatis Lamburgensis notarius*)³⁹⁷. З інших джерел про нього відомо, що він був ще й бакалавром вільних

³⁸⁹ ACL. – Т. 1. – №3379.

³⁹⁰ Ibidem. – №4164; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 953, арк. 5 (8).

³⁹¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 67.

³⁹² ACL. – Т. 1. – №2191, 2986, 3138.

³⁹³ Ibidem. – №1644, 1944.

³⁹⁴ Ibidem. – №2410, 2863, 3129, 3344.

³⁹⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 242.

³⁹⁶ ACL. – Т. 1. – №3420.

³⁹⁷ Ibidem. – №371.

мистецтв³⁹⁸. У 1468 р. міське право прийняв *Stanislaus olim notarius*³⁹⁹, отже, напевно, тут ідеться про колишнього писаря. У другому періоді занотовано чотири приватних писаря. Два з них були писарям на час отримання львівського громадянства: Вольф, писар львівського райці Мартина Вассерброта (1522 р.) та Петро Панчман з Німеччини, писар райці Еразма Газа (1555 р.)⁴⁰⁰. Ще двоє були колишніми писарями краківських міщан: Миколай Шольц (родич райці Вольфганга Шольца) з Вроцлава, “колишній писар краківського міщанина пана Шелінка (Шиллінга? – О.З.)” (1557 р.) та Георгій Кеслер (1582 р.)⁴⁰¹, зять Мартина Вільчка і “колишній писар краківського райці пана Каспера Гуттетера”⁴⁰². На жаль, який був фах цих двох колишніх приватних писарів на час отримання львівського громадянства невідомо. Лавничим писарем був згаданий уже Бартоломей Уберович (Войцеха Мусковіуса не враховуємо з огляду на те, що він був призначений писарем вже після прийняття до громадянства). У третьому періоді міське право прийняли двоє писарів: Ян Лискевич, писар вірменського духовного уряду (1670 р.) та Йосиф Чехович, писар львівської лонгерії (1691 р.)⁴⁰³. Більше писарів в досліджуваних джерелах не згадуються.

Музики. У чистових реєстрах новоприйнятих міщан занотовано щонайменше п'ятеро музик: два **арфісти** – Стано (*citarista*) у 1467 р. і Матвій (*citareda*) з Кам'яця-Подільського у 1534 р., два **органісти** (*organarii*) – львів'янин Станіслав Спонер у 1539 р. і Йоан (Ганус) з Баї у Трансільванії у 1540 р. (присягнув у 1543 р.), а також один **тромбоніст** (*pusionista*) Станіслав з Познані (1592 р.)⁴⁰⁴. Після цього музики більше в чистових реєстрах не згадуються, але зате про них є кілька згадок у раєцьких протоколах та рахункових записах. Лише упродовж 1610–1626 рр. громадянство прийняло п'ятеро музик: три **скрипалі** (Себастьян Карвовський і Станіслав та Войцех, названі просто *skrzypkami*), **органіст** Ян Івінський (Звоннічек) і **цимбаліст** Кшиштоф⁴⁰⁵. За винятком Карвовського, усі вони прийняли передміське

³⁹⁸ *Badecki K.* Zaginione księgi... – S. 40; *Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 82.

³⁹⁹ ACL. – Т. 1. – №758.

⁴⁰⁰ Ibidem. – №1614, 2393.

⁴⁰¹ Ibidem. – №2434, 3027.

⁴⁰² Каспер Гуттетер, будучи у 1582–1614 рр. краківським райцею, дуже активно вів справи у Львові (див.: *Noga Z.* Elita Krakowa i jej kontakty z miastami Górnych Węgier oraz ze Lwowem w XVI wieku // *Miasta i mieszczaństwo w Europie Środkowo-Wschodniej do połowy XIX wieku.* – Toruń, 2003. – S. – S.108).

⁴⁰³ ACL. – Т. 1. – №3957, 4170.

⁴⁰⁴ Ibidem. – №719, 1860, 1979, 1997, 2093, 3295.

⁴⁰⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 233, 527; спр. 735, арк. 360.

правою. У 1727 р. один новоприйнятий міщанин – Даневський (ім'я не вказане) – записаний як *музик*⁴⁰⁶, без уточнення спеціалізації. Можливо, тут йдеться про Михайла Даневського, який у 1731 р. увійшов до колегії сорока мужів, а в 1754 р. став лавником. Варто зауважити, що у квадрагінтавраті він був серед купців⁴⁰⁷. Купецьку присягу приніс також катедральний органіст Лаврентій Снежинський (1707 р.)⁴⁰⁸. Крім того, рахункові записи повідомляють про прийняття громадянства у 1740 р. Йозефом Рашем, **бандуристом** (*bandurnik*)⁴⁰⁹.

Малярі (*pictores*). У середньовіччі серед новоприйнятих міщан занотовано лише одного маляра – українця Прокопія з Марморощини (1495 р.)⁴¹⁰, однак уже в другому періоді їх з'являється значно більше – десятеро. Серед малярів, вписаних до реєстрів у той час, було багато українців – Андрій маляр (1523 р.), Хома, син Хоми (1536 р.), Максим (Воробій) (1536 р.), Хома, син Сенька сідляра (1602 р.)⁴¹¹. Звичайно, що це далеко не всі українські малярі, які у той час діяли у Львові. Як зауважив В. Александрович, українські майстри здебільшого жили на передмістях, особливо на території так званого Княжого міста⁴¹². Тому багато з них ніколи й не були львівськими громадянами.

Католиками були такі малярі: Симон маляр (1534 р.), майбутній вїйт Галицького передмістя⁴¹³ та його син Лука (1536 р.), Ян з Крашовиць (1544 р.), Августин (Пенсель) (1550 р.), Матвій (Гняздко) (1557 р.)⁴¹⁴. У 1595 р. міське громадянство прийняв Ян Шванковський⁴¹⁵, окреслений у джерелі як “обдарований королівським привілеєм” (ймовірно, тут йдеться про привілей сервіторату від Сигізмунда III, наданий у 1593 р.)⁴¹⁶.

Троє малярів були вписані до мануальних рахунків міста: Станіслав Александрин (1611 р., брат магістра Симона), Войцех

---

⁴⁰⁶ Там само. – Спр. 952, арк. 255.

⁴⁰⁷ *Kapral M. Urzędnicy...* – S. 294 (№1330), 380.

⁴⁰⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 949, арк. 343 зв.; ACL. – Т. 1. – №4380.

⁴⁰⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 364.

⁴¹⁰ ACL. – Т. 1. – №1290.

⁴¹¹ *Ibidem.* – №1637, 1905, 1911, 1921, 3600.

⁴¹² *Александрович В.* Малярі – члени Успенського братства кінця XVI – першої половини XVII ст. // Успенське братство і його роль у національно-культурному відродженні. – Львів, 1996. – С. 34.

⁴¹³ *Александрович В.* Західноукраїнські малярі XVI ст. Шляхи розвитку професійного середовища. – Львів, 2000. – С. 201.

⁴¹⁴ ACL. – Т. 1. – №1858, 1905, 2111, 2246.

⁴¹⁵ *Ibidem.* – №3381.

⁴¹⁶ *Александрович В.* Львівські малярі кінця XVI ст. – С. 170; *Його ж.* Західноукраїнські малярі XVI ст... – С. 15.

(1614 р.) і Юрій (Єжи) Зіхнерович (1626 р.)⁴¹⁷. Останні два прийняли передміський варіант громадянства. У третьому періоді громадянами Львова стали п'ятеро малярів: українець Миколай Шпанельовський (1632 р., інакше – Спаніель або Гіспан)⁴¹⁸, француз Ян Дзянік (1639 р., Дзяні або Крезвалле)⁴¹⁹, поляк Войцех Тершовський (1642 р.)⁴²⁰, вірмени Христофор Захнович (1650 р.)⁴²¹ і Михайло Богушевич (1700 р.)⁴²². 1743 р. міське громадянство прийняв Вавжинец Колтуновський⁴²³, можливо родич станіславівського маляра Яна Колтуновського⁴²⁴. У четвертому періоді не занотовано жодного маляра.

Дяки. Якщо вважати окреслення *Diak*, *Dyak*, *Diyak* не прізвищем⁴²⁵, а професією, тоді у Львові (лише в другому періоді) міське громадянство прийняло четверо дяків. Це були українці: Лука з Ярослава (1535 р.), Стецько з Вовкова (Вількова) у Львівській землі (1548 р.), Іван (Богатирець) зі Щирця (1574 р.) та якийсь Василь, що прийняв передміське право в 1626 р.⁴²⁶

2.12. Урядники, слуги, військові

Представленість у реєстрах громадян міських урядників та слуг уже детально розглянута у підрозділі “Міське громадянство та урядницька кар’єра”. Тут же згадаємо лише про митників та військових.

Митники. Львівське громадянство приймали також збирачі мита. Таких випадків занотовано у реєстрах лише два – один із них, Григорій, був митником (*teloneator*) з Ропчиців (важливого торговельного пункту з митною коморою) і прийняв міське право у 1540 р.⁴²⁷, а

⁴¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 734, арк. 315, 793; спр. 735, арк. 358.

⁴¹⁸ ACL. – Т. 1. – №3660; *Александрович В.* Іконостас П’ятиницької церкви у Львові // Львів. Історичні нариси. – Львів, 1996. – С. 129.

⁴¹⁹ ACL. – Т. 1. – №3721; *Александрович В.* Західноєвропейські малярі на західноукраїнських землях наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. // Збірник праць і матеріалів на пошану Лариси Іванівни Крушельницької. – С. 316–317.

⁴²⁰ ACL. – Т. 1. – №3759.

⁴²¹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 338.

⁴²² ACL. – Т. 1. – №4287; про нього див.: *Александрович В.* Епілог львівського середовища малярів вірменського походження: майстри середини XVII – першої третини XVIII ст. // Україна в минулому. – Київ–Львів, 1996. – Вип. 8. – С. 145–146.

⁴²³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 373.

⁴²⁴ *Жолтовський П.* Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. – К., 1983. – С. 138.

⁴²⁵ Пізніше у реєстрах міщан відомий випадок, коли “Дяк” було лише прізвищем – *Christophorus Dyak cerevisiae coctor honestis Joanne Dyak oppidano et pistore Ulanoviensi et Marianna coniugibus ... [progenitus]* (ACL. – Т. 1. – №4447).

⁴²⁶ ACL. – Т. 1. – №1892, 2204, 2901; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 360.

⁴²⁷ ACL. – Т. 1. – №2019.

другий – Томазо де Альберті з о. Хіос, названий “орендарем королівських мит на Русі”, стає львівським міщанином у 1588 р.⁴²⁸

Військові. У 1626 р. в рахункових записах згадується прийняття до передміського права Криштофа, названого “Гайдуком”⁴²⁹. Чи це лише прізвище, чи йдеться таки про якогось слугу-охоронця – невідомо (зрештою, термін гайдук міг вживатися у досить широкому значенні). Уже в австрійський період до числа львівських громадян були вписані три **ротмистри** (*rotae magistri*) (у 1780, 1781 і 1783 рр.)⁴³⁰. Згаданий в реєстрах *manipularius* (тобто жовнір)⁴³¹, виявився зовсім не військовим, а рукавичником (отже, мав би бути записаний, як *manicarius*).

Ремісники без уточнення професії

У другому та третьому періодах знаходяться також записи, у яких не вказано фаху новоприйнятого міщанина, але із тексту запису можна зробити висновок, що це були ремісники. Подібно до купців, часто прямо вказувалося, що особа приймає громадянство “для навчання ремеслу”, “для ведення ремесла”, “не для торгівлі” або ж присягає “згідно із формою, прийнятою для ремісників” тощо. Таких ремісників занотовано у другому періоді 31, а у третьому – 19 чол.

Доповнення 3 Міщанські професійні родини у реєстрах львівських громадян

Реєстри львівських громадян є досить непоганим додатковим джерелом для біографічних, генеалогічних та просопографічних досліджень (особливо, при поєднанні з іншими видами джерел). При опрацюванні реєстрів вдалося принагідно виявити значну кількість випадків, коли представники однієї родини займаються одним ремеслом. Часто зустрічаємо по два родичі у ремеслі, але деколи вдається натрапити на цілі “професійні” родини. Інколи, це батьки і діти (внуки тощо), інколи брати, інколи – тесть і зять. У одних випадках до Львова переселяється спочатку один ремісник, а потім з’являються інші його родичі. Ще одна поширена ситуація, – коли міське громадянство приймає певна особа і вже її нащадки-львівські громадяни тримаються професії свого прогопласта. Такі спостереження, на нашу думку, є досить цікавими і урізноманітнюють сухі статистичні дані про новоприйнятих львівських

---

⁴²⁸ ACL. – Т. 1. – №3175.

⁴²⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 360.

⁴³⁰ ACL. – Т. 1. – №4796, 5415, 5417.

⁴³¹ Ibidem. – №4851.

громадян інформацією про конкретних осіб, дають певні уявлення як про формування міщанського стану Львова, так і його професійний склад. Віднайдені дані стосуються, в основному другого, третього і четвертого періодів. Для XVI ст. (а також початків XVIII ст.) значну роль відіграла висока інформативність записів, а для XVII–XVIII ст. – наявність відносно усталених міщанських прізвищ. Спостереження стосуються, як правило, ремісників, а також аптекарів та цирульників.

Харчові ремесла

Різнки. У XVI ст. це були Войнари: Андрій (1576 р.) та його брат Миколай (1592 р.), а також напевно їхній племінник (син Луки Войнара) Ян Войнар (1602 р.)⁴³². Із таким прізвищем в реєстрах згаданий різник і в третьому періоді – Мельхіор Войнар (1644 р.)⁴³³. Іншою відомою різницькою родиною того часу були Кисличі (Кісліші): Каспер (1546 р.), Михайло з Коросна (1554 р.) та Станіслав (1577 р.)⁴³⁴. Представники знаної в місті родини Вільчків при отриманні громадянства не записані як різники, але згадуються як такі принагідно, при прийнятті до громадянства інших осіб (Мартин, Даніель та Валентин Вільчки)⁴³⁵. Даніель Вільчек потім переселився до Коросна, де став відомим торгівцем волами⁴³⁶. Деяко менш відомими різниками були Кудлі. Запис про надання громадянства їхньому протопластові різнику Михайлові Кудлі віднайти з упевненістю не вдалося, але цілком імовірно, що ним був Михайло різник з Глогува, який став міщанином у 1523 р.⁴³⁷ Сином Михайла Кудлі був різник Каспер Кудля, вписаний до реєстрів львівських громадян у 1563 р.⁴³⁸

У другій половині XVII – першій половині XVIII ст. львівське громадянство прийняло п'ятеро різників Лепешевичів. У 1686 р. до числа львівських громадян був прийнятий різник Себастьян Лепешевич, який походив з Городка⁴³⁹. З дружиною Анною він мав сина Яна, що прийняв міське право в 1708 р.⁴⁴⁰ Разом з ним став львівським громадянином ще один Лепешевич – Тома, родинні зв'язки якого з Яном у реєстрах безпосередньо не вказуються. Натомість відомо, що Тома був братом

---

⁴³² ACL. – Т. 1. – №2967, 3331, 3601.

⁴³³ Ibidem. – №3782.

⁴³⁴ Ibidem. – №2162, 2356, 2980.

⁴³⁵ Ibidem. – №3008, 3557.

⁴³⁶ *Leśniak F.* *Rzemieślnicy i kupcy w Krośnie ...* – S. 193.

⁴³⁷ ACL. – Т. 1. – №1621.

⁴³⁸ Ibidem. – №2600.

⁴³⁹ Ibidem. – №4099.

⁴⁴⁰ Ibidem. – №4408.

Каспра Лепешевича, який отримав львівське громадянство в 1716 р.⁴⁴¹ Обидва вони були синами передміщан – цехового різника Яна та Софії. Ймовірно, тут ідеться про різника Яна Лепешевича, який став львівським громадянином у 1693 р.⁴⁴²

Як бачимо, різницький фах часто бував родинним заняттям, що, напевно, свідчить і про його вигідність. Це підтверджується і тим, що багато прізвищ різників у записах про надання міського громадянства за третій період виступають по два і більше разів – це Вільки, Ердзінські та Кшепиці (у другій половині XVII ст.), Ардинські і Чабани (у першому десятилітті XVIII ст.), Коляники (1681 і 1708 рр.). Серед різників було також п'ятеро Козловських, але напевно не всі з них були між собою родичами (загалом же це прізвище досить поширене і серед інших професій – всього їх було прийнято у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. 10 чоловік). Як у третьому, так і в четвертому періоді серед різників згадувалися Опухляки (6 чол.), Яблонські (5 чол.), Сидеровичі (3 чол.) та Гирчаки (3 чол.). У 1744 р. прийняло громадянство двоє різників Адамських⁴⁴³. У другій половині XVIII ст. у записах про надання міського громадянства можна зустріти такі “різницькі” прізвища: Вежбіцькі, Кохановські, Мотильовські, дещо менше – Лазаровичі, Голембські та Коралевичі.

Пекарі. У XVI ст. це були Андрій та Себастьян Ґавини (1530 і 1554 р.)⁴⁴⁴. Представниками однієї родини напевно були українці Васьо Вавричкович і Лука Лавричкович (обоє у 1557 р.)⁴⁴⁵, Сенько Гирчич (1532 р.) та Дема Гирка (1570 р.)⁴⁴⁶. Серед пекарів згадані Ян (Валентин) Курпітко (Зелясович) (1591 р.) та Мартин, син Яна Курпітка (1602 р.)⁴⁴⁷. Логічно, що це мали б бути батько та син, але чомусь при прийнятті Мартина його батько названий мешканцем села Лани, тому можливо, що це співпадіння. Також, напевно родичами між собою були пекарі із прізвищем Горчица (*Gorcicza*) – Войцех (рік прийняття не відомий, але згадується як “інтерцесор” під 1565 р.), Валентин (1569 р.) та Якуб (1573 р.)⁴⁴⁸. У 1626 р. передміське право прийняв пекар *Stanislaus Gorcysca*⁴⁴⁹.

---

⁴⁴¹ ACL. – Т. 1. – №4499.

⁴⁴² Ibidem. – №4201.

⁴⁴³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 395, 399.

⁴⁴⁴ ACL. – Т. 1. – №1740, 2372.

⁴⁴⁵ Ibidem. – №2432, 2436.

⁴⁴⁶ Ibidem. – №1794, 2804.

⁴⁴⁷ Ibidem. – №3269, 3539.

⁴⁴⁸ Ibidem. – №2653, 2787, 2867.

⁴⁴⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 735, арк. 360.

У третьому періоді серед пекарів по кілька разів зустрічалися такі прізвища: Пацоші, Шумили, Тетлюхи, Гавловські, Роговські, Марцінкевичі і Орловські. Шумилів вписано до реєстрів львівських громадян аж четверо, решта ж прізвищ зустрічається в реєстрах лише двічі. У випадку Роговських, Марцінкевичів і Орловських – це батьки і сини, натомість родинні зв'язки між обома Пацошами, Тетлюхами чи Гавловськими в записах не висвітлюються. У другій половині XVIII ст. серед пекарів найпоширенішими прізвищами були Білецькі (5) і Ставінські (3), Майери, Ривінські та Урбанські (по двоє).

Броварники. Серед новоприйнятих броварників практично нема однакових прізвищ. Єдиним винятком є Бруннери, яких у 1780-х роках занотовано троє⁴⁵⁰.

Одягові ремесла

Кравці. Незважаючи на чисельність кравців у місті, прослідкувати кравецькі родини досить складно. У XVI ст. вартою уваги “кравецькою родиною” є українці Прокіп (1532 р.) і його сини – Микола (1566 р.) та Андрій (1569 р.)⁴⁵¹. Кравцями були також неофіт з православ'я Павло Турка з Радимна (1592 р.) і його син Данило (1602 р.)⁴⁵². У пізніші часи в більшості випадків залишається задовольнятися простою констатацією повторювання прізвищ (і то, як правило, лише двічі, зрідка тричі), без великої впевненості у родинній спорідненості їх носіїв: Буковські, Гладішевичі, Джималки, Засецькі, Лазаровичі, Негребецькі, Стефанчуки, Шмідти, Юркевичі та Ходоровичі.

Ткачі-полотенники. Природнім явищем для такої чисельної ремісничої групи як полотенники було те, що серед них можна спостерегти значну кількість ткацьких родин, при чому у цьому ремеслі родинні зв'язки назагал добре прослідковуються (на відміну, наприклад, від вищезгаданих і також численних кравців). Тому зупинимося на кількох із них детальніше.

Вже в XVI ст. в реєстрах зустрічаємо кількох представників “ткацької” родини Кавдерів: Станіслава (1542 р.), братів Томаша і Яна (1574 р.), а також Леонарда (1585 р.)⁴⁵³. У 1580-х рр. львівськими громадянами стають Лукаш (1585 р.) та Ян Войнари (1589 р.)⁴⁵⁴.

---

⁴⁵⁰ ACL. – Т. 1. – №4712, 5458, 5472.

⁴⁵¹ Ibidem. – №1785, 2681, 2772.

⁴⁵² Ibidem. – №3328, 3595.

⁴⁵³ Ibidem. – №2075, 2857, 2929, 3069.

⁴⁵⁴ Ibidem. – №3069, 3218.

Ймовірно, це були брати, але їх не слід ототожнювати із представниками відомої на той час у Львові патриціанської родини Войнарів, які в основному займалися різництвом, а, скоріш за все, це були сини ткача Григорія Войнарека, що прибув до Львова з Тулиголів і прийняв громадянство у 1562 р.⁴⁵⁵

У третьому періоді серед ткачів бачимо чотирьох Келбовичів. Першим представником цієї родини був ткач на ім'я Гіацинт, який отримав львівське громадянство у 1675 р.⁴⁵⁶ Його справу продовжило троє дітей від Гелени Заторівни, які стали громадянами міста вже на початку XVIII ст.: Стефан – у 1711 р., Матвій – у 1715 р. і Тома – в 1721 р.⁴⁵⁷ Келбовичі трималися ткацького ремесла і в другій половині XVIII ст. – у 1760 р. до числа новоприйнятих міщан вписані ткачі Казимир і Мартин Келбовичі⁴⁵⁸. Очевидно, з цієї родини походив ткач Себастьян, записаний як *Kiolbowicz* (прийняв громадянство у 1741 р.)⁴⁵⁹.

Іншою “ткацькою” родиною були Ничовичі. У 1712 р. разом прийняли міське право брати Ян та Михайло Ничовичі⁴⁶⁰, сини Переворських міщан Петра Ничовича та Софії. Через кілька років – до числа львівських міщан були вписані ще двоє Ничовичів – брати Людовик (у 1715 р.) і Симон (у 1717 р.)⁴⁶¹, які були синами львівського цехового ткача Петра Ничовича та Катерини. Ймовірно, ці дві пари братів були родичами між собою, однак невідомо, які саме родинні зв'язки їх пов'язують.

Як уже згадувалося, містом, з якого у третьому періоді до Львова прибувало найбільше ткачів, був Переворськ. Поза родиною Ничовичів, до Львова з Переворська переселився ткач Йозеф Лендза (прийняв міське право у 1684 р.), нащадки якого також займалися ткацтвом і приймали львівське громадянство: син Войцех (у 1701 р.) і внук Якуб (у 1724 р.)⁴⁶². З того ж таки міста походили ткачі брати Бартоломей та Якуб Нікодимовичі, сини Переворського пивовара. Вони прийняли міське право у Львові – перший у 1721 р., а другий у 1724 р.⁴⁶³ Ця родина, ймовірно, продовжувала займатися ткацьким ремеслом і в другій половині XVIII ст. – серед новоприйнятих міщан бачимо

---

⁴⁵⁵ ACL. – Т. 1. – №2563.

⁴⁵⁶ Ibidem. – №3977.

⁴⁵⁷ Ibidem. – №4457, 4489, 4542.

⁴⁵⁸ Ibidem. – №4935, 4942.

⁴⁵⁹ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 368.

⁴⁶⁰ ACL. – Т. 1. – №4470.

⁴⁶¹ Ibidem. – №4489, 4511.

⁴⁶² Ibidem. – №4068, 4301, 4587.

⁴⁶³ Ibidem. – №4542, 4587.

полотенників Фабіана і Войцеха Нікодемівичів⁴⁶⁴ (скоріш за все, видозмінилося написання прізвища).

Для повноти картини подамо, окрім уже згаданих, ще цілу низку ткацьких прізвищ, які часто зустрічаються в записях про надання міського громадянства. Це були: Бартмани, Гродецькі, Зигмунтовичі, Зихи (чисельні, а особливо, якщо припустити, що до них можна зарахувати ще й Зиховичів і Зиховських), Келярські, Ковалевичі, Косинські, Краузи, Левандовські, Ліпановичі, Любельські, Міхновичі, Мосціцькі, Ожеховичі, Ожеховські, Орлики, Пелци, Пруські, Рожинські, Росоловичі, Рутовичі, Соколовські, Циганські, Чехи, Яблонські, Бернацькі, Кисилевичі, Костковичі, Розанські, Серафіни, Сікорські, Фіалковичі та Шмідти. У другій половині XVIII ст. спостерігаємо такі прізвища: Квасньовські, Краузовичі, Гондецькі та Шубартовичі. При значній кількості з цих прізвищ не занотовано родинних зв'язків з іншими однофамільцями, тому є певний ризик, що серед них можуть траплятися неродичі. У частині записів є різна допоміжна інформація – наприклад, перший ткач з певним прізвищем прибуває до Львова із-зовні, а наступні ткачі-однофамільці вже фігурують як місцеві. Це опосередковано може вказувати на родинні зв'язки між ними.

Гаптувальники. Загалом гаптувальники не були чисельними, і все ж у цьому ремеслі вдається виділити кілька родин – це вірмени Богдановичі і Дершимоновичі, українці Кушакевичі та, ймовірно, Вергуновичі. Невідомо до якої “нації” належала родина Сушицьких.

Шкірообробні ремесла

Шевці. Серед такого чисельного ремесла, як шевці, вдається спостерегти чимало “професійних родин”, однак це більше стосується третього і четвертого періодів. У другому періоді таких випадків можемо віднайти лише кілька. Це був Еразм швець (1529 р.) та його син Войцех Еразмід (Еразмусович) (1555 р.)⁴⁶⁵. Братами були Войцех Корзович (Керноз) (1559 р.) і Томаш (1573 р.) з села Лончка у Краківському воєводстві⁴⁶⁶. Безперечно родичів у цьому ремеслі тоді було значно більше, але на жаль при багатьох місцевих шевцях не вказується ім'я батька.

Цілком інакше справа виглядала у пізніші часи. Про деякі з шевських родин третього – четвертого періодів згадаємо детальніше, решту ж просто перерахуємо. У 1684 р. львівським громадянином стає

⁴⁶⁴ ACL. – Т. 1. – №5111, 5113.

⁴⁶⁵ Ibidem. – №1722, 2381.

⁴⁶⁶ Ibidem. – №2484, 2879.

Войцех Шафранкович, а в 1722 р. – його син Франциск⁴⁶⁷. Це ж прізвище бачимо і в другій половині XVIII ст. – міське право приймають Михайло (1756 р.) та Станіслав (1760 р.) Шафранкевичі⁴⁶⁸.

Ще більш “спеціалізованою” на шевстві була родина Соломкевичів. Швець Антоній прибув до Львова з Городка і в 1678 р. прийняв громадянство⁴⁶⁹. Його син (від дружини Мар’яни) – Михайло став повноправним львів’янином у 1703 р.⁴⁷⁰ Третій же Соломкевич, названий, як і його дід, Антонієм (був сином Михайла і Тетяни), отримав львівське громадянство у 1727 р.⁴⁷¹ Ймовірно, саме цей Антоній часто був свідком при наданні громадянства шевцям у 1752–1754 рр. У 1780 р. до числа львівських громадян прийнято шевця Теодора Соломкевича⁴⁷².

Щодо інших родин, то лише перерахуємо їхні прізвища, а було їх чимало: Аведиковичі, Кітовичі, Білінські, Білостоцькі, Глинські, Городецькі, Грегоровичі, Лукашевичі, Норишкевичі, Пасникевичі, Павликовичі, Сікорські, Стефановичі, Хрущельовські, Крижановські, Цудники, Шемельовські, Супроновичі. Це прізвища лише з третього періоду, частина ж з них зустрічається і в четвертому. Сюди ми не зарахували низку прізвищ, які викликають значні сумніви щодо того, чи були вони між собою родичами. Це – Буйновські, Вишинські, Каменецькі, Олеські та ін. Кілька однофамільців знаходимо лише в реєстрах з другої половини XVIII ст. – Зелінські, Бедіури, Багінські, Гадомські, Черемковські, Вознякевичі, Козакевичі, Вітковські, Залевські, Ясінські та ін. Однак, щодо їхніх родинних зв’язків важко робити якісь припущення з огляду на лаконічність записів. Також варто додати, що шевці-однофамільці зустрічаються також у расцьких рахунках: по двоє Смольків (1623 р.), Станіславовичів (1623 р.), Копроновичів (1740 р.)⁴⁷³ – очевидно родичі, оскільки, приймали громадянство “парами” (упродовж одного року), а також Бички (1626 і 1638 рр.), Медицькі (1721 і 1731 рр.), Прухніцькі (1653 і 1703 рр.).

Кушнірі. У XVI ст. кушнірами були Ян Хлоп, що став міщанином у 1555 р. та, ймовірно, його син – Матвій Хлопович (1573 р.)⁴⁷⁴. Відомим

---

⁴⁶⁷ ACL. – Т. 1. – №4062, 4556.

⁴⁶⁸ Ibidem. – №5247, 5255.

⁴⁶⁹ Ibidem. – №4014.

⁴⁷⁰ Ibidem. – №4340.

⁴⁷¹ Ibidem. – №4612.

⁴⁷² Ibidem. – №5341.

⁴⁷³ Але тут можна засумніватися, чи це не перекручені прізвища Супроновичів, адже, як відомо, у расцьких рахунках часто спотворювали прізвища міщан (див.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 363).

⁴⁷⁴ ACL. – Т. 1. – №2391, 2875.

був український кушнір Іван Губа (1585 р.), а під 1590 р. принагідно в реєстрах згадується кушнір Емануель Губа⁴⁷⁵. У пізніші часи кушнірством займалися Стажевські (Стажавські), Костевичі, Кузиковичі (Комажинські), Туркевичі, Гишкевичі, Стебелки, Матяшевичі та ін. До якої “нації” належали Хлопи та Стебелки встановити не вдалося. Матяшевичі були вірменами, решта ж зі згаданих – українці. Український кушнір Йосиф Костевич, приймаючи львівське громадянство у 1727 р., названий “патрицієм”⁴⁷⁶.

Дубильники. У другому періоді найвідомішими були Бласковичі. Це прізвище з’явилося у пізніші часи, однак представники роду нотуються у джерелах і раніше. У реєстрах вже наприкінці першого періоду зустрічаємо Блажія дубильника як поручителя (у 1513 р.)⁴⁷⁷ (а отже, скоріш за все, був міщанином, хоча запису про прийняття ним львівського громадянства віднайти не вдалося), який, імовірно, був батьком Симона Блазека (це прізвисько, як видно, патронімічного походження), що став львівським громадянином у 1544 р.⁴⁷⁸ Його син Войцех Бласкович вписаний до реєстрів під 1574 р., а внук – Кшиштоф Бласкович – у 1602 р.⁴⁷⁹ Окрім того, у Львові прийняв громадянство у 1541 р. прибулий із Перемишля дубильник Габріель, і цього ж фаху трималися його син Адам (отримав громадянство у 1574 р.) і внук Ян (1602 р.)⁴⁸⁰. У другому поколінні дубильником і львівським громадянином був Бенедикт Беняшевич, син Беняша червоношкірника (Ключа?)⁴⁸¹. У третьому періоді занотовані такі гарбарські родини: Киселі (Лука з Нижанкович і місцевий Гіацинт, хоча достеменно невідомо чи це родичі)⁴⁸², Пучки (батько Андрій та син Станіслав)⁴⁸³ та Романкевичі (батько Адам і син Ян)⁴⁸⁴.

Сідлярі. У цьому ремеслі складно відшукати родичів. У XVI ст. знаходимо у реєстрах сідляра Йоана (1540 р.), сина Міклаша, яким, як можемо припускати, міг бути сідляр Миколай з Вельополя, що став львівським міщанином у 1511 р.⁴⁸⁵ У третьому періоді занотовано братів

---

⁴⁷⁵ ACL. – Т. 1. – №3111, 3190.

⁴⁷⁶ Ibidem. – №4610.

⁴⁷⁷ Ibidem. – №1579.

⁴⁷⁸ Ibidem. – №2129.

⁴⁷⁹ Ibidem. – №2917, 3580.

⁴⁸⁰ Ibidem. – №2040, 2918, 3579.

⁴⁸¹ Ibidem. – №2916.

⁴⁸² Ibidem. – №4060, 4209.

⁴⁸³ Ibidem. – №4017, 4503.

⁴⁸⁴ Ibidem. – №4058, 4385.

⁴⁸⁵ Ibidem. – №1560, 2017.

Йоана (1703 р.) та Лаврентія (1724 р.) Ясіцьких, синів замойського слюсаря Лаврентія Ясіцького⁴⁸⁶. У другій половині XVIII ст. у реєстрах двічі згадується прізвище сідлярів Гляссів (Йоган та Ігнат)⁴⁸⁷.

Лимарі. Найвідомішою лимарською родиною були Кіности. Цим ремеслом займався львівський міщанин Мартин Кіност, однак записів про отримання ним громадянства віднайти не вдалося (можливо, це відбулося у 1515–1521 рр.). Лимарями були його зять Павло (1530 р.) та двоє синів – Мартин (1537 р.) та Бартош (1541 р.)⁴⁸⁸. Ймовірно, сином котрогось із них був лимар Симон Кіност, який часто згадується принагідно у реєстрах львівських громадян, однак коли він сам став міщанином невідомо. Лимарським ремеслом продовжував займатися його син Мартин, який отримав львівське громадянство у 1598 р.⁴⁸⁹ Лимарями були брати Станіслав Рак (1526 р.) та Абрагам (1543 р.)⁴⁹⁰. Окрім того, лимарем та львівським громадянином у другому поколінні був Симон Вишньовський (1601 р.), син Павла Вишньовського (рік прийняття невідомий)⁴⁹¹. У третьому періоді родичами між собою, здається, були Ян і Мартин Ласічи (прийняті відповідно у 1667 і 1675 рр.)⁴⁹².

Ольстерницьким ремеслом у третьому періоді займалася родина Шашоркевичів і Срочкевичів⁴⁹³.

Металообробні ремесла

Ковалі. Лише у записах третього періоду фіксуються кілька родів, які відавали перевагу ковальському ремеслу. Це – Рокитські (Рокіцькі), Лелігдовичі, Ярембкевичі. Українцями були Асманицькі – двоє братів Іван та Ференс (Федір) і Степан, син Федора⁴⁹⁴, а також Стефановичі. У 1724 р. міське право прийняв коваль Фома Стефанович і відомо, що його батько Андрій також був львівським міщанином і ковалем, однак запис про прийняття ним міського громадянства не зберігся⁴⁹⁵.

Слюсарі. Серед слюсарів важко виокремити якісь “професійні” родини. Зазначимо лише, що такі прізвища, як Стобницькі, Суські та Сломкевичі, згадуються двічі (і то лише в третьому періоді).

---

⁴⁸⁶ ACL. – Т. 1. – №4341, 4588.

⁴⁸⁷ Ibidem. – №4797, 4836.

⁴⁸⁸ Ibidem. – №1752, 1939, 2043.

⁴⁸⁹ Ibidem. – №3426.

⁴⁹⁰ Ibidem. – №1676, 2096.

⁴⁹¹ Ibidem. – №3517.

⁴⁹² Ibidem. – №3922, 3983.

⁴⁹³ Ibidem. – №3959, 3938, 3874, 4203.

⁴⁹⁴ Ibidem. – №4060, 4578.

⁴⁹⁵ Ibidem. – №4574.

Котлярі. Оскільки котлярі були не дуже чисельними, то серед них досить складно спостерегти якісь “професійні” родини, хоча є кілька винятків. У XVI ст. серед цих ремісників було поширене прізвище Вонс (*Was*) та похідні від нього форми. У 1574 р. львівським громадянином став котляр Мартин Вонсович, син покійного передміського громадянина котляра Якуба Вонса⁴⁹⁶, а в 1588 р. до реєстрів вписався котляр Якуб Вонс (пізніше він називався Вонсік)⁴⁹⁷. Найвідомішим же котлярем у XVI ст. був Валентин Вонс (Вонсович), який за заслуги у полоцькому поході 1579 р. отримав шляхетство і прізвище Полотинський⁴⁹⁸. Однак, на жаль, цього львівського міщанина не вдалося знайти у реєстрах львівських громадян. У 1632 р. передміське громадянство прийняв котляр Сильвестр Вонсович, але він, як видається, не був родичем Вонсів з XVI ст., оскільки не був корінним львів'янином (пред'являв цехмистрам документи про своє походження)⁴⁹⁹. У третьому періоді котлярського ремесла трималася родина Капецьких (початок XVIII ст.)⁵⁰⁰.

Голкарі. Родинні зв'язки між голкарями прослідкувати важко. У XVI ст. у реєстрах згадуються голкарі Клеменс з села Прусів (1526 р.) та його син Томаш (1555 р.)⁵⁰¹. Можливо, сином (або й внуком) цього Клеменса був голкар Станіслав Климович (Климко – здрібніле від Клеменса) (1573 р.)⁵⁰². Дещо неясно виглядають записи в раєцьких протоколах під 1623 р., де записані голкарі (*ex contubernio arcuariorum*): Бартоломей Ігльж, Лаврентій Ігльжевич (Вавжинец Ігльж), Валентин Ігляр⁵⁰³. Чи це просто вказівки на фах, а чи також прізвиська – невідомо (на останній варіант “натякає” патронімія Ігльжевич). У третьому періоді двічі згадуються прізвища Прушовичів та Маркевичів⁵⁰⁴. Хоча в джерелі не вказано на тип зв'язків між цими однофамільцями, все ж видається, що це були родичі.

Мечники. “Професійних родин” у цьому ремеслі можна виділити небагато. У XVI ст. відомим представником цього ремесла і довголітнім райцею був “знатний пан” Михайло мечник (*spectabilis*

---

⁴⁹⁶ ACL. – Т. 1. – №2905.

⁴⁹⁷ Ibidem. – №3163.

⁴⁹⁸ *Charewiczowa L.* Lwowskie organizacje... – S. 111.

⁴⁹⁹ ACL. – Т. 1. – №3661.

⁵⁰⁰ Ibidem. – №4315, 4414.

⁵⁰¹ Ibidem. – №1680, 2407.

⁵⁰² Ibidem. – №2893.

⁵⁰³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 3, спр. 144, арк. 223; спр. 148, арк. 75.

⁵⁰⁴ ACL. – Т. 1. – №3783, 3974, 4060. У раєцьких протоколах також згаданий голкар Станіслав Маркович (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 978).

dominus Michael gladiator)⁵⁰⁵, однак невідомо, коли він став львівським громадянином. Мечниками були його зять – Ян з Тарнова (1524 р.) і син, теж на ім'я Ян (1545 р.)⁵⁰⁶. У пізніші часи серед новоприйнятих міщан двічі згадуються прізвища мечників Буських та Кашевських⁵⁰⁷, а в рахунках 1729 і 1749 рр. – Савицькі⁵⁰⁸.

Лучники. У цьому ремеслі занотовано по двоє Максютовичів та Багадуровичів.

Стрільники. Вдається виділити кілька стрільницьких чи навіть стрільницько-гаптувальницьких родин (у зв'язку із існуванням спільного цеху), які можуть бути прикладом внутрішньоцехового “родичання”. Одним із перших стрільників міське громадянство прийняв Йоан Зволеньський (Зволінський) (1675 р.)⁵⁰⁹. Він був одружений з Анастасією Цапківною, що походила з іншої “стрільницької” родини – Цапиків (або ж Цапів). Діти Йоана Зволінського – Гіацинт (Якентій) та Андрій далі трималися цього цеху. Якентій прийняв львівське громадянство у 1703 р.⁵¹⁰, а Андрій згаданий серед гаптувальницько-стрільницьких учнів у 1707 р.⁵¹¹. Родина Цапиків у реєстрах новоприйнятих міщан представлена стрільниками Йоаном (1697 р.) та його сином Ференсом (1703 р.)⁵¹². Разом з Йоаном Цапиком львівське громадянство отримують Йоан та Григорій Горбачі⁵¹³, які, ймовірно, були українцями. Можливо, зрештою, що й Зволінські та Цапики теж були українцями. Серед гаптувальницько-стрільницьких учнів у 1707 р. бачимо також Александра Бегі⁵¹⁴, що був сином стрільника Миколая Бегі, який став львівським міщанином у 1675 р.⁵¹⁵ і Марини Бохов'яківни, яка, як видно з патронімії, споріднена зі стрільником Йоаном Бохов'яком (можливо його дочка, хоча могла б бути і дочкою іншого Бохов'яка)⁵¹⁶. Йоан Бохов'як прийняв львівське громадянство у 1697 р. разом зі згаданими Йоаном Цапиком, Йоаном та Григорієм Горбачами⁵¹⁷. Видається, що стрільництво було

⁵⁰⁵ *Зубрицький Д.* Хроніка... – С. 131.

⁵⁰⁶ ACL. – Т. 1. – №1650, 2146.

⁵⁰⁷ *Ibidem.* – №3689, 3881, 4114.

⁵⁰⁸ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 281, 473.

⁵⁰⁹ ACL. – Т. 1. – №3981,

⁵¹⁰ *Ibidem.* – №4356.

⁵¹¹ *Ibidem.* – №4394.

⁵¹² *Ibidem.* – №4272, 4356.

⁵¹³ *Ibidem.* – №4272.

⁵¹⁴ *Ibidem.* – №4394.

⁵¹⁵ *Ibidem.* – №3981.

⁵¹⁶ А. Янечек відчитав їхні прізвища дещо інакше – як *Bochoniak*, *Bochoniakówna* (ACL. – Т. 2. – S. 33).

⁵¹⁷ ACL. – Т. 1. – №4394.

поширене серед передміських громадян – хоча у другій половині XVII – на початку XVIII ст. писар безпосередньо не нотував про вид громадянства, однак родини Зволінських, Цапів та Бегі при прийнятті до громадянства їхніх дітей, згадуються як передміщани.

Міделиварники (гарматники та рушничники). У цьому ремеслі практично не прослідковуються родинні зв'язки. Можемо згадати лише про рушничників Вернерів – батько (1675 р.) і син (1696 р.), обидва на ім'я Бальтазар)⁵¹⁸.

Золотарі. Незважаючи на чисельність золотарів у місті (а до того ж у другому і третьому періодах серед них було чимало місцевих уродженців), вдається віднайти не так уже й багато їхніх “професійних” родин. У XVI ст. найбільш відомими золотарськими сім'ями були Духни (Димідецькі) та Роттендорфи. Коли прийняв міське громадянство протопласт Духнів – золотар Ян невідомо. Його син, також на ймення Ян, став повноправним міщанином Львова у 1543 р.⁵¹⁹ Син останнього, Симон (названий Димідецьким), став міщанином у 1589 р.⁵²⁰. Окрім нього, був ще якийсь золотар Петро Духна, що на зламі XVI–XVII ст. часто виступав рекомендатором при прийнятті до міського громадянства інших золотарів⁵²¹. Врешті ще в 1644 р. львівським громадянином став Мельхіор Духнич⁵²².

Золотарська родина Роттендорфів на думку В. Лозінського виводилася від Мартина золотаря, який нібито прийняв громадянство у 1523 р.⁵²³ Однак за даними реєстрів львівських громадян у 1523 р. Мартин золотар не приймав міське право, а просто згадувався як поручитель за Рафала Мялосинського⁵²⁴. Ймовірно, дослідник мав якісь поважні підстави вважати, що цей Мартин золотар мав прізвище Роттендорф і “започаткував цілу лінію львівських Роттендорфів, з яких майже кожен був золотарем”⁵²⁵. Однак у реєстрах це прізвище з'являється щойно у 1535 р. – столяр з Карльсгадту – Христоф Роттендорф прийняв міське право⁵²⁶. Його син, Йоан Роттендорф, обрав золотарський фах і став міщанином у 1575 р.⁵²⁷. Інший син столяра Христофа і брат Йоана, Мартин також був золотарем⁵²⁸,

⁵¹⁸ ACL. – Т. 1. – №3980, 4191, 4255.

⁵¹⁹ Ibidem. – №2091.

⁵²⁰ Ibidem. – №3185.

⁵²¹ Ibidem. – №3323, 3519–3522, 3541, 3604.

⁵²² Ibidem. – №3772.

⁵²³ *Łoziński W. Złotnictwo...* – S. 51.

⁵²⁴ ACL. – Т. 1. – №1626.

⁵²⁵ *Łoziński W. Złotnictwo...* – S. 51.

⁵²⁶ ACL. – Т. 1. – №1883, 1922.

⁵²⁷ Ibidem. – №2940.

⁵²⁸ На те, що Мартин був братом Йоана вказує сам В. Лозінський: *Łoziński W. Złotnictwo...* – S. 58.

однак запис про прийняття ним громадянства нам віднайти не вдалося. Їхній племінник Григорій (Георгій) Роттендорф став міщанином у 1595 р.⁵²⁹ Отже, відома львівська золотарська родина Роттендорфів походить зовсім не від золотаря Мартина.

У першій половині XVII ст. золотарями були два Лаврентії Мусковії, перший з яких прийняв міське право у 1601 р.⁵³⁰ і був братом міського писаря Войцеха Мусковія, а другий – у 1630 р., названий патрицієм⁵³¹. Ця родина Мусковіїв (Мусковіусів або, інколи, – Московіусів) отримала назву зовсім не від Москви чи Московії, як могло би видаватися. Насправді це були нащадки львівського міщанина Якуба Пищимухи, а прізвисько *Muscovius* було утворене за тогочасною “модю” від латинського слова *musca* – “муха”. Цього, на жаль, не врахував В. Лозінський, який у своєму переліку золотарів подав представника цього роду золотаря Лаврентія двічі – спочатку, як Лаврентія Пищимуху, а вдруге – як Лаврентія Московича, не підозрюючи, що це одна і та ж особа⁵³². Не варто відносити до Пищимух-Московіусів-Московичів Яна Москевича, який прибув із Кракова і прийняв у Львові громадянство у 1595 р.⁵³³ З родиною Пищимух родичалися також золотарі Риби – львівський міщанин золотар Андрій Риба був одружений з Агнесою Пищимушанкою і з нею мав сина золотаря Якуба Рибу, що прийняв громадянство у 1602 р.⁵³⁴ У подальші часи серед новоприйнятих золотарів можна зустріти такі прізвища: Антоновичі, Кудличі, Карловські, Латиновичі, Лукашевичі та Козловські, однак щодо останніх, то певності у тому, що вони родичі немає.

Годинники. Луція Харевичова зауважила, що годинникарське ремесло часто передавалося від батька до сина. Як приклад, дослідниця наводить родину Соколовських (які були годинникарями протягом 1573–1784 рр.) і Грабінських (протягом 1588–1825 рр.)⁵³⁵. Ця інформація, на жаль, слабо відображена у записах про прийняття до міського права. З Соколовських-годинників занотовані лише Симон, який став міщанином у 1573 р. та Ян (аж у 1776 р.)⁵³⁶. Симон Соколовський був місцевим, і, хоча батьки його не зазначені, все ж можна припустити, що він походив із слюсарської родини Соколовських. Протопласт Грабінських – Григорій

⁵²⁹ ACL. – Т. 1. – №3392.

⁵³⁰ Ibidem. – №3519.

⁵³¹ Ibidem. – №3519, 3642.

⁵³² *Loziński W.* Złotnictwo... – S. 67–68.

⁵³³ ACL. – Т. 1. – №3385.

⁵³⁴ Ibidem. – №3541, 3604.

⁵³⁵ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje... – S. 157.

⁵³⁶ ACL. – Т. 1. – №2886, 5313.

прибув до Львова зі Шрему і прийняв міське право у 1588р.⁵³⁷, однак більше годинниківів Грабінських в реєстрах новоприйнятих міщан не відзначено. Взагалі годинникарі, занотовані в опрацьованих джерелах є в основному прибульцями, тому важко прослідкувати за ними якісь родинні зв'язки.

Деревообробні ремесла

Бондарі. У XVI ст. серед бондарів можна знайти чимало “професійних родин”. Найбільш відомою була сім'я, яку умовно можна назвати “Бальцеровичами”, оскільки саме таке прізвище носив один з них у другій половині XVI ст. Ще в 1514 р. міське право прийняв виходець із Перемишля Бальгазар бондар⁵³⁸. Його син, також на ймення Бальгазар, став львівським міщанином у 1548 р.⁵³⁹, а внук протопласта, Якуб, уже мав прізвище патронімічного походження – Бальцерович і прийняв міське громадянство у 1582 р.⁵⁴⁰ Іншою відомою бондарською сім'єю були Малиновські – Бальгазар з Ланьцуга (1548 р.) та його син Станіслав (1588 р.)⁵⁴¹. Бальгазар був зятем бондаря Франциска Свинярьського, однак запису про прийняття громадянства останнім віднайти, на жаль, не вдалося. Син Франциска і швагро Бальгазара Малиновського – Войцех Свинярьський – також був бондарем і прийняв громадянство у 1548 р.⁵⁴² Бондар Станіслав Претвицький, від 1553 р. львівський міщанин, як видається, був сином бондаря Фелікса з Ярослава, що став громадянином Львова у 1553 р.⁵⁴³ Серед бондарів можна віднайти не лише батьків і синів, а й братів. Це – Адам (1549 р.) і Андрій Турковичі (1564 р.)⁵⁴⁴, сини Валентина Торека з Мостиськ, а також Войцех (1558 р.) та Марко (1569 р.) Пшемиславські з Перемишля⁵⁴⁵. Пізніше у досліджуваних записах поміж бондарями вдається натрапити на кілька однофамільців. У третьому періоді це були Клонкевичі та Кордовські, а в четвертому – Бенкевичі та Хмужинські.

Стельмахи. Одну лишень “професійну” родину можна зустріти серед стельмахів – це Войцех (1590 р.) і Матвій (1594 р.) стельмахи, сини Луки стельмаха, підвійта Галицького передмістя⁵⁴⁶.

---

⁵³⁷ ACL. – Т. 1. – №3161.

⁵³⁸ Ibidem. – №1603.

⁵³⁹ Ibidem. – №2194.

⁵⁴⁰ Ibidem. – №3028.

⁵⁴¹ Ibidem. – №2201, 3156.

⁵⁴² Ibidem. – №2207.

⁵⁴³ Ibidem. – №2325.

⁵⁴⁴ Ibidem. – №2232, 2630.

⁵⁴⁵ Ibidem. – №2473, 2492, 2788.

⁵⁴⁶ Ibidem. – №3205, 3366.

Колодії. Подібно до стельмахів якихось “професійних” родів для XVII–XVIII ст. не вдається віднайти, лише у XVI ст. занотований Ян Руга з Івежиць, який прийняв міське право в 1536 р. та його син, також Ян Руга, який став львівським громадянином у 1575 р.⁵⁴⁷

Столярі. Серед столярів щойно у третьому періоді вдалося віднайти кілька родичів. Це були Василь Бялоджевич з Жовкви, який став громадянином Львова в 1694 р.⁵⁴⁸ та його син Михайло, який у 1721 р. прийняв громадянство разом з іншим столяром-українцем Йосифом Зубрецьким, сином Андрія Зубрецького, львівського міщанина і також столяра⁵⁴⁹. Про Михайла Бялоджевича та Йосифа Зубрецького в джерелі зазначено, що вони народжені від греко-католицького шлюбу. Це заперечує твердження Л. Харевичової про те, що до столярського цеху українці доступу не мали⁵⁵⁰. Оскільки цеховими столярами їхні батьки були ще до переходу Львівської єпархії в 1700 р. і Львівського братства у 1708 р. на унію, то навряд чи можна припустити, що українців почали приймати до цеху лише у зв’язку зі зміною обряду. Окрім уже згаданих українських столярських родів, у третьому періоді були ще й інші, скоріш за все, католицькі роди – Кідровичі та, можливо, Міськевичі⁵⁵¹.

Токарі, хоча і не були надто чисельними в місті, однак з-поміж них можна знайти кілька професійних родів (лише у третьому і четвертому періодах). Найчисельнішою була родина Гамаловичів (Амаловичів). У 1678 р. міське громадянство прийняв Матіас Гамалович⁵⁵², у 1698 р. його син – Ян⁵⁵³, а в 1708 р. – другий син – Мартин⁵⁵⁴. Ця родина продовжує активно займатися токарством і далі – у 1740 р. громадянство прийняв ще один її представник на ім’я Мартин⁵⁵⁵, а в другій половині XVIII ст. до числа львівських громадян було вписано ще чотирьох Гамаловичів⁵⁵⁶. З цією родиною породичалися токарі Пишинські. Мартин Пишинський прийняв львівське громадянство у 1693 р.⁵⁵⁷, а його син від Катерини

---

⁵⁴⁷ ACL. – Т. 1. – №1899, 2961.

⁵⁴⁸ Ibidem. – №4229.

⁵⁴⁹ Ibidem. – №4549; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 4, арк. 661.

⁵⁵⁰ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje... – S. 116.

⁵⁵¹ ACL. – Т. 1. – №4224, 4437.

⁵⁵² Ibidem. – №4022.

⁵⁵³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 6, арк. 1160; спр. 949, арк. 301 зв.

⁵⁵⁴ ACL. – Т. 1. – №4412.

⁵⁵⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 364.

⁵⁵⁶ ACL. – Т. 1. – №4616, 4621, 4625, 5454.

⁵⁵⁷ Ibidem. – №4197.

Гамаловичівни – Миколай – став львівським громадянином у 1723 р.⁵⁵⁸ У записах також бачимо ще токарів-однофамільців – у XVII ст. Лігінських, а в другій половині XVIII ст. – Ставінських⁵⁵⁹.

Будівельні та керамічні ремесла

Мулярі. Загалом серед мулярів було небагато місцевих, а тому й не надто поширилася серед них практика родинного заняття ремеслом. Принаймні на підставі записів про надання громадянства родинні зв'язки у мулярському середовищі простежуються недостатньо. Винятком була родина Капиносів та Покор. Будівничий Войцех Капинос, що став львівським громадянином у 1585 р., був сином передміського муляра італійського походження Фелікса Трембача⁵⁶⁰. Брат Войцеха Капиноса, Себастьян Щасливий, також був мулярем, однак про нього не залишилося згадки у реєстрах львівських громадян⁵⁶¹. Син Войцеха Капиноса, також на ймення Войцех, отримав прізвисько Зичливий і у 1602 р. став львівським громадянином⁵⁶². Адам де Лярто (Покора) прийняв громадянство у 1591 р.⁵⁶³, а його син Ян Покорович – у 1617 р.⁵⁶⁴ У першій половині XVIII ст. громадянами Львова стали Дембовські – Войцех (1723 р.) і Йозеф (1732 р.)⁵⁶⁵, але чи були це родичі невідомо.

Загалом же, слідкувати родоводи мулярів у досліджуваних реєстрах важко ще й тому, що багато з них отримували при вступі до цеху досить типові прізвиська (Щасливий, Прихильний, Львів'янин тощо), і наявність у кількох осіб однакових прізвиस्क не означала ще, що вони є між собою родичами, а родичі могли мати різні прізвиська і Трембачі-Капиноси-Зичливі найкращий цьому приклад.

Теслі. У цьому ремеслі “професійні” родини простежуються ще менше. У будь-якому разі, у реєстрах третього – четвертого періодів занотовано лише двох тесль-однофамільців – Домбровських та Дроздовичів⁵⁶⁶. Чи були вони родичами невідомо.

---

⁵⁵⁸ ACL. – Т. 1. – №4570. Тут А. Янечек відчитав Миколая та Мартина Пишинських як Тишинських, хоча у попередньому записі Мартин таки фігурує вірно – як Пишинський.

⁵⁵⁹ ACL. – Т. 1. – №3686, 3889, 5231, 5330.

⁵⁶⁰ Ibidem. – №3071; див. також: *Łoziński W.* Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. Architektura i rzeźba. – S. 33, 74.

⁵⁶¹ *Любченко В.* Львівська скульптура XVI–XVII ст. – К., 1981. – С. 92.

⁵⁶² ACL. – Т. 1. – №3552.

⁵⁶³ Ibidem. – №3283.

⁵⁶⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 142, арк. 96.

⁵⁶⁵ Там само. – Спр. 952, арк. 185, 303.

⁵⁶⁶ ACL. – Т. 1. – №3949, 4058, 4384, 4757

Гончарі. У XVI ст. в реєстрах новоприйнятих громадян можна натрапити на кількох гончарів-родичів. Тричі зустрічаємо прізвище Похилків: Ян Похилек (1502 р.), його син Франчек (1545 р.) та якийсь Мартин Похилкович⁵⁶⁷ (1577 р.), можливо внук Яна. Окрім того, міське громадянство приймає троє гончарів із прізвищем Мозгович: Адам (1559 р.), Бартоломей (1567 р.) та Войцех (1586 р.)⁵⁶⁸, однак, ким вони один одному приходилися, у реєстрах не зазначено. У третьому і четвертому періодах серед гончарів теж можна зустріти кілька однофамільців, які, ймовірно, були між собою родичами. Це – Вуйцики, Грушецькі, Якубовичі та Каргулевські.

Побутові ремесла

Поворозники. У XVI ст., попри значну кількість місцевих поворозників, небагато вдається віднайти серед них професійних родин, які б спеціалізувалися на цьому ремеслі. У реєстрах можна неодноразово натрапити на місцевих поворозників у другому поколінні, однак, як видається, це були в основному діти передміщан, не вписаних до реєстрів. З тих, кого таки вдалося відшукати, назвемо українців братів Андрія та Каспера (*sic!* – нетипове для українців ім'я), які в один день прийняли міське громадянство у 1558 р.⁵⁶⁹ Ймовірно, були братами також Фома (1590 р.) і Лаврентій (1598 р.) Лиси (діти передміського пекаря Матвія Лиса?)⁵⁷⁰. Поворозником у другому поколінні був Андрій Сидорович (1602 р.), син повозника Сидора (1563 р.)⁵⁷¹. Усі згадані поворозники – українці. Протягом XVII–XVIII ст. серед поворозників було кілька однофамільців – це П'юри (П'юрки), Мазурчики, Мазуркевичі та Ружицькі. Про родинні зв'язки останніх трьох інформації у реєстрах немає, але, скоріш за все, це були родичі, а щодо сім'ї П'юрів – у джерелі чітко вказано, що це були батько та син (Павло і Станіслав)⁵⁷².

Гребінники. У XVI ст. новоприйняті гребінники досить часто спадкували професію по батьках. Іван Стецькович, який прийняв громадянство у 1568 р.⁵⁷³, напевно, був сином Стецька гребінника, вписаного до реєстрів під 1554 р.⁵⁷⁴ Матвій гребінник (1571 р.)⁵⁷⁵ був

⁵⁶⁷ ACL. – Т. 1. – №1430, 2136, 2991.

⁵⁶⁸ Ibidem. – №2491, 2710, 3121.

⁵⁶⁹ Ibidem. – №2452, 2453.

⁵⁷⁰ Ibidem. – №3247, 3438.

⁵⁷¹ Ibidem. – №2610, 3570.

⁵⁷² Ibidem. – №3686, 3889.

⁵⁷³ Ibidem. – №2740,

⁵⁷⁴ Ibidem. – №2340.

⁵⁷⁵ Ibidem. – №2836.

сином Миколая гребінника, але невідомо, чи останній був львівським громадянином. Йосько гребінник (1592 р.)⁵⁷⁶ був сином Петра гребінника (під яким, напевно, слід розуміти Петра Венгриновича, що прийняв громадянство у 1562 р.)⁵⁷⁷. Андрій Вільчек (Вовчок?) (1592 р.) був сином гребінника Сенька (1563 р.)⁵⁷⁸. Сенько (син передміщанина Івана Дібали) певний час був навіть цехмістром.

Миловари. Незважаючи на незначну кількість миловарів, серед них можна спостерегти певні “фахові” родини. У другому періоді це були Панделі (Понделі) – Мартин з Чишок та його син Войцех, які приймали львівське передміське громадянство відповідно у 1571 та 1591 рр.⁵⁷⁹ Українці серед миловарів у реєстрах міщан не зустрічаються. У другій половині XVIII ст. до миловарства активно беруться родини Єдлінських та Германів⁵⁸⁰.

Торгівля

Серед львівських міщан існувало багато родин, основним заняттям яких була торгівля. У записях про надання громадянства можна натрапити на прізвища Гордонів, Озгевичів, Студницьких, Йохерів, Купінських, українців Лавришевичів тощо, але найкраще такі спорідненості спостерігаються серед вірменських родин Августиновичів, Бернатовичів, Захаріяшевичів, Криштофовичів, Маньчукевичів, Муратовичів, Яськевичів та інших. Купецьких родин усіх “націй” було, безперечно, значно більше, ніж це занотовано у цих джерелах писарем⁵⁸¹. Специфічно “крамарські” родини в реєстрах новоприйнятих громадян не прослідковуються, однак таких мало б бути досить багато. На жаль, писар рідко нотував при вписуванні нового міщанина, що він був крамарем. І лише випадково, з пізніших записів, можна довідатися, що певна особа таки займалася дрібною торгівлею.

Охорона здоров'я та гігієна

Аптекарі. Одними з найвідоміших аптекарів були Зєнткевичі, яким, на думку Л. Харевичової, належала від 1574 р. аптека “Золотий олень”⁵⁸². Однак цікаво, що відомий львівський аптекар Матвій

---

⁵⁷⁶ ACL. – Т. 1. – №3321.

⁵⁷⁷ Ibidem. – №2579.

⁵⁷⁸ Ibidem. – №2612, 3334.

⁵⁷⁹ Ibidem. – №2842, 3279.

⁵⁸⁰ Ibidem. – №4850, 4848, 4873, 5558.

⁵⁸¹ Для XVIII ст. див. перелік купецьких родин: *Інкін В.* Нарис економічного розвитку Львова... – С. 78.

⁵⁸² *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje ... – S. 166.

Зенткевич не був корінним львів'янином, а прибув до Львова з Острова (невідомо, правда, про який саме Острів ідеться) і прийняв у 1680 р. міське право⁵⁸³. І саме з ним пов'язує Д. Зубрицький відому міщанську родину, яка існувала у Львові ще за життя цього дослідника. Ще один аптекар Зенткевич – Томаш, майбутній райця, став львівським громадянином у 1753 р.⁵⁸⁴ Аптекарями було також кілька Юзефовичів. У 1593 р. міське право отримав Каспер Юзефович, син слуги львівського старости Петра Бажія⁵⁸⁵. У 1621 р. громадянство Львова отримав Микола Юзефович⁵⁸⁶, дід львівського хроніста Яна Томаша Юзефовича⁵⁸⁷, а в 1633 р. до міського права були вписані Ян та Каспер Юзефовичі⁵⁸⁸. Серед аптекарів було також два Святковичі (Свйонтковичі) – Ян, який прибув з мазовецького міста Плоцька і прийняв міське право у 1589 р., і Ансельм, який став львівським міщанином у 1633 р.⁵⁸⁹ (загалом же, це прізвище було досить поширеним у давньому Львові і його носії могли не бути родичами між собою).

Цирульники або ж **хірурги**. Серед цирульників третього періоду занотеновано кілька однофамільців (як видається, родичів). Це – Панахи⁵⁹⁰, Пенчки⁵⁹¹, Поправи⁵⁹² і Павликовичі⁵⁹³.

Доповнення 4. Зі спостережень над спадкуванням професій (наприкінці XVI ст. і на початку XVIII ст.)

У пошуках так званих “професійних родин” нами вжито індивідуальний підхід до кожного випадку – тобто родинні зв'язки встановлювалися і на підставі спільності прізвищ, вказівок у текстах записів, різного роду опосередкованої інформації. Окрім того, передусім цікавили родинні і професійні зв'язки між львівськими міщанами (між батьком і сином, братами, племінниками і дядьками). Натомість записи про прийняття до львівського громадянства дають

⁵⁸³ ACL. – Т. 1. – №4032.

⁵⁸⁴ Ibidem. – №5426.

⁵⁸⁵ Ibidem. – №3341.

⁵⁸⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541.

⁵⁸⁷ *Barącz S. Żywoty...* – S. 155; *Charewiczowa Ł. Historiografia i miłośnictwo Lwowa.* – Lwów, 1938. – S. 27.

⁵⁸⁸ ACL. – Т. 1. – №3675, 3677.

⁵⁸⁹ Ibidem. – №3179, 3673.

⁵⁹⁰ Ibidem. – №3813, 3892.

⁵⁹¹ ACL. – Т. 1. – №3667; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 157, арк. 986.

⁵⁹² ACL. – Т. 1. – №4121, 4138.

⁵⁹³ Ibidem. – №3825, 4189.

ще один цікавий тип інформації, – а саме можливість співставлення професій батьків і дітей, або й просто, діти яких ремісників найбільше поповнювали львівську громаду, однак у цьому випадку батьки не конче мають бути міщанами Львова. Можна виділити два часових відтинки, коли писар частіше нотував фах батьків (як, зрештою, й інші дані про них) – 1555–1604 рр. (50 років) і 1701–1727 (24 роки). Загалом частка згадок про батьківське ремесло навіть у ці проміжки є дуже невеликою – у першому випадку вони становлять усього 12,5% від загальної кількості вписів, а в другому – понад 34%. І все ж, спробуємо бодай із цієї фрагментарної інформації зробити певні спостереження та навести деякі дані.

Записи за 1555–1604 рр. містять інформацію про фах батьків у 152 випадках. Професії батьків і дітей співпадають у 44 випадках (28,75%). Найбільша спадковість у виборі професії спостерігається у кравців (4), дубильників (3), лимарів (3), пекарів (3) поворозників (3), різників (3), ткачів (3), голкарів (2), гончарів (2), котлярів (2), купців (2), решта по одному співпадінню серед фахів бондаря, візника, годинникаря, гребінника, замшівника, золотаря, калитника, капелюшника, кушніра, миловара, муляра, ножівника, постригача сукна та цирульника. Серед цих 44 новоприйнятих міщан 33 особи (тобто 75%) були місцевого походження (зокрема, із передмість походило як мінімум 17 чол.). З числа місцевих, що обрали батьківський фах, про 12 чоловік є відомості, що вони були синами львівських громадян (а це 27%).

Інколи син обирав професію споріднену з батьковою – наприклад, у двох випадках ткачами стали сини білильників, а, як відомо, від 1540 р. цех ткачів мав свою білильню (бліх), тому корпоративно батьки також належали до цеху ткачів. Або ж, наприклад, син котляра ставав слюсарем (група ремесел з обробки металу) чи пекаря – різником (харчові ремесла), ткача – кравцем тощо. Усього за 1555–1604 рр. занотовано 6 таких випадків.

Однак часто заняття дітей і батьків належать взагалі до різних груп ремесел – таких випадків є 23 (тобто близько 15%), з них 17 походили зі Львова та передмість, однак з їх числа лише п'ятеро були дітьми львівських громадян. І це, якщо не рахувати осіб, чії батьки були міськими урядниками або мали нетипові для міщан заняття чи посади (наприклад, підзамчанський підвоевода, сільський священик, слуга львівського старости, шляхтич та ін.), а також не беручи до уваги ті випадки, коли відомий фах батька, але невідомий фах сина (47 записів, можливо більшість із них варто вважати купцями, лише троє були ремісниками). Серед ремісників, чії діти при прийнятті міського

громадянства були купцями і крамарями, можна назвати різника, сукнаря, золотаря і аптекаря.

Щодо дітей членів магістрату як Львова, так і інших міст, то тут спостерігаються деякі закономірності. Діти лавників ставали найчастіше купцями, і лише у двох випадках – ремісниками (Якуб Ципрійський, син лавника м. Прасниш – став лимарем, а Ян Єльонек, син львівського лавника, – кушніром)⁵⁹⁴. У записах за 1555–1604 рр. із 19 синів львівських райців лише двоє безпосередньо занотовані як купці, а ще 11 – подані без зазначення фаху, однак, ймовірно, вони також займалися торгівлею. Поза тим, серед нащадків місцевих райців у реєстрах міщан згадано два різники і по одному кушніру, аптекарю (зрештою, цей фах більше купецький, ніж ремісничий) і постригачеві сукна. Що ж стосується синів райців інших міст (5 чол.), то згідно з реєстрами, вони віддавали перевагу радше ремеслу, ніж торгівлі і професії у них такі: золотар, кравець, ливарник, лимар і одна особа без зазначення фаху.

Діти вийтів львівських передмість (3 чол.) бралися за ремесло стельмаха (2) та шевця (1), а один, можливо, за торгівлю. Син мостиського міського писаря став бондарем, а син українського сільського священика – кушніром.

На початку XVIII ст. відомості про фах батьків занотовані у 183 випадках. Заняття батьків і дітей співпадають у 102 випадках (55,74%). Найбільша спадковість у виборі професії спостерігається у професіях шевців (22), ткачів (21), купців (14, якщо не рахувати тих випадків, де професія не зазначена), кравців (11), різників (6), дубильників (4), кушнірів (4), ковалів (3), бондарів (2), столярів (2), токарів (2). По одному випадку продовження батьківського ремесла спостережено серед гончарів, котлярів, ливарників, лимарів, медоварів, мечників, олійників, рушничників, склярів, слюсарів та тесль. Значна частина новоприйнятих міщан (66 із 102, тобто 64,71%), які успадкували свій фах по батькові, були місцевого походження (у т.ч. як мінімум семеро походили із передмість), 36 із них були дітьми львівських громадян.

Четверо ремісників мали професію споріднену із батьковою, а 38 ремісників обрали фах, що не належав до спільної групи ремесел із батьковою. Семеро новоприйнятих міщан мали батьків пекарів, але, що цікаво, що жоден з цих міщан не обрав батьківського ремесла. Більше того, лише один із них вирішив зайнятися харчовим промислом – став пивоваром, тоді як решта – обрали одягові та шкірообробні професії. Подібно ж, наприклад, діти пивоварів (маємо

---

⁵⁹⁴ ACL. – Т. 1. – №3261, 2399.

у цей період 3 батьків із таким фахом) обрали одягові ремесла. Цілковитою протилежністю є ситуація із шевцями, де лише 4 із 26 представників цього ремесла не пішли дорогою своїх батьків.

Ремісників, чії діти стали купцями, на початку XVIII ст. було лише троє і належали вони до таких професій: ткач, золотар та ливарник. Діти купців також ставали ремісниками, однак таких випадків так само було всього три (два золотаря і кравець).

Діти львівських урядників (райців, лавників, лонгерів, писарів) найчастіше займалися торгівлею. Також серед синів 14 вірменських старших, на час отримання міського права, майже всі були купцями (лише один був ремісником, без уточнення ремесла).

Отже, наприкінці XVI – на початку XVII ст. міськими громадянами ставало багато дітей ремісників харчової групи. На початку XVIII ст. ситуація виглядала дещо інакше – переважали діти ремісників шкіробробної і одягової групи, а також купці.

Таблиці

Усі таблиці, графіки та діаграми базуються на чистових реєстрах громадян, опублікованих А. Янечком (ACL), а також (де це окремо зазначено) на расцьких протоколах (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 3–7, 141–142, 144, 147–157, 159–164), ранніх мануальних реєстрах доходів і витрат міської каси (Там само. – Спр. 734–737), реєстрах доходів і витрат расцької каси (Там само. – Спр. 949, 952–953), расцьких книгах (Там само. – Спр. 9, 13, 27, 81, 99, 138).

Таблиця 1

**Список новоприйнятих громадян Львова у 1610–1781 рр.,
не внесених до чистових реєстрів**

Пояснення до таблиці. Список складено на підставі протокольних та рахункових записів. Дані подано у вигляді таблиці з метою уніфікування розаїтих за формою записів. Уніфікація потрібна тому, що частина записів збереглися в кількох варіантах у різних джерелах. Таблиця містить лише найголовніші відомості – рік надання громадянства, ім'я та прізвище, фах, місце походження, родичі та поклик на джерело, оминаючи імена поручителів, рекомендацій, суми внесків за громадянство, дарування зброї та інші деталі. Антропонімія громадян подається в уніфікованому варіанті (прізвища – на сучасний польський лад, а оригінальне написання – курсивом). Деякі записи, особливо рахункові, не подають ні імені, ні прізвища особи, а лише фах чи етнічну належність. Професії та географічні назви перекладено українською, за винятком рідкісних професій та непевних населених пунктів, для яких подано ще й оригінальне написання. Імена та прізвища поставлено у називному відмінку. Через непевність датування записів довелося відмовитися від вказівки на день і місяць прийняття громадянства, а тому перелік громадян йде в алфавітному порядку в межах року.

Умовні позначення та скорочення. Астериск (*) при іменах та прізвищах означає непевність їхнього відчитання; при професіях – свідчить про те, що фах визначений опосередковано на підставі непрямих даних (зокрема, коли зазначається лише загальноцехова приналежність); при словах “місцевий” або “передміщанин” – вказує, що це впливає непрямо з тексту (наприклад, про те, що міщанин є місцевим уродженцем може свідчити окреслення його львівським патрицієм, або ж його батьки названі львівськими міщанами тощо). Етнічну (етноконфесійну) належність вказано лише у випадку, коли її зазначив сам писар. Скорочення “п.п.” означає “передміське право”. Номери архівних справ (ЦДІАЛ, Ф. 52, оп. 2) виділено жирним шрифтом.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1610				
Bartosz , п.п.	муляр			734, арк. 199
Mathias	аптекарь		теща: <i>Konwisarka</i>	734, арк. 189, 249
Stanislaw , п.п.	скрипаль (<i>skrzypek</i>)			734, арк. 233
Stanislaw	фарбувальник (<i>barwierz</i>)			734, арк. 125
Wloszek Jan				734, арк. 125
Żwierzyński Wawrzyniec , п.п.				734, арк. 217
1611				
Alexandrinus (Alexandrin) Stanislaw	маляр		брат: [<i>Alexandrinus</i>] <i>Simon</i>	734, арк. 315
Alwizy (Alwizy) Jan , грек			тесть: <i>Jani</i> , ім'я не вказане	734, арк. 361
Bujnowski (Bujnowski) Jan				734, арк. 297
Szarnowski , ім'я не вказане, п.п.				734, арк. 353
Golda Jan , п.п.				734, арк. 277
Culiński Jan , п.п.	поворозник	Олькуш		734, арк. 399
Hrehorowicz Ohan				734, арк. 299
Jarosowicz (Jarosowicz) Ihnatko , п.п.		Каліча гора		734, арк. 303
Jerzy			теща: <i>Kłostowa</i> , ім'я не вказане	734, арк. 259
Marek	війт	юридика св. Яна		734, арк. 297
Rzekiecki Jan				734, арк. 389
трос, ім'я та прізвище не вказані, п.п.				734, арк. 277
ім'я та прізвище не вказані, вірменин			тесть: <i>Bogdan</i> , прізвище не вказане	734, арк. 349
ім'я та прізвище не вказані, п.п.	лахмітник (<i>tenbytnik</i>)			734, арк. 299

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1612				
Andrzej , "руської релігії"	кушнір	місцевий		734, арк. 535
Białoruski Piotr , п.п.				734, арк. 435
Faurbach Adam młody				734, арк. 479
Fegens	кушнір			734, арк. 527
Karwowski Sebastian	скрипаль (<i>skrzypek</i>)		тесть: <i>Włoszek</i> , ім'я не вказане	734, арк. 527
Koleski Matys , п.п.	коваль			734, арк. 459
Krupa Stanisław , п.п.				734, арк. 547
Matys			теща: <i>Graczemiłkowa</i> , ім'я не вказане	734, арк. 547
Wilczek Stanisław młody		місцевий*		734, арк. 479
ім'я та прізвищ. не вказані, п.п.				734, арк. 539
передміщанин, ім'я та прізвищ. не вказані, п.п.		передміщанин		734, арк. 539
передміщанин, ім'я та прізвищ. не вказані, п.п.		передміщанин		734, арк. 543
1613				
Adam , п.п.	шапкар			734, арк. 739
Barszcz (Barszcz) Mikołaj				734, арк. 651
Dubasiak Sebastian , п.п.				734, арк. 631
Fleg Wilhelm , п.п.				734, арк. 553
Jan	лимар			734, арк. 745
Kammer Henrik	постригач (<i>postyżegacz</i>)			734, арк. 693
Krzyżstanowic Jan , п.п.				734, арк. 671
Krzyżstofowicz (Kryżstofowic) Jotbiew , вірменин				734, арк. 639

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родич	Справа, аркуш
Kuniec Krzysztof , п.п.				734, арк. 631
Lach Stanislaw , п.п.				734, арк. 615
Lassota Matys , п.п.		Песій Ринок		734, арк. 631
Laski Stanislaw , п.п.	шапкар			734, арк. 739
Ocieski Krzysztof , п.п.		оселя п. Маркової		734, арк. 631
Stanislaw , п.п.	січкач (<i>sieczkarz</i>)			734, арк. 731
Sokolnicki , п.п.				734, арк. 731
Strop Franciszek			тесть: <i>Karcz Tomasz</i> , покійний	734, арк. 735
Twardochleb Andrzej				734, арк. 745
Wasil , вірменин	перевізник (<i>furman</i>)			734, арк. 711
Wojciech , п.п.	шапкар			734, арк. 739
ім'я та прізви. не вказані, п.п.				734, арк. 631
три передім'янина, імена та прізвища не вказані, п.п.				734, арк. 659
чотири вірменина, імена та прізвища не вказані	золотарі			734, арк. 683
1614				
“вбогий” передім'янин, ім'я не вказане, п.п.				734, арк. 825
Botemowic Gregier , п.п.	перевізник (<i>furmanek</i>)			734, арк. 879
Chrzan Piotr , п.п.				734, арк. 813
Szarny Jacko				734, арк. 865
Hanus , п.п.	різьбяр		тесть: <i>Smiżkowski Jan</i>	734, арк. 893
Harasimowic				734, арк. 817
Krzysztonowic Jan , п.п.				734, арк. 839

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Kurylo, п.п.		Личаків		734, арк. 825
Marcin, п.п.	кушнір			734, арк. 811
Massari (<i>Demassari</i>) Mikolaj				734, арк. 903
Mitko, вірменин, п.п.				734, арк. 817
Rybitw Andrzej, п.п.				734, арк. 799
Wojciech, п.п.	маляр			734, арк. 793
Żywioł (<i>Zywioł</i>) Wojciech, п.п.				734, арк. 815
двос передміщан, ім'я та прізви. не вказані, п.п.				734, арк. 805
передміщанин, ім'я та прізви. не вказані		Дембіца		734, арк. 787
Słowikowski Ludwik, див. також під 1613 р.				734, арк. 757, 785

1615

Bereza Stanisław, див. також під 1626 р., п.п.	перекупень			734, арк. 931
Bieniaszowic Krzysztof, п.п.				734, арк. 1043
Bożeński (<i>Bozenski</i>) Wojciech	лимар			734, арк. 921
Bruckowicz* Wojciech	кравець			734, арк. 945
Brzeski Wawrzyniec				734, арк. 945
Сутанкович* Daniel	кравець			734, арк. 945
Darłasi Jan	цирульник			734, арк. 1003
Duc Tomasz	лимар			734, арк. 921
Filakowski Mikolaj	бондар			734, арк. 931
Giesko Matys				734, арк. 921
Jagielka Jakub, п.п.	винокур (<i>gorzelnik</i>)			734, арк. 1045
Jani, грек			тесть: <i>Gini Mikolaj</i>	734, арк. 963
Kaczorkowicz Mikolaj	золотар*			734, арк. 931

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Kapiskowicz Mathias	цирульнийк			734, арк. 951
Kreczmer Daniel	золотар			734, арк. 1003
Kudlic Jan	золотар			734, арк. 931
Kudlic Krzysztof	золотар			734, арк. 931
Kulpiński Jan	кравець			734, арк. 945
Marszałek Jan	кравець			734, арк. 945
Matys	коваль			734, арк. 931
Mirosz Jakub	сіляр			734, арк. 921
Niewczas Jakub	кравець			734, арк. 945
Piszczymusz Andrzej	лимар			734, арк. 921
Pursnic ⁸⁹⁵ Fridrych	золотар			734, арк. 931
Rochowicz Jan	кравець			734, арк. 945
Rybicki Stanisław	кравець			734, арк. 1003
Rzeziński Mathias	кравець			734, арк. 945
Slezionka Jan, п.п.	солодівник			734, арк. 1041
Soszyz Krzysztof	золотар*			734, арк. 931
Stephan, п.п.	дубильник			734, арк. 1037
Thomas, п.п.	капітульний кухар			734, арк. 1037
Trzemianowicz Stanisław	кравець			734, арк. 945
Twardosz Stanislaus	аптекарь			734, арк. 1059
Wajtowicz (Wajtowicz) Jakub	бондар			734, арк. 931
Wetnic* Piotr	кравець			734, арк. 945
Wojciech	цирульнийк		тесть: <i>Mosiewski</i> , ім'я не вказане	734, арк. 951
Wyszumirski (Wyszumirski) Jan	золотар			734, арк. 931
ім'я та прізви. не вказані	кравець "вбогий"			734, арк. 947
українець, ім'я та прізви. не вказані, п.п.				734, арк. 943

⁸⁹⁵ Написання прізвище перекулене. Йдеться про золотаря, відомого як *Prusznik Fredryk Szumon* (Łozinski W. *Złotnictwo...* – S. 107).

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1616				
Chmielewski Jan	аптекарь		тесть: <i>Sonfortino</i> , ім'я не вказане	734, арк. 1071
<i>Szernik Roman</i> , п.п.				734, арк. 1121
<i>Dudka Wojciech</i> , п.п.				734, арк. 1115
<i>Faurbach Marcin młody</i>				734, арк. 1177
<i>Imatowic Hryseko</i> , п.п.	<i>tkanecznik (?)</i>			734, арк. 1099
Krzczonowski Stanislaus				734, арк. 1093
Krzysztofowic (<i>Kristofowic</i>) Bogdan , вірменин				734, арк. 1127
Kurcowic Job	кравар			734, арк. 1095
Manasterski Andrzej		Яворів		734, арк. 1105
Michal , п.п.	перекупень			734, арк. 1177
Stanluwic⁵⁹⁶ Andrzej , п.п.				734, арк. 1141
Suchowierczuk Jacko , п.п.				734, арк. 1179
Śmiały Jan , див. також під 1626, п.п.	муляр			734, арк. 1151
Wasowic Andrzej , п.п.				734, арк. 1137
Zasańcyk Stephan різні ремісники, кількість, професії, імена та прізвища не вказані чотири ремісники, без імені та прізвища, п.п.	кушнір ковалі			734, арк. 1157 734, арк. 1135
1617				
Krzysztof (<i>Kristof</i>) Odzieszka Paulus	кравець			734, арк. 1253 142, арк. 96; ACL, – №5791

⁵⁹⁶ Можливо, це перекурене *Stanclowicz*.

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, від громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Rokorowicz Joannes	муляр	місцевий*	батьки: <i>Rokorowicz Adam, Kłuckowa Anna</i>	142 , арк. 596; ACL , – №5793
Sztuczny (Stuczny) Nicolaus	муляр		тесть: <i>Pokora Adam</i>	142 , арк. 96; ACL , – №5792
Traszkowic Albertus	щурільник*	Желехув		142 , арк. 8

1618

Andrzej , п.п.	винокур (<i>gorzelnik</i>)			734 , арк. 1371
Confortino Augustinus				147 , арк. 774
Darmohowicz Samuel		Сквєжина (<i>Schwerin an der Warthe</i>)		144 , арк. 218; 148 , арк. 25
Komornicki Matias				734 , арк. 1451
Komornicki Wasil				734 , арк. 1451
Migus Jan				734 , арк. 1347
Morakowski				734 , арк. 1335

1619

Blasius , п.п.	скляр (<i>fenestrarius</i>)	місцевий передміщанин		144 , арк. 541
Brottagen alias Brobio Mathias		Оломоуц	батьки: <i>Brottagen Jacobus, Magdalena</i> , львівські міщани	142 , арк. 199; 734 , арк. 1551
Chomiewicz Andreas	сідляр	Дрогобич		144 , арк. 541
Dudkowicz Joannes	золотар			142 , арк. 339
Kolomyjski alias Kasprowicz Fabianus	золотар			142 , арк. 339
Mucha Joannes , п.п.	котляр	Ужєндув	батьки: <i>Pryzbeło Mathias, Ursula</i> , міщани і мешканці Ужєндова	142 , арк. 403

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Rufa Georgius	котляр	Єнджефов	батьки: <i>Gregorius, Dorothea</i> , міщани Єнджейова	142 , арк. 403
Pulnerowicz Martinus		Короєно		144 , арк. 541, арк. 542
Schole Georgius		Войславниці	батьки: <i>Martinus</i> , хирульник; <i>Catherina</i>	142 , арк. 258
Szczeranowicz Adamus	різник	Хшанув	батьки: <i>Romanus Martinus, Agnes</i> міщани Хшанова	142 , арк. 304
Ulaszowicz Joannes, п.п.	котляр	Ужендув	батьки: <i>Iaelius</i> , тесля; <i>Annae</i> , мешканці Ужендова	142 , арк. 403
Wąsik (Wasik) Petrus, п.п.	годинникар	передміщанин	батьки: <i>Wasik Jacobus</i> , котляр; <i>Hedvigis</i> , львівські передміщани	142 , арк. 403
Zwoliński Janussius, п.п.		Зволєн (<i>Zolom</i>)	батьки: <i>Abrahamowiłł Gregorius, Dorothea</i>	142 , арк. 299

1620

Krauz (Straus) Caspar		<i>C[.....]oviensis</i> ⁵⁹⁷	батьки: <i>Straus Balthasar, Catherina</i>	142 , арк. 679
Gędzicki Stanislaus	аптекарь	Мстув	батьки: <i>Kłoska Stanislaus, Kowalowna Catherina</i> , міщани Мстова	142 , арк. 690
Jelonek Joannes		місцевий*	батьки: <i>Jelonek Joannes, Szulcowna Barbara</i> , львівські міщани	142 , арк. 1136; 144 , арк. 472
Kolanowicz Bartholomaeus		Казімеж під Краковом		142 , арк. 709
Podrózny (Podrozny) , ім'я не вказане				144 , арк. 511

⁵⁹⁷ Місцевість нечитабельна, але не *Stacoviensis*.

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, від громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
Werebelli Thomas	цирульник	місцевий	батьки: <i>Werebelli Thomas</i> , цирульник, покійний; <i>Anna</i> , львівські міщани	144 , арк. 520, 542
Wojdalcowicz (Wojdalcowicz) Petrus			батьки: <i>Wojdalc</i> , покійний; <i>Agnes</i> , львівські передміщани	144 , арк. 523, 144 , арк. 542
п'ятеро передміщан, імена та прізвища не вказані, п.п.				144 , арк. 523, 144 , арк. 542

1621

Kissiolek Thomas		Краків, але родом зі Скерневіц	батьки: <i>Kissiolek Petrus</i> , <i>Elizabetha</i> , міщани Скерневіц	142 , арк. 1032; 144 , арк. 541
Iwanowicz Stephanus			батьки: <i>Kurylowicz Iwan</i> , покійний; <i>Lubka</i>	144 , арк. 542
Jozefowicz (Jozefowicz) Nicolaus	аптекарь	місцевий	батьки: <i>Jozefowicz</i> , покійний, ім'я не вказане; <i>Ultaniamka</i>	144 , арк. 541
Manuela Constantinus , "Грецького обряду"		місцевий	батьки: <i>Mezoreta Mariella</i> , <i>Marianna</i> , львівські міщани	144 , арк. 542
Theodosius Georgius			батьки: <i>Theodosius, Helena</i>	144 , арк. 542
Kissiolek Petrus		Скерневіце	батьки: <i>Kissiolek Petrus</i> , <i>Helizabeta</i> , скерневіцькі міщани	142 , арк. 1023; 144 , арк. 541

1622

Górski (Gurski) , ім'я не вказане				144 , арк. 56
Masowic Gasparus				144 , арк. 62
Rubertus , прізвище не вказане				144 , арк. 106

1623

Agor ⁵⁹⁸ , в.п.	сап'яльник*			144 , арк. 224
-----------------------------------	-------------	--	--	-----------------------

⁵⁹⁸ Мається на увазі *Jakub Sefferdzianowicz* (Економічні привілеї... – С. 287, №62).

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
Andreas, українць, п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Assuador (<i>Assuador</i>) ⁵⁹⁹ , п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Bali ⁶⁰⁰ , п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Bedros ⁶⁰¹ , п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Blonski Andreas	швець*			144, арк. 223, арк. 219–222
Bocheniski Joannes	ткач*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Bokicj (<i>Bokicj</i>) Fedko	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Boni Jacobus (<i>Jacobus de Poto</i>) ⁶⁰² , італієць	муляр*	Пото (Понто)		144, арк. 223; 148, арк. 75
Chodzieski Sigmundus	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Choraży Martinus, “з руської релігії”	швець*			144, арк. 223, арк. 219–222
Czabański Andreas	цирульник*	містевий*		144, арк. 223; 148, арк. 72
Czerkies, п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Czupilko Andreas	швець*			144, арк. 223
Dobramyśl Valentinus	бондар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Durzy* Albertus	бондар*			144, арк. 223
Fedorowicz Steczko	кушпир			144, арк. 223; 148, арк. 72

⁵⁹⁹ Мається на увазі *Assuador Hurutowicz* (Економічні привілеї... – С. 287, №62).

⁶⁰⁰ Мається на увазі *Chadzi Bali* (Економічні привілеї... – С. 287, №62).

⁶⁰¹ Мається на увазі *Bedross Lissigowicz* (*Luysigowicz*) (Економічні привілеї... – С. 287, №62).

⁶⁰² Відомий також як *Jacobus de Ponto* (*Deponto*). Див.: *Loziński W. Sztuka lwowska...* – S. 99; *Kowalczyk M. Cech budowniczy...* – S. 38, 74.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Gawłkowiec Thomas	цирульник			144, арк. 223
Gładyszowiec Zacharias	швець*			144, арк. 223, 144, арк. 219–222
Głuchy (Głuch, Głuchy) Mathias	бондар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Gorastkowiec Joannes	різник*	Опатув		144, арк. 223; 148, арк. 73
Gregorius (Strigier)	швець*		тесть: <i>Sczupieło</i> , ім'я не вказане	144, арк. 223, арк. 219–222
Grygrowicz Balcer	гончар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Grygrowicz Stanislaus	швець*			144, арк. 223
Iglar Valentinus	голкар*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Iglarz Bartholomaeus	голкар*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Iglarzewicz Laurentius (Iglarz Wawrzyniec)	голкар*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Jakiel Sebastianus	ткач*			144, арк. 223; 148, арк. 73, 75
Jankowicz Caspar	цирульник			144, арк. 223; 148, арк. 72
Jareńko, П.П.	сап'яник*			144, арк. 224
Jelonek Pawel	калітник* ⁶⁰³			144, арк. 223; 148, арк. 73
Jezowic (Jezowic) Stanislaus	швець*			144, арк. 223
Kaduska Albertus	швець*			144, арк. 223

⁶⁰³ Досить незвично, оскільки родина Сльонків займалася кушнірством.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
Kamiński Valentinus	ткач*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Korczyński Christopherus	кравець*			144, арк. 223; 148, арк. 76
Koszturak Alexander	швець*			144, арк. 223, арк. 219–222
Kotemba (Kotërba) Martinus	швець*			144, арк. 223, арк. 219–222
Kowalewski (Kowal) Sidor	голар*			144, арк. 223
Kozłeckı Simon	швець*			144, арк. 223
Krakowczyk Joannes	слосар			144, арк. 223
Kucyk Iwanko	дубильник*			144, арк. 224
Kuczkowicz Jacobus	кравець*	Бережани		144, арк. 223; 148, арк. 75
Kulicz Joannes	кравець*			144, арк. 223; 148, арк. 76
Kurilowicz Iwanko	кушнір			144, арк. 223; 148, арк. 72
Kurski Albertus	калийник*			144, арк. 223; 148, арк. 76
Leszcyński Adamus	золотар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Luterek Jacobus	бондар*			144, арк. 223
Lazar (Lazar)⁶⁰⁴, п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Luczko (Luczko), п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Lucznik (Lucznik) Joannes, п.п.	муляр*			144, арк. 224
Majowski (Matowski) Andreas	шапкар*			144, арк. 223; 148, арк. 76

⁶⁰⁴ Мається на увазі **Lazar Lissigowicz** (Економічні привілеї... – С. 287, №62).

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Макареwski Josephus	швець*			144, арк. 223; арк. 219-222
Malicki Albertus	швець*			144, арк. 224
Манреј Іванко	дубильник*			144, арк. 223; 148, арк. 72
Марцінкiewicz (також <i>Marackowic</i> , <i>Warszawczyk</i>) Laurentius	цирульник			144, арк. 223; 148, арк. 72
Мамонiewicz* Albertus	золотар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Maszkowicz Andreas	ливарник*	Сломніки	Батьки: <i>Mazek Andreas</i> , <i>Hutrowna Anna</i>	148, арк. 170
Мазык Bartholomaeus	дубильник*			144, арк. 224
Michael	швець*	Болеслашці		144, арк. 223
Мієчніцкі Stephanus, п.п.	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 86
Міодовські Wojciech (<i>Albertus acutarius</i> , <i>Wojcich iglarz</i>)	голкар	передмішанин*		144, арк. 223; 148, арк. 73
Мрówczyński (<i>Мрówезуьський</i>) Stanislaw	калитник*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Murad ⁶⁰⁵ , п.п.	сап'яник*			144, арк. 224
Nawiedziński Stanislaus	бондар*			144, арк. 223
Norbergowicz Christopherus				144, арк. 224
Noskowicz Thomas	голкар*			144, арк. 223; 148, арк. 76
Obleśny Jacobus	дубильник*			144, арк. 224
Oczkiewicz Mathias	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Ołowiecki Ferensius	швець*			144, арк. 223, арк. 219-222

⁶⁰⁵ Мастьєра на увазі *Murath Janowicz* (Економічні привілеї... – С. 287, №62).

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Ośłowicz Murat				144, арк. 224
Pańko Nicolaus	цирульник			144, арк. 223; 148, арк. 75
Pelka Melchior	кушнір	місцевий*		144, арк. 223; 148, арк. 72
Fillprowicz (Philprowicz) Albertus	дубильник*			144, арк. 224
Piątkowicz Joannes	швець*			144, арк. 223
Piernicki Adamus	кушнір			144, арк. 223; 148, арк. 72
Podgorzyk Valentinus	бондар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Adamus Polonus, п.п.	сап'ячник*			144, арк. 224
Pomarański Martinus	шапкар*			144, арк. 223; 148, арк. 76
Przystalowski Albertus	коваль*			144, арк. 223
Pulaski Joannes	кушнір	Нур		144, арк. 223; 148, арк. 72
Reniowicz⁶⁰⁶ Fedko	дубильник*			144, арк. 224
Russowicz Gregorius	бондар*			144, арк. 223
Sadurski Adamus	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 86
Sarkowicz Paulus	дубильник*			144, арк. 224
Seńko (Seniko), п.п.	сап'ячник*			144, арк. 224
Sepher⁶⁰⁷, п.п.	сап'ячник*			144, арк. 224
Simon, п.п.	сап'ячник*			144, арк. 224
Smolka Andreas	швець*			144, арк. 223

⁶⁰⁶ Очевидно, перекручене *Hryniowicz*.

⁶⁰⁷ Мається на увазі *Seffer Dilandriachowłowicz* (Економічні привілеї... – С. 287, №62).

Рік, ім'я та прізвище, стіпчна належність, відгромадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Smolka Felix	швець*			144, арк. 223
Soltysiewicz (Soltyszewicz) Albertus	ткач*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Stanislawowicz Albertus	швець*			144, арк. 223, арк. 219-222
Stanislawowicz Paulus	швець*			144, арк. 223
Stryjski Iwanko	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 77
Strzalkowski Sebastianus	золотар*	Самбір		144, арк. 223; 148, арк. 73
Szuskowicz Albertus	кушнір	Збошпінь		144, арк. 218; 148, арк. 72
Śledzik (Sledzik) Joannes	швець*			144, арк. 223
Śliwiński (Sliwinski, Tatara) Andreas	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Śpiewankowicz (Spiewankowicz) Andreas	швець*			144, арк. 223
Tomko, П.П.	сап'яльник*			144, арк. 224
Тучуцький Joannes	слосар			144, арк. 223
Waltzewski Valentinus	лимар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Walkowski Hieronimus	крамар			144, арк. 223; 148, арк. 73
Warunek Blasius	швець*			144, арк. 223
Was Hricko	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Wesolowski Melchior	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Wiśniowski Joannes	швець*			144, арк. 223

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
Wolozewicz Ferencius	швець*			144, арк. 223, арк. 219–222
Wróblewski (Wróblewski, Wróblewski) Nicolaus	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75
Zagrodzki Christophorus	бондар*			144, арк. 223
Zasadzki (Zasadzki) Paulus	золотар*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Ziólkowicz (Zólkowicz, Zełkowicz) Clemens	різник*			144, арк. 223; 148, арк. 73
Żyrowaski (Żyrowaski) Siemian	мечник*			144, арк. 223; 148, арк. 75

1624

Morga* Hrehory				735, арк. 30
Zuchorowicz Joannes		Мєлєц		148, арк. 471
Zuchowicz Jan				735, арк. 80

1625

Bonafede (Florentinus) Jacobus		Флоренція	батьки: Bonafede Leonardus, Viczu Magdalena	148, арк. 808
Czekałowicz Mathias	рушничник			148, арк. 799
Pawlikowicz Petrus		Краків		148, арк. 447
Podlesny Stanislaus ⁶⁰⁸		містевий*		144, арк. 362; 148, арк. 715
Pucini (Piszurny) Augustinus				144, арк. 351; 148, арк. 655

⁶⁰⁸ Можливо, це Podleski Stanislaus, член колегії “сорока мужів” у 1638–1639 рр. (Kapral M. Urzędniczy... – S. 404).

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1625 (?)				
Bięńkowiec Jacobus	дубильник*			148 , арк. 679
Kowalczyk Stephanus	дубильник			148 , арк. 679
Massari (Massara) Joannes		Річка (<i>civitas fluminis sancti Viti</i>)	батьки: <i>Massari de Cherso Bernardinus, de; Jurassibi Apollonia, de</i>	148 , арк. 613
1626				
[...] carz ⁶⁰⁹ Mikolaj , п.п.				735 , арк. 362
Abrahamowic Gabriel , п.п.				735 , арк. 360
Alexander , п.п.	носіяльник (<i>tragarz</i>)			735 , арк. 360
Alexius , п.п.	олійник (<i>oliearz</i>)			735 , арк. 362
Andrzej , п.п.	пекар			735 , арк. 360
Baranowicz Pawel	пекар			148 , арк. 1116
Bartoskowiec Piotr , п.п.				735 , арк. 360
Basecki (Baweczki) Tobiasz , п.п.				735 , арк. 358
Bereza Matys , п.п.				735 , арк. 360
Bereza Stanislaw , див. також під 1615, п.п.				735 , арк. 360
Bernatowic Grigier , п.п.				735 , арк. 362
Bialota Stanislaw , п.п.		Скалка		735 , арк. 360
Bielecki (Bieleczki) Wojciech , п.п.				735 , арк. 358
Bieniaszowic Stanislaus , п.п.				735 , арк. 360
Bigos Jan , п.п.				735 , арк. 358
Bill Piotr , п.п.	кравець			735 , арк. 362
Bilohoski Hriczko , п.п.				735 , арк. 362

⁶⁰⁹ Нечитабельно, але не *Macarz*.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Bilohoski Jedzrej , п.п.				735, арк. 362
Bilohoski Pawel , п.п.				735, арк. 362
Bola *, ім'я не вказане, п.п.				735, арк. 360
Borudkowitz Kunas , п.п.				735, арк. 362
Brich Jan	порохівник (<i>prochownik</i>)			735, арк. 360
Brośnicki Piotr	мечник			148, арк. 1118
Brzoskowitz Nicolauś	столяр			148, арк. 1118
Buzzek Joannes	швець			148, арк. 1117
Celbratnik Wlanety , п.п.				735, арк. 362
Cerkaski Piotr , п.п.				735, арк. 360
Cernik Roman , п.п.				735, арк. 362
Cieski Jan , п.п.	пекар			735, арк. 360
Constantinowicz Emanuel		<i>Condre (?)</i> , Македонія	тесть: <i>Doroteides Gabriel</i>	148, арк. 897, 898; 735, арк. 318
Cyganek Hriczko , п.п.				735, арк. 360
Czarniecki Joannes	стельмах			148, арк. 1118
Czarny Wojciech , п.п.				735, арк. 362
Czechuecki (Czechiecki) Marcin , п.п.				735, арк. 358
Czerniecki Jan , п.п.				735, арк. 358
Diak Wasil , п.п.	дяк (?)			735, арк. 360
Dimitr , п.п.	крамар			735, арк. 360
Dispot Jan , п.п.				735, арк. 360
Doktorek Wojciech , п.п.				735, арк. 358
Dražnik Jan , п.п.				735, арк. 362
Drozdowicz Stanislaus	кравець			735, арк. 362
Ernest , прізвище не вказане, п.п.				148, арк. 1118
Fedko , прізвище не вказане, п.п.	пашник (<i>ptasnik</i>)			735, арк. 362
				735, арк. 360

Рік, ім'я та прізвище, стітччна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Fevens, п.п.	пекар			735, арк. 362
Franciscus, п.п.	винокур (<i>gorzelnik</i>)			735, арк. 358
Frankowic Stanislaw, п.п.	<i>pl[...]</i> <i>Jznik</i> , можливо “лічник”			735, арк. 362
Fularz Krzysztof, п.п.				735, арк. 358
Gajduk (<i>Gaidik</i>) Krzysztof, п.п.	гайдук (?)			735, арк. 360
Gargol Jan, п.п.				735, арк. 362
Gł[.....]jcz Stanislaw	пекар			148, арк. 1116
Gładki Jan, п.п.	кушнір			148, арк. 358
Glosicky Andreas	кушнір			148, арк. 1118
Gorezyca (<i>Gorcycza</i>) Stanislaus, п.п.	пекар			735, арк. 360
Górski (<i>Gorski</i>) Michael	позументник			148, арк. 1118
Grabal Stanislaw, п.п.				735, арк. 362
Grigier, п.п.	перекупень			735, арк. 360
Grigier, п.п.	скляр (<i>szklarz</i>)			735, арк. 358
Grigier, п.п.	перевізник (<i>furmanek</i>)			735, арк. 360
Grigolka Jan, п.п.				735, арк. 362
Grygowicz (<i>Grigowic</i>) Bartosz, п.п.	перекупень			735, арк. 362
Grzech* Jędrzej, п.п.				735, арк. 358
Grzesiek Albertus				148, арк. 1118
Guga Jakub, п.п.				735, арк. 362
Guliński Marcin, п.п.				735, арк. 358
H[.....]łowicz Simon	лимар			148, арк. 1118
Hanzlowczyk Piotr	столляр			148, арк. 1118
Harałowicz (<i>Haratowicz</i>) Gabriel	кушнір			148, арк. 1118
Harasim, п.п.	швель			735, арк. 362

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Has alias Urior Marcin , п.п.				735, арк. 362
Hawryłowa , ім'я не вказане, п.п.				735, арк. 358
Heliaszowiez Albertus	лимар			148, арк. 1118
Holak Joannes , п.п.				735, арк. 362
Hrehorowicz Hryckyyo	мечник			148, арк. 1118
Hyber Jan , п.п.	січкач (<i>sieczkarz</i>)			735, арк. 362
Iwan , п.п.			теща: <i>Dimitrowa</i>	735, арк. 360
Iwanko , п.п.	кравець			735, арк. 360
Iwinski* (<i>Zwolnicek*</i>) Jan , п.п.	органіст			735, арк. 360
Jaczkowic Prokop , п.п.				735, арк. 360
Jakub , п.п.	муляр			735, арк. 362
Jakub , п.п.	пивовар			735, арк. 360
Jakub , п.п.	теся	Скалка		735, арк. 358
Jan , п.п.	мучник (<i>mączarz</i>)			735, арк. 358
Jan , п.п.	пивовар			735, арк. 360
Jan , п.п.	столляр			735, арк. 358
Jan , п.п.	цирульник			735, арк. 358
Jaskółka (<i>Jaskółka</i>) Nicolaus , п.п.				735, арк. 358
Jędrzej , п.п.	бондар			735, арк. 358
Jędrzej , п.п.	олійник			735, арк. 362
Jurek , п.п.	кравець			735, арк. 360
K[....]śnicki M[....]	лимар			148, арк. 1118
K[.]st[.]cyk Gaspar	пекар			148, арк. 1116
Karwath Joannes	швець			148, арк. 1117
Kasloch Nicolaus , п.п.				735, арк. 358
Kasper , п.п.	млинар			735, арк. 362
Kasper , п.п.	муляр			735, арк. 360
Kawalek Wojciech , п.п.				735, арк. 360

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Kierajowic Wojciech, п.п.				735, арк. 362
Kisto Andreas	швець			148, арк. 1117
Kitowicz Mathias	кушнір			148, арк. 1118
Klerarowski Christopherus	швець*			148, арк. 1120
Kleszcz (<i>Kleszcz, Kleszewicz</i>) Matias	порохівник (<i>prochownik, pichetarius</i>)	Тичин	батьки: <i>Kleszcz Adamus; Anna</i> , подружжя з Тичину	148, арк. 1125; 735, арк. 360
Knap Benedict, п.п.				735, арк. 358
Koltonik Iwan, п.п.				735, арк. 362
Korunka Joannes			батьки: <i>Korunka Semianus, Anna</i>	148, арк. 1116; 735, арк. 358
Koteys* Krzysztof, п.п.				735, арк. 362
Kotnarezyk Stanislaw	пекар			148, арк. 1116
Koziejczyk (<i>Koziejczyk</i>) Siemian, п.п.				735, арк. 360
Kozielek Simon	швець			148, арк. 1117
Kozlowski Mathias	позументник			148, арк. 1118
Kozohurski Hawrilo, п.п.				735, арк. 362
Kramarezyk Albertus	швець			148, арк. 1117
Kruczkowic Bartosz, п.п.				735, арк. 360
Krzcinoga (<i>Kzczinoga</i>) Jan, п.п.				735, арк. 360
Krzysztof, п.п.	цимбаліст (<i>ymbalista</i>)			735, арк. 360
Kurilowicz Trochim	кушнір			148, арк. 1118
Kurnik Jan, п.п.				735, арк. 362
Lesko, п.п.	кравець			735, арк. 360
Lopatka Wojciech, п.п.				735, арк. 360
Maciolek Simon, п.п.	тесля			735, арк. 358
Magierowic Fiedor, п.п.				735, арк. 362
Maglowany Jan, п.п.				735, арк. 360

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид і романдіяність	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Маєрніцкі Bartholomaeus		Рига	батьки: <i>Maiernicki Conradus, Vibers[.....]Jovna Catharina</i> , з Курляндського князівства	148, арк. 1131
Marcin, п.п.	олійник			735, арк. 362
Marcin, п.п.	перекупень			735, арк. 358
Markowicz Stanislaw, п.п.				735, арк. 358
Mas[.....] Paweł, п.п.				735, арк. 360
Maslanka Krzysztof, п.п.				735, арк. 358
Massari (<i>Mazary</i>) Antoni		місцевий*	батьки: <i>Demassari Antonius; Wołrhołowski</i> , ім'я не вказане, львівські міщани	148, арк. 1116; 735, арк. 358
Місчоцькі (<i>Michoczki</i>) Wojciech, п.п.	слуга братства св. Анни			735, арк. 360
Mikolaj, п.п.	колодій			735, арк. 358
Mikolaj, п.п.	мучник (<i>macarz</i>)			735, арк. 360
Mikolaj, п.п.	перевізник (<i>furman</i>)			735, арк. 358
Мюцупіво (<i>Moeziptwo</i>) Stanislaw, п.п.				735, арк. 358
Moskalił Petrus	швець			148, арк. 1117
Moskwa Krzysztof, п.п.				735, арк. 358
Mukosiej Iwanko, п.п.				735, арк. 362
Nalewajko Mikolaj, п.п.				735, арк. 360
Naroliski Chritstophorus	калінтник			148, арк. 1118
Nicolaus, п.п.	кушнір			735, арк. 358
Niecosany Stanislaw, п.п.				735, арк. 362
Nieczany* Wawrzyniec, п.п.				735, арк. 362
Niepelny (<i>Niepelny</i>) Prokop, п.п.				735, арк. 360
Nosal Jan, п.п.				735, арк. 360
Odziołwicz* Wawzyniec	пекар			148, арк. 1116

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, відгромадинства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Hořman (<i>Offman</i>) Baltasar	кордубанник			148, арк. 1118 735, арк. 360
Oruchy Jakub , п.п.				148, арк. 1118
Orłowski Stanisław	поворозник			735, арк. 358
Ostrowski Wojciech , п.п.				735, арк. 362
Rawel , п.п.	олійник			735, арк. 360
Rawłowic Stanislaus , п.п.				148, арк. 1118
Rawłowic Nicolaus	кушнір			735, арк. 358
Piotrowski Wojciech , п.п.				148, арк. 1118
Podwysocki (<i>Podwyssocki</i>) Joannes	колодій			735, арк. 360
Podwysocki Joseph , п.п.				148, арк. 1117
Podybala Mathias	швець			735, арк. 358
Pomocznik Jan , п.п.				735, арк. 360
Popowic Antoni , п.п.	кушнір			148, арк. 1118
Przemyski Piotr	мечник			735, арк. 358
Rączka Wojciech , п.п.				148, арк. 1118
Re[...] ki Petrus	пірульник			148, арк. 1121; 735, арк. 358
Ro[.....] Simon , п.п.	столяр			735, арк. 358
Rostrucharz* Wasko , п.п.				735, арк. 362
Rozdolski Jan , п.п.	ткач			735, арк. 362
Rozslanek Matys , п.п.				735, арк. 362
Rybaszek (<i>Ribosek</i>) Petrus		Пацанув	батьки: <i>Mathias, Regina</i> , Пацанівські мщани	148, арк. 1125; 735, арк. 358
Salay Gregorius	лимар			148, арк. 1118
Schabowic Sebastian , п.п.				735, арк. 362
Sebastian , п.п.	свічкарь (<i>swieczarz</i>)			735, арк. 362
Siedlecki (<i>Siedlecza</i>) Grigier , п.п.				735, арк. 358

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Siel[...] <i>ka Jezru</i>	калітник			148, арк. 1118
Sienkiewicz Jazcko, п.п.	лахмітник (<i>tandemik</i>)			735, арк. 360
Simon, п.п.	перекупень			735, арк. 358
Simon, п.п.	порохівник (<i>prochownik</i>)			735, арк. 362
Skimowski Jan, п.п.				735, арк. 358
Skorupka Wojciech	пекар			148, арк. 1116
Sl[...] <i>ky Barthosz</i>	калітник			148, арк. 1118
Smialy Jan, див. також під 1616 р., п.п.				735, арк. 360
Snorek Piotr, п.п.				735, арк. 358
Soczawiecz Hawrilo, п.п.				735, арк. 360
Sokolnicki Stanislaw				735, арк. 340
Spaniel Mikołaj, п.п.				735, арк. 360
Stanislaus, п.п.	гончар			735, арк. 360
Stanislaus, п.п.	муляр			735, арк. 360
Stanislaus, п.п.	швель			735, арк. 360
Stanislaw, п.п.	кравець			735, арк. 362
Stanislaw, п.п.	кравець			735, арк. 358
Stanislaw, п.п.	пекар			735, арк. 362
Starzecki Iwanko, п.п.				735, арк. 362
Suchowierzch Fedko, п.п.				735, арк. 360
Swiderek Joannes	пекар			148, арк. 1116
Szydło (<i>Sydló</i>) Pawel, п.п.				735, арк. 360
Szala Albertus	швель			148, арк. 1117
Szłakowy (<i>Słakowy</i>) Wawrzyniec, п.п.				735, арк. 360
Szumko Wojciech	пекар			148, арк. 1116

Ріс, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Темрук, п.п.	пекар			735, арк. 362
Томас, п.п.	муляр		теща: <i>Ваганова</i>	735, арк. 360
Trzaska Walenty, п.п.				735, арк. 358
Тумко, п.п.	олійник			735, арк. 362
Tumkowicz Iwanko, п.п.	кушнір			735, арк. 362
Tumowicz Martyn	кордубанник			148, арк. 1118
Ulrycht Thomas	пекар			148, арк. 1116
Wajda (<i>Wajda</i>) Albertus				735, арк. 362
Warsowczyk Marcin, п.п.				735, арк. 362
Wasil, п.п.	торговець сіллю (<i>solarz</i>)			735, арк. 362
Waż Sebastian	пекар			735, арк. 338
Wdowiec Jan, п.п.				735, арк. 358
Węgrzynowski (<i>Węgrzynowski</i>) Clemens, п.п.				735, арк. 358
Wierzbicki Matias, п.п.				735, арк. 358
Wiewiórka Wojciech	пекар			148, арк. 1116
Wojciech, п.п.	скрипаль (<i>skrzypek</i>)			735, арк. 360
Wojciech, п.п.	теśla			735, арк. 362
Wróblowski (<i>Wróblowski</i>) Joannes	кушнір			148, арк. 1118
Wrzeszczowicz Thomas	пекар			148, арк. 1116
Zacharias, п.п.	кушнір			735, арк. 360
Zarich Jan, п.п.				735, арк. 362
Zarzecki (<i>Zarzecki</i>) Walenty, п.п.				735, арк. 358
Zawadzki Jędrzej, п.п.				735, арк. 362
Zborowski Grzesko, п.п.				735, арк. 362
Zemelka Sienko, п.п.				735, арк. 358

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
Zachnerowic Jerzy, п.п.	маляр			735, арк. 358
Zietkowiec Stanislaw	пекар			148, арк. 1116
Zolk....Jezki Simon, п.п.	бондар			735, арк. 358
Zolkiewski (Zolkiewski) Valentinus	бондар			148, арк. 1121
різні ремісники, кількість, професії, імена та прізвища не вказані				735, арк. 358

1628

Bohos, вірменин			тесть: Глувач <i>Mikolaj</i> , покійний	736, арк. 16 зв.
Iwanszewicz Paulus		Ерзенка (Ерциджан)	батьки: <i>Iwanis, Doluad</i>	152, арк. 129; 152, арк. 480-481
Pawel	палітурник			736, арк. 56 зв.

1629

Piotrowicz Gabriel, вірменин		Персія		150, арк. 129; 151, арк. 166; 736, арк. 189 зв.
------------------------------	--	--------	--	---

1630

Сарнік ⁶¹⁰ Jakub			тесть: <i>Saryuka</i>	736, арк. 393 зв.
Giorgi, грек				736, арк. 347 зв.
Matias	позументник			736, арк. 356 зв.

1633

Kozłowski Daniel, українець	кравець			737, арк. 6 зв., 160 зв.
Ostrogórski (Ostrogurski) Wojciech				737, арк. 6 зв., 160 зв.

⁶¹⁰ *Sarnik* може бути зміненим написанням *szarnik* (шапкар), але, можливо, це прізвище з іншою етимологією.

Ріс, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1636 (?)				
Mączkowiec Simon		Олькуч		153, арк. 12, 15
1637				
Kidej Andreas		Нова Варшава	батьки: <i>Kidej Andreas, Hedvigis</i> , подружжя з Варшави	153, арк. 88
Piampens Stephanus	муляр*			153, арк. 18
Strzelecki Basilius, українець		місцевий*		153, арк. 96
1638				
Bedzinszyuk Marcin	швець	Бендзін		154, арк. 74
Вуцек Valentinus	швець	місцевий		154, арк. 74
Сієжковецьук (<i>Cieszkowczyk</i>) Valentinus	швець	Ценжковіце (<i>Cieszkowicze</i>)		154, арк. 74
Gaspar	ливарник			154, арк. 217
Gbaur Blazy	ткач	с. Косина		154, арк. 69
Gizycki (<i>Gizycki</i>) Adamus				154, р. 217
Надзієжович (<i>Chadzierowicz</i>) Christopherus				154, арк. 151
Намалецьук Jan	швець	місцевий		154, арк. 74
Jaworski Andreas	ткач	Самбір		154, арк. 69
Joannes	позументник			154, арк. 163
Kędzierzawiec Simon	швець	Поланец		154, арк. 74
Клепаровцьук Sebastianus	швець	місцевий		154, арк. 74
Kmiotkowicz Mikolaj	швець	Тегцин		154, арк. 74
Kotek Lukasz	швець	місцевий		154, арк. 74
Krzysztofowicz* Mathias	лимар	Ряпів		154, арк. 69

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид і громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Lelowski Wojciech	ткач	Кам'янець-Подільський		154, арк. 69
Opatowskyk Sebastian	пивовар	Жерніки (<i>Zermy pod Lagowem</i>)		154, арк. 69
Paskowicz Sebastian	пивовар	Ряшів		154, арк. 69
Piątkowski Valenty	ткач	Саліни		154, арк. 69
Swiatek Adam	швець	місцевий		154, арк. 74
Sponer (Szponer) Sebastian	ткач	Косина		154, арк. 69
Wiktorowicz (Victorowicz) Jan	голкар	місцевий		154, арк. 75
Wróbel (Wrabel) Barthosz	швець	Рогатин		154, арк. 74

1639

Baranowski Martinus				155, арк. 254
Benedictus		Париж		155, арк. 69
Bogdanowicz (Hajfaryz) Joannes, вірменин	гаптувальник (?)		батьки: <i>Bogdan</i> , покійний; <i>Helizabetha</i> , кам'янецькі міщани	155, арк. 95
Somer Joannes	кулець	Євєня Гура (Гіршберг)	батьки: <i>Somer Joannes, Barbara</i> [...] <i>Utana</i> , міщани Гіршбергу	156, арк. 296
Wartanowic Jacobus				155, арк. 236
Wartanowic Christophorus				155, арк. 236

1643

Kinszarowicz Andrzej	лимар	місцевий*		154, арк. 69
-----------------------------	-------	-----------	--	--------------

1650

Barcz Nicolaus		місцевий*		157, арк. 364
Dziurdzi Nicolaus		місцевий*		157, арк. 364

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Józefowicz Stanislaus (<i>Josefowicz</i>) Jacobus	доктор медицини			157 , арк. 67
Józefowicz Stanislaus		місцевий*		157 , арк. 364
Kilianowicz Jacobus		місцевий*		157 , арк. 364
Thomas Hamus	кордубанник			157 , арк. 85
Zachnowicz Christophorus	маляр	місцевий*	батьки: <i>Zachnowicz Zacharias</i> , покійний; <i>Avedkowsowna Sophia</i>	157 , арк. 338

1651

Bernatowicz Avedicus , вірменин		місцевий*	батьки: <i>Bernatowicz Avedicus</i> , <i>Georgida</i> , львівські вірмен-міщани	157 , арк. 448 , 450-451
Han Muratus		Ісфараган (Srafin)		157 , арк. 540

1652

[.....] Jodowicz ⁶¹¹ , без імені	лімар			157 , арк. 912
Akumowicz Mathias	лімар			157 , арк. 912
Awedukowicz (Awedukowicz) Andreas				157 , арк. 911
Bartoszewski Jacobus	лімар			157 , арк. 912
Malinowicz Zador				157 , арк. 835
Thoni Theodosius , грек		Епір, Македонія	батьки: <i>Hani Thomas</i> , <i>Dracowna Theodora</i>	157 , арк. 784-785
Wassel Fredericus				157 , арк. 838
Zablocki Simon	ольстерник			157 , арк. 912

1653

Lwowczyk Albertus	медовар*			157 , арк. 973
--------------------------	----------	--	--	------------------------------

⁶¹¹ Запис пошкоджений.

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид і романдянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Vachaturius Jacobus		Пелопонес	батьки: <i>Vachaturius Joannes, Nicoleta</i>	157, арк. 122б; 159, арк. 85-86 (173–173 зв.), 157, арк. 973
Bachowski Sidor	дубильник*	Токаг		157, арк. 972
Bochazarowicz Ovanissius				157, арк. 978
Chmielowiec Adamus	бондар*			157, арк. 973
Суганкович (Ciganekowicz) Thomas	медовар*			157, арк. 978
Суурлеювіс (Suurleiuowicz) Stanislaus	бондар*			157, арк. 992
Derzachariaszewicz (Derzachariaszowicz) Christophorus , вірменин		міцений*		157, арк. 977
Drzadzowicz Adamus	різник*			157, арк. 981
Drzadzowski Stanislaus	когляр	передміщанин		157, арк. 980
Дун* Fayt	слосар*			157, арк. 974
Feуner* Georgius	кравець*			157, арк. 974
Foturka Alexander	швець*			157, арк. 973
Gatoszowie* Stanislaus	медовар*			157, арк. 974
Grzeszkowic Gabriel	швець*			157, арк. 998
Hadzyi Gaspar Jakubowic		Токаг		157, арк. 974
Hamaszowic Joannes	кравець*			157, арк. 974
Hoduszka Demetrius	швець*			157, арк. 974
Homalowie Stanislaus	швець*			157, арк. 977
Нурцак Andreas	різник*			159, арк. 30-31
Kirkorowicz Balsamus	кулець*	Ерджіш (Арджіш)		157, арк. 982
Kirkorowicz Barachias		Ерджіш (?), Персія		157, арк. 986
Koczorowicz Matthias	кравець*			157, арк. 977
Kogutowicz Laurentius	різник*			157, арк. 977
Kozlowski Stanislaus	різник*			157, арк. 973
Kozubski Christophorus	медовар*			

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Kreniowski Joannes	кравець*			157, арк. 986
Kuchariski Joannes	кравець*			157, арк. 986
Kularowicz Gregorius	голкар*			157, арк. 978
Kulakowski Gasparus	кравець*			157, арк. 974
Kutowie Francisus	кравець*			157, арк. 986
Lebedowicz Albertus	швець*			157, арк. 974
Lechner Ferdinandus				157, арк. 1040, 1262
Ligęska Joannes	різник*			157, арк. 977
Litwiniec Alexander	дубильник*			157, арк. 973
Lupi Francisus Alexander	купець*			159, арк. 20 (11).
Manfredi Laurentius				157, р. 1039
Manowicki Joannes	бондар*			157, арк. 978
Markowicz Stanislaus	голкар*			157, арк. 978
Mathwiewicz Joannes	кравець*			157, арк. 974
Mazurczak Valentinus	гончар*			157, арк. 973
Misniowski* Mathias	різник*			157, арк. 977
Nędza Stanislaus	гончар*			157, арк. 973
Ochonkowicz Joannes	дубильник*			157, арк. 973
Orzel Albertus	бондар*			157, арк. 978
Ożogowicz (Zogowicz) Stanislaus	голкар*			157, арк. 978
Paslik Martinus	швець*			157, арк. 974
Pęcek Joannes	ширпельник*			157, арк. 986
Poprawa Laurentius	кравець*			157, арк. 974
Prokopowicz Paulus				157, арк. 1201
Prochnicki (Pruchnicki) Ferens	швець*			157, арк. 974
Purpura Nicolaus	швець*			157, арк. 974
Raytar Albertus	швець*			157, арк. 974
Romanowicz Paulus	слосарь*			157, арк. 980

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Rutkowski (Rutowski) Paulus	купець*			157, арк. 979; 159, арк. 86
Sadorski Stanislaus	кравець*			157, арк. 974
Samborski Gasparus	слюсар*			157, арк. 980
Sikowicz Albertus	швець*			157, арк. 974
Smerczynski (Smerczynski) Paulus	кравець*			157, арк. 974
Staromiejski (Staromieyski) Jacko	швець*			157, арк. 974
Stężycy Joannes	толкар*			157, арк. 978
Strycharowic Albertus	позументник*			157, арк. 974
Strzelbicki (Strzelbicka) Andreas	швець*			157, арк. 974
Sudkowski Basilius	кравець*			157, арк. 974
Szaska (Szaska) Iwanko	швець*			157, арк. 974
Szczepanowic Christophorus	миловар*			157, арк. 975
Szeling Gasparus	слюсар*			157, арк. 980
Schindler (Szynaler) Georgius	слюсар*			157, арк. 980
Teczner Paulus	швець*	Реця, Західна Австрія (Rusia in Austria)		157, арк. 973
Trestka Laurentius	бондар*			157, арк. 978
Troczonec Nicolaus	золотар*			157, арк. 985
Trzcinski Martinus	золотар*			157, арк. 985
Turowicz Wasilius	швець*			157, арк. 974
Turski Joannes	кравець*			157, арк. 974
Wandza (Wandza) Martinus	толкар*			157, арк. 978
Warterysowicz Stephanus, вирменин				157, арк. 990
Wajdyłowicz (Wajdyłowicz) Gregorius	бондар*			157, арк. 978
Wiewiórka (Wiewiórka) Albertus	пекар*			157, арк. 980
Wieloryb Bartholomaeus	слюсар*			157, арк. 980

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Wilczek Albertus	бондляр*			157 , арк. 978
Witkowicz Bernardus	гончар*			157 , арк. 973
Wolf (Wulf) Joannes	кравець*			157 , арк. 974
Wolski Franciscus	різник*			157 , арк. 977
Worapanow Albertus	швець*			157 , арк. 974
Zachariaszewic Stanislaus	пекар*			157 , арк. 980
Zajaczek (Zajczek) Thomas	кравець*			157 , арк. 974
Zamalowic Matthias	позументник*			157 , арк. 974
Zazula Mattheus	швець*			157 , арк. 974
Żolkiewicz Venceslaus	золотар*			157 , арк. 985

1655

Belli Petrus		Венеція		157 , арк. 1755-1756
---------------------	--	---------	--	-----------------------------

1656

Affendyk Petrus				157 , арк. 2272
Godny Joannes	муляр			157 , арк. 2008
Nestorowicz Stephanus , грек		Валахія (<i>Moldavia Transalpina</i>)		157 , арк. 2008
Zachariaszewicz Holubius			батько: <i>Zacharias</i>	157 , арк. 2231–2232

1657

Stezkiewicz Gregorius				157 , арк. 2652
Łanicucki Simon	тесля*	міщевий*	батько: <i>Łanicucki Matthias</i>	157 , арк. 2412
Zajaczkowicz (Zajczkowicz) Stanislaus		Перемишль		157 , арк. 2383

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1659				
Dimitrowicz Nicolaus			батьки: <i>Tymkiewicz Dimitr, Jacoba seu Kura</i>	157 , арк. 3144
Jaworski Sidor , п.п.	ткач			157 , арк. 3100
1662				
Wójcik (Wojcik) Christophorus			батьки: <i>Krzysztof, Anna</i>	160 , арк. 292
1663				
Patruarowicz Joannes				160 , арк. 499
1666				
Szalewski Josephus	тесля	с. Домбрувка		3 , арк. 507
Siedmigródzki Jozephus	кравець			3 , арк. 511
1667				
Emimowicz Nicolaus , вірменин				3 , арк. 878
Jaskiewicz Joannes , вірменин		місцевий*		3 , арк. 876
Łupkiewicz alias Iwaszkiewicz Stephanus , вірменин				3 , арк. 878
Zacharyaszewicz (Rabiczka) Theodorus , вірменин				3 , арк. 878
Steczkiwicz Stephanus , вірменин				3 , арк. 878
1668				
Hunieniecki Demetrius	кравець	Самбір		3 , арк. 1110
Józefowicz Georgius	кравець	<i>Zanzburg (?)</i>		3 , арк. 1110

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Krajoński Joannes	кравець	Соколув		3. арк. 1110
Kutniewicz Wasilfus	кравець	Бережани		3. арк. 1110
Malik Joannes	кравець	Пйотркув		3. арк. 1110
Sztrakowicz (Szezakowicz) Stanislaus	котляр*	Самбір		3. арк. 1290
Turański Joannes	кравець	Мости		3. арк. 1110
Wasilowicz Joannes	кравець	Добромилль		3. арк. 1110
Wirzchakowicz Hiacinthus	кравець	місцевий		3. арк. 1110

1676

Schmidt (Smits) Henricus (у рах. кн. – <i>Switez Henrich</i>)		Гамбург		4. арк. 889; 949 , арк. 211 зв.
Waralski (Woralaki) Albertus	аптекарь	місцевий*		4. арк. 889; 949 , арк. 212 зв.
Zubrzczyk Andreas	столяр			4. арк. 661

1681

Kibonowicz Jan				949 , арк. 230 зв.
Konstanty	кушнір			949 , арк. 230 зв.
Sokolowski Balthasar	котляр	Томашів		5. арк. 138
<i>різники, кількість, імена та прізвища не вказані</i>	різники			949 , арк. 230

1684

Diakonowicz (Dyakonowicz) Hiacinthus	кушнір			161 , між арк. 354–355
Hiszpanek Sebastianus	кушнір			161 , між арк. 354–355
Horoszko Basilius	кушнір			161 , між арк. 354–355

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Kauzer (<i>Keuzer</i>) Franciscus	цирульник			161 , між арк. 354-355
Malinkiewicz Georgius	кушнір			161 , між арк. 354-355
Starzewski (<i>Starzawski</i>) Hiacinthus	кушнір			161 , між арк. 354-355
Szeglęwicz Joannes	кушнір			161 , між арк. 354-355
Wiszeński Gregorius	кушнір			161 , між арк. 354-355
<i>двоє позументників</i>	позументники			949 , арк. 342

1685

Sturwicz , ім'я не вказане				949 , арк. 247
Kirkorowicz Lucas , вірменин		Замостя		163 , арк. 186-187
Lukasz , вірменин		Замостя		949 , арк. 247

1686

Bernei *	сукнар			949 , арк. 251 зв.
-----------------	--------	--	--	---------------------------

1690

Etterman Victor ⁶¹²	сідляр	<i>Dytorf</i> (<i>[.....]ort</i>) (?) <i>in dicatu</i> <i>Wanargiae</i>		161 , арк. 471; 162 , арк. 81
Ochtronowicz Lukasz				949 , арк. 262 зв.
Sački Albertus	кулець	місцевий		161 , арк. 501
Samborowicz Joannes	цирульник			161 , арк. 504

⁶¹² Також є запис під 1691 р.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1691				
Abramowicz Hiacinthus		місцевий		162, арк. 224
Alembek (<i>Almpek</i>) Joannes		місцевий*		162, арк. 398
Vabicki Hiacinthus		Перемишль		162, арк. 224
Berliniec Joannes	швещь-підмайстер	місцевий*		162, арк. 239
Demkowicz Joannes		місцевий		162, арк. 224
Gabrielowicz Joannes	гаптувальник	місцевий		162, арк. 186
Grylowicz Joannes		місцевий*		162, арк. 81
Herbut Christophorus	муляр			162, арк. 410,
Jabłoński Paulus		Радимно		162, арк. 224
Kozłowski Paulus	гончар	Сендзпшув		162, арк. 233
Kunaszewic Thomas	гаптувальник	Холм		162, арк. 186
Niedbalowicz Michael	гаптувальник	місцевий		162, арк. 186
Niedzielski Stanislaus	перекупень	Тисьмениця		162, арк. 46; 949 , арк. 270 зв.
Steporkowicz Petrus	кравець	Яворів		162, арк. 46
Szydłowski Stanislaus	кравець	Береза		162, арк. 46
Wiszyński Paulus		Піньчув		162, арк. 224
1693				
Miller Jacobus	золотар	місцевий*	батьки: <i>Miller Joannes</i> , золотар; <i>Krochmalowiczówna Regina</i>	162, арк. 882
1696				
Cebulski ⁶¹³				949, арк. 287 зв.

⁶¹³ Можливо, *Cybulski Thomas* – член колегії “сорока мужів” (*Karol M. Urzędniczy...* – S. 379)

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
1697				
Jaworski Casimirus	котляр*	Краків		6 , арк. 1008–1009
1698				
Abramowski Andreas	купець*	Дембіца (?) (<i>Dembicz in palatinatu Cracoviensi</i>)		6 , арк. 207; 949 , арк. 302 зв.
Axentowicz Gregorius	купець	Кам'янець-Подільський	батьки: <i>Krzysztofowicz Axentius</i> , кам'янецький вірменин, <i>Anna</i>	6 , арк. 193; 949 , арк. 301 зв.
Axentowicz Nicolaus	купець	Кам'янець-Подільський	батьки: <i>Krzysztofowicz Axentius</i> , кам'янецький вірменин, <i>Anna</i>	6 , арк. 193; 949 , арк. 301 зв.
Berdakowicz Joannes (у рахункових записях <i>Bardakowicz</i>)	дубильник-підмайстер		батьки: <i>Nicolaus</i> , <i>Helena Berdakowicze</i>	6 , арк. 1160; 949 , арк. 301 зв
Biechowski Jacobus	цирульник	місцевий		6 , арк. 187; 949 , арк. 301 зв.
Borszczowski Balthasar , вірменин (у рахункових записях <i>Borozowski</i>)	купець	Кам'янець-Подільський	батьки: <i>Borszczowski Christophorus</i> , <i>Chodzikowna Anna</i> , вірмени, кам'янецькі міщани	6 , арк. 193; 949 , арк. 301 зв.
Bratkiewicz Constantinus	швещь-підмайстер	місцевий	батьки: <i>Bratkiewicz Joannes</i> , <i>Helena</i> , львівські міщани	6 , арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв
Dąbrowski (<i>Dombrowski</i>) Mathias (у рахункових записях це <i>Dąbrowski</i>)	швещь-підмайстер	місцевий	батьки: <i>Dombrowscy Joannes</i> , <i>Sophia</i> , львівські мешканці	6 , арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.
Donigowicz Abraham , вірменин		Кам'янець-Подільський		6 , арк. 1233

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Dziedziński Michael (у рахункових записах <i>Dziedziński</i>)	швець-підмайстер	Риботичі (?) (<i>Rybocy</i>)	батьки: <i>Dziedzicy Basilius, Anna</i>	6. арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.
Golanowski Jacobus	калиторик			6. арк. 1248
Gordon Josephus (у рахункових записах ім'я – <i>Jerzy</i>)	кулець*	Ертімівль (<i>Fidin villa, Regni Scotiae</i>)	батьки: <i>haro liber de Fdin villa, Gra[...] Elisabetha</i>	6. арк. 1169; 949 , арк. 301 зв.
Goskiewicz Albertus	швець-підмайстер	Люблін	батьки: <i>Goskewicze Mathias, Hedvigis</i>	6. арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.
Grodkiewicz	різник			949 , арк. 297 зв.
Gruchantowicz	різник			949 , арк. 297 зв.
Hamalowicz Joannes (у рахункових записах <i>Normalowicz</i>)	токарь-підмайстер		батьки: <i>Hamatowicze Mathis, Regina</i>	6. арк. 1160; 949 , арк. 301 зв.
Arakielowicz Michael (<i>Harakielowicz</i> , у рах. кн. – <i>Karakielowicz miodu</i>), вірменин	кулець*	місцевий*		6. арк. 1235; 949 , арк. 301 зв.
Jarbach Casimirus (у рахункових записах <i>Jartok</i>)	цирульник	місцевий		6. арк. 187; 949 , арк. 301 зв.
Jaskiewicz (Hohby) Joannes ⁶¹⁴	гапувальник (<i>haftarius</i>), але приймав як дрібний торговель-кулець*	місцевий*		6. арк. 1235; 949 , арк. 301 зв.
Kieremowicz Simon , вірменин (у рахункових записах <i>Kieremowicz miodu</i>)	кулець*	місцевий*		6. арк. 1235; 949 , арк. 301 зв.
Knot Dantel	кравець-підмайстер	Відень		6. арк. 1192; 949 , арк. 301 зв.

⁶¹⁴ У рахункових записах того року заготовано підряд два міщанина з прізвищем *Jaskiewicz* – *Hohby Jaskiewicz* і *Jaskiewicz Siedm języków*.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Machowski Jacobus (у рахункових записях це, очевидно, <i>Maderowicz</i>)	токар-підмайстер	Ожевіль	батьки: <i>Machowsky Joannes, Regina</i>	6, арк. 1160; 949 , арк. 297 зв.
Mardel Joannes Baptista , француз (у рахункових книгах – <i>Merden</i>)				6, арк. 189; 949 , арк. 301 зв.
Mideniowicz Georgius	кравець	Стрий		6, арк. 1213
Mroczek Marthinus (можливо, у рахункових книгах це <i>Mroszkiewicz</i>), п.л.	дрібний торговець	Самбір	батьки: <i>Mroczek Andreas, Sophia</i> , мешканці Самбора	6, арк. 1248; 949 , арк. 301 зв.
Nietrepkowicz Basilus (у рахункових записях <i>Nietropowic</i>)	шведь-підмайстер	Жовква	батьки: <i>Andreas, Lenia</i>	6, арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.
Piasecki Petrus	шведь-підмайстер		батьки: <i>Piaseccy Joannes, Catherina</i>	6, арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.
Sawiani Joannes , італець	купець*	Венеція		6, арк. 1243; 949 , арк. 302 зв.
Sawicki Georgius	шведь-підмайстер	Перемишль	батьки: <i>Sawicczy Sawianus, Anna</i>	6, арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.
Solski Joannes	шведь-підмайстер	Сялок	батьки: <i>Solscy Sebastianus, Anna</i>	6, арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.
Thusty Wy[...]arz				949 , арк. 301 зв.
Werikauch Hans Emrych	кравець	Гольштейн (<i>Holsztein in Germania</i>)		6, арк. 207
Wojciechowski Thomas	кушнір-підмайстер	Сокаль,	батьки: <i>Wojciechowski Georgius, Jarmolikowna Anna</i>	6, арк. 1169; 949 , арк. 301 зв.
Zatwarnicki Hrehorius (у рах. кн. – це <i>Zadwarnicki</i>)	шведь-підмайстер	с. Лаврів	батьки: <i>Sammel, Patzia</i>	6, арк. 1169–1170; 949 , арк. 301 зв.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1699				
Adam, прізвище не вказане				949, арк. 304 зв.
Geneur, ім'я не вказане				949, арк. 304 зв.
Tebenka, ім'я не вказане				949, арк. 304 зв.
Wilik Michael	різник-підмайстер	місцевий*	батьки: <i>Wilik Petrus</i> , покійний; <i>Zielonczanka Dorothea</i>	6, арк. 1380; 949, арк. 304 зв.
1700				
Abramowic (<i>Abraamowicz</i>) Józef				949, арк. 310 зв.
Aniolek, див. також під 1707 р.				949, арк. 310 зв.
Konunczak Bazyl				949, арк. 310 зв.
Pańkiewicz, ім'я не вказане				949, арк. 311.
Stefan, прізвище не вказане	столяр			949, арк. 310 зв.
ім'я та прізвище не вказані	дубильник			949, арк. 310 зв.
1701				
Joachimowicz, ім'я не вказане	кравець			949, арк. 314 зв.
Martowicz, ім'я не вказане	шкатульник (<i>szkatulnik</i>)			949, арк. 314 зв.
ім'я та прізвище не вказані	пекар "старий"	Бельзеччина		949, арк. 314 зв.
1703				
Fudalewicz Stanislaw	швець			949, арк. 324 зв.
Jaroslawski Franciszek	швець			949, арк. 324 зв.
Kozieński Jan	швець			949, арк. 324 зв.
Krzywicki Sebastian	швець			949, арк. 324 зв.
Kustosz Szymon, młody	муляр			949, арк. 325 зв.
Pańczukiewicz Stefan	швець			949, арк. 324 зв.

Ріс. ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Piszczymała Wojciech	швець			949, арк. 324 зв.
Próchnicki (Pruchnicki) Jakub	швець			949, арк. 324 зв.
Sącki Franciszek				949, арк. 324 зв., 325 зв.

1704

Bozdochowski Michal	кравець			949, арк. 330 зв.
Deputat Mikolaj	меловар			949, арк. 330 зв
Formankiewicz Irzy	кушнір			949, арк. 330 зв
Kliszewicz Sebestian	пивовар			949, арк. 330 зв
Lazarkiewicz	кушнір			949, арк. 330 зв
Milanowski Józef	кравець			949, арк. 330 зв.
Pańkiewicz Jan	кушнір			949, арк. 330 зв
Plowiecki Pawel	кушнір			949, арк. 330 зв
Podwysocki Antoni	кушнір			949, арк. 330 зв
Ulanicki Hregory	кушнір			949, арк. 330 зв
Witkowski Jan	токарь			949, арк. 330 зв
Woroszyński Alexander	токарь			949, арк. 330 зв

1705

Basiewicz Piotr	різник			949, арк. 339 зв., 349зв.
Gruby Mathiasz	столяр			949, арк. 339 зв.
Lewandowicz Stanislaw	столяр			949, арк. 339 зв.
Mokrzyński Jan	калітник (міховик)			949, арк. 339 зв.
Szumon. прізвище не вказане	вірменський тлумач			949, арк. 339 зв.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1707				
Aniolek, ім'я не вказане, див. також під 1700 р.			тесть: <i>Doponak</i> , ім'я не вказане	949, арк. 347 зв.
Bogdanowicz Zacharyasz, вірменин	купець			949, арк. 350 зв.
Marjanowski Jan	швець			949, арк. 347 зв.
1712				
Reokor, ім'я не вказане ⁶¹⁵				952, арк. 47, 61
Rubacha Jan				952, арк. 47
1713				
Bodry Mikolaj, француз	купець			952, арк. 57
Bojanowski (<i>Bojanowski</i>) Jan	золотар			952, арк. 57
Dybkiewicz Jędrzej	лимар			952, арк. 61
Gaudeski Stanislaw	золотар			952, арк. 57
Curawski, ім'я не вказане	сносар			952, арк. 61
Krukiewicz Jan	лимар			952, арк. 61
Luniewicz Kazimierz	золотар			952, арк. 57
Niemczykiewicz Jan ⁶¹⁶	мечник			952, арк. 61
Sosiński, ім'я не вказане ⁶¹⁷	лимар			952, арк. 61
Sowiński Wincenty	мечник			952, арк. 57
Strożymski (<i>Strozymski</i>) Jan	мечник			952, арк. 57
Szaszorkiewicz Józef	кваліфік			952, арк. 61
Troup Wilhelm	купець			952, арк. 61

⁶¹⁵ Імовірно, це *Reokor Franciscus*, член колегії “сорока мужів” у 1713–1717 р. (*Kapral M. Urzędniemy... – S. 405*)

⁶¹⁶ Очевидно, його прізвище писалося також як *Nieszykiewicz* (*Kapral M. Urzędniemy... – S. 401*).

⁶¹⁷ Можливо, це *Sosiński Joannes*, член колегії “сорока мужів” у 1720–1721 (*Kapral M. Urzędniemy... – S. 409*).

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Wilczek Jan		місцевий*		952, арк. 61
ім'я та прізвище не вказані, спеціально залишений пробіл	пекар білого хліба			952, арк. 61
француз, ім'я та прізвище не вказані, спеціально залишений пробіл	швець	Жовква		952, арк. 57

1713 (?)

Błcharski Jan	пекар			952, арк. 69
Chodykiewicz , ім'я не вказане ⁶¹⁸	суддя вірм. нації			952, арк. 69
Czudlik Jan				952, арк. 69
Długosz Wojciech	медовар			952, арк. 69
Dobromiński Jan				952, арк. 69
Dutkiewicz Jędrzej				952, арк. 69
Gluszek , ім'я не вказане	стельмах			952, арк. 69
Ignacy , прізвище не вказане, спеціально залишений пробіл	ширульник			952, арк. 69
Janicki Thomasz				952, арк. 69
Kozuszek alias Potudniak , ім'я не вказане				952, арк. 69
Michał , прізвище не вказане	різник			952, арк. 69
Niedzikowski , ім'я не вказане	корчмар (<i>austerjacz</i>)			952, арк. 69
Polanski Jerzy				952, арк. 69
Stomakiewicz [<i>Simakiewicz</i>] Marcin				952, арк. 69
ім'я та прізвище не вказані, спеціально залишений пробіл	медовар			952, арк. 69

⁶¹⁸ За списком урядників М. Капрала мав би називатися *Christophorus* (Капрал М. Urzędniczy... – S. 378).

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
ім'я та прізвище не вказані, спеціально захищений пробіл	медовар			952, арк. 69
ім'я та прізвище не вказані, спеціально захищений пробіл	різник			952, арк. 77

1714 (?)

ім'я та прізвище не вказані, спеціально захищений пробіл	різник			952, арк. 77
ім'я та прізвище не вказані, спеціально захищений пробіл	різник			952, арк. 77
ім'я та прізвище не вказані, спеціально захищений пробіл	різник			952, арк. 77

1715

Szumilo Jan	тесля			952, арк. 81
Turkiewicz Joannes	кушнір	місцевий*	батьки: <i>Turkiewicz Theodorus</i> , цеховий кушнір; <i>Teodora</i> , львівська міщани	164, арк. 112
Wyszynski Jan	тесля			952, арк. 81
Zajdowski (Zaidowski) Piotr ⁶¹⁹	годинникар			952, арк. 87

1717

Korczyk Krzysztof , вірменин				952, арк. 97
-------------------------------------	--	--	--	--------------

1718

Osyrowicz Szymon	швець	місцевий		952, арк. 97
Stawnicki Danylo	“руський друкар”			952, арк. 111

⁶¹⁹ Можливо, його прізвище писалося також як *Zajdlencki* (ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 99, арк. 9).

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Wakowski, ім'я не вказане				952, арк. 111

1719

Lewandowski, ім'я не вказане	калітник			952, арк. 111
------------------------------	----------	--	--	---------------

1721

Boleskiewicz Pawel	швець			952, арк. 137
Dankiewicz Jan	швець			952, арк. 137
Jasinski Szymon	швець			952, арк. 137
Medulski Antoni	швець			952, арк. 137
Petrycki (Petryczki) Elias	швець			952, арк. 137
Szpyrkiewicz Michal	швець			952, арк. 137

1722 (?)

Poziemka, ім'я не вказане, див. також під 1727 р.	пивовар			952, арк. 175
---	---------	--	--	---------------

1723

Dębowski Wojciech	муляр			952, арк. 185
Grodecki Wojciech	поворозник			952, арк. 185
Kędziński Sebastian	токарь			952, арк. 185

1724

Konieczki (Konieczki) Jan	ткач			952, арк. 185
Schmidt (Szmil) Jan	ткач			952, арк. 185
Schmidt (Szmil) Józef	ткач			952, арк. 185
Wyżynski Jacenty	швець			952, арк. 185

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
1725				
Bachezyński (Bakczynski) Gabriel	сідляр			952, арк. 207
Baczowski Szymon	кравець			952, арк. 205
Czobłowski [Czobotowski] Marcin	швель			952, арк. 217
Frankiewicz Jakub	цирульник			952, арк. 205
Jakubinski Jan	кравець			952, арк. 205
Jakubowic Walerian , вірменин (<i>Orghemenin</i> [sic!])	кушнір			952, арк. 207
Jurkiewicz Demitry	кравець			952, арк. 205
Keller Jakub	шліфувальник (<i>szlyfflerz</i>)			952, арк. 207
Krzyżowski (Krzyszowski) Jan	цирульник			952, арк. 217
Kunaszewic (Kunastewicz) Jędrzej	сідляр			952, арк. 207
Markiewicz , ім'я не вказане	торговець рабою			952, арк. 207
Olechowski Maciej	швель			952, арк. 217
Przytułski Thomas	пекар			952, арк. 205
Pyszczyński Maciej	кравець			952, арк. 207
Radomski Józef	пекар			952, арк. 205
Sieciński Michal	сідляр			952, арк. 207
Smętek (Smientek) Stanislaw	пекар			952, арк. 205
Staniecki Jan	швель			952, арк. 217
Szemolowski Stefan	швель			952, арк. 217
Szwedzick Bazyl	швель			952, арк. 217
Wasilewicz Mikolaj	швель			952, арк. 217
Wisniowski (Wisznowski) Alexander	годинникар			952, арк. 205

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1726				
Antonowicz Jakub, "з вірменської нації"	золотар			952, арк. 217
Baranicki Józef	аптекарь			952, арк. 217
Hoffman Michal				952, арк. 217
Janowicz Pawel, грек				952, арк. 217
Kierkorowicz Lasar, "з вірменської нації"				952, арк. 217
Lubicki [Lubicki] Jacenty	швець			952, арк. 217
Tarnawski Jacenty	швець			952, арк. 217
Wakowski Jan, "з вірменської нації"				952, арк. 217

1727

Bernatowicz Jakub				952, арк. 243
Bilinski Hrehory	швець			952, арк. 243
Bogdanowicz Jan, вірменин			теща: <i>Krzysztofowa Arakielowiczowa</i>	952, арк. 247
Burakowicz Zachariasz		Головсько		952, арк. 243
Sugański Kazimierz		місцевий		952, арк. 255
Dantewski, ім'я не вказане ⁶²⁰	музикант (<i>muzykant</i>)			952, арк. 255
Duniecki Stefan	кравець			952, арк. 247
Fedorowicz, ім'я не вказане				952, арк. 247
Filipowicz Zachariasz				952, арк. 255
Franczkievicz Krzysztof				952, арк. 243
Jagarbaiter Gotfried	швець			952, арк. 243
Joachimowski Wojciech	кантор (<i>kanor chirurgu</i>)			952, арк. 243

⁶²⁰ Можливо, це *Dantewski Michael*, майбутній член колегії "сорока мужків" (1731–1753) і лавник (1754–1756). (*Kaprał M. Urzędniczy...* – S. 380)

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Kisielowicz Wojciech		місцевий		952, арк. 255
Klosowicz alias Klosowski Jakub	гончар			952, арк. 243
Kordowski Piotr	бондар			952, арк. 247
Koszakiewicz Alexander				952, арк. 243
Krumkiewicz Wawrzyniec	швець	Радимно		952, арк. 247
Kulagowicz Jan				952, арк. 243
Kuzmiński Michal		Переворськ		952, арк. 255
Łazarowicz Stefan	кравець			952, арк. 243
Mańczukiewicz Jędrzej	кушнір			952, арк. 231
Michalewicz, ім'я не вказане				952, арк. 243
Pelński Marcin	дубильник			952, арк. 255
Polewski Konstanty	швець			952, арк. 255
Poziomka Wojciech, див. також під 1722 р.				952, арк. 243
Prosolik Jan	коваль			952, арк. 231
Reich Jan				952, арк. 247
Rogalski Stanislaw				952, арк. 243
Sawicki Alexander	кравець			952, арк. 247
Sinkiewicz Wojtech	слосар			952, арк. 255
Skorodynski (Skorodemski) Szymon	швець			952, арк. 231
Stebnowicz Stanislaw		Городок		952, арк. 255
Steczkiwicz (Steckiewicz) Józef		місцевий*	батько: <i>Steckiewicz Krzysztof</i> , покійний, суддя вірменської нації	952, арк. 243
Szuliński Piotr				952, арк. 255
Ubalowicz⁶²¹ Antoni , вірменин		Мостиська		952, арк. 243
Weil (Bawarczyk) Józef		Баварія (?)		952, арк. 247

⁶²¹ Можливо, це варіант написання прізвища *Obalowicz*.

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Wojdowicz (Wojdowicz) Thomasz		Переморськ		952, арк. 255
Wujkiewicz (Wukiewicz) Dominik, вірменин				952, арк. 247
Zborowski Jan		Вишня		952, арк. 255

1728

Czajkowski (Czajkowski), ім'я не вказане	кушнір			952, арк. 259
Elet Andrzej		Влоцлавек		952, арк. 259
Erndet Jozef ⁶²²				952, арк. 259
Rzozwinski Stanislaw	ножівник			952, арк. 259
Stefanowicz młody, ім'я не вказане		місцевий*	батько: Augustyn sukiennik starszy, ім'я не вказане	952, арк. 259
Wodzinski Jan	кушнір			952, арк. 259

1729

Burackiewicz Wojciech	стельмах			952, арк. 281
C[...]jński [Cielinski] Mikolaj	швець			952, арк. 281
Dziedziński (Dziedzinski) Franciszek	швець			952, арк. 281
Jugowski Franciszek	мечник			952, арк. 281
Kirkowicz Grzegorz	золотар			952, арк. 281
Kusiakiewicz, ім'я не вказане, залишений проби	ткач			952, арк. 281
Lelewicz Jan	швець			952, арк. 281
Moszczynek Szynon	стельмах			952, арк. 281
Pruski Franciszek	ткачі			952, арк. 281
Pruski Józef	ткачі			952, арк. 281
Sawicki Michal	мечник			952, арк. 281

⁶²² Очевидно, це сідлар *Erde (Ert) Josephus*, майбутній член колегії "сорока мужів" (*Kapral M. Urzędniczy... – S. 382*).

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Wojdyłowicz (Wojdyłowicz) Jędrzej			брат: Wojdyłowicz Jan	952, арк. 281
Wojdyłowicz (Wojdyłowicz) Jan			брат: Wojdyłowicz Jędrzej	952, арк. 281

1730

Bojarski (Bojarski) Wojciech	ткач			952, арк. 281
Brodowicz Sebastian	ткач			952, арк. 281
Czerkasiewicz Grzegorz	дубильник			952, арк. 281
Dybkiewicz Matiasz	лимар			952, арк. 294
Dymiedeckci Marcin	ткач			952, арк. 281
Fukierowicz Mikołaj				952, арк. 294
Gębski (Gębski) Błażej	медовар			952, арк. 281
Janowicz Jan	ткач			952, арк. 294
Jurkiewicz Jan	кравець			952, арк. 294
Kocio Irzy, українець				952, арк. 281
Liponowicz Bazyl	ткач			952, арк. 294
Lisinski Antoni	ткач			952, арк. 281
Lubocinski Jędrzej	ткач			952, арк. 281
Lobodziński Jan	ткач			952, арк. 294
Niedziorski Daniel	швець			952, арк. 281
Nossen Franciszek ⁶²³	торговець залізним крамом (zeleznik)			952, арк. 294
Opuchlak Sebastian	різник			952, арк. 281
Ożarowski (Ożarowski) Stanisław	різник			952, арк. 281
Rutowicz Tomasz	ткач			952, арк. 281
Serafin Jędrzej	ткач			952, арк. 281
Sikorski Józef	ткач			952, арк. 281

⁶²³ За списком урядників його прізвище подано як Nosse. (Kapral M. Urzędnicy... – S. 401).

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Smędowicz Jan	ткач			952, арк. 294
Stasiński Wojciech	ткач			952, арк. 294
Wójcik (Wojcik) Kazimirz				952, арк. 281
Wujkiewicz (Wojkiewicz) Tomasz	ткач			952, арк. 281
Zychowicz Wojciech	ткач			952, арк. 281

1731

Arakielowicz Szymon , "вірменської нації" ⁶²⁴				952, арк. 294
Höfner , ім'я не вказане	кравець			952, арк. 294
Karch Krzysztof	сідляр			952, арк. 294
Kasprowicz Piotr	ткач			952, арк. 294
Kościewicz Elias	швець			952, арк. 303
Kotowicz Antoni	кушнір			952, арк. 303
Medycki Alexander	швець			952, арк. 294
Michalski Wojciech	кравець			952, арк. 294
Okruchlak Konstanty	крамар			952, арк. 294
Porzucki Mikolaj	ткач			952, арк. 294
Romaniewicz Jan	різник			952, арк. 294
Ross Karol				952, арк. 294
Trafedlński Kazimierz	кравець			952, арк. 294
Węgrzynowicz Jan	ткач			952, арк. 294
Zygadlinski Sebestian ⁶²⁴	муляр			952, арк. 303
Żelichowski Szymon	слюсар			952, арк. 294

1732

Arakielowicz Gabriel , "вірменської нації" ⁶²⁴	купець			952, арк. 303
--	--------	--	--	---------------

⁶²⁴ Відомий також як *Sebastian Zygodlo (Kowalczuk M. Cech budowniczy... – S. 85)*.

Ріс, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Borowicz Wojciech				952, арк. 303
Czerwiński Jakub	шапкар			952, арк. 303
Lepin Franciszek, de, француз		Лепін		952, арк. 303
Debowski (<i>Dembowski</i>) Józef	муляр			952, арк. 303
Długoszewic Wojciech	швець			952, арк. 303
Friedell Franciszek	тістечкар (piernikarz)			952, арк. 303
Jurkowski Prokop	кравець			952, арк. 303
Kładziński Franciszek	швець			952, арк. 303
Kuszczyński Jakub	лимар			952, арк. 303
Mizerakowicz Mikołaj	ткач			952, арк. 303
Mroczkowski Wojciech	муляр			952, арк. 303
Muszyński Jakub	муляр			952, арк. 303
Olechowicz Krzysztof	пивовар			952, арк. 303
Orzechowski Józef	ткач			952, арк. 303
Palatowicz Kazimierz	ткач			952, арк. 303
Rust Wilhelm	кулець			952, арк. 303
Sikorski Franciszek	кравець			952, арк. 303
Szwendowic Piotr	шапкар			952, арк. 303
Wilkowski Bazyli	дубильник			952, арк. 303

1733

Bartoszewski Błażej	ткач			952, арк. 316
Białostocki Michał	гаптувальник			952, арк. 316
Filiłowicz Jan	золотар			952, арк. 316
Golemberg Franciszek	кулець			952, арк. 316
Herhold Gottfried	годинникар			952, арк. 316
Horlikiewicz Hrehory	швець			952, арк. 329
Iwanicki Michał	кравець			952, арк. 316

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Jowicki Jan	швець			952, арк. 316
Kadylewic Bazyl	столяр			952, арк. 316
Kisielowski Walenty	годинникар			952, арк. 316
Kostecki Grzegorz	кравець			952, арк. 316
Kozłohdzki Szymon	гончар			952, арк. 316
Neuhuedell Jan	кравець			952, арк. 316
Pieniżek Antoni	слюсар			952, арк. 316
Przeclawski Jędrzej	скляр			952, арк. 316
Soszynski Dominik	ткач			952, арк. 316
Starodobrzański Stanisław	бондар			952, арк. 316
Ścielewicz Tomasz	столяр			952, арк. 316
Sznuk Wawrzyniec	кравець			952, арк. 316
Szuszakowski Stefan	кравець			952, арк. 316
Tarutowicz Jan	коваль			952, арк. 316
Zyłka (Zyłka) Wojciech	гончар			952, арк. 316

1734

Bogacki Sebestyan	котляр			952, арк. 329
Czechucki Jan				952, арк. 329
Mazurkiewicz Michał	гончар			952, арк. 329
Rachowicz Jan	швець			952, арк. 329
Rogowski Wojciech	поворозник			952, арк. 329
Rotermund Józef	кравець			952, арк. 329
Schwartz (Szwarz) Anton	купець			952, арк. 329
Szwedziński Prokop	швець			952, арк. 329
Szyszkowski Dominik				952, арк. 329

1738

Augustynowicz Jan				952, арк. 357
-------------------	--	--	--	---------------

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуші
Białostocki Piotr	гаптувальник			952 , арк. 357
Combaldi , ім'я не вказане				952 , арк. 357
Duczman , ім'я не вказане				952 , арк. 357
Habychi ⁶²⁵ , ім'я не вказане	кравець			952 , арк. 357
Horoszko , ім'я не вказане ⁶²⁶				952 , арк. 357
Ignacy	гончар			952 , арк. 357
Lelowski , ім'я не вказане ⁶²⁷	муляр			952 , арк. 357
Szmelowski (Szmelowski) Jerzy	швець			952 , арк. 357
Szmelowski Jan	швець			952 , арк. 357
Szklerski , ім'я не вказане	цирульник			952 , арк. 357
Tutyński Jan	токарь			952 , арк. 357
Zawadzki (Zawacki) Kazimierz				952 , арк. 357
ім'я та прізвище не вказані	бондар			952 , арк. 357

1739

Aniołek Dominik ⁶²⁸				952 , арк. 360
Brozowski Jędrzej	швець			952 , арк. 361
Czergowski Michał	ливарник			952 , арк. 361
Donalowicz Marcin	столляр			952 , арк. 361
Frankiewicz Michael	швець			952 , арк. 361
Grędziński Jędrzej	меловар			952 , арк. 360
Heisler (Heizler) Szymon	сідляр			952 , арк. 361
Herman Franciszek	миловар			952 , арк. 360
Horodowicz , ім'я не вказане	кушпір			952 , арк. 360

⁶²⁵ Це прізвище також писалося *Habicht*, *Abicht* (ACL, – №5310; *Kapral M. Urzędniacy...* – S. 387).

⁶²⁶ Очевидно, це *Horoszko Michael*, руський старший (1740, 1742, 1744–1745) (*Kapral M. Urzędniacy...* – S. 388).

⁶²⁷ Очевидно, *Jakub (Kowalecznik M. Cech budowniczy...* s. 84).

⁶²⁸ Очевидно це *Dezgachariaszewicz Dominicus*, відомий також як *Aniołek*, вірменський старший у 1739–1747 (*Kapral M. Urzędniacy...* – S. 380). Також особа (чи особи) на прізвище *Aniołek*, але без імені зустрічаються серед оплат за міське право під 1700 і 1707 рр. Хто ці люди, чи можливо це одна особа, з'ясувати не вдалося.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Касюг Jędrzej	кравець			952, арк. 360
Kolezan Konstanty				952, арк. 360
Kolczowski* Michal	швець			952, арк. 361
Korczyk Jan				952, арк. 360
Kroszynka Franciszek	сідляр			952, арк. 361
Kruczewicz Walenty	токарь			952, арк. 361
Kuźniarski Walenty				952, арк. 361
Latynowicz Józef	купець			952, арк. 361
Lelichowski Wojciech				952, арк. 360
Markiewicz Michal	швець			952, арк. 361
Matuszewicz Jędrzej				952, арк. 361
Miecznicki (Mieczniczki) Marcin	швець			952, арк. 360
Molski Jan				952, арк. 361
Piekosinski (Piekoszynski) Franciszek				952, арк. 361
Szumka Antoni	швець			952, арк. 361
Wadowski Wojciech				952, арк. 361
Wesolowski Pawel	швець			952, арк. 360
Zabiegalski Piotr	швець			952, арк. 361
Zwodzki* Stanislaw	мечник			952, арк. 361

1740

Amalowicz Marcin	токарь			952, арк. 364
Benzdorf (Benzsdorff) Salomon	сідляр			952, арк. 364
Celejpuski (Celejpuski) Mlaciej				952, арк. 364
Culicki Sebastian	годинникар			952, арк. 364
Czarniawski (Czarniawski) Bazyl	слюсар			952, арк. 364
Dutkiewicz Wojciech	бондар			952, арк. 364
Galicki Jan	кравець			952, арк. 364

Ріс, ім'я та прізвище, стіпця належнсть, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Gronkowski ⁶²⁹ , ім'я не вказане	кулець			952, арк. 363
Gunter Joan Jerzy	корлибанник			952, арк. 364
Hanusch Georgi	сідляр			952, арк. 364
Hondler* Krzysztof	бляхар			952, арк. 364
Kliwiński Walenty				952, арк. 363
Kopronowicz Ferenc	швець			952, арк. 363
Kopronowicz Filip	швець			952, арк. 363
Kozłowski ⁶³⁰ Wojciech				952, арк. 363
Kucharski Jędrzej	швець			952, арк. 363
Kwaszewic Jakub	швець			952, арк. 363
Maltuchkiewicz Mikolaj	пекар			952, арк. 363
Minaszewic Sebastian	швець			952, арк. 363
Nejwerowski (Nejwerowski) Sebastian	коваль			952, арк. 364
Ozga (Ozga) Walenty				952, арк. 364
Panaier Wojciech	столяр			952, арк. 364
Rasch Józef	бандурник			952, арк. 364
Raszkiewicz* Józef	кравець			952, арк. 364
Sawicki Józef	миловар			952, арк. 364
Śmiezkiewicz Jacenty	столяр			952, арк. 363
Świeżawski Teodor	столяр			952, арк. 364
Walterowicz Szymon	столяр			952, арк. 363
Werner Jan	кулець			952, арк. 364
Woloszynski Zacharyasz				952, арк. 363
Wyszynski Wojciech	пекар			952, арк. 364
Zychowicz Stanislaw	токарь			952, арк. 364

⁶²⁹ Прізвище виправлене з *Gralkowski* чи *Gronkowski*. Очевидно, це *Gronkowski (Gratkowski) Adalbertus*, синдик (1744) та лавник (1743–1745). (*Kapral M. Urzędniczy...* – S. 384).

⁶³⁰ Можливо, перекурене *Gostawski* або *Kozłowski*.

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1741				
Frankowski Jan	різник			952, арк. 368
Fundarowicz Grzegorz ⁶³¹	муляр			952, арк. 368
Karasiński Wojciech	палітурник			952, арк. 368
Karlowski Jan	золотар			952, арк. 368
Karlowski Michal	золотар			952, арк. 368
Kielbowicz (Kielbowicz) Sebastian	ткач			952, арк. 368
Konyński Franciszek				952, арк. 368
Krauzowicz Michal	пивоар			952, арк. 368
Kwitkowski Jan	рукавичник			952, арк. 368
Leiner Kasper	ткач			952, арк. 368
Mazuczyński Jędrzej				952, арк. 368
Miskiewicz Antoni				952, арк. 368
Ożga (Ozga) Jan				952, арк. 368
Potyralowicz Dominik	лимар			952, арк. 368
Szeszowski Józef				952, арк. 368
Wisniewski (Wisniewski) Matiasz				952, арк. 368
Żurawski (Żurawski) Tomasz	слюсар			952, арк. 368

1742

Budzinski Jakub	калітник			952, арк. 371
Chruscielowicz Mikolaj	швель			952, арк. 371
Horotowczyk* ім'я не вказане	дубильник			952, арк. 371
Jurkiewicz Stefan	дубильник			952, арк. 371
Kotlik Bartłomiej	пивоар			952, арк. 371
Kozłowski Jan	швель			952, арк. 371

⁶³¹ Йдеться про муляра на ім'я Grzegorz Junder (писар помилково відчитав J як F). Див.: Kowalczyk M. Cech budowniczy... – S. 85.

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Martynowicz (Martynowicz) Jan				952, арк. 371
Ornacki Michal	лекар			952, арк. 371
Przedzickiewicz* , ім'я не вказане	швець			952, арк. 371
Sokolowski Jędrzej	золотар			952, арк. 371
Turowicz Teodor	дубильник			952, арк. 371
ім'я та прізвище не вказані, залишено пробіл	калітник			952, арк. 371

1743

Balkiewicz Józef	мечник			952, арк. 391
Bojarski (Bojarski) Wawrzyniec	ткач			952, арк. 391
Czubinski Mateusz	кравець			952, арк. 373
Dziedziński Jan	кравець			952, арк. 373
Goldemberk Kazimierz	купець			952, арк. 373
Jaskiewicz Mikołaj				952, арк. 373
Jurgiewicz Ignacy , грек				952, арк. 391
Kołodowski Wawrzyniec	маляр			952, арк. 373
Nikorowicz Grzegorz	купець			952, арк. 373
Pirumowicz (Pirumowicz, Pirumowicz) Jakub				952, арк. 373
Placzko Dymitr , грек				952, арк. 391
Popowie Dymitr , грек				952, арк. 391
Kynski Marcin	скульптор (<i>snycerz</i>)			952, арк. 373
Wiśniowski Błażej	ткач			952, арк. 391
Wiśniowski Walenty	ткач			952, арк. 391
два кравці, ім'я та прізвище не вказані	кравець			952, арк. 391
ім'я та прізвище не вказані	слюсар			952, арк. 391

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
шестеро столярів, ім'я та прізви. не вказані	столяр			952, арк. 391
ім'я та прізви. не вказані	ткач			952, арк. 391
німець, ім'я та прізви. не вказані	котляр			952, арк. 391

1744 (?)

Adamski Jakub	різник			952, арк. 399
Adamski Michal	різник			952, арк. 395
Bartanski Jan	різник			952, арк. 399
Budziński Stanislaw				952, арк. 395
Opuchlak Michal	різник			952, арк. 399
Puciewicz Walenty	гончар			952, арк. 399
Staromiejski (Staromieyski) Alexander	кушпір			952, арк. 395
Wasilowski Matiasz	кравець			952, арк. 395

1745

Bahowicz Grzegorz	ткач			952, арк. 405
Boszkiewicz Szymon	ткач			952, арк. 405
Czajowski (Czatoski) Mikolaj	швець			952, арк. 405
Dutkiewicz Tomasz	пекар білого хліба			952, арк. 405
Janicki Walenty	швець			952, арк. 405
Lazarowicz (Lazarowicz) Piotr	різник			952, арк. 405
Lewartowicz Blazej	ткач			952, арк. 405
Lonarski Sebastian	ткач			952, арк. 405
Radomski Tomasz	пекар білого хліба			952, арк. 405
Wegrzynowicz Wojciech	бондар			952, арк. 405

Ріс, ім'я та прізвище, стипендія належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1746				
Komarnicki Szczeran	лимар			952, арк. 405
Smoczyński Antoni				952, арк. 405
Wojciechowski Jan	кравець			952, арк. 405
1747				
Behm (Bem) Ignacy	сідляр			952, арк. 449
Gruszecki, ім'я не вказане	мечник			952, арк. 429
Horościński Jan	швець			952, арк. 429
Kosiński Wojciech	пекар білого хліба			952, арк. 449
Mankowski Stanisław	столяр			952, арк. 449
Małumowicz Jerzy	столяр			952, арк. 449
Michalski (Mihaliska) Tomasz	ливарник			952, арк. 429
Oleński Jan	бондар			952, арк. 429
Pruski Wojciech	бондар			952, арк. 449
Radomski Paweł	швець			952, арк. 449
Rybczyński Paweł	мечник			952, арк. 449
1748				
Godshlet Karol	сідляр			952, арк. 457
Grabowski (Graboski) Wojciech	швець			952, арк. 457
Kaczorowski (Kaczoroski) Franciszek				952, арк. 449
Pasnikiewicz Jan	швець			952, арк. 457
Poskrobinski (Poskrobiski) Jacenty	мечник			952, арк. 457
Rogowski (Rogoski) Jacenty	цирульник			952, арк. 449
Weronowicz Adam	швець			952, арк. 457
Winnicki Mikołaj	стельмах			952, арк. 457

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1749				
Sawicki Wojciech	мечник			952 , арк. 473
Żurawski (Zurawski) Matiasz	лімар			952 , арк. 457
1750				
Olewiński Wawrzyniec	мечник			952 , арк. 465
1752				
Iwanicki Andrzej	гончар			952 , арк. 485
Leiner (Lejner) Paweł	рукавичник			952 , арк. 485
Liskiewicz Jan	швель			952 , арк. 483
1753				
Artychiewicz (Artychiewicz) Antonius	швель-підмайстер		батько: <i>Artychiewicz Valentinus</i>	7 , арк. 362
Balasiiewicz (Balasowicz) Christophorus , грек	дрібний торговець	місцевий*		7 , арк. 361
Behm (Beem) Albertus	аптекарь	місцевий*	батьки: <i>Beem Christianus</i> , покійний; <i>Essowina Margarita</i>	7 , р. 360-361
Drozdowski (Drozdowski) Antonius	шинкар пивом (<i>propinator cerevisiae</i>)			7 , арк. 374–375
Filipowicz Joannes	різьбяр і друкар (<i>sculptor et typografus</i>)			7 , арк. 392
Holsenwader Blasius	купель*	Варшава		7 , арк. 398
Jaskiewicz Josephus	купель*			7 , арк. 360

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Katkowski (Katkoski) Antonius	дрібний торговець, мешканець (<i>incola</i>)			7, арк. 382
Kędziński Franciscus Theodorus Kowalski Joannes	шинкар (<i>proprietator</i>), присягнув як дрібний торговець	місцевий*		7, арк. 387, 392 7, арк. 374
Majewski (Mateski) Martinus	дрібний торговець			7, арк. 369
Solski Franciscus Xaverinus	купець*	місцевий*	батьки: <i>Solski Joannes</i> , королівський секретар; <i>Domilaszewicz Theresia</i>	7, арк. 360
Stroński (Strąski) Josephus	книгар (<i>bibliopola</i>)	місцевий*		7, арк. 358
Wisniowski Albertus	купець*			7, арк. 378
Wisniowski Joannes				7, арк. 387
Wolkowicz Paulus				7, арк. 387
1757				
Kaniucki Michal	лімпар			952 , арк. 496
Kolaskiewicz Michal				952 , арк. 496
Kryłowski , ім'я не вказане	цирульник			952 , арк. 496
Ludeczynski Ludwik	сіндик-шинкар (<i>szynkarz</i>)			952 , арк. 495

Рік, ім'я та прізвище, стічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
1758 Zajaczkowski (Zajaczkowski) Jan	миловар			952, арк. 508
1760 Grodzki Jan	кравець			952, арк. 516
Malecki Józef	крамар			952, арк. 516
Signio Franciszek	купець			952, арк. 520
1771 Miskiewicz (Miszkiewicz) Antoni	муляр			953, арк. 1 (4)
Próchnicki (Pruchnicki) Grzegorz	рушничник			953, арк. 1 (4)
1772 Szemolowski (Szermolowski) Jan	швець			953, арк. 2 (5)
1773 Dybusiewicz Grzegorz	мечник			953, арк. 3 (6)
Pradel Mikołaj	купець			953, арк. 3 (6)
Purpiel Piotr	перукар			953, арк. 3 (6)
1774 Wola Walenty	торговець рибою			953, арк. 4 (7)
1775 Sebar Johan	швець			953, арк. 6 (9)
Czarny Tomasz	пекар			953, арк. 6 (9)
Dozel Józef	пекар			953, арк. 6 (9)

Рік, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Starzewski Alexander				953, арк. 6 (9)
Wierniński (Wiernyński) Tomasz	доктор філософії			953, арк. 5 (8)

1776

Lutener Michal	стельмах			953, арк. 6 (9)
Malowski Józef	столяр			953, арк. 7 (10)
Sawicki Franciszek	бондар			953, арк. 6 (9)
Trafłński Józef	шинкар			953, арк. 7 (10)

1777

Ferfer Jan	коминяр			953, арк. 7 (10)
Maissner Andreas	купець			953, арк. 7 (10)
Pofestaytner Michal	пекар			953, арк. 7 (10)
Świta Jan	кушнір			953, арк. 7 (10)

1778

Bakowski Jędrzej	пекар			953, арк. 9 (12)
Benkowski Błażej	бондар			953, арк. 8 (11)
Kruszyński Walenty	палітурник			953, арк. 9 (12)
Lory Stefan	стельмах			953, арк. 8 (11)
Płoński Michal	столяр			953, арк. 9 (12)
Surożyński (Surozynski) Jan				953, арк. 8 (11)

1779

Karpff Johan	пивовар			953, арк. 11 (14)
--------------	---------	--	--	-------------------

1780

Roket Andreas	перукар			953, арк. 12 (15)
---------------	---------	--	--	-------------------

Ріс, ім'я та прізвище, етнічна належність, вид громадянства	Професія	Місце походження	Родичі	Справа, аркуш
Stank Jan	різник			953, арк. 12 (15)
Szerff Karol	аптекарь			953, арк. 12 (15)
Tyller Józef	кравець			953, арк. 12 (15)
1781				
Kaim Antoni				953, арк. 13 (16)
Weiger Tobiasz				953, арк. 13 (16)

**Відмінне написання імен та прізвищ
у раєцьких касових книгах і
чистових реєстрах львівських громадян**

Пояснення до таблиці. Неспівпадіння між написанням прізвищ і, дещо рідше, імен інколи настільки далекосяжні, що можуть видаватися неймовірними. Але при ототожненні цих осіб, враховано додаткову інформацію. Так, записи в касових рахунках часто йдуть у такому ж (або ледь зміненому) порядку, як і в чистових реєстрах, і завдяки цьому можна зорієнтуватися, чи маємо справу з однією і тією ж особою, навіть якщо написання антропонімії є досить відмінним. Ще одним орієнтиром є професія міщан. Наприклад, на те, що прізвище *Glogor* у рахунковій книзі стосується *Lucas Gogłoza*, опосередковано вказує фах ножівника (малопоширений у місті), а того року (ані також у найближчі роки) більше нема ножівників у реєстрах громадян. Нема поруч також і схожих прізвищ, за винятком оцих двох. Як видається, здебільшого, перекрученими (тобто хибними) є антропоніми у раєцьких рахунках, а в чистових реєстрах поданий правильний варіант прізвищ. Однак, можна припустити, що подекуди бувало й навпаки. Інколи відмінними є також професії – тоді їх подано через косу (спочатку версія раєцьких касових книг, а потім – чистових реєстрів). Як і в попередній таблиці, номери архівних справ (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2) виділені жирним шрифтом.

Написання у расьцьких касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
1681				
Vasyński, ім'я не вказане	949, арк. 229 зв.	Rasyński Andreas	№4039	мечник
Datkowicz Jan	949, арк. 229 зв.	Dudkiewicz Ioannes	№4039	–
Srodziński, ім'я не вказане	949, арк. 229 зв.	Erdziński Ioannes	№4041	різник
Ghogor, ім'я не вказане	949, арк. 229 зв.	Gogoła Lucas	№4038	ножівник
Proszowski Pawel	949, арк. 229 зв.	Prusowski Paulus	№4038	голкар
Egert, ім'я не вказане	949, арк. 230 зв.	Elev Ioannes	№4043	проф. не вказана / купець
Slupński, ім'я не вказане	949, арк. 230 зв.	Slapiński Alexander	№4044	ливарник
Pieremowic, ім'я не вказане	949, арк. 230 зв.	Pirumowicz Iacobus	№4045	голкар
1686				
Buczakiewicz Kaspar, z Kam[ieńca]	949, арк. 250 зв.	Butachowicz Gaspar	№4105	проф. не вказана / купець
1687				
Wasilewicz Jan	949, арк. 254 зв.	Wasilusta Ioannes	№4120	кравець
1688				
Szyszkowski Wojciech	949, арк. 258 зв.	Szyszczyński Albertus	№4123	золотар
Trebicki, ім'я не вказане	949, арк. 258 зв.	Trebezynski Iosephus	№4129	ливарник
1689				
Leskowski, ім'я не вказане	949, арк. 262 зв.	Laszkowski Stephanus	№4153	проф. не вказана / купець
1690				
Netz, ім'я не вказане	949, арк. 262 зв.	Nycz Michael	№4144	проф. не вказана / доктор філософії

Написання у расписних касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах і романах	Джерело (АСЛ)	Професії
1694				
Hłsligowski Kazimierz	949, арк. 279 зв.	Wyślignowski Casimirus	№4220	миловар
Borzowski Mikolaj	949, арк. 279 зв.	Borzeński Nicolaus	№4221	швець
Fajt Krzysztof	949, арк. 279 зв.	Fajst Christophorus	№4221	швець
Szepeliński Michal	949, арк. 279 зв.	Sepoliński Michael	№4225	різник
Rybowowski Krzysztof	949, арк. 279 зв.	Rybarski Christophorus	№4226	професія не вказана
Szablowski Szymon	949, арк. 279 зв.	Szabelski Simon	№4226	професія не вказана
Kazimierski Stanislaw	949, арк. 279 зв.	Kizimierski Stanislaus	№4226	професія не вказана
1695				
Baran, ім'я не вказане	949, р. 281 зв.	Owanisewicz Barenii Nicolaus	№4244	професія не вказана / купець
1695				
Bochtachowicz, без імені	949, р. 286 зв.	Bostalowski Ioannes	№4256	професія не вказана / рушничник
1701				
Axentowicz, ім'я вказане	949, р. 313 зв.	Antoniewicz Nicolaus	№4306	золотар
1702				
Grzegorzowicz Piotr	949, р. 318	Dergabrielowicz Petrus	№4326	професія не вказана / купець
1703				
Igielski Jędrzei	949, р. 324 зв.	Jagielski Andreas	№4341	сідляр
Szczelinowski Ignacy	949, р. 324 зв.	Szczecina Igancius	№4341	сідляр
Rozyski mtdoty, ім'я не вказане	949, р. 325 зв.	Rokicki Mmathias	№4355	коваль

Написання у расьських касових книгах	Джерело	Написання у ресстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професія
1708				
Karlowski Jan	952, р. 1	Karlowski Andreas	№4405	золотар
1710				
Laszkiewicz Piotr	952, р. 19	Zaszkiewicz Petrus	№4442	токарь
1711				
Krullceki Szymon	952, р. 41	Krullcekwic Simon	№4458	швець
Dunczyk Michal	952, р. 41	Duczy Michael	№4458	швець
Hrehorowicz Stefan	952, р. 41	Chudzicki Stephanus	№4458	швець
Cichonowski Gabryel	952, р. 45	Сукowski Gabriel	№4468	кушнір
1712				
Margos, вірменин, без прізвища	952, р. 47	Andryaszewicz Marcus	№4472	купець
Ludvik Jan	952, р. 59	Ludvicht Ioannes Gerogius	№4484	купець
1715				
Golański Ignacy	952, р. 79	Gawęcki Ignatius	№4486	кравець
Jachimowicz Jan	952, р. 79	Jakimowicz Ioannes	№4486	кравець
Szuwarkowicz Habryel	952, р. 81	Szwarkiewicz Gabriel	№4490	кравець
Chojnacki (Chojnacki) Jozef	952, р. 83	Hoinicki Iosephus	№4493	калітник
Hrehorowicz Mikołaj	952, р. 83	Stefanowicz Nicolaus	№4495	швець
Wasilewicz Hrchory	952, р. 83	Chawczak Hrchorius	№4495	швець
Darczynski Barthlomiej	952, р. 87	Tarszyski Bartholomaeus	№4498	кравець
1717				
Buhrman, німець, ім'я не вказане	952, р. 89	Buhrman Henricus	№4502	кравець
Klimunowski, ім'я не вказане	952, р. 97	Klemensowski Stanislaus	№4513	кравець
Molkana Jakub	952, р. 97	Molkana Ioannes	№4515	швець

Написання у расцких касових кнгах	Джерело	Написання у ресстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професї
1718				
Niesiol Pawel	952, p. 97	Niesiolkiewicz Paulus	№4520	столяр
Walewicz Marcin	952, p. 111	Balewicz Martinus	№4527	проф. не вказана / купець
1721				
Wilkiewicz Benedykt	952, p. 137	Wilkowski Benedictus	№4151	ткач
Nikodem Barthosz	952, p. 137	Nikodymowicz Bartholomaeus	№4542	ткач
Kononowicz Mathiasz	952, p. 137	Konciewicz Matthias	№4542	ткач
Ronkiewicz Jan	952, p. 141	Rumiewicz Ioannes	№4552	коваль
Wronikowski Jakub	952, p. 163	Wronawski Iacobus	№4556	швець
Koralewicz Jan	952, p. 163	Korylewicz Ioannes	№4559	ризник
1723				
Krzyszowski Stanislaw	952, p. 185	Chrzyszowski Stanislaus	№4566	кравець
Rysinski Mikolaj	952, p. 185	Ryszynski Nicolaus	№4570	токарь
1724				
Gruszewicz Blazej	952, p. 185	Gruszecki Blasius	№4575	гончар
Debka Sebestian	952, p. 205	Depa Sebastianus	№4583	токарь
Starzinski Jacenti	952, p. 205	Jesteryński Hiacynthus	№4584	швець
Slonkiewicz Jakub	952, p. 205	Zlomkiewicz Ioannes	№4587	ткач
Lendowicz Jakub	952, p. 205	Lendza Iacobus	№4587	ткач
1725				
Szolkowski Kasper	952, p. 217	Szolkowski Gasparus	№4594	шапкар

Написання у расцьких касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
1726				
Wilimowicz Jan	952, p. 231	Wilimowicz Jacobus	№4605	мешник
Głowacki Jan	952, p. 231	Głowacki Michael	№4606	проф. не вказана / купець
1727				
Dreyffs Jan	952, p. 231	Drews Ioannes	№4609	кравець
Wisieński Nikodem	952, p. 231	Wyszynski Nicodemus	№4608	кравець
1752				
Zylkiewicz Alexander	952, p. 483	Zelkiewicz Alexander	№5421	кравець
Mucha Tomasz	952, p. 483	Muszynski Thomas	№5058	медовар
Polysz Mathiasz	952, p. 483	Patysz Mathias	№5145	пшвар
Ekard Grzegorz	952, p. 483	Ekka Georgius	№4774	столяр
Kapiński Antoni	952, p. 483	Kopiński Antonius	№4908	столяр
Kłodczko[w]ski Jozef	952, p. 483	Klockowski Iosephus	№4909	столяр
Bernacki Sebastian	952, p. 483	Bernacki Iosephus	№4632	ткач
Jakubo[w]ski Stanisław	952, p. 483	Jakubinski Stanlaus	№4863	торговець риболо
Halezyński Pawel	952, p. 483	Halazynowski Paulus	№4181	швець
Lenartowicz Franciszek	952, p. 485	Minartowicz Francisus	№5059	швець
Barnastewicz Bazyl	952, p. 485	Barnustewicz Casimirus	№4635	різник
1755				
Szwajkowski (Szwajtomski) Jakob	952, p. 495	Szpytowski Iacobus	№5245	торговець горілкою / професія не вказана (insola)

Написання у расьцьких касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
1756				
Nuczkowski Jozef	952, p. 495	Noczowski Iosephus	№5112	мечник
Polezynski Michal	952, p. 495	Potoczynski Michael	№5154	швець
Rutecki Jan	952, p. 495	Rotecki Ioannes	№5194	дубильник
Karatanowicz Thomas	952, p. 495	Chanton Thomas	№4718	дубильник
Honorowicz Jędrzej	952, p. 495	Cheronowicz Andreas	№4719	муляр
Szadkiewicz Jędrzej	952, p. 495	Zyskiewicz Andreas	№5430	сносар
Cerer Jan	952, p. 495	Сурґу Ioannes	№4720	сносар
1758				
Mikłowski Ioannes	952, p. 496	Migłowski Jan	№5068	палітурник
1758				
Szkrochowski Jan	952, p. 508	Srokowski Ioannes	№5248	купець
Boiszerant Jan	952, p. 508	Boseroan Ioannes	№4651	купець
Seyffert Christian	952, p. 508	Zeyfert Friedericus	№5431	сідляр
Swiekrowski Elias	952, p. 508	Swierkowski Elias	№5249	сідляр
Zientkowicz Marcin	952, p. 508	Sienkiewicz Martinus	№5250	золотар
Kostrowicz Maciej	952, p. 508	Kosturowicz Mathias	№4932	столяр
Mikłowski Sebastian	952, p. 508	Nikłowski Sebastian	№5116	меловар
1759				
Bujanowski Jan	952, p. 516	Bojanowski Ioannes	№4653	дубильник
Mazer Franciszek	952, p. 516	Moser Franciscus	№5070	швець
Grodzinski Jędrzej	952, p. 516	Brodzinski Andreas	№4655	пивничий / купець

Написання у расьських касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
1760				
Kuznarowicz Józef	952, p. 516	Koznarowicz Iosephus	№4938	ткач
Fialkowicz Antoni	952, p. 516	Fialkowski Antonius	№4787	ткач
Gnuszowski Kazimierz	952, p. 516	Gnuszowski Adalbertus	№4807	ткач
Buydowicz Józef	952, p. 516	Bujnowicz Iosephus	№4656	ткач
Szaffrański Stanisław	952, p. 516	Szaffrankiewicz Stanislaus	№5255	швець
Dymuszowski Roch	952, p. 516	Dymosowski Rochus	№4755	коваль
Palczewicz Kazimierz	952, p. 516	Palkiewicz Casimirus	№5157	швець
Kunicka Mikołaj	952, p. 520	Koniczka Stanislaus	№4943	ткач / токар ⁶³²
Pieknikiewicz Józef	952, p. 520	Pietnikiewicz Ioseph	№5162	дубильник
1761				
Żukowski (Zukowski) Antoni	952, p. 523	Szutkowski Antonius	№5262	слосар
Koźniarowicz Szymon	952, p. 523	Koźniarowski Simon	№4946	коваль
Szernerhuwer Jerzy	952, p. 523	Schwaber Georgius	№5263	каменяр
1762				
Rebuszewicz Franciszek	952, p. 523	Rebasiewicz Franciscus	№5199	коситар ⁶³³ / професія не вказана (<i>vibramus</i>)
Piencakowski Jędrzey	952, p. 523	Biehzakowski Andreas	№4659	тесля
1764				
Kargulowski Szymon	952, p. 524	Karbulewski Simon	№4954	гончар
Mochulicki Jan	952, p. 524	Machnicki Ioannes	№5076	швець

⁶³² Правильно у чистових реєстрах, тобто він токар, оскільки свідками виступають також токарі.

⁶³³ Помічник коваля.

Написання у расписных касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
Lawendowski Marcin	952, р. 524	Lawenderski Martinus	№5037	муляр
Ecke Jan, z Lublina	952, р. 524	Eko Ioannes	№4778	проф. не вказана / купець
Zaliski Jan	952, р. 524	Zalewski Ioannes	№5436	ливарник
Drachabeusz Jakub ⁶³⁴	952, р. 524	Derahofius Iacobus	№4759	студент

1766

Musztafel Kazimierz	952, р. 538	Musztafa Kosma	№5081	кравець
Kuszyński (sic:) Pawel	952, р. 538	Kwoczynski Paulus	№4962	професія не вказана (przedmieszczanin) / перекупень

1770

Zulikowski Józef	953, р. 1 (4)	Zalechowski Iosephus	№5440	слосар
Koepicli (sic:) Szezeban	953, р. 1 (4)	Kogucki Stephan	№4976	коваль
Szmigrowski Jan	953, р. 1 (4)	Zmigrodzki Ioannes	№5442	торговець рибою
Szukański Piotr	953, р. 1 (4)	Czahurski Petrus	№4730	швець
Szymanowski Michal	953, р. 1 (4)	Szemelowski Michael	№5289	швець

1771

Grac Jerzy	953, р. 1 (4)	Groc Georgius	№4824	швець
------------	---------------	---------------	-------	-------

1772

Goralewicz Antoni	953, р. 1 (4)	Koralewicz Antonius	№4977	швець
Katkudowski Jan	953, р. 1 (4)	Kargulowski Stephanus	№4978	гончар
Krawczowicz Walenty	953, р. 2 (5)	Krawczowicz Valentinus	№4979	ткач
Sik Gasper	953, р. 2 (5)	Zych Gasparus	№5443	ткач
Sulyka (sic:) Gabriel	953, р. 2 (5)	Sotucha Gabriel	№5293	столляр

⁶³⁴ У 1779 р. став купцем. Писався також як *Trochoreus, Trochobeus (Kapral M. Urzędniczy .... – S. 334, 413)*.

Написання у расцьких касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
1773				
Przeminski Józef	953, p. 2 (5)	Promiński Iosephus	№5170	різник
Katkowski Walenty	953, p. 2 (5)	Chalkowski Valentinus	№4731	різник
Szkotter Karol	953, p. 2 (5)	Schoffer Carolus	№5297	палтурник
Kamarek Florian	953, p. 2 (5)	Kanarek Ioannes	№4990	пекар
Kunasiiewicz Jan	953, p. 3 (6)	Konaszewicz Ioannes	№4991	пекар
Nawieński Ignacy	953, p. 3 (6)	Stawieński Ignatius	№5298	пекар
Plecion Grzegorz	953, p. 3 (6)	Pleczyn Gregorius	№5172	пекар
Horodowicz Stefan	953, p. 3 (6)	Chodorowicz Stephanus	№4732	кравець
Januszewski Teodor	953, p. 3 (6)	Jaroszewicz Theodorus	№4889	коваль
Szymecki Piotr, z przedmiescia	953, p. 3 (6)	Szerniecki Petrus	№4733	професія не вказана
Zawadowski Antoni	953, p. 3 (6)	Zawadowicz Antonius	№5446	палтурник
Dybkiewicz Gaspar	953, p. 3 (6)	Depkiewicz Gasparus	№4767	калітник
Kinc Antoni	953, p. 3 (6)	Hinc Antonius	№4851	рукавичник
Pistrowski Jakub	953, p. 3 (6)	Piotrowski Iacobus	№5173	муляр
Effrem Mikolaj	953, p. 3 (6)	Foffer Nicolaus	№4794	шнкар / проф. не вказана
Erburt Wojciech	953, p. 3 (6)	Herbut Adalbertus	№4852	шнкар / проф. не вказана
Wolozynski Jan	953, p. 3 (6)	Wolozynski Ioannes	№5399	швець
Podpiorski Alexander	953, p. 3 (6)	Podpiurkiewicz Alexander	№5174	гончар / дубильник ⁶⁵⁵

1774

Smoleński Franciscus	953, p. 4 (7)	Smolnicki Franciscus	№5301	кравець
Ezyngter Frydrych	953, p. 4 (7)	Eichinger Fritericus	№4780	кравець
Kiek Jan	953, p. 4 (7)	Kiek Ioannes	№4994	кравець
Paur Jan Gorgi	953, p. 4 (7)	Pauer Georgius	№5175	різник
Mux Franciszek	953, p. 4 (7)	Mischl Franciscus	№5096	кравець

⁶⁵⁵ Писар у рахункових записах подав фах як *garcaasz* (тобто гончар, *garncaarz*), ймовірно, хибно відчитавши *garbarz* (у реєстрах – *cerdo*).

Написання у расцїкних касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професїї
Strozanowski Sebastian (<i>Sobestyan</i>)	953, p. 4 (7)	Stoianowski Sebastianus	№5302	пекар
Makuta Jan Mateusz	953, p. 4 (7)	Machotka Mathias	№5097	стельмах
Kotwalki Jan Wilhelm	953, p. 4 (7)	Kotschlac Vilhelmus	№4996	перукар
Jasiewicz Jędrzej, z przedmiescia	953, p. 4 (7)	Jaczewicz Andreas	№4891	шинкар / проф. не вказана
Nazimek Walenty	953, p. 4 (7)	Nazimecki Valentinus	№5122	пекар
Sintolowicz Grzegorz	953, p. 4 (7)	Szutowicz Gregorius	№5307	пекар
Pruszkiewicz Bazyl	953, p. 5 (8)	Pszestakiewicz Basilius	№5176	проф. не вказана / пекар
Bostach Franciszek	953, p. 5 (8)	Botsch Francisceus	№4688	муляр

1775

Szymt Michal	953, p. 5 (8)	Smit Michael	№5308	швець
Tosarnicki Michal	953, p. 5 (8)	Towarnicki Michael	№5359	швець
Odkiewicz Tadeusz	953, p. 5 (8)	Kostewicz Thadaeus	№4999	купець
Trynka Franciszek Xawery	953, p. 5 (8)	Frinka Francisceus	№4795	проф. не вказана / рушничник
Beckerd Piotr	953, p. 5 (8)	Dekert Petrus	№4768	краєць
Loyner Lorenc	953, p. 5 (8)	Lezner Laurentius	№5049	пекар
Betura Franciszek	953, p. 5 (8)	Bediura Francisceus	№4691	швець
Rotylo Klaudiusz	953, p. 6 (9)	Rodier Claudius	№5211	купець / проф. не вказана
Ukt Franc	953, p. 6 (9)	Uch Francisceus Andreas	№5366	проф. не вказана / краєць

1776

Walur Antoni	953, p. 6 (9)	Walcer Antonius	№5401	столяр
Chmarawski Matias	953, p. 6 (9)	Chmarowski Valentinus	№4735	мечник
Subin Franc	953, p. 6 (9)	Schabinger Franciscus	№5314	пекар
Wolozkiewicz Ignacy	953, p. 6 (9)	Wlochowicz Ignatius	№5403	гончар
Horokowski Tomasz	953, p. 6 (9)	Orochowski Thomas	№5140	краєць

Написання у расцьких касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
Камурзунський Якуб	953, p. 6 (9)	Смурзунський Іacobus	№4736	бондар
Дунаскі Людвік	953, p. 6 (9)	Дунowski Ludovicus	№4769	кравець

1777

Węgorski Paweł	953, p. 7 (10)	Węgierski Paulus	№5405	кравець
Bielakiewicz Kazimierz	953, p. 7 (10)	Bulatowicz Casimirus	№4693	стельмах
Hilman Andreas	953, p. 7 (10)	Herman Andreas	№4586	сідляр
Kaier Jozef	953, p. 7 (10)	Kaim Iosephus	№5000	пекар
Sitaper Bernard	953, p. 7 (10)	Szteyner Bernardus	№5319	пекар
Rytter Antoni	953, p. 7 (10)	Rychter Antonius	№5213	шліфувальник / проф. не вказана
Kania Baltazar	953, p. 7 (10)	Kuzia Balthazarus	№5004	коваль
Nagurkiewicz Sebestian	953, p. 7 (10)	Ragankiewicz Sebastianus	№5215	проф. не вказана / кравець
Rybilski Jozef	953, p. 8 (11)	Rybiczka (Rybiczka) Iosephus	№5216	різник

1778

Losowicz Gabriel	953, p. 8 (11)	Wlosowicz Gabriel	№5406	теся
Siedlawski Franciszek	953, p. 8 (11)	Siedlaczek Franciscus	№5324	кравець
Stefanowicz Izaak	953, p. 8 (11)	Seferowicz Isaacus	№5326	проф. не вказана / купець
Wartarysiewicz Mikolaj	953, p. 8 (11)	Wartanowicz Nicolaus	№5408	проф. не вказана / купець
Mazymowicz Wincenty	953, p. 8 (11)	Махумowicz Vincentius	№5100	шинкар / проф. не вказана (incola)
Górczewski (Gurczewski) Matias	953, p. 8 (11)	Gorzynski Mathaeus	№4827	мосяжник (латунник)
Drabniewicz Antoni	953, p. 8 (11)	Dragniewicz Antonius	№4771	дубильник
Serdaszewski Jan	953, p. 9 (12)	Sardaczewski Ioannes	№5326	шинкар / проф. не вказана (incola)

Написання у расписних касових книгах	Джерело	Написання у ресстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
Maczuzynski, ім'я не вказане	953, р. 9 (12)	Maczuzynski Ioannes	№5101	столляр
Lobaczewski Bazyli	953, р. 9 (12)	Lobuzowski Basilius	№5052	дубильник
Szpanszkiewicz Tomasz	953, р. 9 (12)	Szaczkiewicz Thomas	№5329	слюсар
Stawinski Mikolaj	953, р. 9 (12)	Stawinski Michael	№5330	токарь
Burmiller Jan	953, р. 9 (12)	Baumiller Ioannes	№4700	столляр / купець ⁶⁵⁶
Wibert Gaspar	953, р. 9 (12)	Weber Gasparus	№5410	столляр
Krol Franciszek	953, р. 9 (12)	Krall Francisus	№5007	муляр
Majewski (Matewowski) Stanislaw	953, р. 9 (12)	Majewski (Matewowski) Adalbertus	№5104	цирульник
Syglar Maciej	953, р. 9 (12)	Syglar Mathias	№4740	тесля
Nakansi Jan	953, р. 9 (12)	Nakonczy Ioannes	№5123	тесля
Rutkundowski Mateusz	953, р. 9 (12)	Kargulewski Mathias	№5009	гончар
Apart Franc Jozef	953, р. 9 (12)	Appelt Iosephus	№4627	різник

1779

Bilczynski Benedykt	953, р. 10 (13)	Bilczynski Constantinus	№4702	цирульник
Knier Jan	953, р. 10 (13)	Schoer Ioannes	№5333	столляр
Palika Stanislaw	953, р. 10 (13)	Palica Stanislaus	№5180	муляр
Boruszkiewicz Jan	953, р. 10 (13)	Borusiewicz, ім'я не вказане	№4705	швець
Stojanowski (Stoianowski) Wojciech	953, р. 10 (13)	Stojanski (Stoianski) Adalbertus	№5335	пвєць
Buraczewski Jacenty	953, р. 10 (13)	Buraczynski Hyacinthus	№4706	швець
Korytyński Jerzy	953, р. 10 (13)	Korosynski Georgius	№5011	кравар
Garyan Piotr	953, р. 10 (13)	Geran Petrus	№4833	годинникар
Cztech Caspar	953, р. 10 (13)	Czach Gasparus	№4744	столляр / слюсар ⁶⁵⁷

⁶⁵⁶ Йдеться про плуганину в латинських термінах *mensator* (столляр) і *mercator* (купец). Як видається, вірний варіант є в рахункових записах (тобто, такі столляр), оскільки один зі свідків, згаданих при Бауміллеру в чистових ресстрах, є столляр *Michael Kaszalatay*.

⁶⁵⁷ Вірно в чистових ресстрах, оскільки свідки – 3 “запізнаного пеху” (*Szulkowski Antonius, Zaczekiewicz [Zaszekiewicz] Andreas*).

Написання у расьцьких касових книгах	Джерело	Написання у ресстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
Hubertnar Josephus	953, p. 10 (13)	Hubertnar Josephus	№4861	столяр
Nowakowski Jan	953, p. 11 (14)	Nowacki Ioannes	№5125	швець
Oczkiewicz Tadeusz	953, p. 11 (14)	Ozgiiewicz Thadetus	№5143	ткач
Baranski Jakub	953, p. 11 (14)	Bernacki Iacobus	№4707	ткач
Gando[w]ski Jakub	953, p. 11 (14)	Gadecki Iacobus	№4835	ткач
Karkulow[owski] Jan	953, p. 11 (14)	Kargulewski Ioannes	№5012	столяр
Slaski Walenty	953, p. 11 (14)	Struski Valentinus	№5340	поворозник
Hilfmentel Walenty	953, p. 11 (14)	Hilfmentel Valentinus	№4860	різник
Wiktorski Antoni	953, p. 11 (14)	Witkowski Antonius	№5414	швець
Franc Karpff	953, p. 11 (14)	Korff Franciscus	№5013	пивовар

1780

Solankiewicz Teodor	953, p. 11 (14)	Solomkiewicz Theodorus	№5341	швець
Laniszewski Wojtek	953, p. 11 (14)	Janiszewski Adalbertus	№4900	коваль
Jedlinski Grzegorz	953, p. 11 (14)	Jedlinski Georgius	№1780	цирульник
Szerch Antoni	953, p. 11 (14)	Szterg Antonius	№5344	цирульник
Sechler Tomasz	953, p. 12 (15)	Sichler Thomas	№5343	шинкар
Celkarski Jan	953, p. 12 (15)	Celkowski Ioannes	№4742	столяр
Jurkiewicz Szymon	953, p. 12 (15)	Turkiewicz Simon	№5362	цирульник
Szlarck Jerzy Benedykt	953, p. 12 (15)	Szlarck Georgius Benedictus	№5344	різник
Czechowicz Michal	953, p. 12 (15)	Szechowicz Michael	№5345	садівник
Styborowski Pawel	953, p. 12 (15)	Seiborowski Paulus	№5347	кравець
Zyngier Dyzma	953, p. 12 (15)	Eigner Dismas	№4781	кравець
Burg Antoni	953, p. 12 (15)	Burka Antonius	№4711	столяр
Herwel Jan	953, p. 12 (15)	Helcel Ioannes	№4861	муляр
Pechler Piotr	953, p. 12 (15)	Pachler Petrus	№5181	гесля
Glatz Ignacy	953, p. 12 (15)	Glass Ignatius	№4836	сідляр
Brauner Dominik	953, p. 12 (15)	Bruner Dominicus	№4712	пивовар

Написання у расейських касових книгах	Джерело	Написання у реєстрах громадян	Джерело (АСЛ)	Професії
1781				
Rzekanek Antoni	953, р. 13 (16)	Rzechanek Antonius	№5221	кравець
Garety Jan	953, р. 13 (16)	Gawetti Ioannes	№4837	купець
Regiewicz Wawrzek ⁶³⁸	953, р. 13 (16)	Gręiewicz Adalbertus	№4838	рушничник

---

⁶³⁸ Ймовірно, *Wawrzek* є зле відчитаним *Wojszek* (*Wojsiech*).

Таблиця 3

**Частка міщан, названих у расцьких актах
громадянами і яких вдалося віднайти у реєстрових,
протокольних та рахункових записах**

	Спр. 9 (1507– 1514)	Спр. 13 (1560– 1564)	Спр. 27 (1604)	Спр. 81 (1675)	Спр. 99 (1711– 1712)	Спр. 138 (1782– 1783)	Загалом у XVI– XVIII ст.
Осіб, названих <i>сієс</i>	17	95	159	66	82	61	480
Знайдених записів про прийняття ними громадянства	2 (12,76%)	38 (40%)	82 (51,57%)	32 (48,48%)	55 (67,07%)	39 (63,93%)	248 (52,67%)
Осіб, названих <i>вибравати</i>	6	52	168	30	50	2	308
Знайдених записів про прийняття ними громадянства	0 (0%)	8 (15,38%)	34 (20,24%)	13 (43,33%)	9 (18%)	0 (0%)	64 (20,78%)
<i>Сієс</i> та <i>вибравати</i> разом	23	147	327	93	132	63	785
Знайдених записів про прийняття ними громадянства	2 (8,70%)	46 (31,30%)	116 (35,47%)	45 (48,39%)	64 (48,48%)	39 (61,90%)	312 (39,75%)

Таблиця 4

**Міські урядники Львова в чистових реєстрах
львівських громадян (XV–XVIII ст.)**

Роки	Всього урядників почало кар'єру	Знайдено записів про прийняття до до міського права	Відсоток знайдених урядників
1461–1470	6	0	0,00
1471–1480	29	9	31,03
1481–1490	24	4	16,67
1491–1500	10	5	50,00
1501–1510	7	3	42,86
1511–1514	5	0	0,00
<i>Без першого 10-ліття</i>	75	21	28,00
Всього з 1461–1514	81	21	25,93

1522–1531	14	5	35,71
1532–1541	16	3	18,75
1542–1551	27	11	40,74
1552–1561	22	9	40,91
1562–1571	15	5	33,33
1572–1581	65	31	47,69
1582–1591	42	19	45,24
1592–1601	21	12	57,14
1602–1604	17	10	58,82
<i>Без першого 10-ліття</i>	225	100	44,44
Всього з 1522–1604	239	105	43,93

1627–1636	60	7	11,67
1637–1646	55	12	21,82
1647–1656	53	17	32,08
1657–1666	47	20	42,55
1667–1676	62	29	46,77
1677–1686	46	28	60,87
1687–1696	64	45	70,31
1697–1706	51	30	58,82
1707–1716	53	29	54,72
1717–1727	42	23	54,76
<i>Без першого 10-ліття</i>	473	233	49,26
Всього з 1627–1727	533	240	45,03

1750–1759	50	24	48,00
1760–1769	46	33	71,74
1770–1779	39	27	69,23
1780 і далі	17	13	76,47
<i>Без першого 10-ліття</i>	102	73	71,57
Всього з 1750–1787	152	97	63,82

<i>Без перших 10-літь</i>	885	427	48,25
Всього разом	1005	463	46,07

Таблиця 5

**Міські урядники Львова в чистових реєстрах,
протокольних та рахункових записах про отримання
львівського громадянства (XVII–XVIII ст.)**

Роки	Всього урядників почало кар'єру	Знайдено записів про прийняття до до міського права	Відсоток знайдених урядників
1610–1626	63	21	33,33
1627–1636	60	24	40,00
1637–1646	55	19	34,55
1647–1656	53	20	37,74
1657–1666	47	23	48,94
1667–1676	62	32	51,61
1677–1686	46	29	63,04
1687–1696	64	48	75,00
1697–1706	51	37	72,55
1707–1716	53	35	66,04
1717–1727	41	26	63,41
1728–1737	41	19	46,34
1737–1749	28	13	46,43
<i>Без першого 10-ліття</i>	<i>601</i>	<i>325</i>	<i>54,08</i>
Всього з 1610–1727	664	346	52,11
1750–1759	45	30	66,67
1760–1769	48	40	83,33
1770–1779	38	29	76,32
1780 і далі	21	16	76,19
<i>Без першого 10-ліття</i>	<i>107</i>	<i>85</i>	<i>79,44</i>
Всього з 1750–1787	152	115	75,66
<i>Без перших 10-літь</i>	<i>708</i>	<i>410</i>	<i>57,91</i>
Всього з 1610–1787	816	461	56,50

Таблиця 6
Кількість прийнятих до львівського громадянства у 1405–1790–х рр. і середній річний показник прийнять

Пояснення до таблиці. У квадратних дужках вказані роки та кількість міщан, обчислені з урахуванням протокольних та рахункових записів про надання міського громадянства. Без дужок – результати підрахунків лише за чистовими реєстрами новоприйнятих громадян.

Періоди	Кількість років у періоді	Кількість прийнятих до громадянства	У середньому за рік
I (1405–1514 рр.)	76	1597	21,01
II (1522–1604 рр.)	83	1953	23,53
IIa (1610–1626 рр.)	[17]	[533]	[31]
III (1627–1727 рр.)	87 [98]	2237 [2662]	25,71 [27,16]
IIIa (1728–1749 рр.)	[19]	[283]	[14,90]
IV (1750–1783 рр. без “Списку”)	34 [34]	835 [896]	24,56 [26,35]
IV (1781–1790-і рр. зі “Списком”)	-	329	-
Разом (без “Списку”)	280 [327]	6622 [7924]	23,65 [24,23]
Разом (зі “Списком”)	-	6951 [8253]	-

Таблиця 7

Львівські громадяни–вихідці з міщанського стану

Пояснення до таблиці. У квадратних дужках подані обчислення з урахуванням протокольних та рахункових записів про надання міського громадянства. Без дужок – підрахунок лише за чистовими реєстрами новоприйнятих громадян. %* – означає частку колишніх селян стосовно громадян із вказаним місцем походження; %** – стосовно усіх новоприйнятих міщан.

Період	Вихідці з інших міст	%*	%**	Місцеві	%*	%**	Разом	%*	%**	Всього громадян із вказаним місцем походження	Всього прийнятих громадян
I (1405–1514)	980	77,29	61,37	91	7,18	5,70	1071	84,46	67,06	1268	1597
II (1522–1604)	941	53,80	48,18	495	28,30	23,35	1436	82,10	73,53	1749	1933
IIa (1610–1626)	[30]	[55,56]	[5,63]	[21]	[38,89]	[3,94]	[51]	[94,44]	[9,57]	[54]	[533]
III (1627–1727)	690 [756]	48,63 [49,09]	30,84 [28,40]	627 [669]	44,19 [43,44]	28,03 [25,13]	1317 [1425]	92,81 [92,53]	58,87 [53,53]	1419 [1540]	2237 [2662]
I-III	2611 [2707]	58,86 [58,71]	45,12 [38,71]	1213 [1276]	27,34 [27,67]	20,96 [18,92]	3824 [3983]	86,20 [86,38]	66,08 [56,69]	4436 [4611]	5787 [6745]

Таблиця 8

**Міста, з яких найбільше прибували до Львова
новоприйняті громадяни (не менше 10 чол.)**

Міста	I	II	III	I-III
Краків	49	51	30	130
Перемишль	37	43	24	104
Переворськ	45	23	27	95
Самбір	29	16	25	70
Городок	21	21	25	67
Кам'янець	16	19	26	61
Коросно	29	14	16	59
Ярослав	14	21	17	52
Ланьцуг	34	10	6	50
Ропчиці	21	15	7	43
Мостиська	19	11	10	40
Люблін	8	17	12	37
Пільзно	18	12	4	34
Вишня	6	5	21	32
Белз	26	-	5	31
Беч	7	19	3	29
Дрогобич	9	9	11	29
Тарнів	8	14	6	28
Познань	7	12	7	26
Вроцлав	14	10	1	25
Н.М. Бябло	12	11	2	25
Варшава	4	8	13	25
Буськ	12	10	-	22
Жовква	-	-	22	22
Ряшів	3	10	7	20

Міста	I	II	III	I-III
Сучава	15	-	2	17
Вільно	7	7	3	17
Куликів	8	3	5	16
Н. Сонч	9	5	2	16
Казімеж	8	6	2	16
Замостя	-	1	15	16
Порохник	13	1	1	15
Красний Став	1	13	-	14
Сандомир	5	5	4	14
Каліш	6	5	3	14
Глогова	9	2	2	13
Щирець	6	5	2	13
Рогатин	5	5	3	13
Каньчуга	2	3	7	12
Щебрешин	3	6	3	12
Галич	8	3	1	12
Сянок	3	5	4	12
Комарно	2	2	7	11
Луцьк	7	1	3	11
Яворів	3	3	5	11
Клецаж	6	4	-	10
Жидачів	7	2	1	10
Гданськ	1	5	4	10
Сокаль	2	2	6	10

Географія походження львівських громадян у 1405-1727 рр.

Пояснення до таблиць. %* – відсотки стосовно загалу новоприйнятих громадян зі вказаним місцем походження.
 %** – відсотки стосовно загалу усіх новоприйнятих громадян.

Регіони	Адміністративно-територіальні одиниці на території	I (1405-1514)	II (1522-1604)	III (1610-1626)	IV (1627-1727)	Загалом	%*	%**
Українські землі у складі Польського королівства	Львів	101	509	21	675	1306	28,32	19,36
	Львівська земля	89	87	2	108	286	6,20	4,34
	Червонольвівська земля	273	329	3	217	722	15,66	10,10
	Сяноцька земля	41	39	1	39	120	2,60	1,78
	Тарнопільська земля	33	15	1	14	62	1,34	0,92
	Холмська земля	17	36	1	21	75	1,63	1,11
	Рівненське в-во без утотплення	17	15	-	9	41	0,89	0,61
	<i>Рівненське в-во без утотплення</i>	470	421	7	408	1306	28,32	19,36
	Белзьке в-во	47	22	-	19	88	1,91	1,30
	Подільське в-во	17	22	-	39	78	1,69	1,16
	<i>Українські землі Корони загально</i>	534	465	7	466	1472	31,92	21,82
	Волинське в-во	12	5	-	13	30	0,65	0,44
	Київське в-во	4	1	-	1	6	0,13	0,09
	Брацлавське в-во	-	-	-	-	1	0,02	0,01
Підляське в-во	1	9	-	3	13	0,28	0,19	
<i>Загалом</i>	17	15	-	18	50	1,08	0,74	
Малопольща	Краківське в-во	143	162	7	80	392	8,50	5,81
	Сандомирське в-во	110	168	1	74	353	7,66	5,23
	Льблінське в-во	17	64	4	20	105	2,28	1,36
	Малопольща без утотплення	1	4	-	1	6	0,13	0,09
	<i>Загалом</i>	271	398	12	175	856	18,56	12,69
	Познанське в-во	12	30	1	9	52	1,13	0,77
	Каліське в-во	21	14	-	8	43	0,93	0,64
	Легницьке в-во	2	9	-	3	14	0,30	0,21
	Серадзьке в-во	7	15	-	8	30	0,65	0,44
	<i>Великопольща без утотплення</i>	1	1	-	2	4	0,04	0,03
<i>Загалом</i>	43	69	1	28	141	3,06	2,09	
Кувія з Люблінського землето.	Брест-Литовське в-во	0	5	-	1	8	0,17	0,12
	Варшавське в-во	0	1	-	2	3	0,07	0,04
	Добжанська земля	2	4	-	6	6	0,13	0,09
	<i>Загалом</i>	4	10	-	3	17	0,37	0,25
	Равське в-во	3	14	2	2	21	0,46	0,31
Масовія	Плоцьке в-во	6	12	-	-	18	0,39	0,27
	Мілоцьке в-во	13	53	2	15	83	1,84	1,26
	<i>Загалом</i>	24	79	4	17	124	2,69	1,84

Українські землі, що увійшли до складу Польського королівства після Люблінської унії

Регіони	Адміністративно-територіальні одиниці та країни	I (1405-1514)	II (1522-1604)	III (1610-1626)	IV (1627-1727)	Загалом	%	%**
Велике князівство Литовське	Вільнське в-во	7	8	-	3	20	0,43	0,50
	Вільнське в-во	1	1	-	-	-	0,06	0,06
	Смоленське в-во	1	1	-	-	2	0,04	0,03
	Полоцьке в-во	1	1	-	-	1	0,02	0,01
	Троцьке в-во	1	1	-	2	3	0,05	0,04
	Жолудське в-во	3	-	-	3	6	0,13	0,09
	Половцьке в-во	2	8	-	3	13	0,23	0,23
	Вільн-Литовське в-во	1	-	-	-	-	0,00	0,00
	Мстиславське в-во	1	-	-	-	-	0,00	0,00
	Мінське в-во	1	-	-	-	-	0,00	0,00
	Львівляни	1	-	-	-	-	0,00	0,00
	Литва без утлонення	2	1	-	1	4	0,09	0,09
	Загалом	16	19	-	17	52	1,13	0,77
	Пруссія	Поморське в-во	1	6	-	4	11	0,24
Мальборнське в-во		1	1	-	1	2	0,04	0,03
Хелмінське в-во		12	2	-	2	16	0,35	0,24
Вармія		1	-	-	3	4	0,09	0,06
Королівська Пруссія загалом		14	9	-	10	33	0,73	0,59
Квітницька Пруссія		1	4	-	5	10	0,22	0,15
Пруссія без утлонення		1	-	-	-	1	0,02	0,01
Загалом		16	13	-	15	44	0,93	0,65
Резня		55	10	-	6	71	1,54	1,02
Нижня		83	41	-	11	135	2,92	2,00
Сілезія без утлонення		3	3	-	-	6	0,13	0,09
Загалом		141	54	-	17	212	4,60	3,11
Німецькі землі		19	27	1	15	62	1,31	0,82
Австрія		-	3	-	5	8	0,17	0,13
Угорщина і Словаччина	8	11	1	1	21	0,46	0,31	
Трансильванія	3	8	1	1	12	0,26	0,18	
Іоанні	6	3	1	1	10	0,22	0,15	
Моравія	7	2	1	2	12	0,26	0,18	
Молдавія	22	-	-	3	25	0,54	0,37	
Валхвія	3	-	-	2	5	0,11	0,07	
Греція та Македонія	1	5	1	9	15	0,33	0,22	
Італія і Північній	-	16	3	8	27	0,59	0,40	
Франція	-	1	-	9	10	0,22	0,15	
Швейцарія	-	-	-	3	3	0,07	0,04	
Англія	-	1	-	-	1	0,02	0,01	
Польща	-	3	-	2	5	0,11	0,07	
Москва	1	3	-	1	5	0,11	0,07	
Угорщина і Бірмеція	1	5	-	20	25	0,54	0,37	
Персія	1	-	-	8	9	0,19	0,14	
Крим	2	4	-	1	7	0,15	0,10	
Болгарія	1	-	-	2	3	0,06	0,03	
Хорватія з Далматією	1	2	-	1	4	0,09	0,06	
Загалом	72	94	7	94	267	5,79	3,96	

Регіони	Адміністративно-територіальні одиниці та країни	I (1405-1514)	II (1522-1604)	III (1610-1626)	IV (1627-1727)	Загалом	% ³	% ^{4+*}
Населені пункти з поширеними церами		4	9	-	6	19	0,41	0,28
З документами з кількох місцевостей у різних регіонах		1	1	-	-	2	0,04	0,03
Всього неідентифікованих населених пунктів		24	14	-	7	43	0,98	0,67
Місце походження значене		1268	1749	54	1540	4611	100,00	68,36
Місце походження не зазначене		329	204	479	1122	2134	-	31,64
Всього прийнято		1597	1953	533	2662	6745	-	100,00

Таблиця 9.1

Географія походження львівських громадян у періоді (1405-1514 рр.)

Регіони	1405	1415	1425	1461	1471	1481	1491	1501	1511	Всього	%*	%**
	1414	1424	1426	1470	1480	1490	1500	1510	1514			
Адміністративно-територіальні одиниці та країни												
Львів	-	3	3	28	18	23	13	11	2	101	7,97	6,32
Львівська земля	6	6	-	14	13	15	18	16	1	89	7,02	5,57
Перемишльська земля	41	55	7	56	38	27	19	20	10	273	21,53	17,09
Сянольська земля	7	7	3	4	7	6	-	6	1	41	3,23	2,57
Галицька земля	5	2	-	5	2	5	10	4	-	33	2,60	2,07
Холмська земля	-	-	-	4	4	4	1	3	4	17	1,34	1,06
Руське воєводство без уточнення	-	1	-	2	4	5	2	2	1	17	1,34	1,06
Руське воєводство <i>Заслан</i>	59	71	10	85	68	59	52	52	14	470	37,07	29,43
Безділля в-во	3	6	1	6	6	6	13	5	1	47	3,71	2,94
Подільське в-во	2	2	-	5	3	5	-	-	-	17	1,34	1,06
<i>Українські землі Куропи насалом</i>	64	79	11	96	77	70	65	57	15	534	42,11	33,44
Волинське в-во	1	4	-	2	1	1	-	2	12	12	0,92	0,72
Київське в-во	-	-	-	2	1	-	-	-	1	4	0,32	0,25
Брацлавське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Південне в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Заслан</i>	1	4	-	4	2	1	1	2	2	17	1,34	1,06
Краківське в-во	28	38	2	21	18	11	13	9	3	143	11,38	8,95
Сандомирське в-во	12	15	5	28	16	16	12	4	2	110	8,68	6,89
Люблінське в-во	5	1	-	1	2	-	4	1	3	17	1,34	1,06
Малопольща без уточнення	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,08	0,06
<i>Заслан</i>	45	54	7	50	36	27	30	14	8	271	21,37	16,97
Познаньське в-во	2	-	-	2	2	2	1	2	1	12	0,92	0,72
Каліське в-во	2	3	2	7	-	4	2	-	1	21	1,66	1,31
Ленцінське в-во	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2	0,16	0,13
Страбське в-во	1	1	-	-	2	2	1	-	-	7	0,55	0,44
Великопольща без уточнення	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,08	0,06
<i>Заслан</i>	7	4	2	10	4	8	4	2	2	43	3,39	2,69
Брест-Курзьке в-во	-	-	-	1	-	-	1	-	-	2	0,16	0,13
Новгородське в-во	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2	0,16	0,13
Добжинська земля	-	1	-	1	-	1	1	-	-	4	0,32	0,25
<i>Заслан</i>	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	0,24	0,19
Рябьське в-во	-	-	-	2	1	-	1	-	2	6	0,47	0,38
Шопільське в-во	-	1	-	7	2	-	3	2	-	13	1,18	0,94
Мазовицьке в-во	-	1	-	7	4	-	5	4	-	24	1,89	1,50
<i>Заслан</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Регіони	Адміністративно-територіальні одиниці в країні												
	1405	1415	1425	1461	1471	1481	1491	1501	1511	Всього	%*	%**	
Велике Князівство Литовське	1414	1424	-	1470	1480	1490	1500	1510	1514	-	-	-	
	1	-	-	5	1	-	-	-	-	7	0,55	0,44	
	Вільнеське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Вітебське в-во	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Смоленське в-во	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,08	
	Полоцьке в-во	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,08	
	Троцьке в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Жуківське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Поворунське в-во	-	-	-	1	-	1	-	1	-	3	0,24	
	Вресь-Литовське в-во	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2	0,16	
	Мстиславське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Литовське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Литовське в-во	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
	Литва без Уточень	1	-	-	8	4	2	-	1	-	16	0,16	
	Поморське в-во	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,08	
	Хелмінське в-во	6	2	-	2	2	-	-	-	-	12	0,95	
	Мальборзьке в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Вармія	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,08		
<i>Королівська Прусія загалом</i>	6	3	-	2	2	-	1	-	14	1,10	0,88		
<i>Князівська Прусія</i>	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,08		
Прусія без Уточень	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,08		
<i>Загалом</i>	6	4	-	2	2	-	2	-	16	1,26	1,00		
Сілезія	22	15	1	2	3	8	3	1	-	55	4,34	3,44	
	25	22	2	9	5	4	6	7	3	83	6,55	5,20	
	1	2	-	-	-	-	-	-	-	3	0,24	0,19	
	<i>Загалом</i>	48	39	3	11	8	12	9	8	141	11,12	8,83	
	7	4	-	1	1	1	-	4	1	19	1,50	1,19	
	Німечка: землі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Австрія	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Угорщина і Словаччина	2	2	-	2	-	1	-	1	-	8	0,63	
	Трансільванія	-	-	-	-	-	1	2	-	-	3	0,24	
	Боснія	1	2	-	2	-	1	-	-	-	6	0,47	
Закарпатт	2	1	-	1	-	2	-	1	-	7	0,55	0,44	
	4	-	-	2	12	2	-	2	-	22	1,74	1,38	
	Радехів	-	-	-	1	1	1	-	-	3	0,24	0,19	
	Галич	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Фрація	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Швенця	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Анлія	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Пол'вади	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Москва	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,08		
	Туреччина і Вірменія	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Крим	1	-	-	-	1	-	-	-	2	0,16			
Хорватія з Далматією	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,08		
<i>Загалом</i>	17	9	0	9	15	9	3	9	1	72	5,68	4,51	

Регіони	1405	1415	1425	1461	1471	1481	1491	1501	1511	Всього	%*	%**
Адміністративно-територіальні одиниці та країни	1414	1424	1426	1470	1480	1490	1500	1510	1514			
Населені пункти з поширеними назвами	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,32	0,25
З документами з сільських місцевостей у різних регіонах	1	1	-	1	1	-	-	-	-	1	0,08	0,06
Всього населених пунктів	3	6	1	4	3	2	3	1	1	24	1,89	1,30
Місце походження населених пунктів	193	205	27	234	174	155	137	109	34	1268	100,00	79,40
Місце походження не зазначене	27	81	16	40	20	34	66	31	14	329	-	20,60
Всього прийшло	220	286	43	274	194	189	203	140	48	1597	-	100,00

Географія походження лівівських громадян у III періоді (1522-1604 рр.)

Регіони	Адміністративно-територіальні одиниці та країни	1522	1532	1542	1552	1562	1572	1582	1592	1602	Всього	% *	% **	
	<i>Лівів</i>	1531	1541	1551	1561	1571	1581	1591	1601	1604				
Українські землі у складі Польського королівства	Лівівська земля	13	13	12	8	9	7	8	11	6	509	29,10	26,06	
	Середньолівівська земля	17	33	35	30	34	11	24	30	15	229	13,09	11,73	
	Сучавська земля	6	9	1	4	8	4	2	2	3	39	2,23	2,00	
	Галицька земля	1	4	2	-	3	-	4	1	-	15	0,86	0,77	
	Холмська земля	1	5	6	4	6	1	6	4	3	36	2,06	1,84	
	Руське поволоття без утрати	3	3	-	3	3	-	-	1	1	15	0,86	0,77	
	<i>Руське поволоття без утрати</i>	41	67	56	49	63	24	44	49	28	421	24,07	21,56	
	Бєльська в-во	2	1	2	1	4	3	4	4	1	22	1,26	1,13	
	Поліська в-во	1	5	3	2	2	1	4	5	1	22	1,26	1,13	
	Українські землі <i>Курчів землем</i>	44	73	61	52	67	28	28	52	58	30	463	26,59	23,81
Українські землі, що увійшли до складу Польського королівства після Люблінської унії	Радивільське в-во	-	1	1	1	-	-	-	-	-	5	0,29	0,26	
	Київське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,06	0,05	
	Брацлавське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Вінницьке в-во	2	1	3	1	1	-	2	-	-	9	0,51	0,46	
	<i>Заслав</i>	2	1	4	2	1	-	2	3	-	15	0,86	0,77	
	Краківське в-во	9	28	17	22	16	8	28	28	6	163	9,76	8,29	
	Сандомирське в-во	14	29	20	24	17	11	20	22	11	168	9,61	8,60	
	Люблинське в-во	2	5	9	4	17	7	8	8	4	64	3,66	3,28	
	Малопольська без утрати	-	-	1	2	-	-	-	-	-	1	4	0,23	0,20
	<i>Заслав</i>	25	62	47	52	50	26	56	58	22	398	22,76	20,38	
Великопольща	Познаньське в-во	2	3	2	2	3	6	6	4	2	30	1,72	1,54	
	Калізьке в-во	-	-	1	2	1	1	6	3	-	14	0,80	0,72	
	Ланґонське в-во	1	1	2	-	-	1	1	2	1	9	0,51	0,46	
	Серадзьке в-во	-	3	4	1	-	1	4	1	1	15	0,86	0,77	
	Великопольща без утрати	3	7	9	5	4	9	19	9	4	69	3,93	3,53	
	<i>Заслав</i>	1	-	-	2	-	1	-	1	-	5	0,29	0,26	
	Брест-Кувильське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,06	0,05	
	Новгородське в-во	-	1	1	1	1	-	1	-	-	4	0,23	0,20	
	<i>Заслав</i>	1	1	1	2	1	1	1	1	2	10	0,57	0,51	
	Равське в-во	-	3	-	2	-	-	6	2	1	14	0,80	0,72	
Мазовія	Плоцьке в-во	2	-	-	2	1	1	4	2	-	12	0,69	0,61	
	Мазовецьке в-во	4	5	7	8	11	1	8	9	-	53	3,03	2,71	
	<i>Заслав</i>	6	8	7	12	12	2	18	13	1	79	4,52	4,05	

Регіони	Адміністративно-територіальні одиниці та країни												Всього	%*	%**
	1522	1532	1542	1552	1562	1572	1582	1592	1602	1604					
	1531	1541	1551	1561	1571	1581	1591	1601							
ВКЛІ	Відельське в-во	-	1	1	1	1	-	-	-	8	-	0,46	-	0,47	
	Вітське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	0,06	-	0,05	
	(Смоленське в-во)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Долобське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Гроцьке в-во	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	0,06	-	0,05	
	Жмуцьке м-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Новотрудецьке в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Брест-Литовське в-во	-	2	1	2	3	-	-	-	-	8	0,46	-	0,47	
	Мстиславське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Миньське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Прусія	Лифляндське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Литва без улошєнь	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Загалом	1	3	2	3	4	7	2	2	1	19	1,09	0,97		
	Поморське в-во	-	1	-	-	3	-	1	-	1	6	0,34	0,31		
	Мальборзьке в-во	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,06	0,05			
	Хелмінське в-во	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2	0,11	-	-	
	Вармія	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Королівська Прусія загалом	-	1	1	-	3	1	1	1	1	9	0,51	0,46		
	Князівська Прусія	-	-	-	-	-	1	2	-	-	4	0,23	0,20		
	Прусія без улошєнь	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Сілезія	Загалом	-	1	2	-	4	3	1	1	1	13	0,74	0,67		
	Верхня	-	3	-	3	1	-	1	2	1	10	0,57	0,51		
	Нижня	5	-	3	9	9	7	5	2	1	41	2,34	2,10		
	Сілезія без улошєнь	-	-	1	1	-	-	-	-	-	3	0,17	0,15		
	Загалом	5	3	4	13	10	7	7	4	1	54	3,09	2,76		
	Північні землі	-	4	4	4	4	4	4	5	2	27	1,54	1,38		
	Західні	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	0,17	0,15		
	Улошєня і С. ювеліччина	-	2	4	1	1	1	1	1	1	11	0,63	0,56		
	Горькі	1	1	-	-	-	1	2	1	-	8	0,46	0,41		
	Богоя	-	1	-	1	-	-	-	-	-	3	0,17	0,15		
Закарпат	Моравія	-	1	-	-	-	-	-	-	2	0,11	-	-	-	
	Молдавія	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Валачія	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Греція	-	-	-	-	-	-	-	-	5	0,29	0,26			
	Галсія і Швейцарія	-	-	-	1	3	4	7	1	-	16	0,91	0,82		
	Франція	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,06	0,05		
	Швеція	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Англія	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,06	0,05		
	Шотландія	-	-	-	1	-	-	-	-	1	3	0,17	0,15		
	Москва	-	2	1	-	-	-	-	-	-	3	0,17	0,15		
Туреччина і Вірменія	-	1	-	2	1	-	-	-	-	5	0,29	0,26			
Крим	-	2	-	-	-	-	1	-	-	4	0,23	0,20			
Хорватія з Далматією	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	0,11	0,10			
Загалом	1	15	8	10	9	14	28	6	3	94	5,37	4,81			

Регіони	Адміністративно-територіальні одиниці та країни												Всього	%* -	%**
	1522 -	1532 -	1542 -	1552 -	1562 -	1572 -	1582 -	1592 -	1602 -	1604 -	1601 -	1600 -			
Цивільні пункти з поширеними назвами	1	1	1	4	2	-	-	-	-	-	-	-	9	0,51	0,46
З документами з кількох місцевостей у різних регіонах	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,06	0,05
Всього неідентифікованих населених пунктів	1	6	1	1	3	-	-	1	1	1	-	-	14	0,80	0,72
Місце походження зазначене	114	241	209	237	253	142	256	213	94	1749	100,00	-	89,53	-	-
Місце походження не зазначене	47	24	24	25	30	10	11	27	6	204	11,66	-	10,45	-	-
Всього прийшло	161	265	233	232	283	152	267	240	100	1953	-	-	100,00	-	-

Таблиця 9.3

Географія походження львівських громадян у 1610–1626 рр.

Регіони	Адм. -територіальні одиниці та країни	Всього	%*	%**
	Львів	21	38,89	3,94
Українські землі у складі Польського королівства	Львівська земля	2	3,70	0,38
	Перемишльська земля	3	5,56	0,56
	Сяноцька земля	1	1,85	0,19
	Галицька земля	-	-	-
	Холмська земля	1	1,85	0,19
	Руське в-во без уточнення	-	-	-
	<i>Руське в-во загалом</i>	7	12,96	1,31
	Белзьке в-во	-	-	-
	Подільське в-во	-	-	-
	<i>Українські землі Корони загалом</i>	7	12,96	1,31
Українські землі, що увійшли до складу Польського королівства після Люблінської унії	Волинське в-во	-	-	-
	Київське в-во	-	-	-
	Брацлавське в-во	-	-	-
	Підляське в-во	-	-	-
	<i>Загалом</i>	-	-	-
Малопольща	Краківське в-во	7	12,96	1,31
	Сандомирське в-во	1	1,85	0,19
	Люблінське в-во	4	7,41	0,75
	Малопольща без уточнення	-	-	-
	<i>Загалом</i>	12	22,22	2,25
Великопольща	Познанське в-во	1	1,85	0,19
	Каліське в-во	-	-	-
	Ленчицьке в-во	-	-	-
	Серадзьке в-во	-	-	-
	Великопольща без уточнення	-	-	-
	<i>Загалом</i>	1	1,85	0,19
Куявія з Добжинською землею	Брест-Куявське в-во	-	-	-
	Іновроцлавське в-во	-	-	-
	Добжинська земля	-	-	-
	<i>Загалом</i>	-	-	-
Мазовія	Равське в-во	2	3,70	0,38
	Плоцьке в-во	-	-	-
	Мазовецьке в-во	2	3,70	0,38
	<i>Загалом</i>	4	7,41	0,75
Велике князівство Литовське	Віленське в-во	-	-	-
	Вітебське в-во	-	-	-
	[Смоленське в-во]	-	-	-
	Полоцьке в-во	-	-	-
	Троцьке в-во	-	-	-
	Жмудське кн-во	-	-	-
	Новогрудське в-во	-	-	-
	Брест-Литовське в-во	-	-	-
	Метиславське в-во	-	-	-
	Мінське в-во	-	-	-
	Інфлянтське в-во	-	-	-
	Литва без уточнення	-	-	-
	<i>Загалом</i>	-	-	-

Регіони	Адм. -територіальні одиниці та країни	Всього	%*	%**
Прусія	Поморське в-во	-	-	-
	Хелмінське в-во	-	-	-
	Мальборське в-во	-	-	-
	Вармія	-	-	-
	<i>Королівська Прусія загалом</i>	-	-	-
	<i>Квізівська Прусія</i>	-	-	-
	Прусія без уточнення	-	-	-
Сілезія	<i>Загалом</i>	-	-	-
	Верхня	-	-	-
	Нижня	-	-	-
	Сілезія без уточнення	-	-	-
Закордон	Німецькі землі	1	1,85	0,19
	Австрія	-	-	-
	Угорщина і Словаччина	1	1,85	0,19
	Трансильванія	-	-	-
	Богемія	-	-	-
	Моравія	1	1,85	0,19
	Молдавія	-	-	-
	Валахія	-	-	-
	Грція та Македонія	1	1,85	0,19
	Італія і Швейцарія	3	5,56	0,56
	Франція	-	-	-
	Швеція	-	-	-
	Англія	-	-	-
	Шотландія	-	-	-
	Московія	-	-	-
	Туреччина і Вірменія	-	-	-
	Персія	-	-	-
	Крим	-	-	-
	Болгарія	-	-	-
	Хорватія з Далматією	-	-	-
<i>Загалом</i>	7	12,96	1,31	
Населені пункти з поширеними назвами		-	-	-
З документами з кількох місцевостей у різних регіонах		-	-	-
Всього неідентифікованих населених пунктів		-	-	-
Місце походження зазначене		54	100	10,13
Місце походження не зазначене		479	-	89,87
Всього прийшло		533	-	100

Таблиця 9.4

Географія походження львівських громадян у III періоді (1627-1727 рр.)

Регіони	1627-1638	1639-1647	1652-1664	1665-1775	1677-1686	1687-1696	1707-1718	1719-1727	Всього	% *	%**	Громадян у Регіоні, I п.х.	Розподіл по р.х.	% *	%**	
Львів	1627-1638	1639-1647	1652-1664	1665-1775	1677-1686	1687-1696	1707-1718	1719-1727	Всього	% *	%**	Громадян у Регіоні, I п.х.	Розподіл по р.х.	% *	%**	
	Львівська земля	17	13	58	102	146	94	115	654	44,68	28,34	41	675	43,83	25,16	
	Львівська земля	7	1	20	29	29	10	11	103	5,26	4,60	5	108	7,01	4,06	
	Перемишльська земля	5	-	36	30	43	23	26	195	13,34	8,72	22	217	14,09	8,15	
	Сяноцька земля	1	-	6	8	7	4	8	38	2,68	1,70	1	39	2,53	1,47	
	Галицька земля	-	-	1	4	2	4	1	12	0,85	0,54	2	14	0,91	0,53	
	Холмська земля	3	-	1	2	4	2	3	18	1,27	0,80	3	21	1,36	0,79	
	Равське в-во без утворення Польського королівства	-	-	2	2	4	-	1	9	0,63	0,40	-	9	0,58	0,34	
	Равське в-во з'являти	16	1	66	66	90	44	54	373	26,43	16,76	33	408	26,19	15,33	
	Бельське в-во	-	1	3	2	7	1	1	16	1,15	0,72	3	19	1,25	0,71	
Польське в-во	-	2	4	6	16	5	1	34	2,40	1,52	5	39	2,53	1,47		
Українські землі Карпат з'являти	16	2	73	74	113	50	56	39	425	29,95	19,00	41	466	30,36	17,51	
Українські землі, що увійшли до складу Польського королівства після Львівської унії	Волинське в-во	1	1	4	3	3	-	1	13	0,92	0,58	-	13	0,84	0,49	
	Київське в-во	-	-	-	-	1	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04	
	Брацлавське в-во	-	-	1	-	1	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04	
	Підляське в-во	1	-	1	1	1	-	-	3	0,21	0,13	-	3	0,19	0,11	
	Заслав'я	2	1	5	4	4	-	1	18	1,27	0,80	-	18	1,17	0,68	
	Краківське в-во	5	5	6	13	14	16	11	4	74	5,21	3,71	6	80	5,19	3,01
	Салонітське в-во	9	2	3	11	14	15	3	11	70	4,93	3,13	4	74	4,81	2,78
	Польське в-во	-	-	1	7	5	3	2	1	19	1,34	0,85	1	20	1,30	0,75
	Малопольське без утворення	-	-	1	-	-	-	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04
	Заслав'я	14	7	19	34	34	22	24	7	164	11,36	7,33	11	175	11,36	6,37
Вє-Львопольське	Польське в-во	1	1	2	2	2	1	2	9	0,63	0,40	-	9	0,58	0,34	
	Краківське в-во	-	1	1	2	2	1	2	8	0,56	0,36	-	8	0,52	0,30	
	Львівське в-во	-	-	-	-	1	1	2	3	0,21	0,13	-	3	0,19	0,11	
	Середнє в-во	2	-	1	3	2	-	-	8	0,56	0,36	-	8	0,52	0,30	
	Великопольське без утворення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Заслав'я	3	2	1	3	7	5	3	2	28	1,97	1,25	-	28	1,82	1,05
	Прест-Сувальське в-во	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,06	0,04
	Львово-Польське в-во	-	-	-	2	-	-	-	2	0,14	0,09	-	2	0,13	0,08	
	Люблінська земля	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Заслав'я	-	-	-	2	-	-	-	2	0,14	0,09	1	3	0,19	0,11	
Мієзля	Равське в-во	-	-	1	-	-	-	1	2	0,14	0,09	-	2	0,13	0,08	
	Плонське в-во	1	-	3	2	4	-	2	14	0,99	0,63	1	15	0,97	0,56	
	Мазовське в-во	1	-	4	2	4	-	2	16	1,15	0,72	1	17	1,10	0,64	
	Заслав'я	1	-	4	2	4	-	2	16	1,15	0,72	1	17	1,10	0,64	
	Мазовське в-во	1	-	4	2	4	-	2	16	1,15	0,72	1	17	1,10	0,64	

Регіон	1627-1638	1639-1647	1652-1664	1665-1775	1677-1686	1687-1696	1707-1718	1719-1727	Всього	%*	%**	Контраст 2	Контраст 3	%*	%**	
Велике князівство Литовське	Вільнянське воєводство	-	1	-	1	2	-	-	5	0,35	0,22	-	5	0,32	0,19	
	Володимирське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ковельське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Польське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ровненське воєводство	-	1	-	1	-	-	-	2	0,14	0,09	-	2	0,13	0,08	
	Жемайтське князівство	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04	
	Новоградське воєводство	1	-	-	-	1	-	-	1	0,21	0,13	-	3	0,19	0,11	
	Брест-Литовське воєводство	-	-	-	3	1	-	-	4	0,28	0,18	1	5	0,32	0,19	
	Миньське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Мінське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Вілейське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Литва без уключення	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04
	Всього	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>5</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>16</i>	<i>0,18</i>	<i>0,13</i>	<i>1</i>	<i>17</i>	<i>0,10</i>	<i>0,064</i>	
	Прусія	Володимирське воєводство	-	-	-	-	2	-	-	4	0,08	0,05	-	4	0,06	0,03
		Хмельнське воєводство	-	-	2	-	2	-	-	4	0,08	0,05	-	4	0,06	0,03
Мелітське воєводство		-	-	-	-	1	-	-	2	0,14	0,09	-	2	0,13	0,08	
Вармінське воєводство		-	-	-	-	-	2	-	3	0,23	0,13	-	3	0,19	0,11	
Вармінське воєводство		-	-	-	-	-	1	2	3	0,20	0,13	-	10	0,65	0,38	
Курляндська Прусія		-	-	-	-	2	3	1	10	0,70	0,45	-	10	0,65	0,38	
Курляндська Прусія		-	-	-	-	1	1	-	2	0,35	0,22	-	5	0,32	0,19	
Прусія без уключення		-	-	-	-	-	-	-	5	1,06	0,67	-	15	0,97	0,56	
Всього		-	-	<i>1</i>	-	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>15</i>	<i>1,06</i>	<i>0,67</i>	-	<i>6</i>	<i>0,39</i>	<i>0,23</i>
Східна		Вармінське воєводство	1	1	2	1	-	-	-	10	0,70	0,45	1	11	0,71	0,41
	Вармінське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Східна без уключення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Всього	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>10</i>	<i>1,13</i>	<i>0,72</i>	<i>1</i>	<i>17</i>	<i>1,10</i>	<i>0,64</i>	
	Закарпаття	Вармінське воєводство	1	-	-	1	1	1	3	1	0,38	0,29	4	15	0,97	0,56
		Хмельнське воєводство	-	-	-	1	-	-	-	2	0,14	0,09	3	5	0,32	0,19
		Туркеське воєводство	-	-	-	1	-	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04
		Туркеське воєводство	1	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04
		Вармінське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04
		Моравське воєводство	-	-	1	-	1	-	-	2	0,14	0,09	-	2	0,13	0,08
Моравське воєводство		1	-	-	-	1	1	-	3	0,21	0,13	-	3	0,19	0,11	
Вармінське воєводство		1	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,04	1	2	0,13	0,08	
Галицьке воєводство		1	-	2	1	-	3	-	7	0,49	0,31	2	9	0,58	0,34	
Галицьке воєводство		2	-	-	-	1	2	1	7	0,49	0,31	1	8	0,52	0,30	
Фронтинське воєводство	-	-	-	-	1	1	3	1	7	0,49	0,31	2	9	0,58	0,34	
Польське воєводство	-	-	-	-	-	1	-	3	0,21	0,13	-	3	0,19	0,11		
Галицьке воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,21	0,13	-	3	0,19	0,11	
Польське воєводство	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,14	0,09	-	2	0,13	0,08	
Польське воєводство	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04	
Польське воєводство	2	-	1	5	1	2	1	2	16	1,13	0,72	4	20	1,30	0,75	
Польське воєводство	-	-	-	1	-	1	2	-	5	0,35	0,22	3	8	0,52	0,30	
Краківське воєводство	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,07	0,04	-	1	0,06	0,04	
Вармінське воєводство	1	-	-	1	-	1	-	-	2	0,14	0,09	-	2	0,13	0,08	
Хмельнське воєводство	10	1	4	11	8	13	10	12	5	74	5,21	3,31	20	1,06	0,64	
Всього	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94	6,10	3,53	

Регіони	1627- 1638	1639- 1647	1652- 1664	1665- 1778	1677- 1686	1687- 1696	1707- 1718	1719- 1727	Всього	%*	%**	Інформаційно- технологічний	Інформаційно- технологічний	%*	%**
Населені пункти з поширеними назвами	1	-	-	1	2	-	-	-	4	0,28	0,18	2	6	0,29	0,23
З документами з кількох місцевостей у різних регіонах	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього відсотків віршованих населених пунктів	-	-	-	1	1	1	4	-	7	0,49	0,31	-	7	0,45	0,26
Місце походження зазначає	83	32	29	177	246	329	226	116	1419	100	63,43	121	1840	100	57,85
Місце походження не зазначає	111	239	120	191	71	19	37	15	818	57,65	26,57	304	1122	-	42,15
Всього прийнято	194	271	149	368	317	348	263	131	2237	-	100	425	2862	-	100

Таблиця 10

Частка українців та вірмен у 1405–1783 рр. (за чистовими реєстрами)⁶³⁹

Пояснення до таблиці. До початку XVII ст. у дужках подано українську громаду разом із греками. Для 1627–1783 рр. розрізнення між українцями і греками практично не простежується у чистових реєстрах.

Роки	Загал	Українці	%	Вірмени	%
1405–1414	220	1	0,45	0	0,00
1415–1424	286	9	3,15	2	0,70
1425–1426	43	1	2,33	1	2,33
1461–1470	274	16 (17)	5,84 (6,20)	2	0,73
1471–1480	194	12 (13)	6,19 (6,70)	10	5,15
1481–1490	189	19	10,05	1	0,53
1491–1500	203	29	14,29	7	3,45
1501–1510	140	19	13,57	3	2,14
1511–1514	48	5	10,42	4	8,33
Всього за 1405–1415	1597	111 (113)	6,95 (7,08)	30	1,88
1522–1531	161	23	14,29	1	0,62
1532–1541	265	35	13,21	6	2,26
1542–1551	233	36	15,45	6	2,58
1552–1561	252	19	7,54	6	2,38
1562–1571	283	55 (57)	19,43 (20,14)	1	0,35
1572–1581	152	12	7,89	3	1,97
1582–1591	267	32 (35)	11,99 (13,11)	4	1,50
1592–1601	240	32	13,33	6	2,50
1602–1604	100	9	9,00	6	6,00
Всього за 1522–1604	1953	253 (258)	12,95 (13,21)	39	2,00
1627–1638	194	13	6,70	9	4,64
1639–1647	271	29	10,70	7	2,58
1652–1664	149	20	13,42	11	7,38
1665–1675	368	60	16,30	46	12,50
1677–1686	317	47	14,83	20	6,31
1687–1696	348	41	11,78	34	9,77
1697–1706	196	24	12,24	22	11,22
1707–1718	263	28	10,65	26	9,89
1719–1727	131	26	19,85	5	3,82
Всього за 1627–1727	2237	288	12,87	180	8,05
1750–1759	243	21	8,64	13	5,35
1760–1769	233	10	4,29	12	5,15
1770–1779	310	15	4,84	7	2,26
1780–1783	49	-	-	-	-
Всього за 1750–1783	835	46	5,50	32	3,83
Всього за 1405–1483	6622	697	10,52	281	4,24

⁶³⁹ Аналогічні підрахунки проводилися М. Капралем, однак за п'ятдесятилітніми періодами. Див.: Капраль М. Національні громади... – С. 364.

Таблиця 11

**Частка українців та вірмен у 1610–1783 рр.
з урахуванням протокольних та рахункових записів**
Пояснення до таблиці. Українці подаються разом із греками.

Роки	Загал	Українці	%	Вірмени	%
1610–1626	533	56	10,51	20	3,75
1627–1727	2662	321	12,06	228	8,56
1728–1749	283	13	4,59	7	2,47
1750–1783	896	48	5,36	33	3,68
Всього за 1610–1783	4374	438	10,01	288	6,58

Таблиця 12

Частка німців та поляків у 1405–1514 рр.

Роки	Загалом	Німці	%	Поляки	%
1405–1414	220	136	61,82	16	7,27
1415–1424	286	189	66,08	19	6,64
1425–1426	43	24	55,81	3	6,98
1461–1470	274	97	35,40	72	26,28
1471–1480	194	49	25,26	54	27,84
1481–1490	189	51	26,98	68	35,98
1491–1500	203	42	20,69	79	38,92
1501–1510	140	26	18,57	46	33,57
1511–1514	48	3	6,25	18	37,50
Всього	1597	617	38,63	375	23,54

Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у XV–XVIII ст.

Пояснення до таблиць: %* – відсотки стосовно загалу новоприйнятих громадян зі вказаним фахом
 %** – відсотки стосовно загалу усіх новоприйнятих громадян
 Загалом-1 – загальна сума прийнятих за чистовими реєстрами
 Загалом-2 – загальна сума прийнятих всього з урахуванням з протокольних та рахункових записів

Профе-сіний склад	Професія	1405-1514	%*	%**	1522-1604	%*	%**	1627-1727	%*	%**	1750-після 1780	%*	%**	Заглом-1	%*	%**	Заглом-2	%*	%**	
Харкові ремесла	Різники	37	6,29	2,32	60	4,45	3,07	99	4,96	4,43	57	5,11	4,90	253	5,01	3,64	282	4,73	3,42	
	Цесарі	22	3,74	1,38	61	4,53	3,12	49	2,46	2,19	57	5,11	4,90	189	3,73	2,72	227	3,81	2,75	
	Цуєрники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02	
	Броварники	37	6,29	2,32	27	2,00	1,38	64	3,21	2,86	22	1,97	1,89	150	2,97	2,16	171	2,87	2,07	
	Мельники	3	0,51	0,19	7	0,52	0,36	-	-	-	-	1	0,09	0,09	11	0,22	0,09	12	0,20	0,15
	Рибальди	5	0,85	0,31	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	6	0,12	0,09	6	0,10	0,07	
	Кухарі	-	-	-	2	0,15	0,10	-	-	-	-	-	-	2	0,04	0,03	3	0,05	0,04	
	Олійники	-	-	-	2	0,15	0,10	2	0,10	0,09	-	-	-	4	0,08	0,06	9	0,15	0,11	
	Ваніри	-	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	1	0,09	0,09	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02	
	Винокурі (гуралі)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,05	0,04
Ковбасники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01	
Загалом	104	17,69	6,31	160	11,88	8,19	215	10,78	9,61	141	12,65	12,11	620	12,29	8,92	718	12,04	8,70		
Сфера ремесел	Кравці	53	9,01	3,32	150	11,14	7,68	205	10,28	9,16	79	7,69	6,79	487	9,65	7,01	571	9,57	6,92	
	Тексти-полотенники	20	3,40	1,25	59	4,38	3,02	227	11,38	10,15	75	6,73	6,44	381	7,55	5,48	432	7,24	5,23	
	Текст-шварці	2	0,34	0,13	6	0,45	0,31	2	0,10	0,09	-	-	-	10	0,20	0,14	11	0,18	0,13	
	Постригачі сумки	1	0,17	0,06	5	0,37	0,26	-	-	-	-	-	-	6	0,12	0,09	7	0,12	0,08	
	Біельники	-	-	-	2	0,15	0,10	-	-	-	-	-	-	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02	
	Шпальні	4	0,68	0,25	35	2,60	1,79	8	0,40	0,36	-	-	-	47	0,93	0,68	55	0,92	0,67	
	Позументники	-	-	-	3	0,22	0,15	16	0,80	0,72	-	-	-	19	0,38	0,27	27	0,45	0,33	
	Гантувальники	1	0,17	0,06	-	-	-	34	1,70	1,32	4	0,36	0,34	39	0,77	0,56	46	0,77	0,56	
	Загалом	81	13,78	5,07	260	19,30	13,31	492	24,66	21,99	158	14,17	13,37	991	19,64	14,26	1151	19,30	13,95	

Професійні групи	Професії	1405-1514	%*	%**	1522-1604	%*	%**	1627-1727	%*	%**	1750-місяць І780	%*	%**	Запит-1	%*	%**	Запит-2	%*	%**	
Широкопрофесійні	Шевці	62	10,54	3,88	91	6,76	4,66	299	14,99	13,37	173	15,52	14,86	625	12,29	8,99	769	12,89	9,32	
	Салішники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	0,25	0,18	
	Дубільники	14	2,38	0,88	55	4,08	2,82	42	2,11	1,88	15	1,35	1,29	126	2,50	1,81	147	2,46	1,78	
	Червоношарпани	15	2,55	0,94	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	16	0,32	0,23	16	0,27	0,19
	Коробильники	-	-	-	1	0,07	0,05	14	0,70	0,63	-	-	-	15	0,30	0,22	19	0,32	0,23	
	Запильники	-	-	-	5	0,37	0,26	-	-	-	-	-	-	5	0,10	0,07	5	0,08	0,06	
	Калишники	2	0,34	0,13	10	0,74	0,51	12	0,60	0,54	4	0,36	0,34	28	0,56	0,40	40	0,67	0,48	
	Кущарі	54	9,18	3,38	66	4,99	3,28	102	5,11	4,56	4	0,36	0,34	226	4,48	3,25	270	4,53	3,27	
	Січарі	10	1,70	0,63	13	0,97	0,67	22	1,10	0,98	15	1,35	1,29	60	1,19	0,86	73	1,22	0,88	
	Лядарі	17	2,89	1,06	36	2,67	1,84	19	0,98	0,85	9	0,81	0,77	81	1,61	1,17	104	1,74	1,26	
Металообробні	Ольстерники	6	1,02	0,38	10	0,74	0,51	-	-	-	-	-	-	8	0,16	0,12	9	0,15	0,11	
	Решішники	6	1,02	0,38	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	8	0,16	0,12	10	0,17	0,12	
	Рухачники	287	31,89	11,71	288	21,38	14,75	516	25,86	23,07	223	39	19,16	1214	24,06	17,47	1493	25,03	18,09	
	Ковалі	22	3,74	1,38	38	2,82	1,95	29	1,43	1,30	27	2,42	2,32	116	2,30	1,67	126	2,11	1,53	
	Слюсарі	20	3,40	1,25	40	2,97	2,05	46	2,31	2,06	20	1,79	1,72	126	2,50	1,81	141	2,36	1,71	
	Острожники	3	0,51	0,19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,06	0,04	3	0,05	0,04	
	Котлярі	4	0,68	0,25	16	1,19	0,82	16	0,80	0,72	6	0,54	0,52	42	0,83	0,60	51	0,86	0,62	
	Валхарі	-	-	-	2	0,15	0,10	2	0,10	0,09	2	0,18	0,17	6	0,12	0,09	7	0,12	0,08	
	Полкарі	1	0,17	0,06	20	1,48	1,02	21	1,05	0,94	2	0,18	0,17	44	0,87	0,63	56	0,94	0,68	
	Ножівники	3	0,51	0,19	3	0,22	0,15	2	0,10	0,09	-	-	-	8	0,16	0,12	9	0,15	0,11	
Метчики	8	1,36	0,59	10	0,74	0,51	37	1,83	1,65	14	1,26	1,20	69	1,37	0,99	96	1,61	1,16		
Металообробні	Лущачки	6	1,02	0,38	1	0,07	0,05	11	0,55	0,49	-	-	-	18	0,36	0,26	18	0,30	0,22	
	Стрипальці	-	-	-	-	-	-	9	0,45	0,40	-	-	-	9	0,18	0,13	9	0,15	0,11	
	Арбалетники	1	0,17	0,06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01	
	Виробники списів	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01	
	Шліфувальники	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	3	0,27	0,26	4	0,08	0,06	5	0,08	0,06	
	Обслуговувальники	1	0,17	0,06	4	0,30	0,20	2	0,10	0,09	-	-	-	7	0,14	0,10	7	0,12	0,08	
	Рухачники та гарм.	-	-	-	4	0,50	0,30	12	0,60	0,54	4	0,36	0,34	20	0,40	0,29	22	0,37	0,27	
	Датувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,36	0,34	4	0,08	0,06	4	0,07	0,05
	Лядарівники	3	0,51	0,19	11	0,82	0,56	11	0,53	0,49	4	0,36	0,34	29	0,57	0,42	33	0,53	0,40	
	Золотарі	18	3,06	1,13	37	2,75	1,89	60	3,01	2,68	11	0,99	0,95	126	2,50	1,81	155	2,60	1,88	
Металообробні	Переставляючі голівники	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	1	0,09	0,09	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02	
	Голівники	-	-	-	6	0,45	0,31	6	0,30	0,27	14	1,26	1,20	26	0,52	0,37	32	0,54	0,39	
	Загалом	90	15,31	5,64	195	14,48	9,98	264	13,23	11,80	112	10,04	9,62	661	13,19	9,51	778	15,04	9,43	

Прізвище і прізвище групи	Професія	1405-1514	%*	***	1522-1604	%*	***	1627-1727	%*	***	1750-1780	%*	***	Валов.-1	%*	***	Валов.-2	%*	***
Прізвища	Болдари	19	3,23	1,19	40	2,97	2,05	30	1,50	1,34	27	2,42	2,32	116	2,30	1,67	145	2,43	1,76
	Спешиани	13	2,21	0,81	23	1,72	1,18	10	0,50	0,45	8	0,72	0,69	54	1,07	0,78	61	1,02	0,74
	Колодзи	4	0,68	0,25	18	1,34	0,92	9	0,43	0,40	-	-	-	31	0,61	0,45	33	0,53	0,40
	Столари	3	0,51	0,19	16	1,19	0,82	42	2,11	1,88	41	3,08	3,32	102	2,02	1,47	127	2,13	1,54
	Топари	1	0,17	0,06	10	0,74	0,51	23	1,15	1,05	14	1,26	1,20	48	0,95	0,69	57	0,96	0,69
	Штепшиани	-	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	-	-	-	1	0,02	0,01	2	0,03	0,02
	Дроворуби	3	0,51	0,19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,06	0,04	3	0,05	0,04
	Земляки	43	7,31	2,69	107	7,94	5,48	115	5,76	5,14	90	8,07	7,73	355	7,04	5,11	428	7,18	5,19
	Муляри	7	1,19	0,44	27	2,00	1,38	16	0,80	0,72	32	2,87	2,75	82	1,63	1,18	104	1,74	1,26
	Риб'яри та селянири	-	-	-	1	0,07	0,05	-	1	0,05	0,04	2	0,18	0,17	4	0,08	0,06	6	0,10
Прізвища та прізвища	Геслі	1	0,17	0,06	-	-	-	29	1,43	1,30	51	2,78	2,66	61	1,21	0,88	68	1,14	0,82
	Гончари	26	4,42	1,63	36	2,67	1,84	31	1,53	1,39	16	1,43	1,37	109	2,16	1,57	122	2,05	1,48
	Склярі	1	0,17	0,06	4	0,30	0,20	3	0,15	0,13	5	0,45	0,43	13	0,26	0,19	16	0,27	0,19
	Гончари	1	0,17	0,06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Цегельники	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Вукарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Камельєри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02
	Мельники	36	6,12	2,25	69	5,12	3,33	80	4,01	3,58	89	7,98	7,65	374	5,43	3,94	321	5,38	3,89
	Поварі	-	-	-	21	1,56	1,08	12	0,60	0,54	2	0,18	0,17	35	0,69	0,50	39	0,65	0,47
	Гребішани	2	0,34	0,13	19	1,41	0,97	2	0,10	0,09	1	0,09	0,09	24	0,48	0,35	24	0,40	0,29
Прізвища та прізвища	Міловари	-	-	-	13	0,97	0,67	7	0,35	0,31	5	0,45	0,43	25	0,50	0,36	29	0,49	0,35
	Ковалі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	2	0,03	0,02
	Палітурники	-	-	-	1	0,07	0,05	3	0,15	0,13	14	1,26	1,20	18	0,36	0,26	21	0,33	0,25
	Свинари	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Салтєрники	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Порохівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,05	0,04
	Вушливки	3	0,51	0,19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,06	0,04	3	0,05	0,04
	Склярі	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Склярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01
	Фабричні	2	0,34	0,13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,04	0,03	4	0,07	0,05
Прізвища та прізвища	Шклярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,04	0,03	1	0,02	0,01
	Обшарніки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Панчівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,27	0,26	3	0,06	0,04	3	0,05	0,04
	Полірувачі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Полірувачі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Галатерійники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Глянці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,06	1	0,02	0,01
	Салтєрники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02
	Склярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	2	0,03	0,02
	Земляки	7	1,19	0,44	58	4,31	2,97	24	1,20	1,07	32	2,87	2,75	121	2,63	2,36	141	2,63	1,71

Професійні сімейні ділянки	Професії	1405-1514	%*	%**	1522-1604	%*	%**	1627-1727	%*	%**	1750-місяця 1780	%*	%**	Вар.пов-1	%*	%**	Заг.пов-2	%*	%**	
Сфера послуг	Шкільні керівники, вчителі айбаскачів	1	0,17	0,06	1	0,07	0,05	-	-	-	74	0,64	6,36	76	1,51	1,09	80	1,34	0,97	
	Повнічаї	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,27	0,26	3	0,06	0,04	3	0,05	0,04	
	Перекладачі	3	0,31	0,19	20	1,48	1,02	-	-	-	2	0,18	0,17	25	0,50	0,36	29	0,49	0,33	
	Несвідомі	2	0,34	0,13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,04	0,03	3	0,05	0,04	
	Перекладачі	1	0,17	0,06	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	2	0,04	0,03	3	0,05	0,04	
	Пастухи та повнічаї худоби	1	0,17	0,06	3	0,22	0,15	-	-	-	-	-	-	4	0,08	0,06	4	0,07	0,05	
	Комп'ютери	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,04	0,03	3	0,05	0,04
	Земляки	8	1,36	0,50	25	1,86	1,28	-	-	-	-	81	7,26	6,96	114	2,26	1,64	125	2,19	1,51
	Купці	-	-	42	3,12	2,15	163	8,77	7,29	-	-	101	9,06	8,68	306	6,07	4,49	338	5,67	4,10
	Кравці	8	1,36	0,50	22	1,63	1,13	4	0,20	0,18	12	1,08	1,03	46	0,91	0,66	51	0,86	0,62	
Торговля	Кравці, дробні торговці	-	-	7	0,52	0,36	11	0,53	0,49	-	-	-	-	18	0,36	0,26	22	0,37	0,27	
	Перекладачі	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	2	0,18	0,17	3	0,06	0,04	10	0,17	0,12		
	Продавці книг	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	-	1	0,09	0,09	2	0,04	0,03	3	0,05	0,04	
	Продавці риб	-	-	-	-	-	-	-	-	7	0,63	0,60	7	0,14	0,10	9	0,15	0,11		
	Продавці скла	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02		
	Продавці муви	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,04	0,03	4	0,07	0,05		
	Продавці вилок	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01		
	Продавці городяни	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02		
	Продавці дичини	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01		
	Продавці соні	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01		
Особиста	Продавці залізничного вагона	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	
	Державники	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	3	0,05	0,04		
	Земляки	8	1,36	0,50	72	5,35	3,69	179	8,97	8,00	132	11,84	11,84	391	7,75	5,63	448	7,51	5,43	
	Актюери	-	-	19	1,41	0,97	22	1,10	0,98	6	0,54	0,52	47	0,93	0,68	56	0,94	0,68		
	Державники	2	0,34	0,13	3	0,22	0,15	1	0,05	0,04	2	0,18	0,12	8	0,16	0,12	9	0,13	0,11	
	Державники	2	0,34	0,13	17	1,26	0,87	41	2,06	1,83	17	1,52	1,46	77	1,53	1,11	100	1,68	1,21	
	Державники	4	0,68	0,25	1	0,07	0,05	-	-	-	10	0,90	0,86	10	0,20	0,14	12	0,20	0,15	
	Земляки	8	1,36	0,50	40	2,97	2,05	64	3,21	2,86	35	3,14	3,09	147	2,91	2,11	182	3,05	2,21	
	Державники	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	1	0,05	0,05	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01	
	Учасники галузі	-	-	9	0,67	0,46	1	0,05	0,04	-	-	10	0,29	0,14	11	0,18	0,15	11	0,18	0,15
Учасники галузі	Пашари	2	0,34	0,13	2	0,15	0,10	1	0,05	0,04	2	0,18	0,17	7	0,14	0,10	7	0,12	0,08	
	Міжземні	1	0,17	0,06	4	0,30	0,20	1	0,05	0,04	-	-	6	0,12	0,09	14	0,23	0,17		
	Майстри	1	0,17	0,06	10	0,74	0,51	4	0,20	0,18	-	-	15	0,30	0,22	20	0,34	0,24		
	Людві	-	-	3	0,22	0,15	-	-	-	-	3	0,06	0,04	4	0,07	0,05	4	0,07	0,05	
Земляки	4	0,68	0,25	29	2,15	1,48	7	0,35	0,31	2	0,18	0,17	42	0,83	0,60	57	0,96	0,69		

Професійні групи	Професії	1405-1514	%*	%**	1522-1604	%*	%**	1627-1727	%*	%**	1750-1780	%*	%**	Зарплати-1	%*	%**	Зарплати-2	%*	%**	
Управління, суди, військові	Лавники	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	0,02	0,01	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01	
	Візники	-	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	-	-	-	1	0,02	0,01	2	0,03	0,02	
	Вірчальські старші	-	-	-	-	-	-	2	0,10	0,09	-	-	-	2	0,04	0,03	5	0,08	0,06	
	Грушачі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,02	0,01	2	0,03	0,02	
	Ремесники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02	
	Рубашарні	2	0,34	0,13	-	-	-	1	0,05	0,04	-	-	-	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02	
	Бескормильники	4	0,68	0,25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,08	0,06	4	0,07	0,05	
	Дитячий лікар	-	-	-	1	0,07	0,05	-	-	-	-	-	-	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01	
	Хірурги	-	-	-	2	0,15	0,10	-	-	-	-	-	-	2	0,04	0,03	2	0,03	0,02	
	Мясні служб	1	0,17	0,06	-	-	-	-	-	0,27	0,26	5	0,27	0,26	1	0,02	0,01	1	0,02	0,01
	Військові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,06	0,04	1	0,01	0,01	1	0,01	0,01
	Земельні	7	1,19	0,44	5	0,37	0,26	4	0,20	0,18	4	0,36	0,34	20	0,40	0,29	26	0,44	0,32	
	Ремесники бз.	-	-	-	31	2,30	1,59	19	0,93	0,83	-	-	-	-	50	0,99	0,72	50	0,84	0,61
	Учителів	-	-	-	-	-	-	-	6	0,30	0,27	-	-	-	6	0,12	0,09	6	0,10	0,07
Незалежний фан.	-	-	-	4	0,30	0,20	3	0,15	0,13	-	-	-	-	22	0,44	0,32	22	0,37	0,27	
Варшавський фан.	6	0,85	0,31	4	0,30	0,20	3	0,33	0,31	15	1,35	1,29	22	0,44	0,32	22	0,37	0,27		
Продвіжені майстри	588	1,00	26,82	1347	1,00	68,25	1095	100,00	89,18	1115	1,00	0,09	0,09	5045	100,00	23,38	5064	100,00	27,26	
Продвіжені не повні	1009	-	63,18	606	-	31,03	242	-	10,83	49	-	-	-	1986	-	2,32	2289	58,38	27,74	
Загалом	1397	-	1,00	1933	-	1,00	2287	-	100,00	1164	-	-	-	6931	-	100,00	8233	138,38	100,00	

Таблиця 13.1

Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у І періоді (1405–1514 рр.)

Професійні групи	1405-1414		1415-1424		1425-1426		1461-1470		1471-1480		1481-1490		1491-1500		1501-1510		1511-1514		Загалом	%*	%***	
	1405-1414	1415-1424	1425-1426	1461-1470	1471-1480	1481-1490	1491-1500	1501-1510	1511-1514	1471-1480	1481-1490	1491-1500	1501-1510	1511-1514	1491-1500	1501-1510	1511-1514					
Харчові ремесла	Різники	4	9	1	4	1	4	1	1	8	7	7	2	1	37	6,29	2,32					
	Повари	-	2	2	4	1	1	1	1	1	1	1	9	2	22	3,74	1,38					
	Джегерники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Броварники	6	3	3	5	3	7	4	5	1	7	4	5	1	37	6,29	2,32					
	Мельники	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	3	0,51	0,19				
	Рибальці	-	1	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,85	0,31				
	Кухарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Олійники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Винари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Винокурні (дуралі)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Одягові ремесла	Ковбасники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Загалом	10	16	6	16	6	17	13	16	17	13	16	4	104	17,69	6,31						
	Кравці	5	9	1	11	6	10	6	4	1	6	10	6	4	1	53	9,01	3,32				
	Ткачі-полотешники	1	4	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	3	20	3,40	1,25					
	Ткачі-сукнарі	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,34	0,13					
	Покривачі сукна	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06					
	Білийники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Піпакіри	-	-	-	1	2	1	-	-	-	1	-	-	-	4	0,68	0,25					
	Позументищики	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Галушкарі	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06					
Швидкообробні ремесла	Загалом	6	14	4	17	9	13	8	6	13	8	6	4	81	13,78	5,07						
	Шевці	8	6	1	16	7	7	7	7	7	9	9	6	2	62	10,54	3,88					
	Світлячники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Дубельники	-	1	2	3	1	2	1	4	1	2	1	4	-	14	2,38	0,88					
	Червоношкірники	1	5	1	5	1	1	2	-	2	-	2	-	-	15	2,55	0,94					
	Коридорники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Земліяники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Калитники	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,34	0,13					
	Кушарі	4	12	1	13	8	4	9	2	1	54	9,18	3,38		54	9,18	3,38					
	Сільярі	1	3	-	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	10	1,70	0,63					
Швидкообробні ремесла	Людвиги	1	4	-	6	4	1	1	1	1	1	1	-	17	2,89	1,06						
	Окостерники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,17	0,06					
	Ремінники	1	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	6	1,02	0,38						
	Рукавичники	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1,02	0,38						
	Загалом	16	38	5	49	24	14	23	14	187	4	187	4	187	31,80	11,71						

Професійні групи	1405-1414	1415-1424	1425-1426	1461-1470	1471-1480	1481-1490	1491-1500	1501-1510	1511-1514	Загалом	%*	%**	
Металообробні	Ковалі	4	5	2	1	2	4	2	2	22	3,74	1,38	
	Слюсарі	-	1	1	6	5	2	2	3	20	3,40	1,25	
	Осередники	1	-	-	-	-	2	-	-	3	0,51	0,19	
	Ковалі	-	1	-	-	1	-	1	-	4	0,68	0,25	
	Біжлярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Голварі	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06	
	Позавники	-	1	1	1	-	-	-	-	3	0,51	0,19	
	Мечники	1	3	-	2	1	1	1	-	8	1,36	0,50	
	Лугники	1	1	-	2	-	-	2	-	6	1,02	0,38	
	Стрільники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Арбалетники	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,17	0,06	
	Виробники опісів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Підручальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Обвалувальники	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,17	0,06	
	Рупничники та гарм.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Лугувники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ливарники	-	-	-	-	1	-	1	-	1	3	0,51	0,19
	Ливарники	3	4	-	3	2	1	3	2	-	18	3,06	1,13
	Золотарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Перстенники та ювеліри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Голдинькарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Загалом	10	17	2	15	12	10	13	8	3	90	15,31	5,64
Біжлярі	-	4	-	2	2	2	7	1	1	19	3,33	1,19	
Стельмахів	4	1	4	1	1	1	2	2	-	13	2,21	0,81	
Кололопі	-	-	-	-	1	-	1	2	-	4	0,68	0,25	
Столярі	-	-	1	-	-	1	1	-	-	3	0,51	0,19	
Токарі	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06	
Шквальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Дроворуби	-	1	-	1	1	-	-	-	-	3	0,51	0,19	
Загалом	9	2	8	5	4	4	9	5	1	43	7,31	2,69	
Муляри	-	1	-	1	1	-	2	1	1	7	1,19	0,44	
Різьбярі та скульптори	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Теслі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Гончарі	-	1	6	6	4	1	5	3	26	4,42	1,63		
Склярі	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,17	0,06	
Гончарі	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06	
Цегельники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Бружарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Камеярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Загалом	1	1	8	7	5	3	7	4	4	36	6,12	2,25	

Професійні групи	1405-1414		1425-1426		1461-1470		1471-1480		1481-1490		1491-1500		1501-1510		1511-1514		Загалом	%*	%**
	1405-1414	1415-1424	1425-1426	1461-1470	1471-1480	1481-1490	1491-1500	1501-1510	1511-1514										
Побутові ремесла	Поворозники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Гребішники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	0,34	0,13
	Мисловарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Палтурщики	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ситники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Сліптерники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Порохівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Вугільники	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,51	0,19
	Смоларі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Свічкарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Фарбувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	0,34	0,13
	Штуклярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Оббивники меблів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Панчшники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Полірувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Галантереїшники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Пішники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Садівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Січкарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Загалом	-	1	-	-	2	-	2	-	-	-	4	-	-	-	-	7	1,19	0,44	
Сфера послуг	Шиварі, корчмарі, власники заїжджих дворів	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06	
	Плошчі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Перевізники	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	0,51	0,19	
	Носильники	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	0,34	0,13	
	Прислуга	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06	
	Пастухи та помічники худоби	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06	
	Комп'ютери	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Загалом	-	1	-	-	3	2	1	2	1	1	1	1	1	1	8	1,36	0,50	

Професійні групи	Професії		1405- 1414	1415- 1424	1425- 1426	1461- 1470	1471- 1480	1481- 1490	1491- 1500	1501- 1510	1511- 1514	Загалом	%*	%**
Торгівля	Купці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Крамарі	3	-	-	2	-	-	1	2	-	-	8	4,36	0,50
	Крамарі дрібні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Перекупці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці книг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці рабів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці скля	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці мукки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці вишок	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці горючих	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці дичини	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці солі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продавці залізного краму	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Лавалітники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Загалом	3	-	-	2	-	2	-	1	2	-	-	8	4,36	0,50
Аптекарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дікарі (у т.ч. дилішововані)	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2	0,34	0,13
Цирюльники	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	0,34	0,13
Перукарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Датварі	-	1	-	2	-	2	-	1	-	-	-	4	0,68	0,25
Загалом	-	1	-	4	-	4	1	2	-	-	-	8	4,36	0,50
Правники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Учителі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Піснері	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	0,34	0,13
Музиканти	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06
Малювальники	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,17	0,06
Ліжники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Загалом	-	1	-	2	-	2	-	-	1	-	-	4	0,68	0,25

Професійні групи	Професії		1405- 1414	1415- 1424	1425- 1426	1461- 1470	1471- 1480	1481- 1490	1491- 1500	1501- 1510	1511- 1514	Загалом	%*	%**
	1405- 1414	1415- 1424	1425- 1426	1461- 1470	1471- 1480	1481- 1490	1491- 1500	1501- 1510	1511- 1514	Загалом	%*	%**		
Урядники, слуги, військові	Лапшаки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Війти	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дарманські старші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Тлумачі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Решники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Рурмастри	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	0,34	0,13
	Доскобійники	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	4	0,68	0,25
	Витопільничі воєводи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Міські слуги	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,17	0,06
	Військові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	<i>безпечення</i>	2	1	0	2	2	-	-	-	-	-	7	1,19	0,44
	Ремісники без уключення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Інше	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Невключені професії	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Вказано понад 1 фах	-	-	-	2	-	1	-	1	1	5	8	0,85	0,31	
Професія вказана	47	100	20	130	68	68	77	57	21	588	100,00	36,82		
Професія не вказана	173	186	23	144	126	121	126	83	27	1009	171,60	63,18		
Загалом	220	286	43	274	194	189	203	140	48	1597	271,60	100,00		

Професійні групи	Професії	1522-1531	1532-1541	1542-1551	1552-1561	1562-1571	1572-1581	1582-1591	1592-1601	1602-1604	Загалом	%*	%**
	Ковалі	7	6	3	1	5	4	7	1	5	38	2,82	1,95
	Слюсарі	1	6	4	7	8	2	7	1	4	40	2,97	2,05
	Освоєнники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Котлярі	2	1	1	1	1	3	4	-	3	16	1,19	0,82
	Бляхарі	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	0,15	0,10
	Голдарі	3	2	1	3	2	1	4	3	1	20	1,48	1,02
	Ковбишники	-	-	-	-	-	-	1	1	1	3	0,22	0,15
	Мешники	1	1	2	2	1	-	1	1	1	10	0,74	0,51
	Лужники	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05
	Стрільники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Арсалетники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Металообробні ремесла	Виробники сінсів	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05
	Шліфувальники	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05
	Обслуговувальники	-	1	-	-	-	-	2	-	1	4	0,30	0,20
	Ремонтники та мідєсплавники	1	1	-	-	-	-	2	-	-	4	0,30	0,20
	Латунники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ливарники	1	3	3	1	-	2	-	1	-	11	0,82	0,56
	Золотарі	3	4	3	2	2	7	1	11	4	37	2,75	1,89
	Перстеньники та ювеліри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05
	Голтинники	-	-	-	-	1	2	1	2	-	6	0,45	0,31
	Зисляки	19	26	19	17	20	21	33	20	20	195	14,48	9,98
	Бондарі	1	5	7	7	4	2	7	4	3	40	2,97	2,05
	Стельмахи	1	2	3	2	2	3	6	4	-	23	1,71	1,18
	Коларі	2	4	-	3	2	1	3	2	1	18	1,34	0,92
	Стеларі	2	1	3	1	4	-	2	3	-	16	1,19	0,82
	Товарі	-	4	1	2	1	-	2	-	-	10	0,74	0,51
	Шкатульники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дроворуби	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Зисляки	6	16	14	15	13	6	20	13	4	107	7,94	5,48
	Мулярі	1	4	-	-	5	2	12	3	-	27	2,00	1,38
	Ряб'ярі	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,07	0,05
	Теселі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Гончарі	6	2	8	3	3	6	2	6	-	36	2,67	1,84
	Селяри	-	1	1	1	1	-	-	-	-	4	0,30	0,20
	Гончарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Пегельники	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05
	Брукварі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Далекарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Зисляки	7	7	10	4	9	9	14	9	-	69	5,12	3,53

Професійні групи	1522-1531		1532-1541		1542-1551		1552-1561		1562-1571		1572-1581		1582-1591		1592-1601		1602-1604		Загалом	%*	%**
	1522-1531	1532-1541	1542-1551	1552-1561	1562-1571	1572-1581	1582-1591	1592-1601	1602-1604	1602-1604	1602-1604	1602-1604	1602-1604	1602-1604	1602-1604	1602-1604	1602-1604	1602-1604			
Побутові ремесла	Поворозники	1	-	-	1	2	-	-	2	2	-	-	8	7	2	21	1,56	1,08			
	Гребішники	-	4	1	2	7	-	-	7	19	-	-	4	4	1	19	1,41	0,97			
	Милувари	-	1	1	2	3	-	-	3	13	-	-	3	3	-	13	0,97	0,67			
	Книгодрукарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Палітурники	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05			
	Ситники	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05			
	Селтерники	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05			
	Перохівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Ругільник	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Смодярі	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05			
	Свічкарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Фарбувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,07	0,05			
	Щіткарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Оббивацка меблів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Панчішники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Політрувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Галантерейники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Піашиники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Садальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Стічкарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Сфера послуг	Загалом	1	6	2	6	14	-	11	15	3	58	4,31	2,97	0,05	1	0,07	0,05				
	Шивкарі, корчмарі, власники заїздяцьких дворів	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05				
	Шивачі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
	Черволяники	1	2	6	3	7	1	-	-	-	-	-	-	-	20	1,48	1,02				
	Носильники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
	Прислуга	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05				
	Пастухи та помічники вівчів	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,22	0,15				
	Комінярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
	Загалом	1	2	7	5	9	1	-	-	-	-	-	-	-	25	1,86	1,28				

Професійні і групи	Професії	1522-	1532-	1542-	1552-	1562-	1572-	1582-	1592-	1602- 1604	Загалом	%*	%**
		1531	1541	1551	1561	1571	1581	1591	1601				
Горіля	Кухні	-	1	-	2	4	2	13	17	3	42	3,12	2,15
	Крахарі	1	-	-	1	4	7	5	3	1	22	1,63	1,13
	Крахарі дрібні	-	-	-	-	-	-	-	3	4	7	0,52	0,36
	Перекупні	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,07	0,05
	Продаві кнж	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві рибн	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві скла	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві мука	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві винок	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві городини	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві дичини	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві солі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Продаві звіного врану	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Лахитники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Охорона здоров'я та гігієна	Загалом	1	1	-	3	8	9	22	24	4	72	5,35	3,69
	Алгекарі	-	2	-	3	3	1	2	7	1	19	1,41	0,97
	Дікарі (у т.ч. дипломовані)	1	-	-	1	-	-	1	-	-	3	0,22	0,15
	Царульняки (хірурги)	-	1	2	2	3	3	3	3	-	17	1,26	0,87
	Перукарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дазярі	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05
	Загалом	1	3	3	6	6	4	6	10	1	40	2,97	2,05
	Правники	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,07	0,05
	Учителі та вчені	1	1	1	1	-	2	2	1	-	9	0,67	0,46
	Писарі	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2	0,15	0,10
Учепі та митці	Музика	-	3	-	-	-	-	-	1	-	4	0,30	0,20
	Маларі	1	4	2	1	-	-	-	1	1	10	0,74	0,51
	Діаки	-	1	1	-	-	-	1	-	-	3	0,22	0,15
	Загалом	3	9	4	3	-	-	3	2	4	29	2,15	1,48

Професійні групи	Професії	1522-1531	1532-1541	1542-1551	1552-1561	1562-1571	1572-1581	1582-1591	1592-1601	1602-1604	Загалом	%*	%**	
Урядовики, слуги, військові	Лавники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05	
	Войти	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Вірменські старші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Трудачі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Решники	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,07	0,05	
	Рухальстри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Воскобійники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Відполітоваті воєку	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,07	0,05	
	Митники	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	0,15	0,10
	Міовкі слуги	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Військові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Загалом	-	1	1	1	1	1	1	2	1	5	5	0,37	0,26
	Ремісники без уточнення	11	1	-	1	-	-	-	10	6	2	31	2,30	1,59
	Інше	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дев'яностолеті професії	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	4	0,30	0,20
	Вказано понад 1 фах	-	-	1	-	-	-	2	-	1	4	4	0,30	0,20
	Професія вказана	95	170	136	150	182	114	231	189	80	1347	100	68,97	68,97
Професія не вказана	66	95	97	102	101	38	36	51	20	606	606	-	31,03	
Загалом	161	265	233	252	283	152	267	240	100	1953	1953	-	100,00	

Таблиця 13.3

Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у III періоді (1627 – 1727 рр.)

Професійна група	Професія		1627-1638	1639-1647	1652-1664	1665-1675	1677-1686	1687-1696	1697-1706	1707-1718	1719-1727	Загалом ⁶⁰	№ *	№ **	Додатковий, єд.	Разом	№ *	№ **	
	1627-1638	1639-1647	1652-1664	1665-1675	1677-1686	1687-1696	1697-1706	1707-1718	1719-1727										
Харчові ремесла	Ришак	-	2	12	6	17	14	19	11	15	3	99	4,96	4,43	16	11,5	4,48	4,32	
	Певарі	-	2	12	10	5	7	7	1	4	1	49	2,46	2,19	8	57	2,47	2,14	
	Цукерники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Брагарі/пана	-	27	5	4	5	6	3	2	8	4	64	3,21	2,86	12	76	3,29	2,85	
	Мельники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Рибалки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Кушарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Спінщики	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	0,10	0,09	-	2	0,09	0,08
	Віплярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	-	1	0,04	0,04
	Волокури (гуралі)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Одягови ремесла	Ковбасники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Златники	32	29	20	27	27	29	15	15	27	9	215	10,78	9,61	36	231	10,87	9,43	
	Кравці	3	16	7	39	26	25	17	55	17	55	17	205	10,28	9,16	40	245	10,61	9,29
	Текстилювальники	10	58	17	35	23	18	22	21	23	23	227	11,88	10,15	9	236	10,22	8,87	
	Текстилюкарі	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	0,10	0,09	1	3	0,13	0,11	
	Повстригачі сукна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Балдильники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Шитарі	-	5	1	-	1	-	1	-	-	-	1	8	0,40	0,36	1	9	0,39	0,34
	Позументники	2	3	2	2	2	3	2	3	2	-	16	0,80	0,72	6	22	0,25	0,82	
	Пантувальники	-	-	-	12	13	3	5	1	-	34	1,70	1,32	5	39	1,69	1,47		
Шерстообробні ремесла	Загалом	15	83	27	88	65	50	46	77	41	492	24,66	21,99	62	554	23,98	20,81		
	<i>Шови</i>	3	32	8	46	55	77	29	23	26	26	299	14,99	13,37	67	366	15,84	13,75	
	Сукняники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дубляники	7	1	3	2	10	8	2	9	-	42	2,11	1,88	6	48	2,08	1,89		
	Червонобарвники	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Карабашники	4	-	3	1	2	4	-	-	-	-	14	0,70	0,63	1	15	0,65	0,56	
	Запльонки	-	-	-	7	3	1	-	-	-	-	12	0,60	0,54	4	16	0,69	0,60	
	Кашпирі	7	17	10	9	18	16	12	9	4	102	5,11	4,56	18	120	5,19	4,57		
	Сідлярі	-	-	8	3	-	3	5	4	2	22	1,10	0,98	4	26	1,15	0,98		
	Льварі	-	2	-	4	7	-	1	2	3	19	0,95	0,85	8	27	1,17	1,01		
Ремішники	Ремішники	-	-	-	3	2	-	-	-	1	-	6	0,30	0,27	1	7	0,30	0,26	
	Ракваляники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Загалом	21	52	24	80	100	100	49	48	36	516	25,86	23,07	109	625	27,06	23,48		

640 Всього за чистовими реєстрами громадян

641 Всього з урахуванням протокольних та рахункових записів

Професійні групи	Професії	1627-1638	1639-1647	1652-1664	1665-1675	1677-1686	1687-1696	1697-1706	1707-1718	1719-1727	Всього	%	%**	Лічильно-кваліфікаційно	Річник	%*	%**	
Металобробні ремесла	Ковалі	4	5	1	1	6	1	3	3	5	29	1,45	1,30	1	30	1,10	1,13	
	Столярі	2	6	3	7	7	12	3	4	2	46	2,31	2,06	8	54	2,84	2,62	
	Острівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ковалі	3	1	2	1	3	3	2	1	-	16	0,80	0,72	4	20	0,87	0,75	
	Ковалі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Гончарі	1	6	1	2	4	4	1	1	1	21	1,05	0,94	6	27	1,17	1,01	
	Ковалі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ковалі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Металі	4	-	2	14	7	6	2	-	2	37	1,85	1,65	3	40	1,73	1,50	
	Душники	-	-	6	6	3	2	-	-	-	11	0,55	0,49	-	11	0,48	0,41	
	Стрільники	-	-	-	4	-	-	5	-	-	9	0,45	0,40	-	9	0,39	0,34	
	Арбалетники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Виробники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Шліфувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,04	0,04	
	Обслуговувальники	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	0,10	0,09	-	2	0,09	0,08	
	Рухливі та парковані	4	-	1	1	-	4	2	-	1	12	0,60	0,54	-	12	0,52	0,45	
	Літунники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ліварники	-	-	-	-	2	5	1	3	-	11	0,55	0,49	1	12	0,52	0,45		
Золотарі	4	7	2	7	23	9	1	4	3	60	3,01	2,68	8	68	2,84	2,55		
Персонали та ковалі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Гонимі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Гонимі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Золотарі	22	25	11	47	58	46	23	17	15	264	13,23	11,80	34	298	12,90	11,19		
Бондарі	6	2	1	5	2	7	-	6	1	30	1,50	1,34	8	38	1,65	1,43		
Сільськогосподарські	3	2	-	2	-	1	-	1	1	10	0,50	0,45	1	11	0,48	0,41		
Ковалі	-	4	-	1	-	1	3	-	-	9	0,45	0,40	-	9	0,39	0,34		
Столярі	5	1	7	7	3	7	4	11	4	42	2,11	1,88	4	46	1,99	1,73		
Гончарі	3	2	1	1	4	1	3	4	4	23	1,15	1,03	5	28	1,21	1,05		
Шліфувальники	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	1	2	0,09	0,08		
Дроворуби	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Золотарі	12	15	3	17	9	17	10	22	10	115	5,76	5,14	19	134	5,80	5,03		
Муляри	-	3	3	2	1	1	2	2	2	16	0,80	0,72	5	21	0,91	0,79		
Робітники та спеціалісти	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	-	1	0,04	0,04		
Тексти	-	5	9	5	5	1	3	1	3	29	1,45	1,30	4	33	1,43	1,24		
Гончарі	3	6	3	4	2	6	2	2	3	31	1,55	1,39	5	36	1,56	1,35		
Склярі	1	-	1	-	-	-	-	-	-	3	0,15	0,13	-	3	0,13	0,11		
Гончарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Гончарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Гончарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Каміньярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Каміньярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Золотарі	4	10	12	15	8	12	5	7	7	80	4,01	3,58	14	94	4,07	3,53		

Будівельні ремесла

Професійні групи	Професії	1627-	1639-	1652-	1665-	1677-	1687-	1697-	1707-	1719-	Зв'язком	№*	Додат- ково	Разом	№*	№**		
		1638	1647	1664	1675	1686	1696	1706	1718	1727							№**	№**
Побливі ремесла	Поваренська	2	2	1	4	2	1	-	-	-	12	0,60	0,54	13	0,56	0,49		
	Гребінки	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,10	0,09	2	0,09	0,08		
	Міловари	1	-	1	1	1	2	1	1	-	7	0,35	0,31	8	0,35	0,30		
	Каштануари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,04	0,04		
	Вистаруки	-	-	2	1	-	-	-	-	-	3	0,15	0,13	4	0,17	0,15		
	Спінки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Сестерівки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Порошкина	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Вутільки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Смолари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Смолари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Фарбувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Шткери	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Оббивальні меблів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Варітпани	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Полручальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Галичарівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Пашпани	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Сидельки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Смолари	4	2	4	6	3	3	3	-	2	-	24	1,20	1,07	4	28	1,21	1,05
Сфера послуг	Шинькери, сороччари, вальники задждажх творів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,04	0,04	
	Пивоварі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Перезавоки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Носильники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Прелуга	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Пестех	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Колоняри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Залозки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Купці	-	-	11	16	49	31	44	12	44	12	163	8,17	7,29	16	179	7,55	6,72
	Ковчари	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	4	0,30	0,18	4	0,17	0,15	
	Ковчари	-	-	-	1	4	5	1	-	1	-	11	0,55	0,49	1	12	0,57	0,45
	Торгівля	Купці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Продавці дубні		-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,05	0,04	-	1	0,04	0,04	
Продавці каші		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Продавці риби		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Продавці скла		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,04	0,04	
Продавці меду		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Продавці моток		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Продавці геросидни		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Продавці дичини		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Продавці солі		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Продавці зального бруму	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Ліжнички	1	-	-	11	20	54	36	45	12	179	8,97	8,00	19	198	8,57	7,44		

Професійні групи	Професії	1627-1638	1639-1647	1652-1664	1665-1675	1677-1686	1687-1696	1697-1706	1707-1718	1719-1727	Загалом	% ^а	% ^б	Доцентів	Рівном	% ^в	% ^г	
Охорона здоров'я та пінтури	Аптекари	8	2	-	1	5	2	1	2	1	22	1,10	0,08	2	24	1,04	0,90	
	Лікари (у т.ч. дипломовані)	1	-	-	-	-	2	-	-	-	1	0,05	0,04	1	2	0,09	0,08	
	Виробничий лікар	4	7	4	7	3	8	3	5	-	41	2,06	1,83	8	49	2,12	1,84	
	Діагност	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Діагност	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Загалом	13	9	4	8	8	10	4	7	7	7	64	3,21	2,86	11	75	3,25	2,82
	Промисловий лікар	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Учителі та вчителі	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,05	0,04	-	1	0,04	0,04
	Вчителі	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,05	0,04	2	3	0,13	0,11
	Музиканти	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	4	0,20	0,18	1	5	0,22	0,19
Учителі та митці	Учителі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	0,35	0,31	7	7	0,43	0,38	
	Загалом	1	2	-	-	-	1	2	-	-	7	0,35	0,31	7	10	0,43	0,38	
	Вчителі	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0,05	0,04	-	1	0,04	0,04	
	Вчительські старші	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	0,10	0,09	2	4	0,17	0,15	
	Техніки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,04	0,04	1	1	0,04	0,04	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,05	0,04	-	1	0,04	0,04	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Бухгалтери	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Випускники факультету	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Урядові служби, військові	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ремісники, службовці, військові	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремісники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ремісники, службовці, військові	Ремісники	5	1	-	-	1	4	2	5	-	4	0,20	0,18	3	7	0,30	0,26	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
	Ремісники	5	1	-	-	2	4	2	5	-	19	0,95	0,85	-	19	0,82	0,71	
Ремісники, службовці, військові	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
	Ремісники	1	-	-	-	2	-	-	4 ⁹⁰³	-	6	0,30	0,27	-	6	0,26	0,23	
Ремісники, службовці, військові	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
	Ремісники	131	230	107	301	305	335	193	262	131	1995	106,00	89,18	315	2310	106,00	89,78	
Загалом військові	Професії не вказані	63	41	42	67	12	13	3	1	-	242	-	16,82	110	352	-	13,22	
	Загалом військові	194	271	149	368	317	348	196	263	131	2337	-	106,00	425	2662	-	100,00	

642 Бондари та століари
643 Гапувальники і стрільники (учні)

Таблиця 13. 4
Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у ІV періоді (1750 – початок 1790-х рр.)

Професійні групи	Професії	1750-1759	1760-1769	1770-1779	1780-1783	підсл. 1780	Заг.лом ⁶⁴⁴	% ⁶⁴	% ⁶⁵	Заг.лом ⁶⁴⁵	% ⁶⁶	
Харчові ремесла	Різьбичи	15	7	17	2	16	57	5,11	4,90	58	4,97	
	Цехарі	4	8	39	-	6	57	5,11	4,90	61	5,22	
	Цукерники	-	1	1	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	
	Броварники	5	3	4	2	8	22	1,97	1,89	23	1,97	
	Мельники	-	-	-	-	1	1	0,09	0,09	1	0,09	
	Рибачки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Кухарі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Олійники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Випікарі	1	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,09	
	Випікарі (гуралі)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ковбасники	-	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,09	
	Загалом		25	19	61	4	32	141	12,63	12,11	147	12,59
	Одягові ремесла	Кравці	15	10	26	8	20	79	7,09	6,79	81	6,93
		Ткачі-полотняники	19	28	15	-	13	75	6,73	6,44	75	6,42
Ткачі-сукняри		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Насстригачі сукня		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Білизняки		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Шпавці		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Позументники		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Гашувальники		4	-	-	-	-	4	0,36	0,34	4	0,34	
Загалом		38	38	41	8	33	158	14,17	13,57	160	13,70	
Швейні		Швейці	43	20	47	2	61	173	15,52	14,86	177	15,15
		Сит'яники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Дубляники	8	2	3	-	2	15	1,35	1,29	15	1,28
		Червонолітники	-	-	-	-	1	1	0,09	0,09	1	0,09
		Кордасівники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Зампанці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Калитиці	1	2	1	-	-	4	0,36	0,34	4	0,34	
	Кашіри	1	3	-	-	-	4	0,36	0,34	5	0,43	
	Сльобці	4	3	2	5	1	15	1,35	1,29	15	1,28	
	Лямарі	3	1	-	-	5	9	0,81	0,77	10	0,86	
	Ольстерники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ремішники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Рукв'язитиці	-	-	1	-	1	2	0,18	0,17	3	0,24	
	Загалом	60	31	54	7	71	223	20	19,16	230	19,69	

⁶⁴⁴ Всього за чистовими рєстрами громадян

⁶⁴⁵ Всього з урахуванням протокольних та рахункових записів

Професійні групи	Професії	1750-1759	1760-1769	1770-1779	1780-1783	число 1780	За м.ком ⁶⁴	%*	%**	За м.ком ⁶⁵	% ³	%**
Мета, лобробні ремесла	Ковалі	3	9	9	1	5	27	2,42	2,42	27	2,31	2,20
	Слюсарі	7	5	3	-	5	20	1,79	1,72	20	1,71	1,62
	Окуляри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Кетяри	3	-	-	-	3	6	0,34	0,32	6	0,31	0,49
	Бокєри	-	1	1	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16
	Гонєри	-	2	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16
	Нождєвє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Мєшєвє	4	5	2	2	1	14	1,26	1,20	16	1,37	1,31
	Дрєвєцї	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Сєрєшєвє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Арєстєвє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Вєрєблєкє стєвє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Шєдєрєвє	-	-	2	-	1	3	0,27	0,26	3	0,26	0,24
	Обєдєрєвє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Рєдєвє	1	-	1	1	1	4	0,36	0,34	5	0,43	0,41
	Дєдєвє	1	1	1	-	1	4	0,36	0,34	4	0,34	0,33
	Лєвєрє	2	1	-	-	1	4	0,36	0,37	1	0,37	0,33
	Жєлєвє	5	3	1	2	2	11	0,99	0,95	11	0,94	0,90
	Пєрєстєпєкє тє гєвєрє	-	-	1	-	-	1	0,09	0,09	1	0,09	0,08
Гєлєвє	3	4	5	-	2	14	1,26	1,20	14	1,20	1,14	
Зєлєтє	29	31	26	4	22	112	10,04	9,62	113	9,82	9,39	
Бєшєрє	9	3	5	-	10	27	2,42	2,32	29	2,48	2,37	
Стєлєвє	-	1	5	-	2	8	0,72	0,69	10	0,86	0,82	
Кєлєвє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Стєлєрє	10	5	15	-	11	41	3,68	3,52	43	3,68	3,51	
Тєкєрє	3	6	3	-	2	14	1,26	1,20	14	1,20	1,14	
Дєрєвєобробнє ремєслє	Шєдєрєвє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дрєвєрєбє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Зєлєтє	22	15	28	-	25	90	8,07	7,53	96	8,23	7,84
	Мєлєрє	4	9	12	2	5	32	2,87	2,75	33	2,83	2,69
	Рєбєлєрє тє сєкєлєгєрє	1	1	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16
	Тєсє	4	14	6	2	5	31	2,78	2,66	31	2,63	2,53
	Гєлєрє	2	4	7	-	3	16	1,43	1,37	17	1,46	1,39
	Сєкєрє	1	1	1	-	2	5	0,45	0,43	5	0,43	0,41
	Гєлєрє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дєстєлєкє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Брєкєрє	-	-	-	-	1	1	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Кєлєвєрє	-	2	-	-	2	4	0,18	0,17	2	0,17	0,16
	Зєлєтє	12	31	26	4	16	89	7,98	7,65	91	7,79	7,42

Професійні групи	Професії	1750-	1760-	1770-	1780-	Загалом	Загалом	%	%**	Загалом	%	%**
		1759	1769	1779	1789-1793							
Побутові ремесла	Цюврялики	-	-	2	-	2	0,18	0,17	0,17	2	0,17	0,16
	Реставтори	1	-	-	-	1	0,09	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Мідювари	1	-	2	-	5	0,45	0,45	0,51	6	0,51	0,49
	Книпоукарі	-	-	-	-	1	0,09	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Делюрушари	3	-	4	-	14	1,26	1,20	1,28	15	1,28	1,22
	Ситники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Сальтерники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Перохлиники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Вутлялики	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Смолари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Фурчари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Фарбувальники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Дітчери	-	-	-	-	1	0,09	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Обубняники м'яблів	-	-	-	-	1	0,09	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Наптіпники	-	-	-	-	3	0,27	0,26	0,24	3	0,26	0,24
	Полрувальники	-	-	-	-	1	0,09	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Галатгерейтики	-	-	-	-	1	0,09	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Пташники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Сльвацьки	-	-	-	-	2	0,18	0,17	0,17	2	0,17	0,16
	Сьчери	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Загалом		5	3	8	19	32	2,87	2,75	3,4	2,91	2,78
	Сфера послуг	Піницяри, корчидари, власники задєждних дворів	-	3	9	5	57	6,64	6,36	77	6,59	6,29
		Пивовари	2	1	-	-	3	0,27	0,26	3	0,26	0,24
Керувальники		-	-	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16	
Насильники		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Прислууги		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Пастухи		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Комшари		-	-	-	-	2	0,18	0,17	3	0,26	0,24	
Загалом		23	34	9	5	67	7,26	6,96	85	7,38	6,94	
Кухарі		2	3	23	6	15	101	9,06	8,68	108	9,25	8,82
Кравці		1	4	5	1	12	1,08	1,03	13	1,11	1,06	
Кравці: рубіж		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кравці: шкати		-	2	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16	
Кравці: квіт		-	-	-	-	1	0,09	0,09	2	0,15	0,16	
Кравці: рубіж		2	1	1	-	7	0,63	0,60	8	0,68	0,65	
Кравці: сукні	1	1	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16		
Кравці: сукні	1	1	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16		
Кравці: шкати	-	1	-	1	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16	
Кравці: сорочки	-	1	-	-	1	0,09	0,09	1	0,09	0,08		
Кравці: личини	-	-	-	-	1	0,18	0,17	2	0,17	0,16		
Кравці: солі	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,09	0,08		
Кравці: салтаного браму	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Ляхистяки	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,09	0,08		
Загалом	27	44	32	9	20	132	11,84	11,37	145	13,11	11,81	

Професійні групи	1750-1759	1760-1769	1770-1779	1780-1783	після 1780	Загалом	%**	%**	Загалом	%*	%**	
Охорона здоров'я та гігієна	Лікарярі	3	-	-	-	3	6	0,54	0,52	8	0,68	0,65
	Лікарі (у т.ч. дитячолокарі)	2	-	-	-	2	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16
	Циркулярники (хір.)	1	3	5	3	5	17	1,52	1,46	18	1,54	1,47
	Держкарі	1	1	1	-	7	10	0,90	0,86	12	1,05	0,98
	Лазярі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	<i>Загалом</i>	<i>7</i>	<i>4</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>15</i>	<i>35</i>	<i>3,14</i>	<i>3,01</i>	<i>40</i>	<i>3,42</i>	<i>3,27</i>
	Правники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Учителі та вчителі	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,08
	Пісарі	1	-	1	-	-	2	0,18	0,17	2	0,17	0,16
	Музикант	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Учителі та митці	Майстри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Друк	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	<i>Загалом</i>	<i>1</i>	-	<i>1</i>	-	-	<i>2</i>	<i>0,18</i>	<i>0,17</i>	<i>3</i>	<i>0,26</i>	<i>0,24</i>
	Іванчипи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Війти	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Сяпачи	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,09	0,08
	Варя старші	1	-	-	-	-	1	0,09	0,09	1	0,09	0,08
	Резьбачі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Рухачістри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Возакійники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Урядовики, слуги, військові	Варшавські воєводи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Митники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Мисливці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Мисливці слуги	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ніжковці	-	-	-	3	-	3	0,27	0,26	3	0,26	0,24
	<i>Загалом</i>	<i>1</i>	-	-	<i>3</i>	-	<i>4</i>	<i>0,36</i>	<i>0,34</i>	<i>5</i>	<i>0,43</i>	<i>0,41</i>
	Ремісники без урядовців	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Імпе	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Певствоземні професії	-	1 ⁶⁴⁶	-	-	14	15	1,35	1,29	15	1,28	1,22
	Державні чиновники	-	1 ⁶⁴⁶	-	-	-	1	0,09	0,09	2	0,17	0,16
Професія вказана	229	219	292	47	328	1115	100	95,79	1168	100	95,35	
	14	14	18	3	0	49	-	4,21	57	-	4,65	
	243	233	310	50	328	1164	-	100	1225	-	100	
	Загал митан											

⁶⁴⁶ За рахунковими книгами названий як крамар і циркульник, а в реєстрах – як купець. (ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 952, арк. 534; ACL. – Т. 1. – №4725)

Таблиця 13.5

**Професійний склад новоприйнятих львівських громадян у 1610–1626 і 1728–1749 рр.
(за рахунковими та протокольними записами про надання громадянства)**

Професійні групи	Професії	1610– 1626	%*	%**	1728– 1749	%*	%**
Харчові ремесла	Річники	3	0,95	0,56	9	5,83	3,18
	Пікари	19	6,01	3,56	7	2,98	2,47
	Пікарники	-	-	-	-	-	-
	Зварники	3	0,95	0,56	3	2,13	1,77
	Броварники	1	0,32	0,19	-	-	-
	Мельники	-	-	-	-	-	-
	Рибалди	-	-	-	-	-	-
	Кухарі	1	0,32	0,19	-	-	-
	Олійники	5	1,58	0,94	-	-	-
	Винари	-	-	-	-	-	-
	Винокурі (гуралі)	3	0,95	0,56	-	-	-
	Ковбасники	-	-	-	-	-	-
	Зв'язочі	35	11,08	6,57	21	8,91	7,42
	Кравці	20	6,33	3,75	22	9,36	7,77
Ткачі-полотешники	6	1,90	1,13	36	15,32	12,72	
Ткачі-сукпарі	-	-	-	-	-	-	
Постригачі сукна	1	0,32	0,19	-	-	-	
Біліальники	-	-	-	-	-	-	
Шашарі	5	1,58	0,94	2	0,85	0,71	
Дезумецьники	2	0,63	0,38	-	-	-	
Галуцькельники	-	-	-	2	0,85	0,71	
Зв'язочі	34	10,76	6,38	62	26,38	21,91	
Шевці	36	11,39	6,73	37	15,74	13,07	
Сан'ящики	15	4,75	2,81	-	-	-	
Дубильники	10	3,16	1,88	5	2,13	1,77	
Червонобарники	-	-	-	-	-	-	
Ковбасники	2	0,63	0,38	1	0,43	0,35	
Зв'язочі	2	0,63	0,38	1	0,43	0,35	
Каличники	-	-	-	-	-	-	
Кушніри	20	6,33	3,75	2	0,85	0,71	
Сідлари	2	0,63	0,38	5	2,13	1,77	
Ліжари	9	2,85	1,69	7	2,98	2,47	
Ольстершани	-	-	-	5	2,13	1,77	
Решальки	-	-	-	-	-	-	
Ручкавнички	-	-	-	1	0,43	0,35	
Зв'язочі	100	31,65	18,76	63	26,81	22,36	

Шкірообробні ремесла

Професійні групи	Професії	1610–1626	%*	%**	1728-1749	%*	%**
Металобробні ремесла	Ковалі	7	2,22	1,31	2	0,85	0,71
	Спасарі	2	0,63	0,38	5	2,13	1,77
	Острожники	-	-	-	-	-	-
	Ковалі	3	0,95	0,56	2	0,85	0,71
	Бляхарі	-	-	-	1	0,43	0,35
	Гончарі	6	1,90	1,13	-	-	-
	Ножівники	-	-	-	1	0,43	0,35
	Метали	14	4,43	2,63	8	3,40	2,83
	Лужники	-	-	-	-	-	-
	Стрільники	-	-	-	-	-	-
	Арбалетники	-	-	-	-	-	-
	Виробники сивців	-	-	-	-	-	-
	Шліфувальники	-	-	-	-	-	-
	Обладування	-	-	-	-	-	-
	Рухливі	1	0,32	0,19	-	-	-
	Литувники	-	-	-	-	-	-
	Ливарники	1	0,32	0,19	2	0,85	0,71
	Золотарі	16	5,06	3,00	5	2,13	1,77
	Перетягачі та полєціри	-	-	-	-	-	-
	Годинарники	1	0,32	0,19	3	1,28	1,06
Загалом	51	16,14	9,57	29	12,34	10,25	
Деревообробні ремесла	Бондарі	13	4,11	2,44	6	2,55	2,12
	Стельмахи	1	0,32	0,19	3	1,28	1,06
	Ковалі	2	0,63	0,38	-	-	-
	Столярі	4	1,27	0,75	15	6,38	5,30
	Токарі	-	-	-	4	1,70	1,41
	Шкатульники	-	-	-	-	-	-
	Дроворуби	-	-	-	-	-	-
	Загалом	20	6,33	3,75	28	11,91	9,89
	Мулярі	10	3,16	1,88	6	2,55	2,12
	Резьбярі та скульптори	1	0,32	0,19	1	0,43	0,35
	Теслі	3	0,95	0,56	-	-	-
	Гончарі	2	0,63	0,38	5	2,13	1,77
	Суклярі	2	0,63	0,38	1	0,43	0,35
	Гончарі	-	-	-	-	-	-
Детельники	-	-	-	-	-	-	
Брукарі	-	-	-	-	-	-	
Каменярі	-	-	-	-	-	-	
Загалом	18	5,70	3,38	13	5,53	4,59	

Будівельні та керамічні ремесла

Професійні групи	Професії	1610-1626	%*	%**	1728-1749	%*	%**
Суботвої ремесла	Поварами	2	0,63	0,38	1	0,43	0,35
	Гребінники	-	-	-	-	-	-
	Митовари	-	-	-	2	0,85	0,71
	Книгошукари	-	-	-	-	-	-
	Палтурники	-	-	-	1	0,43	0,35
	Сепівери	-	-	-	-	-	-
	Селтерпесті	-	-	-	-	-	-
	Перохівники	3	0,95	0,56	-	-	-
	Ругільники	-	-	-	-	-	-
	Складари	-	-	-	-	-	-
	Свічкари	1	0,32	0,19	-	-	-
	Фарбувальники	1	0,32	0,19	-	-	-
	Пічкари	-	-	-	-	-	-
	Оббивники меблів	-	-	-	-	-	-
	Пачішники	-	-	-	-	-	-
	Полрувальники	-	-	-	-	-	-
	Галантерейники	-	-	-	-	-	-
	Італішники	1	0,32	0,19	-	-	-
	Садівники	-	-	-	-	-	-
	Січкари	2	0,63	0,38	-	-	-
Сфера послуг	Загалом	10	3,16	1,88	4	1,70	1,41
	Шпикари, корчмарі, завждяких дворів	-	-	-	-	-	-
	Пивничі	-	-	-	-	-	-
	Перевозники	4	1,27	0,75	-	-	-
	Посилальці	-	-	-	1	0,32	0,19
	Привізиста	1	0,32	0,19	-	-	-
	Пастух	-	-	-	-	-	-
	Коміжари	-	-	-	-	-	-
	Загалом	6	1,90	1,13	-	-	-
	Купці	-	-	-	9	3,83	3,18
	Крамари	3	0,95	0,56	1	0,43	0,35
	Крамари лроби	-	-	-	-	-	-
	Перекупці	6	1,90	1,13	-	-	-
	Продавці шпиг	-	-	-	-	-	-
Продавці риби	-	-	-	-	-	-	
Продавці скна	-	-	-	-	-	-	
Продавці м'яса	2	0,63	0,38	-	-	-	
Продавці м'ячя	-	-	-	-	-	-	
Продавці шпигок	-	-	-	-	-	-	
Продавці городини	-	-	-	-	-	-	
Продавці дичини	-	-	-	-	-	-	
Продавці солі	1	0,32	0,19	-	-	-	
Продавці засяного краму	-	-	-	1	0,43	0,35	
Лекціонери	2	0,63	0,38	-	-	-	
Загалом	14	4,43	2,63	11	4,68	3,89	

Професійні групи	Професії	1610–1626	%*	%**	1728–1749	%*	%**
Охорона здоров'я	Аптекари	5	1,58	0,94	-	-	-
	Дікари (у т.ч. психологі)	-	-	-	-	-	-
	Діагностики (хір.)	12	3,80	2,25	2	0,85	0,71
	Перукарі	-	-	-	-	-	-
	Лазери	-	-	-	-	-	-
	<i>Загалом</i>	17	5,38	3,19	2	0,85	0,71
	Цивільні	-	-	-	-	-	-
	Учні/студенти	-	-	-	-	-	-
	Пілоті	-	-	-	-	-	-
	Музиканти	5	1,58	0,94	1	0,43	0,35
Учні та митці	Масторі	3	0,95	0,56	1	0,43	0,35
	Діяки	1	0,32	0,19	-	-	-
	<i>Загалом</i>	9	2,85	1,69	2	0,85	0,71
	Лавники	-	-	-	-	-	-
	Ціфти	1	0,32	0,19	-	-	-
	Судники	-	-	-	-	-	-
	Вірові старші	-	-	-	-	-	-
	Решники	-	-	-	-	-	-
	Рухомістри	-	-	-	-	-	-
	Роскобінники	-	-	-	-	-	-
Урядовики, служби, військові	Видомованці воєску	-	-	-	-	-	-
	Мітпівники	-	-	-	-	-	-
	Міські служби	-	-	-	-	-	-
	Військові	1	0,32	0,19	-	-	-
	<i>Загалом</i>	2	0,65	0,38	-	-	-
	Ремісники без уточнень	-	-	-	-	-	-
	Інше	-	-	-	-	-	-
	Некваліфіковані професії	-	-	-	-	-	-
	Вкадано пономі 1 факх	316	100	59,39	235	100	83,04
	Професія вказана	217	-	40,71	48	-	16,96
Професія не вказана	533	-	100,00	283	-	100	

Таблиця 14

**Ієрархія професій за чисельністю
їхніх представників**

№	Професія	Кількість представників
1	шевці	769
2	кравці	571
3	ткачі	432
4	купці	338
5	різники	282
6	кушнірі	270
7	пекарі	227
8	броварники	171
9	золотарі	155
10	дубильники	147
11	бондарі	145
12	слюсарі	141
13	столярі	127
14	ковалі	126
15	гончарі	122
16	лимарі, мулярі	104
17	цирульники	100
18	мечники	96
19	шинкарі	80
20	сідлярі	73
21	теслі	68
22	стельмахи	61
23	токарі	57
24	голкарі, аптекарі	56
25	шапкарі	55
26	котлярі, крамарі	51
27	гаптувальники	46
28	калитники	40
29	поворозники	39
30	колододії, ливарники	33
31	годинникарі	32
32	червоношкірники та сап'яники	31
33	перевізники, миловари	29
34	позументники	27
35	гребінники	24
36	дрібні крамарі, рушничники	22
37	палітурники	21
38	малярі	20
39	кордибанники	19
40	лучники	18
41	ремінники, склярі	16
42	музики	14
43	мельники, перукарі	12
44	учителі та вчені; сукнарі	11
45	рукавичники, перекупні	10
46	олійники, ножівники, ольстерники, стрільніки, лікарі, продавці риби	9

№	Професія	Кількість представників
47	постригачі сукна, обладунники, писарі, бляхарі	7
48	рибалки, різб'ярі	6
49	лазнярі, зампівники, вірменські старші, шліфувальники	5
50	фарбувальники, воскобійники, дяки, пастухи, продавці муки, військові, латунники	4
51	винокури, носильники, вугільники, дроворуби, острожники, порохівники, прислуга, кухарі, лахмітники, продавці книг, коминярі, панчішники, пивничі	3
52	січкарі, рурмистри, білилники, митники, війти, шкатульники, речники, книгодрукарі, тлумачі, перстенники та ювеліри, винарі, каменярі, продавці городини, продавці скла, садівники, цукерники	2
53	продавці залізного краму, продавці солі, пташники, ситники, смолярі, арбалетники, гонтарі, міські слуги, свічкарі, виробники списів, витоплювачі воску, лавники, правники, селітерники, цегельники, брукарі, галантерейники, ковбасники, оббивники меблів, полірувальники, продавці дичини, продавці ниток, щіткарі	1

Таблиця 15

**Ієрархія ремесел відповідно до величини сплати
внесків за міське громадянство (1610–1633 рр.)**

Пояснення до таблиці. У записах про оплату за громадянства першої третини XVII ст. писар не згадував ніде про купецький фах, але завдяки тому, що деякі міщани – переважно італійці та греки без зазначення фаху сплачували досить високі внески за громадянство (аж до чотирьох-п’ятьох десятків злотих), можемо судити, що це були купці. Однак, мали бути й купці, що сплачували менші внески, але їх важче з певністю ідентифікувати. Тому у цій таблиці взагалі не подано купців, а лише крамарі та перекупні, оскільки писар їх виразно зазначав.

№	Професії	Величина внеску (зл., гр.)
1	аптекарі	7,5
2	золотарі	6,8
3	сідлярі	4,20
4	лимарі	4,18
5	порохівники	3,8
6	крамарі, скрипалі	3,23
7	палітурники	3,15
8	шапкарі	3,13
9	цирульники	3,11
10	кордибанники, позументники	3
11	мулярі	2,9
12	винокури	2,6
13	кушнірі	2,28
14	пекарі	2,18
15	лахмітники	1,9
16	колодії	1,8
17	бондарі	1,8
18	кравці	1,28
19	малярі	1,23
20	ковалі	1,16
21	дубильники	1,13
22	перекупні	1,03
23	кухарі, органісти, склярі, солодівники, столярі	1
24	цимбалісти	0,8
25	олійники	0,20
26	шевці	0,17
27	перевізники	0,16
28	гончарі, мельники, носильники, солевари, ткачі	0,15
29	мучники	0,14
30	пивовари, січкарі	0,13
31	теслі	0,12

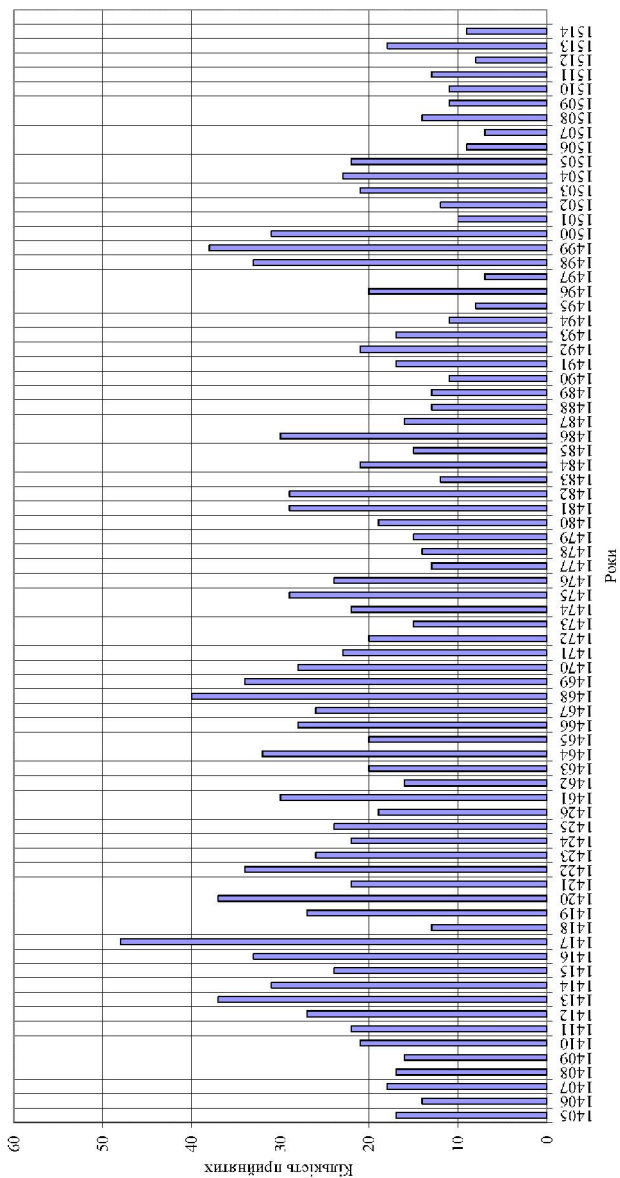
Таблиця 16

Ієрархія ремесел відповідно до величини сплати
внесків за міське громадянство (1681–1781 рр.)

№	Професія	Величина внеску (зл., гр.)
1	сукнарі	400
2	вірменські старші	375
3	аптекарі	118,12
4	купці	99,21
5	музиканти	80
6	кантори	54
7	олійники	50
8	доктори	45
9	корчмарі	44,20
10	друкарі	44
11	торгівці рибою	42
12	дрібні торговці, перекупні	41,24
13	годинникарі	39,4
14	шинкарі	34,23
15	золотарі	30,2
16	цирульники	30,18
17	рукавичники, тістечкарі, цирульники, ювеліри	30
18	ливарники	28,23
19	різники	27,4
20	пекарі	26,5
21	перукарі	26
22	крамарі	25,4
23	котлярі	25,18
24	мечники	25,15
25	пивовари	24,23
26	міделиварники і мосяжники	24,20
27	кравці	24,2
28	медовари	24,12
29	цукерники, тютюнник	24
30	бляхарі	23,8
31	сідлярі	23,18
32	мулярі	23,16
33	стельмахи	22,7
34	тлумачі, шліфувальники	22
35	лимарі	21,12
36	палітурники	21
37	рушничники, теслі	20,22
38	дубильники	20,14
39	ковалі	20,11
40	білильники, ольстерники, садівники, склярі	20
41	калітники	19,26
42	кушнірі	19,25
43	бондарі	19,12
44	каменярі	19,10

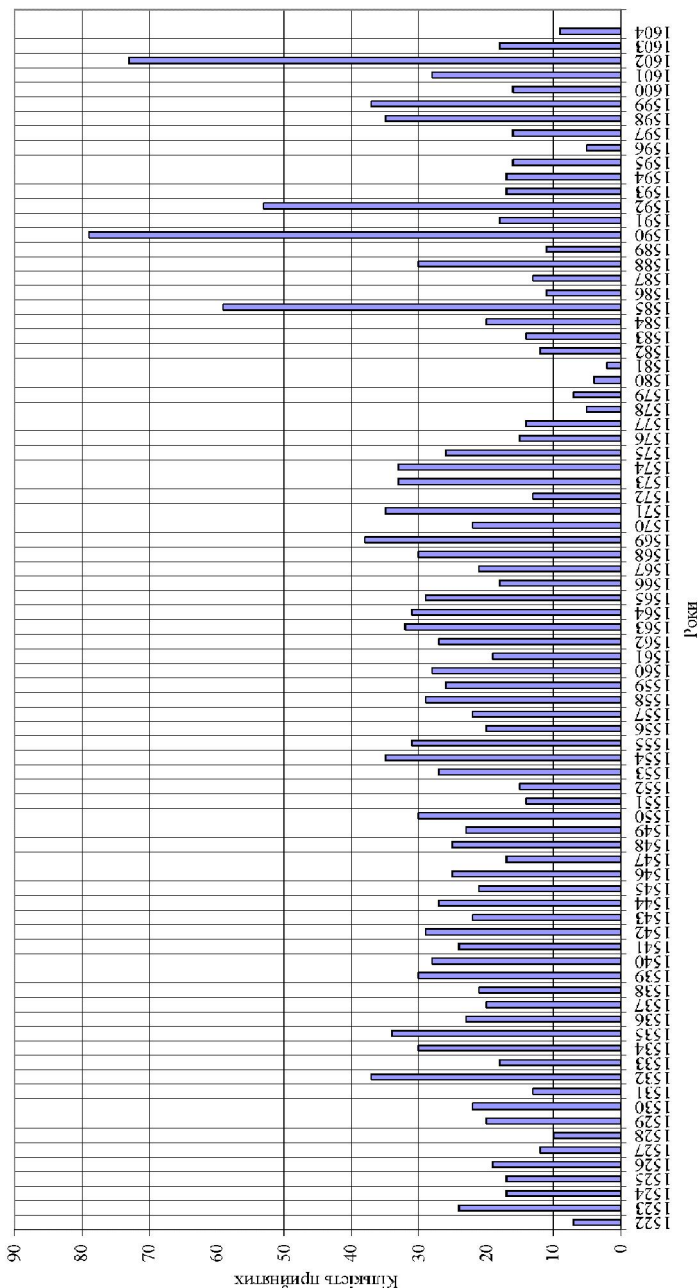
№	Професія	Величина внеску (зл., гр.)
45	гаптувальники	19
46	гончарі	18,28
47	столярі	18,27
48	шевці	18,12
49	мучники, бандурники	18
50	слюсарі	17,7
51	пивничі	17,15
52	ткачі	17,12
53	миловари	16,6
54	токарі	16,14
55	поворозники	16,12
56	коновали	15,2
57	гребінники	15
58	колодії	14,15
59	голкарі	13,4
60	ножівники	12,15
61	стрільніки	12
62	малярі, шапкарі	10
63	позументники	8,23

**Прийняття до міського громадянства
1.1. Прийняття у 1405-1514 рр.**

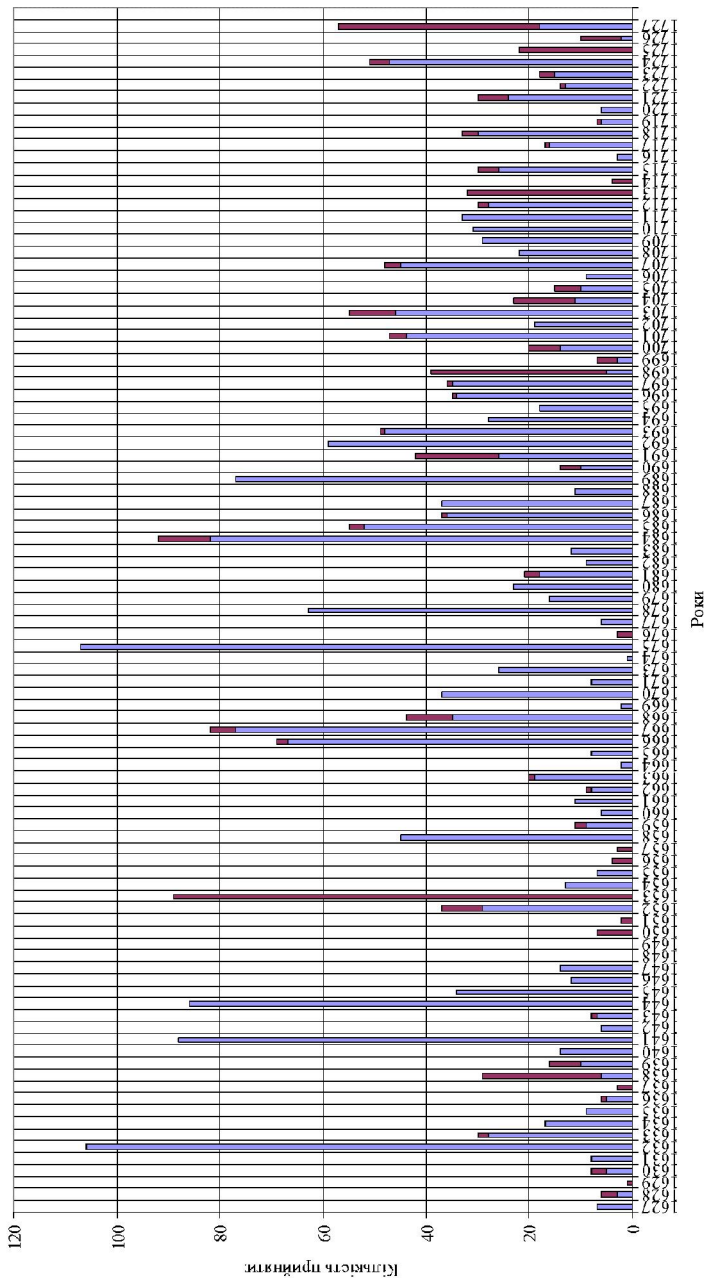

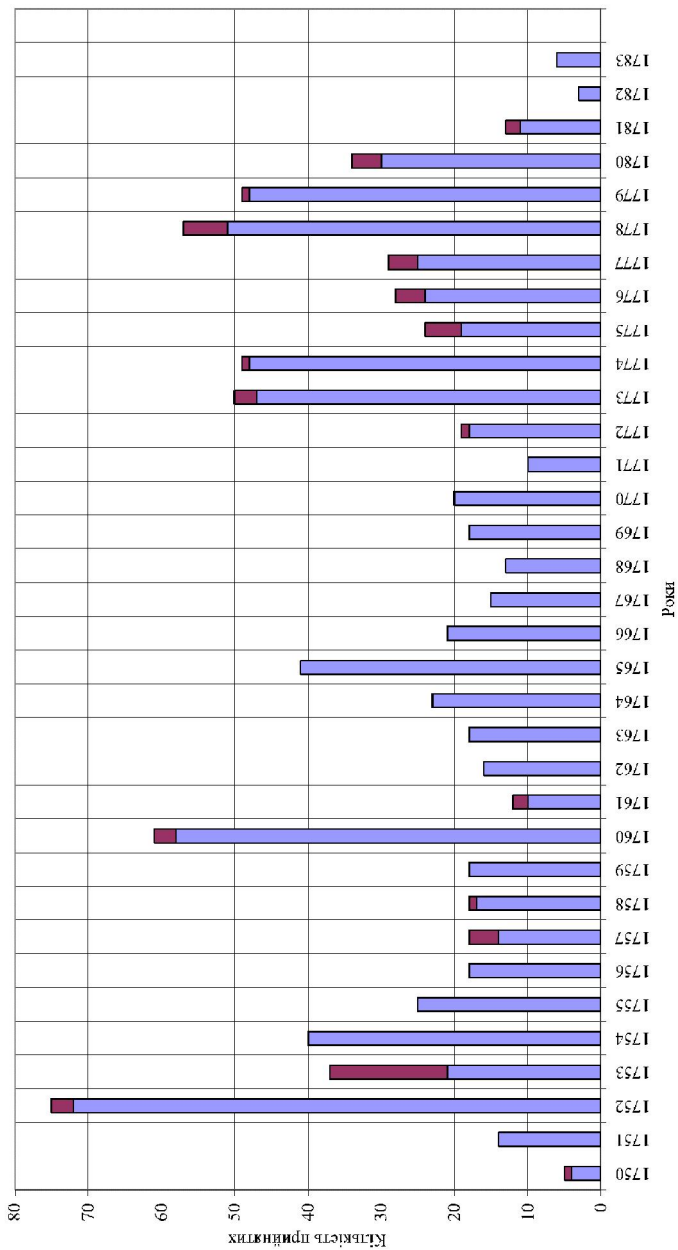
1.2. Прийняття у 1522-1604 рр.

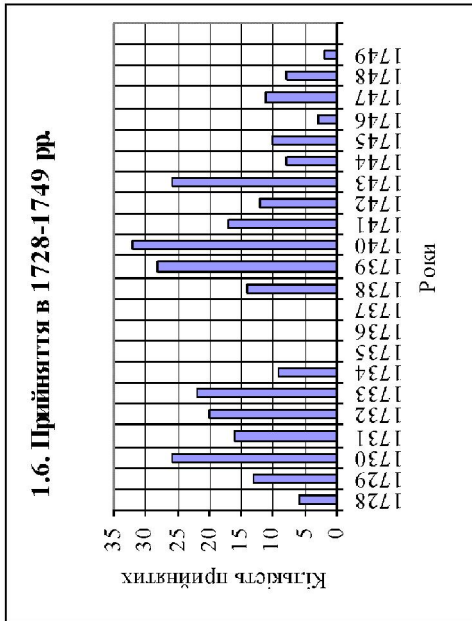
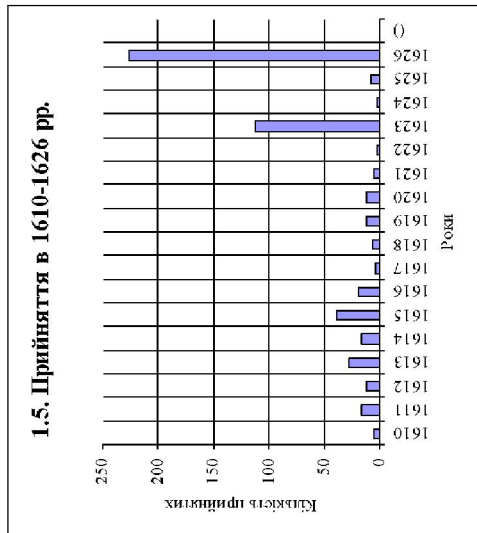

1.3. Прийняття у 1627-1727 рр.

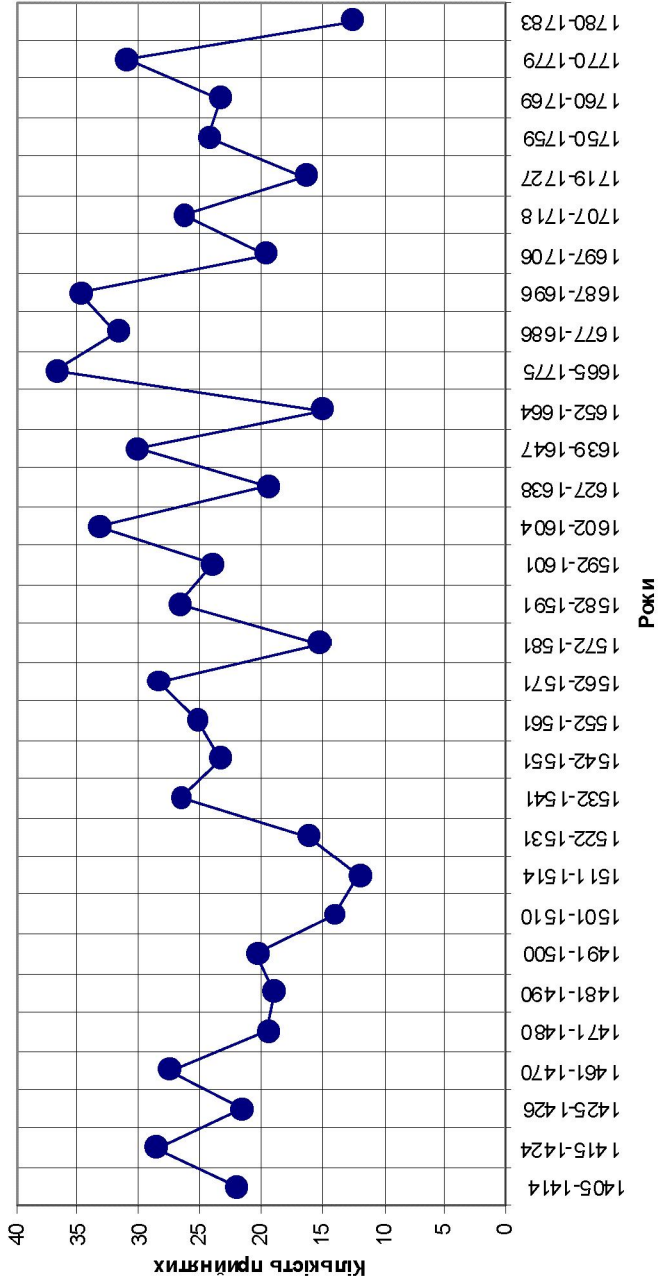
1.4. Прийняття у 1750-1783 рр.

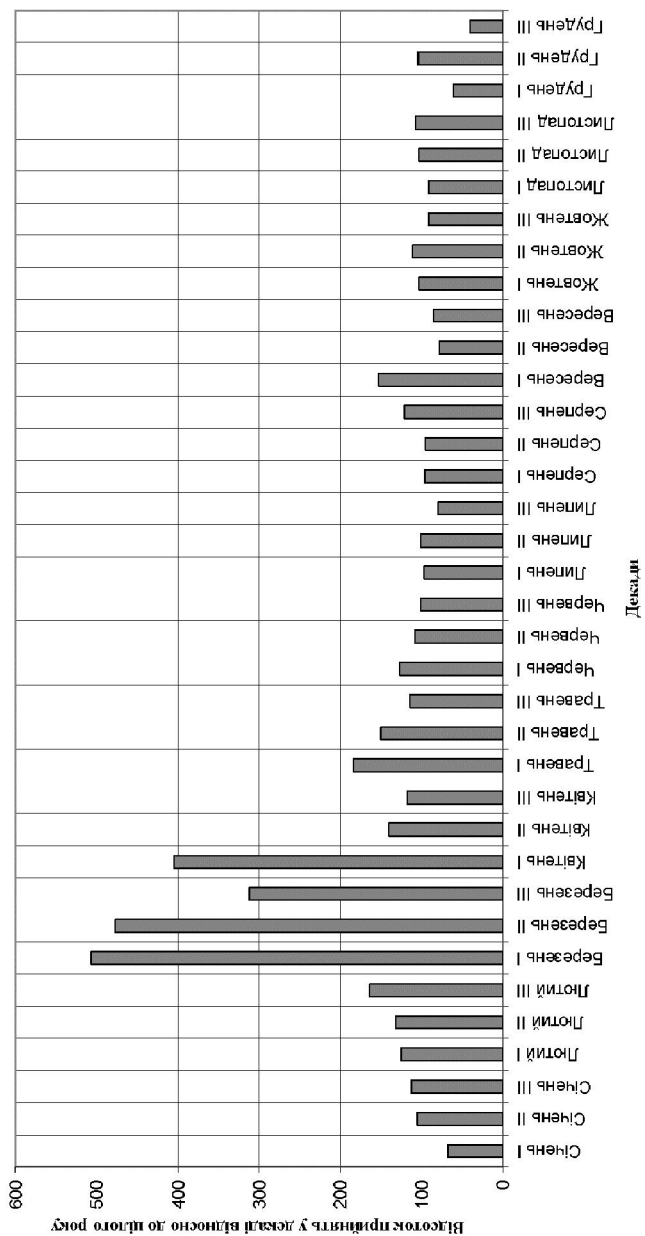
Графік 2

Інтенсивність прийняття львівського громадянства у 1405-1783 рр. (середній річний показник)

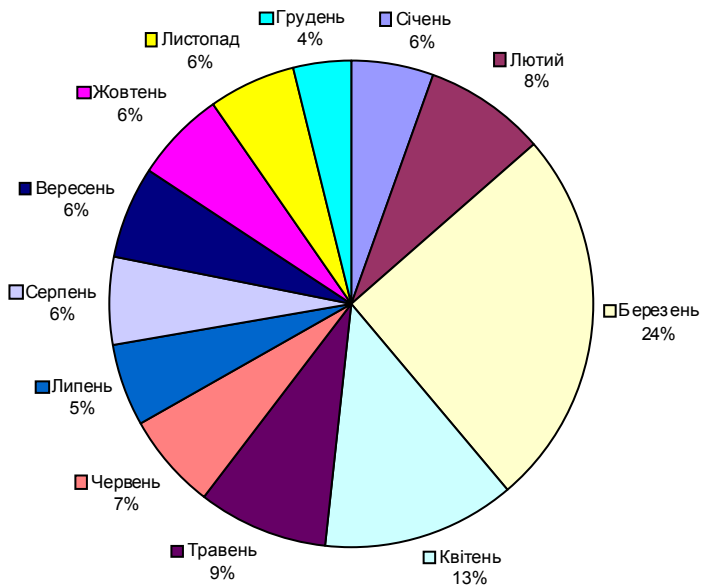
Графік 3

Інтенсивність прийняття львівського громадянства протягом року за декадами (усі періоди разом)

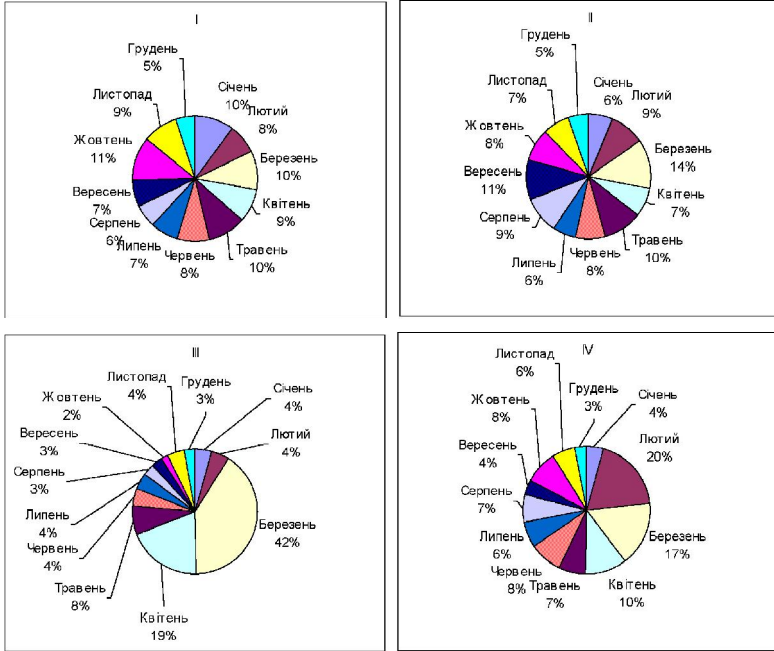
Додаток №4
Діаграма 1

Інтенсивність прийняття львівського громадянства за місяцями

Діаграма 2

Інтенсивність прийняття львівського громадянства протягом року за періодами

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

НЕОПУБЛІКОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Центральний державний історичний архів України у Львові

Фонд 52: Магістрат міста Львова, оп. 1 (Спр. 1, 342, 955, 965, 968, 970–975).

Фонд 52: Магістрат міста Львова, оп. 2 (Спр. 1–7, 9, 13, 27, 28, 43, 44, 59, 81, 99, 138, 141–164, 267, 613, 614, 648–653, 667, 668, 672, 695, 696, 698, 704, 705, 734–737, 1153, 815, 949, 952–953).

Фонд 131: Колекція грамот на пергаменті, оп. 1 (Спр. 700).

Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України

Відділ рукописів. – Фонд 4 (Баворовських), оп. 1, спр. 1360.

Archiwum Państwowe w Krakowie

Akta miasta Krakowa. – Sygn. 1423.

ОПУБЛІКОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст.: привілеї та статути ремісничих цехів і купецьких корпорацій / упор. М. Капраль. – Львів, 2007 (Monumenta Leopoldina (Львівські історичні пам'ятки. – Т. 4)).

Заяць О. Формули присяг на отримання міського громадянства у Львові XVII ст. // Пам'ятки: археографічний щорічник. – К., 2003. – Т. 4. – С. 238–244.

Зіморевич Б. Потрійний Львів: Leopoldis Triplex / перекл. з лат. Н. Царьової; коментарі І. Мицька; редактор О. Шишка. – Львів, 2002.

Історія Львова в документах і матеріалах: зб. док. і мат. / упор. У. Я. Єдлінська, Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський. – К., 1986.

Капраль І. Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574–1619 рр. // Україна в минулому. – К.; Л., 1993. – Вип. 4. – С. 90–131.

Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233–1799 / упор. О. А. Купчинський, Е. Й. Ружицький – К., 1972.

Кметь В. Інвентарі Успенської та Святоонофрійської монастирської церков // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2000. – Вип. 35–36. – С. 494–510.

Кметь В. Документи до біографії першого львівського владики Макарія (Тучапського) в актах Коронної метрики // Наукові зошити історичного факультету. – Львів, 2000. – Вип. 3. – С. 18–25.

Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII–першої половини XIV ст. Дослідження. Тексти. – Львів, 2004.

Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI – перша половина XVII ст.): зб. док. / упор. Я. Ісаєвич, О. Купчинський, О. Мацюк, Е. Ружицький. – К., 1975.

Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст.: зб. док. / упор. М. Капраль. – Львів, 1998 (Monumenta Leopolitana (Львівські історичні пам'ятки. – Т.1)).

Привілеї національних громад міста Львова XIV – XVIII ст.: зб. док. / упор. М. Капраль. – Львів, 2000 (Monumenta Leopolitana (Львівські історичні пам'ятки. – Т.2)).

Саксонское зеркало. Памятник, комментарий – М., 1985.

Соціальна боротьба в місті Львові в XVI – XVIII ст.: зб. док. / під ред. Я. П. Кіся. – Львів, 1961.

Akta Grodzkie i Ziemskie z Czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie. – Lwów, 1875. – Т. 5; 1876. – Т. 6; 1878. – Т. 7.

Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie (1388–1783) / wyd. A. Janeczek. – Poznań; Warszawa, 2005. – Т. 1, 2 (indeksy).

Badecki K. Zaginione księgi średniowiecznego Lwowa. Studium rekonstrukcyjne. – Lwów, 1927.

Groicki B. Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej. – Warszawa, 1953.

Kiryk F. Księga przyjęć do prawa miejskiego w Kamieńcu Podolskim z lat 1723–1736 oraz 1740–1742 // Kraków-Małopolska w Europie Środka. Studia ku czci profesora Jana M. Małeckiego w siedemdziesiątą rocznicę urodzin. – Kraków, 1996. – S. 127–136.

Księga ławnicza miejska (1441–1448) / wyd. A. Czołowski, F. Jaworski. – Lwów, 1905 (Pomniki dziejowe Lwowa. – Т. 4).

Księga przychodów i rozchodów (1404–1414) / wyd. A. Czołowski. – Lwów, 1896 (Pomniki dziejowe Lwowa. – Т. 2).

Księga przychodów i rozchodów (1414–1426) / wyd. A. Czołowski. – Lwów, 1905 (Pomniki dziejowe Lwowa. – Т. 3).

Księga przyjęć do prawa miejskiego Starej Warszawy 1506–1586 / opr. A. Bartosiewicz. – Warszawa, 2000.

Księga przyjęć do prawa miejskiego w Bochni 1531–1656 / Wyd. F. Kiryk. – Wrocław-Warszawa- Kraków-Gdańsk, 1979.

Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506 / wyd. K.Kaczmarczyk. – Kraków, 1913.

Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1507–1572 / wyd. A.Kiełbicka, Z.Wojas. – Kraków 1993.

Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1573–1611 / wyd. A.Kiełbicka, Z.Wojas. – Kraków, 1994.

Najstarsza Księga miesjka 1382–1389 / wyd. A. Czolowski. – Lwów, 1892 (= Pomniki dziejowe Lwowa. – T. 1).

Volumina Legum / ed. Ohryzko. – Petersburg, 1859–1860. – Vol. 1–3, 5.

ЛІТЕРАТУРА

Александрович В. Епілог львівського середовища малярів вірменського походження: майстри середини XVII – першої третини XVIII ст. // Україна в минулому. – К.; Львів, 1996. – Вип. 8. – С. 136–150.

Александрович В. Західноєвропейські малярі на західноукраїнських землях наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. // Збірник праць і матеріалів на пошану Лариси Іванівни Крушельницької. – Львів, 1998. – С. 314–324.

Александрович В. Західноукраїнські малярі XVI ст. Шляхи розвитку професійного середовища. – Львів, 2000 (Студії з історії українського мистецтва. – Т. 3).

Александрович В. Іконостас П'ятницької церкви у Львові // Львів. Історичні нариси. – Львів, 1996. – С. 103–144.

Александрович В. Львівські малярі кінця XVI ст. – Львів, 1998 (Студії з історії українського мистецтва. – Т. 2).

Александрович В. Малярі – члени Успенського братства кінця XVI – першої половини XVII ст. // Успенське братство і його роль у національно-культурному відродженні. – Львів, 1996. – С. 31–35.

Арьес Ф. Человек перед лицом смерти. – М., 1992.

Бессмертный Ю. Жизнь и смерть в Средние века. – М., 1991.

Білецький С. Боротьба міщан Львова проти засилля шляхти в першій половині XVII ст. // З історії західноукраїнських земель. – К., 1957. – Вип. 1. – С. 15–24.

Білецький С. Боротьба підмайстрів з майстрами у Львові в середині XVII ст. // З історії західноукраїнських земель. – К., 1960. – Вип. 5. – С. 15–24.

Білецький С. Розвиток ремесла і промислів у Львові в середині XVII ст. // З історії західноукраїнських земель. – К., 1957. – Вип. 2. – С. 3–31.

- Білоус Н.* Київ наприкінці XV – у першій половині XVII століття. Миська влада і самоврядування. – К., 2008.
- Блок М.* Феодальне суспільство. – К., 2002.
- Вуйцик В.* Будівельний рух у Львові другої половини XVIII ст. // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. – Львів, 2001. – Т. 241: Праці Комісії архітектури та містобудування. – С. 113–125.
- Вуйцик В.* Фонтани старого Львова // Його ж. Вибрані праці. – Львів, 2004. – С. 173–175 (Вісник інституту Укрзахідпроектреставрація. – Ч. 14).
- Горбачевский Н.* Словарь древняго актоваго языка Северо-Западнаго Края и Царства Польскаго. – Вильна, 1874.
- Гошко Т.* Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV – початок XVII ст.) – Львів, 2000.
- Грушевський М.* Історія України-Руси. – К., 1993. – Т. 3, 4; 1994. – Т. 5, 6.
- Дашкевич Я.* Довкола “Хроніки міста Львова” Дениса Зубрицького // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – К., 2002. – Число 8/9. – Ч. 2. – С. 145–146.
- Дашкевич Я.* Розселення вірменів на Україні в XI–XVIII ст. // Український історико-географічний збірник. – К., 1971. – Вип. 1. – С. 150–181.
- Дашкевич Я.* Сарацини – таємничий народ середньовічної України (джерела та їхня інтерпретація) // Український археографічний щорічник. – К., 2009. – Вип. 13/14. – С. 7–37.
- Дзира Я.* Татаро-турецькі напади на Україну XIII–XVI ст. за хроніками Бельських та Стрийковського // Український історико-географічний збірник. – К., 1971. – Вип. 1. – С. 83–102.
- Жолтовський П.* Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. – К., 1983.
- Заяць О.* Князівна Рингалла – власниця Олеська // Треті Ольжині читання, Пліснеськ, 31 травня 2008. – Львів, 2009. – С. 71–72.
- Заяць О.* Миське громадянство Львова XV–XVIII ст. (за реєстрами прийняття до миського права): дис. ... канд. іст. наук. – Львів, 2005.
- Заяць О.* Професії виробничої сфери львівського міщанства (за реєстрами новоприйнятих громадян XV–XVIII століть) // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Т. 252. – С. 320–370.
- Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – Львів, 2002.
- Інкін Ф.* Нарис економічного розвитку Львова у XVIII ст. – Львів, 1959.
- Ісаєвич Я.* Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст. – К., 1966.
- Капраль М.* (рец.) Album Civium Leopoliensium. Rejestrzy przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie, 1388–1783 / wyd. A. Janeczek. – Poznań, 2005. – Т. I. – 450 s., Т. 2. – 291 s. (edycja elektroniczna, płyta CD) //

Український археографічний щорічник. – Вип. 13/14. – Т. 16/17. – К., 2009. – С. 704–709.

Капраль М. Власники нерухомості середмістя Львова 30-40-х років XVI ст. у світлі шосових реєстрів (Соціотопографічний аспект) // Записки наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1997. – Т. 233: Праці Історично-філософської секції. – С. 148–181.

Капраль М. Жидачівський повіт Львівської землі в XVI ст. (за матеріалами поборових реєстрів) // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – К., Л., 2004. – Т. 1. – С. 746–765.

Капраль М. Національні громади Львова XVI – XVIII ст. (соціально-правові взаємини). – Львів, 2003.

Капраль М. Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст. (історико-джерелознавчий огляд) // Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст.: зб. док. – Львів, 1998. – С. 7–25.

Капраль М. Привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій Львова XV–XVIII ст. (історико-правовий нарис) // Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст. – С. I–LI.

Капраль М. Соціально-професійна структура населення Львова у другій чверті XVI ст. (за матеріалами міських рахункових книг) // Україна в минулому. – К.; Л., 1994. – Вип. 6. – С. 7–34.

Капраль М. Українська громада на вулиці Руській Львова в 1550–1585 рр. // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2002. – Вип. 37. – Ч. 1. – С. 145–160.

Капраль М. Фінансові книги Львова другої чверті XVI ст. як джерело дослідження історичної демографії та соціотопографії: дис. ... канд. іст. наук. – К., 1996.

Капраль М. Цехові книги шевського цеху як джерела до історичної демографії Львова XVII–XVIII ст. // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність. Доповіді та повідомлення Міжнародної наукової конференції. Львів, 28–30 жовтня 2010 р. – Львів, 2010. – С. 346–351.

Капраль М. Шевський цех у Львові в XIV–XVII століттях: особливості правового статусу // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2009. – Вип. 44. – С. 39–58.

Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII–XIX ст.). – Львів, 1968.

Кісь Я. Соціально-економічні відносини і класова боротьба у Львові у період феодалізму (XIII–XIX ст.): дис. ... док. іст. наук. – Львів, 1969.

Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.). Історико-правове дослідження. – Львів, 2008.

Кривонос В. До питання про діяльність середземноморських греків у Львові в XVI – середині XVII ст. // *Lwów – Miasto, społeczeństwo, kultura.* – Kraków, 1998. – Т. 2. – S. 59–65.

Кривонос В. Торгівля левантійським вином у Львові в середині XVI – першій половині XVII ст. // Львів: місто – суспільство – культура. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 126–136 (Вісник Львівського університету. Серія історична. Спец. випуск).

Крикун М. Подільське воєводство у XV–XVIII століттях: статті і матеріали. – Львів, 2001.

Крип'якевич І. Боротьба нецехових ремісників проти цехів у Львові (1590–1630 рр.) // *З історії західноукраїнських земель.* – К., 1957. – Вип. 1. – С. 5–24.

Крип'якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали. – Львів, 1994.

Крип'якевич І. Русини – властители у Львові в першій половині XVI ст. // Науковий збірник, присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками і прихильниками з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині (1894–1904). – Львів, 1906. – С. 219–236.

Лахманн Р. Капиталисты поневоле: конфликт элит и экономические преобразование в Европе раннего Нового времени. – М., 2010.

Ле Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века. – М., 2008.

Лильо І. Нариси з історії грецької громади Львова XVI – XVII ст. – Львів, 2002.

Лильо І. Уряд економів (лонгерів) у системі самоврядування Львова // Львів: місто – суспільство – культура. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 167–178 (= Вісник Львівського університету. Серія історична. Спец. випуск).

Любченко В. Львівська скульптура XVI – XVII ст. – К., 1981.

Матковська О. Львівське братство: Культура і традиції. Кінець XVI – перша половина XVII ст. – Львів, 1996.

Мицько І. Львівські священики та вчителі останньої чверті XVI – першої третини XVII ст. // Успенське братство і його роль у національно-культурному відродженні. – Львів, 1996. – С. 12–23.

Мицько І. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636). – К., 1990.

Орлевич І. Денис Зубрицький – автор “Хроніки міста Львова” // *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – Львів, 2002. – С. I–XI.

Петришак Б. “Лицар пера і каламаря” – писар міста Львова Войцех Зимницький (1583–1639 рр.). – Львів, 2011.

Петришак Б. Міські писарі Львова XV ст.: просопографічне дослідження // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku. Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku / pod red. H. Gmiterka i J. Łosowskiego.* – Kraków, 2010. – S. 473–500.

Реєстр населених пунктів Львівщини (за довідниками 1946 та 1972 рр.) / упор. М. Горбаль. – Львів, 2003.

Томашиєвський С. Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі // *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* – Львів, 1897. – Т. 19. – С. 1–70.

Шиян Р. До історії львівської торгівлі другої половини XVII ст. (за даними митної книги 1669 року) // *Львів: місто – суспільство – культура.* – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 137–149 (Вісник Львівського університету. Серія історична. Спец. випуск).

Шиян Р. Купці-шотландці в містах Руського воєводства у XVI–XVII століттях // *Вісник Львівського університету. Серія історична.* – Львів, 1998. – Вип. 33. – С. 50–55.

Шиян Р. Торгівля міст Руського і Белзького воєводства у XVI–першій половині XVII ст. // *Записки Наукового Товариства імені Шевченка.* – Львів, 1994. – Т. 228. – С. 123–159.

Юсяк П. Оточення князя Владислава Опольчика в період його правління на Русі (1372–1379 рр.) // *Вісник Львівського університету. Серія історична.* – Львів, 1999. – Вип. 94. – С. 81–93.

Яковенко Н. “Чоловік добрий” і “чоловік злий”: з історії ментальних установок в Україні-Русі кінця XVI – середини XVII ст. // *Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей.* – Т. 1. – К., 1992. – С. 45–91.

Ястребицкая А. Западная Европа XI–XIII веков / А. Л. Ястребицкая. – М., 1978.

Яценко Г. Розклад цехів у Львові 1740–1770 рр. // *З історії західноукраїнських земель.* – К., 1957. – Вип. 2. – С. 67–77.

Arlatowski K. Przyjęcia do prawa miejskiego w Przemyślu w latach 1541–1664 // *Sprawozdania Dyrekcji Państwowego Gimnazjum II im. prof. Kazimierza Morawskiego w Przemyślu na rok szkolny 1930/31.* – Przemyśl, 1931. – S. 1–31.

Badecki K. Archiwum Akt Dawnych miasta Lwowa. – Lwów, 1935. – Т. 3: Księgi i akta administracyjno-sądowe 1382–1787; 1936. – Т. 4: Księgi rachunkowe (lonherskie) 1404–1788.

Badecki K. Archiwum miasta Lwowa, jego stan obecny oraz potrzeby reorganizacyjne, inwentaryzacyjne i wydawnicze // Archeion. – Warszawa, 1934. – T. 12. – S. 77–199.

Badecki K. Ludwisarstwo lwowskie za Zygmunta I. – Lwów, 1921.

Badecki K. Średniowieczne ludwisarstwo lwowskie. – Lwów, 1921.

Barącz S. Żywoty sławnych ormian w Polsce. – Lwów, 1856.

Bieniarzówna J. Chłopi w rzemiośle krakowskim w XVII wieku // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1956. – T. 74. – S. 497–514.

Bischoff F. Urkunden zur Geschichte der Armenier in Lemberg. – Wien, 1864.

Bogucka M. Z zagadnień socjotopografii większych miast Polski w XVI–XVII w. // Miasta doby feudalnej w Europie środkowoschodniej. Przemiany społeczne a układy przestrzenne. – Warszawa; Poznań; Toruń, 1976. – S. 147–175.

Bogucka M., Samsonowicz S. Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1986.

Boniecki A. Herbarz Polski. – Cz. 1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich. – Warszawa, 1901. – T. 1, 2; 1902. – T. 5; 1905. – T. 7; 1906. – T. 8; 1907. – T. 9.

Charewiczowa Ł. Handel średniowiecznego Lwowa. – Lwów, 1925.

Charewiczowa Ł. Historiografia i miłośnictwo Lwowa. – Lwów, 1938.

Charewiczowa Ł. Kłęski zaraz w dawnym Lwowie. – Lwów, 1930.

Charewiczowa Ł. Lwów na przełomie XVII i XVIII wieku // Studja z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujakowi. – Lwów, 1931. – S. 347–374.

Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski Przedrozbiorowej. – Lwów, 1929.

Charewiczowa Ł. Mieszczka lwowska Zofja Hanłowa. – Lwów, 1935.

Charewiczowa Ł. Ograniczenia gospodarcze nacyj schizmatyckich i Żydów we Lwowie XV–XVI wieku. – Lwów, 1925.

Czołowski A. Pogląd na organizację i działalność dawnych władz miejskich do 1848 r. // Miasto Lwów w okresie samorządu (1870–1895). – Lwów, 1896. – S. XXIII–LXXXIV.

Dąbkowski P. Prawo prywatne polskie. – Lwów, 1910. – T. 1.

Dąbkowski P. Tolerancja narodowościowa w Dawnej Polsce. – Lwów, 1932.

Deresiewicz J. Zmiany w strukturze społecznej miast pod koniec istnienia Rzeczypospolitej szlacheckiej w zwiernadłe przyjęć do prawa miejskiego // Kwartalnik Historyczny. – Warszawa, 1956. – R. 63. – Nr 4/5.

Dworzaczek W. Przenikanie szlachty do stanu mieszczańskiego w Wielkopolsce w XVI i XVII w. // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1956. – T. 47. – S. 656–684.

Filler Z. Hepner Paweł Dominik // *Polski Słownik Biograficzny*. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1960–1969. – T. 9. – S. 429–430.

Gerber R. Die Einbürgerungsfrequenzen spätmittelalterlicher Städte im regionalen Vergleich // *Neubürger im späten Mittelalter*. – Berlin, 2002. – S. 251–288.

Gierszewski S. Obywatele miast Polski przedrozbiorowej. – Warszawa, 1973.

Gilewicz A. Przyjęcia do prawa miejskiego we Lwowie w latach 1405–1604 // *Studia z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr Franciszkowi Bujakowi*. – Lwów, 1931. – S. 375–414.

Gilewicz A. Stanowisko i działalność gospodarcza Władysława Opolczyka na Rusi w latach 1372–1378. – Lwów, 1929.

Gloger Z. Encyklopedia Staropolska ilustrowana. – Warszawa, 1972. – T. 2–4.

Grodziski S. Obywatelstwo w szlacheckiej Rzeczypospolitej. – Kraków, 1963.

Helcel A. Z. Prawo prywatne polskie. – Kraków, 1874. – T. 1.

Hładysłowicz K. J. Zmiany krajobrazu w ziemi lwowskiej od połowy XV do początku XX wieku // *Studia z historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr Franciszkowi Bujakowi*. – Lwów, 1931. – S. 101–132.

Jabłonowski A. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. – T. 7. – Cz. 2: Ziemie Ruskie. Ruś Czerwona // *Źródła dziejowe*. – Warszawa, 1903. – T. 18. – Cz. 2.

Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej w XIV–XVI w. // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1978. – T. 69. – Z. 4. – S. 597–622.

Janeczek A. Wstęp // *Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie (1388–1783)* / wyd. A. Janeczek. – Poznań; Warszawa, 2005. – T. 1. – S. VII–LVI.

Jaworski F. Nobilitacja miasta Lwowa. – Lwów, 1909.

Kaczmarczyk K. Przedmowa // *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506* / wyd. Kaczmarczyk K. – Kraków, 1913. – S. I–XXIV.

Kaindl R. Geschichte der Deutschen in den Karpatenländern. – Gotha, 1907. – Vol. 1: Geschichte der Deutschen in Galizien bis 1772.

Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku. – Toruń, 2008.

Kiryk F. (реп.) *Album Civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie. 1388–1783* / wyd. A. Janeczek. – Poznań,

2005. – T. 1. – 450 s., T. 2. – 291 s. // *Kwartalnik Historyczny*. – Warszawa, 2006. – R. 113. – Z. 3. – S. 87–91.

Kiryk F. Związki Lwowa z Krakowem w późnym średniowieczu // *Lwów – Miasto, społeczeństwo, kultura*. – Kraków, 1998. – T. 2. – S. 9–39.

Koczorowska-Pielińska E. Przyjęcia do prawa miejskiego miasta Nowej Warszawy w latach 1477–1525 // *Rocznik Warszawski*. – Warszawa, 1969. – T. 9. – S. 261–295.

Kołaczkowski J. Wiadomości dotyczące się przemysłu i sztuki w Dawnej Polsce. – Kraków, 1888.

Kracik J. “A jam przecie mieszczanin”. Stereotypy społeczne mieszkańców Kleparza w XVI–XVIII w. // *Ojczyzna bliższa i dalsza. Studia historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*. – Kraków, 1993. – S. 205–213.

Kutrzeba S. Ludność i majątek Kazimierza w końcu XIV stulecia // *Rocznik Krakowski*. – Kraków, 1900. – R. 3. – S. 183–201.

Kutrzeba S. Szos we Lwowie w początkach XV wieku // *Przewodnik Naukowy i Literacki*. – Lwów, 1900. – R. 28. – S. 401–411.

Kwiatkowska B., Borysławski K. Starość w średniowieczu i dziś // *Kwartalnik historii kultury materialnej*. – Warszawa, 2010. – R. 58. – Nr 1. – S. 5–15.

Leśniak F. Rzemieślnicy i kupcy w Krośnie (XVI – pierwsza połowa XVII wieku). – Kraków, 1999.

Lewicki S. Lemberg’s Stapelrecht. – Lwów, 1909.

Lewicki S. Prawo składu w Polsce. – Lwów, 1910.

Łoziński W. Patrycyat i mieszczczeństwo lwowskie w XVI–XVII wieku. – Lwów, 1890.

Łoziński W. Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. Architektura i rzeźba. – Lwów, 1901.

Łoziński W. Złotnictwo lwowskie w dawnych wiekach (1384–1640). – Lwów, 1889.

Lück K. Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im ostmitteleuropäischen Raum. – Plauen, 1934.

Mączak A. Od połowy XV wieku do rozbiorów // *Ihnatowicz I., Mączak A., Zientara B., Żarnowski J.* Społeczeństwo polskie od X do XX wieku. – Warszawa, 1999. – S. 213–426.

Mika M. Przyjęcia do prawa miejskiego w Poznaniu w latach 1576–1600 // *Kronika miasta Poznania*. – Poznań, 1933. – T. 11. – S. 207–230.

Motylewicz J. Kupcy lwowscy na rynku krakowskim w drugiej połowie XVII wieku // *Львів: місто – суспільство – культура*. – Львів,

1999. – T. 3. – S. 150–157 (Вісник Львівського університету. Серія історична. Спец. випуск).

Niesiecki K. Herbarz Polski Kaspra Niesieckiego S. J. powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza. – Lipsk, 1841. – T. 7; Lipsk, 1841. – T. 8; 1842. – T. 9; 1845. – T. 10.

Noga Z. Elita Krakowa i jej kontakty z miastami Górnych Węgier oraz ze Lwowem w XVI wieku // Miasta i mieszczaństwo w Europie Środkowo-Wschodniej do połowy XIX wieku. – Toruń, 2003. – S. 97–112.

Ptaśnik J. Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce. – Kraków, 1934.

Ravenstein E. G. The Laws of Migration // Journal of The Royal Statistical Society. – London, 1985. – T. 48. – S. 167–235; 1989. – T. 52. – S. 241–305.

Reiski A. Herbarz Polski. – Cz. 1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich. – Warszawa, 1911. – T. 14.

Różycki E. Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku. – Wrocław, 1994.

Sadownik J. Przyjęcie do prawa miejskiego w Lublinie w XVII wieku. Lublin, 1938.

Samsonowicz H. Grupy etniczne w Polsce XV wieku. // Ojczyzna bliższa i dalsza. Studia historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowskiemu z sześćdziesiątą rocznicę urodzin. – Kraków, 1993. – S. 461–469.

Samsonowicz H. Horyzonty przestrzenne małego miasta. Kontakty Brześcia Kujawskiego w XV wieku // Cracovia. Polonia. Europa. – Kraków, 1995. – S. 355–360.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – Warszawa, 1880. – T. 1; 1883. – T. 4.

Sobociński W. Formuła “listu urodzaju” i zwolnienia z poddaństwa z XVI wieku // Czasopismo-Prawno-Historyczne. – Warszawa, 1953. – T. 5. – S. 271–275.

Sochacka A. Udział Jana z Czyżowa w zarządzie wschodnich rubieży Królestwa Polskiego w latach 1440–1447 // Na pograniczu kultur, języków i tradycji. – Lublin, 2004. – S. 65–73.

Steuart A. F. Papers relating to the Scots in Poland, 1576–1793. – Edinburgh, 1915 (Publications of the Scottish History Society. – Vol. 59).

Szczygieł R. Lokacje miast w Polsce XVI wieku. – Lublin, 1989.

Szultka Z. Rola i znaczenie społeczno-ekonomiczne ludności napływowej Torunia w świetle ksiąg przyjęć do prawa miejskiego z lat 1703–1793 // Zapiski Historyczne. – Toruń, 1972. – T. 37. – Z. 1. – S. 55–74.

Szymczak J. Od samostrzelników do grzebienniarzy w Krakowie, czyli rzecz o zmierzchu znaczenia kuszy na przełomie XV i XVI wieku // *Aetas media. Aetas Moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin.* – Warszawa, 2000. – S. 122–128.

Tymieniecki K. Przemiany społeczno-gospodarcze a germanizacja Śląska w wiekach średnich // *Pamiętnik V powszechnego Zjazdu historyków Polskich w Warszawie. Sekcja II.* – Lwów, 1930. – S. 302–309.

Tymieniecki K. Szlachta – mieszczenie w Wielkopolsce XV w. (1400–1475) // *Miesięcznik Heraldyczny.* – Warszawa, 1936. – R. 15. – Nr 10. – S. 145–153; Nr 11. – S. 161–165; Nr 12. – S. 180–184; 1937. – R. 16. – Nr 1. – S. 1–6; Nr 2. – S. 19–27.

Uruski S. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1908. – T. 5; 1916. – T. 13.

Wasilewski T. Nobilitacje miast w dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów // *Czas, przestrzeń, praca w dawnych miastach.* – Warszawa, 1991. – S. 373–385.

Weczerka H. Herkunft und Volkszugehörigkeit der Lemberger Neubürger im 15. Jahrhundert // *Zeitschrift für Ostforschung.* – Marburg / Lahn, 1955. – Bd. 4. – H. 4. – S. 506–530.

Wólkiewicz E. Starość w pamiętnikach śląskich z XVI w. // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 2010. – R. 58. – Nr 1. – S. 47–61.

Zielińska T. Szlachecy właściciele nieruchomości w miastach XVII w. – Warszawa; Łódź, 1987.

Zienkowska K. Obywatelstwo miejskie Starej Warszawy przed Sejmem Czteroletnim (przyjęcia do prawa miejskiego w latach 1745–1788) // *Spółczesność polskie XVIII i XIX wieku. Studia o uwarstwieniu i ruchliwości społecznej.* – T. 4. – Warszawa, 1970. – S. 5–35.

Zubik F. Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624–1635. – Lwów, 1930.

ПОКАЖЧИК ІМЕН

А

Абрек Миколай 114
Абушкінне 194
Августиновичі, купці 325
Аведиковичі, шевці 314
Агдаевич Георгій 70
Адам, дубильник 315
Адам з Шамотул 304
Адамські, різники 310
Александрин (Александрінус)
Симон 304, 331
Александрин Станіслав 331
Александрович Володимир 11, 79,
306–307
Александрович Семен 273
Алембек Людовик 73, 84, 121, 139
Алембек Ян (Альнпек Йоан) 14,
40–41, 138, 213
Алланд Вільгельм 189
Алланд Якуб 189
Альберті Томазо, де 126, 231, 308
Амаловичі див. Гамаловичі
Аморетті Перегрин 189
Андрій, батько Стефановича Фоми
316
Андрій, маляр 306
Андрій, пивовар 61
Андрій, поворозник 524
Андрій кравець, син Прокопа 311
Андрій Угорець 191
Анна, дружина Лепешевича
Себастьяна 309
Ансерін Станіслав 72, 74
Антоній з Городка 80
Антоновичі, золотарі 320
Аракелович Кшиштоф 122
Ардинські, різники 310
Арламовський Казімеж 43, 48
Арьес Филипп 71
Асманицький Іван 316
Асманицький Степан 316
Асманицький Ференс (Федір) 316
Асманицькі, ковалі 316

Ау Йоан 279
Аффендик Яні 96
Ахмат-Гірей 166

Б

Бабацький Феофан див. Бабич Хома
Бабич Матвій 163
Бабич Хома 162–163
Багадуровичі, лучники 318
Багінські, шевці 314
Бадецький Кароль 13, 14, 19, 20,
23, 28, 41, 45, 47, 78, 85, 103,
104, 182, 275, 301, 304–305
Бажій Петро 326
Байдулович Миколай 40, 134, 135
Бальтазар, бондар 321
Бальтазар, палітурник див. Губнер
Бальцер
Бальтазар, син Павла Словіка 279
Бальцерович Якуб 321
Бальцеровичі, бондарі 321
Бар Ганус див. Недзведзь Ян
Бартмани, ткачі 313
Барч Станіслав 72
Басевич Петро 122
Баторій Стефан 132, 142
Бахчинський Христофор 259, 260
Бевіляква Йоан Баттіста 118
Бегі Александр 318
Бегі Миколай 318
Бегі, стрільники 319
Бедіури, шевці 314
Беллі 60
Беллі Петро 60, 363
Беллі Томас 60, 118, 190
Бельхуттер Георг 191
Бенай Мартин 40, 135–136
Бендздорф (Бенздорф) Соломон
98, 386
Беняшевич Бенедикт 315
Бер Йоан 102
Бергер Андрис 69, 70
Бернатович Якуб 122

Бернаговичі, купці 325
Бернацькі, ткачі 313
Берсано Леонард 96, 231
Бессмертний Юрій 71
Белявський Адам 230
Белявський Ян 225
Белявські 225
Бенкевичі, бондарі 321
Бжемінський Мартин див.
    Бжумінський Мартин
Бжошкевич Михайло 260
Бжумінський Мартин 161, 228
Бжумінські 228
Бичинський Якуб 124
Бички, шевці 314
Білецький Степан 161, 267, 298, 300
Білецькі, пекарі 311
Білінські, шевці 314
Білостоцькі, шевці 314
Білоус Наталя 131
Бірон Петро 106
Блажій, дубильник 315
Блазек Симон 315
Бласкович Войцех 315
Бласкович Кшиштоф 315
Бласковичі, дубильники 315
Блок Марк 71
Бляшковський Мартин 54
Богатирець Іван 307
Богдаловський Войцех 26
Богданович Григорій 59
Богданович Домінік 84
Богданович Ян 251, 358
Богдановичі, гаптувальники 313
Богушевич Михайло 307
Богущька Марія 56, 65, 148, 154, 231
Боїм Михайло 73
Боїм Рафал 120
Бокий Федько 273, 340
Болеска Блажій 88
Боні Якуб (де Пото) 106, 340
Босняк Христофор 106, 192
Бохов'як Йоан 318
Бохов'яківна Марина 318
Брайкович Матіас 192

Браум Кшиштоф 124
Брехуненко Віктор 11
Бруннери, броварники 311
Бубе Хрiстiан 26
Бугнари, рурмістри 82
Будний Томаш 119, 303
Буйновські, шевці 314
Буковські, кравці 311
Бурсі Карло 60–61
Буські, мечинки 318
Буюк Францішек 42–43,
Бялобжеський Войцех 161, 229
Бялоджевич Василь 322
Бялоджевич Михайло 322
Бялостоцький Лукаш 236

В

Вавричкович (Лавричкович)
    Васько 310
Вавричкович (Лавричкович) Лука
    310
Вайдольт Єронім 60
Ваймар Йоан 292
Вайс Йоан 70
Валах Адам 193
Валах Стенцель 193
Валентин, витоплювач воску 82
Василь, аптекар 301
Василькова Юха 95
Васильович Дмитро 246
Вассерброт Мартин 305
Васько, пекар 235
Вацлавович Август 248
Венгринович Петро 325
Вентон Йоан 189
Вергуновичі, гаптувальники 313
Вернер Бальтазар-молодший 319
Вернер Бальтазар-старший 86, 105,
    130, 319
Вернери, рушничники 319
Вечерка Гуго 45, 177
Вежбіцькі, різники 310
Венійський Томаш 304
Викротович Якуб 94
Вишенський Йоан 257

Вишинські, шевці 314
Вишньовський Войцех 61, 62
Вишньовський Павло 316
Вишньовський Симон 316
Вишньовський Ян 61–62
Вікентій, писар 304
Віктор Адам 226
Віктори, шляхта 21
Вілімович Якуб (Ян) 118
Вільдт Мартин 279
Вільки, різники 310
Вільковський Григорій 124
Вільський Станіслав 225, 227
Вільчек Андрій 325
Вільчек Бенедикт 73, 304
Вільчек Валентин 309
Вільчек Даніель 309
Вільчек Мартин 305, 309
Вільчек Ян, міщанин 120
Вільчек Ян, возний 138
Вільчки, різники 309
Вінський Йосиф 226
Вінцентій, ситар 292
Вітковські, шевці 314
Віхт Джон 97, 189
Владислав II Ягайло 57, 103
Владислав III Варненчик 78, 103–104
Владислав IV 135
Владислав Опольський 57, 172–173
Вознякевичі, шевці 314
Войнар Андрій 309
Войнар Георгій 70
Войнар Лукаш, різник 309
Войнар Лукаш, ткач 311
Войнар Мельхіор 309
Войнар Миколай 309
Войнар Ян, різник 309
Войнар Ян, ткач 311
Войнарек Григорій 312
Войнари, різники 309, 312
Войнари, ткачі 311
Войцех зі Шмігеля 304
Войцех, маляр 306
Войцех, скрипаль 305, 355
Войцех, стельмах 321

Войша Симон 300
Вольф, писар 305
Вонс (Вонсік) Якуб 317
Вонс (Вонсович, Полотинський)
Валентин 317
Вонс Грицько див. Вус Грицько
Вонсік Петро 92, 280
Вонсович Мартин 317
Вонсович Сильвестр 317
Воробій Максим 306
Врубльцький Ян 114
Вуйцик Володимир 126, 202, 286
Вуйцик Збігнев 43
Вуйцики, гончарі 323
Вус Грицько 273

Г

Габріель, дубильник 315
Габсбурги 106
Гаврилова, передміщанка 96, 97, 350
Гаврилович Лука 160, 228
Газ Еразм 305
Газ Станіслав 160, 248
Гайдер Матвій 26
Гайдук Кшиштоф 308
Гамалович Мартин 322, 386
Гамалович Матіас 322
Гамалович Ян 322
Гамаловичі (Амаловичі), токарі 322
Гамаловичівна (Амаловичівна)
Катерина 323
Ганель Станіслав 134
Ганус, чоловік Абушкінне 194
Гарасим, швець 254, 349
Гасельвардер див. Гасільвандер
Блажій
Гасільвандер Блажій 61, 392
Георгій, грек 193
Гепнер Домінік 303
Германи, миловари 325
Гибер Ян 116, 350
Гинча Ганус 81
Гирка Дема 310
Гирчаки, різники 310
Гирчич Сенько 310

Гишкевичі, кушнірі 315
Гінк Антоній 266–267, 406
Гіспан див. Шпанельовський Миколай
Гладишевичі, кравці 311
Гладишович Захарія 254, 341
Глинські, шевці 314
Горбач Григорій 318
Горбач Йоан 318
Горбачевський Никита 127
Городецькі, шевці 314
Гоферер Ніколас 107
Гохварт Йоган 81
Гошко Тетяна 49, 50, 129,
Грегоровичі, шевці 314
Григорович Грицько 273
Гринь, крамар 297
Грушевський Михайло 7, 55, 256
Грушецький Андрій 229
Грушецькі, шляхта 229
Грушецькі, гончарі 324
Губа Емануель 315
Губа Іван 315
Губіцький Каспер 161
Губіцький Станіслав 160, 161, 225
Губнер Бальцер 291, 292
Гулевич Станіслав 94
Гулевич Якуб 94
Гунаніан Варган 195

Г

Гавин Андрій 310
Гавин Себастьян 310
Гавловські, пекарі 311
Гадовський Бартоломей 160–161, 227
Гадомські, шевці 314
Ганецький Себастьян 62, 289
Гарго Андрій 126
Гербер Роланд 150, 151
Гербер Франц 295
Гершевський Станіслав 49, 54, 143–
144, 148, 155, 198
Гілевич Алексі 8, 15, 43, 49, 55, 93,
99, 115, 129, 142, 145–146, 149,
155, 164, 172, 197, 201–202,
215, 245, 247, 254, 284, 296

Гіні Миколай 96, 298, 334
Глембоцький Антоній 61
Глова Бальтазар 108, 136
Глова Георгій 108
Глушкевич Антон 301
Глуцевський Казімеж 81, 91
Глясс Ігнат 316
Глясс Йоган 316
Гняздо Матвій 306
Голембські, різники 310
Гондецькі, ткачі 313
Гордон Томас 70, 189
Гордон Томас (з Сандстауну) 189
Гордони, купці 325
Горчица Войцех 310
Горчица Валентин 310
Горчица Якуб 310
Госціцький Йосиф 138
Грабінський Григорій 230
Грабінські, годинникарі 320–321
Грабовський Бальтазар 231
Грінвальт Ганс 270
Гродецькі, ткачі 313
Гродзіський Станіслав 49, 53–54,
56, 153, 155
Гроїцький Бартоломей 40, 75, 127,
131, 162
Грондковський Войцех 76
Гуга Симон 124
Гулінський 124
Гульдмарлік Андрій 94
Гуттетер 294
Гуттетер Каспер 305

Д

Давид Русин 54, 80
Даневський Михайло 306
Данило кравець, син Турки Павла 311
Даніель, міделиварник 275
Дашкевич Ярослав 14, 114, 260
Дезопис Йосиф 121
Дембовський Войцех 323, 376
Дембовський Йозеф 323, 383
Дембовські, мулярі 323
Дершимоновичі, гаптувальники 313

Децько Дмитро 171
Джевіцький Андрій 293
Джималки, кравці 311
Дзира Ярослав 166
Дзянік (Дзяні) Ян 307
Дибовицький Станіслав 301
Дібала Іван 325
Дідіркович Якуб 77
Добжиц Андрій див. Добрич
    Андрій
Добрич Андрій 292
Добромирський Ян 74, 304
Доброцький Григорій 76, 304
Домбек Матіас 129
Домбровських, теслі 323
Дроздовичі, теслі 323
Дубина Гарасим 246
Дука Войцех 122
Дулавінський Альбрехт 236
Духна (Димідецький) Симон 319
Духна Петро 319
Духна Ян 319
Духна Ян-молодший 319
Духни (Димідецькі), золотарі 319
Духнич Мельхіор 319
Дуччі Філіп 231
Дяк Василь 307
Дяк Іван див. Богатирець Іван
Дяк Лука див. Лука з Ярослава
Дяк Стецько див. Стецько з Вовкова

Е

Еразм, швець 313
Еразмід (Еразмусович) Войцех 313
Ердзінські, різники 310
Естер з Кракова 95

Є

Єдлінські, миловари 325
Єльонки, кушнірі 341
Єльонек Ян 328
Єронім див. Вайдольт Єронім

Ж

Жабокрицький Войцех 227

Жиравський Семен 273
Жодкевський Мартин див.
Жодковський Мартин
Жодковський Мартин 161, 230
Жолтовський Павло 307
Жуковський Бернат 225, 227

З

Задикевич Симон 61
Зайдлич Ян 54, 137, 138
Заковський Франциск 273
Залеський Матвій 26
Залевські, шевці 314
Засецькі, кравці 311
Заторівна Гелена 312
Захаріяшевич Голубій 93, 94, 363
Захаріяшевичі, купці 325
Захнович Христофор 307, 359
Заяць Орест 14, 18, 42, 51, 266,
    281
Звежинський Вавжинець 90, 124
Зволінський (Зволенський) Йоан 318
Зволінський Андрій 318
Зволінський Гіацинт (Якентій)
Зволінський Януш 90, 150, 232
Звежинські 319
Звоннічек Ян див. Івінський
    (Звоннічек) Ян
Зелігман Фрідріх 266
Зелінський Андрій 195
Зелясович Валентин див.
    Курпітко Ян
Зелясович Ян див. Курпітко Ян
Зелінські, шевці 314
Зенткевич Матвій 326
Зенткевич Томаш 326
Зенткевичі, аптекарі 326
Зжельський див. Зрільський Войцех
Зигмунтовичі, ткачі 313
Зимницький Войцех 32, 72
Зихи, ткачі 313
Зиховичі, ткачі 313
Зиховські, ткачі 313
Зичливий Войцех 70, 81, 323
Зіморович Бартоломей 161, 173

Зіхнерович Войцех 306–307
Зіхнерович Юрій (Єжи) 307
Злоторович Франциск 304
Зонтаг Мартин див. Зонтаус
Мартин
Зонтаус Мартин 118
Зрільський Войцех 227
Зрільські, шляхта 21
Зубик Роман 8, 43, 63, 150, 248
Зубрецький Андрій 322
Зубрецький Йосиф 322
Зубрицький Денис 14, 41, 64, 77,
103, 109, 117, 126, 134, 141,
162–163, 174, 225, 228, 231,
295, 301, 305, 318, 326
Зубський Павло 102

I

Іван Ганус 278
Іван Петро 189
Іван Русин зі Самбора 134
Іван, лимар 265
Іванисович Торос 70
Іванко, лазняр 303
Іванкова Єлизавета 95
Івнський Ян 305, 350
Ігльж Бартоломей 317
Ігльжевич Лаврентій (Ігльж
Вавжинець) 317
Ігляр Валентин 317
Іляшевич Григорій 61
Інкін Василь 58, 295, 325
Ісаєвич Ярослав 96, 138

Й

Йоан (Ганус) з Баї 305
Йоан, сідляр 315
Йовик Грицько 246
Йосиф II, цар 144
Йосько, гребінник 325
Йохери, купці 325

К

Кавдер Леонард 311
Кавдер Станіслав 311

Кавдер Томаш 311
Кавдер Ян 311
Кавдери, ткачі 311
Казимир IV 78
Каменецькі, шевці 314
Каменський Кшиштоф 230
Кампіан Павло 301
Кайндль Раймунд Фрідріх 42, 101
Кантелльо Франциск, де 189
Каня Бальтазар див. Кузя
Бальтазар
Капецький Казимир 134
Капецькі, котлярі 317
Капинос Войцех 323
Капиноси, мулярі 323
Капраль Мирон 8, 9, 11, 20, 31, 35,
36–39, 46, 47, 51, 62–66, 72, 75, 77,
78–79, 84, 96, 122, 131, 146, 148,
161, 163, 177, 195, 197, 199, 227,
234, 247, 254–257, 262–263, 277,
279, 281, 284, 301, 303, 346, 367,
373, 378, 380–381, 385, 387, 405
Капрани Бартоломей 189
Карват Бенеш 192
Карват Павло 192
Карвовський Себастьян 305
Карвовський Станіслав 72
Каргулевські, гончарі 324
Карловські, золотарі 320
Каспер, поворозник 324
Каспер, сідляр з Велюня 81, 106
Каспрович 246
Кассія Григорій 61
Катерина II 106
Катерина, дружина Ничовича
Петра 312
Качик Сенько 104
Качинський Ілля (Еліаш) 230
Кашевські, мечинки 318
Квасньовські, ткачі 313
Кендзерський Теодор 61–62
Кеслер Георгій 305
Келбович Казимир 312
Келбович Мартин 312
Келбович Матвій 312

Келбович Себастьян 312, 388
Келбович Стефан 312
Келбович Тома 312
Келбовичі, ткачі 312
Келярські, ткачі 313
Кжемінський Вавжинец 122
Киселі, дубильники 315
Кисельницький Кипріян 193
Кисилевичі, ткачі 313
Кисіль Гіацинт 315
Кисіль Лука 315
Кислич Каспер 309
Кислич Михайло 309
Кислич Станіслав 309
Кисличі, різники 309
Кідровичі, столярі 322
Кіност Бартош 316
Кіност Мартин 316
Кіност Мартин-молодший 316
Кіност Павло 316
Кіност Симон 316
Кіности, лимарі 316
Кірик Фелікс 19, 20, 36, 48, 98, 137
Кіркурович Йоан 273
Кіршнер Георг 191
Кісліші жив. Кисличі
Кісь Ярослав 8, 38, 45–46, 51, 54–
55, 87–88, 91, 93–95, 143–144,
146, 197, 201–202, 215, 235,
237–240, 247, 253, 259, 260, 269,
271, 273, 276, 280, 284, 278, 303
Кітовичі, шевці 314
Клеменс, голкар 317
Климович Станіслав 317
Климунтова Марта 95, 97
Кліс Йоан 75
Клонкевичі, бондарі 321
Ключ Бенедикт 315
Кметь Василь 96
Кобилецький Микола 49–51
Ковалевичі, ткачі 313
Ковальський Ян 62
Ковен Миколай 190
Кожушкевич Валентин 101
Козакевичі, шевці 314
Козловський Станіслав 26
Козловські, золотарі 320
Козловські, різники 310
Колачкович Миколай 61
Колтуновський Вавжинец 127, 389
Колтуновський Ян 307
Коляники, різники 310
Комажинські див. Кузиковичі
Комарницький Ян 120–121
Конажевський Бальтазар 279
Копроновичі, шевці 314
Коралевичі, різники 310
Кордовські, бондарі 321
Корзович (Керноз) Войцех 313
Корнякт Костянтин 174
Косинський Якуб 226
Косинські, ткачі 313
Костевич Йосиф 315
Костевичі, кушнірі 315
Костковичі, ткачі 313
Костянтин, син Антонія з Городка 80
Кохановські, різники 310
Крамаж Валеріан 43
Красовський Іван 96
Крауз (Краус) Михайло 102
Крауз Георг 191
Крауз Йозеф 74
Крауз Якуб 120
Краузи, ткачі 313
Краузовичі, ткачі 313
Крезвалле див. Дзянік (Дзяні) Ян
Кривонос Володимир 78, 111, 193–194
Крижановські, шевці 314
Крижановський Бартоломей 138
Крикун Микола 11, 188
Крип'якевич Іван 80, 89, 95, 162–
163, 183, 246, 254
Криштофовичі, купці 325
Кроквінський Станіслав 26
Крыловський Амвросий 55
Кубачовський Лазар 196
Кубачовський Христофор 123
Кудличі, золотарі 320
Кудлі, різники 309
Кудля Каспер 309

Кудля Михайло 309
Кузиковичі (Комажинські),
кушнірі 315
Кузя (Каня) Бальтазар 120–121
Кузьмич Дмитро 273
Кулінський Андрій 59
Кунашевич Григорій 193
Купінський Войцех 124
Купінський Андрій 84
Купінський Ксаверій 61
Купінські, купці 325
Купчинський Олег 11, 39, 138,
Курило 80
Курпітко Ян (Зелясович
Валентин) 310
Кучковський Станіслав 17
Куцакевичі, гаптувальники 313
Кшепиці, різники 310
Кшиштоф, цимбаліст 305
Кшиштоф, постригач 248
Кшиштофович Ян 78

Л

Лавіолі Бенедикт 116, 231
Лаврентій, грек 193
Лаврентій, передміщанин 108
Лавришевич Степан 184
Лавришевич Яків 184
Лавришевичі, купці 325
Лазаровичі, кравці 311
Лазаровичі, різники 310
Ласіч Мартин 316
Ласіч Ян 316
Латиновичі, золотарі 320
Лахманн Ричард 71
Ле Гофф Жак 71
Левандовські, ткачі 313
Левицький Симон 76
Левицький Станіслав 58
Левкович Семен 193
Лендза Войцех 312
Лендза Йозеф 312
Лендза Якуб 312
Леопольд II 9, 129
Лелігдовичі, ковалі 316

Лепешевич Каспер 309
Лепешевич Себастьян 309
Лепешевич Тома 309
Лепешевич Ян 309, 310
Лепешевичі, різники 309
Лильо Ігор 194, 293
Лис Лаврентій 324
Лис Матвій 324
Лис Фома 324
Лискевич Ян 305
Лігінські, токарі 323
Ліделл Георг 189
Лінднер Лука 293
Ліпановичі, ткачі 313
Лісевич Василь 260
Лісовський Якуб 226
Лісовські 227
Лобжинський Себастьян 70
Ловицький Домінік 291
Лозінський Владислав 138, 191, 291,
319, 320, 323, 335, 340
Ломенський (Ламенський) Ленарт
див. Фічкович Леонард
Ломенський Ян 156
Лоренцович Ян Юлій 26
Лоркович Микола 82
Лудчинський Людвик 76,
121, 393
Лука з Ярослава 307
Лука, крамар 297
Лука, маляр 306
Лука, стельмах 321
Лукашевичі, золотарі 320
Лукашевичі, шевці 314
Луцький Стецько 54
Любельські, ткачі 313
Людвіхт Йоган Георг 190, 400
Люк Курт 44
Ляйнер Каспер 266
Ляйнер Павло 266
Лянґ Катерина 95
Лярто Адам, де див. Покора Адам
Львовчик Ян 35
Льоттер Йоган Каспер 106–107,
210

- М**
- Маєрановський Томас 70
Мазуркевичі, поворозники 324
Мазурчики, поворозники 324
Майєри, пекарі 311
Макар Матвій 133
Максютювичі, лучники 318
Малиновський Бальтазар 321
Малиновський Станіслав 321
Мануель, грек 123
Манфреді Лоренцо 127
Маньчукевичі, купці 325
Мар'яна, дружина Соломкевича
    Антонія 314
Марек, вїйт Святоянської юридики
    81, 331
Маркевичі, голкарі 317
Маркович Станіслав 317
Мартин, аптекар 300
Мартин з Кракова див. Мартин,
    аптекар
Мартин мечник 54
Мартин, син Яна Курпітка 310
Мартинович, коваль 61
Марцінкевичі, пекарі 311
Матвій, гребінник 324
Матвій, стельмах 321
Матвій, арфіст 305
Матковська Оксана 96
Мацюк Орест 138
Матяшевичі, кушнірі 315
Медицькі, шевці 314
Межейовський Антоній 121
Мелешко з Луцька 104
Мельчевський Войцех 291
Миколай, кравець 311
Миколай, гребінник 325
Миколай з Вельополя 315
Миколай Троппер 100
Миколай, син Прокопа кравця
Михайло, медик 301
Михайло, мечник 160, 317
Михайло, різник з Глогова див.
    Кудля Михайло
Михайло, слуга Ганушка Черкіса 294
- Михнівна Анна 95, 97
Мицько Ігор 162, 163
Міклаш, сідляр 315
Мікош, вірменин з Кафи 108, 114
Мільнер Ганс 275
Мінасевич Андрій
Мінуа Жорж 71
Мірута Андрій 248
Міссир, вірменин 103–104
Міськевичі, столярі 322
Міхновичі, ткачі 313
Міхоцький Войцех 295
Мозанч Станіслав 301
Мозгович Адам 324
Мозгович Войцех 324
Мозгович Бартоломей 324
Мозговичі, гончарі 324
Мондрович Андрій 74, 304
Моравінський Лаврентій 161, 226
Мораковський Миколай 230
Мороховський Стецько 96
Москевич Ян 320
Московичі див. Мусковії
Мосціцький Андрій 81
Мосціцькі, ткачі 313
Мотильовські, різники 310
Мультянин Остап 193
Муратовичі, купці 325
Мусковії, золотарі 35, 320
Мусковії Войцех 75, 304–305, 320
Мусковії Лаврентій 320
Мусковіуси див. Мусковії
Мялосинський Рафал 319
Негребецькі, кравці 311
Немет Януш див. Пок Януш
Недзведзь Ян 35
Нич Михайло 120, 304
Ничович Людовик 312
Ничович Михайло 312
Ничович Петро 312
Ничович Симон 312
Ничович Ян 312
Ничовичі, ткачі 312
Нікльос з Кракова 81
Нікодемівич Войцех 313

Нікодемівич Фабіан 313
Нікодимівич Бартоломеї 312
Нікодимівич Якуб 312
Ніпко Мартин 294
Ніцкі Даніель 295
Новачевський Ян 292
Норишкевичі, шевці 314

О

Одрикони́вч Степан 297
Ожга Бальтазар 138
Ожеховичі, ткачі 313
Ожеховські, ткачі 313
Озгевич Якуб 304
Озгевичі, купці 325
Олекса з Галича 278
Олеські, шевці 314
Олехович Себастьян 291
Опухляки, різники 310
Орлевич Ірина 14
Орлики, ткачі 313
Орловський Антоній 54, 192
Орловський Василь 61–62
Орловський Фердинанд 192
Орловський Яке́нтій 54
Орловські, пека́рі (тістечка́рі) 236, 311
Освальд Стефан 193
Осковський Бернард 226
Осковські 226
Осмольський Мельхіор 70
Осовський Андрій 286
Островський Андрій 229
Островські 229
Остро́ж Войцех 304
Охапський Григорій 298–299
Очавський Дмитро 76
Ошковські див. Осковські

П

Павликович Петро 303
Павликовичі, цирульники 326
Павликовичі, шевці 314
Пайончек Войцех 54
Пайончкова 160
Панах Ян 303, 326

Панахи, цирульники 326
Панашова з Жидачова 95
Панделі (Понделі), миловари 325
Пандульфі Антоній 231
Панчман Петро 305
Парвус Станіслав 291
Пасникевич Панько 255
Пасникевичі, шевці 314
Пастернак Каспер 81
Пацоші, пека́рі 311
Пелци, ткачі 313
Пельц Діана 11
Пенсель Августин 306
Пенчки, цирульники 326
Петришак Богдана 32, 74, 77
Петро, рурмістр 81
Петро “з Флоренції” (воскобійник з
Клепажа) 82
Петро, гребінник 325
Петро, воскобійник з Шуфнарової 82
Петро, купець і кравець 296
Пишинський Мартин 322–323
Пишинський Миколай 223, 401
Пищиму́ха Войцех див. Мусковій
Войцех
Пищиму́ха Лавре́нтій 320
Пищиму́ха Якуб 320
Пищиму́хи див. Мусковій
Пищиму́шанка Агнеса 320
Піллер Йоан 292
Пйотрович Семен 94, 273
Погоді́н Миха́йло 14
Пок Януш 232
Покович Станіслав 87
Покора Адам (де Лярто) 323
Покори 323
Покорович Ян 323
Поланський Теодор 61
Полотинський Валентин див. Вонс
Валентин
Полудняк Войцех 101
Пондель Войцех 325
Пондель Мартин 325
Понтіс Йоан 190
Поправи, цирульники 326

Пото Якуб, де див. Боні Якуб
Похилек Франчек 324
Похилек Ян 324
Похилки, гончарі 324
Похилкович Мартин 324
Прайснер Ганус 260, 291
Претвицький Станіслав 321
Прокіп, кравець 311
Прокопій, маляр 306
Прокопович Андрій 246
Промницький Войцех 291
Пруські, ткачі 313
Прухніцький Гжегож 276, 394
Прухніцькі, шевці 314
Прушовичі, голкарі 317
Псарський Станіслав 226
Птасьнік Ян 48, 86, 127–128, 135,
139, 159, 161
Пудловський Якентій (Гіацинт) 230
Пукачевський Лука 70
Пучки, дубильники 315
Пучко Андрій 315
Пучко Станіслав 315
Пшездецький Каспер 304
Пшемиславський Войцех 321
Пшемиславський Марко 321
П'юрі (П'юрки), поворозники 324
П'юро Павло 324
П'юро Станіслав 324

Р

Раб, міський пахолок 82
Равенштайн Ернест 170
Рак Абрагам 316
Рак Станіслав 81, 316
Раш Йозеф 306, 387
Ребасевич Франциск 92
Рейнгольд Ян 61, 236
Риба Андрій 320
Риба Якуб 320
Риби, золотарі 320
Ривінські, пекарі 311
Рингалла, княгиня 42
Ровна Петро 60–61
Рогатинець Іван 264

Рогатинець Юрій 264
Роговські, пекарі 311
Рожинські, ткачі 313
Роза Йоан див. Ружа Ян
Розанські, ткачі 313
Ройс Франц 120–121
Рокитські (Рокіцькі), ковалі 316
Роман, князь 171
Романкевичі, дубильники 315
Романкевич Адам 315
Романкевич Ян 315
Ромбковський Якуб 118
Ромуальд див. Рейнгольд Ян
Росоловичі, ткачі 313
Роспутинський Яцько 160, 227
Росс Кароль 190, 382
Роттендорф Григорій (Георгій) 320
Роттендорф Христоф 145, 319
Роттендорф Мартин 319
Роттендорф Йоан 319
Роттендорфи, золотарі 319–320
Ружа Ян 100–101
Ружицький Едвард 39, 138, 291
Ружицькі, поворозники 324
Руссек, вірменин 79, 85
Руст Вільгельм 190
Рута Ян 322
Рута Ян-молодший 322
Рутовичі, ткачі 313

С

Савицькі, мечники 318
Савич Іван 109
Сагак 263
Садовнік Єжи 48, 97, 127, 148–149,
155, 197
Самсонович Генрик 56, 148, 154,
171, 180
Сатович Северин 273
Сахагович Миколай 61
Сварник Галина 11
Свинярський Войцех 321
Свинярський Франциск 321
Свйонткович Ансельм 326
Свйонткович Ян 326

Свйонтковичі, аптекарі 326
Сворч Ганс 275
Святковичі див. Свйонтковичі
Святлович Станіслав 248
Святович Адам 81
Святович Ян 81
Себастьян з Трояновиць 298–299
Себастьян, палітурник 291–292
Семерорехінне Доротея 95
Семкович Александр 13
Сенявський Микола 114
Сенько, гребінник 325
Сенько, син Дібали Івана 325
Сенькович Хома 306
Серафіни, ткачі 313
Сигізмунд I 132
Сигізмунд II Август 78, 132
Сигізмунд III 57, 115, 122, 139, 306
Сидеровичі, різники 310
Сидір, поворозник 324
Сидорович Андрій 245, 324
Симон з Бжезін (Симон магістер)
70, 304
Симон, маляр 306
Сігніо Гіларій 75
Сікорські, ткачі 313
Сікорські, шевці 314
Скородемський див.
Скородинський
Скородинський Шимон 119, 379
Скочинський Шимон 54
Славек Себастьян 106
Словік Павло 279
Сломкевичі, слюсарі 316
Смольки, шевці 314
Снежинський Лаврентій 306
Соколовський Симон 320
Соколовські, годинникарі 320
Соколовські, ткачі 313
Соломкевич Антоній 314
Соломкевич Михайло 314
Соломкевич Теодор 314
Соломкевичі, шевці 314
Софія, дружина Лепешевича
Яна 310

Софія, дружина Ничовича Петра 312
Соха Андрій 225
Спаніель див. Шпанельовський
Миколай
Спонер Станіслав 305
Спонери 269
Срочкевичі, ольстерники 316
Ставінські, пекарі 311
Ставінські, токарі, 323
Ставницький Василь 292
Ставницький Данило 292, 375
Ставницький Семен 292
Стажевський Андрій 263
Стажевські (Стажавські),
кушнірі 315
Стажеховський Кшиштоф 226
Стажеховський Петро 226
Стажеховський Якуб 226
Стайпер Річард 190
Станіслав з Тарнова 291
Станіслав, скрипаль 305, 331
Станіслав, тромбоніст 305
Станіслав, син Якуба Гулевича 94
Станіславовичі, шевці 314
Стано, арфіст 305
Стебелки, кушнірі 315
Стефан, зять пана Єроніма 60
Стефанович Андрій 316
Стефанович Фома 316
Стефановичі, ковалі 316
Стефановичі, шевці 314
Стефанчуки, кравці 311
Стецько, названий Анджей 194
Стецько, гребінник 324
Стецько з Вовкова 307
Стецько Русин 54
Стецькова Анна 95–97
Стецькович Іван 324
Стечкевич Лазар 70
Стобницькі, слюсарі 316
Страх Матіас 113
Стрий Станіслав 106
Стрийський Іванко 273, 345
Стрільбицький Андрій 265
Студницький Ян 109

Студницькі, купці 325
Стюарт Арчібальд Френсіс 190
Стюарт Роберт 189
Субін Франц див. Шабінгер Франц
Супроновичі, шевці 314
Суські, слюсарі 316
Сухорабський Петро 228
Сухорабські 228
Сушицькі, гаптувальники 313

Т

Тарновецький Ян 227
Тацік Бартоломей 89
Тершовський Войцех 307
Тетлюхи, пекарі 311
Тетяна, дружина Соломкевича
Михайла 314
Тимко, передміщанин 108
Тимко, олійник 241, 355
Тиравський Андрій 106
Тиціан 71
Тишинські див. Пишинські
Тишко, вірменин 103–104
Томас, капітульний кухар 240, 335
Томаш, голкар 317
Томаш, брат Корзовича (Керноза)
Войцеха 313
Томашівський Степан 64
Томашович Антоній 94
Томашович Франциск 94
Торек Валентин 321
Торосович Івашко 114
Торосович Ян 78
Трембач Фелікс 323
Трембецькі 226
Трік Франциск 107
Тріндуля Ян 101
Троян Матвій 230
Трояни 230
Трюон Никола 71
Турек Станіслав 195
Турка Павло 195, 311
Туркевичі, кушнірі 315
Туркович Адам 321
Туркович Андрій 321

Туталович Йоан 259
Тучапський Василь 162
Тучапський Макарій 162

У

Убальдіні Йоан 26
Убальдіні Урбан 231
Уберович Бартоломей 304–305
Укт (Ух) Франц Андрій 120–121, 407
Уменцький Андрій 160, 229
Унгер Станіслав 191
Урбанич Мартин 61
Урбанські, пекарі 311
Ушкалович Василь 168

Ф

Фаустер Себастьян 107
Федоров Іван 138
Федорович Грицько 139
Федорович Прокопій 79, 85
Федорович Сава 105, 109,
Фелікс з Ярослава 321
Ферфер Ян 120, 121, 395
Фіалковичі, ткачі 313
Філіпович Ян 61, 392
Фічек Крістоф див. Фокс
Христофор
Фічкович Леонард 35, 155,
Фокс Христофор 35
Франциск з Лепіну 191, 383
Франші Томаш 302
Фрич, цирульник 302
Фугерович Миколай 120, 381
Фудалей Войцех 124
Фукс Гайнріх 107

Х

Харевичова Луція 84, 96, 134, 141, 189–
190, 197, 234, 237–238, 240, 243,
246, 249–250, 253, 257, 259, 261,
264, 269, 270–271, 283, 286, 291,
295, 298–299, 300, 302, 303, 317,
320, 322, 325–326
Хлоп Ян 314
Хлопи, кушнірі 314–315

Хлопович Матвій 314
Хмужинські, бондарі 321
Ходоровичі, кравці 311
Хома, золотар 278
Хома, маляр, син Хоми 306
Хома, маляр, син Сенька див.
Сенькович Хома
Хоронжий Мартин 254, 340
Хромібарвеж Ян див. Львовчик Ян
Хрусцельовські, шевці 314
Хшесткович Павло 135

Ц

Цапи (Цапики), стрільники 319
Цапик Йоан 318
Цапик Ференс 318
Цапики, стрільники 318
Цапківна Анастасія 318
Царьова Наталія 11
Цешановський Станіслав 138
Цивінський Франциск 61–62
Циганські, ткачі 313
Ципрійський Якуб 328
Цудники, шевці 314

Ч

Чабани, різники 310
Черемковські, шевці 314
Черкес Григорій 54
Черкіс Ганушко 294
Чех Миколай 192
Чех Олександр 192
Чех Томаш 192
Чехи, ткачі 313
Чехович Йозеф 305
Чехович Урбан 75
Чехуцький Ян 120, 384
Чечевич Казимир 75
Чоловський Александр 13, 20, 24,
41–42, 76–77, 81

Ш

Шабінгер (Субін) Франц 107, 120–
121, 407
Шабловський Симон 59

Шайтан Ібрагім 188
Шарвей Моріс 112, 118, 190
Шарфенберг Марк 17
Шафранкевич Войцех 314
Шафранкевич Михайло 314
Шафранкевич Станіслав 314
Шафранкевич Франциск 314
Шашоркевичі, ольстерники 316
Шванковський Ян 79, 306
Шелінк див. Шиллінг
Шемельовські, шевці 314
Шерер Бартош 302
Шиллінг 305
Шимон, тлумач 77, 372
Шимон, священик 162
Шимчак Ян 274
Шишковський Домінік 75–76,
120–121
Шиян Раїса 161, 190
Шмідти, кравці 311
Шмідти, ткачі 313
Шольц Вольфганг 305
Шольц Йоан 70
Шольц Миколай 305
Шольц Якуб 28, 74
Шольц-Вольфович Йоан 70
Шольц-Вольфович Мельхер 70
Шпанельовський Миколай 307
Шубартовичі, ткачі 313
Шуварт, 112
Шумили, пекарі 311
Шура Йоан 107
Шуст Роман 11
Щасливий Себастьян 323
Щепанович Адам 54
Щербич Павло 74
Щител Ришард 11
Щирецький Прокопій 281

Ю

Юзефович Ян 326
Юзефович Каспер 74, 326
Юзефович Микола 326
Юзефович Якуб Олександр 73–74, 304
Юзефович Ян Томаш 326

Юркевич Лазар 298
Юркевичі, кравці 311
Юсяк Павел 172

Я

Яблонський Шимон 54
Яблонські, різники 310
Яблонські, ткачі 313
Яворський Миколай 61–62
Яворський Францішек 13, 66,
Яжецький Якуб 124, 229
Яковенко Наталя 99
Якубовичі, гончарі 324
Якуб з Перемишля, токар 284
Ян з Крашовиць 306
Ян з Тарнова, мечник 318
Ян з Чижова 103
Ян Казимир 64
Ян, мечник, син Яна з Тарнова 318
Ян Ольбрахт 65, 101
Ян, син Франчека 100
Ян, слюсар див. Львовчик Ян
Ян, сусід Лінднера Луки 293
Янчек Анджей 8–9, 11, 20–24, 31,
47–48, 51, 54, 75, 124, 131, 147–148,
150, 172, 174, 177, 180, 189, 205,
236, 250, 269, 302, 318, 323, 330
Янішовський Павло 225, 227
Яремкевичі, ковалі 316
Яремкевич Симон 61
Ярошевський Каспер 122
Ясінський Войцех 298
Ясінський Яцентій 121
Ясінські, шевці 314
Ясіцький Йоан 316
Ясіцький Лаврентій 316
Ясліковський Матвій 160–161, 229
Ясліковські, шляхта 229
Ястребицкая Алла 71
Яськевич Домінік 70
Яськевич Франц Ксаверій 75
Яськевичі, купці 325
Яценко Галина 255
Яцько з Пелнатич 108
Яцько, поворозник, син Луки 245

...

[.....]odowicz, лимар 359
[...]carz Mikołaj 347
[...]viana Barbara 358

А

Abicht див. Habicht
Abrahamowith Dorothea 338
Abrahamowith Gregorius 232, 338
Abramowic (Abraamowicz) Józef 371
Abramowic Gabriel 347
Abramowicz Hiacinthus 367
Abramowski Andreas 368
Adam 371
Adam, шапкарь 332
Adamski Jakub 390
Adamski Michał 390
Adamus Polonus 344
Affendyk Petrus 363
Agop див. Sefferdzianowicz Jakub
Akumowicz Mathias 359
Alembek (Almpek) Joannes 367
Alexander, носильник 347
Alexandrinus (Alexandrin) Stanisław
див. Александрин Станіслав
Alexandrinus Simon див.
Александрин Сімон
Alexius, олійник 347
Alwizy (Aluizy) Jan 331
Amałowicz Marcin див. Гамалович
Мартин
Andreas, сап'яник 340
Andreas 370
Andryaszewicz Marcus 400
Andrzej, винокур 337
Andrzej, пекар 347
Andrzej, кушнір “руської
релігії” 332
Aniołek 371, 373
Aniołek Dominik див.
Derzachariaszewicz Dominicus
Antoniowicz Nicolaus 399
Antonowicz Jakub 378
Apart Franc Jozef див. Appelt
Josephus

Appelt Josephus 409
Arakielowicz Michael 369
Arakielowicz Gabriel 382
Arakielowicz Szymon 382
Arłamowski Kazimierz див.
Арламовський Казімеж
Artychiewicz (Artyhiewicz)
Antonius 392
Artychiewicz (Artyhiewicz)
Valentinus 392
Asmanicki Ferensius 184
Asmanicki Joannes 184
Assuador (Asswador) див.
Hurymowicz Aswador
Augustynowicz Jan 384
Augustyn sukiennik starszy 380
Awedykowicz Andreas 359
Awedykowiczówna Sophia 359
Axentowicz, ім'я не вказане див.
Antoniowicz Nicolaus
Axentowicz Gregorius 368
Axentowicz Nicolaus 368

B

Babicki Hiacinthus 367
Bachaturius Jacobus 360
Bachaturius Joannes 360
Bachczyński (Bakczynski) Gabriel 377
Bachowski Sidor 360
Badecki Karol див. *Бадецький Кароль*
Bachowicz (Bahoiwcz) Grzegorz 390
Bakowski Jędrzej 395
Balewicz Martinus 401
Bali Chadzi 340
Balikiewicz Józef 389
Bałasiewicz (Balasowicz)
Christophorus 194
Baran див. Owanisewicz Barenii
Nicolaus
Baraniecki Józef 378
Baranowa 355
Baranowicz Paweł 347
Baranowski Martinus 358
Barański Jakub див. Bernacki Jacobus
Barącz Sadok 301, 326

Barcz Nicoalus 358
Bardakowicz див. Berdakowicz
Joannes
Barmasiewicz Bazyli див.
Barnusiewicz Casimirus
Barnusiewicz Casimirus 402
Barszcz (Barszcz) Mikołaj 332
Bartholomaeus iglarz 341
Bartmański Jan 390
Bartosiewicz Agnieszka 48
Bartoskowicz Piotr 347
Bartosz, муляр 331
Bartoszewski Jacobus 359
Bartoszewski Błażej 383
Basecki (Basczki) Tobiasz 347
Basiewicz Piotr 372
Baumiller Joannes 409
Beckerd Piotr див. Dekert Petrus
Bediura Franciscus 407
Bedros див. Lissigowicz
(Lyssigowicz) Bedross
Beem див. Behm
Behm (Beem) Albertus 392
Behm (Beem) Christianus 392
Behm (Bem) Ignacy 391
Belli Petrus див. Беллі Петро
Benedictus, з Парижу 358
Benzdorf (Benssdorff) Salomon див.
Бендздорф (Бенздорф)
Соломон
Beńkowski Błażej 395
Berdakowicz Joannes 368
Berdakowicz Nicolaus 368
Berdakowicz Xenia 368
Bereza Matys 347
Bereza Stanisław 334, 347
Berliniec Joannes 367
Bernacki Jacobus 410
Bernacki Josephus 402
Bernacki Sebastian див. Bernacki
Josephus
Bernatowicz Grigier 347
Bernatowicz Avedicus 359
Bernatowicz Jakub 378
Bernel, сукнар 248, 366

Betura Franciszek див. Bediura
     Franciscus
 Będzinszczyk Marcin 357
 Białorusecki Piotr 332
 Białostocki Michał 383
 Białostocki Piotr 385
 Białota Stanisław 347
 Biczyna Magdalena 346
 Biechowski Jacobus 368
 Bielakiewicz Kazimierz див.
     Bułatowicz Casimirus
 Bielecki (Bieleczki) Wojciech 347
 Bienczakowski Andreas 404
Bieniarzówna Janina 155, 156
 Bieniaszowicz Krzysztof 334
 Bieniaszowicz Stanislaus 347
 Bieńkowicz Jacobus 347
 Bigos Jan 347
 Bil Piotr 347
 Bilczyński Constantinus 409
 Bilczyński Benedykt див.
     Bilczyński Constantinus
 Biliński Hrehory 378
 Biliński Michael 184
 Biłohoski Hriczko 347
 Biłohoski Jędzrej 348
 Biłohoski Paweł 348
Bischoff Ferdinand 103–104
 Blasius, скляр 337
 Blicharski Jan 374
 Błoński Andreas 340
 Bochdazarowicz Ovanissius 360
 Bocheński Joannes 340
 Bochtachowicz, без імені див.
     Bostałowski Joannes
 Bodry Mikołaj 373
 Bogacki Sebestyan 384
 Bogdan 331
 Bogdan, кам'янецький міщанин 358
 Bogdanowicz (Haftarz) Joannes див.
     Богданович Ян
 Bogdanowicz Jan 378
 Bogdanowicz Zacharyasz 373
Bogucka Maria див. *Богуцька Марія*
 Bohos, вірменин 356
 Boiserant Jan див. Boseroan Joannes
 Bojanowski Jan 373
 Bojanowski Joannes 403
 Bojarski Wawrzyniec 389
 Bojarski Wojciech 381
 Bokiej (Bokiey) Fedko див.
     Бокий Федько
 Bola, передміщанин 348
 Bolemowicz Gregier 333
 Boleskiewicz Paweł 376
 Bonafede (Florentinus) Jacobus 346
 Bonafede Leonardus 346
 Boni Jacobus див. Боні Якуб
Boniecki Adam 225, 227–231
 Borowicz Wojciech 383
 Borozowski див. Borszczowski
     Balthasar
 Borszczowski Balthasar 368
 Borszczowski Christophorus 368
 Borudkowicz Kunas 348
 Borusiewicz, швець 409
 Boruskiewicz Jan див. Borusiewicz
Boryslawski Krzysztof 72
 Borzeński Nicolaus 399
 Borzowski Mikołaj див. Borzeński
     Nicolaus
 Boseroan Joannes 403
 Bostach Franciszek див. Botsch
     Franciscus
 Bostałowski Joannes 399
 Boszkiewicz Szymon 390
 Botsch Franciscus 407
 Bozdochowski Miachał 372
 Bożeński (Bozenski) Wojciech 334
 Bratkiewicz Constantinus 368
 Bratkiewicz Joannes 368
 Bratkiewicz(owa) Helena 368
 Braymer Dominik див. Bruner
     Dominicus
 Brich Jan 348
 Brobio Mathias див. Brottagen
     Mathias
 Brodowicz Sebastian 381
 Brodziński Andreas 403
 Brosnicki Piotr 348

- Brottagen alias Brobio Mathias 337
 Brottagen Jacobus 337
 Brottagen Magdalena 337
 Brudny Andreas 183
 Bruner Dominicus 410
 Bryckowic Wojciech 334
 Brzeski Wawrzyniec 334
 Brzoskowicz Nicolaus 348
 Brzozowski Jędrzej 385
 Bucowski Simon 184
 Buczakiewicz Kaspar див.
     Butachowicz Gaspar
 Buczyński див. Paczyński Andreas
 Budziński Jakub 388
 Budziński Stanisław 390
 Buhrman Henricus 400
Bujak Franciszek див. Буйак
     Францішек
 Bujanowski Jan див. Wojanowski
     Joannes
 Bujnowicz Josephus 404
 Bujnowski (Buynowski) Jan 331
 Bułatowicz Casimirus 408
 Buraczewski Jacenty див.
 Buraczyński Hyacinthus
 Burackiewicz Wojciech 380
 Buraczyński Hyacinthus 409
 Burakowicz Zachariasz 378
 Burg Antoni див. Burka Antonius
 Burka Antonius 410
 Burmiller Jan див. Vaumiller Joannes
 Burtman Niemiec див. Buhrman
     Henricus
 Butachowicz Gaspar 398
 Buidowicz Józef див. Bujnowicz
     Josephus
 Byczek Joannes 348
 Byczek Valentinus 357
Bystroń Jan Stanisław 35
- C**
- C[...].ński Mikołaj див. Cieliński Mikołaj
 Camago див. Cannago Petrus
 Cannago Petrus 22
 Capnik Jakub 356
- Caprani Clara 189
 Caprani Petronella 189
 Cebar Johan 394
 Cebulski 367
 Ceiphan Georgius 260
 Celbratnik Wlanety 348
 Celejpuski (Celeipuski) Maciej 386
 Celkarski Jan див. Celkowski Joannes
 Celkowski Joannes 410
 Cerer Jan див. Cyry Joannes
 Cerkaski Piotr 348
 Cernik Roman 348
 Chałkowski Valentinus 406
 Chanton Thomas 403
Charewiczowa Łucja див. Харевичова
     Луція
 Chawczak Hrehorius 400
 Cheronowicz Andreas 403
 Chini Antonius див. Гінк Антоній
 Chmarawski Matias див.
 Chmarowski Valentinus
 Chmarowski Valentinus 407
 Chmielowic Adamus 360
 Chmielowski Jan 336
 Chmurzyński Jacobus 408
 Chodorowicz Stephanus 406
 Chodykiewicz Christophorus 374
 Chodzieski Sigismundus 340
 Chodzikówna Anna 368
 Choinacki Jozef див. Chojnicki
     (Hoinicki) Josephus
 Chojnicki (Hoinicki) Josephus 400
 Chomiewicz Andreas 337
 Chorąży Martinus див. Хоронжий
     Мартин
 Chruścielowicz Mikołaj 388
 Chrzan Piotr 333
 Chrzanowski Stanislaus 401
 Chudzicki Stephanus 400
 Cichonowski Gabryel див.
     Cykowski Gabriel
 Cieliński Mikołaj 380
 Cieski Jan 348
 Ciężkowczyk (Cieszkowczyk)
     Valentinus 357

Clara див. Caprani Clara
Combalwi 385
Confortino Augustinus 337
Confortino, testy Хмельовського
Яна 336
Constantinowicz Emanuel 348
Culicki Sebastian 386
Cybulski Thomas 367
Cyganeк Hriczko 348
Cygankowicz (Cigankowicz)
Thomas 360
Cyganski Kazimierz 378
Cygler Mathias 409
Cykowski Gabriel 400
Cyrankowicz Daniel 334
Cyry Joannes 403
Czabański Andreas 340
Czach Gasparus 409
Czahurski Petrus 405
Czajkowski, кушнір 380
Czajowski (Czaioski) Mikołaj 390
Czarnecki Joannes 348
Czarnowski 331
Czarny Jacko 333
Czarny Tomasz 394
Czarny Wojciech 348
Czechowicz Michał див.
Szechowicz Michael
Czechucki (Cechucki) Marcin 348
Czechucki Jan див. Чехуцький Ян
Czekajowicz Mathias 346
Czergowski Michał 385
Czerkasiewicz Grzegorz 381
Czerkies, сап'яник 340
Czerniecki Petrus 406
Czerniawski (Czarniawski) Bazyli 386
Czernieczki Jan 348
Czemik Roman 336
Czerwiński Jakub 383
Cziech Gaspar див. Czach Gasparus
Czobłowski Marcin 377
Czobotowski Marcin див.
Czobłowski Marcin
Czołowski Aleksander див.
Чоловський Александр

Czubiński Mateusz 389
Czudlik Jan 374
Czupilko Andreas 340
Czupieło 341
Czyrlejowicz (Czyrleiwicz) Stanislaus 360

D

Daniewski Michael 378
Dańkiewicz Jan 376
Darczyński Barthłomiej див.
Tarszyski Bartholomaeus
Darlasi Jan 334
Darmohowicz Samuel 337
Datkowicz Jan див. Dudkiewicz
Joannes
Dąbkowski див. Dąbrowski
Dąbkowski Przemysław 94, 98–99, 192
Dąbrowska Sophia 368
Dąbrowski (Dombrowski) Mathias 368
Dąbrowski Joannes 368
Debka Sebastian див. Depa
Sebastianus
Dekert Petrus 407
Demkowicz Joannes 367
Depa Sebastianus 401
Depkiewicz Gasparus 406
Deputat Mikołaj 372
Derabotius Jacobus 405
Deresiewicz Janusz 198
Dergabrielowicz Petrus 399
Derwaszkiewicz Andreas 79
Derzachariaszewicz (Derzacharia-
szowicz) Christophorus 360
Derzachariaszewicz Dominicus
(Aniołek) 385
Dębowski (Dembowski) Józef див.
Дембовський Юзеф
Dębowski Wojciech див.
Дембовський Войцех
Diak Wasil див. Дяк Василь
Diakonowicz (Dyakonowicz)
Hiacintus 365
Dilandriachowłowicz Seffer 344
Dimitr, крамар 348
Dimitrowa 350

Dimitrowicz Nicolaus 364
Dispot Jan 348
Długosz Wojciech 374
Długoszewic Wojciech 383
Dobramyśl Valentinus 340
Dobromilski Jan 374
Dobrzański Nicolaus 183
Doktorek Wojciech 348
Doluadt 356
Domałowicz Marcin 385
Dombrowski див. Dąbrowski
Dominaszewicz(owa) Theresia 393
Donowak 373
Donigowicz Abraham 368
Doroteides Gabriel 348
Dozel Józef 394
Drabniewicz Antoni див.
    Dragniewicz Antonius
Drachabeusz Jakub див. Derabotius
    Jacobus
Dracówna Theodora 359
Dragniewicz Antonius 408
Drażnik Jan 348
Drews Joannes 402
Dreyffs Jan див. Drews Joannes
Drozdowicz Adamus 360
Drozdowicz Stanislaus 348
Drozdowski (Drozdowski) Antonius
    392
Drzązgowski Stanislaus 360
Dubasik Sebastian 332
Dubina Harasim див. Дубина Гарасим
Duc Tomasz 334
Duczman 385
Duczy Michael 400
Dudka Wojciech 336
Dudkiewicz Joannes 398
Dudkowicz Joannes 337
Dulski Thomas 276
Dunczyk Michał див. Duczy
    Michael
Duniecki Stefan 378
Durzy Albertus 340
Dutkiewicz Jędrzej 374
Dutkiewicz Tomasz 390

Dutkiewicz Wojciech 386
Dworzaczek Włodzimierz 160, 231
Dyak Christophorus 307
Dyak Joannes 307
Dybkiewicz Gaspar див. Depkiewicz
    Gasparus
Dybkiewicz Jędrzej 373
Dybkiewicz Matiasz 381
Dybusiewicz Grzegorz 394
Dymiedecki Marcin 381
Dymosowski Rochus 404
Dymuszowski Roch див.
    Dymosowski Rochus
Dyn Fayt 360
Dynacki Ludwik див. Dynowski
    Ludovicus
Dynowski Ludovicus 408
Dziedzicka Anna 369
Dziedzicki Michael 369
Dziedzicki Basilius 369
Dziedziński (Dzidziński) Franciszek 380
Dziedziński Jan 389
Dziedziucki див. Dziedzicki Michael
Dziurdzi Nicolaus 358

E

Ecke Jan, z Lublina див. Eko Joannes
Effrem Mikołaj див. Foffer Nicolaus
Egert див. Elev Joannes
Eichinger Fridericus 406
Eigner Dismas 410
Eka Georgius 402
Ekard Grzegorz див. Eka Georgius
Eko Joannes 405
Elet Andrzej 380
Elev Joannes 398
Elizabetha, дружина Кисьолека
    Петра 339
Eminowicz Nicolaus 364
Erburt Wojciech див. Herbut
    Adalbertus
Erde (Ert) Josephus 380
Erdziński Joannes 398
Erndet Józef див. Erde (Ert) Josephus
Ernest, передміщанин 348

Essówna Margarita 392
Etterman Victor 366
Ezyngier Frydrych див. Eichinger
Fridericus

F

Fabig Bartholomaeus 260
Fait Krzysztof див. Fayst
Christophorus
Faubach Adam młody 332
Faubach Marcin młody 336
Fayst Christophorus 399
Fedko, пташник 348
Fedorowicz 378
Fedorowicz Steczko 340
Ferens, кушнір 332
Ferens, пекар 349
Ferfer Jan див. Ферфер Ян
Feuner Georgius 360
Fiałkowicz Antoni див. Fiałkowski
Antonius
Fiałkowski Antonius 404
Fiedorowic Procopius див.
Федорович Прокопій
Filakowski Mikołaj 334
Filipowicz (Philipowicz) Albertus 344
Filipowicz Jan 383
Filipowicz Joannes (Jan) див.
Філіпович Ян
Filipowicz Zachariasz 378
Filler Z. 303
Fleg Wilhelm 332
Foffer Nicolaus 406
Formankiewicz Irzy 372
Foturka Alexander 360
Frącwemkówna див. Frącwenikówna
Martha
Frącwenikowa 332
Frącwenikówna Martha 22
Franciscus, винокур 349
Franciszkiewicz Krzysztof 378
Francwenikówna див.
Frącwenikówna Martha
Frankiewicz Jakub 377
Frankiewicz Michael 385

Frankowic Stanisław 349
Frankowski Jan 388
Friedell Franciszek 383
Frinka Franciscus 407
Frizowski Hyacinthus 184
Fudalewicz Stanisław 371
Fukierowicz Mikołaj див.
Фугерович Миколай
Fularz Krzysztof 349
Fundarowicz Grzegorz див. Junder
Gregorz
Funthowicz Augustinus 106

G

Gabrielowicz Joannes 367
Gajduk (Gaiduk) Krzysztof 349
Galicki Jan 386
Gandowski Jakub див. Gądecki
Jacobus
Garety Jan див. Gawetti Joannes
Gargol Jan 349
Garyan Piotr див. Geran Petrus
Gaspar, ливарник 357
Gatoszowicz Stanislaus 360
Gaudecki Stanisław 373
Gawelkowicz Thomas 341
Gawetti Joannes 411
Gawęcki Igantius 400
Gądecki Jacobus 410
Gbauer Blazy 357
Geneur 371
Geran Petrus 409
Gerber Roland див. *Гербер Роланд*
Gertruda 359
Gębski (Gembski) Błażej 381
Gędzicki Stanislaus 338
Giedstatt Bartel 260
Gierszewski Stanisław див.
Гершевський Станіслав
Giesko Matys 334
Gilewicz Aleksy див. *Гілевич Алекси*
Gini Mikołaj див. Гіні Миколай
Giorgi, грек 356
Gisman Andreas 260
Giżycki (Gizycki) Adamus 357

Gl[.....]icz Stanisław 349
Glass Ignatius 410
Glat Ignacy див. Glass Ignatius
Gliński Nicolaus 184
Gloger Zygmunt 94, 127, 261, 284
Gładki Jan 349
Gładyszowicz Zacharias див.
Гладишович Захарія
Głogor див. Gogłoza Lucas
Głosicky Andreas 349
Głowacki Jan див. Głowacki Michael
Głowacki Michael 402
Głuchy (Gluch, Gluchy) Mathias 341
Głuszek, стельмах 374
Gnusnowski Adalbertus 404
Gnusnowski Kazimierz див.
Gnusnowski Adalbertus
Godny Joannes 363
Godshlet Karol 391
Gogłoza Lucas 397, 398
Golanowski Jacobus 369
Golański Ignacy див. Gawęcki Ignatius
Goldemberk Kazimierz 389
Golemberg Franciszek 383
Goliński Mateusz 281
Gołda Jan 331
Goralewicz Antoni див. Koralewicz
Antonius
Gorastkowicz Joannes 341
Gorzycza див. Горчица
Gorzycza (Gorcycza) Stanislaus 310, 349
Gorzyczyński Mathaeus 408
Gordon Josephus (Jerzy) 369
Goskiewicz Albertus 369
Goskiewicz Mathias 369
Goskiewiczowa Hedvigis 369
Góralski Zbigniew 253
Górczewski (Gurczewski) Matias
див. Gorczyński Mathaeus
Górski (Gorski) Michael 349
Górski (Gurski) 339
Gra[...] Elisabetha 369
Grabal Stanisław 349
Grabowski (Graboski) Wojciech 391
Grac Jerzy див. Groc Georgius

Grątkowski Adalbertus 387
Gregorius, зять Чупила (Czupieło) 341
Grędziński Jędrzej 385
Grigier, перевізник 349
Grigier, перекулень 349
Grigier, скляр 349
Grigiolka Jan 349
Groc Georgius 405
Grodecki Wojciech 376
Grodkiewicz, різник 369
Grodziński Jędrzej див. Brodziński
Andreas
Grodziński див. Erdziński Joannes
Grodziski Stanisław див.
Гродзський Станіслав
Grodzki Jan 394
Groicki Bartłomiej див. *Гроїцький*
Бартоломей
Gronkowski Adalbertus див.
Grątkowski Adalbertus
Gruby Mathiasz 372
Gruchantowicz, різник 369
Gruszecki Blasius 401
Gruszecki, мечник 391
Gruszewicz Władysław див. Gruszecki
Blasius
Gryglewicz Adalbertus 411
Grygrowicz Balcer 341
Grygrowicz (Grigrowicz) Bartosz 349
Grygrowicz Stanislaus 341
Grylowicz Joannes 367
Grzech Jędrzej 349
Grzegorowicz Piotr див.
Dergabrielowicz Petrus
Grzesiek Albertus 349
Grześkowicz Gabriel 360
Guga Jakub 349
Guliński Jan 331
Guliński Marcin 349
Gunter Joan Jerzy 260, 387
Gurawski, слюсар 373
Gurowicz 366

Н

H[....]lowicz Simon 349

Haberknap Josephus 410
 Habicht, кравець 385
 Nabycht див. Habicht
 Hadziejowicz (Chadziejowicz)
     Christopherus 357
 Hadzyi Gaspar Jakubowicz 360
 Hafftar 250
 Hakenszmitt Józef 293
 Halazynowski Paulus 402
 Halezynski Paweł див. Halazynowski
     Paulus
 Hamałowicz Joannes 369
 Hamałowicz Mathias 369
 Hamałowiczowa Regina 369
 Hamaszowicz Joannes 360
 Hamulczyk Jan 357
 Han Muratus 359
 Hanczmacher de Premisla 251
 Hani Thomas 359
 Hanus pixidarius 275
 Hanus, різьбяр 333
 Hanusch Georgi 387
 Hanzlowczyk Piotr 349
 Harajowicz (Harałowicz) Gabriel 349
 Harałowicz див. Arakielowicz
     Michael
 Harasim див. Гарасим швець
 Harasimowicz 333
 Has alias Upior Marcin 350
 Hawiłowa див. Гаврилова
 Heisler (Heizler) Szymon 385
Helcel Antoni Zygmunt 94
 Helcel Joannes 410
 Helena 339
 Heliaszowicz Albertus 350
 Herbut Adalbertus 406
 Herbut Christophorus 367
 Herhold Gottfried 383
 Herlit (Michałkowicz) Laurentius 261
 Herman Andreas 408
 Herman Franciszek 385
 Heront Michael 260
 Herwel Jan див. Helcel Joannes
 Hihman Andreas див. Herman
     Andreas
 Hilmantel Valentinus 410
 Hilmenten Walenty див. Hilmantel
     Valentinus
 Hinc Antonius див. Гінк Антоній
 Hisligowski Kazimirz див.
     Wysligowski Casimirus
 Hiszpanek Sebastianus 365
Hladyłowicz Konstanty Jan 228
 Hoduszka Demetrius 360
 Hofman Michał 378
 Hofman (Offman) Baltasar 260, 353
 Höfner, кравець 382
 Holak Joannes 350
 Holsenwader Blasius див.
     Гасільвандер Блажій
 Homałowicz Stanislaus 360
 Hondler Krzysztof 387
 Honesti (Honesty) Franciscus 22
 Honorowicz Jędrzej див.
     Cheronowicz Andreas
 Horlikiewicz Hrehory 383
 Homałowicz див. Hamałowicz Joannes
 Horodowicz Stefan див.
     Chodorowicz Stephanus
 Horodowicz, кушнір 385
 Horokowski Tomasz див.
     Orochowski Thomas
 Horościński Jan 391
 Horoszko Basilius 365
 Horoszko Michael 385
 Horotowczyk, дубильник 388
 Hrehorowicz Hryckuo 350
 Hrehorowicz Mikołaj див.
     Stefanowicz Nicolaus
 Hrehorowicz Ohan 331
 Hrehorowicz Stefan див. Chudzicki
     Stephanus
 Hriczko, palatinus Podolie 250
 Huberknap Josephus див.
     Haberknap Josephus
 Huhrówna Anna 343
 Humieniecki Demetrius 364
 Hurymowicz Aswador 340
 Hyber Jan див. Гибер Ян
 Hyczak Andreas 360

I

Igielski Jędrzej див. Jagielski Andreas
 Iglarzewicz Laurentius (Iglarz
 Wawrzyniec) 341
 Ignasy, гончар 385
 Ignasy, цирульник 374
Ihnatowicz Ireneusz 181
 Ihnatowicz Hrysko 336
 Iwan, січкар 350
 Iwanicki Andrzej 392
 Iwanicki Michał 383
 Iwanis 356
 Iwanis Jacub 263
 Iwaniszewicz Paulus 356
 Iwanko, кравець 350
 Iwanko, передміщанин 350
 Iwanowicz Stephanus 339
 Iwiński (Zwonnicek) Jan див.
 Івінський (Звоннічек) Ян

J

Jablonowski Aleksander 225–227, 230
 Jabłoński Joannes 367
 Jachimowicz Jan див. Jakimowicz
 Joannes
 Jacoba (Кура) 364
 Jacobus, тлумач див. Дідіркович
 Якуб
 Jacobus balneator 303
 Jaczewicz Andreas 407
 Jaczkowicz Prokop 350
 Jagarbauer Gotfried 378
 Jagielka Jakub 334
 Jagielski Andreas 399
 Jakiel Sebastianus 341
 Jakimowicz Anastasia 184
 Jakimowicz Basilius 184
 Jakimowicz Joannes 184, 400
 Jakub, муляр 350
 Jakub, пивовар 350
 Jakub, тесля 350
 Jakubiński Jan 377
 Jakubiński Joannes 184
 Jakubiński Stanslaus 402
 Jakubowicz Minazius 22

Jakubowicz Walerian 377
 Jakubowski Stanisław див.
 Jakubiński Stanslaus
 Jan, лимар 332
 Jan, мучник 350
 Jan, пивовар 350
 Jan, столяр 350
 Jan, цирульник 350
Janeczek Andrzej див. Янечек
 Анджей
 Jani, грек, зять Миколая Гіні 335
 Jani Marcus 22, 129
 Jani 331
 Jan Polonus de Solda 180
 Janicki Thomasz 374
 Janicki Walenty 390
 Janiszewski Adalbertus 410
 Jankowicz Gaspar 341
 Janowicz Jan 381
 Janowicz Murath 343
 Janowicz Paweł 378
 Januszewski Teodor див.
 Jaroszewicz Theodorus
 Jaremko, сап'яник 341
 Jarlach Casimirus 369
 Jarłok див. Jarlach Casimirus
 Jarmolikówna Anna 370
 Jarosławski Franciszek 371
 Jaroszewicz Theodorus 406
 Jaroszowicz (Jarossowic) Ihnatko
 331
 Jasiewicz Jędrzey див. Jaczewicz
 Andreas
 Jasiński Szymon 376
 Jaskółka (Jaskolka) Nicolaus 350
 Jaškiewicz Hołub 369
 Jaškiewicz (Hołuby) Joannes 369
 Jaškiewicz Joannes 364
 Jaškiewicz Josephus 392
 Jaškiewicz Mikołaj 389
 Jaškiewicz Siedem języków 77, 369
 Jaworski Andreas 357
 Jaworski Casimirus 368
 Jaworski Sidor 364
 Jedliński Georgius 410

Jedliński Grzegorz див. Jedliński Georgius
Jędrzej, бондар 350
Jędrzej, олійник 350
Jelonek Joannes 338
Jelonek Joannes (старший) 338
Jelonek Paweł 341
Jerzy, зять Кіностової 331
Jesteryński Hiacynthus 401
Jeżowic Stanislaus 341
Joachimowcz, кравець 371
Joachimowski Wojciech 378
Joannes, позументник 357
Jovik Нругско див. Йовик Грицько
Jowicki Jan 384
Josephowicz див. Józefowicz
Józefowicz, батько аптекаря Миколая 339
Józefowicz Nicolaus 339
Józefowicz Jacobus 358
Józefowicz Georgius 364
Józefowicz Stanislaus 358
Jugowski Franciszek 380
Junder Gregorz 388
Jurassibi Apolonia, de 347
Jurek, кравець 350
Jurgiewicz Ignacy 389
Jurkiewicz Demitry 377
Jurkiewicz Jan 381
Jurkiewicz Stefan 388
Jurkiewicz Szymon див. Turkiewicz Simon
Jurkowski Prokop 383

К

K[....]snicki M[.....] 350
K[.]st[.]cyk Gaspar 350
Kaczałay Michael 409
Kaczmarczyk Kazimierz 15, 37, 48, 55, 96, 97, 98, 115,
Kaczmarzewicz Joannes 184
Kaczor Jędrzej 386
Kaczorkowicz Mikołaj 334
Kaczorowski (Kaczoroski) Franciszek 391

Kąduska Albertus 341
Kadylewic Bazyl 384
Kaier Jozef див. Kaim Josephus
Kaim Antoni 396
Kaim Josephus 408
Kaindl Raimund Friedrich див. *Кайндль Раймунд Фрідріх*
Kamarek Florian див. Kanarek Joannes
Kamieński Valentinus 342
Kammer Henrik 332
Kanarek Joannes 406
Kania Baltazar див. Kuzia Balthazarus
Kaniucki Michał 393
Kanurzyński Jakub див. Chmurzyński Jacobus
Kapiński Antoni див. Kopiński Antonius
Kapiskowicz Mathias 335
Karakielowicz młody див. Arakielowicz Michael
Karasiński Wojciech 388
Karatanowicz Thomas див. Chanton Thomas
Karbulewski Simon 404
Karch Krzysztof 382
Karcz Tomasz 333
Kargulewski Joannes 410
Kargulewski Mathias 409
Kargulowski Stephanus 405
Kargulowski Szymon див. Karbulewski Simon
Karkulowski Jan див. Kargulewski Joannes
Karłowski Andreas 400
Karłowski Jan 388
Karłowski Jan див. Karłowski Andreas
Karłowski Michał 388
Karpff Franc див. Korff Franciscus
Karpff Johan 395
Karwath Joannes 350
Karwowski Sebastian 332
Kasioch Nicolaus 350
Kasper, мельник 350

Kasper, mularz 350
 Kasprowicz Fabianus див.
     Kolomyjski Fabianus
 Kasprowicz Piotr 382
 Kass Rydier 260
 Katkowski (Katkoski) Antonius 393
 Katkowski Walenty див. Chałkowski
     Valentinus
 Katkudowski Jan див. Kargulowski
     Stephanus
 Kawalek Wojciech 350
 Kayzer (Keyzer) Franciscus 366
 Kazimirski Stanisław див.
     Kizimierski Stanislaus
 Kędzierski Franciscus Theodorus 393
 Kędzierski Sebastian 376
 Kędzierzawiec Simon 357
 Keller Jakub 377
 Keller Mathias 260
 Kelner Casimirus 260
 Kibonowicz Jan 365
 Kick Joannes 406
 Kidej Andreas (син) 357
 Kidej Andreas (бацько) 357
 Kiek Jan див. Kick Joannes
Kielbicka Aniela 48
 Kielbowicz (Kiołbowicz) Sebastian
     див. Келбович Себастьян
 Kierajowic Wojciech 350
 Kieremowicz młody див.
     Kieremowicz Simon
 Kieremowicz Simon 369
 Kierkorowicz Lasar 378
 Kilianowicz Jacobus 358
 Kinc Antoni див. Гінк Антоній
 Kinostowa 331
 Kinszarowicz Andrzej 358
 Kiołbowicz (Кйолбович Себастьян)
     див. Келбовичі
 Kirkorowicz Balsamus 360
 Kirkorowicz Varachias 360
 Kirkorowicz Grzegorz 380
 Kirkorowicz Lucas 366
Kiryk Feliks див. *Kiryk Felікс*
 Kisielowicz Wojciech 379
 Kisielowski Walenty 384
 Kisiołek (Kissiołek) Petrus 339
 Kisiołek (Kissiołek) Thomas 339
 Kisło Andreas 351
 Kitowicz Mathias 351
 Kizimierski Stanislaus 399
 Klemensowski Stanislaus 400
 Kleparowczyk Sebastianus 357
 Kleparowski Christopherus 351
 Kleszcz (Kleszcz, Kleszczewicz)
     Matias 351
 Kleszcz Adamus 351
 Klimuntowski див. Klemensowski
     Stanislaus
 Klis Joannes див. Кліс Йоан
 Kliszewicz Sebastian 372
 Kliwiński Walenty 387
 Klockowski Josephus 402
 Klymkowa Anna 337
 Kładziński Franciszek 383
 Kłodczkowski Jozef див.
     Klockowski Josephus
 Kłoska Stanislaus 338
 Kłosowicz Jakub 379
 Kłosowski див. Kłosowicz Jakub
 Kmiotkowicz Mikołaj 357
 Knap Benedict 351
 Knier Jan див. Schoer Joannes
 Knot Daniel 369
 Kocio Irzy 381
Koczorowska-Pielińska Ewa 48
 Koczorowski Matthias 360
 Koepicki Szczepan див. Kogucki
     Stephan
 Kogucki Stephan 405
 Kogutowicz Laurentius 360
Kolaczkowski Julian 292
 Kolankowicz Bartholomaeus 338
 Kolaskiewicz Michał 393
 Kołczan Konstanty 386
 Kołczowski Michał 386
 Koleski Matys 332
 Kołkowski див. Siolkowski Gasparus
 Kolomyjski alias Kasprowicz
 Fabianus 337

Kołtunik Iwan 351
 Kołtunowski Wawrzyniec див.
     Колтуновський Вавжинець
 Komarnicki Szczepan 391
 Komornicki Matias 337
 Komornicki Wasil 337
 Konaszewicz Joannes 406
 Konczewic Matthias 401
 Koniecki (Konieczki) Jan 376
 Konieczka Stanislaus 404
 Kononowicz Mathiasz див.
     Konczewic Matthias
 Konstanty, кушнір 365
 Konwisarka 331
 Konyński Francisczek 388
 Kopczyk Jan 386
 Kopczyk Krzysztof 375
 Kopiński Antonius 402
 Kopronowicz Ferenc 387
 Kopronowicz Filip 387
 Koralewicz Antonius 405
 Koralewicz Jan див. Korylewicz
     Joannes
 Korczyński Christopherus 342
 Kordowski Piotr 379
 Korff Franciscus 410
 Korostyński Georgius 409
 Korunczak Bazyli 371
 Korunka Joannes 351
 Korunka Semianus 351
 Korylewicz Joannes 401
 Korytyński Jerzy див. Korostyński
     Georgius
 Kościwicz Elias 382
 Kosiński Wojciech 391
 Kostecki Grzegorz 384
 Kostewicz Thadaeus 407
 Kostrowicz Maciej див.
     Kosturowicz Mathias
 Kosturowicz Mathias 403
 Koszakiewicz Alexander 379
 Koszłowski Wojciech 387
 Koszturk Alexander 342
 Kotek Lukasz 357
 Kotemba (Koterba) Martinus 342
 Koteys Krzysztof 351
 Kotlik Bartłomiej 388
 Kotnarczyk Stanisław 351
 Kotowicz Antoni 382
 Kotschlac Vilhelmus 407
 Kotwalki Jan Wilhelm див.
     Kotschlac Vilhelmus
Kowalczuk Michał 340, 382, 385, 388
 Kowalczyk Stephanus 347
 Kowalewski (Kowal) Sidor 342
 Kowalówna Catherina
 Kowalski Joannes 393
 Koziński Simon 342
 Koziejczyk (Kozięczyk) Siemian 351
 Koziłek Simon 351
 Kozielski Jan 371
 Kozłowski 22
 Kozłowski Daniel 356
 Kozłowski Jan 388
 Kozłowski Mathias 351
 Kozłowski Paulus 367
 Kozłowski Stanislaus 360
 Koznarowicz Josephus див.
     Kuźniarowicz Josephus
 Kozniarowicz Szymon див.
     Kuźniarowski Simon
 Kozohurski Hawrilo 251
 Kozołodzki Szymon 384
 Kozubski Christophorus 360
 Kozuszek alias Południak 374
Kracik Jan 158
 Krajowski Joannes 365
 Krakowczyk Joannes 342
 Krall Franciscus 409
 Kramarczyk Albertus 351
Kramarz Walerian див. *Крамаж*
     Валеріан
 Krauz (Craus) Caspar 338
 Krauz (Craus) Balthasar 338
 Krauz (Craus) Catherina 338
 Krauzowicz Michał 388
 Krauzowicz Valentinus 405
 Krawczowicz Walenty див.
     Krauzowicz Valentinus
 Kreczmer Daniel 335

- Kreniowski Joannes 361
 Krochmalewiczówna Regina 367
 Krol Franciszek див. Krall
     Franciscus
 Kroszynka Franciszek 386
 Kruczkowic Bartosz 351
 Krukiewicz Jan 373
 Kruliczkievic Simon 400
 Kruliecki Szymon див. Kruliczkievic
     Simon
 Krunczewicz Walenty 386
 Krupa Stanislaw 332
 Kruszyński Walenty 395
 Kryłowski, цирульник 393
 Krymkiewicz Wawrzyniec 379
 Krzanowski Stanislaw див.
     Chrzanowski Stanislaus
 Krzcinoga (Kezinoga) Jan 351
 Krzczonowic Jan 333
 Krzczonowski Stanislaus 336
 Krzystanowic Jan 332
 Krzyształowicz Mathias 357
 Krzysztof (Kristoff) 336
 Krzysztof, цимбаліст 351
 Krzysztofowa Arakielowiczowa 378
 Krzysztofowic (Kristoffowic) Bogdan 336
 Krzysztofowic (Krzistoffowic)
     Jotbiey 332
 Krzysztofowic Axentius 368
 Krzywicki Sebastian 371
 Krzyżanowski Joannes 184
 Krzyżowski (Kryzowski) Jan 377
 Kucharski Jędrzej 387
 Kucharski Joannes 361
 Kucyk Iwanko 342
 Kuczkowicz Jacobus 342
 Kudlic Jan 335
 Kudlic Krzysztof 335
 Kułagowicz Jan 379
 Kułakowski Gasparus 361
 Kularowic Gregorius 361
 Kulicz Joannes 342
 Kulpiński Jan 335
 Kunasiewicz Jan див. Konaszewicz
     Joannes
 Kunaszewic (Kunasiewicz) Jędrzej 377
 Kunaszewic Thomas 367
 Kunic Krzysztof 333
 Kuniecka Mikołaj див. Konieczka
     Stanislaus
 Kupiński Kazimierz 134
 Kupcowic Job 336
 Kurek Jacobus 183
 Kuryłowicz (Kurilowicz) Iwanko
     339, 342
 Kuryłowicz (Kurilowicz) Trochim 351
 Kurnik Jan 351
 Kurski Albertus 342
 Kuryło, передміщанин з Личакова 334
 Kurilowicz Iwan див. Kuryłowicz
     Iwanko
 Kusiakiewicz, ткач 380
 Kustosz Szymon młody 371
 Kuszczyński Jakub 383
 Kuszczynski Paweł див. Kwoczyński
     Paulus
 Kutnieiwicz Wasilius 364
 Kutowic Franciscus 361
Kutrzeba Stanislaw 48, 63
 Kuzia Balthazarus 408
 Kuznarowicz Józef див.
 Kuźniarowicz (Koznarowicz)
     Josephus
 Kuźmiński Michał 379
 Kuźniarowicz (Koznarowicz)
     Josephus 404
 Kuźniarowski (Kozniarowski) Simon
     404
 Kuźniarski Walenty 386
 Kwaszewic Jakub 387
Kwiatkowska Barbara 72
 Kwietniowski Jan 388
 Kwoczyński Paulus 405

L

- Lach Stanislaw 333
 Lani див. Marcus Jani
 Laniszewski Wojtek див. Janiszewski
     Adalbertus
 Lassota Matys 333

- Laszkiewicz Piotr див. Zaszkievicz
 Petrus
- Laszkowski Stephanus 398
- Latynowicz Józef 386
- Lawenderski Martinus 405
- Lawendowski Marcin див.
 Lawenderski Martinus
- Lawioli Benedictus див. Лавіолі
 Бенедикт
- Lebiedowic Albertus 361
- Lechner Ferdinandus 361
- Leiner (Leyner) Paweł 392
- Leiner Kasper 388
- Lelewicz Jan 380
- Lelichowski Wojciech 386
- Lelowski Jakub 385
- Lelowski Wojciech 357
- Lenartowicz Franciszek див.
 Minartowicz Franciscus
- Lendowic Jakub див. Lendza Jacobus
- Lepin Franciszek, de див. Франциск
 з Лепіну
- Lesko, кравець 351
- Leskowski див. Laszkowski Stephanus
- Leszczyński Adamus 342
- Leśniak Franciszek* 237, 244, 245,
 262, 280, 295, 299, 303, 309
- Lewandowicz Stanisław 372
- Lewandowski, калитник 376
- Lewartowicz Błażej 390
- Lewicki Stanisław* див. *Левицький
 Станіслав*
- Lezner Laurentius 407
- Ligęska Joannes 361
- Lipanowicz Bazylі 381
- Lisiński Antoni 381
- Liskiewicz Jan 392
- Lissigowicz (Lyssigowicz) Bedross 340
- Lissigowicz Łazar 342
- Lithwin Martinus 192
- Litwyn Jan 192
- Litwiniec Alexander 361
- Lobaczewski Bazylі див.
 Łobuzowski Basilius
- Lonarski Sebastian 390
- Lory Stefan 395
- Loyner Lorenc див. Lezner
 Laurentius
- Lubicki Jacenty 378
- Lubka 339
- Lubociński Jędrzej 381
- Lück Kurt* див. *Люк Курт*
- Ludvicht Joannes Gerogius див.
 Людвіхт Йоан Георг
- Ludvik Jan див. Людвіхт Йоан Георг
- Luniewicz Kazimierz 373
- Lupi Franciscus Alexnder 361
- Lutener Michał 395
- Luterek Jacobus 342
- Lwowczyk Albertus 359
- Lytewffczigk Jan 192
- L**
- Łańcucki Matthias 363
- Łańcucki Simon 363
- Łaski Stanisław 333
- Łazar, сап'яник 342
- Łazarkiewicz, кушнір 372
- Łazarowicz Piotr 390
- Łazarowicz Stefan 379
- Łendza Jacobus 401
- Łobodziński Jan 381
- Łobuzowski Basilius 409
- Łopacki Jan 276
- Łopatka Wojciech 351
- Łosowicz Gabriel див. Włosowicz Gabriel
- Łoziński Joannes 184
- Łoziński Władysław* див. *Лозинський
 Владислав*
- Łuczko (Luczko), сап'яник 342
- Łucznik (Lucznik) Joannes 342
- Łudeczyński Ludwik див.
 Лудчинський Людвік
- Łukasz, вірменин з Замостя 366
- Łypkiewicz (Iwaszkiewicz) Stephanus
 364
- M**
- Machnicki Joannes 404
- Machotka Mathias 407

Machowska Regina 370
 Machowski Jacobus 370
 Machowski Joannes 370
 Maciołek Simon 351
 Macowic Gasparus 339
Mączak Antoni 181
 Mączkowic Simon 357
 Maczuszynski див. Mazuczynski
     Joannes
 Madeiowicz див. Machowski Jacobus
 Magierowic Fiedor 351
 Maglowany Jan 351
 Maissner Andreas 395
 Majernicki Bartholomaeus 352
 Majernicki Conradus 352
 Majewski (Maieski) Martinus 393
 Majewski (Maiewski) Adalbertus 409
 Majewski (Maiewski) Stanisław див.
     Majewski (Maiewski) Adalbertus
 Majowski (Maiowski) Andreas 342
 Makarewski Josephus 343
 Makuta Jan Mateusz див. Machotka
     Mathias
 Małecki Józef 394
 Malicky Albertus 343
 Malik Joannes 365
 Malinkiewicz Georgius 366
 Malinowicz Zadur 359
 Małowski Józef 395
 Małuczkiwicz Mikołaj 387
 Mamrej Iwanko 343
 Manasterski Andrzej 336
 Mańczukiewicz Jendrzej 379
 Manfredi Laurentius 361
 Mańkowski Stanisław 391
 Manowicki Joannes 361
 Manuella Constantinus 339
 Marcin, кушнір 334
 Marcin, олійник 352
 Marcin, перекупень 352
 Marcinkiewicz (Mareckowic,
     Warszawczyk) Laurentius 343
 Mardel Joannes Baptista 370
 Mareckowic див. Marcinkiewicz
     Laurentius
 Marek див. Марек, вїт
     Святоянської юридики
 Margos Ormianin див.
     Andryaszewicz Marcus
 Marianna 339
 Markiewicz, торговець рибою 377
 Markiewicz Michał 386
 Markowicz Stanislaus 361
 Markowicz Stanisław 352
 Marlanowski Jan 373
 Marnowicz Albertus 343
 Marszałek Jan 335
 Martowicz, шкатульник 371
 Martynowicz (Martinowicz) Jan 389
 Mas[.....] Pawel 352
 Maslanka Krzysztof 352
 Massari (Demassari) Mikołaj 334
 Massari de Cherso Bernardinus, de 347
 Massari (Massara) Joannes 347
 Massari (Mazary, Demassari) Antoni
     352
 Maszkowicz Andreas 343
 Mathias, аптекар 331
 Mathias, пацанівський міщанин 353
 Mathiaszowicz Lazar 28
 Mathwewic Joannes 361
 Matias, позументник 356
 Matiaszowicz Ormienin див.
 Mathiaszowicz Lazar
 Matuszewicz Jędrzej 386
 Matys, зять Францвєнікової
     (Frącwenikowej) 332
 Matys, коваль 335
 Maxim Kaletnik 261
 Махымowicz Jerzy 391
 Махымowicz Vincentius 408
 Mazek Andreas 343
 Mazer Franciszek див. Moser Franciscus
 Mazurczak Valentinus 361
 Mazurkiewicz Michał 384
 Mazuczynski Joannes 409
 Mazuczynski Jędrzej 388
 Mązyk Bartholomaeus 343
 Mazymowicz Wincenty див.
     Махымowicz Vincentius

Medycki Alexander 382
 Medycki Antoni 376
 Merden див. Mardel Joannes
     Baptista
 Mezopeta Manuela 339
 Michael, швець 343
 Michał, пререкупень 336
 Michał, різник 374
 Michalewicz 379
 Michałkowicz Laurentius див. Herlit
     Laurentius
 Michalski (Mihalski) Tomasz 291
 Michalski Wojciech 382
 Mideniowcz Georgius 370
 Miechocki (Michoczki) Wojciech 352
 Miecznicki (Mieczniczki) Marcin 386
 Miecznicki Stephanus 343
 Miękowski Jan 403
 Migus Jan 337
Mika Marian 48, 97
 Mikłowski Joannes див. Miękowski Jan
 Mikłowski Sebastian див. Nikłowski
     Sebastian
 Mikołaj, колодій 352
 Mikołaj, мучник 352
 Mikołaj, перевізник 352
 Mikołaj, тлумач 357
 Milanowski Józef 372
 Miller Jacobus 367
 Miller Joannes 367
 Minartowicz Franciscus 402
 Minaszewicz Sebastian 387
 Minorius див. Jakubowicz Minazius
 Miodowski Wojciech 343
 Mirosz Jakub 335
 Mischl Franciscus 406
 Miśkiewicz (Miszkiewicz) Antoni 394
 Miśkiewicz Antoni 388
 Miśniowski Mathias 361
 Missier див. Міссир
 Mitko, вірменин 334
 Mizerakowicz Mikołaj 383
 Mochniczki Jan див. Machnicki
     Joannes
 Moczywiwo (Moczpiwo) Stanisław 352
 Mokrzyński Jan 372
 Mołkan Joannes 400
 Mołkuna Jakub див. Mołkan Joannes
 Molski Jan 386
 Morakowski 337
 Morga Hrehory 346
 Moser Franciscus 403
 Mościcki 335
 Moskalik Petrus 352
 Moskwa Krzysztof 352
 Moszczynik Szymon 380
 Motylewicz Jerzy 85
 Mroczek Andreas 370
 Mroczek Martinus 370
 Mroczek Sophia 370
 Mroczkowski Wojciech 383
 Mroskiewicz див. Mroczek Martinus
 Mrówczyński (Mrowczynski)
     Stanisław 343
 Mucha Joannes 337
 Mucha Tomasz див. Muszyński
     Thomas
 Mukosiej Iwanko 352
 Murad див. Janowicz Murath
 Muradowicz Minas 79
 Musztafa Kosma 405
 Musztafel Kazimierz див. Musztafa
     Kosma
 Muszyński Jakub 383
 Muszyński Thomas 402
 Мух Franciszek див. Mischl Franciscus

N

Nagurkiewicz Sebastian див.
     Ragankiewicz Sebastianus
 Nakansi Jan див. Nakonczy Joannes
 Nakonczy Joannes 409
 Nalewajko Mikołaj 352
 Narolski Chritstophorus 352
 Nawiedziński Stanislaus 343
 Nawieński Ignacy див. Stawiński
     Ignatius
 Nazimek Walenty див. Nazimiecki
     Valentinus
 Nazimiecki Valentinus 407

Nedzikowski, austeryarz 293
Nejwerowski (Neywerowski)
Sebastian 387
Nestorowicz Stephanus 363
Netropowic див. Nietrepkowicz
Basilius
Netz див. Nycz Michael
Neuheudell Jan 384
Nędza Stanislaus 361
Nicolaus, кушнір 352
Nicoleta 360
Nicosany Stanisław 352
Nieczany Wawrzyniec 352
Nieczykiewicz див. Niemczykiewicz Jan
Niedbałowicz Michael 367
Niedzielski Stanislaus 367
Niedzikowski, корчмар 374
Niedzioriski Daniel 381
Niemczykiewicz Jan 373
Niepełny (Niepelny) Prokop 352
Niesiecki Kasper 226–229
Niesioł Paweł див. Niesiołkiewicz
Paulus
Niesiołkiewicz Paulus 401
Nietrepkowicz Basilius 370
Niewczas Jakub 335
Nikłowski Sebastian 403
Nikodem Barthosz див.
Nikodymowicz Bartholomaeus
Nikodymowicz Bartholomaeus 401
Nikorowicz Grzegorz 389
Noczkowski Josephus 403
Noga Zdzisław 305
Norbegowicz Christopherus 343
Nosal Jan 352
Noskowicz Thomas 343
Nossen (Nosse) Franciszek 381
Nowacki Joannes 410
Nowakowski Jan див. Nowacki Joannes
Nuczkowski Jozef див. Noczkowski
Josephus
Nycz Michael 398

O

Obalewicz див. Ubalewicz

Obleśny Jacobus 343
Ochonkowicz Joannes 361
Ochronowicz Łukasz 366
Ocieski Krzysztof 333
Oczkiewicz Mathias 343
Oczkiewicz Tadeusz див. Ozgiewicz
Thadeus
Odkiewicz Tadeusz див. Kostewicz
Thadaeus
Odzieszka Paulus 336
Odziowicz Wawrzyniec 352
Offman Balthasar див. Hofman
(Offman) Baltasar
Okruchlak Konstanty 382
Okuniowski Albertus 293
Olechowicz Krzysztof 383
Olechowski Maciej 377
Oleński Jan 391
Olexiński Wawrzyniec 392
Ołowiecki Ferensius 343
Onaczko Ruthenus 194
Opatowczyk Sebastian 358
Opuchlak Michał 390
Opuchlak Sebastian 381
Opuchły Jakub 353
Orłowski Stanisław 353
Ornacki Michał 389
Orochowski Thomas 407
Orzechowski Józef 383
Orzeł Albertus 361
Osłowicz Murat 344
Ostrogórski (Ostrogurski) Wojciech 356
Ostrowski Wojciech 353
Osyłowicz Szymon 375
Owanisewicz Barenі Nicolaus 399
Ożarowski (Ozarowski) Stanisław 381
Ożga (Ozga) Jan 388
Ożga (Ozga) Walenty 387
Ożgiewicz Thadeus 410
Ożogowicz (Ozogowic) Stanislaus 361

P

Pachler Petrus 410
Paczyński Andreas 398
Pakiewicz Casimirus 404

Pałaska 195
 Palatowicz Kazimierz 383
 Palczewicz Kazimierz див.
     Pakiewicz Casimirus
 Palica Stanislaus 409
 Palika Stanisław див. Palica
     Stanislaus
 Panaier Wojciech 387
 Pańczukiewicz Stefan 371
 Pańkiewicz 371
 Pańkiewicz Jan 372
 Pańko Nicolaus 344
 Paskowicz Sebastian 358
 Paslik Martinus 361
 Paśnikiewicz Jan 391
 Patryarowicz Joannes 364
 Patysz Mathias 402
 Pauer Georgius 406
 Paur Jan Gorgi див. Pauer Georgius
 Paweł, олійник 353
 Paweł, палітурник див. Хшесткович
     Павло
 Pawlikowicz Petrus 346
 Pawłowic Nicolaus 353
 Pawłowic Stanislaus 353
 Pazia 370
 Pęcek Joannes 361
 Pechler Piotr див. Pachler Petrus
 Peliński Marcin 379
 Pelka Melchior 344
 Petronella див. Caprani Petronella
 Petrycki (Petryczki) Elias 376
 Piamens Stephanus 357
 Piasecka Catherina 370
 Piasecki Joannes 370
 Piasecki Petrus 370
 Piątkowicz Joannes 344
 Piątkowski Valenty 358
 Pieknikiewicz Józef див.
     Pietnikiewicz Joseph
 Piekosiński (Piekoszynski)
 Franciszek 386
 Piencakowski Jędrzey див.
     Bienczakowski Andreas
 Pieniązek Antoni 384
 Pieremowic див. Pirumowicz Jacobus
 Piernicki Adamus 344
 Pietnikiewicz Joseph 404
 Piotrowicz Gabriel 356
 Piotrowski Jacobus 406
 Piotrowski Wojciech 353
 Pirumowicz (Piromowicz,
     Piramowicz) Jakub 389
 Pirumowicz Jacobus 398
 Piszczymąka Wojciech 372
 Piszczymuszyc Andrzej 335
 Pistrowski Jakub див. Piotrowski
     Jacobus
 Plecion Grzegorz див. Pleczyn
     Gregorius
 Pleczyn Gregorius 406
 Pluta Dorothea 338
 Pluta Georgius 338
 Pluta Gregorius 338
 Płaczko Dymitr 389
 Płoński Michał 395
 Płowecki Paweł 372
 Podgorczyk Valentinus 344
 Podleski Stanislaus 346
 Podleśny Stanislaus 346
 Podpiórski Alexander див.
     Podpiurkiewicz Alexander
 Podpiurkiewicz Alexander 406
 Podróżny (Podrozny) 338
 Podwysocki (Podwissocki) Joannes
     353
 Podwysocki Antoni 372
 Podwysocki Joseph 353
 Podybała Mathias 353
 Pokorowicz Joannes 337
 Pokora (Pokorowicz) Adam 337
 Polański Jerzy 374
 Połczyński Michał див. Potoczyński
     Michael
 Polewski Konstanty 379
 Południak див. Kozuszek
 Polysz Mathiasz див. Patysz
     Mathias
 Pomarański Martinus 344

Pomocznik Jan 353
Ponto Jacobus, de, (Deponto) див.
Боні Якуб
Popowic Antoni 353
Popowic Dimitr 389
Poprawa Laurentius 361
Poprawianka 134
Porzycki Mikołaj 382
Poskrobiński (Poskrobiski)
Jacenty 391
Potestaytner Michał 395
Poto Jacobus, de див. Боні Якуб
Potoczyński Michael 403
Potyrałowicz Dominik 388
Powaska Martinus 338
Powaska Agnes 338
Poziomka (Poziemka), пивовар 376
Poziomka Wojciech 379
Pradel Mikołaj 394
Próchnicki (Pruchnicki) Ferens 361
Próchnicki (Pruchnicki) Grzegorz
див. Прухніцький Гжегож
Próchnicki (Pruchnicki) Jakub 372
Prokopowicz Paulus 361
Promiński Josephus 406
Prosolik Jan 379
Proszowski Paweł див. Prusowski
Paulus
Pruski Franciszek 380
Pruski Józef 380
Pruski Wojciech 391
Prusowski Paulus 398
Pruszakiewicz Bazylі див.
Pszestakiewicz Basilius
Prusznic Fredryk Szymon 335
Przeclawski Jędrzej 384
Przeczyczkiewicz, швець 389
Przeмиński Józef див. Promiński
Josephus
Przemyski Piotr 353
Przybelo Mathias 337
Przybelo Ursula 337
Przystałowski Albertus 344
Przytułski Thomas 377
Pszestakiewicz Basilius 407

Ptaśnik Jan див. *Птасьнік Ян*
Puciewicz Walenty 390
Pucini (Puczyny) Augustinus 346
Pułaski Joannes 344
Pulnerowicz Martinus 337
Purpiel Piotr 394
Purpura Nicolaus 361
Pursnic Fridrych див. Prusznic
Fredryk Szymon
Pysczyński Maciej 377
Pyszyński Nicolaus див.
Пишинський Миколай

R

Rachowicz Jan 384
Rączka Wojciech 353
Radomski Józef 377
Radomski Paweł 391
Radomski Tomasz 390
Ragankiewicz Sebastianus 408
Rasch Józef див. Раш Йозеф
Raszkievicz Józef 387
Ravenstein Ernest див. *Равенштайн*
Ernest
Raytar Albertus 361
Re[...]ki Petrus 353
Rebasiewicz Franciscus 404
Rebuszewicz Franciszek див.
Rebasiewicz Franciscus
Regina, пацанівська міщанка 353
Reglewicz Wawrzek див. Gryglewicz
Adalbertus
Reich Jan 379
Reiski Artur 227
Reniewicz Fedko 344
Reokor Franciscus 373
Ro[.....] Simon 353
Rochowicz Jan 335
Rodier Claudius 407
Rogalski Stanisław 379
Rogowski (Rogoski) Jacenty 391
Rogowski Wojciech 384
Roket Andreas 395
Rokicki Mathias 399
Romankiewicz Jan 382

Romanowic Paulus 361
 Ronkiewicz Jan див. Rumpiewicz
     Joannes
 Ross Karol див. Росс Кароль
 Rostrucharz Wasko 353
 Rotecki Joannes 403
 Rotermund Józef 384
 Rotyo Klaudiusz див. Rodier
     Claudius
 Rozdolski Jan 353
 Rozeslanek Matys 353
Różycki Edward див. *Ружицький Едвард*
 Różycki młody див. Rokicki Mathias
 Rubacha Jan 373
 Rubertus 339
 Rumpiewicz Joannes 401
 Russek Armenus див. Руссек
 Russowic Gregorius 344
 Rust Wilhelm 383
 Rutecki Jan див. Rotecki Joannes
 Rutkowski (Rutowski) Paulus 362
 Rutkudowski Mateusz див.
     Kargulewski Mathias
 Rutowicz Tomasz 381
 Rybaczek (Ribocek) Petrus 353
 Rybarski Christophorus 399
 Rybczyński Paweł 391
 Rybicki Stanisław 335
 Rybiczka (Ribitzka) Josephus 408
 Rybilski Józef див. Rybiczka
     (Ribitzka) Josephus
 Rybitw Andrzej 334
 Rybowski Krzysztof див. Rybarski
     Christophorus
 Rychter Antonius 408
 Ryński Marcin 389
 Rysiński Mikołaj див. Pyszyński
     Nicolaus
 Rytter Antoni див. Rychter Antonius
 Rzechanek Antonius 411
 Rzekanek Antoni див. Rzechanek
     Antonius
 Rzekiecki Jan 331
 Rzeziński Mathias 335
 Rzozwiński Stanisław 380

S

Sadownik Jerzy див. *Садовник Єжи*
 Sadurski Adamus 344
 Sadurski Stanislaus 362
 Sałay Gregorius 353
 Samborowicz Joannes 366
 Samborski Gasparus 362
Samsonowicz Henryk див.
     Самсонович Генрик
 Samuel 370
 Sapryka 356
 Sardaczewski Joannes 408
 Sarkowicz Paulus 344
 Sawiani Joannes 370
 Sawicka Anna 370
 Sawicki Alexander 379
 Sawicki Franciszek 395
 Sawicki Greorgius 370
 Sawicki Józef 387
 Sawicki Michał 380
 Sawicki Savianus 370
 Sawicki Wojciech 392
 Sawioli див. Лавіолі Бенедикт
 Sącki Albertus 366
 Sącki Franciszek 372
 Schabinger Franciscus див. Шабінгер
     Франц
 Schabowic Sebastian 353
 Schindler (Szyndler) Georgius 362
 Schmidt (Smits) Henricus 365
 Schmidt (Szmit) Jan 376
 Schmidt (Szmit) Józef 376
 Schoer Joannes 409
 Scholc Catherina 337
 Scholc Georgius 337
 Scholc Jakub див. Шольц Якуб
 Scholc Martinus 337
 Scholcówna (Szulcowna) Barbara 338
 Schotter Carolus 406
 Schwaber Georgius 404
 Schwartz (Szwarc) Antoni 384
 Szczecina Igancius 399
 Szczecinowski Ignacy див. Szczecina
     Igancius
 Sebastian, свічкап 353

Sechler Tomasz див. Sichler Thomas
 Seferowicz Isaacus 408
 Sefferdzianowicz Jakub 339
 Seńko (Seniko), сап'яник 344
 Sepher див. Dilandriachowłowicz
     Seffer
 Sepoliński Michael 399
 Serafin Jędrzej 381
 Serdaszewski Jan див. Sardaczewski
     Joannes
 Seyffert Christian див. Zeyfert
     Friedericus
 Siehler Thomas 410
 Sieciński Michał 377
 Siedlaczek Franciscus 408
 Siedlawski Franciszek див.
     Siedlaczek Franciscus
 Siedlecki (Siedleczi) Grigier 353
 Siedm języków див. Jaskiewicz
     Siedm języków
 Siedmigródzki Jozephus 364
 Siel[...]ka Jezry 354
 Sieńkiewicz Martinus 403
 Sieńkowicz Jaczko 354
 Signio Franciszek 394
 Sik Gasper див. Zych Gasparus
 Sikorowicz Albertus 362
 Sikorski Franciszek 383
 Sikorski Józef 381
 Simon, лахмітник 354
 Simon, передміщанин
 Simon, перекупень 354
 Simon, порохівник 354
 Simon, сап'яник 344
 Siniakiewicz див. Siomakiewicz
 Sińkiewicz Wojciech 379
 Siolkowski Gasparus 22, 401
 Siomakiewicz Marcin 374
 Sitaper Bernard див. Szteyner
     Bernardus
 Siutółowicz Grzegorz див. Szutowicz
     Gregorius
 Skimowski Jan 354
 Skorodyński (Skorodemski) Szymon
     див. Скородинський Шимон

Skorupka Wojciech 354
 Sl[...]ky Barthosz 354
 Slaski Walenty див. Struski
     Valentinus
 Slezionka Jan 335
 Słapiński Alexander 398
 Słonkiewicz Jakub див. Złomkiewicz
     Joannes
 Słowikowski Ludwik 334
 Słupiński див. Słapiński Alexander
 Smereczyński (Szmereczynski)
     Paulus 362
 Smędowicz Jan 382
 Smętek (Smentek) Stanisław 377
 Smiały Jan 336
 Smit Michael 407
 Smoczyński Antoni 391
 Smoleński Franciscus див. Smolnicki
     Franciscus
 Smolka Andreas 345
 Smolka Felix 345
 Smolnicki Franciscus 406
 Snopek Piotr 354
Sobociński Władysław 101
Sochacka Anna 103
 Soczawiec Hawriło 354
 Sokolnicki 333
 Sokolnicki Stanisław 354
 Sokołowski Balthasar 365
 Sokołowski Jędrzej 389
 Solankiewicz Teodor див.
 Sołomkiewicz Theodorus
 Solska Anna 370
 Solski Franciscus Xaverinus 393
 Solski Joannes, швець 370
 Solski Joannes, королівський
     секретар 393
 Solski Sebastianus 370
 Sołomkiewicz Theodorus 410
 Sołtysiewicz (Szoltyszewicz)
     Albertus 345
 Sołucha Gabriel 405
 Somer Joannes (син) 358
 Somer Joannes (батько) 358
 Sosiński Joannes 373

Soszyc Krzysztof 335
 Soszyński Dominik 384
 Sowiński Wincenty 373
 Spaczkiewicz Thomas 409
 Spaniel Mikołaj 354
 Sponer (Szponer) Sebastian 358
 Srokowski Joannes 403
 Staniecki Jan 377
 Stanislaus notarius 305
 Stanislaus, гончар 354
 Stanislaus, муляр 354
 Stanislaus, швець 354
 Stanisław див. Станіслав, скрипаль
 Stanisław, кравець 354
 Stanisław, пекар 354
 Stanisław, січкар 333
 Stanisław, фарбувальник 331
 Stanisławowicz Albertus 345
 Stanisławowicz Paulus 345
 Stank Jan 396
 Stanluwic Andrzej 336
 Starodobrzański Stanisław 384
 Staromiejski (Staromeiyski)
     Alexander 390
 Staromiejski (Staromieyski) Jacko 362
 Starzecki Iwanko 354
 Starzewski (Starzawski) Hiacinthus
     366
 Starzewski Alexander 395
 Starzimski Jacenti див. Jestyński
     Hiacynthus
 Stasiński Wojciech 382
 Stawiński Ignatius 406
 Stawiński Michael 409
 Stawiński Mikołaj див. Stawiński
     Michael
 Stawnicki Danyło див. Ставницький
     Данило
 Stebnowicz Stanisław 379
 Steczkiewicz (Steckiewicz) Józef 379
 Steczkiewicz Gregorius 363
 Steczkiewicz Krzysztof 379
 Steczkiewicz Stephanus 364
 Stefan (Stephan), дубильник 335
 Stefan, столяр 371
 Stefanowicz Izaak див. Seferowicz
     Isaacus
 Stefanowicz młody 380
 Stefanowicz Nicolaus 400
 Stencel goltsmed див. Унгер
     Станіслав
 Steporkowcz Petrus 367
 Steuart Archibald Francis див.
     Стюарт Арчибальд Френсіс
 Stęclewicz Tomasz 384
 Stężycki Joannes 362
 Stojanowski Wojciech див. Stojański
     Adalbertus
 Stojanowski Sebastianus 407
 Stojański (Stoiański) Adalbertus 409
 Stroński (Strański) Josephus 393
 Strop Franciszek 333
 Strozanowski Sebastian див.
     Stojanowski Sebastianus
 Strożymski (Strozymski) Jan 373
 Struski Valentinus 410
 Strycharowicz Albertus 362
 Stryjski Iwanko див. Стрийський
     Іванко
 Strzałkowski Sebastianus 345
 Strzelbicki (Strelbicki) Andreas 184, 362
 Strzelecki Basilius 357
 Styborowski Paweł див. Ściborowski
     Paulus
 Subin Franc див. Шабінгер Франц
 Suchowierzch Fedko 354
 Suchowierzch Petrus 183
 Suchowierzcyk Jacko 336
 Sudkowski Basilius 362
 Sułyska Gabriel див. Sołucha Gabriel
 Surożyński (Surozynski) Jan 395
 Świętek Adam 358
 Swiekrowski Elias див. Swierkowski
     Elias
 Swierkowski Elias 403
 Swircz Henrich див. Schmidt (Smits)
     Henricus
 Sygler Maciey див. Cygler Mathias
 Szabelski Simon 399
 Szablowski Szymon див. Szabelski Simon

- Szadkiewicz Jędrzej див. Zyskiewicz
 Andreas
 Szafranski Stanisław див.
 Szafrankiewicz Stanislaus
 Szafrankiewicz Stanislaus 404
 Szalewski Josephus 364
 Szała Albertus 354
 Szaska (Shaska) Iwanko 362
 Szaszorkiewicz Józef 373
 Szczepanowicz Adamus 337
 Szczepanowicz Christophorus 362
Szczygiel Ryszard 169
 Szczyglewic Joannes 366
 Szechowicz Michael 410
 Szeling Gasparus 362
 Szemelowski (Szmelowski) Jerzy 385
 Szemelowski Jan 385
 Szemelowski Michael 405
 Szemolowski (Szermołowski) Jan 394
 Szemolowski Stefan 377
 Szepeliński Michał див. Sepoliński
 Michael
 Szerch Antoni див. Szterg Antonius
 Szerff Karol 396
 Szernerhuwer Jerzy див. Schwaber
 Georgius
 Szeszowski Józef 388
 Szklerski, цирульник 385
 Szkotter Karol див. Schotter Carolus
 Szkrochowski Jan див. Srokowski
 Joannes
 Szlakowy (Slakowy) Wawrzyniec 354
 Szlark Jerzy Benedykt див. Sztark
 Georgius Benedictus
 Szmigrowski Jan див. Zmigrodzki
 Joannes
 Szmulka Antoni 386
 Sznuł Wawrzyniec 384
 Szołtowski Kasper див. Siołkowski
 Gasparus
 Szpanszkiewicz Tomasz див.
 Spaczkiewicz Thomas
 Szpyrkiewicz Michał 376
 Szpytowski Jacobus 402
 Sztark Georgius Benedictus 410
- Szterg Antonius 410
 Szteyner Bernardus 408
 Sztuczny (Stuczny) Nicolaus 337
 Szukarski Piotr див. Czahurski Petrus
 Szuliński Piotr 379
Szultka Zygmunt 48
 Szułkowski Antonius 409
 Szumiło Jan 375
 Szumko Wojciech 354
 Szuskowicz Albertus 345
 Szusakowski Stefan 384
 Szutkowski Antonius 404
 Szutowicz Gregorius 407
 Szuwarkowicz Habryel див. Gabriel
 Szwarkiewicz
 Szwarkiewicz Gabriel 400
 Szwedziek Bazyli 377
 Szwedziński Prokop 384
 Szwejtowski (*Szweytowski*) Jakob
 див. Szpytowski Jacobus
 Swendowicz Piotr 383
 Szydło (Sydło) Paweł 354
 Szydłowski Stanislaus 367
 Szymanowski Michał див.
 Szemelowski Michael
Szymański Józef 35
Szyczak Jan див. *Шимчак Ян*
 Szumecki Piotr див. Czernecki Petrus
 Szymon, тлумач див. ШИМОН тлумач
 Szymt Michał див. Smit Michael
 Szyngajło див. Рингалла
 Szyszczyński Albertus 398
 Szyszkowski Dominik 384
 Szyszkowski Wojciech див.
 Szyszczyński Albertus
- Ś
- Ściborowski Paulus 410
 Śledzik (Sledzik) Joannes 344
 Ślezakowicz Stanislaus 365
 Śliwiński (Sliwinski, Tatar) Andreas 345
 Śmiały Jan 336, 354
 Śmieszek Stanislaus 129
 Śmieszkiewicz Jacenty 387
 Śpiewankowicz Andreas 345

Świątkowicz Jan 333
Świderek (Swiderek) Joannes 354
Świeżawski Teodor 387
Świta Jan 395

T

Tarnawski Jacenty 378
Tarszyski Bartholomaeus 400
Tarutowicz Jan 384
Tebenka 371
Teczner Paulus 362
Temruk, пекар 355
Teodora 375
Theodosius Georgius 339
Theodosius 339
Thimas Hanus 260, 358
Thisko див. Тишко
Thomas (Tomas), зять Баранової 355
Thomas (Tomas), муляр 355
Thomas див. Томас, капітульний
кухар
Thoni Theodosius 359
Thurek див. Турек Станіслав
Tisko див. Тишко
Tłusty Wy[.....]arz 370
Tomko, сап'яник 345
Tosarnicki Michał див. Towarnicki
Michael
Towarnicki Michael 407
Trafedliński Kazimierz 382
Trafliński Józef 395
Trebzyński Josephus 398
Trebicki див. Trebzyński
Josephus
Trestka Laurentius 362
Trochopeus (Trochobeus) див.
Derabotius Jakub
Troczoewicz Nicolaus 362
Troup Wilhelm 373
Trynka Franciszek Хаверы див.
Frinka Franciscus
Trzaska Walenty 355
Trzaszkowicz Albertus 337
Trzeciński Martinus 362
Trzemianowicz Stanisław 335

Turański Joannes 365
Turka Paulus див. Турка Павло
Turkiewicz Joannes 375
Turkiewicz Simon 410
Turkiewicz Theodorus 375
Turowicz Teodor 389
Turowicz Wasilius 362
Turski Joannes 362
Tutyński Jan 385
Twardochleb Andrzej 333
Twardosz Stanislaus 335
Tyczyński Joannes 345
Tyller Józef 396
Tymieniecki Kazimierz 160, 179
Тумко див. Тимко олійник
Тумкович Dimitr 364
Тумкович Iwanko 355
Тупіович Martyn 355
Тузювський див. Пшинський
Миколай

U

Ubalewicz Antoni 379
Uch Franciscus Andreas див. Укт
(Ух) Франц Андрій
Ukt Franc див. Укт (Ух) Франц
Андрій
Ulanicki Hregory 372
Ulianianka 339
Uliaszowicz Haelias 338
Uliaszowicz Joannes 338
Uliaszowicz Anna 338
Ulrycht Thomas 260, 355
Upior Marcin див. Has Marcin
Uruski Seweryn 226, 229

V

Vakani Augustinus 22
Vakaris див. Vakani Augustinus
Valentinus iglarz 341
Vibers[.....]owna Catharina 352
Voydal Mathias див. Wojdałowicz
Mathias
Voydal Agnes див. Wojdałowicz(owa)
Agnes

W

- Wadowski Wojciech 386
 Wajda (Wayda) Albertus 355
 Wajdyłowicz (Waydyłowic)
 Gregorius 362
 Wąjtowic (Waitowic) Jakub 335
 Wakowski 376
 Wakowski Jan 378
 Walcer Antonius 407
 Walewicz Marcin див. Balewicz
 Martinus
 Waliszewski Valentinus 345
 Walkowski Hieronimus 345
 Walterowicz Szymon 387
 Walur Antoni див. Walcer Antonius
 Wandza (Vandza) Martinus 362
 Waralski (Woralski) Albertus 365
 Warsowczyk Marcin 355
 Warszawczyk див. Marcinkiewicz
 Laurentius
 Wartanowic Jacobus 358
 Wartanowicz Christopherus 358
 Wartanowicz Nicolaus 408
 Wartarysiewicz Mikołaj див.
 Wartanowicz Nicolaus
 Warterysowicz Stephanus 362
 Warunek Blasius 345
 Wąs див. Вонс
 Wąs Hricko див. Вус Грицько
 Wasel Fredericus 359
 Wąsik (Wasik) Petrus 338
 Wąsik (Wasik) Jacobus 338
 Wąsik (Wasik) Hedvigis 338
 Wasil, вірменин, перевізник 333, 355
 Wasil, торговець сіллю 355
 Wasilewicz Demetrius див.
 Васильович Дмитро
 Wasilewicz Hrehory див. Chawczak
 Hrehorius
 Wasilewicz Jan див. Wasilusta
 Joannes
 Wasilewicz Mikołaj 377
Wasilewski Tadeusz 66
 Wasilowicz Joannes 365
 Wasilowski Matiasz 390
 Wasilusta Joannes 398
 Wąsowic Andrzej 336
 Wąż Sebastian 355
 Wdowiec Jan 355
 Weber Gasparus 409
Weczerka Hugo див. *Вечерка Гуго*
 Węgierski Paulus 408
 Wegorski Paweł див. Węgierski
 Paulus
 Węgrzynowicz Jan 382
 Węgrzynowicz Wojciech 390
 Węgrzynowski (Wegrzinowski)
 Clemens 355
 Weiger Tobiasz 396
 Weil (Bawarczyk) Józef 379
 Wende Joannes 260
 Werebelli Thomas 339
 Werikauch Hans Enrych 370
 Werner Jan 387
 Weronowicz Adam 391
 Wesołowski Melchior 345
 Wesołowski Paweł 386
 Wetnic Piotr 335
 Wibert Gaspar див. Weber Gasparus
 Wieloryb Bartholomaeus 362
 Wienijski (Wieniyski) Tomasz 395
 Wierzbicki Matias 355
 Wiewiórka (Wewiorka) Wojciech 355
 Wiewiórka (Wewiorka) Wojciech 362
 Wiktorowicz (Victorowicz) Jan 358
 Wiktorski Antoni див. Witkowski
 Antonius
 Wilczek Albertus 363
 Wilczek Andreas 183
 Wilczek Jan 374
 Wilczek Stanisław młody 332
 Wilimowicz Jacobus 402
 Wilimowicz Jan див. Wilimowicz
 Jacobus
 Wilk Michael 371
 Wilk Petrus 371
 Wilkiewicz Benedykt див.
 Wilkowski Benedictus
 Wilkowski Bazyli 383
 Wilkowski Benedictus 401

- Winnicki Mikołaj 391
 Wirzchałowicz Hyacinthus 365
 Wisiński Nikodem див. Wyszynski
     Nicodemus
 Wiśniowski (Wisniewski) Matiasz 388
 Wiśniowski (Wysznowski) Alexander
     377
 Wiśniowski Albertus 393
 Wiśniowski Błażej 389
 Wiśniowski Joannes, szwec 345
 Wiśniowski Joannes 393
 Wiśniowski Walenty 389
 Wiszeński Gregorius 366
 Wisyński Paulus 367
 Witkowiec Bernardus 362
 Witkowski Antonius 410
 Witkowski Jan 372
 Włochowicz Ignatius 407
 Włosowicz Gabriel 408
 Włoszek Jan 331
 Włoszek, zять Себастьяна
 Карвовського 332
 Wodziński Jan 380
Wojas Zbigniew 48
 Wojciech, malarz 334
 Wojciech див. Войцех, скрипаль
 Wojciech, tesla 355
 Wojciech, ciurльник 335
 Wojciech, шапкарь 333
 Wojciechowski Georgius
 Wojciechowski Jan 391
 Wojciechowski Thomas 370
 Wójcik (Woycik) Christophorus 364
 Wójcik (Woycik) Kazimierz 382
 Wójcik (Woycik) Krzysztof 364
Wójcik Zbigniew див. *Вуйцик Збігнєв*
 Wojdałowicz (Voydalowicz) Petrus 339
 Wojdałowicz Agnes 339
 Wojdowicz (Woidowicz) Tomasz 380
 Wojdyłowicz (Woydylowicz) Jan 381
 Wojdyłowicz (Woydylowicz) Jędrzej
     381
 Wola Walenty 394
 Wołczyński Joannes 406
 Wolf (Wulf) Joannes 363
 Wolphowicowna 352
Wólkiewicz Ewa 71
 Wolkowicz Paulus 393
 Wołoszewicz Ferensius 346
 Wołoszkiewicz Ignacy див.
     Włochowicz Ignatius
 Wołoszyński Jan див. Joannes
     Wołczyński
 Wołoszyński Zacharyasz 387
 Wolski Franciscus 362
 Woranowicz Albertus 362
 Woroszczyński Alexander 372
 Wróbel (Wrobel) Barthosz 358
 Wróblowski (Wroblewski) Nicolaus
     346
 Wróblowski (Wroblowsky) Joannes 355
 Wronawski Jacobus 401
 Wronikowski Jakub див. Wronawski
     Jacobus
 Wrzeszczowicz Thomas 355
 Wujkiewicz (Woykiewicz) Tomasz 382
 Wujkiewicz (Wuikiewicz) Dominik 380
 Wysligowski Casimirus 399
 Wyszymirski (Wysimirski) Jan 335
 Wyszynski Jacenty 376
 Wyszynski Jan 375
 Wyszynski Nicodemus 402
 Wyszynski Wojciech 387
- X**
- Xenia 370
- Z**
- Zabiegalski Piotr 386
 Zablocki Simon 359
 Zacharias, кушнір 355
 Zachariaszewicz (Rabiczka)
 Theodorus 364
 Zachariaszewicz Stanislaus 363
 Zachariaszewicz Holubius див.
     Захаріяшевич Голубій
 Zachnowicz Christophorus див.
     Захнович Христофор
 Zachnowicz Zacharias 359
 Zaczkiewicz (Zaszkievicz) Andreas 409

- Zadwarnicki див. Zatwarnicki
Hrehorius
- Zagrodzki Christopherus 346
- Zajączek (Zaiączek) Thomas 363
- Zajączkowicz (Zajączkowicz)
Stanislaus 363
- Zajączkowski (Zaiączkowski) Jan
394
- Zajdleński див. Zajdowski Piotr
- Zajdowski (Zaidowski) Piotr 375
- Zakalski, mąż Poprawianki 134
- Zalewski Joannes 405
- Zaliszki Jan див. Zalewski Joannes
- Zamałowic Matthias 363
- Zarich Jan 355
- Zarzecki (Zarzeczek) Walenty 355
- Zasadzki (Zasacki) Paulus 346
- Zasańczyk Stephan 336
- Zaszkiewicz Petrus 400
- Zatwarnicki Hrehorius 370
- Zawadowicz Antonius 406
- Zawadowski Antoni див.
Zawadowicz Antonius
- Zawadzki (Zawacki) Kazimierz 385
- Zawadzki Jędrzej 355
- Zazuliński Joannes 184
- Zazuła Mattheus 362
- Zborowski Grzeško 355
- Zborowski Jan 380
- Zelechowski Josephus 405
- Zemelka Sieńko 355
- Zeyfert Friedericus 403
- Zichnerowic Jerzy 356
- Zielińska Teresa 161
- Zielkiewicz Alexander 402
- Ziełończanka Dorothea 371
- Zientara Benedykt 181
- Zientkowicz Marcin див.
Sienkiewicz Martinus
- Zieńkowska Krystyna 48
- Ziętkowicz Stanisław 356
- Ziołkowicz (Zołkowicz, Zekowicz)
Clemens 346
- Złomkiewicz Joannes 401
- Zmigrodzki Joannes 405
- Zolk[...]iczki Simon 356
- Zubicki див. Lubicki
- Zubrzeczyk Andreas 365
- Zubyk Roman див. Зубик Роман
- Zuchorowicz Joannes 346
- Zuchowicz Jan 346
- Zulikowski Józef див. Zelechowski
Josephus
- Zwodzki Stanisław 386
- Zwoliński Janussius 338
- Zych Gasparus 405
- Zychowicz Stanisław 387
- Zychowicz Wojciech 382
- Zygadliński (Zygadło) Sebastian 382
- Zylikiewicz Alexander див.
Zielkiewicz Alexander
- Zyngier Dyzma див. Eigner Dismas
- Zyskiewicz Andreas 403

Ż

Żwierzynski Wawrzyniec 331

Ż

Żarnowski Janusz 181

Żelichowski Szymon 382

Żolkiewicz Venceslaus 362

Żółkiewski (Zolkiewski) Valentinus
356

Żukowski (*Zukowski*) Antoni див.
Szutkowski Antonius

Żurawski (Zuraski) Matiasz 392

Żurowski Tomasz 388

Żyłka (Zyłka) Wojciech 384

Żyrwaski Siemian 346

Żywioł (Zywioł) Wojciech 334

ПОКАЖЧИК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

А

Аахен 172, 179
Абердин 173, 189
Австрія 10, 129, 143, 172, 196, 203,
253, 264, 278, 279, 281, 293, 362
Агно 275
Адріанополь див. Едірне
Азія 114, 217
Альпи 47
Альсфельд 172, 179
Ам'єн 172
Англія 173
Ансбах 172
Ардзіш див. Ерджіш

Б

Бабимост 81
Бабичі 167
Баден 174
Баварія 107, 172, 275, 283, 302, 379
Балкани 194
Бардів 173, 179, 268
Бардівський округ 245
Бартошиці 277
Басівка 258
Бая 305
Бая-Маре 173
Белєн 172, 243
Белжчина див. Белзьке воєводство
Белз 166, 187, 216, 269, 282–283
Белзеччина (юристика) 371
Белзька земля див. Белзьке
воєводство
Белзьке воєводство 141, 157, 160,
178, 180, 187, 216, 230, 234,
242, 244, 249, 250, 262–263,
265, 268, 270, 272, 283, 288
Белчонц 267
Бендземисль 169
Бендзін 357
Бережани 230, 343, 365
Береза 367

Березина 247
Березів 165, 167, 266
Березне 251
Берестя (Брест) 171, 249, 262
Бедров 21, 173
Бежанув 169, 250
Беляви 225
Бельська земля 230
Бехув 239
Беч 74, 144, 168–169, 216, 233, 250,
280, 304
Бешкув 267
Бжег 100, 172
Бжезіни 240, 304
Бжезна 247
Бжезніца 169
Бжезня 247
Бжезько 21
Бжостек 240
Библо див. Нове Місто (Библо)
Бидгощ 170, 265
Биків 259
Бистрейовиці 267
Битень 21
Битом 172
Біла Церква 168, 260
Білгород 64
Біловець 172, 282
Білогорща 88, 181
Білорусь 21
Бінарова 169
Бісковичі 21
Біскупичі 168
Біща 21
Блоні (Мазовія) 288, 298
Блоні, с. біля Копшивниці 298
Блудів 168
Бобова 169
Боброве 290
Бобровніки над Вепром 249, 267
Богемія 173, 191, 252, 261, 268
Богуше Старе 229

Болгарія 175, 188
Болестрашиці 259, 262, 343
Болехів 272
Болеховіце 169
Бончаль 169
Бормію 172, 285
Боснія і Герцеговина 174
Бохня 98, 233, 268, 272
Браїла 243
Бранденбургія 172, 253, 302
Брацлавське воєводство 168, 175,
216, 251
Брено 285
Брест (Брест-Куявський) 171
Брест-Куявське воєводство 170, 249
Брест-Литовське (Берестейське)
воєводство 171, 242
Брешья 296
Британські острови 47, 189
Брно 174, 179
Броди 167
Брунталь 190
Брухналь див. Терновиця
Брюховичі 88
Буда 107, 173
Будишин 271
Буськ 166–167, 178, 216, 249, 252, 274
Бусько 264
Бухчице 169

В

Важеньчиці 280
Валахія 108, 174, 193, 241, 363
Валахія Велика (Мунтенська) див.
Валахія
Валахія Мала див. Молдавія
Валішево 238
Ван 188
Варадин див. Орадья
Варка 21, 170, 249, 271
Вармія 243
Варшава 22, 37, 106, 144–145, 155,
170, 216, 233, 238, 252, 268,
270, 83–284, 287, 297, 300,
302, 357, 392

Варшавська земля 228
Велика Грушка 229
Велике князівство Литовське див.
Литва
Великопольща 158, 169, 170, 178,
180–181, 199, 235, 237–238,
241, 242–243, 252–253, 262–
263, 265, 271, 283
Великосілки 167
Венграв 168, 233, 252, 290
Венеція 172, 363, 370
Вепр, р. 267
Вербіж 240
Вербляни 240
Вериня 288
Веспрем 232
Вестфалія 172, 243, 275, 276
Велічка 169, 226, 278
Велюньська земля 233
Велюнь 252, 264
Вельополе 169, 252, 269, 315
Виборг (Данія) 21
Виборг (Росія) 21, 173, 260
Вижняни 167
Вислиця 267
Висока 102, 157, 258
Висоцько 259
Вишково 173, 179
Вишнівець 168
Вишня Судова 165–166, 242, 245,
248, 253, 272–273, 283, 298, 380
Вишогруд 277
Вишонки 230
Відава 235
Відень 278, 292, 369
Віленське воєводство 171
Вількув див. Вовків
Вільно 77, 100, 171, 188, 216, 252,
300, 303
Вільчковіце 170
Вінер-Нойштат 172, 300
Вінна 226, 288
Вінниця 168, 251
Вірменія 188
Віск див. Вишково

Вісла 169, 249
Віслока, р. 169
Вісмар 172, 302
Вітебське воєводство 171
Віттенберг 172, 195
Віхрув 264
Влоцлавек 380
Вовків (Вількув) 307
Войніч 252, 282
Войславиці 338
Войтова 233
Волинське воєводство 157, 168,
175, 178, 187, 216, 234, 242–
243, 249, 251, 253, 272, 277
Волинь див. Волинське воєводство
Волиця 87, 88
Володимир 168, 178
Воля 303
Воля Радзішовська 259
Вонвольниця 269
Вонгровець 252, 283
Вроцлав 100, 172, 179, 216, 276,
282, 284–285
Вюрцбург 145, 172
Вязьма 173

Г

Габердорф 235
Гаген 172, 275
Гайн фон Гельбен 302
Галата 174, 296
Галицька земля 157, 178, 187, 228,
242, 251, 253, 263, 277
Галицьке передмістя 81, 91, 102,
191, 230, 306, 321
Галицько-Волинське князівство
171
Галич 166–167, 178, 251
Гамбург 365
Ганза 148
Гарта 167
Гессен 179
Гіршберг див. Єленья Гура
Глиняни 167
Годовиця 258

Гологори 167
Голоско (Головсько) 88, 252, 287, 378
Гольштейн 370
Городовичі 259
Городок 106, 165–166, 180, 187,
217, 242, 245, 253, 264, 268,
274, 280–281, 282–284, 288,
296, 314
Горохів 168, 249
Гороховичі 259
Гоф 172
Гоценпльоц див. Особлага
Греція 174, 193
Грибовичі 167
Гродно 303
Грубешів 166, 266
Гуйковичі див. Уйковичі
Гуменціно 229
Гумніська 166
Гумполець 173
Гура 173
Гусова Воля 280

Ґ

Ґарволін 170, 268, 271, 277, 288
Ґданськ 58, 144, 161, 171, 178, 252,
269, 270, 277, 302–303
Ґефрез 302
Ґжегожки 169
Ґлогув 172, 179, 216, 258, 260, 272,
288, 309
Ґлогувек 172,
Ґлубчиці 172, 179
Ґнєвчина 244
Ґнєзно 248, 272
Ґодзішево 238
Ґоздзіц 170
Ґоцлав 170
Ґрабув 231
Ґраубюнден 172
Ґрибув 169
Ґрізонія див. Граубюнден
Ґродкув 261, 302
Ґроссенхайн 21
Ґрудзьондз 252

Груєць 170, 252
Гура 277
Гьорліц див. Згожелец

Д

Далмація 106, 174, 192, 249
Данді 173, 188
Дарлач 173, 302
Деж 173, 302
Дембіца 334, 368
Дембовець 245
Дзялдово 180
Динів 165, 167, 268
Динівське нагір'я 167
Добжинь 277
Добжинська земля 160, 170, 178,
252, 264
Добра 167, 289
Доброміль 166, 365
Долина 225, 229
Домашкув 266
Домбрувка, с. 364
Дорогичин 168, 285, 288
Дорогичинська земля 226, 229, 230
Дрвали 269
Дрезно 172
Дрогобицький повіт 225
Дрогобич 165, 167, 187, 216, 251,
252, 296, 337
Дубляни 167
Дубровник 174, 192
Дунаєць, р. 169
Дунаїв 288
Ебірседорф див. Домашкув

Е

Егейське море 174
Едівіль 369
Едірне 188
Ельблонг 190, 195, 302
Ельзас 275
Епір 174, 359
Ерджіш 360
Ерзенка (нині Ерзінджан) 356
Ескі-Крим (Старий Крим) 175, 195

Є

Європа 47, 217, 275
Європа Центральна 217
Європа Центральна-Східна 44, 173,
191
Єглава 106
Єленя Гура 358
Єнджеюв 270

Ж

Жабно 272
Жалє 228, 229
Желехув 267, 337
Жепенник Сухий 169, 294
Жерніки 239, 358
Жидачів 95, 167, 178, 258, 297
Жидачівський повіт 225
Жимець 249
Жирівка 157, 280
Жмігруд 282
Жовква 165, 167, 191, 253, 281,
283, 297, 322, 370
Жовтанці 167,
Жохув 169
Журавиця 166

З

Закарпаття 179
Закрочим 170
Залє див. Жалє
Залєвський (Залеський) Ян 228
Залізці 167
Замарстинів 88, 157, 179, 181
Замостя 166, 187, 190, 216, 217,
264, 272, 282, 366
Зарудці 167
Заторське князівство 225
Зачерне 290
Зашків 167
Збараж 168
Збоїська 269
Збоншинь 345
Збуська див. Збоїська
Звернік 169
Зволен 173, 232, 338

Зволень 282
Згожеlec 179
Зеліхув, с. 239
Зембіце 258, 266, 269, 275
Зіньків 167, 288
Змислув 267
Зоест 172, 179
Золочів 167, 187, 303
Зубря 65, 88, 101–102, 157, 179,
181, 283
Зьрудла 21, 227

I

Іваниська 270
Івезиці 169, 321
Іголом'я 22
Ілжа 267, 276
Іновроцлавське воєводство 170
Іспанія 47
Ісфаган 359
Італія 47, 252, 297

K

Казімеж під Краковом 158, 168–
169, 178, 216, 252, 261, 272,
288, 338
Кайзері 174, 188
Каліське воєводство 160, 169, 240,
242, 248, 252, 272
Каліський повіт 226
Каліча гора 331
Калш 58, 124, 170, 195, 233, 261,
268, 274, 284, 303
Калуш 283
Кам 21, 172
Кам'єнськ 249
Кам'янець (Кам'янець-
Подільський) 19, 167, 173, 180,
188, 194, 229, 251–252, 258,
272, 277, 279, 283, 285, 290,
297, 300, 305, 358, 368
Кам'янка (Бузька) 253
Кам'янка (Люблінське воєводство)
267
Каменц 172, 179

Каньчуга 165–166, 253, 268, 290
Кападокія 188
Каппель ам Краппфельд 21, 172, 279
Карачинів 251
Карльштадт 145, 172, 283, 319
Карньовіце 169
Карсьніце 235
Касале 252
Касторія 174
Кафа 64, 108, 114, 174, 175, 188–
189
Качин див. Качин-Гербаси
Качин-Гербаси 230
Кашув 169
Кенігсберг 171, 179, 243
Кентшин, 195
Кезмарк 100, 173, 233, 252, 261,
278
Київ 131, 194, 262
Київське воєводство 157, 168, 216,
234, 262
Київщина див. Київське воєводство
Кілія 64,
Кінросс 100, 173, 189, 298
Клепарів 88, 179, 252
Клембув, с. 250
Клепаж 82, 158, 168, 178, 216, 280
Клуж 100, 135
Ковале 170, 249, 274
Ковель 168
Козельники 298
Козеніце 267
Козле 107, 277
Коломия 297
Колошвар див. Клуж
Кольбушова 269
Комарно 165, 167, 216, 243, 287
Комо 172, 188
Конари 239
Конецькі узгір'я 169
Конецполе 301
Константинополь див. Стамбул
Копшивніца 298
Корбах 172, 264
Кордова 257

- Королевець див. Кенігсберг
 Корона Польська див. Польща
 Косоро (Кросно) 165, 167, 178,
     245, 247, 248, 253, 266, 268,
     269, 271, 274, 288, 295, 309, 338
 Коростенко 167, 268
 Корчин 245
 Косина 269, 357, 358
 Костян 271
 Коцьк 169, 267
 Кошиці 173, 233, 269
 Кошички 288
 Краків 7, 22, 36–37, 48–49, 58, 82,
     95–96, 115, 135, 144, 154, 158,
     168–169, 175, 180, 210, 216,
     233, 240, 248, 250, 252, 261,
     265, 268, 270–272, 274, 276,
     278, 280, 282, 285, 288, 289,
     292, 297, 300–301, 338, 346, 368
 Краківське воєводство 157–158,
     160, 168, 179, 180, 226, 227,
     230, 233, 243, 247, 249, 250,
     252, 262, 266–267, 269, 272,
     277, 278, 282–283, 285, 288,
     290, 294, 295, 297, 304, 313
 Краківсько-Ченстоховська
     височина 169
 Красностав 166, 216–217, 244, 284–
     285, 290
 Красноставський повіт 229
 Красьнік 169
 Крашовиці 306
 Креен 174
 Кременець 168
 Кречкова 167
 Кречовичі 253
 Крешовиці 169
 Кржельов 174
 Кривча 167, 239
 Крим 175, 180, 188, 298
 Кріт 174
 Крнов 172, 302
 Крульове 172
 Крупка 276
 Кукали 170, 249
 Куликів 165, 167, 268, 283
 Кульчиці 268
 Курляндія і Семігалія (герцогство)
     106, 352
 Курозвенки 245
 Курув 267, 282, 285
 Куявія 158, 216, 238, 265, 274
 К'явенна 100, 172, 285
 К'ямут 172, 285
- Л**
- Лаврів 370
 Лагув 239, 358
 Ландау 172
 Ланец 172
 Лани 310
 Ланьцут 165–166, 178, 216, 242,
     245, 266, 321
 Ласкажев 249, 293, 295
 Ленчиця 21, 245, 277
 Ленчицьке воєводство 169, 225–
     226, 235, 240, 304
 Ленче Верхнє 225
 Лепін 191, 383
 Левоча 173, 278
 Легніца 235, 296
 Лежайськ 272
 Лелюв 247
 Литва (Велике князівство Литовське)
     171, 173, 187, 217, 242, 244, 249,
     262, 265, 272, 276, 278, 284, 297
 Личаків 334
 Лів 264
 Лідзбарк 252
 Ліпно 170, 264
 Лісько 165
 Ловиська 270
 Ловіч 195
 Лойкув 276
 Ломжинська земля 230
 Ломна 156, 170
 Лондон 100, 173, 188
 Лончко Старе (Лонцко) 252, 313
 Лотарингія 173, 243
 Лугано 172, 285

- Лужиці Верхні 271
 Лукув 266, 267
 Луцьк 168, 178, 188, 262, 277
 Любачів 180
 Любек 172, 278
 Любинець 179
 Люблін 58, 127, 148, 173, 178, 194,
     216, 240, 252, 261, 264–267,
     300, 369
 Люблінське воєводство 158, 160,
     168–169, 178, 180, 216, 235,
     241, 243, 252, 262, 267, 269,
     272, 278, 283, 285
 Любовля 173
 Любятув 258
 Лянцкорона 269, 282, 288
 Лярто 172, 285
 Лятович 170, 228, 238
 Ляшки 157, 166, 253
 Львівська єпархія 322
 Львівська земля 157, 160, 178, 187,
     195, 225, 238, 240, 242–244,
     247, 250–251, 253, 261, 263,
     268, 307
 Львівський повіт 226
 Львовек 271
 Льобау див. Любинець
 Льобедау див. Любятув
- М**
- М'ясткув 267
 Магерів 250
 Мазовецьке воєводство 170, 242, 282
 Мазовія 158, 170, 180, 199, 216,
     227, 229, 238, 242, 243, 249,
     250, 262, 264, 265, 266, 267,
     268, 269, 270, 272, 284, 288, 302
 Майнц 172
 Майсенська земля 179
 Македонія 174
 Малехів 167
 Малопольща 21, 103, 157, 164–165,
     168–170, 172, 175, 178, 180,
     199, 200, 215, 216, 218, 233–
     235, 237–238, 241–243, 249,
     252–253, 262–268, 270–271,
     276, 280, 282–283, 285, 288–
     289, 294, 303
 Малява 262
 Мантов 173, 191
 Мараморош див. Мараморощина
 Мараморощина 173, 187
 Марк, графство 275
 Маркова 157, 166
 Маркової оселя 333
 Мацьковичі 259
 Меджибіж 167
 Медіаш 173, 191, 302
 Меклембургія 302
 Мервичі 167, 289
 Мергентгайм 106
 Мерцдорф 235
 Медзешин 170
 Мелєц 22, 288, 346
 Миколаїв 251
 Мисленіце 250
 Міженець (Міжинець) 239
 Міколув 243
 Мілан 172
 Мінськ (Мінськ-Мазовецький) 238
 Мінське воєводство 171
 Місюв 265
 Міттау див. Єглава
 Млава 302
 Млинівці 167
 Могільно 288
 Модруш 174, 192
 Молдава-над-Бодвою 173, 268
 Молдавія 174, 179, 187–188, 217,
     241, 266, 277
 Монтаржі 172
 Монферрато, маркізат 252
 Моравін 226
 Моравія 179, 191, 233, 241, 243, 262
 Московія 21, 173, 187, 194, 240,
     260, 285, 298
 Мост 173, 261
 Мости 365
 Мостиська 165, 166, 250, 253, 264,
     269, 280, 283, 288, 321, 379

Мошениця 169
Мстиславське воєводство 171
Мстув 338
Мясткув 170

Н

Наддніпрянина 175
Найнборк див. Нойбург
Несвіж 283
Недзвяда 169, 229
Неполомиці 169
Нескужув 239
Нижанковичі 166, 240, 259, 303, 315
Нижній Баян 173, 191
Ниса 260, 266, 270
Німеччина 217, 264, 268, 272, 278,
297, 302, 305
Ніттенау 107
Нова Церекв'я 172
Нове Місто (Библо) 216, 230, 240,
252, 258, 276, 290, 294 296
Нове Місто над Піліцею 264, 270
Нове Село 169
Новогрудське воєводство 283
Новосільці 155
Нойбург 275
Ноймаркт 107
Носувка 169
Ноцкова 169
Нур 344
Нюрнберг 100, 172, 231, 268, 274, 302

О

Огородніки 288
Одра, р. 172
Ожевіль 370
Оконін 169
Олава 172, 195
Олесниця 195
Олесько 42, 167, 178, 298
Олика 168, 265
Оломоуц 100, 174, 179, 272, 337
Олпіни 169, 280
Олькуш 282, 331, 357
Ольшанка 258

Опава, м. 172
Опава, р. 172
Опатовец 235, 288
Опатув 239, 341
Ополе 172
Опочно 100, 285
Орадья 173
Орловський повіт 225
Освенцим 282
Освенцимське князівство 179
Осек 268
Осецьк 170
Осечко 249
Особлага 172, 179, 277
Острава 172
Остріг 168, 251
Острув (Остров) 169, 326
Острув, с. 300
Оталенж 22
Отфінув 239

П

П'ясек 169, 295
Павловичі 180
Падерборн 172, 179
Палечніца 169, 265
Папа 232
Папінський комітат див. Веспрем
Париж 172, 191, 358
Парчув 272
Пассау 172
Пацанув 239, 353
Пачултовице 169
Пелнатичі 108
Пелопонес 360
Пелчиська 287
Переворськ 155, 165–166, 175, 178,
216–217, 232, 239, 242, 245,
249, 253, 266, 272, 289, 312,
379–380
Перемишль 21, 109, 144, 157, 165–
166, 175, 178, 187, 216–217,
242, 251, 253, 258–259, 262,
266, 272, 280, 296, 298, 301,
315, 321, 363, 370

- Перемишльська земля 157, 165,
 178–179, 187, 195, 200, 216–
 218, 233, 238–239, 244, 249,
 250–253, 258, 261–263, 268–
 269, 267, 280–281, 283, 288, 290
 Перемишльське нагір'я 259
 Перемишльський повіт 166, 227,
 228
 Перлесво 229
 Персія 175, 188, 217, 298, 356, 360
 Песій Ринок 333
 Пиздри 240
 Підзамче 254
 Підкарпаття 166
 Підляське воєводство 160, 168,
 187, 216, 226, 233, 252, 285,
 288, 290
 Підляшшя див. Підляське
 воєводство
 Пілава 243
 Пільзно 155, 168, 178, 216, 229,
 235, 245, 252, 265, 272, 288, 297
 Пінськ 284
 Піньчув 367
 Пічковіце див. Стара Весь
 Пйонтек 235, 252
 Пйотркув 94, 170, 290, 365
 Плазів 245
 Плешув 169
 Плоцьк 238, 249, 266, 300,
 Плоцьке воєводство 242
 Пльзень 173, 191
 Поділля Східне див. Брацлавське
 воєводство
 Подільське воєводство (Поділля)
 157, 160, 167, 180, 187, 234,
 242–243, 250, 253, 262–263,
 278, 288, 298
 Подлесе 283
 Познанське воєводство 169, 235,
 242, 279, 304
 Познань 58, 100, 144, 170, 216, 233,
 252, 261, 264, 268, 277, 304
 Поланець 357
 Полічна 276
 Польське королівство див. Польща
 Польща 40, 48–49, 57–58, 65, 94,
 98, 103, 131, 154, 160, 168, 171,
 173, 179–181, 188, 190, 194,
 225, 230, 235, 240–241, 243,
 264, 271–272, 277, 292, 296
 Помор'я див. Поморське
 воєводство
 Поморське воєводство 21, 144
 Понт-а-Муссон 173, 243
 Понто див. Пото
 Поріччя 87–88
 Порохник (Прухнік) 165–166, 192,
 282
 Потелич 180
 Пото 340
 Поток 262
 Потштат 174, 233
 Прага 107, 173, 303
 Прасниш 328
 Прашка 233
 Прибишівка 169, 262
 Прикарпаття 42
 Прошовіце 288, 294
 Прошовський повіт 231
 Пруси 102, 157, 166, 317
 Прусія 158, 171, 178, 180, 195,
 216–217, 277
 Прусія Князівська (герцогство)
 171, 178, 195, 243, 253, 277, 302
 Прусія Королівська 171, 195, 277,
 302
 Прухнік див. Порохник
 Пршибор 174, 179, 243
 Пряшів 173, 258, 285
 Псарче 259
 Пултуськ 249

Р

- Рава (Руська) 272–273
 Рава (Мазовецька) 249
 Равське воєводство 242
 Рагуза див. Дубровник
 Радзішув 169, 280
 Радимно 166, 195, 242, 262, 379

Радом 249, 266–267, 285
Рацібож 82, 172, 179
Рацлавіце 259
Регенсбург 81, 172, 282
Ренн (Рен) 172, 190, 298
Реція 362
Рибне (Рибна) 169, 271
Риботичі 167, 369
Рига 106, 352
Рикошин 270
Римавська Собота 173, 278
Риманів 167, 272
Рима-Шомбат див. Римавська Собота
Рипін 170, 252
Рипінський повіт 21
Ричвол 249
Рівне 248
Рігазо 172, 285
Рієка 347
Річ Посполита див. Польща
Рогатин 95, 166, 167, 253, 303, 358
Рожанець 288
Рожновіце 169
Розвадів 251
Розембарк див. Рожновіце
Рознішев 21, 170, 249
Ропчиці 168–169, 178, 180, 216,
239–240, 248, 268, 272, 280,
288, 294, 307
Ропчицький тракт 300
Руан 172, 243
Руда 267
Руднік 249
Румунія 135, 243
Руське воєводство 37, 141, 157, 158,
165, 166, 175, 179, 187, 194,
199–200, 215–216, 218, 228, 230,
232, 234, 235, 237–238, 240,
242–243, 249, 252–253, 262, 264,
265–269, 271–272, 277–278, 280,
282–283, 285, 287–288, 294,
296–298, 303
Руський тракт 252
Ряшів 157, 166, 169, 216, 228, 249,
268, 294, 357–358

С

Савойя 173, 191, 297
Саксонія 172, 195
Самбір 21, 100, 165–166, 178, 217,
245, 252, 261, 264, 265, 270,
272, 274, 276, 280, 283, 290,
345, 357, 364–365, 370
Самбірський повіт 166, 259
Сандомир 58, 94, 100, 226, 249,
270, 274, 291
Сандомирське воєводство 82, 157–
158, 160, 168, 169, 178, 180, 226,
230, 233, 235, 238, 240, 243, 249,
252, 262, 264, 267, 269–270, 272,
276–278, 280, 282–283, 285, 288,
290, 293, 295, 297–298, 300
Сандстаун 21, 173, 189
Саніні 358
Сараєво 174
Сарай в Далмації див. Сараєво
Свентокшиські гори 169, 239
Свільча 169
Святоянська юридика (деканат
св. Йоана) 81, 102, 208, 331
Сен Ніколя-де-Верос 173, 190
Сендзішув 169, 287
Серет 174, 179
Сєвеж 231
Сєвежське князівство 231
Седліска 169
Сєрадзьке воєводство 160, 169,
230, 242, 249, 252, 278, 289, 290
Сигіт див. Сієтул-Мармацій
Синява 259
Сихів 65, 88, 251
Сицув 243
Сієтул-Мармацій 173
Сігішоара 173, 277
Сікожиці 235
Сікорчиці див. Сікожиці
Сілезія 158, 164, 171, 175, 179–
180, 216–217, 233, 235, 237, 241,
243, 258, 260–262, 264–265, 266,
269, 272, 276, 282, 284, 288,
296–297, 302

Сілезія Верхня 82, 179–180, 233, 242
Сілезія Нижня 158, 179–180, 195, 233, 258, 262, 266, 270, 272, 277, 279, 285
Сілістрія 175, 188
Скавіна 169, 268
Скала 169
Скалка (фільварок, нині вул. Скельна) 347
Скальмеж 266
Сквезина 337
Скерневіце 339
Скочув 243
Скшинно 267
Славін 272
Славно 277
Словаччина 173, 179, 268
Сломніки 282, 343
Слотова 169
Слохині 228
Слочина 228
Слупча 264, 271
Смоленськ 173, 194
Снятин 178, 187
Сокаль 178, 180, 270, 370
Сокількники 102, 157, 284
Соколув 238, 270, 365
Солдайя див. Судак
Солец над Віслою 283
Солхат див. Ескі-Крим
Сонч (Новий Сонч) 168–169, 227, 233, 245, 252, 266, 284, 288
Сонч Старий 245, 252
Союз шести міст 179
Спіш 252
Стажеховичі 226
Стамбул 174, 188, 273
Станиславів 187
Стара Весь 285
Стара Сіль 166
Стенжиця 267, 289
Стенжицька земля 249
Стогинь 228
Стохині див. Стогинь

Стохоня 228
Стрий 167, 250, 268, 283, 290, 370
Стшегом 258, 279
Стшельце 172
Стшижув 169, 245
Судак 180
Сучава 174, 188, 216, 260, 263
Сянок 165, 167, 250, 253, 258, 287, 288, 370
Сяноцька земля 157, 165, 167, 178, 242, 263, 268, 269, 281, 288
Сьрода 296

Т

Тарлув 230
Тарнув 178, 230, 247, 252, 266, 271–272, 277, 287–289, 300
Тарчин 170
Тенчин 357
Теребовля 178
Терновиця 280
Терногород (Тарногруд) 268
Тессін (Тічіно) 172, 285
Тирнава, р. 173
Тирново 175
Тисів 272
Тисьмениця
Тичин 351
Тіроль 107
Тічіно див. Тессін
Токаг 360
Томашів 270, 365
Торунь 144, 171
Торчин 168
Трансільванія 135, 242, 268, 302, 305
Трещани 288
Трійчиці 259
Тромбки 21, 169, 226
Тромпки див. Тромбки
Тропе 169
Троцьке воєводство
Тулиголови 311
Туреччина 174, 175, 188, 194, 217, 243, 253, 272, 278, 296, 298

Туробін 166
Тухув 169
Тучапи 166
Тчевський повіт 21
Тщяна 169, 295

У

Убині 167
Угнів 298
Угорщина 179, 191, 217, 233, 242,
245, 261, 269, 277, 280, 285, 296
Ужендув 241, 267, 270, 337, 338
Уйковичі 21
Улянув 239
Уменцін див. Гуменціно

Ф

Фельштин 252–253
Флоренція див. Клепаж
Флоренція (Італія) 172, 217, 231,
346
Фрайбург-ім-Брайсгау 172
Франкфурт 172, 302
Франція 47, 172–173, 190–191, 217,
243, 253, 297–298
Фриштак 245, 252
Фульштайн 172
Фюрстенвальде 172, 277

Х

Хелмінське воєводство 178, 241
Хирів 166, 228
Хіос, острів 126, 174, 231, 308
Хлопи 240
Ходель 304
Хойніце 144
Холм 166
Холмська земля 157, 160, 165, 178,
187, 217, 229, 242, 253, 263,
281, 284, 285, 290
Холмщина див. Холмська земля
Хорватія 174
Хотин 179
Хотілов 173, 298
Хшанув 280, 338

Ц

Ценжковіце 169, 357
Цеханув 229
Циків 259
Цьмелюв 270

Ч

Чемеринці 167
Чернякув 170
Чернівці 42
Черськ 170, 271, 298
Черська земля 228, 249, 267
Чехія 173, 192
Чехувка 280
Чишки 102, 157, 166, 290
Чонсткув 170

Ш

Шадек 230
Шамотули 304
Шаргород 167
Шариський комітат див. Шариш
Шариш 173, 232, 296
Швейцарія 172, 217, 285
Швеція (Шведське королівство) 21,
173, 260, 264
Шерешів 284
Шидлув 300
Шинвалд 169, 268
Шлезвік 172, 278
Шмігель 304
Шотландія 173, 182, 189, 297, 298
Шрем 279, 321
Шуфнарова 82, 169,

Щ

Щара, р. 21
Щебрешин 166, 294
Щеглице 239
Щецін 173
Щириць 165, 167, 240, 242, 258,
290, 307

Ю

Ютербог 172

Я

Яворів 195, 230, 251, 336
 Ягодне 170
 Ядовніки 21, 168, 290
 Яжвіни 155
 Язлівець 167, 188, 251, 297
 Ямна 167, 259
 Янів 261
 Яніна 174
 Яновец 249, 272
 Яновеце 288
 Яричів 167, 272
 Яромір 173, 252
 Ярослав 60, 157, 165–166, 187, 242,
 253, 262, 282, 286, 289, 294, 297,
 298
 Яскманиці 259
 Яслікув 229
 Ясло 169
 Ясси 188
 Ястшембе 267

А

Alden Laden 21

В

Austria 21
 Biedrow див. Бедров
 Bithun див. Битень
 Bisczomcze див. Бісковичі
 Bisczouicze див. Бісковичі
 Bithun див. Битень
 Bognyer 21
 Brzeszcze 171, 287
 Brzeszczye див. Берестя, Брест,
 Brzeszcze

С

C[.....]oviensis 338
 Cham див. Кам
 Chamensis civitas in Austria див. Кам
 Cieszkowicze див. Цєнжковіце
 Civitas fluminis sancti Viti див. Піска
 Condre 348
 Cosse див. Кошиці або Косина
 Czhemcz 21

D

Dalmatia див. Далмація
 Dembicz in palatinatu Cracouiensi 368
 Dowinow 21

E

Edin villa Regni Scotiae 369
 Eglisy 360
 Europa Środka див. Центральна
 Європа

G

Grodek див. Городок

H

Hagonagensis civitas див. Гаген або
 Агно
 Haunp див. Гроссенхайн
 Holzstein in Germania див.
 Гольштейн
 Hunykowicze див. Уйковичі

I

Igołomia див. Іголом'я
 Iodoffnigk див. Ядовінки
 Iodossnigk див. Ядовінки

K

Kraehen 174
 Kraków див. Краків

L

Lunczicz див. Ленциця

M

Małoposka див. Малопольща
 Masovia див. Мазовія
 Moldavia див. Молдавія
 Moldavia Transalpina див. Валахія
 Moschouia див. Московія
 Mosthoma див. Московія

O

Otałęż див. Оталенж

P

Podolia див. Поділля
 Portlochum 21, 173
 Pozniszyna див. Рознішев
 Premisla див. Перемишль

R

Radimno див. Радимно
 Rucia in Austria див. Реція
 Ryboty див. Риботичі

S

Sacellum in Carinthia див. Каппель
 ам Краппфельд
 Sandstoun див. Сандстаун
 Schwerin an der Warthe див.
 Сквєжина
 Scolender 21
 Slochynia 228
 Snedbelk 21
 Solda див. Дзядлово або Судак
 Spahin див. Ісфаган
 Suecia див. Швеція

T

Thorwina 21
 Trąbki (Thrąpki) див. Тромбки
 Turcia див. Туреччина

U

Ulanoviensis див. Улянув

V

Viborg див. Виборг (Данія)

W

Walachia (Walachay) див. Валахія
 Wiborg див. Виборг (Росія)
 Wielkie Gruski див. Велика Грушка

Z

Zalow Bogusow див. Жалє, Богуше
 Старе
 Zanzburg 364
 Zbuska, villa див. Збоїська

Zerny pod Lagowem див. Жерніки
 Zigołomey див. Іголом'я
 Zolom див. Зволен
 Zothaliąze див. Оталенж
 Źródła див. Зьрудла
 Zrodlo див. Зьрудла
 Zrzelsk див. Зьрудла
 Zubrza див. Зубря

SUMMARY

If rephrasing Thucydides' saying "men are the city, not walls" and looking from this angle at the Late Medieval and Early Modern Lviv, then we can say that first and foremost the city is its citizens or *cives*. This is how the Lvivians assimilated themselves at that time, and so did the King. As a matter of fact, the notion of "burghers" was identical to the notion of "citizens". When the city was granted privileges, they related to its citizens only and not to all its inhabitants. Therefore, the Lviv history of those times is, above all, the history of full right burghers endowed with the citizenship. Certainly, it is not worth ignoring the other categories of the city community but these were the *cives* who were the heart of the society, and the investigation of this social and legal group is one of our priority tasks.

Despite some achievements in this field, the historiography heritage here is still quite modest. The comprehensive investigation was never undertaken. The core problems were disregarded, such as: the degree of representativeness of new burghers' registers, burghers' share compared to the overall city population, rights and obligations of Lviv citizens, the relationship between the municipal career opportunities and the municipal law, the class origin of Lviv citizens, small ethnic groups in the city, etc. Many other important issues were just briefly investigated.

With the view of citizens' registration, the registers of admission were kept first in the financial books and then in the books of elections, and only during the reign of Austrian Empire a special "Album civium" was provided for this purpose. In addition to the clean registers of admission, which the researchers often referred to, and which were published by A. Janeczek in 2005, there were also draft lists of newly admitted burghers, which were kept in the draft records of the Municipal Council as well as the records of fees paid for the admission to burghership. Practically, the last two types of historical sources were not used by the researchers although they contain a significant number of records of admission to burghership, which were not included into the clean registers of admission. The present study is based on both the clean registers of admission, processed by the author prior to their publication by A. Janeczek, and on the draft financial records.

Comparing the clean and draft registers as well as financial records of the admission to burghership with other historical sources enabled us to identify the fact that the registers in the second half of 17th – 18th centuries represented at least 50–60% of the citizens who resided in Lviv. However,

by mid-16th century the representativeness of registers constitutes 30–35% but this result is considerably low obviously because of the difficulty of identifying the burghers due to the unsteady-state condition of their family names. Moreover, at that time not all suburbanians under the municipal jurisdiction were granted admission to Lviv burghership.

Traditionally, full right citizens-burghers or *cives* are opposed to the simple city residents or *incolae* deprived of burghership although the clerks did not always carefully observe this distinction. The term *obywatel* in the modern Polish studies on the urban history usually relates to the city citizens though, as the historical sources indicate, this term could be used to refer to both the citizens and the simple residents and in the 18th century mainly to the residents non-citizens (including the Jewish population).

The possession of Lviv burghership entailed certain rights (benefits, “liberties”) and obligations (duties, “burdens”). Among those rights the most important were the opportunities to be legally engaged in trading activities and crafts as well as various economic benefits, particularly exemption from custom duties, the right to use municipal workshops, access to the municipal government (i.e. the possibility to be elected to the municipal bodies). Among the obligations the most significant were payment of taxes and the city guard. The latter was an honorable duty. For example, in the early 17th century the Lviv Ukrainians were dissatisfied with the fact that they were not allowed to be on guard on the city walls. This was of a considerable symbolic significance in the burghers’ comprehension. In fact, it is a question of the Catholic community distrust to the Orthodox Lvivians concerning the city defense. On the other hand, there is a well-known fact when in the course of granting admission to burghership, the City Council exempted the Catholic burgher from the duty to be on guard, perhaps for health reasons (but in any case, it seems this was done at his own request).

As far as the burgher’s rights concerned the opportunity to be legally engaged in trading activities and crafts was actually the essence of the city burghership. In other words, the burghership legalized two main types of burghers’ activities: crafts and trade. Articles of Association of Lviv professional corporations were mainly required from the people who wanted to become their full right members as well as to receive preliminary admission to burghership. The vivid example is the case when a person without the burghership was appointed the guild master of embroiderers and this triggered his imprisonment and penalty.

But there were always adventurers who were trying to bypass the law and conduct active economic activities in the city without admission to

burghership and, consequently, they were not paying the taxes. As it was found out, the community tried to track and struggle against those violations, and the supervisory bodies checked the manual accounts of transactions of such merchants trying to prove that the city community suffered great losses as a result of their large-scale trading activities and payment of insignificant taxes. The adventurers provided a variety of evidence justifying themselves: contracts with the City Council, evidence of wholesale trading, not retail, or even claimed that no trade was carried on.

The City Council finally forced some “illegal” merchants to accept burghership and imposed penalties on them. Based on councillors’ draft records of the 50s of the 18th century we can observe in detail the extensive struggle of the municipal government against this sort of adventurers: they were sued in court for the attempt to avoid acquiring the Lviv burghership, their shops were sealed up and they were even imprisoned (some of them were forced to acquire burghership and others to sign the document and assume the liability not to be engaged in the economic activity in Lviv).

As it was mentioned above the admission to burghership and obtaining the rights provided the municipal career opportunities. However, for a long time the issues related to whether all municipal officers had to acquire burghership and how in general they were represented in the registers of burghers remained unsolved. These and many other issues were enlightened by comparing the lists of Lviv municipal officers and newly admitted burghers. As it was expected, not all municipal officers were entered into the registers of burghers. Those officers, who we managed to find the relevant records for, were very insignificant in number in the Middle Ages, about a quarter, but over the time their number was gradually increasing (the late 16th century – 57–59% and the late 17th century – 72–75%) and finally it reached its maximum (83%) in the 60s of the 18th century. Small figures in the 15th – 16th centuries can be explained to a greater extent by the difficulty in identifying the burghers due to the anthroponomy unsteady-state condition. However, in the 17th – 18th centuries the situation improved due to the draft and financial records of admission to burghership including a lot of municipal officers.

Comparing the lists of burghers and municipal officers allowed making many valuable observations. Thus, we managed to find out the average time passed since the Lviv burghership admission and to the beginning of the municipal career. In the years of 1461–1604 that was almost a decade but in 1627–1727 this figure reduced to six and a half years, and in the second half of 18th century – up to 4,6 years (this is explained, in

particular, by the increasing number of municipal officers and democratization of the municipal governance, especially by the formation of the “board of forty men” which facilitated the career opportunities). It was also established that there were no significant differences between the local and the newly arrived burghers in their access to the municipal government.

In addition, for the years of 1522–1727 we managed to calculate the average minimum of duration of socio-political activity of burghers who became municipal officers. Before the beginning of the 17th century it was almost 25 years and later on it decreased to 22 years. Indirectly, this figure indicates a life span of the Lviv municipal officers (at least 45 years on average), which was long enough for those times.

The analysis of separate municipal officers’ groups allowed revealing a general tendency: the higher the municipal body is in the hierarchy, the less we are able to find the records of admission to the municipal law. Instead, some municipal bodies (such as clerks, syndics and public prosecutors, but not the interpreters-middlemen), perhaps, did not require the admission to the municipal law. Clerks and syndics were municipal officers whom the city hired, paid the salaries and provided accommodation. These educated and respected people did not need to be engaged in trade or crafts but this was the reason why the burghership was mainly acquired. If any of the clerks and syndics are mentioned in the registers of burghers this is rather due to the fact that they carried on trading activities or continued their careers in other municipal bodies. The same situation was with the public prosecutors; however, still very little has been known about this municipal body so far. But the interpreters-middlemen had to be admitted to Lviv burghership since they were elected from among the merchants.

In addition, while comparing the lists of municipal officers and registers of burghers we could find out that up to the 70s of the 17th century the Armenian seniors were not practically mentioned among the people who acquired the burghership. In this case we are not able to provide any reasoned explanations to this fact. It turns out that the sheikhdoms of the Armenian nation at that time were formed almost entirely of the people who did not receive the burghership (or, at least, their names were not regularly entered into the registers of burghers, which is very surprising). However, since the second half of the 17th century the situation changed and the Armenian seniors could be found in the registers of newly admitted burghers as much as other municipal officers. The Ruthenia seniors were relatively well recorded in the registers, and again, as in the case with the

Armenian seniors, mostly in the second half of the 17th – the early 18th centuries.

Regarding the other municipal bodies, we managed to find out that the Lviv suburbs senior assistants were elected from among the Lviv citizens. It is interesting that even the vogt of St. John the Baptist jurydyka, which was not under the municipal jurisdiction, acquired the Lviv burghership. By mid-16th century such municipal bodies as water-pipe masters, wax formers, wax melters and municipal servants could be admitted to the municipal law already being in the municipal body. However, certain bodies were incompatible with the burghership (executioners).

Benefits and obligations that arose from the possession of burghership only theoretically related to the whole city community, but in reality there were three communities: Catholic (Polish), Ukrainian and Armenian (the Jewish population in Lviv was not admitted to burghership), each of which had its set of rights and obligations. Although non-Catholic burghers included in the registers were called *cives*, they were endowed with incomplete civil rights (they were subjected to the restrictions in many workshops, in the retail trade, in the access to power in the city, etc.). Yet, individual Ukrainians and Armenians sometimes were admitted to the full right city burghership as an exception (*ius civitatis completum*). This full right burghership could be due to the interference of the King (in case of the Armenians it is a well-known fact, but regarding the Ukrainians you can only express this assumption). However, they kept in touch with their ethno-religious community and did not change their religion.

There were also other types of Lviv burghership. In the early 16th century we can observe the burghership separation into the merchant and the craft burgherships. Over the time the burghership of small traders also appeared. Various types of oaths were made to match such separation. If the burgher wanted to change his occupation, he had to reswear and reenter the registers of the Lviv burghers.

In addition, the Lviv burghership was also separated into the city and suburbs burghership which also resulted in composing different oaths. This distinction clearly appears in the historical sources in the second half of 16th – the first half of 17th centuries. If, according to clean registers, in 1590–1604 the suburban law admitted 13% of new burghers, then in 1610–1626 it admitted 49% and in 1627–1644 the suburbanians (*suburbani*) constituted the majority among the burghers.

However, comparing the registers with the municipal council books showed that the number of suburbanians possessing the burghership was significantly larger than it was represented in the clean registers. This

considerably influenced our understanding of both how informative the clean registers entries were and the real number of suburbanians among the newly admitted burghers. For example, we were able to find 20% of such *suburbanorum* in 1604. In the registers they were entered as the usual *ius civile*, and therefore, they were mistakenly considered as the downtown residents. In 1675 such suburbanians already amounted to 43%.

The suburbanians community was dominated by craftsmen (first bakers, hat makers, soap boilers and saffian makers, later on weavers, shoemakers and tanners). In fact, the suburbanians were the “second rate” citizens. Their rights and obligations had to be consistent with the proper burghers’ (this can be seen from the oath where suburbanians assumed the responsibility not to interfere with the burghers’ trade).

It is believed that the suburban law disappeared as a separate kind of burghership in the early 18th century although some recollections of suburbanians-citizens can be found in the registers in the second half of the 18th century. Perhaps, the difference between the suburban and the municipal law was not that substantial as earlier. Moreover, at that time the suburbanians (with or without the burghership) were more and more rarely mentioned in the municipal acts.

Thus, although *ius civile* formally served the whole community, in reality there were several types of burghership with different social, economic and legal significance. The rights of a Catholic merchant in the city radically differed from those of a suburban Orthodox craftsman though they could be entered into the registers side by side.

The person who wanted to become the Lviv burgher had to meet a number of requirements and follow appropriate formalities. One of the main requirements was full legal age although in the 16th – 17th centuries there were exceptions when the city admitted minors to the citizenship but postponed taking the oath. It was possible to clearly establish the minimum age for acquiring citizenship – 21 years, although before it was wrongly considered 24 (without any historical source evidence).

In the 15th – the first half of the 17th centuries the women who wanted to make their living independently could be also admitted to burghership in the city. First they were German women, then Ukrainian ones. Only one Polish woman was recorded. Even in those times it was considered rather as an exception, and after 1626 the women admitted to burghership were not mentioned. Totally, in Lviv eight women-citizens were registered (whereas in the medieval Krakow 2-8 women acquired burghership every year). In general, for a woman to be considered a citizen of the city it was enough for her husband to possess the Lviv burghership. Therefore, the

above mentioned eight cases when the women acquired burghership concerns widows or unmarried women.

A newly admitted burgher had to be a Christian: a Catholic, an Orthodox (later Greek-Catholic) or belong to the Armenian Church. Non-Christians as well as Protestants were not allowed to burghership in the city. Some easing of the religious restrictions might have come with the beginning of the Austrian period. At least we are aware of one newly admitted burgher (J.K. Lotter) who was of Evangelistic faith and we did not manage to find any evidence that he had to change his confession.

Local residents had some advantages. In the 15th century it was frequently mentioned that they were “verified” in the Lviv burghership. The new-comers had to bring the documents from the previous place of residence so that their decency and origin of marriage could be verified (sometimes the verbal evidence was enough). The noblemen acquiring the burghership also had to prove their origin. Moreover, since the late 15th century peasants had to present the consent of the lord or the landlord of the property to move from the village (including even those under the Lviv municipal jurisdiction). Sometimes, the documents certifying the resignation from the previous city burghership or the previous jurisdiction renunciation were also required. Not only the settlement authorities but also the workshops had the right to issue the required documents. The new-comers could be admitted to the community without the documents if the latter disappeared for valid reasons, or if the immigrants were well-known in the city. Under the rule of the Austrian regime, the candidates to the Lviv burghership were obviously required to submit even more documents than earlier (several sets of such documents that are very diverse in content have been preserved until our times).

The documents could be brought later and for this purpose sureties were appointed to guarantee the fulfillment of obligations and to ensure the decent behavior of a newly admitted candidate in the city. However, the burghers often brought the documents with a considerable delay, sometimes, of 6-7 years. Some burghers were repeatedly entered into the register when they brought the documents. In the 16th century the widespread practice was to grant the burghership “upon the request” or “upon the reference” of some certain distinguished persons but not necessarily burghers. As far as the Armenians concerned, they or other new-comers from the Eastern countries were admitted to burghership upon the reference of the Armenian seniors.

The newly admitted burghers could be required to move to Lviv with the families (or get married in the city) as well as to acquire the real

estate, as a rule, within a year. In this way the city council was aimed at binding the newly admitted burghers to the city, and the acquisition of the real estate entailed the payment of taxes. Since the “ideal” burgher had to have a family, sometimes even the local burghers were required to get married. Single burghers had to pay additional taxes. Some persons entered the city community by way of “marrying into” the burgher’s family. They often married the burgher’s widows and thus, the requirement to have a family in the city was automatically satisfied. In the late 17th century the city council set the requirement for the merchants to acquire the real estate corresponding to their occupation and property status so that the merchants acquiring burghership (and having bought a very cheap property) would not use this institution only for the purposes of enriching themselves and further moving out of the city. These requirements mainly pertained to the persons who sold alcohol drinks and traded silk, cloth and other costly goods. Then the property value ranged from 6 thousand zlotys for the wealthiest merchants to 1,5 thousand zlotys for the tavern keepers who sold beer and cheap horilka.

In the course of acquiring burghership in the city certain fees had to be paid but for a long time there was nothing known about them in the literature, since this information was not represented in the clean registers (with the exception of the Municipal Council resolution of 1503 according to which all burghers paid for the burghership the fee of 15 grosz). However, the detailed study of the draft registers as well as lonherian and municipal accounts for the first time provided the opportunity to thoroughly enlighten this procedure. Obviously, first in the Middle Ages the amount of fees was the same for all and to calculate the profits it was just enough to multiply it to the number of the registered burghers (this unification is confirmed by the above mentioned resolution of 1503). During the 16th century the amount of fees, probably, started to differentiate. In the early 17th century the King tried to regulate the fees for the city burghership by specifying a fixed amount of 5 zlotys for craftsmen (the amount of fees for wealthy merchants as well as for the poorest craftsmen were given for the consideration of the council). But the analysis of the municipal accounts shows that the resolutions were not taken into consideration that much. In the first third of the 17th century significant property differentiation is observed among the burghers. This fact is reflected in the fees paid for the burghership. At that time there was an extremely huge difference in them ranging from 5 grosz to 56 zlotys. Thus, (in its extreme manifestations) a wealthy burgher could pay the fee of 336 times higher than a poor suburban (though there were exceptions from this rule – some suburbanians could pay higher fees than the downtown craftsmen).

Due to the data regarding the burghership fees, a rough hierarchy of prestige and profitability of crafts emerges providing the possibilities to determine social diversity according to professional criteria. In the early 17th century the large merchants, shopkeepers and some craftsmen paid most of all, and small suburban craftsmen (carpenters, brewers, strawcutters, flour merchants and potters) paid the least. At the end of the 17th century and during the 18th century the situation changed – a part of crafts which previously paid relatively high fees (furriers, haberdashers and hat makers) started to pay small amounts of fees. The merchants began to experience a significant differentiation (their fees ranged from 10 to 700 zlotys). The fees could be paid on the day of admission to burghership and on the other days as well (they could be sometimes separated by months or even years).

Some burghers could be admitted to Lviv burghership free of charge. First of all, councillors' children were exempted from the fees, which was quite natural, because these funds were distributed among the councillors and, accordingly, they did not take the money from their colleagues. However, there is evidence that at least at the end of the 17th century some councillors' children did pay the fees (but quite modest). In addition, the historical sources mention the exemption from payment for certain municipal officers (syndic, lonherian clerks). During the Austrian times the free burghership could be granted based on the decree of the starosta government.

Since the end of the 16th century donating weapons to the arsenal was introduced in addition to the fees. This practice was originally opposed by regular citizens but under the royal decree of 1597 the citizens were compelled to give the weapons. Donating the weapons like hand cannons, muskets and many other things necessary to defend the city were recorded in the clean registers of burghers up to the 50s and in the draft records up to the 70s of the 17th century. Perhaps, this practice existed later on, since the draft records of the second half of the 18th century refer to the obligation to bring the pound of powder to the arsenal. Some burghers deprived of burghership had to perform a variety of work (making water wells at their own expense, remelting cannons, painting icons for the church, etc.)

Usually, upon the completion of all formalities the newly admitted burgher took the oath of allegiance to the King, city council and city interests. According to the types of burghership the oath was different. Merchants were obligated not to be engaged in covert mediation, craftsmen had to follow the rules and customs of the city and the workshop, and suburbanians - not to interfere with the burghers. The oath could be delayed

until the time of the documents receipt, to the end of interregnum, or because the Board was too busy or for some other good reasons. The text of the oaths was usually composed in the Polish language but we are also aware of the texts that were written in the Italian and German languages.

The person was considered to be the burgher upon the formal resolution of the City Council i.e. from the date stated in the register. After that a citizen certificate, specifying the principal rights (mainly those concerning trade), was issued to the person. The act of admission to burghership took place in the City Hall in front of the councillors most often on Mondays, Wednesdays and Saturdays. These were the days when the Board met to discuss current affairs.

The burghership could be abdicated at one's own will, for example, by reason of moving to another city. Unfortunately, the acts of resignation were rarely described in the Lviv registers, which makes it impossible to study the outflow of the citizens. After returning to the city, the person could acquire the burghership again and up to the 60s of the 16th century such situations were frequently mentioned in the registers. In case of violation of trade or craft rules or disrespect to the City Council, the Board could deny civil rights both on the temporary and permanent basis. Totally in Lviv, there were six cases of this kind, the most well-known of which was the case when the Lviv patrician Jan Alembek was deprived of the citizenship and further rehabilitated in his rights.

All the acts mentioned above (especially admission to burghership, but sometimes bringing the documents or taking the oath, abdication or depriving of burghership) were noted by the clerk in the clean and draft registers of Lviv citizens. The information contained in these records as well as in the lonherian and municipal accounts of the 17th – 18th centuries enables us to follow to a large extent the dynamics of the Lviv city community growth, main migration trends and to roughly establish the ethno-religious and occupational composition of the Lviv burghers.

Taking into account the whole time when the regular lists of newly admitted burghers were composed and which have been preserved up to our times (i.e. since 1405 and up to 80/90s of the 18th century, with some gaps) totally 8253 people became the citizens of Lviv. These data significantly differ from the previous ones collected by the other researchers who relied only on the clean registers. On average 24 people were admitted to the city community every year. In general, the admission to the Lviv burghership grew during the 15th – first quarter of the 18th centuries and slightly decreased in the second half of the 18th century. Since the end of the 16th century and up to the beginning of the 18th century

the admission to the Lviv burghership was intermittent. Some years could evidence admitting over a hundred of burghers per year. In 1626 the record number of new burghers, 227 people, was registered in the municipal draft records (this phenomenon can be explained by the revival of the city after the pestilence of the previous years).

As far as the degree of activity is concerned during the year, in general the admission to burghership in spring dominated, especially in March, the most unpopular months were December and July. But at various times the intensity ratio by months was not the same. For example, in the Middle Ages the admission to burghership was relatively regular throughout a year but in the 16th century March and September start prevailing, and in the years of 1627–1727 almost 70% of all admission to the Lviv burghership took place in spring (especially in March-April). In the second half of the 18th century the focus shifted to February-March. These estimation results are very important for studying the annual economic life cycle in the city; however, it is difficult to explain a sudden domination of certain months in the 17th–18th centuries against the recession in the admission to burghership in other seasons.

Estimation of dynamics of admission to burghership allowed us to roughly determine which share was occupied by the burghers compared to the total population of the city. On average, the registered citizens constituted 21% out of the total population but, if we look at different periods, we can see that in the early 15th century they were 40%, in the second quarter of the 16th century – 27%, in the years of 1550–1583 – 13,5%, in the mid-17th century – 17%, at the end of the 17th century – in the first third of the 18th century – 18%, in the second half of the 18th century – only 10,5%. Fluctuations in the share of citizens can be explained by the fact that the number of “citizen vacancies” was limited by the fixed membership in the workshops, the number of real estate in the downtown, etc., and it couldn’t change as quickly as the population of the city. On the other hand, when pestilence and warfare reduced the city population (for example, as it was in the mid-17th century), the share of citizens was automatically growing.

The registers of newly admitted burghers open up broad opportunities to study their class and geographical origin. It was determined that the city community was mainly renovated by new-comers from medium and small towns. The new-comers of the peasant origin were numerous among the newly admitted burghers. In the early 15th century they were few in number (only 5%), but in the second half of the 15th – 16th centuries their share significantly increased (12–13,5%). A sharp

decline in the inflow of peasants into the city can be observed in the 17th century (1–3%); however, this is rather due to the fact that the clerks rarely stated where the newly admitted burghers came from (former peasants were not willing to indicate their class origin). Most peasants arrived from Ruthenia Voivodeship and Lesser Poland. The typical occupations of the new-comers from the peasant families were wheelwrights, brewers, millers, wainwrights and others. In the Middle Ages, when we can more or less distinguish between the main ethnic groups in the city, most of the former peasants were among the Poles, then among the Ukrainians and this figure was even lower among the Germans. The Armenians arrived only from the cities.

Some noblemen also acquired the city burghership despite the prohibition to be engaged in the city occupations. During the whole time 45 noblemen became the burghers. This often happened in the 16th – first half of the 17th century. There were even several craftsmen among them but the rest were engaged in the trading activities. Over the time most of these noblemen lost their titles but some of them bought real estate, succeeded in their career and became scabinal judges or even councillors. We also found out that several noblemen were previously married to the women-burghers.

The clergy did not acquire the city burghership. This, probably, referred to not only the Catholic clergy but also the clergy of the Eastern Churches. Instead, the historical sources refer to the children of the priests and lectors.

The geography of origin of Lviv burghers was already studied by A. Gilewicz (only for the years of 1405–1604) and Ya. Kis' (17th–18th centuries, very briefly and only for some separate cities). The approach when the population localities are combined according to large geographical regions and are estimated based on long chronological intervals give very general results. However, the more detailed studies reveal many nuances. For example, we can observe some certain regularity: in the 15th century after considerable pestilence the arrival of new population revitalizes but the local residents were practically not mentioned. In general, in the Middle Ages the newly coming citizens always dominated over the local residents but during the 15th century the difference between them gradually decreased. Since the mid-16th century in separate years the local residents started being the majority but, in general, the new-comers still kept their positions. Later on between these two groups of citizens parity was practically established with the new-comers slightly prevailing.

Ruthenia Voivodeship, Lesser Poland (especially Southern) and Silesia in the Middle Ages played a significant role in the formation of the

Lviv burghership (with the exception of local population, of course). Przemysł Land was of great importance among the lands of Ruthenia Voivodeship, which is associated with the domination of the migration streams from the west, especially along trade routes. Among the main areas which gave populations we can emphasize the population localities on the routes Cracow–Lviv, south-eastern area of Przemysł County as well as Lviv environs.

Generally, there is a very weak connection between Lviv and the Ukrainian lands outside Ruthenia Voivodeship. Even the neighboring Belz Voivodeship played a much smaller role in supplying the population to Lviv than the more remote Lublin Voivodeship. Only three dozen of people moved from Volhynian Voivodeship and the registers refer to only some individual new-comers from Podlaskie Voivodeship, Kyiv Voivodeship and Braclaw Voivodeship.

On this background a very contrasting role belongs to Lesser Poland, which was actively participating in Lviv community renovation in the 16th – the early 17th centuries. This region was characterized by the existence of some sort of “islands” from which the population was most intensively arriving (Cracow environs, the place between Rzeszów and Ropczyce, Biecz environs, etc.). However, Greater Poland and Mazowia were poorly represented in the historical sources, and Prussia and Kuyavia even less.

If considering the individual cities importance for the Lviv community formation, then the undeniable leaders were Cracow (130 people), Przemysł (104 people) and Przeworsk (95 people). Overall, we can name 49 cities that gave Lviv more than a dozen of citizens. But boring numbers should be better supplemented with observations as to how the role of separate communities changed over the centuries. Thus, Belz, Suceava, Pruchnik, Głogów and Łańcut were important in 1405–1514, and then rapidly lost their significance; some cities intensively supplied new citizens until the early 17th century and since then retreated into the background (Ropczyce, Pilzno, Wrocław, Nowe Miasto Bybło, Busk, Vilnius, Kazimierz and Kleparz (now near Cracow)). In 1522–1604 such cities as Lublin, Biecz, Poznań, Rzeszów, Krasnystaw were of great importance, and in 1610–1727 the importance of such cities as Zhovkva, Zamość, Warsaw, Komarno dramatically increased for Lviv. Over the centuries Sambir, Horodok and Drohobych regularly supplied the citizens to Lviv. In some regions there were several population suppliers dominating alternatively (for example, from Przemysł Land in the Middle Ages more immigrants were coming from Przeworsk, in the 16th century the leading

position belonged to Przemyśl, in 1610–1727 the first was again Przeworsk; the same situation was in Chełm Land where Krasnystaw lost its positions in favor of Zamość).

Foreign lands (excluding Lithuania, Prussia and Silesia) gave in total about 4%. Most foreigners came from German lands. In the Middle Ages the immigrants from Moldavia actively moved to Lviv (22 people). The 16th – the early 17th centuries experienced the inflow of population streams coming mainly from Western and Central Europe (Germany, Italy, Southern Switzerland, Hungary, etc., totally 75 people). However, as regards the immigration to Lviv, in 1627–1727 the importance of the lands which were under the rule of Ottoman and Persian Empires significantly increased. The Orthodox population as well as Armenians coming from these lands (45 people) almost reached the same number of immigrants coming from Catholic and Protestant Europe (47 people).

The streams of population to the city from the remote areas of Europe and Asia turned Lviv into ethnically variegated city. The largest ethnic groups among newly admitted citizens in the Middle Ages were the Germans and Poles, who later on, with the assimilation of the former, were relatively monolithic community, Catholic by faith and Polish in nature. The Polish first just a few in the city increased in number in the second half of the 15th century. At the same time the Ukrainians and the Armenians started acquiring burghership more actively but the latter were still a few in number. Whereas in the second period the share of Ukrainians almost doubled comparing to the Middle Ages, the increase in the percentage of the Armenians remained insignificant. On the contrary, in 1610–1727 the share of Armenians increased more than fourfold but the share of Ukrainians even slightly decreased. However, the latter shows a bad result only due to unified spelling of Ukrainian anthroponymy (latinisation of names and polonisation of family names). By contrast, the data from the second half of the 18th century are certainly understated both for the Ukrainians (5%) and for the Armenians (4%). In aggregate, the share of the Ukrainians in relation to the whole public admitted to the burghership in Lviv in the 15th – 18th centuries was slightly more than 10%, and Armenians – 6.5%.

Among minority ethnic groups the most numerous were Italians, Greeks and Scots. The first two ethnic groups were represented among the citizens of Lviv since the Middle Ages. The Scots appeared just in the middle of the 16th century. At that time the first Frenchman was granted admission to burghership in Lviv but the French immigrants were mentioned more often since the mid-17th century. The Lviv burghership also admitted some individual Hungarians, Czechs, Croats, Bosnians and

Vlachs. It is pointless to carry out detailed statistical calculations for minority ethnic groups, since we have to deal here with newly arrived population, which joined the relevant ethno-religious communities and assimilated fast enough. In the case of some ethnic descriptions (Czech, Hungarian, Vlachs), it is not clear whether it was the real ethnicity, or the nickname that only remotely indicated possible ethnic roots. In addition, more than three dozen of neophytes were admitted to burghership.

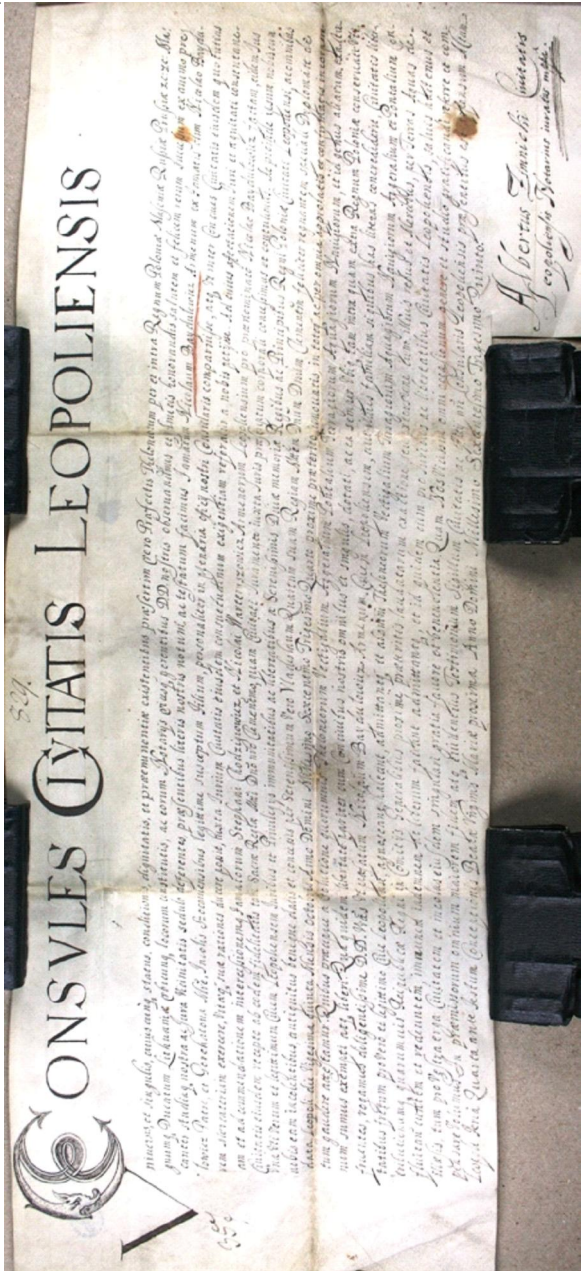
In addition to ethnic and religious division of the city community there was also a professional division. Among craftsmen the most popular were leather processing and textile industries. Shoemakers, tailors and weavers were among the most numerous ones. Among leather processing crafts, except shoemakers, a lot of citizens were engaged in furriery, tannery and saddlery. In terms of quantity the leaders in the metal manufacturing industry, which was well-represented among the newly admitted burghers, were goldsmiths and locksmiths, and in the food industry – butchers, bakers and coopers. The average were the craftsmen in the woodworking industry (coopers and joiners prevailed) and in the construction and ceramic industry (potters, masons and carpenters). The new burghers engaged in the domestic crafts (rope makers, soap boilers and comb makers dominated) were not so many. The barbers and the pharmacists were numerous among the workers in the healthcare industry, and the drink sellers and the carters – in the service industry. More newly admitted burghers were involved in trade than the registers suggest. The historical sources refer very little to the scientists, artists, municipal officers and institutional workers. The number of representatives of a profession was often dependent on demographic changes, natural disasters, wars, economic competition and cultural level of the population and its understanding of the basic needs. In some crafts the immigrants from some certain regions tend to dominate (for example, coopers, wainwrights and wheelwrights originated mostly from Lesser Poland and Ruthenia Voivodeship, and tanners mostly came from Przemyśl Land, etc.). Some crafts (goldsmiths, bakers, tailors and shoemakers) were well-represented among the local population and the other (pharmacists, brewers), on the contrary, very slightly.

The registers of Lviv burghers allow tracing family connections in the craft communities. In general, they are well traced among weavers, bakers, shoemakers, tanners, arrow makers and coopers, not so well among furriers, coppersmiths, joiners, turners and potters, and much worse among tailors, locksmiths, swordsmiths, wainwrights, wheelwrights, masons, carpenters, soap boilers, barbers, etc. Some crafts had a distinct ethnic character. There were many Ukrainians among comb makers, embroiderers

and tanners, the Polish were always influential in the woodworking industry, the Germans among cordovans and saddlers, the Armenians traditionally preferred trade, and in the 17th –18th centuries there were a lot of them among goldsmiths, bow makers and saffian makers.

While summarizing it should be noted that the urban citizens of the late medieval and early modern Lviv were a privileged social group in the city because they were people of good reputation and legal origin, in a good financial standing (because for this purpose it was necessary not only to pay fees, but also to acquire quite an expensive property in city). The Lviv burghership was desired in different periods of the city development both in times of prosperity and depression (although the reasons were different, of course). Lviv attracted not only the residents from the nearby environs but also people from distant foreign lands. The city community also absorbed immigrants from other classes – peasantry and gentry. In Lviv the urban citizenship was granted to non-Catholic residents like autochthonous Ukrainians and arriving Armenians though their number and rights were very restricted. All this population, variegated by their geographical origin and ethno-religious affiliation, having done all the formalities necessary to obtain burghership in Lviv, settled in the city and started a new chapter of their life trying to earn riches and make a career, as well as initiated the whole burgher generations. A detailed study of the issues related to urban citizenship and newly admitted burghers opens new horizons for the study of the urban life in Lviv in the late medieval and early modern times.

Translated by Halyna Maksymiv

1. Посвідчення львівського магістрату про надання міського права вірменині Миколі Байдуловичу (1635 р.) ЦДАЛ – Ф. 131, оп. 1, сир. 700.

consulari Bedzeinen autentice commo[n]stratas et ad honoratorum famatorumq[ue] Mathie Socha, Stamslai Anserini Notarij Scabinoru[m] et Alberti Sartoris Senioris Contubernalis Civium Leopoliens[is] intercessionem Jus civile suscepit atq[ue] super illud more aliorum Artificium Contubernalem juravit. Actum sabbato post festum Assumptionis Beate Marie Virginis proximo Anno Domini 1584.

Sebastianus Machowicz Pileator Suburbanus Leopoliens[is] ad literas genealogia[rum] suar[um] ab Officio Consulari Bircen[si] autentice commo[n]stratas et ad honoratorum famatorumq[ue] Mathie Socha, Stamslaj Anserini Notarij Scabinorum et Alberti Sartoris Senioris Contubernalis Civium Leopoliens[is] intercessionem Jus civile suscepit, atq[ue] super illud more aliorum Artificium Contubernalem juravit. Actum ut sup[ra].

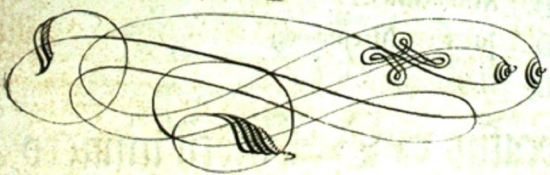
Hanus Grimvall Laminarius ato Klempner de Civitate Nissen, ut l[ite]ris autentice ab Officio illius Civitatis sub appensso sigillo emanatis co[n]proban[ti] octum habens legitimum, per intercessionem famati et Notarij Arce Smigmalensis et Gregorij Ceumena[ri]j, ad eorundem Contubernium Jus civile suscepit et iuravit Actum feria quarta post fest[um] s[an]cti Bartholomej Ap[osto]li proximo Anno Domini 1584

Ad Jus civile suscepti in Vigilia festi Sancte Catharinee Virginis Quo[m]odo Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo Quarto

IOannes Isallina de suburbio Leopoli Haliczki dicto veniens cum Czechmagro Iuramentum prestitit.

Stephanus Dzirnak ex suburbio Halicie[n]si simili iuravit.
Martinus Pochitek et **Sebastianus Corimka** ad Jus civile antea suscepti iuramentum alioru[m] vicinoru[m] more prestitere[n]t Actum ac. ut supra.

Matis Makowicz Pastor de suburbio Leopoliens[is] Haliczki dicto de cuius legitimo actu Contubernium Pastorum testificatum est, ad Jus civile susceptus, iuramentumq[ue] prestitit. Actum sabbato posthodie festi Sancti Andree Ap[osto]li Anno Domini 1584.

2. Чистові реєстри новоприйнятих громадян Львова за 1584 р. ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 115; (ACL. – Т. 1. – №3060–3066).

3. Три чернеткові записи про надання львівського громадянства серед протоколів ради за 1584 р.
ЦДАЛІ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 141, арк. 58.

Stamislavus Hieronimi de Smigatoreis et Magdalene coniugum
Subtribunorum Civitatis eiusdem Leopoldi bono legitimo patris
Filius idemq; Smigatore, ius civile suscepit, et iuravit. *Idem ut sup.*

Joannes Crassny Ferrifaber iuxta artificium Grodeckij cognomen ha-
bens, de Civitate Slony Grodek, ad bras a Consulatu Grodecken
testimoniales de Honesta Genealogia de Dato sabbato, in Crassi-
no S. Bartholomaei Anno 1582. super ius civile iuravit. *Idem ut sup.*
feria 4. ante Dominicam Leberei proxima Anno Dni 1585.

Matias Badurni Ferrifaber de Civitate Leszisko ad bras a
Consulatu praefate Civitatis super genealogiam de Dat. feria 6.
die festo S. Laurentij Anno Dni 1582. super ius civile iuravit.
Idem ut sup.

Valentinus Bieskowicz Ferrifaber de Civitate sandomirica ad
bras foragameas super genealogiam a Consulatu sandomirica
de Dato feria 4. in vigilia sancti Francisci Anno 1584. ius
civile suscepit, et iuravit. *Idem ut sup.*

Georgius Jurgionis Accurarius de Ribne Villa Ruz. d. Abbati
Tymecen de Districtu Cracovien ad bras capituli Ville praefata
de Dato die constructus Pascae Anno 1575. ius civile suscepit et
iuravit. *Idem ut sup.*

Laurentius Frislowicz Accurarius de Peginowzko, ad bras offi-
Civitatis illius super genealogiam de Dato feria 5. ante S. Philippi
et Jacobi Anno 1582. ius civile suscepit et iuravit. *Idem ut sup.*

Petrus Lensik Ferrifaber de Bieskow Quasi D. Stamislav Biezokowzky
Dapiferi Praemislitan ad literas eiusdem Gtibus super genealogiam
sua de Dato 29 Augusti 1575. assensas. ius civile suscepit et
iuravit. *Idem ut sup.*

Caspar Tamar Loriarinus de Norcemburg, ad bras foragameas ger-
manice scriptas super genealogiam sua, ius civile suscepit et iu-
ravit. *Idem ut sup.*

Laurentius Wolff Cultivarius faber de Olomunicz ad bras foraga-
meas sub appenso sigillo germanici scriptas super genealogiam
ius civile suscepit, et iuravit. *Idem ut sup.*

Jacobus Niziozkowicz Ferrifaber ad bras genealogiae ab officio
Consulatus Civitatis kosczo de Dat. die 12 febr. Anno 1577. ius civile
suscepit et iuravit. *Idem ut sup.*

4. Чистові реєстри новоприйнятих громадян Львова за 1585 р.
ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 125; (ACL. – Т. 1. – №3079–3088).

№ 3. ^{Staryi} ^{Pravitel} ^{Staryi} ^{Pravitel} ^{Staryi} ^{Pravitel}
 Joannes Trappin de Curia
 ad hoc a Consilio Judicis
 det. ac gentis gentibus de Curia
 S. 1582. sup. de Curia Judicis
 de off. fe. 4. in Curia Judicis
 1585.

№ 4. Marcellus B. f. f. f. de Curia
 de off. fe. 4. in Curia Judicis
 de off. fe. 6. de off. s.
 de Curia Judicis
 1582. sup. de Curia Judicis

№ 5. Antonius B. f. f. f. de Curia
 de off. fe. 4. in Curia Judicis
 de off. fe. 6. de off. s.
 de Curia Judicis
 1584. sup. de Curia Judicis

№ 6. ^{Re o} ^{Abat} ^{Tymon}
 Joannes f. f. f. de Curia
 de off. fe. 4. in Curia Judicis
 de off. fe. 6. de off. s.
 de Curia Judicis
 1585. sup. de Curia Judicis

№ 7. Laurentius f. f. f. de Curia
 de off. fe. 4. in Curia Judicis
 de off. fe. 6. de off. s.
 de Curia Judicis
 1582. sup. de Curia Judicis

№ 8. Johannes f. f. f. de Curia
 de off. fe. 4. in Curia Judicis
 de off. fe. 6. de off. s.
 de Curia Judicis
 1582. sup. de Curia Judicis

5. Чернеткові записи про надання львівського громадянства серед протоколів ради за 1585 р.
 ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 141, арк. 221.

Act Ius Ciuile suscepti.

316.

- H. **Jacobus Andzgerianus** Virbna oriundus, ex Jacobo Andzgerio, virg. patre, et Caterina matre Cimbis Wiczen, ad comen-
dationem **Fama** et **Joannis** filios et **Stephan** Circadunati
ad ius Civile susceptus est. Et quoniam **Tras** Gentileppis bru-
tunc no habuit, ideo commendationes fidei iussit, quod
pro festo assumptionis s. M. V. **Tras** Gentileppis sine affor-
tabit, et cum decem inuocantibus pro festo s. **Leb** **Leppo**
li feria quarta ipso die s. **Fabiam** et **Sebastian** meriti-
rum Anno Dni 1599
- H. **Stamislans Kosilass** de civitate legitime orti **Fama** **Antoni** **Jemigla** **Serislex** et **Pankus** **Malborsky** **Lebender**
Cines **Leopolden** sub inuocantibus erecti in sum **diuicis**
digillis **testificati**, post ipso ex sum **promissio** **Stephan** **Wiczen** **Di-**
uic **Caleno** **Solomon** **patris** et **affiloma** **matris** **com** **ap**
legitimi **procuratoris** **off** **pro** **Civitate** **suscepit** **et** **intra-**
uit **alig** **bombardam** **de** **didit** **Actu** **Leopold** **Sabbato** **ante**
festu **s. Matthei** **ap** **proximo** **Anno** **Dni** **1599**
- H. **Sebastianus Rurmensis** de **habylanij** **Pfater**, exhibitis
lris legitime certus in sub spilla **off** **Laocularis** **Colpor**
diem **de** **dala** **feria** **quarta** **post** **festu** **s. i** **comentij** **anno**
1593, **ius** **in** **test** **suscepit** **et** **in** **diuersu** **uino** **septimanae**
frameam **dala** **in** **sub** **in** **sol** **Actu** **Leopold** **Sabbato** **ante**
festu **s. Matthei** **ap** **proximo** **Anno** **Dni** **1599**
- H. **Albertus Lyndla** **Pfater** **dem** **georgij** **Lyndla** **de** **villa** **gessli**
Coloni **et** **Barbara** **coniugum** **filius**, **de** **civitate** **legitime** **ortu**
Fama **Jacobus** **pro** **Barbara** **et** **Matthias** **Niegro** **Ep**
sub **in** **bari** **Leopolden** **sub** **in** **uocantibus** **corpor** **ad** **bas** **ere-**
ctis **duobus** **ad** **alia** **digillis** **testificati**, **in** **ius** **Civitate**
suscepit, **intrauit**, **bombardam** **de** **didit**. **Actu** **Leopold** **Sab-**
bato **ante** **festu** **s. Matthei** **ap** **proximo** **d.** **1599**
- H. **Albertus Faluster** **Pfater** **Wald** **Boma** **Salubij** **de** **Opaticus**
et **Barbara** **coniugum** **filius**, **pro** **quo** **sp.** **2** **Stamslans** **Wiczen**
ius **tunc** **pro** **conf** **Leopolden** **testificati** **quod** **Tras** **genti-**
logia **sine** **ad** **sp** **diuicem** **tenentibus** **in** **anno** **currenti**
proxime **ventura** **ex** **hibebit** **pro** **Civitate** **suscepit** **intra-**
uit **bombardam** **de** **didit**. **Actu** **Leopold** **Sabbato** **ante** **festu**
Santi **Matthei** **ap** **proximo**. **Anno** **Dni** **1599**

6. Чистові реєстри новоприйнятих громадян Львова за 1599 р.
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, арк. 316; (ACL. – Т. 1. – №3453–3457).

1
1052
Honoratus Stanislaus Krzyslaw de civitate legitima ortu
officio capitanei consuevit consuetudines regiarum Jan. Antonius Loricus
Jure et Paulus Malboski dilectores civitatis Leopoldum sub usque et ceteris
Honoratus Stanislaus Krzyslaw sunt, ipsum ex olim Petro Bartolomeo Merice
colono Schestmire nec et Polonia mea consuevit legitime processat appi: in
civitate suffragit, inquit, dedit bambardam.

2
1054
Honoratus Sebastiano Ruminski de Kholmij Pistor exhibuit claris legitimi ortu
sui sub sigillo officij consuevit Leopoldum de data sua quarta post de post. S.
Laurentij anno 1593 in civitate suffragit bambardam in denuque omnis suffi
mona hancam deditur si submittit.

3
1054
Honoratus Albertus Lindla¹⁵⁹³ de villa castri idem et Bambard
consuevit sub de civitate legitima ortu Jan Jacobus Pesevornik et Mattheus Nie
groski in consuevit consuevit exequit duobus ad alia dignis suffragit, in
civitate suffragit dedit inquit, bambardam dedit.

1058
Honoratus Albertus Paluki Pistor Honorati Thomas Paluki et Barbora conjugum
de pistoria

Jus
civitas
suffragit
perunt

7. Чернеткові записи про надання львівського громадянства
серед протоколів ради за 1599 р.
ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 2, арк. 423.

№ 577
 4991 JVS Suburbani. Scribe in Acta Electionis generalis
 4992 JVS Civitatis Fedorowicz
 Scribe in Acta Electionis generalis Civitatis
 Suburbani vide in tabula: ... Acta Civitatis

Actum Leop. Sab. pridie Nicae Caroli Badi. p. 20. An. Dni 1622
 4991 Salus Civitatis Sandomy. Scribe in Acta Electionis generalis
 4992 JVS Civitatis Gornji. Scribe in Acta Electionis
 4993 Migal. Scribe in Acta Electionis generalis. Hedwigis Piskaryna

Caspari Marconio
 4994 vide in Formulariis, folio 24 in altera parte eiusdem folii
 4995 JVS Civitatis Sappero Marowic. In Acta Electionis
 4996 Relatio Testamenti Adami Abczem
 vide in Formulariis, folio 82 in altera parte eiusdem folii

№ 577
 4997 JVS Civitatis Rubenbo.
 Scribe ad Acta Electionis

8. Короткі записи у раецьких протоколах про надання громадянства (1622–1623). ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 49, 59, 62, 106.

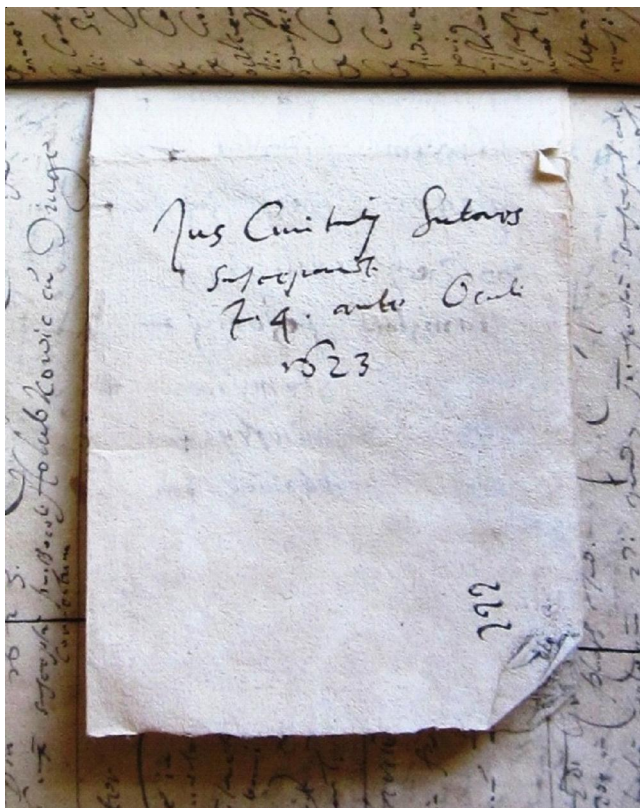
3230
3231
3232
3233
3234
3235
3236
3237
3238
3239
3240
3241
3242
3243
3244
3245
3246
3247
3248
3249
3250
3251
3252
3253
3254
3255
3256
3257
3258
3259
3260
3261
3262
3263
3264
3265
3266
3267
3268
3269
3270
3271
3272
3273
3274
3275
3276
3277
3278
3279
3280
3281
3282
3283
3284
3285
3286
3287
3288
3289
3290
3291
3292
3293
3294
3295
3296
3297
3298
3299
3300

3230
3231
3232
3233
3234
3235
3236
3237
3238
3239
3240
3241
3242
3243
3244
3245
3246
3247
3248
3249
3250
3251
3252
3253
3254
3255
3256
3257
3258
3259
3260
3261
3262
3263
3264
3265
3266
3267
3268
3269
3270
3271
3272
3273
3274
3275
3276
3277
3278
3279
3280
3281
3282
3283
3284
3285
3286
3287
3288
3289
3290
3291
3292
3293
3294
3295
3296
3297
3298
3299
3300

3240
3241
3242
3243
3244
3245
3246
3247
3248
3249
3250
3251
3252
3253
3254
3255
3256
3257
3258
3259
3260
3261
3262
3263
3264
3265
3266
3267
3268
3269
3270
3271
3272
3273
3274
3275
3276
3277
3278
3279
3280
3281
3282
3283
3284
3285
3286
3287
3288
3289
3290
3291
3292
3293
3294
3295
3296
3297
3298
3299
3300

3290
3291
3292
3293
3294
3295
3296
3297
3298
3299
3300
3301
3302
3303
3304
3305
3306
3307
3308
3309
3310
3311
3312
3313
3314
3315
3316
3317
3318
3319
3320
3321
3322
3323
3324
3325
3326
3327
3328
3329
3330
3331
3332
3333
3334
3335
3336
3337
3338
3339
3340
3341
3342
3343
3344
3345
3346
3347
3348
3349
3350
3351
3352
3353
3354
3355
3356
3357
3358
3359
3360
3361
3362
3363
3364
3365
3366
3367
3368
3369
3370
3371
3372
3373
3374
3375
3376
3377
3378
3379
3380
3381
3382
3383
3384
3385
3386
3387
3388
3389
3390
3391
3392
3393
3394
3395
3396
3397
3398
3399
3400

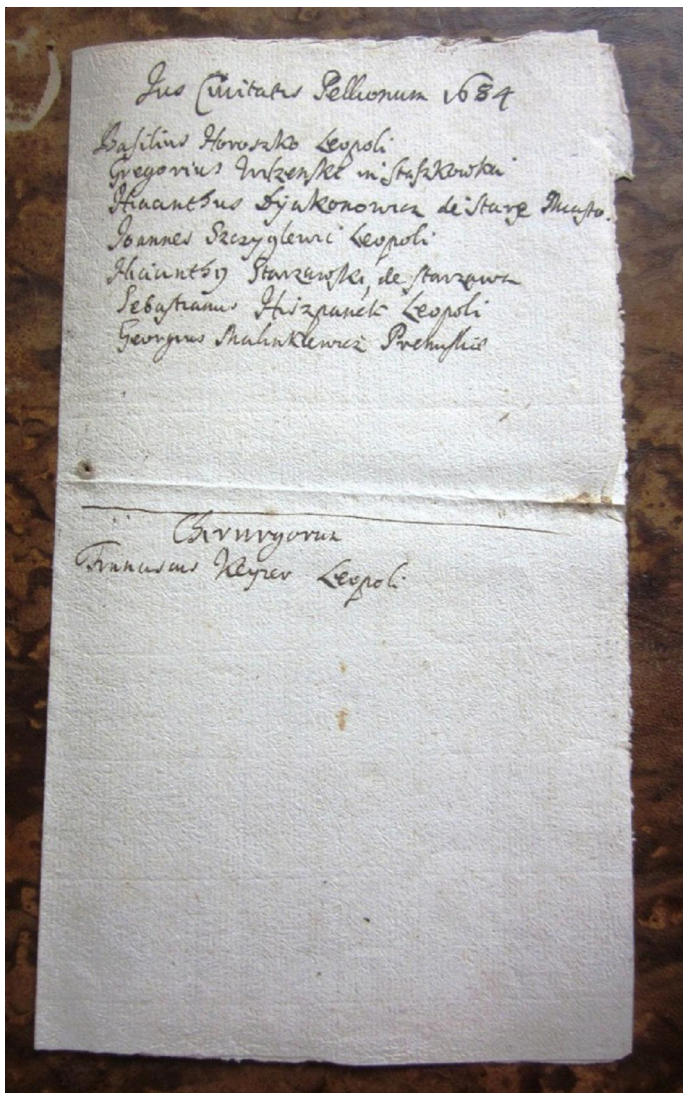
9. Короткі записи у раецьких протоколах про надання громадянства (1620, 1625). ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 291, 351, 362, 472.

10. Вкладка з переліком шевців,
прийнятих до міського громадянства у 1623 р.
У чистових реєстрах відсутні.
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 219–222.

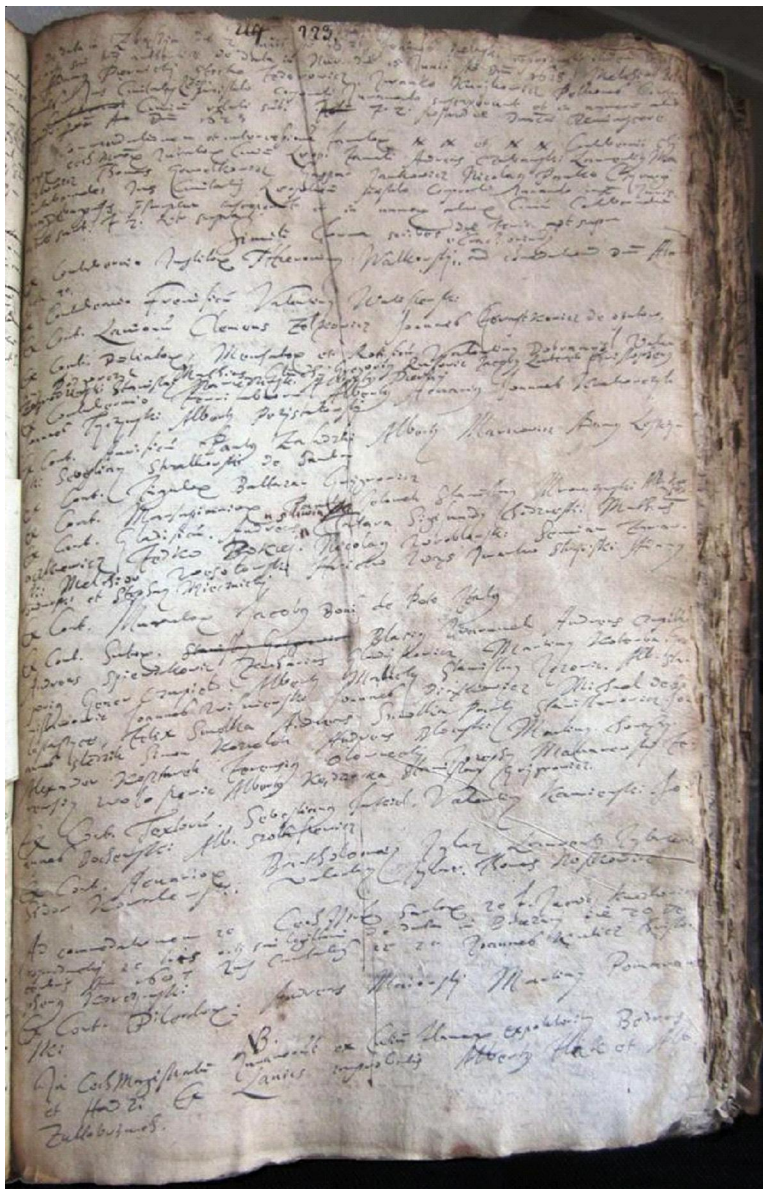

12. Ненумерована вкладка з переліком кушнірів та одного цирульника, прийнятих до міського громадянства у 1684 р.

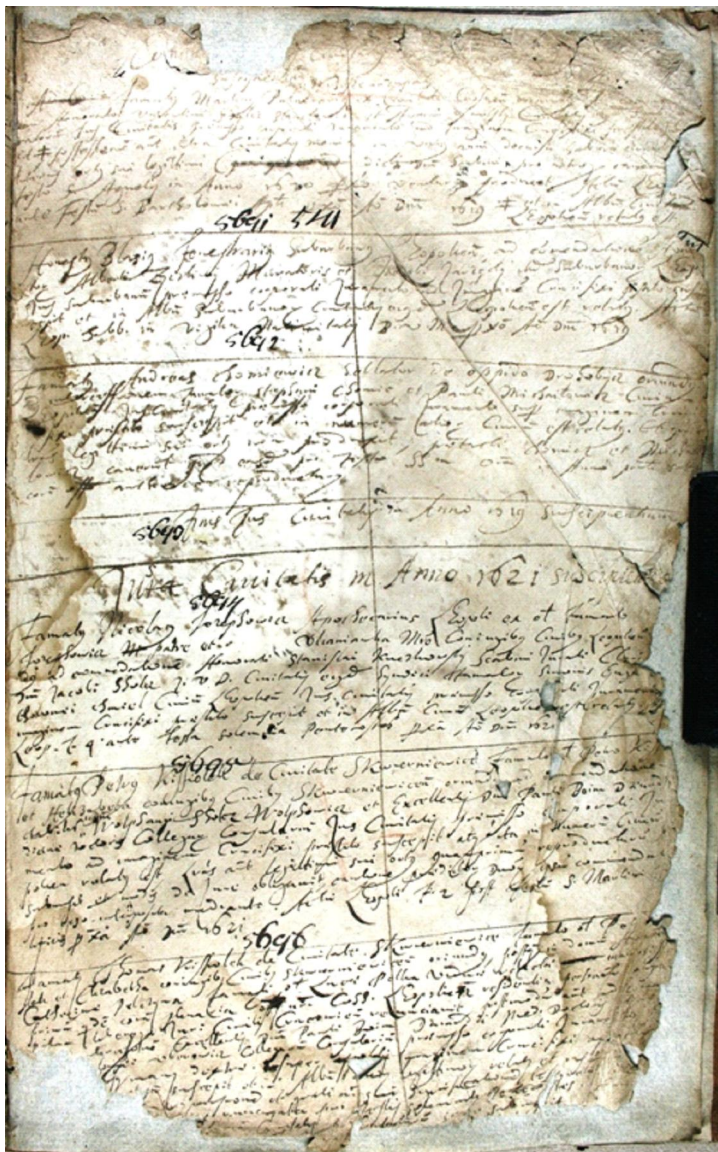
У чистових реєстрах відсутні.

ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 161 (між арк. 354 і 355).

13. Чернеткові реєстри новоприйнятих громадян за 1623 р.
У чистових реєстрах відсутні.
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 223.

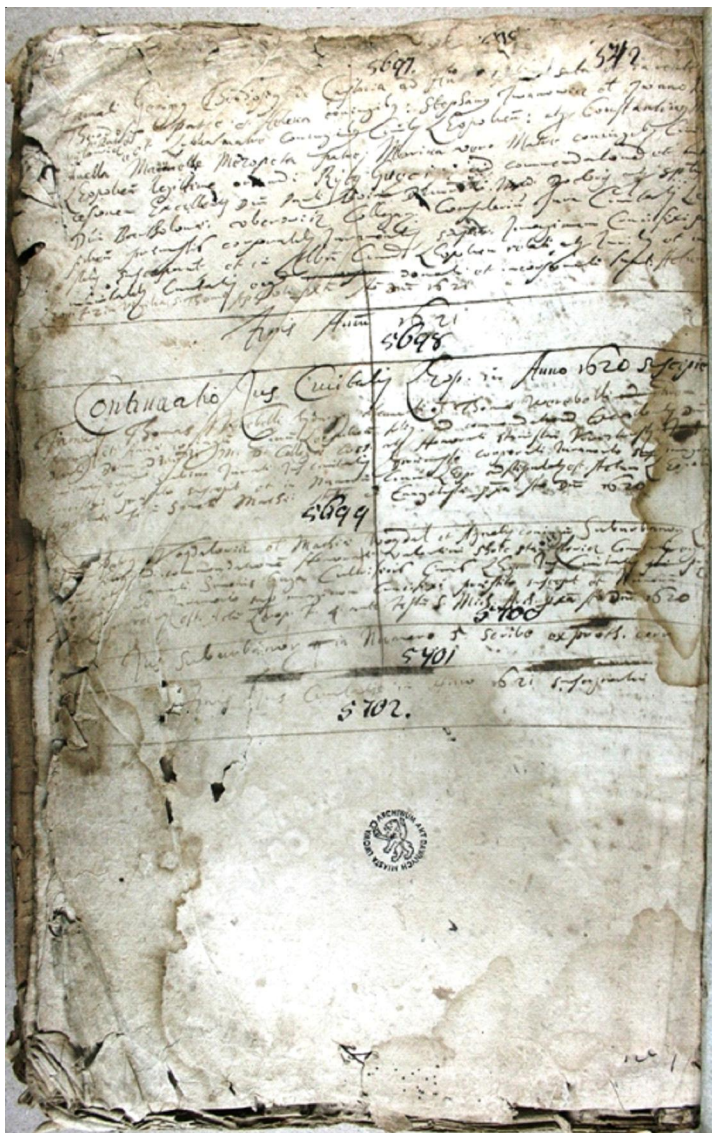

14. Чернеткові записи про надання громадянства серед раєцьких протоколів (1621 р.)

У чистових реєстрах відсутні.

ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 541.

15. Чернеткові записи про надання громадянства серед расцьких протоколів (1620–1621 р.)

У чистових реєстрах відсутні.

ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 144, арк. 542.

Ius Ciuitatis in Anno Dñi Millesimo
Sexcentesimo Vigesimo Octauo Su-
scipientes.

Tamatus Muratius Emmanuël, hodie in ciuitate America Nationis.
ad commendatorem Honoratorem, Ceteri Juroronicis, & Strigoniensi Forae.
nomine, Imperatorum Leopoldorum Serenorum, iuxta consuetudinem anti-
quas recepit, & obseruari solent flexis genibus, iugiter super se.
infixi in spacia decem per apponitis corporali iuramento praestito, ius ci-
uitatis Leopoldensium suscepit & in alba albona Ciuitatis receptionem
iura iurandi iudicis, relatus est & innotuit, atq; ad iura & libertates Ci-
uitatis more albona Ciuitatis admittitur. Forae Secunda ante festum
Consecrationis Beatae Mariae Virginis. anno et supra.

Honesti Joannes Gubasowicz Sebestyan Gubasz & Anna Coniu-
ga Cuius Pseudonymus filius Benator, & Laurentius Bier-
nen Martini Mura & Agnetis Coniuga Cuius Sambonens
filius, et deq; Benator ad commendatorem Honoratorem Joannis
Mura & Joannis Leza Actis, Honoratorem Ceteri Juroronicis Con-
tributorum iuxta licentias legum sui oris Coram officio Con-
sulatū Leopoldi reproducias praestito fidelitatis corporali
iuramento ius Suburbanum Ciuitatis Leopoldensium suscep-
erunt & in remorem Suburbanorum Contributorum relati atq;
in Alba Ciuitatis inscripti sunt Sabbato prope Dominicam
ca Innocentii Quadragesimalis proximo anno et supra.

16. Чистові записи про надання громадянства Муратові Еміновичу та
Йоанові Гібашовичу в реєстрах новоприйнятих громадян Львова за 1628 р.
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 649, арк. 22; (ACL. – Т. 1. – №3640–3641).

Gaspar Josephovicz

Gaspar Gaspar Josephovicz Archidiaconus, Jus Civitatis ad commendationem
Cajimiri deo Regis Joh. III. et spectabili dno Andrea Castellor, Consulari,
Juri ad maxima Civitatis omnia, dignitate, manibus dextris abiret a personis
prohibito corporali iuramento suscepit et in alba alba Civitatis receptus est.
Fons Quarta ante Dniem Martii A. D. 1633.

Joannes Laczyc.

Ad commendationem Janatoria Martia Novobilgii, Cellarii, et Janishi Vobis:
sacrosi Chiruzi Civitatis Leopoldina, Janarus Janarus Laczyc Archidiaconus Jus
Civitatis prohibito corporali iuramento suscepit et in alba alba Civitatis receptus est
relatus de contractis est. Fons Quarta ante Dniem Martii 1633.

Julius Wiczlowski.

Ad commendationem Excelsioris dno Pauli Bam Dniem: M. Doctoris et Juri dno
Andree Castellor Consulari Janarus Julius Wiczlowski Archidiaconus Jus Civitatis
prohibito corporali iuramento suscepit et in alba alba Civitatis receptus est
relatus et contractis ante ad Jus Civitatis admittitur est.

Joannes Rydz.

Janarus Janarus Rydz Archidiaconus ad commendationem Novogati Valentini
Vobis Legum dno Janari et Janari Gaspari Josephovicz Archidiaconi Civitatis
Leopoldina, Jus Civitatis prohibito corporali iuramento suscepit et in alba
alba Civitatis receptus est.

Joannes Deszest.

Ad commendationem Novogati Andree Comellii Sabiei Juri et Janari Janari:
sacrosi Chiruzi Civitatis Leopoldina, Janarus Janarus Deszest, Jus Civitatis
prohibito corporali iuramento suscepit et in alba alba Civitatis receptus est
relatus et contractis ante ad Jus Civitatis admittitur est. Fons Quarta ante Dniem Martii 1633.

Thomas Linski.

Janarus Thomas Linski Juri, ad commendationem Janatoria Jacobi Novogati
et Janarus Novogati dno Janaria Consulari, Jus Civitatis prohibito
iuramento corporali suscepit et in alba alba Civitatis receptus est.

Paulus Majorowicz.

Ad commendationem Consulari dno Pauli Majorowicz, Jus Civitatis prohibito
iuramento corporali suscepit et in alba alba Civitatis receptus est.
Fons Quarta ante Dniem Martii A. D. 1633.

18. Чистові реєстри новоприйнятих громадян Львова за 1633 р.
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 649, арк. 97; ACL. – Т. 1. – №3677–3683.

DO PRZEPTYWALCZY

Panowie Mięszczanie którzy powinni dać Armacie
do Lonherioy sz karcu od przyciecia Mięszczego Anno
1632 Dnie 26 Februarii w Buzymystronomiani Pana Docto-
ra Jakuba Scholca.

Fallo P. Admaior od przynęca Mięszczego, przypobiecał dać Kaloroni
ce z Skrzestem literaty, sala 70. Kaloram tyranym, Sedydal namig
Camu Jakubowi salcomi Doctorosi in paratis Fallo 50

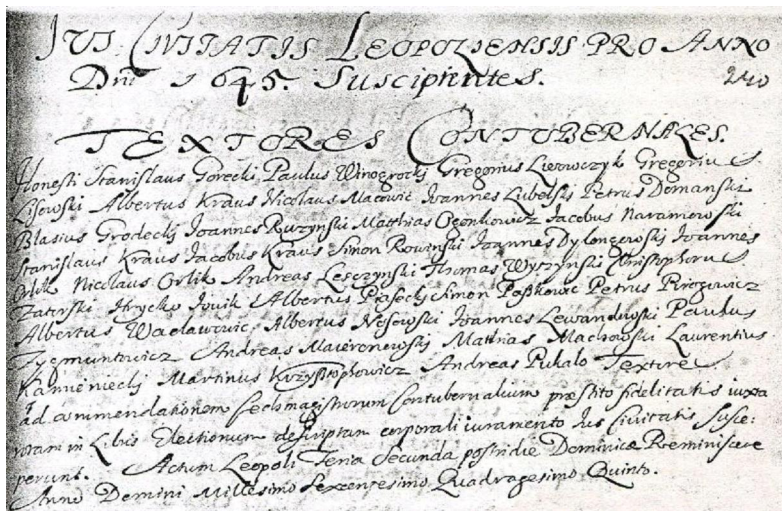
1633

P. Jan Langwin Czynniki	kożyły dobra, niemiedla	1
P. Grzegorz Dypot	kożyły Niemiedla	1
C. Stanisław Dydlisz Aptekarz	kożyły dobra	1
P. Mathiaszonic Aptekarz	kożyły dobra, Niemie	1
P. Tymko Pymny Zramior	kożyły dobra	1
P. Daniel Kozłowskiy Zramior	kożyły dobra	1
P. Paweł Braytorczyy Zramior	kożyły dobra	1
P. Samochłocł Smigzonice	grintowara, z Skrza- sem zeby, sala 70 Kaloram Zramior	1
P. Krzysztof Gubiera	Muszkiet Milenscia, robia gniechowy	1
P. Wasy cięć	ostroperski, Kaloram, maac dobra	1
P. Jakub Pudłowicz	z Janowia Muszkiet dobry	1
P. Jan Castelli	Muszkiet dobry	
P. Krzysztof Apakiel	Muszkiet dobry	
C. Bartosz Nieprzymelski	P. Krolewca dobre	2
P. Stanisław Zosć	P. Pstra Pybucka, kożyły	1
P. Marcin Dzwonik	na S. Jan ma Muszkiet	1
	brzy na S. Jan ma dać Muszkiet	1
P. Barchoz	na dać kożyły	2
P. Michał Simonomic	zdy ze Gderska, przycie- dzie ma dać dobry Muszkiet	1

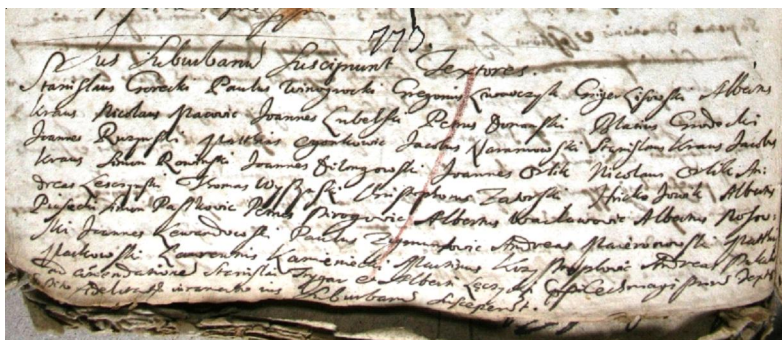
19. Записи у лонгєрських мануалах про дарування зброї новоприйнятими громадянами Львова (1633 р.)
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 733, арк. 160 зв.

22. Чистовий колективний запис
про надання міського громадянства ткачам (1645 р.).
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 649, арк. 240; (ACL. – Т. 1. – №3788–3791).

23. Чернетковий запис серед раєцьких протоколів
про надання міського громадянства тим самим ткачам (1645 р.).
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 153, арк. 338.

Janina in Macedonia Religioni Græcæ progenitum esse depromerunt Jus Civitatis præmissis in vamento Mercatoribus deservitæ Secunda pars die 27mo Decembris Virginis MDCCLXX ad Xmas suscepit

Famatus Dominicus Vulezek.

Famatus Dominicus Vulezek olim Nobilis et Honorati Stanislai Vulezek Scabini Legnolensis et Agnetis Kudliczerowæ conjugum Filius ad commendationem Nobilis et Excellentis Martini Augustini S. R. M. Secretarii et Medici Consulis Legnolensis eodem die Jus Civitatis primo in vamento Mercatoribus deservitæ suscepit.

Famatus Adamus Vulezek.

Eodem die Famatus Adamus Vulezek olim Nobilis et Honorati Stanislai Vulezek Scabini Legnolensis et Agnetis Kudliczerowæ conjugum Filius ad commendationem Nobilis et Camerarii Benedicti Adami Tomicki Anabivius et Medicini Doctoris Consulis Legnolensis Jus Civitatis primo in vamento præstare suscepit

Ad commendationem Nobilissimi et Honoratissimi Nicolai Dorszymonowicz et Beate Mariæ Kieremomice Penionem Nationis Armenicæ Famatus Petrus Davidowicz Zamocz Dimoch Consortiori Decretione die 27mo Decembris Nicolai Krzyzostowicz Zamocz in Polonia criminali Armeni præstare in vamento Jus Civitatis eodem die hora die suscepit.

Honestus Alceus Michalzewski Intelligator Sandomiriensis originarius ad commendationem M. S. Michaelis Gygromeræ Syndici Civitatis Ipus Jus Civitatis in vamento artificiose deservitæ eodem die suscepit

Christofordus Krzyzostowicz

Famatus Christofordus Lazarus Krzyzostowicz Armenus die 27mo Decembris ad commendationem Nobilissimi et Excellentissimi Martini Augustini S. R. M. Secretarii et Medici Consulis Legnolensis et Agnetis Kudliczerowæ conjugum Filius ad commendationem Nobilissimi et Honoratissimi Nicolai Dorszymonowicz et Beate Mariæ Kieremomice Penionem Nationis Armenicæ Jus Civitatis primo in vamento Mercatoribus deservitæ suscepit

26. Чистові реєстри новоприйнятих громадян Львова за 1675 р. ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 650, арк. 403; ACL. – Т. 1. – №3987–3992.

I et decima in manu illis sub ditione in Podunio

Anna prima 1. 60. et eiusd. Honoris fons scripta et persolvit hunc
viri ~~quosdam~~ per ~~et~~ ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
Relas dicit Episcopus Admonitionis in Synodo Sarmatiki. Honor et T. hanc
am ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
quo ~~curio~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~

2701 Officium p[ro]p[ri]e de Tenentem Officij Ducalis Mile Jurisdictione in con
supp[er]ant et remissa.
Apostolus Ap[osto]l. Com[un]da in 6. p[er] ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
Procurator Ap[osto]l[ic]us p[ro]p[ri]e dabit 2702
Reg[is] p[ro]p[ri]e dabit

2703 In Civitate de commendatione S. Alexandri Abbas
Jura de demani ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
testimonium persolvunt eundem ex bonis parentibus, ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
Georgio, Romanovici et Georgio Jonnygoz, in civitate Janna
in Macedonia p[ro]p[ri]e Religi[os]i p[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
Suis de p[ro]p[ri]e Georgievici ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
p[ro]p[ri]e testimonium de omni eundem ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~

2704 In Civitate Sami ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
et Sami Tomacki p[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
p[ro]p[ri]e alio ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~

In Civitate de commendatione Heli L[ic]e, feniome Katome
Anand. P[ro]p[ri]e, Dem[on]strat[i]o[n]e Katome omnia ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
in ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
p[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~

In Civitate P[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~
p[ro]p[ri]e ~~quosdam~~ ~~per~~ ~~lecto~~ ~~amicorum~~ ~~am~~ ~~pro~~ ~~curiam~~ ~~im~~ ~~magis~~ ~~du~~ ~~stis~~

27. Чернеткові реєстри новоприйнятих громадян Львова серед раєцьких протоколів за 1675 р. ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 4, арк. 622.

ad commendationem suorum Censuarius in Civitate proinde iuramento
fideliter deservit Sabbato pro die Dominica Regiarum. A. 1692. suscipimus.

Pamulus Nicolai Christophori Aulicorum Armeni Legati orandi ad
commendationem Maxim et Honorarium Judicium Davoni Armeni suscipimus
in Civitate eodem die pro iuramento Mercurio deservit.

Putores.

Honesti Casimirus Rzepinski Zbarani Paulus Fajonster Bronisla
Stanislaus Declus Leopoli. Matias Ingelburg Dobromir. Franciscus
Wianski Zamora orandi, Putores Contubernales ad commendationem
suorum Censuarius suscipimus in Civitate iuramentum, iuxta re-
ctam in Sani Electorum artificibus deservit. Tota sept. 1692. in
Astronomi A. 1692. Dominica 1692. suscipimus.

Putores.

Honesti Antonius Danclovici Stanislaus Orzeszowice Basilias ordo
mas Ragnacovici. Galini Surovovici. Hiarentia Teolovici
vici. Putores Contubernales sic Leopoli sunt ad commendationem pro
mum Censuarius eodem die in Civitate Vi Armeni, iuxta re-
ctam.

Sartores

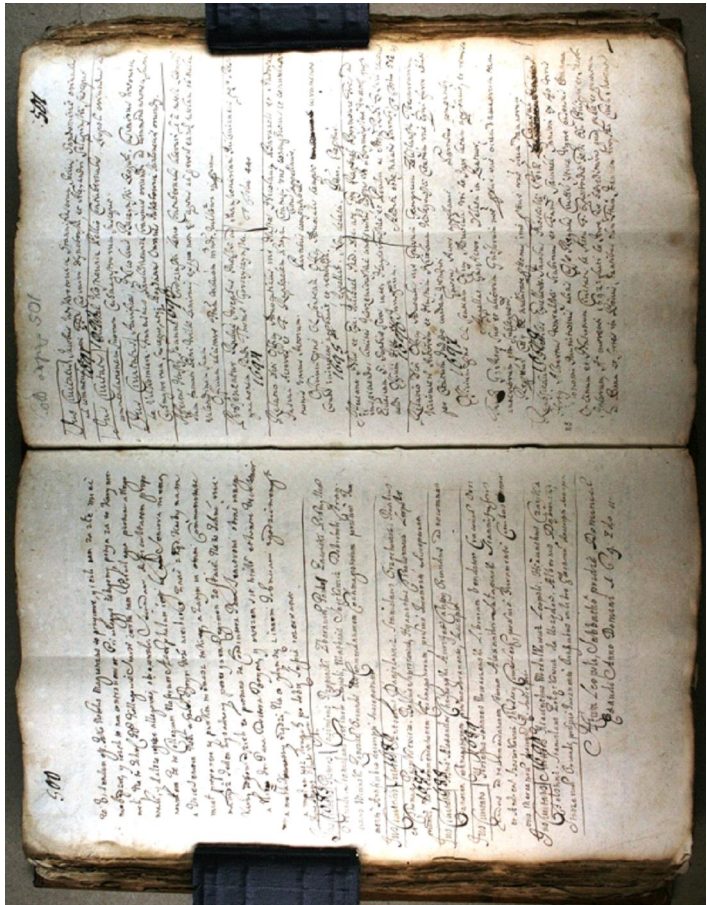
Honesti Hiarentia Medulhanice Leopoli. Hieronymus Ragnacovici
Stanislaus Lot, Ahovici Vreacovia. Albertus Dobrovolski. Ita remanenti
vici Sartores Contubernales eodem die in Civitate iuramentum au-
tificibus deservit ad commendationem suorum Censuarius suscipimus.

Alexander Chovnovski Ambr Contubernalis ad commendationem suorum
Censuarius em. so iuramentum in Civitate suscipimus eodem die. (ali-
quid subit).

Volker Alexacevski Lidovolski Franciscus orandi ad commendationem
Honestorum Alexandri Sata vici Franciscus Wons et Albertus Dancovici
Vreacovici iuramentum Leopoli iuramentum iuramentum suscipimus in Civitate
deservit in Civitate eodem die suscipimus.

Ingenius Jacobus Orzeszowice Stanislaus Dancovici Dancovici iuramentum
ad commendationem Pamulorum Casimiri Dobrovolski Zbarani vici, et. Tota.

28. Чистові реєстри новоприйнятих громадян Львова за 1692 р.
ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 651, арк. 295; (ACL. – Т. 1. – №4175–4182).

29. Чернеткові записи про надання громадянства серед расьцьких протоколів 1692 р. ЦДАЛ. — Ф. 52, оп. 2, стр. 162, арк. 500–501

Annus	Die et Mensis	Cognomina Jus Civ le Suscipientium	Conditiō illorum	Testes
1750		Kruticki Jacobus	Mensator	Sig: Lewicz Thomas et Tomazin Wladislaus
1751		Kosinski Bernardus	Frigio	Bialostochi Paulus et Werunowicz Joannes
		Kasprowicz Joannes		Saskiewicz Dominicus
		Kapuwinski Barthol.	Textor	Bernalowicz Jacobus Filipowicz Joannes et Dmiodowski Stanislaus
1752		Kopinski Antonius	Mensator	Zubrechtii Josephus et Czerkharowicz Georgius
		Klochowski Joseph.	Mensator	Kadyzewicz Basilius et Maykiewicz Stanisl.
		Krauzowicz Antoni	Textor	Saworski Mathias et Filipowicz Joannes
		Kuprynowicz Joann.	Sutor	Towarnicki Andrea Biernelowski Georg.
		Kochanowski Petrus	Janio	Opuchlak Sebastian et Szaiewski Franciscus
		Karpinski Stephan.	Tigulcus	
		Koralewicz Martin.	Janio	Sewanderski Mathias et Bylicki Andreas
1753		Konstantynowicz Zach.	Mercator	Plackko Demetrius et
		Kumaczynski Valen.	Mensator	Kwasucki Albertus et Walentowicz Paulus
	in qbr.	Kubiszewski Adamus		Wemmer Joann. et Siginio Hilarius
1754	i. febr.	Krzyszpanowski Alexan.	Sutor	Frankiewicz Nicolaus Jochczyk Joannes
		Kedzierski Josephus	Crudo	
		Kasperowicz Joseph	Textor	Kwasniowski Blasius et Wiasniowski Valentin.
	17. febr.	Kisielewicz Jacobus	Textor	Kwasniowski Blasius Wiasniowski Valent.
	in qbr.	Kuizanicz Adalbertus	Aurifaber	Ceyberg Gaspar. et Antonowicz Jacobus
1755	q. apr.	Klim Josephus	Mercator	Polski Joannes et Czeczewicz Casimirus

30. Чистові реєстри новоприйнятих громадян Львова на літеру "К" за 1750–1755 рр.

ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 652, арк. 41; (ACL. – Т. 1. – №4904–4923).

392

Acta Feria 4ta ante
Festum Sancti Matthaei
Apostoli A.D. 1753 4to

1487

Recomendatur ad Jus Civitatis Honestus The
odorus h. deierski per Honoratum Paulum West
Koviel Juven Jo. v. Leopold et Famulus Jan
nem Swiderski Juven Leopold

Idem suscipit Jus Civitatis Solutis p 30 et Libra
Submittit de presentibus obligat Idem qui
supra quia ipse de Jurisdictione aliene in spa
tio unius anni Migrabit et Possessionem inf
vitate presenti acquirat sub pena Mille Mar
carum et abjudicationis a Mercatura

1487

Seedor Jo. v. Leopold

Centurnat dmo Famulus Antonius St. boski ex
instantia Famuli ~~St. boski~~ Josephi Rademski
fatus per Famulum Adalberti Ledo

1488

Recomendatur ad Jus Civitatis H. Joannes Filipowicz
Sculptor et Dipografus Leopold per Famulus Ja
annem Swiderski et Josephum Ambroszewski
Cives 40 Virus Leopold Sub conditione procuran
do a emancipationis in spacio Medij Annis Curam
subsequens Supp abjudicatione a Jus Civi
tatis Quod ad praesens suscipit

1486

Acta Feria 4ta in Vigilia S. Mat
thaei Apostoli et Evangelistae

A.D. 1753 4to

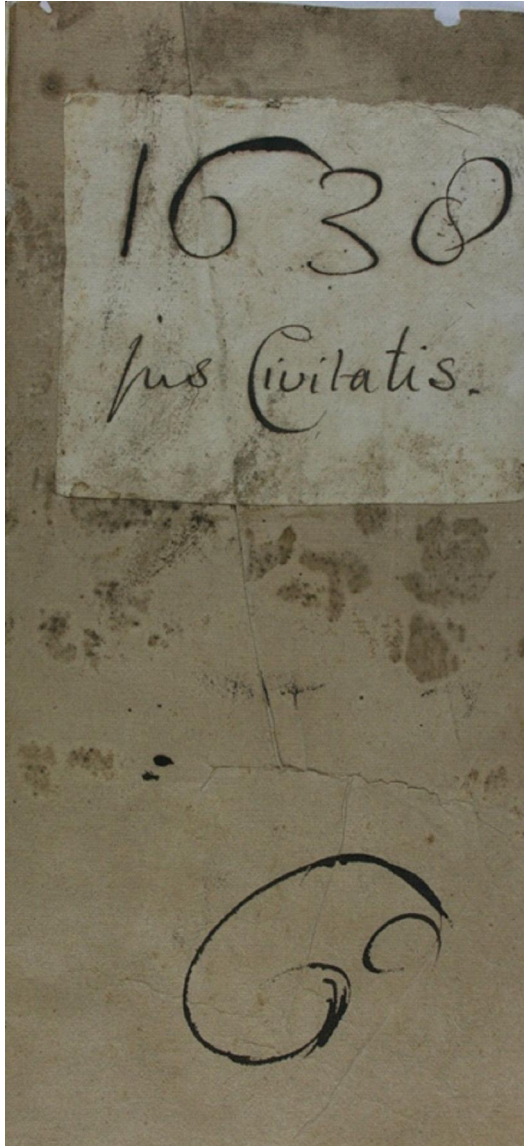
Manifestatur H. et H. Gregorius Knafliarowicz Cives
Mortuarius receptionis de non acceptata admisa
sione Bonam tam stantiu quam Mobilium N. Bon
cium Muratorum concernens alios pro ut in parte
Copia Contineat quam produxit Gregorius Knafliarowicz

31. Чернеткові записи про надання громадянства
Теодорові Кендзерському та Янові Філіповичу. Раецькі протоколи за
1753 р. У чистових реєстрах відсутні.
ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 7, арк. 392.

34. Ненумерована (фактично титульна) сторінка книги раецьких протоколів за 1638 р. Насправді записи про надання громадянства у книзі становлять лише незначну її частину (всього 13 записів).

ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 154.

-для нотаток-

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Орест Андрійович Заяць

**ГРОМАДЯНИ ЛЬВОВА
XIV–XVIII СТ.:
ПРАВОВИЙ СТАТУС, СКЛАД, ПОХОДЖЕННЯ**

Монографія

Публікується в авторській редакції

Комп'ютерна верстка

І. Б. Тарай

Підписано до друку: 23.03.2012 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура “Times”

Ум. друк. арк. 32.55. Обл.-вид. арк. 27.49.

Надруковано з готових діапозитивів у “Простір – М”

79000. Україна, Львів,

вул. Чайковського, 27.